

שבוע פרשת בהר-בחוקותי

(10 - 16 May 09)

ט"ז - כ"ב אייר ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וְעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתָּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתָּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֲוֹנָה הִגַּבְל וְכִזְזֹר אָעִירָה
 שָׁחַר: ד אֲוִדְךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמַרְךָ בְּלִאֲמִים: ו כִּי־גִדַּל מֵעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שָׁחֲקִים אֲמַתְךָ:
 ז רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחַלְצֻן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי:
 ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בְּקֹדֶשׁוֹ אֲעֲלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדְד: יא לִי גִלְעָד: יב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם
 מְעֹז רָאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמוֹם אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כָּל־שֵׁט אֶתְרוּעֶע: יא מִי
 יִבְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָמוֹם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ
 עֲזָרָת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמִנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהִי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ
 דִּבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּלְחֻמוֹנִי חָנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי
 תַּפְלָה: ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקִד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן
 יַעֲמִד עַל־יְמִינִי: ז בִּהְשַׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִיו־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ
 יִקַּח אַחֵר: ט יְהִיו־בָּנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם:
 יא יִנְקֹשׁ גִּוְשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁךָ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן
 לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר אַחֵר וַיִּמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר: טו עֲנֹן אֲבַתִּיו אֶל־יְהוָה
 וְחַטָּאת אָמוֹ אֶל־תִּמַּח: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יֵעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר
 עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לִבִּי לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קַלְלָה וּתְבוֹאָהוּ וְלֹא־חָפֵץ
 בְּבִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יט וַיִּלְבֹּשׁ קַלְלָה כְּמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֵן בַּעֲצֻמוֹתָיו:
 יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַ
 עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הִצִּילָנִי: כג כִּי־עֲנִי
 וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד בְּצַל־כְּנֻסוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי בְּאֶרְפָּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבִשְׁרִי פָתַח מִשְׁמֵן: כו וְאֲנִי: כז הִייתִי חֲרָפָה לָהֶם יְרֵאוֹנִי יִנְעֹנוּ רֹאשָׁם: כח עֲזָרְנִי יְהוָה
 אֱלֹהִי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֹּף זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הַפֹּה וְאַתָּה
 תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לא וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: לב וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֲוֹרָה
 יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמִיד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י ל"ג בעומר, היתשלי"ה	ה
ד	שיחת יום ג', ל"ג בעומר, ה'תשמ"ב	טו
ה	לקוטי שיחות פרשת בהר (בלה"ק)	כא
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	כח
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	מ
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מג
ט	ביאורים לפרקי אבות פרק ה משנה ב	מו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

י	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	מז
יא	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	סג
יב	– ספר המצוות לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	סט
יג	מסכת סוטה עם ביאורים מדף לא עד דף לו	עד
יד	נביאים וכתובים שופטים פרק טז, דברי הימים-ב פרק י	קב
טו	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף טו עד דף כא	קד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קלה
יז	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קלו
יח	תורה אור - ד"ה משה ידבר - אדמו"ר הזקן	קלז
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קמא
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמב
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קמב
כב	קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב	קמג
כג	ספר המאמרים ה'תרצ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קמג
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קמד
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קמה
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קמח
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בהר-בחוקותי ע"פ חומש "תורה תמימה"	קמט
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	קעד
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קעה

בס"ד. ל"ג בעומר, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

- 1 להבין ענין הילולא דרבי שמעון בר יוחאי¹, הנה מבואר ב"אגרת-הקודש" סימן ז"ך
 2 וביאורו וסימן כ"ח [ובסידור בדרושי ל"ג בעומר²] דביום ההסתלקות עולה כל
 3 פעולתו אשר עבד בה בעילוי אחר עילוי ואז היא גם עליית נשמתו לשרשה ומקורה הכי
 4 עליון, וענין זה (העילוי דעבודתו ושרש נשמתו) נמשך בגילוי למטה. ומזה מובן אשר ענין
 5 הילולא דרבי שמעון בר יוחאי קשור עם מעלתו של רבי שמעון בר יוחאי, ומכיון שגילוי
 6 הענין הוא למטה, הרי זה קשור עם עבודתו של רבי שמעון בר יוחאי למטה, ובזה גופא
 7 לא רק עם לימוד התורה שלו, אלא גם עם עבודתו במעשה בפועל.
 8 והענין הוא, דהנה כללות חיי האדם נחלקים לתלמוד ומעשה בלשון רבותינו ז"ל³. דהנה
 9 כתיב⁴ אדם לעמל יולד, שמזה מובן אשר עבודת האדם צריכה להיות באופן של
 10 עמל, שזה קשור עם ענין המעשה, ועד למעשה מלשון מעשין על הצדקה⁵, לשון כפיה
 11 והכרח⁶, אלא שבענין העמל גופא ישנם ג' אופנים, ובלשון הגמרא⁷ עמל מלאכה, עמל
 12 שיחה ועמל תורה. דעמל מלאכה קאי על מלאכת הבירורים, ועמל שיחה קאי על עבודת
 13 התפלה [דאין שיחה אלא תפלה שנאמר⁸ ויצא יצחק לשוח בשדה⁹], ונוסף לזה ישנו עמל
 14 תורה [וכמבואר בארוכה בכמה מקומות¹⁰ וגם במאמר כ"ק מורי-יוחאי אדמו"ר נשיא
 15 דורנו¹¹]. והנה שלשת אופנים אלו שבעמל צריכים להיות אצל כל אחד ואחד. דיחד עם
 16 עמל תורה צריך להיות גם עמל מלאכה, וכמאמר¹² כל תורה שאין עמה מלאכה סופה
 17 בטלה, ועל-דרך-זה צריך להיות עמל שיחה, ענין התפלה, וכדאיתא בכמה מקומות אפילו
 18 בנוגע לרשב"י שהיתה תורתו אומנתו¹³ שהיה מתפלל משנה לשנה, ובפרט על-פי המבואר
 19 ב"דיבור-המתחיל" הבנים יוצאים בקשרים כו'¹⁴, דמי שתורתו אומנתו צריך לענין התפלה
 20 במיוחד, מכיון שזהו בענין עמוק יותר, נוגע שם ענין התפלה ביותר. וכן מובן גם
 21 מהמבואר במקום אחר¹⁵ בענין תפלת עני ותפלת עשיר, דתפלת עשיר היא על-דרך תפלה

(8) חיי שרה כד, סג.

(9) ע"ז ז, ב.

(10) ראה אוה"ת וישב (כרך ה) תתקיא, א ואילך. חיי שרה קכט,
 א ואילך. סה"מ עת"ר ע' קצה ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 96 ואילך.

(11) ד"ה אר"א כל אדם לעמל נברא תרפ"ט פ"ג. פ"ו.

(12) אבות פ"ב מ"ב.

(13) שבת יא, א.

(14) אור תורה לה"מ קיג, ד ואילך.

(15) ראה זהר ח"א קסה, ב. אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שצא
 ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' שצח ואילך. תר"ס ע' מט ואילך. ד"ה
 ארשב"י תר"ץ (סה"מ קונטרסים ח"א קיח, ב ואילך). סה"מ
 תשי"ז תשי"ט ע' 262 ואילך. ועוד.

(1) ראה ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י במאמרי אדמו"ר
 הזקן תקס"ד (ע' קא ואילך. ועם הגהות – אוה"ת ענינים ע' רכב
 ואילך. ד"ה הנ"ל דשנת תש"ל), מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא
 ח"ב ע' תרסו ואילך. ד"ה הנ"ל תרנ"ד, עטר"ת. ועוד.

(2) דש, ב"ג. שז, ב.

(3) קידושין מ, ב.

(4) איוב ה, ז.

(5) ראה בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח.

(6) ראה לקו"ת בחוקותי מח, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי
 בחוקותי (ויקרא ח"ב) ע' תשס"א. סה"מ תרע"ח ע' קכא.
 תרצ"ט ע' 191.

(7) סנהדרין צט, ב.

1 למשה, שענינו של משה הוא-הוא ענין התורה וכמו שכתוב¹⁶ זכרו תורת משה עבדי, לפי
2 שמסר נפשו עליה לפיכך נקראת על שמו¹⁷, ואף-על-פי-כן צריך להיות אצלו ענין התפלה,
3 שמזה מובן אשר גם בדרגא הכי נעלית שבתורתו אומנתו צריך להיות עמל שיחה, ענין
4 התפלה. [שהרי בתורתו אומנתו ישנם כמה וכמה דרגות, וכמובן מהמבואר ב"תורה-אור"¹⁸
5 החילוק בין רב יהודה לרשב"י, דגם רב יהודה היתה תורתו אומנתו כמו רשב"י, אלא
6 שישנו חילוק ביניהם באופן הביטול שלהם, וכפי ערך ביטול נפשו כו' ככה היתה ההמשכה
7 בתורתם ועבודתם כו' באופן דתורתו אומנתו. ולכן הנה אף שגם על רב יהודה איתא¹⁹ אין
8 זה ילוד אשה, שהיה בבחינת ביטול, ולכן היתה תורתו אומנתו והיה בבחינת מלך²⁰,
9 אף-על-פי-כן אין זה מגיע להענין דתורתו אומנתו כפי שהיה אצל רשב"י. שלכן ישנו גם
10 חילוק ביניהם בענין התפלה, דרב יהודה הוה מצלי מתלתין יומין לתלתין יומין²¹,
11 מה-שאיין-כן רשב"י היה מתפלל פעם בשנה²²]. ועל-דרך-זה הוא בנוגע לעמל מלאכה,
12 דלימוד התורה צריך להיות ללמוד על-מנת ללמד לשמור ולעשות²³. אך החילוק בזה הוא,
13 כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר הזקן ב"אגרת-הקודש"²⁴, בחילוק הכללי בין מארי תורה (תלמידי
14 חכמים) ומארי עובדין טבין, דאצל שניהם צריכים להיות ב' הענינים. הן אצל יששכר
15 (מארי תורה) צריך להיות גם הענין דזבולון (עובדין טבין), והן אצל זבולון (מארי עובדין
16 טבין) צריך להיות הענין דיששכר (תורה), והחילוק ביניהם הוא במה הוא עיקר עבודתו.
17 ומכל זה מובן גם בנוגע לרשב"י שתורתו אומנתו כנ"ל, היה אצלו גם הענין דעמל מלאכה,
18 אלא שעיקר ענינו הוא ענין התורה (וכדלקמן). ובזה יובן מה דאיתא²⁵ שתיכף לאחר יציאת
19 רשב"י מן המערה התעסק בעניני תיקון העולם, ועד לתיקון ענינים הקשורים עם ג' קליפות
20 הטמאות שלמטה מסדר השתלשלות, וכמסופר²⁶ שטיהר מקום שהיה בגדר ספק וכו'. ומזה
21 מובן גם בנוגע ליום ההילולא שלו, יום שמחתו דרשב"י, דאף שאמר אז²⁶ בחד קטירא
22 אתקטרנא כו' ועוד לפני זה אמר²⁷ אנא סימנא בעלמא, ועד דאיתא בזה²⁸ על הפסוק²⁹
23 יראה כל זכורך את פני האדון ה' – מאן פני האדון ה' דא רשב"י, שזו היתה כל מציאותו,
24 אף-על-פי-כן יש לזה שייכות גם לענינים של פועל, וכמסופר בגמרא³⁰ ובמדרשים³¹
25 שכאשר היו צריכים לשלוח שליח לאומות העולם, לרומי שהיתה שולטת בעולם, הנה
26 רשב"י היה בין השלוחים והראה נסים וכו' כמסופר שם.

(16) מלאכי ג, כב.

(17) תנחומא שופטים ג.

(18) מקץ לח, ד.

(19) נדה יג, א. וראה שבת קיב, ב ובפרש"י שם.

(20) ראה תו"א שם.

(21) ר"ה לה, א.

(22) רבינו יונה לרי"ף בברכות ח, א (ד"ה אלא בני עמודי).

(23) אבות פ"ד מ"ה.

(24) סימן ה (קט, א ואילך).

(25) שבת לג, סע"ב ואילך. ירושלמי שביעית פ"ט ה"א. ב"ר

פע"ט, ו.

(26) זהר ח"ג רפח, א.

(27) זהר ח"א רכה, א. נתבאר במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד

ע' קו. ועם הגהות – אוה"ת וחי שנט, א ואילך; סה"מ תרנ"ה
ע' נה.

(28) ח"ב לח, א. נתבאר במקומות שצויינו בהערה הקודמת.

(29) תשא לד, כג.

(30) מעילה יז, א ואילך.

(31) ביהמ"ד ח"ד ע' 117.

והנה לאחר שפתח רבי שמעון, שעשה את הפתיחה בענין זה דתורתו אומנתו וכו' ¹
 [שדוקא לשון זה (פתח רבי שמעון) מובא ³² כהוכחה על הענין דפתח מלשון פתיחת ²
 הצנור, אף שה"לשון" פתח ישנו בכמה מקומות, ואף-על-פי-כן מביאים הענין דפתח רבי ³
 שמעון בתור עיקר, נוסף להדוגמא מ"פתח אליהו"], הנה יכול להיות שמן מנהו אצל ⁴
 הדורות שלאחר-זה, על-אחת-כמה-וכמה בדרא דעקבתא דמשיחא, שעליו איתא בזהר ³³ ⁵
 ומכאן והלאה (מדורו של רשב"י) לא יהא דרא כדרא דא עד דרא דייתי מלכא משיחא, ⁶
 שזהו דרא דעקבתא דמשיחא. והיינו, שיכולים להיות ב' הענינים (תלמוד ומעשה) ⁷
 שמאחדים את כל שלשת הענינים דעמל מלאכה ועמל שיחה ועמל תורה, וכולם הם באופן ⁸
 כפי שהם מצד עמל תורה, כי זהו עיקר אומנתו של רשב"י, תורתו אומנתו. ואף-על-פי ⁹
 שישנה הלכה פסוקה ³⁴ שדוגמת רשב"י וחבריו בענין תורתן אומנתן קשה למצוא בזמננו, ¹⁰
 הרי נתבאר כמה פעמים ³⁵ אשר כל אחד מבני ישראל יש בכחו להיות בדרגת תורתו אומנתו ¹¹
 כאשר ממלא הוראת חכמינו ז"ל (שהיא גם נתינת כח) עשה תורתך קבע ³⁶, ובלשון הידוע ¹²
 דכ"ק מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שהזמן שבו לומד תורה, שפרייט ער דאס פאנאנדער ¹³
 אויף דעם גאנצן טאג (משפיע עליו על כל היום), עד שכל היום הוא חדור (דורכגענומען) ¹⁴
 בענין זה, דאף-על-פי שעוסק בענינים אחרים של קדושה או אפילו של רשות, הרי זה ¹⁵
 חדור עם תורתך קבע. ועל-אחת-כמה-וכמה שבשעה זו שעוסק בתורה [בפרק אחד שחרית ¹⁶
 ופרק אחד ערבית ³⁷, או שעה אחרת שקובע לתורה על-פי שולחן-ערוך], הרי-זה באופן של ¹⁷
 קביעות, שתורתו אומנתו. ויש לקשר זה עם המבואר ב"תורה-אור" ¹⁸ שבתורתו אומנתו ¹⁸
 ישנם כמה דרגות, וכמו שמביא שם הדוגמא מרשב"י שהיה בזמן התנאים, ורב יהודה ¹⁹
 שהיה בזמן האמוראים, ועיקר עסקו היה במילי דנזיקין ³⁸, לתקן את כל הענינים הבלתי ²⁰
 רצויים עד סוף כל הדורות, שמזה מובן שיכולים להיות כמה אופנים בתורתו אומנתו. ²¹
 ובפרט בנוגע לדרא דעקבתא דמשיחא, שעליו אומרים ששייך במיוחד לענין המסירות- ²²
 נפש, וכ"תורה" הידועה ³⁹ על הפסוק ⁴⁰ והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני ²³
 האדמה, שבעיקר היה עניו בפני דרא דעקבתא דמשיחא שאצלם ישנו ענין המסירות-נפש ²⁴
 ביותר ובמיוחד לקיים בפועל הענין דאל יבוש מפני המלעיגים. דהחידוש בזה הוא, דלא ²⁵
 רק שעל-ידי המלעיגים אינו חסר אצלו ח"ו בהנהגתו במעשה בפועל, אלא שאין לו אפילו ²⁶
 את רגש הבושה מפני המלעיגים. כי זה שצריך להתנהג בפועל בהנהגה מתאימה הרי זה ²⁷
 דבר פשוט, וגם בנוגע לדיבורו שבא בגלוי אל הזולת הרי זה דבר פשוט שאין למלעיג ²⁸
 שליטה עליו כלל, והחידוש הוא שאפילו בינו לבין עצמו בהרגש לבבו הרי הוא פועל על ²⁹
 עצמו מלכתחלה שלא יהיה לו כלל רגש הבושה מפני המלעיגים. ³⁰

(36) אבות פ"א מט"ו.

(37) מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד.

(38) ברכות כ, א.

(39) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרצ"ז ס"ע 298 ואילך.

תרצ"ח ע' קע. תש"ב 13.

(40) בהעלותך יב, ג.

(32) ד"ה כי כאשר השמים באוה"ת נ"ך כרך ג ע' א'רנג;

תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רפג); תרפ"א (סה"מ תרפ"א ע' רצט);

תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' רמה).

(33) ח"ג נח, א.

(34) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד.

(35) ראה לקו"ש ח"יב ע' 229 ואילך. ובכ"מ.

1 **והנה** כדי להבין מעלת רשב"י (בענין תורתו אומנתו), יובן זה על-ידי השוואתו עם תנא
 2 אחר (שענינו הוא ענין אחר) שגם הוא גדול ביותר, ואז תובן מעלתו (דרשב"י)
 3 שהוא גדול יותר גם ממי שגם הוא גדול ביותר. ובזה יובן מה שמבואר בכמה דרושים⁴¹
 4 החילוק בעבודה שבין רשב"י לחוני המעגל. דהנה חוני המעגל היה (כפי משמעות כמה
 5 מדרשי רבותינו ז"ל⁴²) בזמן בית המקדש הראשון, שאז היתה ה"א ראשונה דשם הוי'
 6 בגילוי, כמבואר בארוכה בדרושי תקיעת שופר⁴³, ויתירה מזו שהיה גדול בדורו, ועד
 7 שכאשר היו צריכים לבקשת גשמים באו אליו ודוקא הוא פעל ירידת הגשמים וכו'⁴⁴. אמנם
 8 בכדי לפעול ירידת הגשמים היה צריך להנהיג מיוחדת שעג עוגה וכו' ואמר שאינו זו
 9 משם כו' [ועד שעל שם זה נקרא חוני המעגל, מפני שעג עוגה]⁴⁵ שזהו ענין של תפלה
 10 והשתדלות כו', ודוקא על-ידי-זה פעל ירידת הגשמים. וגם אופן ירידת הגשמים היה
 11 בתחלה באופן דרוב טובה, ועד שהיה צריך לעוד תפלה ובקשה מיוחדת שתהיה טובה
 12 שישראל יכולים לקבל⁴⁶. מה-שאיין-כן רשב"י, הנה אף שהיה אחרי בית שני, בזמן החורבן,
 13 כמובן גם מהסיפור שמפני שהיתה אז יד רומי תקיפה היה צריך להיות במערה י"ב שנה,
 14 ואחר-כך עוד שנה, ואף-על-פי-כן היה למעלה מחוני המעגל, שלכן כד⁴⁷ הוה צריכא עלמא
 15 למטרא אמר רשב"י "תורה" על הפסוק⁴⁸ הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד
 16 ועל-ידי-זה אתי מיטרא. ומהסיפור בזהר שם מובן, שהמטר היה מיד באופן כזה
 17 שהתחתונים (השדות הזקוקות למטר) היו יכולים לקבל (מבלי שיצטרך לומר אפילו עוד
 18 ענין בתורה), שזהו מפני מעלת הענין דתורתו אומנתו.

19 **אמנם** ענין זה דורש ביאור במיוחד, דהרי ידוע⁴⁹ החילוק שבין ברכה לתפלה, דענין
 20 התפלה הוא על-ידי השתדלות מלמטה, ובלשון הקבלה "העלאת מיינ נוקבין",
 21 מה-שאיין-כן ענין הברכה הוא בלשון ציווי, מכיון שהמברך הוא למעלה מהמקום שממנו
 22 צריך להמשיך הברכה. וידוע הביאור בזה⁵⁰, כי ענין הברכה הוא רק המשכה מה"שורש
 23 ומקור" [ברכה לשון הברכה והמשכה למטה⁵¹, כמו המברך את הגפן⁵²], מה-שאיין-כן ענין
 24 התפלה הוא כמו שאומרים יהי רצון, שפועלים רצון חדש, ובאופן שיפעול שינוי למטה
 25 בגשמיות העולם כמבואר ב"אגרת-הקודש"⁵³, שענין זה הוא דוקא על-ידי התפלה. והענין
 26 הוא, דהנה אפילו על-ידי קיום התורה ומצוותיה (היינו, על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות
 27 על-דרך הרגיל), אין פועלים שינוי בגשמיות העולם. שהרי כאשר לומד בתורה שענין זה

(41) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תקעט. ח"ב ע' תשסז. סה"מ
 עטר"ת ע' תסט.

(42) ראה ירושלמי תענית פ"ג ה"ט. סדר הדורות בערכו.

(43) לקו"ת דרושים לר"ה נז, ג. ועוד.

(44) תענית יט, א. כג, א.

(45) רש"י מנחות צד, ב ד"ה דעגיל.

(46) תענית שם.

(47) זהר ח"ג נט, ב.

(48) תהלים קלג, א.

(49) המשך תער"ב ח"ב וסה"מ עטר"ת שבעה ערה 41. וראה

בארוכה לקו"ת פ' ראה יט, א. ד"ה אמר ריב"ל תרכ"ט. לקו"ש

ח"י ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

(50) מקומות שצויינו בהערה הקודמת.

(51) תו"א מקץ לז, ג.

(52) לשון חז"ל – כלאים רפ"ז.

(53) קונטרס אחרון ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

הוא כך וכך, אין משתנה על-ידי-זה גשמיות דבר זה שלומד אודותו. ועל-דרך-זה כאשר
מניח תפילין, הרי על-ידי הנחת התפילין שלו אין משתנה גשמיות הקלף וכו' [דהשינוי
שישנו בהקלף וכו' אינו על-ידי הנחת התפילין שלו, כ-אם על-ידי עיבוד העורות וכו'
וכתיבת הפרשיות והנחתם במקומם על-פי ההלכה, מה-שאינ-כן הנחת התפילין אינה משנית
את גשמיות הדבר]. מה-שאינ-כן בענין התפלה, שענינה הוא לפעול שינוי בגשמיות העולם,
דעל-ידי התפלה פועל שיהיה מברך השנים ורופא חולים, והמשכת כל הענינים, מילוי
בקשות עמך ישראל למטה כפשוטו, כמו שאומרים בברכת שמע קולנו שהוא ענין הכללי
[שלכן אפשר לשאול כל צרכיו כו' בברכה זו⁵⁴]. וביאור הענין (מדוע דוקא על-ידי התפלה
אפשר לפעול שינוי בגשמיות העולם) הוא, כי בכדי לפעול שינוי בגשמיות העולם צריכים
ל"העלאת מיין נוקבין", היינו להשתדלות וכו' של המקום שבו צריך להיות השינוי, שלכן
צריך להיות ענין התפלה ובקשה ותענית וכו', וגם אז צריך למדוד במיוחד את ההמשכה
שתהיה לפי אופן התפילה מלמטה, שהרי יכול להיות שיומשך ריבוי אורות ורוב טובה,
וצריכים להשתדלות מיוחדת שיהיה באופן שעמך ישראל יהיו יכולים לקבל. מה-שאינ-כן
ענין הברכה, מכיון שאינו פועל דבר חדש, ורק ממשיך מן ה"שורש ומקור", הנה אין נוגע
כל-כך הפעולה מלמטה, ועד שיכול להיות באופן של ציווי. ולפי ביאור זה, צריך ביאור
במיוחד, איך יכול להיות ירידת הגשמים וכו' על-ידי מי ש"תורתו אומנתו", והרי ענין התורה
הוא כמו שכתוב⁵⁵ הלא כה דברי כאש גו', ובפרט לימוד התורה של מי שתורתו אומנתו,
דמבואר ב"תורה-אור"⁵⁶ שאופן לימודם הוא כמו שכתוב⁵⁷ ואשים דברי בפין גו', שדבר ה'
הוא המדבר בפיו⁵⁷, וכמאמר⁵⁸ מאן מלכי רבנן⁵⁹, שממשיכים דבר ה' למטה כפי שהוא
למעלה, שאין בזה לכאורה כלל הענין ד"מיין נוקבין", ואיך אפשר להמשיך על-ידי אמירת
תורה - ירידת המטר ובאופן שמלכתחלה יורד באופן מתאים לפי השדות הזקוקות למטר.
ויובן זה על-פי מאמר רשב"י⁶⁰ אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' וקוצר כו' תורה מה תהא
עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על-ידי אחרים
שנאמר⁶¹ ועמדו זרים ורעו צאנכם גו', דענין עושין רצונו של מקום הוא בפרשה ראשונה
דקריאת-שמע (כמבואר בברכות שם⁶²) שאז ישנו גם הענין דבכל מאדך, נוסף
לבכל לבבך ובכל נפשך⁶². ובאופן זה היתה הנהגת רשב"י וחבריו שהיו בבחינת עושין
רצונו של מקום, בכל מאדך, ולכן פעל זה שהעלאת ה"מיין נוקבין" תהיה אצלם באופן
דמלאכתן נעשית על-ידי אחרים, ועמדו זרים ורעו צאנכם. ועל-דרך ה"פסק-דין"⁶³ שתלמיד

(60) ברכות לה, ב.

(61) ישע' סא, ה.

(62) ראה חדא"ג מהרש"א לברכות שם. אור תורה להה"מ

נג, ד. לקו"ת שלח מב, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע'
תרעט. תקס"ט ע' קלה. אוה"ת עקב ע' תפא. לקו"ש ח"ב ע'
98 ואילך.

(63) שבת קיד, א. יומא עב, ב.

(54) שו"ע אדה"ז או"ח סק"ט ס"א.

(55) ירמ"י כג, כט.

(56) ישע' נא, טז.

(57) ראה מגיד מישרים ר"פ ויקרא. וראה תו"א יתרו סז, ב.

ובכ"מ.

(58) ראה גיטין סב, א.

(59) ראה תו"א שבערה 18.

1 חכם, בני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו, שזהו "פסק-דין" בנגלה דתורה כפשוטו,
2 על-דרך-זה הוא בענין המלאכה כפי שהיא באופן נעלה יותר, ובכללות היינו עבודת
3 הברורים שנקראת עמל מלאכה (כנ"ל), שמלאכה זו נעשית על-ידי אחרים.

4 **וביאור הענין הוא,** דהנה ידוע⁶⁴ שישנם ב' אופנים בעבודת הברורים, בירור בדרך
5 מלחמה ובירור בדרך מנוחה. דבירור בדרך מלחמה הוא בעבודה דנהמא אפום
6 חרבא ליכול⁶⁵, שהיא מלחמה ועבודה קשה ביותר, ובירור בדרך מנוחה הוא על-דרך שהיה
7 בימי שלמה, ששלמה היה במקומו וכמו שכתוב⁶⁶ וישב שלמה על כסא ה', והניצוצות
8 נמשכו אליו מעצמם מכל מקום שהיו, ואפילו ממלכות שבא וכיוצא-בזה. וכמשל אבוקה
9 גדולה שהניצוצות נמשכים אליה מעצמם מפני תוקף האבוקה, הנה על-דרך-זה היה בימי
10 שלמה, שמפני שהיה באופן של מאור גדול ביותר, הרי זה המשיך את הניצוצות ממקום
11 רחוק ביותר, כי מפני תוקף המאור מגיע אורו וכח פעולתו למקום רחוק ביותר להמשיך
12 משם הניצוצות וכו'. ומזה יובן גם בנוגע לרשב"י שהיתה תורתו אומנתו, ולאחרי ש"פתח
13 רשב"י", זה אפשרי אצל כל אחד ואחד, ובפרט באחרית הימים שעל זמן זה אמרו⁶⁷ כמה
14 בני נשא לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא תתאה בסוף יומיא
15 כו', דיתפרנסון היינו שהוא בהבנה והשגה⁶⁸ [ולכן אמרו⁶⁹ בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר
16 הזהר כו' בגין דעתידין ישראל למיטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקון ביה מן
17 גלותא ברחמים], הנה על-ידי שכל אחד ואחד קובע עתים לתורה באופן דתורתו אומנתו,
18 שאז הוא (נוסף לבחינת בכל לבבך ובכל נפשך, גם) בבחינת בכל מאדך, עושין רצונו של
19 מקום, פועל הענין דועמדו זרים וראו צאנכם, שבני העיר עושים מלאכתו כו', ובכל
20 הפרטים ופרטי פרטים כו'. וכל המלאכה היא (מלאכתו) ענינו (של), כי הוא הממשיך זאת
21 על-ידי תוקף האבוקה ותוקף המאור שלו שמאיר אצלו בגלוי, שעל-ידי-זה נמשכים אליו
22 (דאם ציט צו) הניצוצות ממקום רחוק ביותר.

23 **ומכל הנ"ל יובן ענין הילולא דרשב"י,** שכמבואר בכמה מקומות⁷⁰ הנה רשב"י רצה שיהיו
24 שמחים בשמחתו ביום זה, ובפרט לאחר שכתב נתפרסם ענין זה בגלוי, וכידוע⁷¹
25 ה"שקלא-וטריא" שהיתה כאשר נדפס ספר הזהר בפעם הראשונה ועל-דרך-זה בנוגע לספרי
26 הקבלה והחסידות שלאחרי-זה, אך אחר-כך בא הזמן דיפוצו מעינותיך חוצה, ובאופן של
27 הפצה, הנה פעולת ההילולא דרשב"י היא, שעל-ידי-זה שכל אחד ואחד מבני ישראל קובע
28 זמן ביום שאז תורתו אומנתו, הוא פועל שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים, וכל צרכיו

(69) זהר ח"ג קכד, ב ברע"מ. הובא ונתבאר באגה"ק סימן כו.
(70) פרי עץ חיים שער ספה"ע פרק ז. וראה ד"ה להבין ענין
הילולא דרשב"י הנ"ל הערה 1 – בטעם שעושים שמחה ביום
ההילולא דרשב"י אף שנקבע תענית על מיתת צדיקים.

(71) ראה גם הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (הקדמה הא')
– נדפסה בריש ספר עץ חיים דפוס ווארשא, ובסוף קונטרס עץ
החיים לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

(64) ראה לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ובארוכה סה"מ תרנ"ט
ע' קסב ואילך. תש"ד ע' 106 ואילך.

(65) זהר ח"ג קפח, ב.
(66) דברי הימים-א כט, כג.

(67) תיקוני זהר תיקון ו בסופו.

(68) ראה מקדש מלך בהקדמה לזהר. כסא מלך לתיקוני זהר
שם.

יִמְשְׁכוּ מִלִּכְתַּחֲלָה בַּגְלוּי לַמָּטָה לִפְי אֹפֶן הַכִּלִּים שִׁישׁ לוֹ אֵז, וּלְמָטָה מַעֲשֵׂרָה טַפְחִים, וְכִמּוּ
בַּפְרָשָׁה שְׁנִיָּה וְאַסְפַּת דִּגְנָךְ וְתִירוֹשֶׁךְ וַיִּצְהַרְךָ כַּפְשׁוֹטוֹ, אֲלֵא שְׂכָאן נִמְשָׁךְ זֶה בִּיתֵר שְׂאֵת וּבִיתֵר
עוֹז כִּיּוֹן שְׁזָהוּ עַל-יַדִּי פַעּוֹלַת הַפְּרָשָׁה הָרֵאשׁוֹנָה, עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, בַּפְרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה.
וְכִמּוּבֵן מִהֶמְבּוֹאֵר בַּהֲדַרוֹשִׁים עַל מֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷² לְמָה קִדְמָה פְּרִשְׁתָּ שְׁמַע לִוְהִיָּה אִם
שְׁמוֹעַ⁷³ [שְׁמַדְרוֹשִׁים אֵלּוּ מוּבֵן לֹא רַק הַחִילּוֹק שֶׁבֵּין ב' הַפְּרָשִׁיּוֹת, כִּי אִם גַּם] שֶׁהַעֲבוּדָה
דַּפְרָשָׁה הָרֵאשׁוֹנָה פּוֹעֶלֶת בַּעֲבוּדָה דַּפְרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה. וְכִמּוּבֹאֵר בְּסִגְנוֹן אַחֵר בְּקוֹנְטֵרַס "עֵץ-
הַחַיִּים"⁷⁴, דֹּאפִּילוֹ אֵלּוּ הַשִּׁיכִּים רַק לִיחּוּדָא תַתָּא וִירָאָה תַתָּא, שְׁזָהוּ כִלְלוֹת הַעֲבוּדָה מִצַּד
פְּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה, צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בַּעֲבוּדָה זֹו גַם הַעֲבוּדָה דִּיחּוּדָא עִילָאָה וִירָאָה עִילָאָה,
עַל-כָּל-פָּנִים בְּזִמָּן מִן הַזְּמָנִים, שְׁזָהוּ פּוֹעֵל גַּם עַל עֲבוּדָתוֹ בְּזִמָּן אַחֵר, כֹּאשֶׁר הִיא רַק בְּבַחֲיִנַת
יִחּוּדָא תַתָּא, שֶׁבְּסִגְנוֹן הַמְּדוּבָר לַעִיל הֵינּוּ, שֶׁפְּרָשָׁה הָרֵאשׁוֹנָה צָרִיכָה לַפְּעוֹל בַּפְּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה.
וְהִנֵּה תַכְלִית הַעֲבוּדָה הִיא, שְׁעַל-יַדִּי שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ יִהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁמַּחְבֵּר אֶת הַתּוֹרָה
עִם קוֹדֶשׁ-אֲבִירָךְ-הוּא, שְׁזָהוּ עֲנִין עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה דַּתַּפְּלָה לַעֲשִׂיר, הִנֵּה עַל-יַדִּי-זֶה
יִמְשָׁךְ אַחֲרֶיךָ מִהַתּוֹרָה לַמָּטָה בָּאֶרֶץ, וְכִמּוּ שְׁכָתוּב⁷⁵ וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בַּעֲתָם, וְכַתּוּרַת
הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב⁷⁶ שְׁכָל הַצִּרְכִּים הַגִּשְׁמִיִּים⁷⁷ בָּאִים בַּעֲתָם. וְעַד שֶׁאֵף-עַל-פִּי שְׁנִמְצָא בַּחוֹשֶׁךְ
כַּפּוֹל וּמְכּוּפָל, וְנִמְצָא בְּמִקּוֹם שְׁתּוֹרַת אִמַּת קוֹרֵאֵת לוֹ חוּצָה, נִפְעַל שֵׁם הָעֲנִין דַּפּוֹעַל יִשׁוּעוֹת
בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ⁷⁸, שְׁזָהוּ מִפְּנֵי שְׁנִמְשָׁךְ מֵאַלְקִים מַלְכֵי מִקְדָּם גו'⁷⁹. וְהָעֲנִין הוּא, דֶּהֱנָה בַּפִּירוֹשׁ
תִּיבַת מִקְדָּם שֶׁבְּפִסּוֹק זֶה (וְאַלְקִים מַלְכֵי מִקְדָּם גו') [הִנֵּה נִוְסַף עַל הֶמְבּוֹאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר
בְּמִדְרָשׁ⁷⁹ דְּקֹאֵי עַל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַמַּעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁבּוֹ נִבְרָא גֶן-עֵדֶן (וְהוּא קוֹדֶם לָאָדָם
הָרֵאשׁוֹן כו')] יֵשׁ לֹמֵר דְּקֹאֵי עַל מָה שְׁכָתוּב בְּפִסּוֹק לִפְנֵי-זֶה⁸⁰ זְכוֹר עֲדַתְךָ קִנִּית קִדְּם גו',
דֹּאִיתָא עַל זֶה בְּמִדְרָשׁ⁸¹ שִׁישְׁנָם שְׁבַעַה דְּבָרִים שְׁקִדְמוּ לַעֲוֹלָם, וּבִינֵיהֶם תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבֵין
ב' דְּבָרִים אֵלּוּ גּוֹפָא (תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל) אֹמְרִים אֲשֶׁר מַחְשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְמָה לְכָל דָּבָר
אִפִּילוֹ לַתּוֹרָה, שְׁנֹאֵמֵר צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהֵינּוּ דֶּהֱרָאִיָּה עַל-זֶה גּוֹפָא
שִׁישְׂרָאֵל הֵם לַמַּעֲלָה מִהַתּוֹרָה מִתַּגְּלִית הִיא עַל-יַדִּי הַתּוֹרָה. וְכֵן הוּא בַּעֲבוּדָה שְׁעַל-יַדִּי
לִימּוּד הַתּוֹרָה בְּאֹפֶן דִּתּוֹרָתוֹ אֹמְנָתוֹ מִתַּגְּלִית בִּישְׂרָאֵל מַעֲלָתָם הִכִּי עֲלִיוֹנָה, וְאַפִּילוֹ זֶה
שֶׁמַּחְשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְמָה אִפִּילוֹ לַתּוֹרָה, עֲדַתְךָ קִנִּית קִדְּם. וְעַל-יַדִּי-זֶה פּוֹעֵלִים שִׁיְהִיָּה
בַּגְלוּי וְאַלְקִים מַלְכֵי מִקְדָּם פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ.

(72) בְּרִכּוֹת יג, א.

(73) רֹאֵה סִידוּר עִם דֹּא"ח עַד, ב. וּבִכ"מ.

(74) פֶּרֶק ז' וְאִילָךְ. וְרֹאֵה גַם סִד"ה וְיֹאמֵר לוֹ יְהוֹנָתָן דְּש"פ בְּמִדְבָּר שְׁנָה ז' (תַּשְׁל"ה).

(75) בַּחוּקוֹתֵי כו, ד.

(76) רֹאֵה כְּתָר שֵׁם טוֹב סו"ס רז (כו, א). סִימָן רְנו (לה, א).

אוֹר תּוֹרָה לְהַה"מ פ' בַּחוּקוֹתֵי (מד, א). "הַיּוֹם יוֹם" כַּח תַּשְׁרִי. שִׁיחַת יוֹם ב' דַּחַג הַשְּׁבֻעוֹת תַּשְׁמ"ט ס"ד (הַתּוֹעֲדוּתִּים תַּשְׁמ"ט

ח"ג ע' 267).

(77) רֹאֵה רַמְבַּ"ן ע"ה פ' בַּחוּקוֹתֵי שֵׁם.

(78) תַּהֲלִים עַד, יב. – לְהַעֲרִי, שְׁע"פ הַמִּנְהָג לֹמֵר בְּכָל יוֹם הַקֶּאֱפִיטָל הַמִּתְאִים לִשְׁנֹת חַיֵּיו (סֶה"מ י"א נִסָּן ח"א ע' 1 וְאִילָךְ) – הוֹתַחַל בִּי"א נִסָּן שְׁנָה ז' (תַּשְׁל"ה) אִמִּירַת מְזֻמּוֹר זֶה. (79) ב"ר פִּט"ו, ג. – נִתְבָּאֵר בְּד"ה וְהִגְדַּת לְבָנֶךָ דִּי"א נִסָּן

שְׁנָה ז' (רֹאֵה הָעֵרָה הַקּוֹדֶמֶת).

(80) תַּהֲלִים שֵׁם, ב.

(81) רֹאֵה ב"ר פ"א, ד. רֹאֵה גַם ד"ה כִּימִי צֹאֲתָךְ דֹּאחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח שְׁנָה ז' (תַּשְׁל"ה).

1 **ובזה** יובן גם מה שמבואר בסיום "המשך עת"ר"⁸², שמשנה רבינו הוא בחינת חכמה, וזה
 2 קשור גם עם המבואר ב"תניא"⁸³ ובארוכה בספרי קבלה⁸⁴ שענינו הוא הדעת,
 3 וכמבואר במקום אחר בארוכה⁸⁵ דהיינו הך, הנה נוסף לזה שמצד דרגתו המשיך בחינת
 4 חיצוניות החכמה, נגלה דתורה, המשיך גם בחינת פנימיות החכמה, פנימיות התורה, ועד
 5 לבחינת פנימיות אבא פנימיות עתיק⁸⁶, ולמעלה יותר, מבחינת פנימיות עתיק כפי שהוא
 6 במקומו, שזהו למעלה מבחינת פנימיות אבא פנימיות עתיק כמבואר בארוכה ב"המשך
 7 תרס"ו"⁸⁷. דכל ענינים אלו נמשכים על-ידי משה רבינו, שלכן נקרא רעיא מהימנא, כמבואר
 8 בארוכה ב"תניא"⁸⁸ שאצל כל אחד ואחד מישראל יש בחינת משה שבו, ועד שלכן
 9 אומרים⁸⁹ בנוגע למעשה בפועל שישנם כמה ענינים שהם מילתא זוטרתא אצל כל אחד
 10 ואחד מישראל מכיון שהם מילתא זוטרתא לגבי משה רבינו, כי בחינת משה רבינו שבכל
 11 אחד ואחד היא בגלוי. ועל-דרך-זה הוא בנוגע לרשב"י שהוא דוגמת משה רבינו כמבואר
 12 בכמה מקומות⁹⁰, שגם אצלו ישנו הענין דבחד קטירא אתקטרנא כו', שזהו למעלה מבחינת
 13 פנימיות אבא פנימיות עתיק, אלא הוא בחינת פנימיות עתיק כפי שהוא במקומו ובמקורו
 14 (שלכן אומרים עליו בחד קטירא אתקטרנא), ומזה נמשך אחר-כך למטה באופן של פועל
 15 ישועות בקרב הארץ, ובפרט ביום ההילולא שלו (יום שמחתו) ל"ג בעומר, ועד שכמבואר
 16 בסיפור כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו⁹¹, הנה בזמן זה ראו אצל כ"ק אדמו"ר האמצעי
 17 מופתים גלויים בנוגע לזרעא חיא וקיימא כפשוטו ממש.
 18 **והנה** על-פי המבואר בכתבי האריז"ל⁹² על הפסוק⁹³ והימים האלה נזכרים ונעשים, אשר
 19 מידי שנה ושנה נזכרים ונעשים ביום זה כל הענינים שהיו בפעם הראשונה,
 20 ואדרבה, משנה לשנה ניתוסף בזה, שהרי ישנו הציווי (שהוא גם נתינת כח) להעלות
 21 בקודש, שלכן הנה בכל ראש השנה יורד אור עליון חדש יותר שלא היה מאיר עדיין מימי
 22 עולם אור עליון כזה כמבואר ב"אגרת-הקודש"⁹⁴, ומזה מובן בנוגע לכל ימות השנה,
 23 שכולם נכללים בראש השנה⁹⁵, שבכל שנה יורד בהם אור עליון חדש שלא היה מאיר מימי
 24 עולם כו', הנה מזה מובן גם בנוגע לל"ג בעומר, ובפרט בנוגע לענין התורה שהוא ענין
 25 כללי, ובפרט על-פי המבואר בכמה דרושים⁹⁶ שחג השבועות הוא זמן מתן תורה דתורה
 26 הנגלית, ול"ג בעומר הוא זמן מתן תורה דפנימיות התורה, שזה היה ענינו של רשב"י
 27 (שיום ההילולא שלו בל"ג בעומר) להמשיך פנימיות התורה למטה [ובפרט אחרי שידועה

(90) ראה זהר ח"א יד, ב בהגהה. ובכ"מ.

(91) "היום יום" יח אייר.

(92) רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר בספר לב דוד

להחיד"א פרק כט.

(93) אסתר ט, כח.

(94) סימן יד.

(95) לקו"ת תבוא מא, ג. עטרת ראש שער ר"ה בתחילתו.

(96) המשך תרס"ו ע' ריט. סה"מ תש"ד ע' 211.

(82) סה"מ עת"ר ע' רמט ואילך.

(83) פרק מב.

(84) ראה לקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך. וש"נ.

(85) ראה לקו"ש שם ע' 246 ואילך.

(86) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ.

(87) ע' צה ואילך. וראה גם סה"מ תרצ"ו ע' 9.

(88) שבעה ערה 83.

(89) ברכות לג, ב.

אגרת הקודש של הבעל-שם-טוב⁹⁷ שמענה מלכא משיחא על השאלה אימתי קאתי מר הוא
לכשיפוצו מעינותיך חוצה], שמכל זה מובן אשר בכל שנה ושנה הימים האלו (ל"ג בעומר)
נזכרים ונעשים ובאופן נעלה יותר בכל שנה כו'. והיינו שיום זה הוא יום סגולה בנוגע
להוספה והידור בקביעות עתים לתורה בכלל, ובפרט בפנימיות התורה, תורתו של רשב"י,
ובאופן דיתפרנסון כו' שזהו על-ידי לימוד בהבנה והשגה (כנ"ל), שזהו ענין תורת
חכמה-בינה-דעת. ולימוד זה יהיה לימוד המביא לידי מעשה, היינו לכללות הענין דקיום
המצוות כו', ועד לקיום מצות הצדקה, צדקה בגשמיות וצדקה ברוחניות, טוב לשמים וטוב
לבריות גם יחד, שכמבואר בארוכה במקום אחר⁹⁸ הנה זהו ענינו של יום השלישי שהוכפל
בו כי טוב⁹⁹ [שהקביעות דל"ג בעומר בשנה זו היא ביום השלישי], שכל רגע ורגע שבו
הוא באופן שהוכפל בו כי טוב, היינו שמאחדים ועושים דבר אחד מב' הענינים דטוב
לשמים וטוב לבריות. ועד שמאחדים כל ג' הענינים הנ"ל (תורה וב' אופני צדקה) כתורת
כ"ק אדמו"ר הזקן הידועה¹⁰⁰ שג' האהבות אהבת ה' ואהבת התורה ואהבת ישראל הם
כולא חד. ואז פועלים דכמו שאהבת ה' היא בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, עושים
רצונו של מקום, הנה כן היא גם מצות אהבת ישראל, ואהבת לרעך כמוך¹⁰¹.

ועל-ידי שישראל מקיימים את הציווי ואהבת לרעך כמוך בנוגע לבני ישראל, ועל-אחת-
כמה-וכמה בנוגע לרעך ורע אביך אל תעזוב¹⁰² זה הקב"ה [כמבואר במדרש
רבה¹⁰³ ומובא בפירוש רש"י על הש"ס¹⁰⁴], הנה זה פועל אשר גם הקב"ה מקיים הענין
דואהבת לרעך כמוך בנוגע לבני ישראל, וכמו שכתוב¹⁰⁵ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו
לישראל¹⁰⁶, והיינו שבני ישראל הם כמוך (כמו הקב"ה), דכמו שאצל הקב"ה אין שייך ח"ו
שתהיה עליו שליטה מאיזה ענין שהוא, ואין שייך בו ח"ו שום מדידה והגבלה, ואין שייך
בו ח"ו שום ענין של דאגה וכיוצא-בזה, הנה כן הוא גם אצל כל אחד ואחד מישראל
ואצל כללות בני ישראל בימי הגלות האחרונים. ובפרט לאחר התעוררות המיוחדת
בשמחת רשב"י, שרשב"י אמר¹⁰⁷ אשר ביום שמחתו אסור לומר תפלת נחם אפילו מי
שאומרה כל השנה ואפילו בשבתות וימים טובים, הנה מזה נמשך בתחלה ברוחניות היפך
ענין החורבן והגלות, ותכלית הכוונה היא שנמשך אחר-כך במעשה בפועל ולמטה מעשרה
טפחים באופן דוראו כל בשר יחדיו¹⁰⁸, שהבשר הגשמי יראה זאת. והיינו שנראה בקרוב
ממש עוד בימים האחרונים של הגלות שיהיה ונתתי גשמיכם בעתם, שתהיה ברכה מרובה
בענינים הגשמיים כתורת הבעל-שם-טוב הנ"ל, ועל-אחת-כמה-וכמה שיהיה ונתתי שלום

97) נרפסה בכתר שם טוב הוצאת קה"ת בתחילתו.

98) אוה"ת בראשית לד, סע"א. משפטים ע' א'קסא. סה"מ

תרנ"א ע' קצג ואילך.

99) ראה פרש"י בראשית א, ז.

100) ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 3. ועוד.

101) ראה ספר השיחות תש"ה ע' 94.

102) משלי כז, י.

103) שמו"ר פכ"ז, א.

104) שבת לא, א.

105) תהלים קמז, יט.

106) ראה שמו"ר פ"ל, ט. וראה המשך תרס"ו ע' תיט.

107) פרי עץ חיים הנ"ל הערה 70.

108) ישע"י מ, ה.

1 בארץ גו' וחרב לא תעבור בארצכם¹⁰⁹ אפילו חרב של שלום¹¹⁰, ושכבתם ואין מחריד, היינו
2 שמתבטלת כל מציאות של מחריד, כי נפלו אויביכם לפניכם¹¹¹. ואז יהיה והייתי לכם
3 לאלקים ואתם תהיו לי לעם¹¹², על-דרך מה שכתב הרמב"ם בארוכה בהלכות תשובה¹¹³
4 ובסוף הלכות מלכים¹¹⁴ שזה שנתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח הוא כי אז תהיה
5 מנוחה מכל הדאגות, כי לא יהיו אז שום ענינים המבלבלים, וכולם יתעסקו בידיעת ה'
6 וכמו שכתוב¹¹⁵ כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, הנה על-דרך-זה עתה כשתהיה
7 מנוחה כו' הנה כל ישראל יוסיפו מתוך שמחה וטוב לבב בידיעת ה', ועד שואולך אתכם
8 קוממיות¹¹⁶, בקומה זקופה¹¹⁷ בימי הגלות האחרונים.

9 ועד שיקוים הענין דואולך אתכם קוממיות כפשוטו, דאין מקרא יוצא מידי פשוטו¹¹⁸,
10 ואדרבה עיקר הכוונה שבפסוק זה היא כפשוטו, על-דרך המבואר בכמה מקומות¹¹⁹
11 בנוגע למצות הנחת תפילין שאם יכוון כל הכוונות ולא יניח תפילין כפשוטם, אינו מקיים
12 את המצוה שעליה מצוה הפסוק, מצות תפילין כפשוטה, דעל-דרך-זה הוא גם בנוגע
13 להפסוק ואולך אתכם קוממיות, שהרי מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל [ובמילא
14 גם בנוגע להקב"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו] שיהיה ואולך אתכם קוממיות בקומה
15 זקופה בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו. ואז משיח ילמד תורה את כל
16 העם כולו¹²⁰, וכמו שכתוב¹²¹ ישקני מנשיקות פיהו, ומכיון שמשיח יש בו ב' דרגות, דרגת
17 רב ודרגת מלך [כמבואר במצות מינוי מלך¹²²], הנה מצד דרגת מלך שבו ילמד את ישראל
18 גם את הענינים הנסתרים שיהיו אז באופן של רז [שהרי גם לעתיד לבא יהיו ענינים שתהיה
19 בהם ידיעה ויהיו ענינים שתהיה בהם אמונה כמבואר בכמה מקומות]. ומעין זה יהיה עתה
20 דטועמיה חיים זכו¹²³ בערב שבת לפנות ערב, בימים האחרונים של הגלות, און גרייטן זיך
21 (להתכוון) אל הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ועד ליום שכולו שבת
22 ומנוחה לחיי העולמים¹²⁴ ובקרוב ממש.

(118) שבת סג, א.
(119) ראה תניא פרק לח.
(120) רמב"ם הל' תשובה שם. לקו"ת צו יז, א-ב. שער
האמונה פרק נו ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פרק ג.
(121) שם.
(122) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282. וש"נ.
(123) סוף מסכת תמיד.
(124) שה"ש א, ב ובפרש"י.

(109) בחוקותי כו, ו.
(110) תענית כב, ב. נתבאר בסה"מ הנ"ל הערה 64.
(111) בחוקותי שם, ח.
(112) שם, יב.
(113) פ"ט ה"ב.
(114) פי"ב ה"ד.
(115) ירמ' לא, לג.
(116) בחוקותי שם, יג.
(117) תו"כ ופרש"י עה"פ.

בס"ד. שיחת יום ג', ל"ג בעומר ה'תשמ"ב. לילדים ולילדות, "צבאות השם", שיחיו

בלתי מוגה

א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל.

ב. כנס זה מתקיים בל"ג בעומר - יום שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי, אשר שמחה זו היא "שמחה גדולה".
ושמחה זו שייכת לכל אחד ואחת מישראל - שהרי רשב"י ציוה שכל אחד ואחת מישראל וכל בני ישראל
ישמחו ביום שמחתו (בל"ג בעומר), הן בנוגע לדורו, והן בנוגע לדורות שלאחרי זה, עד סוף כל הדורות.

ג. מהותה של שמחה זו היא - מפני שביום זה הייתה הסתלקותו של רשב"י, ואז נפעל עילוי נעלה ביותר
בנוגע לאופן אחדותו ויחודו של רשב"י עם הקב"ה ("בְּחֵד קְטִירָא אֶתְקַטְרְנָא כו").
ועניין זה (שמחה גדולה כתוצאה מאחדותם של בני ישראל עם הקב"ה) שייך לכל אחד ואחת מישראל -
כפי שאמרתם זה עתה (בי"ב הפסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל) "ישמח ישראל בעושיו", היינו, שבני ישראל שמחים
בהקב"ה ("בעושיו"), וכן "ישמח ה' במעשיו", היינו, שהקב"ה שמח בבני ישראל ("במעשיו").

ומזה מובן שביום ל"ג בעומר ישנה נתינת כוח מיוחדת בנוגע לכללות העניין דשמחת בני ישראל על אחדותם
עם הקב"ה - "ישמח ישראל בעושיו".

ואף-על-פי שאין אנו יכולים להידמות לרשב"י - הרי ידוע המשל מ"ענק" שמגביה "ילד קטן" על כתפיו
וראשו, שאז מסוגל הילד הקטן לראות למרחק רב ביותר, היות שה"ענק" הגביהו למעלה.

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניינינו:

אופן עבודתו של רשב"י היא הוראה ונתינת כוח לכל הדורות כולם - בדוגמת ה"ענק" שבכוחו מתעלה
הילד הקטן למעלה (היות שה"ענק" מגביהו), ולכן, כאשר מנצלים את הכוחות הנ"ל (בהתאם להוראות של
רשב"י), ועושים זאת מתוך שמחה - הרי בודאי שמצליחים בזה באופן נעלה ביותר.

ד. נוסף על כללות ענין השמחה דל"ג בעומר (יום שמחתו של רשב"י) - ישנם הוראות מיוחדות שלמדים
מאופן עבודתו של רשב"י (כדלקמן), והוראות אלו שייכות במיוחד ל"צבאות השם".
ובהקדים:

התפקיד העיקרי של "צבאות השם" הוא ללמוד תורתו של הקב"ה [בהתאם לאופן עבודתו של רשב"י -
"תורתו אומנתו", היינו, שזהו עיקר ענינו], והלימוד הוא "על מנת לעשות" (כפי רצונו של הקב"ה) - קיום
המצוות בפועל.

[ומאחר שאתם שייכים ל"צבאות השם" - בודאי שהנהגתכם היא באופן האמור, ובודאי משפיעים אתם על
ילדים אחרים שגם הם יצטרפו לשורות של "צבאות השם"].

ועניין זה מודגש בפרשת השבוע: "אם בחוקותי תלכו" - "שתהיו עֲמָלִים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו
ועשיתם אותם" - קיום המצוות.

וכל זה נעשה באופן ד"והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם" - היינו, שיודעים שהקב"ה הוא ה"מפקד
העליון" של כל אחד ואחת מבני ישראל, ולכן מתנהג כל אחד ואחת מישראל על פי ציווי הקב"ה, ובפרט
כאשר מדובר אודות "חיילים" ב"צבאות השם", שכללות הנהגת הצבא מבוססת על העיקרון דהקדמת נעשה
לנשמע.

והנה, נוסף על התפקיד הכללי של "צבאות השם", שהם צריכים לקיים את הפקודות של ה"מפקד העליון"
(הקב"ה) - ישנה "פקודת-יום" הקשורה במיוחד עם ל"ג בעומר, כפי שלמדים זאת מההוראות המיוחדות של
רשב"י (של"ג בעומר הוא יום שמחתו), כדלקמן.

ה. ידועה תורתו של רשב"י בספר הזוהר - "אֲנִי בְּחִיבוּתָא תְּלִיא מִלְתָּא, דְּכְתִיב וְאֵהָבָת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ,
וְכְתִיב מֵאֵהָבָת ה' אֶתְּכֶם, וְכְתִיב אֵהָבָתִי אֶתְּכֶם אִמְרֵי ה'". ועל-פי המבואר במקום אחר בזוהר אודות הקשר שבין
הקב"ה ישראל ותורה, מובן, שצריכים להיות ג' העניינים דאהבת הקב"ה ישראל והתורה ביחד.

- זאת אומרת, שרשב"י מדגיש שצריך להיות כללות העניין דאהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה, ובאופן שג' עניינים אלו נעשים לדבר אחד: יהודי אחד אוהב את חבירו היות שהוא אוהב את התורה, ובתורה ישנו ציווי "ואהבת לרעך כמוך"; ואהבת התורה ביחד עם אהבת ישראל - היא מפני אהבת ה' ("ואהבת את ה' אלוך").
- וכללות העניין דאהבת ישראל מודגש גם בתורתו של רשב"י בספר הזוהר על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" - כידוע שמקשרים תורה זו עם ל"ג בעומר (או שבת שלפניו).
- וכפי שאמרתם זה עתה (באמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל) - "ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה", שעניין זה נאמר על-ידי רבי עקיבא - רבו של רשב"י.
- וזוהי ההוראה המיוחדת הקשורה עם ל"ג בעומר ("פקודת היום") - שצריכים להשתדל ביותר בנוגע לכללות העניין דאהבת ישראל, ביחד עם אהבת התורה ואהבת הקב"ה.
- ו. והנה, כאשר מתנהגים באופן האמור לעיל (אהבת ישראל כו'), ביחד עם כללות העניין דלימוד התורה וקיום מצוותיה - זוכים לברכותיו של הקב"ה המנויות בפרשתנו, החל מהברכה ד"ונתתי גשמיכם בְּעֵינֵיכֶם", ביחד עם כל הברכות המנויות בפרשה.
- כולל - הברכה ד"ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה", היינו, שגם כאשר בני ישראל נמצאים עדיין בימי הגלות האחרונים, הרי הם במעמד ומצב ד"קוממיות", "בקומה זקופה", ובפרט כשמדובר אודות ענייני תורה ומצוותיה.
- ועניין זה מודגש ביותר בתורתו של רשב"י:
- איתא בגמרא (מגילה כט, א): "רשב"י אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שְׁגָלוּ שכינה עֲמָהֶן".
- ומזה מובן שגם בהיותם בזמן הגלות נמצאים בני ישראל במעמד ומצב ד"קוממיות", "בקומה זקופה" - בְּיָדָעַם שְׁמַלְךָ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקַּב"ה נִמְצָא בִּיחַד עִמָּהֶם "בכל מקום שְׁגָלוּ", כולל - גלותנו זה, "גלות אדום". ומובן, שכאשר הקב"ה הולך ביחד עם כל אחד ואחת מישראל, הרי כללות הנהגתו היא באופן ד"קוממיות", "בקומה זקופה".
- ובקרוב ממש זוכים לתכלית השלימות ש"ואולך אתכם קוממיות" - בגאולה האמיתית והשלימה, וכהמשך תורת רשב"י (הנ"ל) - "ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר ושב ה' אלוך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות".
- ובפשטות - הקב"ה לוקח את כל אחד ואחת מישראל, כולל - כל ילד וכל ילדה, ומוציאו מהגלות, וכמו שנאמר "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".
- ומזה מובן גדול השמחה של כל אחד ואחת מכם - כאשר אתם יודעים שעל-ידי הנהגתכם בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ממהרים ומזרזים אתם את כללות עניין הגאולה עבורכם, עבור הוריתם ועבור כלל ישראל, ואפילו עבור "שכינתא בגלותא".
- ז. ויהי רצון שבקרוב ממש, "נאו", נזכה כולנו יחד בתוככי כלל ישראל לצאת מן הגלות - "שלימות העם", ביחד עם כל ענייני התורה ומצוות דזמן הגלות - "שלימות התורה", ובאים "עם ענני שמיא", "כְּעָב תַּעֲוִינָה וְכִיּוֹנִים" - "אֶל אַרְבּוּתֵיהֶם", לארצנו הקדושה, ארץ ישראל לגבולותיה - "שלימות הארץ".
- דהנה, מאחר שהקב"ה נתן את כל ארץ ישראל לכל אחד ואחת מבני ישראל עד סוף כל הדורות - מובן, שכל העניינים שנעשו בכיוון הִתְקַפְּכִי, לקחת חלקים מארץ ישראל ולתיתם לגויים, רחמנא ליצולן - אין להם ממשות כלל, כי "עוצו עצה ותופר דְּבָרוֹ דְּבַר וְלֹא יָקוּם כִּי עִימָנוּ אֵל"!
- הקב"ה נתן לבני ישראל את כל ארץ ישראל לגבולותיה, באופן ניצחי - "נחלת עולם" ל"עם עולם" מ"אלוהי עולם"; אלא בנוגע לחלקים מסויימים שבה (אותם חלקים שעדיין לא ניתנו לבני ישראל), רצונו של הקב"ה שבאופן זמני יהיו הם ברשות אחרים (אבל גם אומות העולם יודעים - "מִן־לֵייהוּ תָזִין" - שחלקים אלו שייכים לבני ישראל); אבל כאשר מדובר בנוגע לאותם חלקים שניתנו כבר לבני ישראל, ובני ישראל התיישבו שם ועוסקים שם בלימוד התורה וקיום מצוותיה - הרי בוודאי שאין אפשרות לאף אחד לתת חלקים אלו לאומות

העולם, וכל ה"עצות" ודיבורי שטות והבל בכיוון ההפכי (לתת מחלקים אלו לאומות העולם) - אין להם ממשות כלל, "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום", וטעם הדבר - "כי עימנו אל"!

ומאחר שהקב"ה הוא "בעל הבית" היחיד של הבריאה כולה, וכפי שאמרתם זה עתה (בי"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל) "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", "את השמים - לרבות תולדותיהם, ואת הארץ - לרבות תולדותיה" - הרי בודאי ש"דבר אלוקינו יקום לעד"!

ויהי רצון שעל-ידי-זה שאתם מנצחים את ה"יצר" בכל יום ויום - יצליחו גם אותם יהודים (שעדיין חושבים ומדברים באופן בלתי רצוי - לתת חלקים מארץ ישראל לגויים) לנצח את ה"יצר" שלהם, וניצחון היצר יהיה באופן ד"ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך", "בשני יצריך", ועד למעמד ומצב ד"בכל מאודך" - ללא כל חשבונות, וללא חישובים פוליטיים שְׁפָלְאוּ הָכִי אין להם ממשות כלל, מאחר שהם נגד רצונו של הקב"ה.

ועל-ידי-זה תתגלה אהבת הקב"ה לבני ישראל - "אהבתי אתכם אמר ה'" - גם בנוגע לאותם יהודים שמסיבות שונות ומשונות חשבו עָצָה ודיברו דבר בלתי רצוי (נגד רצונו של הקב"ה), כולל, החזרת שטחי ארץ ישראל לגויים - כי מאחר שהם מנצחים את ה"יצר", ומגלים את ה"חלק אלקה ממעל ממש" שבנפשם, אזי מתגלה אהבת הקב"ה אליהם, ובאופן ד"ישמח ה' במעשיו", היינו, שהקב"ה יכול לשמוח ולהתפאר בהם, מאחר שנתגלה אצלם העניין ד"נִצָּךְ מְטָעִי מעשה יְדִי להתפאר" (כפי שאמרתם זה עתה - באמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל).

ובקרוב ממש זוכים לגאולה האמיתית והשלמה - באופן ד"שלימות הָעָם", "שלימות התורה", ו"שלימות הארץ".

ח. ישנו עניין נוסף הקשור עם הקביעות דל"ג בעומר בשנה זו - ביום השלישי בשבוע: עניינו המיוחד דיום השלישי הוא - "שהוכפל בו כי טוב", "טוב לשמים וטוב לבריות".

ומִזָּה מובן שכל אחד ואחת מכם, בתוככי כלל ישראל בכל מקום שהם, צריך להתנהג באופן ד"טוב" (אהבה, חסד ורחמים) הן בנוגע לעניינים רוחניים - שְׁמַיִם, והן בנוגע לעניינים גשמיים - בְּרִיּוֹת.

כולל - "טוב לשמים וטוב לבריות" כפשוטו, היינו, שנוסף על זה שהנהגתו היא באופן המתאים, הרי הוא משתדל לפעול על חבריו ("טוב לבריות") שגם הם יצטרפו לשורות ד"צבאות השם", ומשתדל שלכל אחד מהם יהיה אות בספר התורה - על-ידי-זה שירכשו (בממונם הפרטי) אות אחת בספר תורה.

ונוסף לזה:

מאחר של"ג בעומר חל ביום השלישי - ישנה הדגשה מיוחדת אודות ההכנה לקבלת התורה בְּ"יֶרֶחָא תְּלִיתָאִי".

דהנה, ל"ג בעומר הוא יום מיוחד ועיקרי בימי הספירה, שכללות תוכנם הוא - הכנה ל"זמן מתן תורתנו", הכנה לקראת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

[ועניין זה שייך במיוחד ל"צבאות השם" - כי ההכנה למתן תורה היא על-ידי הקדמת נעשה לנשמע, והרי עניין זה הוא יסוד ה"צבא" כולו, ובפרט - "צבאות השם"].

ולכן, כאשר ל"ג בעומר חל ב"יום תְּלִיתָאִי" - מודגש ביותר כללות עניין ההכנה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בְּ"יֶרֶחָא תְּלִיתָאִי".

וההכנה לקראת "זמן מתן תורתנו" - מתבטאת גם בקבלת החלטת טובה שכל אחד ואחת מכם יהיה נוכח בבית הכנסת בשעת קריאת "עשרת הדברות" בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו",

והדברים אמורים גם בנוגע לילדים קטנים ביותר - כי "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גוי' להשבית אויב ומתנקם", היינו, שעל-ידם שורפים ומְכַלִּים את שְׂיִיְרֵי הגלות האחרונים.

ט. והמעשה הוא העיקר:

להתנהג בפועל ממש בהתאם להוראות שלמדים מל"ג בעומר (כנ"ל בארוכה), ולהתנהג כן במשך כל הימים שלאחרי זה.

ועל-ידי-זה זוכים לצאת מהגלות בקרוב ממש, "נְאוֹ", "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", ובאופן ד"הם הכירוהו תחילה" - אַתֶּם, "צבאות השם", תלכו בראש, ובעקבותיכם ילכו גם המבוגרים - הורכים, שחינכו אתכם

1 באופן המתאים, והמורים והמורות, המדריכים והמדריכות - שלימדו אתכם את הדברים המתאימים, בתוככי
2 כלל ישראל, ויוצאים מהגלות ביחד עם השכינה - "יָשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ".
3 ובמהרה בימינו ממש, באים "עַם עֲנִי שְׁמָא" לארצנו הקדושה כפי שהיא בשלימותה - "שלימות הארץ",
4 ביחד עם "שלימות הָעַם" ו"שלימות התורה".
5 ובארץ הקודש עצמה - באים לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי, שהוא כבר "בְּנוֹי וּמְשׁוּכְלָל"
6 בשמים, אלא שמחכים שבני ישראל יוסיפו בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ואז יתגלה בית המקדש ויבוא מן
7 הַשָּׁמַיִם - למקומו ב"הר הבית", בירושלים עיר הקודש, שהיא "עיר הבירה" דארץ הקודש.
8 ושם נזכה לראות "את פני האדון ה'" - ראיית אלוקות במוחש, באופן ד"ותחזינה עינינו",
9 ביחד עם ראיית "מֶאֵן פְּנֵי הָאֲדֹנָי ה' דָּא רִשְׁבִּי" - מאחר שזוכים לתחיית המתים, ואז זוכים לראות את
10 רשב"י וכל שאר התנאים והאמוראים, וכל גדולי ישראל,
11 במהרה בימינו ממש.

* * *

12 י. גודל מעלתם וזכותם של ילדי ישראל - לא רק בנוגע לעצמם, אלא בנוגע לכלל ישראל, ובנוגע לגאולת
13 כלל ישראל - מודגשת ביותר בתורתו של רשב"י, בהקדמת ספר הזוהר, כדלקמן.
14 [ולהעיר - שכללות העניין דספר הזוהר קשור עם עניין הגאולה, כמו שכתוב ב"רעיא מהימנא" (זוהר חלק
15 ג קכד, ב),
16 - דְּקָאֵי עַל מִשְׁה רַבִּינוּ ("רַעְיָא מְהִימְנָא"), והרי כל דברי התורה שנאמרו על-ידי משה רבינו, שייכים לכל
17 אחד ואחת מבני ישראל באופן של ירושה, כפי שאמרתם זה עתה (באמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל) "תורה
18 ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" -
19 "בְּהָאֵי חִיבּוּרָא דִּילָךְ דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּהַר . . יִפְקֹון בֵּי מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי כו'"].
20 בהקדמת ספר הזוהר (ש"ב"י יִפְקֹון מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי) בתחילתה - איתא: "בראשית (התחלת כל העניינים),
21 רבי שמעון פָּתַח (דרך חדשה), הניצנים נראו בארץ עַת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו, הניצנים אֵלֶּיךָ
22 אֵינוֹן אֶבְהֶן (אברהם יצחק ויעקב) . . וְכֵדִין נִרְאוּ בִּארְץ וְאֶתְגַּלּוּ תַּמָּן . . וְאֶלְמָלָא דְּנִרְאוּ . . עֲלָמָא לֹא אֶתְקַיֵּים.
23 וּמֵאֵן מְקַיֵּים עֲלָמָא וְגָרִים לְאֶבְהֶן דְּאֶתְגַּלּוּיִין, קֵל יְנוּגִי דְּלַעְאָן בְּאֹרִיטָא (קולם של ילדי ישראל שעוסקים בתורה,
24 וכתוצאה מזה - מקיימים את המצוות, כי הלימוד מביא לידי מעשה), וְכֵגִין אֵינוֹן רַבִּינִין דְּעֲלָמָא, עֲלָמָא אֶשְׁתַּיִּב".
25 זאת אומרת: מבלי הֶבֶט על זה שאומות העולם מתקוטטים ומכים זה את זה, ורוצים לגנוב זה מזה וכו' -
26 נפעל כללות העניין דקיום העולם על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד - על ידי "קל יְנוּגִי" (רַבִּינִין
27 דְּעֲלָמָא) דְּלַעְאָן בְּאֹרִיטָא".
28 ועל-ידי-זה נפעל כללות העניין ד"עֲלָמָא אֶשְׁתַּיִּב", ועד שזוכים לתכלית השלימות דקיום והצלת העולם -
29 בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד "לתקן עולם במלכות שדי", וכמו שנאמר "אז אהפוך אל עמים
30 שפה ברורה גו' לְעֶבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד".
31 ועל-פִּי-זה מובן, שכללות העניין ד"עֲלָמָא אֶשְׁתַּיִּב", ועד לתכלית השלימות שבזה, כפי שיהיה מעמד ומצב
32 העולם בגאולה העתידה - הרי זה תלוי בפעולתם של ילדי ישראל, "רַבִּינִין דְּעֲלָמָא".
33 יא. בהמשך להמדובר לעיל אודות קיום העולם - הנה מאחר ש"על שלושה דברים העולם עומד, על התורה
34 ועל העבודה (תפלה) ועל גמילות חסדים", לכן, בעמדתנו ב"כנס" זה, נקיים עתה את ג' העניינים תורה, תפילה
35 וצדקה (כנהוג בכל ה"כנסים" ד"צבאות השם"):
36 "תורה" - י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל שאמרתם זה עתה.
37 "תפילה" - בסיום ה"כנס" תאמרו את התפלה הקשורה עם עניין הגאולה: "יהי רצון מלפניך ה' אלוֹקֵינוּ
38 ואלוֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ (נְאוֹ)", ותן חלקנו בתורתך", - שאז ילמדו תורה ביתר
39 שמחה וחיות, בתכלית השלימות, ויקיימו את המצוות בתכלית השלימות - "כמצוות רצונך".

ומאחר שתוכן תפילה זו קשור עם השמחה הַכִּי גדולה - "שמחת עולם על ראשם" שתהיה בגאולה העתידה
 - לכן תִּתְּמַר תפילה זו באופן של ניגון - בניגון (על תיבות אלו) הידוע ומורגל אצל רבים מבני ישראל (כי
 נוסף על זה שתיבות הַנ"ל שייכים לכל אחד ואחת מישראל, הרי סוף כל סוף שייך גם ניגון זה לכל אחד ואחת
 מישראל).

"צדקה" - בסיום ה"כנס" אֶתְּן מטבעות (למדריכים ולמדריכות) עבור כל אחד ואחת מכם, כדי לתת לצדקה
 ב"יום זכאי" דל"ג בעומר.

וכמו כן תנגנו את הניגון על הפסוק "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עימנו אֵל" - היינו, שכל
 ה"עצות" של ה"יצר" (שעימו לוחמים אֶתְּם בכל יום) בְּטֻלוֹת לגמרי מכל וכל, וטעם הדבר - "כי עימנו אֵל",
 ולכן, "הקב"ה עוזרו". ומאחר ש"עימנו אֵל", מובן, שאף-על-פי שנמצאים אנו עדיין בחשכת הגלות, קודם
 אתחלתא דגאולה, במעמד ומצב רחוק לגמרי מהמעמד ומצב דגאולה.

- הרי "תשועת ה' בְּהֶרֶף עֵין", ולכן, בְּרִגְעַ כְּמִימָרָא, "נְאוּ", נפעל העניין ד"קֶץ שֶׁם לחושך", וזוכים לְאַתְחֵלְתָּא
 דְּגָאוּלָּה, ביחד עם שלימות הגאולה - בביאת משיח צדקנו,

ובאופן ד"שלימות העם", "שלימות התורה" ו"שלימות הארץ" - גם כאשר נמצאים ברגעי הגלות האחרונים,
 כפי שהיה ב"ימי צאתך מארץ מצרים", ש"לכל בני ישראל היה אור במושבותם" (עוד טרם היציאה ממצרים).
 ולאחרי כל הַנ"ל,

- אמירת התפילה "שִׁיבְנָה בית המקדש כו'", ואמירת הפסוק "עוצו עצה ותופר וגו'", וכן אמירת הפסוק
 "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" (שאומרים בסיום התפלה, לאחר הפסוק ד"עוצו עצה ותופר
 גו') - מתוך ניגונים של שמחה, וכן נתינת הצדקה מתוך שמחה -

תלכו מתוך שמחה ל"נאות דשא" (כנהוג אצל ילדי ישראל בל"ג בעומר), כדי לראות את העניינים הנפלאים
 שברא הקב"ה בעולמו - "בריות טובות ואילנות טובות".

וכאשר עושים את כל העניינים הַנ"ל מתוך כוונה לקיים את הציווי של הקב"ה, ה"מפקד העליון" של
 "צבאות השם" - ממהירים ומזרזים את מילוי ברכתיו של הקב"ה האמורות בפרשתנו,

החל מהברכה ד"ונתתי גשמיכם בעתם", עד לסיום העניין - "והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם",
 "ואולך אתכם קוממיות".

ובמהרה בימינו ממש, "נְאוּ", "תחזינה עינינו" את בנין בית המקדש "שיבנה במהרה בימינו",

ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

יב. האמור לעיל אודות יציאתכם ל"נאות דשא" - קשור גם עם המבואר בתורתו של רשב"י בהקדמת ספר
 הזהר (האמורה לעיל):

בתורת רשב"י הַנ"ל על הפסוק "הניצנים נראו בארץ גו'", איתא: "הניצנים דא עובְּדָא דבראשית, נראו בארץ
 - אִימְתִי, ביום השלישי, דְּכְתִיב ותוצא הארץ, פְּדִין נראו בארץ". זאת אומרת, שהפסוק "הניצנים נראו בארץ"
 קשור עם יום השלישי, שאז "ותוצא הארץ דשא עשב גו' ועץ עושה פרי גו'".

ולכן, כאשר אתם יוצאים עתה ל"נאות דשא", כדי לראות דשאים ואילנות וכיוצא באלו - תזכרו בוודאי
 שדשאים ואילנות אלו נבראו על ידי מאמרו של הקב"ה - ביום השלישי - "תִּדְּשָׁא הארץ גו' עץ פרי גו'",
 כמודגש בתורת רשב"י הַנ"ל (של"ג בעומר הוא יום שמחתו).

ועל-ידי-זה תזכרו ש"האדם עץ השדה" - היינו, שנותנים כוחות לכל אחד ואחת מכם להיות "עץ עושה
 פרי", על ידי לימוד התורה וקיום המצוות ("מאי פְּרִי - מצוות"), ולעשות זאת בשמחה, ובהצלחה רבה.

יג. ויהי רצון שעל ידי הפעולות בכל העניינים האמורים לעיל - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "הקיצו
 ורננו שוכני עפר", ונזכה לראות את רשב"י, רבי עקיבא - רבו של רשב"י, ומשה רבינו ("רַעְיָא מְהִימָנָא"), וכל
 בני ישראל שהיו במשך כל הדורות.

- 1 וכולם יחד יתאחדו בשמחה גדולה ביותר – על-ידי אחדותם של בני ישראל באופן של "אהבת ישראל"
- 2 ("כלל גדול בתורה") בימינו אלו, ובפרט על ידי האחדות עם "תורה אחת".
- 3 ומאחר שעל התורה נאמר "דְּרָכֶיהָ דְּרוֹרִים וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם" - הנה על-ידי-זה נזכה בקרוב ממש
- 4 לקיום היעוד "ונתתי שלום בארץ" - בארצנו הקדושה, וכן בכל מקום (בחוץ לארץ) שבו נמצאים בני ישראל,
- 5 ועל-ידי-זה - שלום אמיתי בכל העולם כולו.
- 6 ועד שזוכים להתגלות אלוקות (באופן "ותחזינה עינינו") בכל העולם כולו - שעניין זה קשור עם כללות
- 7 עניין השלום, כי שמו של הקב"ה "שלום" -
- 8 במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו.
- 9 ניגנו "יהי רצון מלפניך כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו כו'". "עוצו עצה ותופר וגו'". "אך צדיקים
- 10 יודו לשמך וגו'".
- 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מטבעות (של עשר סענט) למדריכים ולמדריכות שיחיו, כדי לחלק לכל אחד
- 12 ואחת מהילדים והילדות שיחיו - ב' מטבעות: מטבע אחת - לצדקה, והב' - לעשות בה כטוב בעיניהם].

●

אגרות קודש

ב"ה, ל"ג בעומר, הילולא דרשב"י, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ט' אייר.

ובעמדנו ביום הילולא דרשב"י, אשר ענינו ופעולתו הי' להמשיך להתנאים וכו' פנימיות התורה - וגם ההעלם שמצ"ע אינו שייך לגילוי - כמבואר בדא"ח, ולא עוד אלא שפתח את צנור ההשפעה בזה, לכתחלה בדורו עד אשר אפילו ינוקי גילו סתרי תורה.

ולאחר זה בפרט - כדברי רשב"י - כד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא.

הרי עת סגולה היא להתעוררות ולתוספת אומץ בגילוי והפצת פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה במעיינות החסידות ותורתה.

כי הרי ביום הילולא דילי' הי' מאיר בו מבחי' תכלית שלימות רוחו, שהי' שרשו מבחי' משה ומבחי' משיח, והימים האלה (כשהם) נזכרים (ה"ה) ונעשים (ההמשכות וההשפעות), וכידוע פירוש האריז"ל על הכתוב.

- ויהי רצון שיעשה כאו"א בזה לפוס שיעורא דילי' ולהמשיך מהתעוררות ותוספת זו בכל השנה כולה ומתוך שמחה,

שגם בזה מיוחד יום הילולא דרשב"י דוקא - וכמבואר בכ"מ שהוא דלא ככל יום וכו' כי אם אדרבה צ"ל בשמחה.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט.

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך ז

מתורגם ללשון הקודש

יש להבין⁹: מהו ה"חידוש", הן בפסוק, שהקדוש²⁷
ברוך-הוא "נאמן" לשלם לאדם את המגיע לו, והן במשנה,²⁸
שיש לקדוש-ברוך-הוא שכר הרבה כנדרש לשלם לאדם²⁹
את המגיע לו?³⁰

ב.

החידוש בפסוק ובמשנה

הפסוק "את שבתותי תשמורו..." אני ה'" מופיע גם³¹
בפרשה קודמת¹⁰, ושם אין רש"י¹¹ מפרש "נאמן לשלם³²
שכר", כבפרשתנו. מכך מובן, שההדגשה, שהקדוש-ברוך³³
הוא "נאמן לשלם שכר" דרושה רק בפסוק זה "את³⁴
שבתותי תשמורו..." המופיע בהמשך לפסוק הקודם "לא³⁵
תעשו לכם אלילים", ששני ציוויים אלו נאמרים לגבי³⁶
יהודי "הנמכר לנכרי".³⁷

בקשר ליהודים בכלל, כשם שאין לגביהם חידוש³⁸
מיוחד בציווי עצמו, כך אין חידוש בכך שיש לקדוש-ברוך³⁹
הוא, ושהוא יתן להם, את מלוא השכר על קיום הציווי.⁴⁰

אך לגבי הנמכר לנכרי, צריכה התורה להדגיש במיוחד⁴¹
"לא תעשו לכם אלילים..." את שבתותי תשמורו..." כי⁴²
לולא הציווי, עלול היה אדם זה לחשוב לעצמו "הואיל⁴³
ורבי עובד עבודה זרה, אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל⁴⁴
שבת, אף אני כמותו"¹² –⁴⁵

והיה עלול אם כן להיות מקום לחשוב, שבהיותו⁴⁶
"נמכר לעכו"ם" אין שכר הרבה לתת לו עבור קיום⁴⁷
הציוויים. לכן צריך להבהיר, שבמלים "אני ה'" מתכוונת⁴⁸
התורה להדגיש כאן, שגם לגבי הקדוש-ברוך-הוא "נאמן⁴⁹
לשלם שכר".⁵⁰

וזהו גם החידוש במשנה "ואם עמלת בתורה הרבה, יש⁵¹
שכר הרבה ליתן לך": אין הכוונה לעמל בתורה באופן⁵²

א.

"יש שכר הרבה ליתן לך"

בשבתות שבין פסח לשבועות לומדים¹ פרקי אבות,²
פרק בכל שבת.

כיון שכל עניני התורה מדויקים ביותר, כפי שלומדים³
בקל-וחומר מכך שאפילו עניני העולם אינם מקריים ח"ו,⁴
אלא הם בהשגחה פרטית, מובן, שפרק הנלמד בשבת⁵
מסוימת קשור גם לפרשה הנקראת בתורה באותה שבת.

מן המשניות בפרקנו, פרק ד', אשר אנו מוצאים קשר⁷
מיוחד בתוכנו לפרשתנו, פרשת בהר, היא המשנה³: "רבי⁸
מאיר אומר: הוי ממצט בעסק ועסוק בתורה..." שסופה⁹
הוא: "ואם עמלת בתורה הרבה"⁴, יש שכר הרבה ליתן לך"¹⁰
— בדומה לסיום הפרשה "אני הוי...", אשר פירושו הוא,¹¹
כדברי רש"י⁵: " — נאמן לשלם שכר".¹²

הבטחת שכר על לימוד התורה וקיום המצוות בכללות¹³
נמצאת בפרשות רבות בתורה, ובמשניות רבות (אף במסכת¹⁴
אבות⁶). אך החידוש שבסיום פרשתנו הוא "נאמן לשלם¹⁵
שכר": החידוש אינו באמירה, שמגיע לאדם שכר על¹⁶
שמירת שבת ועל יראת המקדש, אלא בכך שהקדוש-ברוך¹⁷
הוא "נאמן" לשלם, ולא למנוע ח"ו, את השכר המגיע¹⁸
למקיימי ציוויים אלו.¹⁹

וכך גם בסיום המשנה שלעיל: חידושו של רבי מאיר²⁰
אינו בכך שמגיע שכר רב עבור עמל בתורה, אלא ש"יש²¹
שכר הרבה ליתן לך". כלומר, האדם עלול לחשוב: אמנם²²
מגיע לו שכר עצום עבור עמלו הרב, אך ייתכן שהוא לא²³
יקבלו במלואו, כי אין כלל בנמצא שכר כה רב לתת לו.²⁴
לכן מדגיש ומבהיר רבי מאיר "יש שכר הרבה..." השכר²⁵
קיים בכמות הרבה, והאדם בטוח בקבלת "שכר הרבה"⁸.²⁶

אבות נמצאו בסידור (זה ודהשל"ה).

(5) וכ"ה בתו"כ כאן (אני נאמן כר).

(6) סוף פ"ב. ועוד.

(7) וכמה שינויים בפירוש"י עה"ת ככ"מ שנאמר בהם "אני הוי". ולדוגמא:
לעיל כב, ל (ובכב, לא — לא פירש כלל). כב, לג. ואכ"מ.

(8) להעיר מפ"ב מט"ז, שנאמרו שם ב' הענינים: נותנין לך שכר כר (וגם) ונאמן
הוא כר שישלם לך כר. — אבל שם החידוש — נותנין ונאמן החידוש — יש שכר.
ולהעיר עוד, אשר שם גם במשניות וכו' הגירסא "תורה הרבה" (ראה לעיל
הערה 4).

(9) עוד דיוקים במשנה זו — נתבארו בשיחת ש"פ עקב תשכ"ה.

(10) קדושים (יט, ל).

(11) וכן בתו"כ.

(12) תו"כ ורש"י כאן. וראה לקמן הערה 16.

(1) ס' הפרדס לרש"י (בפי' התפילות) וסדר ר"ע גאון — בשם הרב שר
שלום גאון (אלא שנאמר שם סתם בשבת). ובסידור אדה"ז (וכ"ה בטואו"ח
ס' רצב (וכנ"ל — בשבת סתם). אבודרהם (סוף סדר ימי העומר). מקומות
שבהערה הבאה): נוהגין לומר פרקי אבות.

(2) אבודרהם שם. פרקי משה לאבות בתחלתו. מדרש שמואל לאבות
בהקדמה. אדה"ז בסידורו. ובסידור שם (וכ"ה ברמ"א לאו"ח סו"ס רצב. סדר
הרמ"ק (ועוד) ש"ש נוהגין כך כל שבתות הקיץ" — (עוד מנהגים בזה — ראה
מחזור ויטרי סקמ"א. כלבו סו"ס מ'). ולהעיר מכמה מאמרים של כ"ק מו"ח
אדמו"ר שנאמרו אחרי חגה"ש, שהתחלתם היא משנה שבפרקי אבות
שבשבתים אלו.

(3) משנה יו"ד.

(4) כ"ה בסדר אדה"ז. ובמסכת אבות שנדרסה במשניות, ש"ס וכו' — ליכא
תיבת "הרבה" (הראשונה). וראה בשער הכולל דכמה שינויי נוסחאות בפרקי

1 כללי, כי בכך אין חידוש, אלא ל"עמלת בתורה הרבה" –
2 לסוג המיוחד שבו עוסקת משנתנו – עמל בתורה של בעל
3 עסק:

4 בתחילת המשנה נאמר "הוי ממעט בעסק ועסוק
5 בתורה", שאף בעל עסק, שלפי הדין מותר¹³ שמלאכתו
6 תהא קבע ותורתו עראי¹⁴ – צריך למעט ב"עסק", ולעסוק
7 בתורה. ולגבי "עמלת בתורה הרבה" של בעל העסק,
8 העושה לפניו משורת הדין, מחדש רבי מאיר, ש"יש שר
9 הרבה ליתן לך".

10 אך קשה להבין, ובשני המקרים אפשר לשאול,
11 ש"איכא מסתברא": אם בשמירת שבת וכו' של יהודי
12 רגיל, בן חורין, ובלימוד תורה של יושב אהל, אשר אינם
13 כרוכים ב"עמלת" – ביגיעה מיוחדת – שלא להתפתות, או
14 לפעול "במדת חסידות ואהבת התורה"¹⁵, זהו דבר מובן
15 שיש עבורם, ושהם יקבלו, את מלוא שכרם, הרי על-אחת-
16 כמה-וכמה שכאשר יהודי הנמכר לעכו"ם שומר את השבת
17 כהלכתה (למרות שביכולתו לחשוב, ואף התורה מעלה
18 אפשרות זו, ש"הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו"),
19 וכאשר בעל עסק עמל "בתורה הרבה", על ידי כך שהוא
20 ממעט ב"עסק" (למרות שאין הוא חייב בכך לפי הדין),

(13) ולכן צ"ל הוראה מיוחדת בזה מר"מ "הוי ממעט כו" – כי אין זה
פס"ד בהל' ת"ת – כ"א הוראה נוספת ומדת חסידות (ראה ב"ק ל, א); חסידא
כו' מילי דאבות.

(14) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג. אבל אין לומר שכוונת המשנה ב"הוי
ממעט בעסק ועסוק בתורה" הוא "לת"ח שלמד או שדעתו יפה כו" שצריך
לעשות תורתו קבע ולחיות חיי צער (שם ה"ג ד') – כי הוראה זו היא בפ"ו
דאבות (משנה ד'), משא"כ כאן. וכן מוכח גם מהלשון "ממעט בעסק".
ועפ"ז תובן גם השייכות ד"והוי שפל רוח בפני כל אדם" [שהחידוש
בזה הוא בפני כל אדם ממש (פירוש המשניות להרמב"ם. וראה תניא רפ"ל)]
ל"הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" – כי יש מעלה גם בבעלי עסקים על יושבי
אהל (כמבואר בלקו"ת שה"ש מ"ד, סע"ד ואילך) בענין "אמצאך בחורין". וזהו
שמחדש התנא, שאף שישנם בו ב' המעלות – המעלה דבעלי עסק וגם המעלה
דיושבי אהל (שה"ה ממעט בעסק ועוסק בתורה), מ"מ, הוי שפל רוח בפני כל
אדם, בין בפני בעלי עסק בין בפני יושבי אהל.

(15) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד.
(16) במלבי"ם לתו"כ כאן: "שלא ילמוד ממעשה רבו לפרוק מעליו עול
מצות. שהרבה קשה עליו לשמור מצות ה' בהיותו בבית עכו"ם". אבל ממה
שהכתוב מזהיר רק "לא תעשו לכם אלילים גו" את שבתותי תשמרו גו" נואנינו
מזהיר על שמירת המצות בכלל (אף שיכול להתלמד ממנו לפרוק מעליו עול
כל המצות) – ובדוגמת האזהרה (אחרי יח, ג) "כמעשה ארץ מצרים אשר
ישבתם בה גו' וכמעשה ארץ כנען גו' לא תעשו", וגם ממה שכתו"כ ורש"י
כאן מפרט ומונה רק ג' ע"ז וחילול שבת – מוכח, שהכוונה ב"שלא יאמרו"
היא כמשמעות פשוטת הל', שלא יאמרו בלבבם ויחשובו שג' דברים אלו הותרו
לו. וכ"מ גם מל' התו"כ (לפי כמה דפוסיים) "הכתוב מלמד", שצריך לימוד

צריך בודאי להיות פשוט וברור שמגיע להם, ושהם בודאי
יקבלו, את מלוא השכר!
כיצד ייתכן, שדוקא לגביהם הכרחי להבהיר ולהדגיש
ש"נאמן לשלם שכר", וש"יש שכר הרבה ליתן לך"?

ג.

מדוע "הואיל ורבי עובד עבודה זרה, אף אני
כמותו"?

כן יש להבין: מדוע תעלה המחשבה¹⁶ "הואיל ורבי
עובד עבודה זרה, אף אני כמותו"?

לגבי חילול שבת, אפשר להסביר זאת: כיון שלפי
התורה, משועבד יהודי זה לאדונו¹⁷, הוא חייב לעבוד
עבורו, וכיון שאצל רבו השבת הוא יום רגיל ככל הימים
האחרים¹⁸, אפשר להסיק בטעות, שחובתו לעבוד חלה גם
בשבת. ויותר מכך: כיון שלפי טעות זו, מותר לו והוא
חייב לעבוד בשבת בשביל רבו, בטלה אצלו לגמרי¹⁹ חובת
שמירת השבת²⁰ – "אף אני כמותו" – ומותר לו לחלל
שבת גם ללא קשר לעבודת רבו.

גם לגבי גילוי עריות ייתכן הסבר דומה: כיון
ש"להוליד וולדות" הוא חלק מעבודת העבד לרבו – אשר
משום כך נאמר לגבי עבד עברי הנמכר לישראל, ש"רבו

מיוחד שלא יאמר הואיל ורבי כו'.

(17) כדמוכח ממה שהכתוב הוצרך ליתן טעם על "ויצא בשנת היובל" "וי
לי בניי עבדים – שטרי קודם", היינו שגם העכו"ם יש לו שטר (ושעבוד) עליו
(ועד שלמד מ"ד (ב"ק ק"ג, ב) גם גופו קנוי), אלא דמכיון ש"שטרי קודם" –
לא חל שעבודו של העכו"ם (מלכתחלה) כ"א עד היובל (ראה פרש"י כה,
מח).

ומה שגם בנוגע לגאולתו – גם לפני היובל, "לא תבא עליו בעקיפין (ר"ק)
מפני חילול השם" (פרש"י שם. ב"ק ק"ג, סע"א) – הוא לפי שגזילת עכו"ם
או הפקעת הלוואתו מותר (ראה ב"ק שם). אבל בכ"ז ה"ה קנוי לרבו, ורק
שמותר לגזול או להפקיע ממנו.

(18) ואדרבה: עכו"ם ששבת חייב מיתה (סנה' נח, סע"ב. רמב"ם פ"י מהל'
מלכים ה"ט).

(19) כי – נוסף לזה שאיסור שהותר מכללו קליש (ראה כתובות לב, א) –
מכיון שההיתר (לפי הס"ד) לעבוד לרבו בשבת הוא מצד שעבודו אליו,
שהגדר דשעבוד עבד הוא שאין לו מציאות לעצמו (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה
ע' 235 ואילך), לכן י"ל (לפי ס"ד זו) שבענינים הנוגעים לעבודת רבו "אף
אני כמותו" – גם כשכפועל אי"ז נוגע לרבו. (משא"כ באיסורים שאינם נוגעים
לרבו כלל, לא ישנה ס"ד "אף אני כמותו", וכנ"ל הערה 16).

(20) נוסף על הנ"ל (בהערה הקודמת) בנוגע לכל האיסורים – הרי סברא
נוספת לביטול האיסור בנוגע לשבת ע"פ הקט"ד במכילתא (לתשא לא, יד)
"הואיל וחללנו מקצתה נחלל את כולה" – שהרי כבר מחולל ועומד וראה
רש"י מנחות (עב, רע"ב).

הדעות בחולה שיש בו סכנה האם לכל צרכיו מחללין (הובאו בב"י או"ח
רס"שכ"ח ד"ה ומה' רבנו וכן מכה). ואכ"מ.

(* הטעם מה שהתו"כ ורש"י מונים גם ג' ע" – אף שלא נאמר כאן אזהרה על זה, אינם מזכירים "מקדשי תיראו" ונאמר כאן (ואדרבה – בסמיכות ל"אני הוי"), וכן לאידך גיסא:
מכיון שהקט"ד דהעבד הוא שיהא מותר גם בג'ע, למה לא הוזר ע"ז הכתוב כמו שהוזר על ע"ז ושבת (וכן הטעם למה רש"י משנה הסדר שבג' דברים אלו מהסדר שבתו"כ)
– נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ בהר תשכ"ח.

לעצמו, שכאשר האדם מתמסר ל"אדון" אחר, הוא נעשה
 "עבד לעבדים", ואינו נתון, כביכול, לעבדות הקדוש-
 ברוך-הוא.³²

אך כאשר מדובר על קיום המצוות למעשה, גם עבד
 עברי, אף מי שנמכר לעכו"ם, חייב לקיים את כל המצוות,
 שהרי "הואיל ורכי... אף אני כמותו" היא רק סברא, אשר
 התורה שוללת אותה, "שלא יאמר". ואף סברא זו היא רק
 לגבי מצוות אחדות (גילוי עריות, עבודה זרה וחילול
 שבת), אך לא לגבי כל המצוות.³³ ומהי משמעות דברי
 הזהר, שעבד עברי הנמכר לישראל פטור מן המצוות?!

יש להבין גם את ההשוואה בזהר בין "שש שנים תזרע
 שדך..." שלפני "ושבתה הארץ" בשנה השביעית, לבין
 "שש שנים יעבוד", לגבי העבד, לפני "ובשביעית יצא
 לחפשי".

ולכאורה, מהי ההשוואה: אמנם, בשש השנים שבהן
 עסוקים בעבודת האדמה אין זמן רב לעסוק בלימוד התורה
 ובעבודת ה' כבשנה השביעית, שאז "ושבתה הארץ שבת
 לה".³⁴ בכל זאת, גם במשך שש השנים אין היהודי נתון
 תחת עול בשר ודם, הוא איננו "עבד לעבדים". ובמה הוא
 שווה למקרה של "שש שנים יעבוד", שבהן העבד פטור,
 כביכול, מעול מלכות שמים, כי "קנה אדון לעצמו"?

ה.

קבלת עול - גם לצורך "ועשה טוב"

הדבר יובן מכך שה"זהר" ממשיך ומבאר שם את הענין
 של עול מלכות שמים באמצעות משל, ואדמו"ר הזקן
 מביא זאת בתניא³⁵: "כהאי תורא דיהבין עליה עול
 בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא... (=כשור,

מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים"²¹ – לכן,
 כיון שישראל הנמכר לעכו"ם מותר וצריך²² לקחת שפחה
 כנענית להוליד ממנה עבדים²³, אפשר לחשוב, שמתבטל
 לגביו איסור גילוי עריות (בעריות שבהן שונים ישראל
 מבני נח²⁴), וכרבו – "אף אני כמותו" – אין הוא מוזהר
 על העריות המותרות לבני נח²⁵.

אך לא כן לגבי עבודה זרה: (א) אף על רבו חל האיסור
 לעבוד עבודה זרה, כי זוהי אחת משבע מצוות בני נח²⁶. (ב)
 ענין זה אינו קשור כלל לעבודת רבו. ואם כך, מדוע תהיה
 מחשבה כלשהי לומר, שמותר לו גם לעבוד עבודה זרה?

ד.

עבדים פטורים מ"עול מלכותא דלעילא"

כדי להבין זאת, יש להקדים את דברי הזהר בתחילת
 פרשתנו²⁷ לגבי עבד עברי הנמכר לישראל, שעבדים פטורים
 מ"עול מלכותא דלעילא", ולכן הם גם "פטורין מן המצוות".
 בכך מוסברת בזהר המשמעות של "ובשביעית יצא
 לחפשי חנם"²⁸, שבהיותו עבד, לפני ש"יצא לחפשי"²⁹, אז
 "כל מה דעביד, חנם הוא – בלא עול מלכות שמים".
 בדומה לנאמר³⁰ "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים
 חנם", שכאשר היו בני ישראל משועבדים במצרים, לא חל
 עליהם "עול דלעילא", והם היו במצב של "חנם".

אך צריך להבין בזה:

את הנאמר בזהר, שעבדים פטורים מ"עול מלכותא
 דלעילא", אפשר להסביר, שבהיותם תחת עול בשר ודם, לא
 ייתכן שהם ישאו באותו זמן בשלמות בעול מלכות שמים,
 בהתאם למאמר חז"ל³¹ "אוזן ששמעה... כי לי בני
 ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון

(21) קידושין יד, ב ואילך. מכילתא ורש"י משפטים כא, ד. ספרי ורש"י ראה
 טו, יח. ובפרט את"ל שגם בשפחה דאינה דאדונו הדין כן. – ראה הערות דלקמן.
 (22) באם יש לרבו שפחה כנענית (שק"ט בזה – מנ"ח סוף מצוה מב)
 וכופהו להוליד ממנה עבדים.

(23) ראה המקנה קידושין טז, ב תוד"ה אמר רבא. [ומה שהקשה שם מהא
 שכתב המהרש"א (גיטין מא, ב) שגם ע"ע מותר בשפחת רבו דוקא ו"גבי נכרי
 לא שייך שפחה שלו" – (א) ראה נו"כ (נעתק בהערה 25) שכוונת המהרש"א
 הוא לענין אחר (ב) ראה מנ"ח שם שגם נכרי אפשר שיהי' לו שפחה. ואכמ"ל
 בזה].

(24) ראה סנה' נו, ב ואילך. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ה.
 (25) ראה לעיל הערה 19. – ובדוגמת מה שע"ע (הנמכר לישראל) מותר
 גם בשפחה שזאינה של רבו (אף שהולדות אינם לרבו), כדמוכח בתמורה ל, א.
 במהרש"א גיטין שם: "אבל בשפחה כנענית שאינה לרבו של ע"ע אסור
 בה" (ובקני ראם שם הקשה עליו ממו"ס תמורה שם). אבל ראה נו"כ מהדור"ת
 אה"ע סל"א, שכוונת המהרש"א היא שאסור בלי רשות רבו. ע"ש.

(26) סנה' נו, סע"א ואילך. רמב"ם שם רפ"ט.
 (27) קה, א.
 (28) משפטים כא, ב.
 (29) ומ"ש "חנם" גבי "ובשביעית יצא לחפשי" הוא, כדמפרש בזהר שם:

"ואע"ג דחנם הוו עובדוהי, יצא לחפשי ויהא לי' נייחא". וראה לקמן בשו"ג
 הא' להערה 61.
 (30) בהעלותך יא, ה. ולהעיר מספרי ורש"י שם: חנם מן המצוות.
 (31) קידושין כב, ב (הובא בפרש"י משפטים כא, ה).
 (32) ומפורש יותר ביירושלמי (קידושין פ"א סה"ב): און ששמעה מהר סיני
 לא יהי' לך אלקים אחרים על פני ופירקה מעלי' עומ"ש וקיבלה עלי' עול
 בור"ד. און ששמעה.. כי לי בני" עבדים כו'.
 (33) בירוש' (ברכות פ"ג ה"ג) אמרו, שמה שעבדים פטורין מק"ש ותפלין
 הוא לפי "שנאמר שמע ישראל.. ה' אחד את שאין לו אדון אלא הקב"ה יצא
 העבד שיש לו אדון אחר".
 אבל [נוסף לזה שהמדובר שם הוא בנוגע לעבד ננעני, הרי אפי' את"ל
 (כהדעה שהובאה בניצוצי זהר לזהר שם. ועיין בהוסמן שם) שע"פ הירוש'
 צ"ל הדין כן גם בע"ע, מ"מ] מובן, שאין ללמוד מזה לשאר המצוות (ושאני
 ק"ש ותפלין, דמכיון שעניינם הוא "הוי' אחד" – אינם שייכים לעבדים שיש
 להם אדון אחר), וכמפורש בפרשתנו, שגם עבד הנמכר לעכו"ם מחוייב
 בשמירת שבת וכו'.
 (34) ראה ספורנו כה, ב: שתהי' כל השנה הבטלה מעבודת האדמה מוכנת
 לעבודתו (דהוי').
 (35) פמ"א (נו, א).

ו.

קבלת עול דרושה לעצם קיום המצוות

אך עדיין אפשר לשאול: אדמו"ר הזקן מצטט את
הנמשל מן הזהר "ואי האי לא אשתכח גביה, לא שריא
ביה קדושה", ומזה כבר ברור, שלצורך השראת הקדושה
המגיעה על ידי קיום מצוות עשה דרושה קבלת עול, ולשם
מה הוא מצטט גם את המשל "כהאי תורא...?"
הדבר יובן על ידי הסבר דברי אדמו"ר הזקן "כי אף
שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב,
אף-על-פי-כן לא די...": לכאורה, צריך להבהיר כאן רק
לגבי "ועשה טוב", שלמרות שהשרש של "ועשה טוב"
היא האהבה, בכל זאת "לא די" באהבה בלבד, ואפילו
לצורך "ועשה טוב" צריך לעורר גם יראה. אך מדוע
חשובה כאן הדגשת המלים "אף שהיראה היא שרש לסור
מרע"?
ההסבר לכך הוא, שבמלים אלו מבהיר אדמו"ר הזקן
מיה הכוונה בכך, שיראה וקבלת עול דרושות גם בעבודה
הרוחנית של "ועשה טוב":
אילו היה מזכיר כאן רק את הפרט של אהבה ושל
"ועשה טוב", אפשר היה לחשוב, שמדובר כאן על מקרה
שבו חסרות לחלוטין קבלות עול ויראה. וניתן היה להסיק,
ש"לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב", והכרחית גם
קבלת עול, עד כדי כך ש"ואי האי לא אשתכח גביה, לא
שריא ביה קדושה" – כי העדר קבלת עול סותר להשראת
הקדושה. שהרי⁴¹, כאשר אין למישהו קבלת עול, הוא אינו
בטל לקדוש-ברוך-הוא, ואין יכולה לשרות בו הקדושה, כי
"אין הקדוש-ברוך-הוא שורה אלא על דבר שבטל אצלו
יתברך"⁴².
לפיכך הוא מוסיף גם את המלים "שהיראה היא שרש
לסור מרע". כלומר, למרות שאין חסרה בו היראה כשרש
לסור מרע, אלא שעבודתו מסוג "ועשה טוב" נעשית על

שנותנים עליו עול בתחלה, כדי להפיק ממנו תועלת
לעולם), הכי נמי איצטריך ליה לבר נש (=כך חייב אדם)
לקבלא עליה עול מלכות שמים³⁶ בקדמיתא... ואי האי לא
אשתכח גביה לא שריא ביה קדושה" (=ואם זה לא ימצא
אצלו, כך לא תשרה בו קדושה).
ולכאורה, מה מוסבר כאן על ידי המשל "כהאי
תורא...?", ובמיוחד שמזה אדמו"ר הזקן מביא משל זה
בתניא (למרות שהוא משמית חלק מהענינים המוזכרים
בוזהר), מובן, שמוסבר על-ידי כך ענין עיקרי בנושא קבלת
עול מלכות שמים?
ההסבר לכך הוא:
חידושו של אדמו"ר הזקן בפרק שבו מובא המשל
מהזהר, ושבאמצעותו הוא מתבאר, אינו שצריכה להיות
ליהודי קבלת עול מלכות שמים באופן כללי, שהרי זהו
דבר ברור: כיון שהשרש של סס"ה מצוות לא תעשה הוא
יראת ה'³⁷, מובן, שיהודי צריך יראה – קבלת עול – כדי
להישמר משס"ה לא תעשה, אלא החידוש הוא: "אף-על-
פי שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב,
אף-על-פי-כן לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב,
ולפחות צריך לעורר תחילה היראה"³⁸, שגם לצורך
"ועשה טוב" דרושה קבלת עול מלכות שמים.
לכן הוא מצטט כאן את המשל "כהאי תורא דיהבין
עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא",
שממנו מובן, שגם לצורך "ועשה טוב" הכרחית קבלת
עול: כשם שלגבי "האי תורא", הרי אין "יהבין עליה עול
בקדמיתא" רק כדי לשומרו שיהיה "סור מרע", אלא גם
מפני ש"אי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדושה":
גם "השראת הקדושה" – "גילוי והמשכת אור אין סוף
ברוך הוא למטה"³⁹, על ידי מצוות עשה – אפשרית דוקא
כאשר קיום מצוות עשה הוא גם מתוך קבלת עול⁴⁰.

דוגמת "תיקון וסידור כלים נאים", ומל"ת ענינם הוא "לבער הרע" – בדוגמת
דירה שעושים למלך בוי"ד, אשר (טרם שמסדרים כלים נאים) "צריכים לפנות
ההיכל מכל לכלוך וטינוף".

(40) להעיר ממזר"ל (זח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. ועוד – הובא בלקו"ת
שם) "לעבדה זו רמ"ח מ"ע" (ובספרי עקב יא, ג: "לעבדה זה תלמוד"), שגם
(לימוד התורה וקיום מ"ע, צ"ל באופן ד"לעבדה".

(41) כי נוסף לזה שמכין שהיראה (דוקא) היא שרש לשס"ה ל"ת ובהעדר
היראה אפשר שיעבור איזו איסור ח"ו, הרי במילא א"א שתהי' בו השראת
הקדושה (כמובן מהמשל שבלקו"ת שם, שסידור כלים הנאים הוא דוקא לאחרי
פינוי ההיכל מכל לכלוך) – הנה גם העדר הקב"ע מצד עצמו (גם באופן שאין
חשש שיעשה איזה איסור ח"ו – ראה לקו"ת מסעי צ, ב. וראה גם "קיצורים
לתניא" ע' מג), סותר להשראת הקדושה, ככפנים.

(42) תניא פ"ו (י"ד, ב).

(36) כ"ה בתניא שם. ובוהר שלפנינו: לקבלא עלי' עול בקדמיתא
(בהשטת התיבות "מלכות שמים"). ואפשר אשר (א) אדה"ז מצא גירסא כזו
בוהר. (ב) שתיבות אלו הם מאמר המוסגר – שהוסיף אדה"ז לתוס' ביאור,
וכמובן מהמשך המאמר שבוהר שם (שלא הובא בתניא) שהכוונה ב"עול" היא
לעול מלכות שמים.

(37) כמ"ש בתניא פ"ד (וכ"ה ב"פירוש" לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב).
וברפמ"א (נעתק להלן בפנים).

(38) לשון אדה"ז בתניא רפמ"א.
וגם בהמשך הענין שם (לפני שמביא מאמר הזהר), מדגיש "אם לומד
ומקיים המצוה באהבה לבדה אינה נקראת בשם עבודת העבד", שגם לימוד
התורה וקיום מ"ע – אף ש"האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע – צריכים להיות
(לא רק באהבה לבדה, אלא גם) בדרך עבודת עבד.

(39) לשון אדה"ז בלקו"ת בלק ע' ג, ושם, שזה נעשה ע"י רמ"ח מ"ע שהם

החיפץ מעבדות. לפיכך, כאשר קיום המצוות של "ועשה
טוב" הוא "באהבה לבדה", יוצא, שעצם הימצאות רגש
האהבה, הקשור למציאותו שלו, סותר לקבלת העול,
למרות שקיימת אצלו קבלת עול לגבי "סור מרע", והוא
ירא "שלא למרוד במלכותו יתברך" – וממילא סותר רגש
זה את השראת הקדושה. לכן צריך גם "ועשה טוב", וכן
האהבה שהיא "שרש לועשה טוב", להיות חדור בקבלת
עול, שגם אהבת ה' תתעורר אצלו מפני הציווי "ואהבת את
ה' אלקיך"⁴⁶ – כעבד שאין לו מציאות לעצמו מחוץ
למציאות האדון.

ח.

במשך "שש שנים" - הסרת האדנות הגלויה

לפי האמור לעיל מובנת ההשוואה בין "שש שנים
תזרע..." בקשר לשמיטה, לבין "שש שנים יעבוד" של
עבד:

מפני תלותו והתמסרותו המוחלטת של העבד לאדונו,
שהוא קנוי לרבו בכל מציאותו, הרי כשם שלא ייתכן שיהיו
לעבד רצונות משלו (ואפילו לא אהבה לאדונו, כדלעיל,
אלא אם כן האהבה עצמה היא על פי ציווי האדון) – כך
אין זה מעניינו לדאוג בעצמו לצרכיו: מוטלת על האדון
חובה לכלכל ולספק לעבד את כל צרכיו⁴⁷ – העבד עצמו
אינו צריך לדאוג לכך, כי הוא חלק מנכסי האדון.

לכן משווים בזהר בין "שש שנים תזרע..." לבין "שש
שנים יעבוד" של עבד הפטור מעול מלכות שמים: כיון
שבמשך "שש שנים" מורה הקדוש-ברוך-הוא ליהודי
"תזרע שדך" ו"תזמור כרמך", שהיהודי ידאג בעצמו
לפרנסתו,

(אמנם, הצמיחה של "תזרע" ושל "תזמור" מגיעה מצד
"וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"⁴⁸, אך כיון שברכת
הקדוש-ברוך-הוא "מלובשת" ומתבטאת דוקא "בכל אשר
תעשה", ובמיוחד כאשר מפני ההעלם וההסתר יש מקום
לטעות ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁴⁹ –

ידי התעוררות האהבה בלבד, ולא מתוך קבלת עול – בכל
זאת אין די בכך, וגם ב"ועשה טוב" שלו "אי האי (קבלת
עול) לא אשתכח גביה, לא שריא ביה קדושה"⁴³.

וכדי להבהיר יותר את "ואי האי לא אשתכח גביה..."
שאין הכוונה רק למצב של העדר קבלת עול, הסותר
להשראת הקדושה, אלא גם לכך שלצורך השראת הקדושה
נעצמה נדרשת קבלת עול – מצטט אדמו"ר הזקן את המשל
"כהאי תורא..."⁴⁴, שבאמצעותו מוסבר ומודגש היטב ענין
זה, ש"יהיבין עליה עול בקדמיתא", והמטרה היא: "בגין
לאפקא מיניה טב לעלמא".

בכך מובנים דברי הזהר, שעבדים פטורין מן המצוות:
מהותן העיקרית של המצוות היא כשמן, מצוה מלשון
ציווי, שיש לקיימן מפני הציווי. וכיון שעבדים פטורים
מעול מלכות שמים, הם פטורים מ"מצוות" – לשון ציווי.

ז.

אהבה לבדה" - סתירה לקבלת עול

הסיבה לכך שגם ב"ועשה טוב" דרושה קבלת עול
מלכות שמים לצורך השראת הקדושה עצמה, וכאשר
המצוות נעשות רק מצד אהבה אין "נמשכת" השראת
הקדושה, למרות שיש ליהודי זה קבלת עול ב"סור מרע",
היא:

יחסית לבורא אין לנברא ערך כלל. לכן, כאשר קיום
המצוות הוא רק מתוך אהבה, רגש הקשור למציאות
האוהב⁴⁴, מציאות הנברא, אין קיום מצוות זה (באהבה,
לפי ערכו של הנברא) יכול להגיע ל"גילוי והמשכת אור
אין סוף ברוך הוא" (גילוי הבורא), כי הבורא נעלה
באין-ערוך מן הנברא. רק כאשר קיום המצוות הוא מתוך
קבלת עול מלכות שמים, שאינה תלויה במציאות הנברא,
אלא במציאות ה"מלך"⁴⁰, אז יש במצוה, כביכול, כוחו של
ה"בורא", והיא יכולה להביא לידי "השראת הקדושה".

ויותר מכך: מהותו של "עבד" היא, שהוא קנוי לגמרי
לרבו⁴⁵. תחושה של מציאות עצמאית מסויימת אצלו היא

(45) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 233 ואילך.

(46) ראה אוה"ת פנחס ע' אריא, שזהו הטעם למ"ש בכתהאריז"ל שקודם
ק"ש צ"ל הריני מקבל עלי מצות ואהבת כר. עיי"ש.

(47) תור"כ פרשתנו כה, נג. (פרש"י שם, נד – לפי כמה גירסאות). רמב"ם
הל' עבדים רפ"ג.

(48) ראה טו, יח.

(49) עקב ח, יז. וראה דרמ"צ (ח, א. קז, א) שזהו הטעם למה שצ"ל "בכל
אשר תעשה".

(43) ובפרטיות יותר י"ל: בקיום מ"ע עצמם – ב' ענינים: (א) שקיומם הוא
באופן ד"סור מרע": מכיון ש(גם) המבטל מ"ע הוא מורד במלכותו ית'
(כמפורש באגה"ת בתחלתו), לכן מקיים הוא את המצוה, כי ביטול מ"ע הוא
איסור. (ב) שקיום המ"ע הוא מצד ענין החיובי שבזה, העבודה ד"ועשה טוב".
זהו שמוחדש אדה"ז במש"כ "כי אף שהיראה היא שרש לטו"מ והאהבה
לועשה טוב כר", שלא רק ה"סור מרע" שבמ"ע צ"ל מצד היראה, אלא גם
ה"ועשה טוב" שבהם – אף שהשרש לזה הוא אהבה, בכ"ז, צריך להיות (גם)
מצד קב"ע.

(44) ראה סה"מ תקס"ב ע' רעז. ד"ה שופר חצר"ת (בסה"מ תרצ"ט) פ"י.

(*) ובזה יומתק מש"כ "שרש לסור מרע" ואינו כותב "לש"ה ל"ת" כפ"ד.

לעומת זאת, בני ישראל מוזהרים על השיתוף. אמנם, גם
ההשפעה לישראל היא באופן של "ממגד תבואות
שמש" 58, אך בגלוי ניכר אצלם שהשמש והירח וכו' הם
רק כגרון ביד החוצב, ושההשפעה היא מהקדוש ברוך הוא.
י.

הכל תלוי בהעלם ובגילוי

לפי זה מובן כיצד קיימת האפשרות של המחשבה
"הואיל ורבי עובד עבודה זרה, אף אני כמותו":
כיון שהשפעת הפרנסה לעבד היא רק באמצעות אדונו,
וכאמור לעיל, האדון חייב על פי התורה לזון את עבדו, עד
שם העבד דואג לעצמו, וזהו סתירה לעבודתו, כדלעיל,
ולכן מתאפשרת אצלו המחשבה "הואיל ורבי עובד עבודה
זרה": כיון ש"רבי" מותר בפרטים מסויימים של עבודה
זרה, כמובא לעיל לגבי השיתוף, שהאדון אינו מוזהר בו,
כי אכן לגביו הכוכבים והמזלות הם כאילו שותפים, וכיון
שההשפעה לעבד היא באמצעות רבו, לכן "אף אני כמותו"
– גם ההשפעה לעבד היא על ידי רבו, וכאילו על ידי
שיתוף כוכבים ומזלות – עבודה זרה.

זהו החידוש בהוראת התורה "לא תעשו לכם
אלילים...", שהיהודי, בכל מצב – הוא "חלק הוי"
ההבדל הוא רק בענין ההעלם והגילוי, שבשנה השביעית
"וצויתי את ברכתי" הוא בגלוי; ב"שש השנים" מתלבש
ומסתתר "וברכך ה' אלקיך" בתוך "בכל אשר תעשה";
ואצל הנמכר לעכו"ם מלוכשת ברכת ה' בלבוש גס יותר,
עד שפרנסתו של יהודי זה מגיעה בגלוי באמצעות עבודתו
לגוי, ואף באופן הנחות יותר – "נמכר לעקר" – היותו
חוטב עצים ושואב מים לעבודה זרה 59 אך זהו לבוש חיצוני
בלבד, ואילו בפנימיותו ההשפעה היא מה' 60 שלמעלה
מהטבע 61...

שלא כבשנה השביעית, שבה "וצויתי את ברכתי" 50 הוא
בגלוי ולא בלבושי הטבע, שהרי לפי הטבע, כאשר "לא
נזרע ולא נאסף...", מתעוררת השאלה, ואף התורה נותנת
מקום לשאלה זו, "וכי תאמרו מה נאכל" 51 –
יוצא מכך, שב"שש שנים" אלו, בדומה ל"שש שנים
יעבוד", הסיר הקדוש ברוך הוא, כביכול, את אדנותו על
היהודי, והשאירו ברשות עצמו, שעליו לטרוח בעצמו
לפרנסתו 52 – למרות שהאדון חייב לזון את עבדו – כי
האדנות אינה בגלוי.

ט.

בין ישראל לעמים

אמנם, במשך "שש שנים" מתלבש ומסתתר הענין של
"וברכך ה' אלקיך" בתוך "כל אשר תעשה", בלבושי
הטבע, אך בכל זאת, כיון שנאמר על ישראל "כי חלק הוי"
עמו 53, שהם חלק מהוי, היה הווה ויהיה כאחד 54, שמעל
לטבע – לכן לבושי הטבע אינם מסתירים אצלם כל כך,
אפילו במשך "שש שנים", שבהן אומרת התורה שיש צורך
ב"תזרע" וב"תזמור". כלומר, גם בטבע חשים ישראל
ב"למעלה מהטבע".
זהו ההבדל בין ההשפעה הניתנת מלמעלה ליהודים,
לבין ההשפעה לאומות העולם, להבדיל: הגויים מקבלים
את השפעתם מהכוכבים והמזלות, ומשבעים השרים,
"אשר חלק ה'..." לכל העמים 55 – אצלם הטבע אכן
מעלים ומסתיר, וזהו הסיבה לכך שבני נח אינם מוזהרים
על "שיתוף" 56, למרות שהכוכבים והמזלות הם אצל
הקדוש ברוך הוא רק "כגרון ביד החוצב", כי מפני ש"חלק
ה' להם", קיימת האפשרות שלגבי בני נח נראים, לפחות,
הכוכבים והמזלות, והשרים, כשותפים שיש להם, כביכול,
דעה בהשפעה האלקית 57.

(50) פרשתנו כה, כא.

(51) שם, כ.

(52) ונוסף לזה: מכיון שלית אתר פנוי מיני, הרי גם עשיית המלאכה עצמה – כשעומד לפני המלך מלכו של עולם, היא מרידה. ובמכ"ש ממחוי במחוג (חגיגה ה, ב). ומה שהאדם מותר בעשיית מלאכה, היינו לפי שמצד ההעלם וכו' אינו כעומד לפני המלך (דרמ"צ ח, א) (וראה גם לקו"ש ח"א פ' ויקהל) – לענין ששת ימי החול. וראה רש"י פרשתנו כה, ב).
(53) האזינו לב, ט. וראה אגה"ת פ"ד.
(54) זח"ג רנז, סע"ב. שעה"ה"א פ"ז (פב, א).
(55) ואתחנן ד, יט. וראה רמ"ז ר"פ האזינו. דרמ"צ מצות אחדות ה'.
(56) נסמן בסה"מ מלוקט ח"א ע' ל. ד"ה מים רבים תשי"ז (סה"מ מלוקט שם ע' נב ואילך). ובכ"מ.
(57) ראה בארוכה ד"ה מים רבים שם ובהנסמן שם.

(58) ברכה לג, יד.

(59) רש"י פרשתנו כה, מז.

(60) וה"ז בפשטות – ענין ברכות הנהנין ותוכנו.

(61) ועפ"ז תובן השייכות דסיום הסדרה לתחלתה – כי גם החידוש שבתחלת הסדרה הוא, שהזריעה וכו' שבהשש שנים תהי' באופן שלא תסתור ל"ושבתה הארץ" בשביעית*.

וזהו גם השייכות של תחלת הסדרה וסימונה ל"בהר" – שהשם (ע"פ תורה, או ע"פ מנהג ישראל) הסדרה מורה על תוכן כל הענינים שבה – כי החיבור של ב' ההפכים: העלם והסתר של הטבע (שכשש שנים תזרע ובפרט בנמכר לעכו"ם), ועם זה – ובשנה השביעית שבת שבתון; לא תעשו וגו', הוא מ"הר סיני" דמכין מכל טוריא (מדרש תהלים סח, יז) (הוצאת בוכר). וראה ג"כ מגילה כט, א), שגם ב"הר" המורה על הגבהה והתנשאות – יהי' "מכין"**.

(* ובזה יובן מ"ש "שש שנים תזרע גו" – דלכאורה מיותר. וגם למה נאמר כתוב זה בעניני שביעית (בין "ושבתה הארץ גו" ל"ובשנה השביעית גו") – כי החידוש שב"שש שנים תזרע גו" הוא. שאף שתזרע, מ"מ יהי' זה באופן שאח"כ יבא ל"שבת שבתון". (ובדוגמת מ"ש "חנם" גבי "ובשביעית יצא לחפשי" – ראה לעיל הערה 29).

(** וזהו גם מה שמדגיח אדה"ז בפמ"א, שמאמר הוהר הוא ב' בהר – (דשלושה אופנים בזה (בתניא): זוהר סתם, בהוספת הפרשה, בציון העמוד. לדוגמא (דכל הג') – פ"א ורפ"ב) כי גם בתניא שם, מדובר בענין חיבור ב' הפכים: אהבה, שריא הרגש עצמו – הגבהה ד"הר", ובכ"ז – ביטול דקב"ע, "מכין".

יא.

השכר מגיע על קיום הציווי

- 1 לפי האמור לעיל יובן, מדוע דוקא בציוויים "לא תעשו
- 2 לכם אלילים..." ו"את שבתותי תשמורו..." שבהם מדובר
- 3 על "נמכר לעכו"ם", צריכה התורה לחדש "אני הוי" –
- 4 נאמן לשלם שכר":
- 5 שכר המצוות אינו פרט שולי, שבו מתגמלים את האדם
- 6 על המצוה שקיים, אלא זוהי תוצאה ישירה מהמצוה
- 7 עצמה⁶². כדברי אדמו"ר הזקן⁶³ "כי הגורם שכר המצוה
- 8 הוא המצוה בעצמה".
- 9 אך בשכר המצוות עצמו יש שני ענינים: (א) היווצרות
- 10 מציאות השכר, על ידי עשיית המצוה. (ב) תשלום השכר
- 11 המשולם לאדם ומגיע אליו.
- 12 לגבי כל המצוות מובן, ש: (א) על ידי קיום המצוה נוצר
- 13 למעלה שכר המצוה. (ב) השכר ניתן לאדם המקיים את
- 14 המצוה. אך לגבי הציווי "לא תעשו לכם אלילים..." את
- 15 שבתותי תשמרו", שנאמר לנמכר לעכו"ם, למי שבגלוי
- 16 ובמצב של "אני כמותו", קבלת ההשפעה על ידי רבו, ולא
- 17 מ"הוי" שמעל לטבע –
- 18 עלול האדם לחשוב: כיון שהתורה מצווה עלי ש"לא
- 19 תעשו לכם אלילים..." את שבתותי תשמרו", ודאי שעל ידי
- 20 קיום המצוה ייווצר השכר. אך יש מקום להניח, ששכר זה
- 21 לא "ישולם" לי. כיון שאני במצב של "אני כמותו", כיצד
- 22 ייתכן שהשכר הנוצר מהימנעות מעבודה זרה ומקיום
- 23 שמירת השבת – גילוי הוי' שלמעלה מהטבע הקשור דוקא
- 24 לישראל – יגיע לי, ובגלוי?
- 25 על כך אומרת התורה "אני ה' – נאמן לשלם שכר":
- 26 לפי דרגת שם ה' בלבד, שזהו רק שם, למרות שמבין
- 27 השמות הוא שם העצם, שם המפורש⁶⁴, שם המיוחד⁶⁵,

- 28 הוא אכן אינו נמשך בגלוי ליהודי הנמכר לעכו"ם. לכן יש
- 29 מקום לפי התורה למחשבה "הואיל ורבי... אף אני כמותו"
- 30 – למרות ש"חלק ה' עמו", כי אצל יהודי הנמכר לעכו"ם,
- 31 שם הוי' אינו מאיר בגילוי.
- 32 אך על ידי קיום הציווי (והרי המצוות קשורות ומגיעות
- 33 עד לעצמותו, יתברך) "לא תעשו..." את שבתותי תשמרו",
- 34 מגיעים לדרגת "אני הוי'". וכיון שמצד העצמות, "אני",
- 35 אין הגבלות – מגיע השכר גם לנמכר לעכו"ם.

יב.

על "עמל בתורה" – "יש שכר... ליתן לך"

- 36 כך גם לגבי ההבטחה "יש שכר הרבה ליתן לך", שרבי
- 37 מאיר אומר ליהודי אשר "ממעט בעסק" ובמקום זאת עוסק
- 38 בתורה, שכיון שלפי מעמדו ומצבו הוא בעל עסק על פי
- 39 שולחן ערוך⁶⁶, ואף המשנה מורה שלא יפסיק להיות בעל
- 40 עסק וייהפך ליושב אהל, אלא שהוא ימנע בעסק. הוא
- 41 אינו בדרגה של ה"עושים רצונו של מקום", שאודותיו
- 42 מדובר בגמרא במסכת ברכות, שעבודתם היא "בכל
- 43 מאדך"⁶⁷, מתוך התמסרות מוחלטת לתורה, ופרנסתם היא
- 44 באופן שלמעלה מהטבע⁶⁸, בדומה ל"ועמדו זרים ורעו
- 45 צאנכם" לעתיד לבוא –
- 46 הוא עלול לחשוב, שעבור "עמל בתורה" זה: (א) אין
- 47 "שכר" – תוצאה שהיא שכר, כי הוא נעלה מכך⁶⁹, (ב) אין
- 48 השכר יכול להגיע אליו, כי הוא נעלה ממנו לחלוטין, מעל
- 49 "זמן ומקום"⁷⁰.
- 50 על כך אומר רבי מאיר: (א) "יש שכר הרבה", (ב) "ליתן
- 51 לך",
- 52 כי מצד עצמותו, יתברך, שאינו מגדיר בשום הגבלות
- 53 ח"ו, לא של גבול ולא של בלי גבול, יש גם "שכר הרבה"
- 54 וגם "ליתן לך".

(משיחת ש"פ בהו"ב תשכ"ד)
(וש"פ עקב תשכ"ח)

בסחורה להחזיק ת"ח.

(67 ברכות לה, ב.

(68 ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

(69 עיין ברכות (לד, ב): כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא כו' אבל כו' עין לא ראתה אלקים וזולתן כו' רשב"נ אמר זה עדן כו' (ובאוה"ת להצ"צ עה"פ ישע"י סד, ג).

(70 ע"ד מרז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.

(62 הדיעות בזה ראה של"ה בית אחרון (יב, א"ב).

(63 תניא רפ"ז. ובפ"ט (נג, א): שמשכרה (דהמצוה) נדע מהותה ומדרגתה.

(64 שזהו עוד יותר מהתואר שם המיוחד – ראה כס"מ לרמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז.

(65 סוטה (לח, א). סנהדרין נו, א ואילך. ביאור ג' תוארים אלה – ראה פרדס שיי"ט בתחלתו.

(66 ראה קו"א להל' ת"ת שם (קרוב לסופו): ואדרבה, מוטב שירבה

יום ראשון ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סח, והמשל בזה... עד עמ' 136, בפועל ממש.

1 והמשל בזה, הנה הארץ הלזו הגשמיית, אף שמלא כל הארץ
2 כבודו, והינו אוראין-סוף ברוך-הוא, - לא רק הארה
3 מצומצמת, כי אם הארץ מלאה באור שהוא אין סוף, כמו
4 שכתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה' -
5 הרי שהוא אומר "אני
6 מלא", והכוונה היא לאור

7 אין סוף ברוך הוא, ואור זה
8 "מלא" בשמים ובארץ, אף
9 על פי בן אין מתלבש
10 בתוכה - ב"ארץ", בבחינת
11 גלוי תשפעה, רק חיות
12 מעט מוער, בחינת דומם
13 וצומח לבד. - עד כמה
14 שהחיות נראית ב"דומם"
15 ו"צומח" - הארץ היא דומם,
16 וממנה בא ה"צומח", וכל
17 אוראין-סוף ברוך-הוא -
18 הממלא את כל הארץ
19 באופן בלתי גלוי, נקרא
20 סובב עליה, אף שהוא -
21 אור זה נמצא בתוכה
22 ממש, - הרי, שלמרות
23 ש"מלא כל הארץ כבודו",
24 בכל זאת, זהו רק באופן של
25 "סובב ומקיף". מדוע, אכן,
26 זה נקרא "סובב" ו"מקיף"? -
27 הרי זה: מאחר שאין
28 השפעתו - של אור זה,

29 מתגלית בה - בארץ, יותר, - מאשר החיות שבדומם וצומח, רק
30 - אור אין סוף זה, משפיע בה בבחינת הסתר והעלם, וכל
31 השפעה שבבחינת הסתר נקרא מקיף למעלה, - השפעה
32 שמקיפה מלמעלה, כי "עלמא דאתבסא" - העולם המכוסה, הוא
33 למעלה במדרגה מ"עלמא דאתגליא". - מהעולם המגולה.
34 ההשפעה שבבחינת "אתבסא" - מכוסה - היא בבחינת "עלמא
35 דאתבסא" - עולם מכוסה - . שלמעלה במדרגה מההשפעה
36 שבהתגלות, שהיא בבחינת "עלמא דאתגליא" - עולם מגולה -.

ליקוטי אמרים

והמשל בזה הנה הארץ הלזו הגשמיית אף שמלא כל
הארץ כבודו. והינו אור א"ס ב"ה כמ"ש הלא את
השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. אעפ"כ אין
מתלבש בתוכה בבחי' גילוי ההשפעה רק חיות מעט
מוער בחי' דומם וצומח לבד וכל אור א"ס ב"ה נק' סובב
עליה אף שהוא בתוכה ממש. מאחר שאין השפעתו
מתגלית בה יותר רק משפיע בה בבחי' הסתר והעלם
וכל השפעה שבבחי' הסתר נקרא מקיף מלמעלה כי
עלמא דאתבסא' הוא למעלה במדרגה מעלמא דאתגליא
ולקרב אל השכל יותר הוא בדרך משל. כמו האדם
שמצייר בדעתו איזה דבר שראה או שרואה הנה אף
שכל גוף עצם הדבר ההוא וגבו ותוכו ותוך תוכו כולו
מצוייר בדעתו ומחשבתו מפני שראהו כולו או שרואהו
הנה נקראת דעתו מקפת הדבר ההוא כולו. והדבר
ההוא מוקף בדעתו ומחשבתו רק שאינו מוקף בפועל
ממש רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו. אבל הקב"ה
דכתיב ביה כי לא מחשבתי מחשבותיכם כו' הרי
מחשבתו ודעתו שיועד כל הנבראים מקפת כל נברא
ונברא מראשו ועד תחתיתו ותוכו ותוך תוכו הכל
בפועל ממש.

37 ולכן נקראת השפעה זו "מקיף מלמעלה", מפני שהיא למעלה
38 במדרגה. ולקרב אל השכל יותר, - להבין בקלות יותר את אופן
39 ההשפעה והפעולה של "סובב כל עלמין", שאור אין סוף נמצא בכל
40 מקום בעולם, ובכל זאת אור זה "סובב" ו"מקיף", מכיוון שאין אור
41 זה בא בצורה של התלבשות
42 גלויה - הוא בדרך משל,
43 כמו האדם שמצייר בדעתו
44 איזה דבר שראה או
45 שרואה, הנה אף שכל גוף
46 עצם הדבר ההוא וגבו
47 ותוכו ותוך תוכו, כלו
48 מצייר בדעתו ומחשבתו,
49 מפני שראהו כלו או
50 שרואהו, הנה נקראת
51 דעתו מקפת הדבר ההוא
52 כלו, - זהו מבחינת
53 ה"דעת", שדעתו מקיפה את
54 הדבר מכל צדדיו הפנימיים
55 והחיצוניים. וכך גם מבחינת
56 הדבר עצמו - והדבר ההוא
57 מקיף בדעתו ומחשבתו,
58 רק שאינו מקיף בפועל
59 ממש, רק בדמיון מחשבת
60 האדם ודעתו. - הדבר
61 מוקף, אבל לא בפועל ממש.
62 שכן, מחשבתו של אדם
63 מוגבלת, ולא שייך שתקיף
64 ממש את הדבר; היא רק
65 מהרהרת באותו דבר, ורק מבחינה דמיונית אותו דבר מוקף. אבל
66 הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה: - שלגביו כתוב: "כי לא
67 מחשבתי מחשבותיכם כו'", - מחשבתי של הקב"ה כביכול,
68 שונות לגמרי ואינן כלל בגדר מחשבות האדם, הרי מחשבתו
69 ודעתו - של הקב"ה, שיועד כל הנבראים, מקפת כל נברא
70 ונברא מראשו ועד תחתיתו, ותוכו ותוך תוכו, הכל - מוקף
71 במחשבתו של הקב"ה, בפועל ממש. - שלא כמו שהדבר הוא
72 באדם, שהקפה היא רק בדמיון, אלא כאן מדובר בפועל ממש.

יום שני י"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, למשל כדור הארץ הלזו... עד עמ' 136, במ"א.

ליקוטי אמרים

הנבראים. וממילא כאמור, בידיעת עצמו כביכול, הוא יודע כל
הנבראים. ודבר זה אין ביכולת האדם להשיגו על פוריו וכו' –
שכל האדם אינו מסוגל להבין ידיעה כזו, שמי שיודע ובמה שיודע
והדבר שיודע – הם כולם הוא עצמו, שכן, כשאדם רוצה להבין דבר,
הוא מתאר את הדבר כפי
שזה אצלו, אלא – הוא גם
מבין, שאצל הקב"ה אותו
דבר הוא באופן נעלה
ומופשט בהרבה. כך הידיעה
שלמעלה, מכיוון שהיא
אחרת לגמרי מאשר הידיעה
שבאדם, – אין לאדם שום
ציור לתאר בו ידיעה כזו,
ולכן אין שכלו מסוגל להבין
זאת. הנהגה – על מה
שהרמב"ם אומר, שהידיעה
למעלה היא באופן שהוא
המדע והוא היודע וכו',
שה"מדע", השכל והידיעה,
הוא "הוא" – הוא עצמו
כביכול (ובידיעת עצמו

למשל, כדור הארץ הלזו, – המשל בא להמחיש כיצד נברא
פרטי מוקף במחשבה ובידיעה שלמעלה – הרי ידיעתו ותבניתו
מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו
עד תחתיתו, – את הכל – מקיפה ידיעתו של הקב"ה, בפעל
ממש, שהרי ידיעה זו –
של הקב"ה, היא חיות כל
עובי כדור הארץ כלו,
והתהוותו "מאין" ל"יש".
– כדור הארץ כולו, נוצר
(ומתהווה תמיד) "מאין"
ליש, וזאת מפני שהידיעה
שלמעלה יודעת את כל
כדור הארץ. רק שלא היה
מתהווה – כדור הארץ,
כמות שהוא עתה, בעל
גבול ותכלית וחיות
מועמט מאד, כרי בחינת
דומם וצומח, – ולא
למעלה מזה – אם לא –
מה שכדור הארץ נתהווה
על ידי צמצומים רבים

ועצומים, שצמצמו האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ
להחיות ולקיימו בכחינת גבול ותכלית, ובכחינת דומם
וצומח בלבד. – שההארה הבאה על ידי צמצומים, נותנת חיות
בכדור הארץ, באופן שכדור הארץ יהיה בבחינת גבול, ובכחינת
"דומם" ו"צומח" בלבד. ואילו הידיעה שלמעלה, שהיא מיוחדת
עם הקב"ה עצמו – "מקיפה" מעל כדור הארץ, מכיוון שהידיעה
היא "אין סוף" וכדור הארץ הוא בעל גבול. והגם שהידיעה היא
החיות וההתהוות של כדור הארץ מאין ליש, הרי שישנו בידיעה
זו, כדור הארץ כולו על כל פרטיו – בכל זאת זה נקרא רק
שהידיעה היא בבחינת "מקיף", היא "מקיפה" את כדור הארץ. ואף
ידיעתו ותבניתו המיוחדת במהותו ועצמותו, כי הוא המדע והוא
היודע והוא הידוע, – כפי שכבר למדנו בפרק ב', מה שהרמב"ם
אומר שבהקב"ה ענין הידיעה והשכל אינו כמו הידיעה והשכל
באדם – כשאדם, למשל, יודע ומבין דבר הלכה, ישנם כאן שלשה
דברים: (א) "הידע" – נפש האדם היא היודעת ומבינה את ההלכה;
(ב) "מדע" – כוח ההבנה שבו נפש האדם יודעת ומבינה; (ג) "ידוע"
– ההלכה, שאותה נפש האדם יודעת ומבינה. ואילו, בהקב"ה – הוא
המדע והוא היודע והוא הידוע – שלשת הדברים הם הוא – הוא
עצמו יתברך. הרי שה"ידיעה" היא דבר אחד עם הקב"ה, ובידיעת
עצמו כביכול – הקב"ה, יודע כל הנבראים, – שהרי, כל
הנבראים באים מאמיתת הימצאו, ובידיעת עצמו הוא יודע את כל
הנבראים, ולא בידיעה שחיון ממנו בידיעת האדם, – שכן, אדם
יודע דבר בידיעה שחיון ממנו, הידיעה מקרבת ומוסיפה את הדבר
לנפשו. ואילו, מה שהקב"ה יודע את כל הנבראים, אין זה חסיושלום
בידיעה שחיון ממנו, כי אם "בידיעת עצמו", כי כלם – כל הנבראים,
נמצאים מאמתתו ותבניתו, – שממה שהוא נמצא באמת, ישנם כל

כביכול, הוא יודע כל הנבראים הבאים ממנו) – ישנם גדולי ישראל
שאינם מסכימים לדעתו של הרמב"ם. אחד מגדולי ישראל אלה,
הוא המהר"ל מפראג, שבהקדמה לספרו "גבורות ה'", סותר את
דברי הרמב"ם. אחת מקושייתיו העיקריות, היא: התואר של ידיעה
ושכל, משמעו הגדרה מסוימת, זהו ענין של הבנה ולא ענין של
רגש וכדומה. כיצד, איפוא, אפשר לומר על הקב"ה, שהוא מוגדר
באיזה גדר שהוא? הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית ואינו מוגדר חס
ושלום בשום דבר! וגם כשאומרים שהידיעה והשכל למעלה הם
(לא כמו באדם, אלא) בצורה מופשטת ובלתי מושגת, באופן של
"הוא היודע והוא המדע וכו'" – הרי בכל זאת, זהו בגדר של שכל
וידיעה ולא של משהו אחר, דבר שאי אפשר ליחסו להקב"ה.
והמהר"ל מפראג אומר שם, שחכמינו ז"ל קוראים להקב"ה "הקדוש
ברוך הוא" – לא השכל ברוך הוא, מפני ש"קדוש" משמעו, שהוא
מובדל ונעלה לגמרי מכל דבר שיכולים לציין בתואר מסויים;
ומחמת העובדה שהוא קדוש ומובדל מהכל – לכן הכל בא ממנו,
שכן, אין הוא מוגבל בשום דבר שמפאתו יהיה נמנע דבר אחר. אלא
– אומר המהר"ל – ענין השכל הוא פעולה בלבד של הקב"ה, ומה
שאומרים "יודע אלקים" יש לכך אותה משמעות כמו ל"ויאמר
אלקים" או ל"ויעש אלקים", כלומר: הוא יצר וברא את הפעולה של
שכל וידיעה. ב"הגדה" אותה אנו עומדים ללמוד, אומר רבנו הזקן,
שחכמי הקבלה הסכימו לדעת הרמב"ם, שהידיעה שלמעלה היא
באופן של "הוא המדע והוא היודע וכו'". אלא שדבר זה אמור רק,
כשאור אין סוף ברוך הוא מצמצם עצמו בעשר הספירות: חכמה,
בינה, דעת וכו', זאת אומרת, אחרי שהאורות התלבשו בכלים,
כשאור החכמה מתלבש בכלי של ספירת החכמה, ואור הבינה –
בכלי של ספירת הבינה; כלומר, קיים כבר ענין החכמה והידיעה, ואז

1 החכמה והידיעה הן דבר אחד עם הקב"ה. אך, כפי שהקב"ה הוא
2 בעצם, לפני שהוא מצמצם עצמו בעשר הספירות – הוא אז למעלה
3 לגמרי משכל וידיעה, למעלה גם מהדרגה העליונה ביותר, השכל
4 המופשט והבלתי מושג של הוא המדע והוא הידוע וכו' (כפי
5 שהרמב"ם אומר). בהתאם
6 להסברה זו, שתורת
7 החסידות מסבירה את 1
8 הענין, ובעיקר לפי קבלתו 2
9 של הארז"ל, שגילה את 3
10 ענין הצמצום – יוצא, 4
11 ששניהם, גם הרמב"ם וגם 5
12 המהר"ל, צודקים: כפי 6
13 שהקב"ה הוא בעצם, לפני 7
14 שהוא מצמצם את עצמו – 8
15 צודק המהר"ל, שהוא 9
16 למעלה מכל גדר של שכל

17 וידיעה, גם משכל מופשט כזה של הוא המדע והוא הידוע וכו'; אך,
18 אחרי שהקב"ה צמצם עצמו בעשר הספירות – צודק הרמב"ם – שכן,
19 ספירות אינן "נבראים", כי אם – אלקות, והן דבר אחד אתו יתברך,
20 כמו הלשון: "איהו וחיהי חד, איהו וגרמוהי חד" – שאור אין סוף
21 ברוך הוא והאורות והכלים של הספירות, הם "חד", דבר אחד, והו
22 אותו ענין של הוא המדע והוא הידוע וכו'. שכן, ענין הידיעה של
23 הספירות הוא דבר אחד עם הקב"ה, ולא ענין של "בריאה", כדעת
24 המהר"ל, כי, על מה שהמהר"ל אומר, שידיעה ושכל הם "בריאה" –
25 ישנן קושיות חזקות. שהרי אנו מוצאים, שפסוקי התורה מייחסים את
26 ענין הידיעה לו יתברך: "ולתבונתו אין מספר" וכדומה, גם על פי
27 השכל, אי אפשר היה לומר, שכל ענין הידיעה למעלה בא על ידי
28 נברא שברא הקב"ה. אלה הם נקודות מתוכן ההגהה הבאה: הגהה
29 (כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, – שבהקב"ה – הוא המדע והוא הידוע
30 והוא הידוע. והקבימו עמו הקב"ה, – שגם על פי קבלה –
31 הענין אמת, כמו שכתוב בפרדס מהר"ם ז"ל. – רבי משה
32 קורדובירו, וכן הוא לפי קבלת האר"י ז"ל, – הארז"ל גילה את ענין
33 הצמצום, שלפיו מודגשת יותר ההפלאה, איך אור אין סוף ברוך הוא

ליקוטי אמרים

להשיגו על בוריו וכו' *

הרי ידיעה זו מאחר שהיא
בחי' א"ס אינה נקרא' בשם
מתלבשת בכדור הארץ
שהוא בעל גבול ותכלית
אלא מקפת וסובבת. אף
שידיעה זו כוללת כל עביו

ותוכו בפועל ממש ומהווה
במ"א:

הגהה

(כמ"ש הרמב"ם ז"ל והפכינו
עמו חכמי הקבלה כמ"ש
בפרד"ם מהר"ם ז"ל וכו' לפי
קבלת האר"י ז"ל בסוד הצמצו'
והתלבשות אורות בכלים כמ"ש
פ"ב):

ותוכו בפועל ממש ומהווה
במ"א:

מופלא ולמעלה בלי גבול מענין ה"ספירות". בהתאם לכך היה מקום
לומר, שענין זה של "הוא המדע והוא הידוע וכו'" אינו נכון, שתואר
מיוחד של חכמה וידיעה יצוין בתור דבר אחד עם אור אין סוף – ובכל
זאת הדבר כך הוא (כמו שסובר הרמב"ם) גם לפי קבלתו של הארז"ל
– אלא, מתי הדבר כך? –
בסוד הצמצומים
והתלבשות אורות בכלים,
– כשאורות הספירות
מתלבשים בכלים של
הספירות, כמו שנתבאר
לעיל פרק ב': – למדנו,
הרי, בפנים ה"תניא",
שהידיעה שלמעלה היא
דבר אחד אתו יתברך, שהוא
אין סוף – ולהלן יוסבר,
שמכיוון שהידיעה היא "אין
סוף", לכן אין זה נקרא שהיא מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא
מקיפה עליו. וכך נבין זאת גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": הרי
ידיעה זו, מאחר שהיא בנחיתת "אין סוף", – ובלי גבול, אינה
נקראת בשם "מתלבשת" בכדור הארץ שהוא בעל גבול
ותכלית, – והידיעה היא הרי "אין סוף", אלא "מקפת" ו"סובבת",
– את כדור הארץ. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל
ממש, – שלא כמו שהדבר באדם, שאצלו זה דמיון בלבד, אלא,
בידיעה למעלה ישנו כל כדור הארץ על תוכו וברו, ומהנה אותו –
את כדור הארץ, על ידי ידו – שהידיעה שלמעלה כוללת אותו
בתוכה, "מאין" ל"יש", – ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי
הידיעה שלמעלה הסובבת ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה
אחרי הצמצום, מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם
וצומח; הרי למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו
מאין ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על הנברא
בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידיעה זו היא "אין סוף" ואילו
הנברא הוא "בעל גבול". וכמו שנתבאר במקום אחר: – שהתהוותו
של נברא מאין ליש, היא דוקא על ידי האור של "סובב כל עלמין".

יום שלישי י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

שהפריע להתהוות העולמות והנבראים – כך על יהודי, "כמים הפנים", בגלל
אהבתו להקב"ה, לסלק ולהרחיק את כל הדברים המפריעים בעבודת ה'
ושם שהקב"ה המשיך אור וחיות ממנו יתברך שלא לפי סדר של מדרגות
(שכן, אז, כאומר, לא היו נוצרים נבראים מוגבלים) – כך על יהודי בעבודתו
את ה', לא להסתפק בעבודה
מדודה ומוגבלת, כי אם עליו
לעשות את עבודתו באופן בלתי
מוגבל, להפקיד את הכל בגלל
אהבתו את ה'; ואפילו ההגבלות
שהטביע הקב"ה בעולם – לא תפריעו לו בעבודתו את ה'.
והנה, אף כי פרטי בחי' ההסתר וההעלם
ברוך הוא, בהשתלשלות העולמות – המשתלשלים ויורדים מטה

67 פרק מט. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמאחר שהאור והחיות
68 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשם" – אור אין סוף, הרי, אם האור והחיות היו
69 נמשכים בסדר של מדרגות – לא היה העולם הזה מתהווה כפי שהוא אכן
70 נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים באור, כדי שתוכל
71 להיות התהוותם של נבראים
72 בעלי גבול מאור אין סוף שהוא
73 בלי גבול. כל הצמצומים האלה
74 נעשו – כפי שיתבאר להלן –
75 בגלל אהבת הקב"ה לישראל,
76 שיהיה עולם שבו יעשה יהודי את העבודה בקיום התורה והמצוות. בפרק
77 מ"ט, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, ענין הצמצומים באופן כללי,
78 ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל אהבתו לישראל, סילק והרחיק את כל מה

ליקוטי אמרים

פרטי בחי' ההסתר וההעלם
א"ס ב"ה בהשתלשלות

וחזק באור של "עולם היצירה", שיהיה שייך ל"עולם העשיה", שהוא
למטה מ"עולם היצירה", [וכמו שנתבאר במקום אחר באור
שלשה צמצומים אלו באריכות, - כדי לקרב אל שכלנו הדל -
ששכלנו הדל יהיה מסוגל להבין זאת]. ותכלית כל הצמצומים
הוא, - המטרה והיעד
שלם הם, כדי לברא גוף

האדם החמרי, ולאכפא
לסמרא אחרא, - להכניע
את ה"סטרא אחרא", על ידי
עבודת האדם, ולהיות
יתרון האור מן החשך, -
כשמרחיקים את החושך,
ותירה מזו, כשהחושך עצמו
נהפך לאור - מיתוסף על ידי
כך יתרון באור - וזה נעשה
על ידי: הַעֲלֹת הָאָדָם -
כשאדם מעלה למדרגה
נעלה יותר, את נפשו
האלהית והחיונית - הנפש
החיונית מקבלת חיות מן
הקליפות, ועל ידי עבודת
האדם, היא מתעלה ונכללת
בקדושה, ולבושיה -
מחשבה, דיבור ומעשה, וכל
כחות הגוף כל - מעלה
אותם האדם על ידי עבודתו,
לה' לבדו, בנזקק לעיל
באריכות, - כיצד, על ידי
תורה ומצוות שיהודי לומד

ומקיים, מתעלים נפשו האלקית, נפשו החיונית, לבושיה, וכל כחות
הגוף. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. - מה שהעולמות
השתלשלו ממדרגה למדרגה, מעולמות עליונים יותר לעולמות
תחתונים יותר, הרי התכלית היא - "עולם הזה", שבו פועל יהודי על
ידי עבודתו שתהיה "אתכפא סטרא אחרא" (שבירת הקליפה) ועל
ידי כך נעשה "יתרון האור מן החושך". להלן יוסבר, שכשם שהקב"ה
הסיר והרחיק את כל המניעות להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את
האור הבלי גבולי, כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול - וכל זה
נעשה בגלל אהבתו לבני ישראל - כך גם, "כמים הפנים", זה צריך
לעורר בבני ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם ירחיקו ויסירו את
כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה מדודה ומוגבלת,
כי אם בלי חשבון ובלי גבול. והנה, "כמים הפנים להפנים", -
כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם אותם פנים שהוא הראה, כך
גם "לב האדם לאדם" - האהבה בלב של אחד לשני - מעוררת בלב
השני אהבה לראשון: כמו שנקראו ש"פ ר"ה, בביבול, הנית
וסלק לצד אחד, דרך משל, את אורו הגדול תכלית, -
ובלי גבול, ונגזו והסתירו בג' מיני צמצומים שונים, והכל בשביל
אהבת - הקב"ה להאדם התחתון, - האדם שבעולם התחתון, וזאת
כדי להעלותו לה', - כלומר: שיהיה עולם כזה, שבו ישנה עבודה
המרוממת את האדם להקב"ה. כיצד, שייך הדבר, שאהבה תגרום

מטה, עד שנברא עולם תוך הנשמי - היו זקוקים להרבה צמצומים
והעלמות והסתרים, כדי שהאור ירד למדרגה כזו שיוכל להתהוות
עולם גשמי - הרי שהפרטים של העלמות והסתרים הם כל כך רבים,
עד שהם - עצמו מספר, - ההעלמות וההסתרים הם בלי מספר
בכמות, ובאיכות הם ומינים
מינים שונים, - שאינה

דומה איכותו של צמצום
והסתור אחד, לצמצום
והסתור שני, בידוע
לפועמים מעין החיים, -
לא לה שטעמו מחכמת
הקבלה. אך דרך כלל הם
שלשה מיני צמצומים
עצומים כלליים, לשלשה
מיני עולמות כלליים,
ובכל כלל יש רבוא רבבות
פרטיים. והם שלשה
עולמות: בריאה, יצירה,
עשיה. כי עולם האצילות
הוא אלהות ממש, - ואינו
נחשב כענין של בריאה יש
מאין, אלא נקרא "אצילות",
מלשון האצלה והפרשה,
ש"עולם האצילות" הוא
הארה שנאצלה והפרשה
מהקב"ה, והוא אלקות ממש.
וכדי לברא עולם הבריאה,
שהן נשמות ומלאכים
עליונים, אשר עבודתם

לה' - היא, בבחינת הקמה בינה דעת המתלבשים בהם, -
שאלקות מתגלה בהם באופן של הבנה, המתגלה על ידי חכמה, בינה
ודעת, והם - הנשמות והמלאכים, משיגים ומקבלים מהם -
מחכמה, בינה ודעת המאירות בהם. הרי, כדי שיתהווה עולם כזה
עם נבראים שאינם בטלים ומאוחדים עם אלקות, כמו הנשמות
והנאצלים שב"עולם האצילות", אלא, יש בהם ענין ההשגה וההבנה,
וכל ענין של השגה, הוא הרי בחינה של "יש", שיש מי שמשגיג, - הרי
כדי לברוא את "עולם הבריאה" - היה תחלה צמצום עצום, בנזקק
לעיל. - היו זקוקים לצמצום רב וחזק, שיאיר אור מצומצם, שממנו
יוכלו להתהוות נבראים שהם בבחינת בריאה "יש מאין". וכן
מבריאה ליצירה, - כדי שיתהווה "עולם היצירה" שהוא למטה
בהרבה מ"עולם הבריאה", היו צריכים שוב לצמצום עצום חזק, כי
אור מעט מוער המתלבש בעולם הבריאה, - כלומר, לגבי האור
של "עולם האצילות", נקרא האור שב"עולם הבריאה" - "מעט
מזער", אך, עדין - אור זה שב"עולם הבריאה", הוא בבחינת איך
סוף לגבי עולם היצירה, - ולכן היה צריך להיות צמצום גדול באור
המאיר ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך להתלבש
ב"עולם היצירה", ואי אפשר - שהאור של "עולם הבריאה" יוכל
להתלבש בו - ב"עולם היצירה", אלא על ידי צמצום והעלם -
באותו אור. וכן מציירה לעשיה - גם כן היה צריך להיות צמצום רב

ליקוטי אמרים

1 לצמצום וסילוק – אהבה היא חסד והתפשטות, ואילו צמצום
2 וסילוק הם ענין של גבורה והיפך ההתפשטות? אלא, יוסבר להלן,
3 מוצאים אנו אהבה המביאה לצמצום, וזה בא לידי ביטוי בלשון
4 הגמרא¹ "אהבה דוחקת את
5 הבשר", וכדלהלן: **פי**
6 **"אהבה דוחקת הפשר"** – 1
7 בשר אין בו משום הפרעה 2
8 ועיכוב לאהבה. משמעות 3
9 הדבר, שהקב"ה מצד אהבתו 4
10 לבני ישראל, סילק כביכול 5
11 לצד, את אורו הגדול
12 וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך – הרי, **על אחת כמה וכמה,**
13 **בכפלי כפלים לאין קץ,** – מחייב הדבר, **פי ראוי לאדם גם כן**
14 **להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל –**

ליקוטי אמרים

הבשר. עאכ"ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם
ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר
ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה
וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא
נפש ולא ממון ולא אשה ובנים.

ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור, משמע: שהאדם מסלק
את כל המונעים, גם את אלה שנובעים מהענינים הנחוצים ביותר,
בגלל אהבתו להקב"ה.

יום רביעי י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, ובזה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

29 **ובזה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות**
30 **קריאת שמע שתיים לפניה כו"**, **דלכאורה אין להם שייכות**
31 **כלל עם קריאת שמע, כמו שכתבו הרשב"א³ ושאר פוסקים,**
32 **שאין לברכות אלו שייכות לקריאת שמע – שלא כמו בברכות**
33 **אחרות שתיקנו חכמים**
34 **למצוות שונות, שבהן**
35 **מדובר מתוכן המצוה (כמו**
36 **למשל הברכה על תפילין –**
37 **"להניח תפילין" – הרי**
38 **מדובר בברכה אודות**
39 **תפילין, וכך גם ביחס**
40 **למצוות אחרות), ואילו**
41 **בברכות קריאת שמע לא**
42 **מדובר לגמרי אודות קריאת**
43 **שמע – ולמה קראו אותן**
44 **"ברכות קריאת שמע"?**
45 **ולמה תקנו אותן לפניה**

ליקוטי אמרים

ובזה יובן טוב טעם

ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתיים לפניה
כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע
כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי'. ולמה קראו אותן ברכות
ק"ש ולמה תקנו אותן לפניה דווקא. אלא משום שעיקר
ק"ש לקיים בכל לבבך כו' בשני יצריך כו' דהיינו לעמוד
נגד כל מונע מאהבת ה'. ולבבך הן האשה וילדיה.
שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמשארו"ל ע"פ
הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים.
ונפשך ומאדך כמשמעו חיי ומוזוני להפקיר הכל בשביל
וילדיה, – הם מתוארים במלה "לבבך", מפני שלבבו של אדם
קשורה בהן במבצעו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה⁵ על
פסוק: "הוא אומר ויהי" – "זו אשה", "הוא צוה ויעמוד" –
"אלו בנים"; – זו משמעות "לבבך", שהדברים אליהם קשור לבו
של האדם – לא יפריעו לאהבת ה', ו"נפשך", ו"מאדך" במשמעו,
חיי ומוזוני, – "נפש" משמעה חיים, ו"מאד" – כסף, כלומר מזונות
ופרנסה – לא יהיה בכל אלה משום הפרעה, אלא: להפקיר הכל
בשביל אהבת ה'. – הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו
הנפש הבהמית ויצר הרע, וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו

46 **דנקא?** – מאחר שאין להן שייכות לקריאת שמע? מסביר רבנו הזקן
47 להלן: ענינן של ברכות אלו יש בו משום הכנה, שיוכלו לקיים את
48 ענין קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה של קריאת שמע, הוא להגיע
49 ל"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך – בשני יצריך" – שתהיה ליהודי
50 אהבה להקב"ה גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע. וכדי להגיע לכך –
51 נדרשת התבוננות בענינים אודותם מדובר בברכות קריאת שמע;
52 התבטלותם של המלאכים, וכדומה. הרי, שמפני שלגבי כל מצוה,
53 המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה (שהיא מדרבנן) תיקנו
54 חכמים כדי שעל ידה יהיה יהודי כלי להמשכה העליונה הנמשכת

15 שעזיבת האדם את עניניו, לא תהיה מתוך חשבון ומדידה, כי אם בלי
16 חשבון וגבול, באופן של הפקר, שכל עניניו אינם תופסים מקום אצלו
17 – וזאת, **בשביל לדבקה בו ותפקד בדביקה חשיקה וחפיצה,** –
18 בחשק ותענוג רצוני פנימי,
19 **ולא יהיה שום מונע מבית**
20 **ומבחוץ – לא גוף ולא**
21 **נפש,** – שגם ענינים פנימיים
22 לא ימנעו, **ולא קמון, ולא**
23 **אשה ובנים** – שהם ענינים
24 חיצוניים – לא יהיה בהם
25 משום מניעה לענינים שעל
26 ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור, משמע: שהאדם מסלק
27 את כל המונעים, גם את אלה שנובעים מהענינים הנחוצים ביותר,
28 בגלל אהבתו להקב"ה.

בנפש היהודי על ידי אותה מצוה – כך גם תיקנו החכמים ברכות
קריאת שמע, כדי שאותו יהודי יוכל על דין לקיים את ענין קריאת
שמע. ובלשון ה"תניא": **אלא משום שעיקר – ענין, קריאת שמע –**
הוא, **לקיים "בכל לבבך כו" – "בשני יצריך כו"**,⁴ – שיהודי
יאהב את הקב"ה בכל לבו,
גם בנפשו הבהמית ויצרו
הרע, דהיינו לעמוד נגד כל
מונע מאהבת ה'; – שגם
הנפש הבהמית והיצר הרע,
המפריעים לאהבת ה',
יחדר בהם רגש אהבת ה'.
וכך גם שאר הענינים,
שאפשר הדבר שהם יפריעו
לאהבת ה' – לא יפריעו,
שכן, גם הם כוללים
במשמעות המלה "לבבך"
ו"לבבך" הן האשה
וילדיה, – הם מתוארים במלה "לבבך", מפני שלבבו של אדם
קשורה בהן במבצעו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה⁵ על
פסוק: "הוא אומר ויהי" – "זו אשה", "הוא צוה ויעמוד" –
"אלו בנים"; – זו משמעות "לבבך", שהדברים אליהם קשור לבו
של האדם – לא יפריעו לאהבת ה', ו"נפשך", ו"מאדך" במשמעו,
חיי ומוזוני, – "נפש" משמעה חיים, ו"מאד" – כסף, כלומר מזונות
ופרנסה – לא יהיה בכל אלה משום הפרעה, אלא: להפקיר הכל
בשביל אהבת ה'. – הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו
הנפש הבהמית ויצר הרע, וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו

1. בבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר – לא נתבארו בתירוץ. ואדרבא – בקושייתו מדייק (בסיימה)
"לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחר", גם לא בתיבת "כו". ועוד דלאחר' – שייכת, דמדברת בקעומ' וביצימ' (דהיינו ק"ש – כדלעיל ספמ"ז).
ותיבת "כו" – מרבה דערבית, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתיים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות
דבבוקר – מהם יובן גם לאלו שבערב. 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו. 4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט.

כל המלאכים בטלים לו יתברך. ואחר־כך ברכה שניה, -
המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל, שמבלי הבט
על עבודתם הגדולה וביטולם של כל המלאכים העליונים - בחר
הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת נשמות ישראל למטה, שזוהו מפני:
"אהבת עולם אהבתנו ה'
אלהינו", כלומר, שהניח -
הקב"ה, כל צבא מעלה
תקדושים, - את המלאכים
והשרפים של העולמות
העליונים - הניח בצד, שאין
הם תכלית הכוונה, והשרפה
שכנינו עלינו - בני
ישראל, להיות נקרא
"אלהינו", כמו "אלהי
אברהם כו" - שכן, אברהם
היה כולו בטל ומאוחד
בהקב"ה, כך הוא נקרא
"אלקינו" - האלקה שלנו,
על ידי תורה ומצוות שיהודי
מקיים, שעל ידן מתאחד
יהודי עם הקב"ה, כנזכר
לעיל. והינו, כי אהבה
דוחקת הקשר, - אהבה
פועלת צמצום והעלם - כך
חייבה אהבתו של הקב"ה
לבני ישראל, ופעלה
שיצמצם את עצמו ויבחר
בעבודת נשמות ישראל, כפי
שזן למטה בגוף ובעולם הגשמי. ולכן נקרא - אהבתו של הקב"ה,
"אהבת עולם", - כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שהיא
בחינת צמצום - שצמצם הקב"ה את אורו הגדול תכלית
- ובלי גבול, להתלבש בבחינת גבול הנקרא "עולם", -
הוא מושג (של מציאות, וגדר) של מקום וזמן - ענין של גבול,
ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום - והקב"ה צמצם עצמו בגבול זה
- בעבור אהבת עמו ישראל, כדי לקרנם אליו, לכלל ביחודו
ואחדותו ותפארתו. - על ידי תורה ומצוות. וזה שאמרו - בהמשך
ברכת "אהבת עולם אהבתנו": "המלה גדולה ויתרה", - ברחמנות
גדולה ורבה יותר מאשר על אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פרוש -
המלה ויתרה - הוא יותר מאשר על קרבת אלהים שכל צבא
מעלה; - קירובם של צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם - ועל
בני ישראל היתה רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם
הרבה יותר. בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן: "וננו כתר
מכל עם ולשון", - שמשמעו, הוא - שהקב"ה בחר את הגוף
התמימי הנדמה בתקדושתו לגופי אמות העולם; - שכן, בחירה

אשה, ילדים ופרנסה - לא יהיה בכל אלה משום מניעה לענינים
הקשורים לאהבת ה'. ואיך יבא האדם התמימי למדה זו? -
לאהבת ה' כזו, ששום דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, לכה קדו
תחלה - לומר, ברכת "יוצר אור", ושם - בברכת "יוצר אור",
נאמר ונשנה באריכות -
כי, בהתבוננות נדרש שכל
ענין יהיה באריכות, בהרבה
פרטים, ענין וסדר
המלאכים "העומדים
ברום עולם", להודיע -
לאדם, גדלותו של הקדוש -
ברוך־הוא, איך שכלם -
כל המלאכים, כמלים
לאורו ותפארתו, ומשמעים
בראיה כו', - שהם עומדים
ביראה ובביטול לפני
הקב"ה, ומקדישים כו',
ואומרים ביראה קדוש
כו", כלומר, - משמעות
אמירתם "קדוש", שהוא -
הקב"ה, מכלל מהן ואינו
מתלבש בהן בבחינת גלוי,
אלא - היכן מתגלה הקב"ה?
- במקום ש"מלא כל הארץ
כבודו", היא בנשמת
ישראל למעלה - מלכות
דאצילות, מקור נשמות
ישראל למעלה, הנקראת
"ארץ", וישראל למטה, - שבארץ שלמטה, ישנן נשמות ישראל
המקיימות תורה ומצוות - הרי כאן דוקא מלא כבודו יתברך, כאן
הוא מתגלה ומתלבש, כנזכר לעיל; - את כל האמור, משיגים
המלאכים העליונים, השרפים, איך הקב"ה קדוש ומובדל מהם -
ודוקא "כל הארץ" - "מלא כבודו". וכן - מסופר גם ב"ברכת יוצר",
ש"האופנים וחיות הפךש - שמקומם בעולם ובמדרגה שלמטה
מהשרפים, והם אינם בעלי השגה גדולים כל כך, להבין שאור אין
סוף קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא - פרעש גדול וכו', -
ובהתפעלות המדות, הם שרים: קדוש כבוד ה' ממקומו", -
מהמקום שם הוא נמצא, לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו, -
המקום בו מתגלה אור אין סוף - שלא כמו שהשרפים יודעים. ולכן
אומרים האופנים וחיות הקודש "ממקומו" סתם, מהמקום שם הוא
נמצא - יימשך ויתגלה; וכמו שנאמר: "כי הוא לבדו מרום
וקדוש". - שכל הענינים האמורים, של ביטול ויראה, של המלאכים
השונים - שרפים, אופנים וחיות הקודש - מדובר אודותם בברכה
ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה - הוא מבין מכך גדולת ה', איך

7. על מה שרבונו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" - מביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי" בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש
וכיו"ב - שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב): קדוש הוא - מנא ידעה) כ"א כלומר - להיפך -
קדוש שאינו יודעו כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך "משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']".
8. בברכות קריאת שמע.

1 שייכת דוקא בשני דברים שווים, שעליהם מתאים לומר שבחורים
2 בדבר אחד ולא בשני, למרות שהם דומים אחד לשני, ואילו בשני
3 דברים שונים, לא מתאים לומר "בחירה" במשמעותה האמיתית,
4 לבחור באחד מן השנים,
5 ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו
6 בחרת" הכוונה מצד נשמות 1
7 ישראל, שכן, נשמתו של 2
8 יהודי שהיא "חלק אלקה
9 ממעל" – אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי להבדיל; אלא
10 הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי, שבחיצוניותו
11 ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי – והקב"ה בחר בגוף יהודי, שיהיה

ליקוטי אמרים

כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה
גשמית של מצוה, באה על ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה
– וכפי שרבנו הזקן מסביר: "וְקִרְבָּתֵנוּ וְכו' לְהוֹדוֹת וְכו'", וּפְרוּשׁ
הוֹדָאָה – המעלה המיוחדת
של ביטול הבא מתוך
הודאה, יִתְפָּאֵר בְּמָקוֹם
אַחֵר; "וְלִיְחַדְּדָהּ כּו'", לְכַלֵּל
בְּיַחְדוּד יִתְפָּאֵר, – להיכלל
לגמרי באחדות ה', בְּנִזְכָּר לְעֵיל. רבנו הזקן יסביר להלן, שבשעה
שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר בקריאת שמע, יביא אותו
הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע לאהבה גדולה לה'.

יום חמישי כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאודו כנ"ל.

23 וְהֵנָּה, בְּאֶשֶׁר יֵשִׁים הַמִּשְׁכָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֶל עֲמָקָא דְלָפָא
24 וּמִחָא – כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אֲזִי מְמִילָא,
25 "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים", – מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה כל כך
26 לבני ישראל, תעורר גם בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה – בכך
27 מסיים רבנו הזקן להסביר
28 את ענין האהבה של "כמים
29 הפנים לפנים" שהחל 3
30 להסביר בפרק מ"ו, ועליה 4
31 הוא אומר, שבקריאת שמע 5
32 וברכותיה מסוגל יהודי 6
33 במיוחד לעורר אהבה זו. ואז 7
34 – תִּתְלַחֵט נִפְשׁוֹ – באהבה 8
35 להקב"ה, וְתִתְלַחֵט בְּ"רוּחַ 9
36 נְדִיבָהּ, לְהִתְנַדֵּב לְחַיִּיתָ 10
37 וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִנֶּגֶד, 11
38 – שכל אלה לא יהיו אצלו 12
39 העיקר, וְרַק לְדַבְּקָה בּוֹ
40 יִתְפָּאֵר וְלְכַלֵּל בְּאוּרוֹ

ליקוטי אמרים

עֲקָרוֹ הוּא יַחְדוּד חֻכְמַת־פִּינְהִידֵעַת בְּחֻכְמַת־פִּינְהִידֵעַת, וְהוּא –
ענין, עֵיוֹן הַתּוֹרָה; – ההתעמקות העמוקה והבנת התורה, שעל ידן
מתאחדים חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו של האדם בחכמה-בינה
דעת ושכל שלמעלה שבתורה, וְהִפָּךְ – על ידי שהאדם מדבר בפיו
בתורה "ודברת בם", הוּא
מוֹצֵא – מקור הַרוּחַ וְגִלּוּיוֹ
– של הרוח, בְּבְחִינַת גִּלּוּי,
וְהֵינּוּ בְּחִינַת הַדְּבִיקוּת בְּדְבָרֵי
תּוֹרָה, – שבדברו דברי
תורה, באה ה"רוח" באופן
של התגלות, – הרי שעיקר
היחוד ודביקות "רוח ברוח",
בא על ידי העיון בתורה,
וטעמו של דבר מסביר רבנו
הזקן להלן: "כִּי עַל מוֹצֵא
פִּי ה' יִתֵּי הָאָדָם". – הרי
שענין הפה הוא להיות
ה"מוצא" של ה"רוח". הרי

41 בְּדִבְיָקָה חֲשִׁיקָה וְכו', בְּבְחִינַת נִשְׁיָקִין וְאַתְדַּבְּקוּת רִוְחָא בְּרִוְחָא
42 – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם תתאחד ברוח שלמעלה, בְּנִזְכָּר
43 לְעֵיל – שכשם שב"נשיקין" בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה
44 לפה, מפיו של אחד לפיו של שני, כי אם גם התחברות הרוח וההבל
45 של השני – כך גם באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמטה
46 מתאחדת עם הרוח שלמעלה – זאת ירצה האדם מפאת אהבתו
47 הגדולה להקב"ה, להיכלל באורו יתברך בבחינת "נשיקין". אַף אֵיךְ
48 הִיא בְּחִינַת אֲתִדְבְּקוּת רִוְחָא בְּרִוְחָא? – על ידי מה מגיעים
49 להתדבקות רוח ברוח, למילוי רצונו "לדבקה בו יתברך וכו'?" – לִזְוָה
50 אֲמַר – אחרי "ואהבת בכל לבבך" וכו': "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כּו'
51 עַל לְבָבְךָ, וְדַבַּרְתָּ בָם כּו'", – האדם מגיע לדביקות האמורה על
52 ידי התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור בתורה, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵין
53 חַיִּים, שְׂיַחְדוּד הַנִּשְׁיָקִין – שבו ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח",

שהעיקר הוא ההבנה בתורה, שעל ידה באה הדביקות של "רוח
ברוח", מדוע, איפוא, נדרש לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור?
יסביר רבנו הזקן להלן, אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית,
עיקר היחוד והדביקות העליונה ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה.
אך, הכוונה העליונה היא הרי שאור אין סוף ברוך הוא יימשך גם
בנפש החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא
בפיו את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על
ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור אין
סוף בנפש החיונית; והיות שהכוון לדיבור בא ממה שהאדם אבל
ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו לו כוח
לדבר את הדיבורים – נמשכים על ידי כך קדושה ואור אין סוף בכל
עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור אין סוף יימשך
למטה בעולם, שיהיה "מלא כל הארץ כבודו". לכן, נדרש לבטא

לְמַסֵּר לוֹ נַפְשׁוֹ וּמְאֹדוֹ בְּנִזְכָּר לְעִלּוֹ: – שכדי שתהיה ההמשכה על ידי תורה ומצוות כמו שצריך להיות, צריכה להיות בתחילה "העלאת מין" של אהבת האדם באופן של מסירת "נפשו ומאודו" להקב"ה – למסור, כאמור, את הכל לה'. בכך סיים רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים", אודותיו החל לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה. ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא כו' והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא כו' שזהו תכלית כו'. (1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "הפה... האדם" מיותר, (3) "כי על... האדם" – מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן כפשוטו הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4) מוצא הרוח וגילוי – הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדר"ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית ההשתל' – מקומו בפל"ו וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנת' כאן התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש – שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים כו' תתלהט נפשו כו' לדבקה בו ית' וליכלל באורו כו' – עלי' מלמטלמ"ע – לכאורה, כלות הנפש באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך היא כו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבבך (עיון בתורה. ועוד יותר) דוברת במ (היפך מעלי' מלמטלמ"ע) – כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חב' דלמע' תורה, ועי' העיון (עיון לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד. (והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת דוברת במ ותו לא (היפך המבואר פמ"ה ופמ"ו וממשנ' ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל באדם דנושק פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד דחב"ד) ומבאר: והפה (דלמע' וראדם התחתון) הוא מוצא (בלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו – מוציא הרוח (החכ' שמעין) וגילוי (דהעיון ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאת' ולא רק מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק עיון כ"א מסקנא וגילוי דהעיון). כי על כל מוצא (כפשוטו, כנ"ל, כשיצא מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי ומסקנת העיון. ובלימוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא העיון והשקו"ט), (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העיון בתורה מוכרח, כי אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל מהו ההכרח דכאשר ישים אל לבו ויתלהט וירצה לכלול באורו – יבוא ויזכר גם לזדברת במ – תנועה הפכית – מלמעל"ט. ולזה מבאר דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח כו' כדי להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"י – ה"ז ענין וחובה בפ"ע,

1 דברי התורה בדיבור (ומזה גופא מוכן, שאותו טעם אמור גם לגבי מצוות מעשיות, היות שעל ידן בעיקר נמשך אור אין סוף בנפש החיונית ובעולם. אלא, כאן מדובר איך מתבטא הדבר ב"תורה", שלנפש האלקית באים היחוד הנעלה ביותר ודביקות רוח ברוח, על ידי ההבנה בתורה – ובכל זאת צריכים גם לדיבור בתורה, כדי להמשיך אור אין סוף גם בנפש החיונית ובעולם). ומקל מקום, לא יצא יחי' חובתו ב"תורה" ועיון לבדו – כשאדם לומד תורה במחשבה והרהור בלבד, אין הוא יוצא ידי חובתו, למרות שעל ידי כך נעשה היחוד הגדול של נפשו האלקית באופן של דביקות "רוח ברוח", עד שיוציא – את דברי התורה, בשפתיו, כדי להמשיך אור-אין-סוף ברוח-הוא למטה עד נפש החיונית השוכנת ב"ה האדם, המתנהג מרומם צומח-חי, – שהאדם אוכל ושותה, מכך נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה נמשך אור אין סוף, על ידי שהוא מוציא דברי תורה בדיבור, כדי להעלות ב"ה את נפש החיונית והדומם, צומח, חי, של העולם, לה' עם כל העולם ב"ה, ולכללן ביהודו ואורו יתברך, אשר יאיר לארץ ולדברים בבחינת גילוי, ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר וכו', שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות, להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחינת גילוי, לאהפכא חשוכא לנהורא – להפוך את חושך (הקליפות) לאור (הקדושה), ומריא למתקא, ומרירות (העולם, שמקבל את חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך) למתוק (לטוב ולקדושה). בנזכר לעיל – בפרק ל"ה, באריכות – שבכך מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות כולו. וזהו תכלית פנינת האדם בעבודתו, להמשיך אור-אין-סוף ברוח-הוא למטה, – ולכן, למרות שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו העמוקה בתורה – באפשרותו למלא את ה"מבוקש" של אהבתו, להיות דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח ברוח" – צריכה, אבל, להיות הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, כי אם למלא מה שהקב"ה רוצה, שיימשך אור אין סוף למטה בעולם, דבר שנוצר על ידי הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת, לפני שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת במ" – שהם תורה, אמר הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", שכן, לפני המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה על ידי תורה נדרשת בתחילה "העלאת מין", התעוררות מלמטה של אהבת האדם, שעל ידי כך נמשכת לאחר מכן המשכה על ידי תורה ומצוות. רק שצריך תחלה העלאת "מין נקיבין", – שבלשון הקבלה, הכוונה היא להתעוררות תשוקה ועליה מהמקבל. "נוקבא" היא בחינת ה"מקבל",

ופניה". בפמ"ה ופמ"ו מדייק – דבר ה' זו הלכה (ולא שקו"ט לבד).
ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה, מ"ו) שמפרש נשיקין
דהיינו דבור (בד"ת) – וחרי כל העילוי דנשיקין – שאינו יכול לבוא
בהגבלה דבור, ומובן עפמשנ"ת בלקו"ת שה"ש (א, ד.) דמש"נ על
התורה ישקני גו' – דכמו אה"ר דהאב כו' כ"א בבחי' צמצום גדול
כו' כו'. ועפמשנ"ת שם [ברמז ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס'
הנחות הר"פ ז"ל ע' קמ"ב)] יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחידוש)
של דברת בם, ואין שא"י רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח
דהקדמת בכל מאדך ועוד ואין שאעפ"כ עיקרו בחב"ד – כי אז נעשה
החידוש וההמשכה שהקב"ה יהי' יושב. והצע"ג – שבכ"מ הבי'
דנשיקין דהיינו מהאזה"ר של הנשק ומהי השייכות לחב"ד מוחין.
אלא שהענין שהאזהבה פנימית מאכס איבער (או מאכס אויף) חב"ד,
וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס' דרושי חנוכה (רע"ג, א).
נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל" עכלה"ק.

ואין לזה שייכות לאתדבקת שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו בק"ש
וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתרץ דשייך, כי ע"י דברת כו' יעלה)
כולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל בעצמו ע"י
העיון). (ועדיין אינו מובן – השייכות דמוכרחת העבודה להעלות
הדצ"ח והעולם – לתוכן ברכות ק"ש והתחלת ק"ש (עד הכתוב
ד"הויה הדברים) כ"א זהו ציווי ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד
הדבור שלו בדבור, אינו עיקר המסקנא דכשיתלהט, ותנועה הפכית
וכנ"ל, אף שהיא מענינה ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית
השתל' כו' וזהו תכלית כוונת כו' (שההשתל' כו' להיות כבו' כו'
ושהאדם יעבדו ית' – זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'). (ועדיין אינו
מובן השייכות לואהבת. ומתרץ) רק (וא"א בלאה"ב) שצריך תחלה
כו' למסור לו נפשו ומאדו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ הנ"ל
מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד (ולא סתם
ידיעת התורה כסיומו – כשמדבר בנוגע ליחוד סתם ולא "מכל צד

יום שישי כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות לבוש
בגוף, ולקיים תורה ומצוות – ובכך לבצע את הכוונה העליונה. האופנים
ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של "כסף", מלשון
"כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין – חסד דרועא ימינא".
ובהתאם לכלל בתורת הקבלה,

שעשר הספירות מחולקות

בשלושה קווים: קו הימין – קו

החסד, קו השמאל – קו הגבורה,

וקו האמצעי. וקו הימין מורכב

מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא

שחסד היא ענף של "חכמה",

שבה מתחיל קו הימין; מאידך,

קו השמאל מורכב מבינה, גבורה והוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה

מתחיל קו השמאל. לפי זה יוצא שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת

"חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה נלמד

בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת ה"בינה".

והנה, כל בחינות ומדרגות אהבה הנזכרות לעיל – הן מסמלא

דימינא, – מצד ימין, ובחינת "בה"ן – הנקרא, איש חסד", –

שעבודתו – עבודת הכהן – היא באופן ובבחינת חסד, ונקראות –

מדרגות האהבה האמורות, נקראות "כסף הקדשים", מלשון

"נכסף נכסף לביית אביד". – כך, שכל בחינות ואופני האהבה,

הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות דבוק באלקות;

וב"לביית אביך" מתכוונים גם לבחינת חכמה, "קדש" (קדשים).

שנקראת גם "אבא", שכן, כאמור, האהבות הן "ענפים" מ"חכמה",

ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה ומצוות הבאות מ"חכמה".

אך יש עוד בחינת אהבה, העולה על פלנה, – על כל בחינות

האהבה האמורות, כמעלת הזהב על הכסף, – מעלתה וחשיבותה

29 פרק נ. כדי להקל על הבנת פרק נ, אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת

30 הקדמה קצרה לפחות: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת ה';

31 שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות אלו

32 נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.

33 ברם, קיים צד שווה בכל בחינות

34 ואופני האהבה האמורים, והוא

35 שהאהבה, בכל האמור, מבוססת

36 על תשוקה ורצון להיות דבוק

37 בהקב"ה, או שאלקות תהיה

38 בהתגלות בנפשו. לפיכך,

39 מחייבת אהבה זו, באופן ישיר,

40 את ענין לימוד התורה וקיום

41 המצוות, שכן, על ידי כך מתדבק יהודי בהקב"ה, ואלקות מתגלית בנפשו.

42 בפרק נ' דיבור אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף ותשוקה להיות

43 דבוק באלקות, כי אם, בצמאון ובתשוקה לאלקות עד כלות הנפש, שנפשו

44 כלה לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא: שהנפש תתנתק מהגוף ומכל

45 הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהיכלות בכלות הנפש.

46 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה והמצוות,

47 שכן, לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה לבושה בגוף. ולא

48 כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור – להיכלות ולהינתק

49 מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי העבודה בתורה ומצוות הבאה

50 מהאהבה זו – ואופן העבודה בתורה ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש,

51 בא על ידי תנועה הפכית בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה,

52 בתנועה של "רצוא", בתנועה של "ריצה" וכליין – חש הוא, עם זאת, שלא זו

53 היא הכוונה העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש

54 בגוף ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות

55 ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבואר דבני' מביאים זה לבית ה', ושייך – לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפ' שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל.

1 של אהבה זו, אינה מתבטאת בכמות, בחזק, כי אם באיכות.
2 עליונותה של אהבה זו, מתוארת במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו
3 שחשיבות הזהב לגבי כסף אינה בכמות בלבד, שזהב שוה יותר
4 מכסף – שהרי, כמות גדולה יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של

5 זהב – אלא, חשיבותו
6 ומעלתו של זהב לגבי כסף

7 מתבטאת בכך שבזהב ישנו
8 סוג מסוים המנצנץ בניצוץ
9 השובה את הנפש (בלשון
10 הקודש זה נקרא "לוחשות",
11 כמו "גחלים לוחשות", והרי
12 שליט"א מציין את ה"זוהר"
13 בו נאמר "נהיר ונצץ"
14 לעיינך" – מאיר ומנצנץ
15 לעינים), וכל סוגי הזהב, יש
16 להם שייכות לאותו סוג של
17 זהב (כפי שמואב בווהר
18 שם); ואילו ב"כסף" לא
19 קיימת מעלה זו⁴. – כך גם

20 ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות הנפש, שאינם
21 קיימים בשאר האהבות. והיא אהבה פ'רשפי אש", – אהבה
22 בוערת – שלא כמו האהבות האמורות, שהן בעיקר אהבה כמים,
23 שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת", דומה למים הנמשכים: "זכור
24 אב נמשך אחריו כמים" – אלא, היא אהבה כרשפי אש⁵, מְבַחֶנֶת
25 גְבוּרֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה עֲלֵאָה. – שורש אהבה זו הוא בחינת
26 גבורה של ספירת ה"בינה" העליונה, דְּהִינּוּ, – כיצד נוצרת אהבה
27 זו? – שְׁעַל יְדֵי הַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת אִינִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, דְּכֵלָּא
28 קְמִיָּה בְּלֵא מְשִׁי חָשִׁיב – שהכל לגבינו נחשב לכולם, תְּתִלְהֵם
29 וְתִתְּלַחַב הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תַּפְאֶרֶת גִּדְלָתוֹ, וְלֵאסְתַּכְלָא בִּיקָרָא
30 דְּמִלְכָּא, – ולהסתכל ביקר המלך – ואליו יעמוד באהבה בְּרִשְׁפִּי
31 אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת עֲזָה הַעֲזָלָה לְמַעְלָה, – לא אהבה הנמשכת למשהו.

ליקוטי אמרים

גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י התבוננות
בגדולת א"ם ב"ה דכולא קמיה כלא ממש חשיב
תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפאר' גדולתו ולאסתכל'
ביקרא דמלכא כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעל'
וליפרד מהפתילה והעצים שנאחות בהן והיינו על ידי
תגבורת יסוד האש אלהי שבנפש האלהית ומוזה באה
לידי צמאון וכמ"ש צמאה לך נפשי ואח"כ לבחי' חולת
אהבה ואח"כ באה לידי כלות הנפש ממש כמ"ש גם
כלתה נפשי והנה מכאן יצא שורש הלוי' למטה
[ולעתיד שהעולם יתעלה יהיו הם הכהנים וכמ"ש
האר"י ז"ל ע"פ והכהנים הלוי' שהלוי' של עכשיו יהיו
כהנים לעתיד] ועבודת הלוי' היתה להרים קול רינה

הנפש, לְבַחֲנִית "חולת אהבה"⁹, – שהנפש חולה מאהבה – כמו
שצמאון בלתי רווי – מביא למצב של חולי, וְאַחֲרֵי כֵךְ בָּאָה –
הנשמה, לְיַדִּי בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, – שלולא התנועה של "שוב" –
כפי שיוסבר להלן – היתה הנפש כלה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰: "גַּם בְּלִתָּה
נַפְשִׁי". וְהֵנָּה, מִכָּאן – מבחינת הגבורות העליונות של "בינה
עילאה", יֵצֵא שְׂרֵשׁ הַלְוִיִּים לְמִטָּה – אופן עבודת הלוי' בא
מבחינת זו. [ולעתיד שֶׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה – יהיו הם – הלוי',
הַכֹּהֲנִים¹¹, – שלא כפי שהמצב הוא כעת, שהכהנים הם העיקר,
והלוי' טפלים בלבד לכהנים, ככתוב: "ויולו עליך וישרתוך"¹²,
שהלוי' טפלים לכהנים, וכְּמוֹ שֶׁכְּתוּב הָאֵרֶץ ז'ל עַל פְּסוּקִי:
"וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּים¹³ – שֶׁהָלְוִיִּים שָׁל עֲכָשׁוּ יִהְיוּ כֹהֲנִים לְעִתִּיד¹⁴].
וְעִבּוּדַת הַלְוִיִּים הִיְתָה לְהָרִים קוֹל רִנָּה וְתוֹדָה, בְּשִׁירָה – בפה,

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמציאות? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א). שהזהב...
לוחשות אבל אין מוכרח שם שבזה מעלתו על הכסף (שאינו מוכרח שם כלל), ובכמד"ר (פי"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה
וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לזח"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונצץ לעיינין (כבתור"א)
כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (ככמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש
כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי' אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ מ"ש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא
לגבי כו'". 6. "היינו בנוף עצמו חילוק הדמעה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחרי)" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים
סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהרא"י סתם שיש צמאון בנפש: (1) דמאי קמ"ל? (2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמך לי'
כמ"ש כי חולת אהבה אני", (3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לראי' כיון שהמדובר
בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלק' ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז) בע"ת, כ"א הוא בדוגמא
שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף ננספתי גו'. ומביא ראי' וכמ"ש צמאה לך נפשי (דרוד – נה"א שאין לו יצה"ר) [והתירוץ בסיום הכתוב –
בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודה), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמ"י כלא ממש]. ועוד יש להוסיף – שהרא"י היא
גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי': אלק' אלי אתה אשחרך). ועד"ז לקמן הרא"י: וכמ"ש וגם (כנראה כך
צ"ל, כל' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפח"א דצדיק). וגם בזה יש להוסיף דהרא"י גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו':
וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמוכר קודם לזה: ננספה) – ועפ"ז מובן מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל; "וכמ"ש כלתה
נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה – דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה
דכחן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדריק ומוסיף בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים דלעתיד – וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו

1 וְזִמְרָה, - בכלי שיר, כְּנָגוֹן וְנֶעִימָה, - שכפי הרגיל, ישנן בניגון שתי
 2 תנועות הפכיות: תנועות של מרירות וגבורה ותנועות של שמחה
 3 וחסד, בְּכִחִית "רְצוּא וְשׁוּב", - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה
 4 בצורה של "רצוא ושוב" - רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה,
 5 שְׁהִיא בְּחִינַת אֲהָבָה עֲזָה זו
 6 - כפי שלמדנו, שאהבה זו
 7 היא בבחינת רצוא ושוב,
 8 בְּשִׁלְהֶבֶת הַיּוֹצֵא מִן הַבֶּקֶן, -
 9 - כלי שבו צורפים זהב, בו
 10 להבת האש פורצת בחוזק
 11 רב, ושבה מיד - "רצוא"
 12 ושוב, בְּרִאֲתָא - כמו שאנו
 13 מוצאים, בְּמִמָּרָא [פָּרָק ב'
 14 דְּהִנְיָה¹⁵]. - שהכוונה במה
 15 שכתוב לגבי חיות הקודש
 16 "והחיות רצוא ושוב כמראה
 17 הבוק", היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחוזק ומיד שבה
 18 ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה היא בתנועה של "רצוא", בריצה
 19 ובכלות הנפש, אך מיד לאחר מכן בא ה"שוב" - כפי שכתוב ב"ספר
 20 יצירה" "אם רץ לבך שוב לאחד" שהכוונה היא: כשלבך "רץ" בכלות
 21 הנפש - שוב וחזור ל"אחד", הימנע מכך ושוב למצבך, כדי להמשיך
 22 התגלות אחדות ה' בעולם; כלומר: הוא חש ומרגיש שהכוונה
 23 העליונה איננה בענין של כלות הנפש, כי אם שהנשמה תהיה בגוף
 24 ותקיים תורה ומצוות, שעל ידי כך ממשיכים אלקות באופן שתהיה
 25 ההתגלות של "אחד", אחדות ה', בעולם. וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאָר עֲנִין זֶה
 26 הַיָּמִב בְּמִכְתָּב, רַק כָּל אִישׁ נִלְכָּב - שיש בו בשלימות ענין של "לב",
 27 וְנִבְּוִן, - ומשתמש בכוח הבינה, הַמְשֻׁכִּיל עַל דְּבָר - משתמש בכוח

ליקוטי אמרים

ותורה בשירה וזמרה בניגון ונעימה בבחי' רצוא ושוב
 שהיא בחי' אהבה עזה זו כשלהבת היוצא מן הבוק
 כראיתא בגמ' [פ"ב דחגיגה] ואי אפשר לבאר ענין זה
 היטב במכתב רק כל איש גלכב ונבון המשכיל על דבר
 ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' ימצא טוב ואור הגנוז
 בנפשו המשכלת כל חד לפום שיעורא דיליה [יש
 מתפעל כו' ויש מתפעל כו'] אחרי קדימת יראת חטא
 להיות סור מרע בתכלית שלא להיות עונותיכם
 מכרילים כו' ח"ו.

החכמה, וּמַעְמִיק לְקֶשֶׁר דַּעְתּוֹ וְתִבְנוּתוֹ בַּה' - ומשתמש בכוח
 הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגֵּנוּז בְּנִפְשׁוֹ הַמְשֻׁכֶּלֶת, כָּל חֵד לְפִי
 שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה - כל אחד לפי השיעור שלו, [יש מתפעל כו' ויש
 מתפעל כו'], - יש מי שמתפעל מהתבוננות זו, ויש מי שמתפעל
 מהתבוננות אחרת, ואינה
 דומה התפעלות האחד
 להתפעלות השני, אַחֲרֵי
 קְדִימַת יִרְאָת חֲטָא, -
 בתחילה ישנה יראת חטא,
 הפחד להיכשל בחטא,
 לְחִיּוֹת סוּר מֵרַע בְּתִכְלִית
 שְׁלֵא לְחִיּוֹת "עֲוֹנוֹתֵיכֶם
 מְכַדִּילִים" כו' חס ושלום. -
 כלומר: בכל צורה של
 התפעלות האהבה, מן
 ההכרח שתהיה תחילה
 הקדמה של יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת - אין
 באפשרותו להגיע לאהבה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי
 אהבה של כלות הנפש - אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה
 ומצוות - כי, דבר זה שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו
 כאן מדובר שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן
 הגוף; הרי סדר העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות מאהבה זו
 (שהרי תכליתה של כל עבודה היא הרי לא האהבה עצמה, כי אם
 שהיא תביא ותוסיף חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות) הוא באופן
 של "שוב" בלבד - הימנעות מכלות הנפש, כי הוא חש ומרגיש
 שהכוונה העליונה איננה בענין כלות הנפש, כי אם שהנשמה תהיה
 בגוף ותקיים תורה ומצוות. ובלשון ד"תניא":

ולבנינו עד עולם שמזה ידעין שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"ת א"כ (דלעת"ל יולדו הלויים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלויים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש החסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'. על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי' ההלכה כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אמורים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומוכן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל חי שעתידי ליטור שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתרץ שאז ישתנה סימנו ויעלה גר. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדיק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב.

יום שבת קודש כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה.

יתגלה ב"אחדות" של העולם והמדריגה התחתונים יותר. וזה
 שאומרים: "לכה דודי וכו'". - לקראת כלה, שלקראת "כלה" -
 כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה "לכה דודי" - הליכה והמשכה
 מ"דודי" - להמשיך אלקות למטה. וכן יוכן מאמר רבותינו
 וזכרונם לברכה: "על
 ברחק אתה חי, ועל ברחק
 כו'", - אתה מת" -
 ההוראה בעבודת ה'
 ממאמר על כרחק "אתה
 חי", היא: אדם צריך שיהיה
 לו רצון ותשוקה להיפך
 מהחיים, לכלות הנפש,
 והחיים בגוף צריכים להיות
 בו בעל כרחו, כנגד רצונו;
 מאידך גיסא, מהמאמר
 השני ("על כרחק אתה מת")
 יוצא, שהרצון והתשוקה
 צריכים להיות - להיות
 בחיים. ואילו ההיפך
 מהחיים, כלות הנפש - צריך
 להיות אצלו כנגד רצונו,
 בעל כרחו. ואם כך - הרי
 שקיימת סתירה בין מאמר אחד לשני, ואלא איך יהיה רצונו -
 כיצד בכל זאת יהיה רצונו? אך כפי שכבר למדנו, יובנו הדברים:
 בתחילה על האדם להשתדל להגיע לאהבה גדולה כזו להקב"ה, עד
 לידי כלות הנפש, ושהחיים יהיו אצלו "בעל כרחו", רק, כדי לבצע
 את הרצון העליון, להמשיך אלקות ואחדות ה' בעולם. וזהו "על
 כרחק אתה חי". ואילו, לאחר מכן, כשהוא כבר נמצא בתנועה של
 "שוב", עליו שוב ליצור בקרבו את התנועה של "רצוא" ושל אהבה
 של כלות הנפש. שכן, על ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", מדריגה
 עליונה יותר, וכן גם מפני שבחיותו במצב של "שוב", הוא עלול
 להיות נמשך לענינים הנחותים שבעולם - ולכן עליו לעורר בקרבו
 שוב את התנועה של "רצוא" - "בעל כרחק אתה מת": לעורר בקרבו
 אהבה עד לידי כלות הנפש, כנגד רצונו הנוכחי, שהוא בתנועה של
 "שוב", להיפך מכלות הנפש. וכן שנתפאר במקום אחר
 באריכות על משנה זו: "על ברחק אתה חי", בעזרת חיי החיים
 ברוך-הוא: כלומר: בשעה שהוא עומד בתנועה של "רצוא" ואהבה
 של כלות הנפש, הוא מעורר בתוכו, כנגד רצונו, שיהיה "חי", להיות
 בתוך הגוף, כדי להמשיך את החיים של חיי החיים למטה¹⁷.

והנה, סדר העבודה בעסק התורה והמצות הנמשכת מבחינת
 אהבה עזה זו, היא מבחינת "שוב" לבר, - הימנעות מכלות
 הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא דוקא בהימצאות
 הנשמה בגוף. כמו שכתוב בספר יצירה: "ואם רץ לבך שוב
 לאחור, פרוש" ואם רץ
 לבך" - היא תשוקת
 הנפש שבלב בחלל הימני,
 - מקומה של הנפש
 האלקית, בשמנתגברת -
 ומתלהבת, ומתלהבת
 ומתלהבת במאד מאד עד
 כלות הנפש ממש,
 להשתפף אל חיק אביה
 חיי החיים ברוך-הוא,
 ולצאת ממאסרה בגוף
 הגופני וגשמי לדבקה בו
 יתברך - וזה פירוש ואם
 רץ לבך, לבו נמצא בתנועה
 של "ריצה", באהבה בלתי
 מוגבלת, עד לידי כלות
 הנפש - להתאחד עם
 הקב"ה - אזי - אז צריך
 להיות "שוב לאחור", לשוב ל"אחור", זאת ישיב אל לבו - והיינו
 שעליו להתבונן במאמר רבותינו וזכרונם לברכה¹⁸, כי "על
 ברחק אתה חי" - על אף שרצוןך ותשוקתך הם למה שהוא היפך
 החיים - כלות הנפש, עליך, אבל, בניגוד לרצונך - לחיות, בגוף הנה
 לתחיותו, כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך-הוא
 למטה, על ידי תורת חיים, - שעל ידי תורה ממשיכים את החיים
 העליונים למטה, להיות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך
 מבחינת גלוי, - כמו שבדירה מתגלה האדם בכל מהותו כמו
 שהוא, כך גם למטה, בנבראים התחתונים, תהיה התגלות אמיתית
 ענין אחדות ה', כמו שנתפאר לעיל, - שזוהי תכלית הכוונה של
 עבודת האדם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך. - זהו "שוב
 לאחור": שוב מאהבתך ומכלות נפשך, בשביל ה"אחור", כדי לגלות
 אחדות ה' בעולם. וכן שכתוב בזהר הקדוש: "למחוי אחר
 באחור", - שיהיה אחד באחור, פרוש שיהיה הנעלם יהיה
 מבחינת "עלמא דאתגליא". - עולם מגולה. כלומר: שהיחוד
 שהוא "נעלם", יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא", שיתגלה למטה.
 "אחור באחור" היינו: שה"אחור" של עולם ומדריגה עליונה יותר,

16. אבות ד, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך."

יום ראשון

תהלים:
מפרק עט
עד פרק פב

יום ששי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י
תהלים: עט-פב.
תניא: אך ידיעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשה' נוטל צפרניו, ה' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה.

אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אָדוני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] כְּשֶׁהָיָה נוֹטֵל צִפְרָנָיו, הָיָה מְעַרֵב עִמָּהֶם קִיסֵם קֹדֶם הַשְׂרִיפָּה. אָדוני אָבי זְקֵנִי מורי ורבי [מהר"ש] אָמַר לְהַחֲסִיד ר' אֱלִיָּהוּ אֲבַעְלֵעֶר – אִישׁ פְּשׁוּט מִצַּד כְּשָׁרוֹנוֹתָיו וִידִיעוֹתָיו – כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו לִיְחִידוּת: אֱלִיָּהוּ, אֲנִי מִקְנָא בָּךְ. אַתָּה נֹסֵעַ לִירִידִים, נִפְגָּשׁ עִם הָרַבָּה אַנָּשִׁים, כְּאִשֶּׁר תּוֹךְ כָּדֵי הָעֵסֶק מְשׁוֹחָחִים עִם הַזּוּלָת בְּעֵנֵן יְהוּדִי, 'וואָרט' [=פֿתגָם] מ'עֵין יַעֲקֹב', וּמַעֲוָרִים אִדּוּת לְמוֹד נִגְלָה וְחִסִּידוּת – מִכֶּף נּוֹצֵרֶת שְׂמֵחָה לְמַעְלָה. וְאֵת דְּמֵי ה'תּוֹוֹף' מְשַׁלֵּם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבָנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי. וְכָכָל שֶׁהַשּׁוֹק גָּדוֹל יוֹתֵר, יוֹתֵר עֲבוּדָה – כֶּף הַפְּרָנְסָה גְּדוּלָּה.

יום שני

תהלים:
מפרק פג
עד פרק פז

שבת

יז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פג-פז.
תניא: פרק מט. והנה . . . "138" אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר – קודם התפלה – כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד – לערך – סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עס שטעהט כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האָט טובע געווען בארץ, אז הכל ה' מן העפר, אָט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואָס ליגען אין אידען, וואָס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך וויל מאכען פון אידען, אַז זיי זאָלען געבען דעם יבול, וואָס דעם אויבערשטענס ב"ה א ארץ חפץ קען געבען.

בְּקִרְיַת שְׁמַע שֵׁישׁ אֲמָרִים בְּבֹקֶר – קֹדֶם הַתְּפִלָּה – כְּדֵי לְצֵאת חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע בְּזִמְנָהּ, גַּם כֵּן כּוֹפְלִים ג' הַתְּבוֹת [נ"א ה' אֱלִיקָם], וּמְסִימִים בְּתֵבַת "אֱמֶת". בְּקִרְיַת שְׁמַע דְּתַפְלִין דְּרַבְּנּוּ תָם וּשְׁמוּשָׁא רַבָּא אֵין כּוֹפְלִים, אֲבָל אֲמָרִים "אֱמֶת".

ל"ג בְּעוֹמֵר שְׁנַת תר"ד – לְעֶרֶךְ – סִפֵּר ה'צִמְח צִדִּק" תּוֹרַת הַבְּעַל שֵׁם טוֹב: כְּתוּב "כִּי תִהְיוּ אֶתֶם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר ה' צְבָאוֹת". כִּשְׁם שֶׁהַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר לְעוֹלָם לֹא יִשְׁיִגּוּ אֶת אוֹצְרוֹת הַטְּבִיעַ הַגְּדוֹלִים שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ הִטְבִּיעַ בָּאֶרֶץ, שֶׁהַכֹּל הִיָּה מִן הָעֶפֶר, כִּךְ לֹא יָכוֹל אֶף אֶחָד לְהַשִּׁיג אֶת הָאוֹצְרוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁחֲבוּיִים בִּיהוּדִים, שֶׁהֵם ה'אֶרֶץ חֶפֶץ' שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְסִים הַבְּעַל שֵׁם טוֹב: רְצוֹנִי לְהַפִּיק מִהַיהוּדִים שֶׁהֵם יִתְּנוּ אֶת הַיְּבוּל שֶׁה'אֶרֶץ חֶפֶץ' שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְכוּלָּה לָתֵת.

ה'תש"ג

יח אייר, לג לעומר

יום ראשון

יום
שלישיתהלים:
מפרק פח
עד פרק פט

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: ואיך יבא . . . -138 וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצוינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אָבער נעהמען משקה, וואָס מצד הבריות האָט ער עס ניט געטאָרט. מען האָט דעמאָלט געזעהן א סך מופתים. דאָס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און אַ גאַנץ יאָהר האָט מען געווארט אויף לג בעומר.

אָצל אַדמו"ר האַמאָצעי הָיה לָג בְּעוֹמֶר מִיּוֹ"ט [יום-טוב] הַמַּצִּינִים [=חגים חשובים]. הָיוּ יוֹצְאִים לַשָּׂדֶה, הָרַבִּי לֹא הָיָה נוֹטֵל יָדָיו אֶף הָיָה אוֹמֵר 'לְחַיִּים' עַל 'מִשְׁקָה' – דְּבַר שְׁמִטָּעִי בְּרִיאוֹת הָיָה אֲסוּר עָלָיו. הָיוּ רוֹאִים אֶז הָרֶבֶה מוֹפְתִים. רַב הַמוֹפְתִים הָיוּ בְּנוֹגֵעַ לִילְדִים, וְכָל הַשָּׁנָה יִחְלוּ וְצָפוּ לְלֵג בְּעוֹמֶר.

ה'תש"ג

יט אייר, לד לעומר

יום שני

יום
רביעיתהלים:
מפרק צ
עד פרק צו

שיעורים. חומש: בחוקתי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.
תניא: ואח"כ . . . -ע' ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג'טליכער פאַרשטאַנד, דער פאַרשטאַנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הבנה אלקית, ההבנה המראה לאדם עד כמה הוא קטן, ולאִיזו גדלות הוא יכול לרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ.

ה'תש"ג

כ אייר, לה לעומר

יום שלישי

יום
חמישיתהלים:
מפרק צו
עד פרק קג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צו-קג.
תניא: והנה כאשר . . . -ע' בד"ת.

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האָרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין כלפי מי להתנער מאחריות". צריך להתנגע, בסבלנות וקירוב הדעת אפשר, בעזרת ה' יתברך, לסדר הכל. בבטול הזולת והגבהת עצמו מפסידים, חלילה, הכל.

ה'תש"ג

כא אייר, לו לעומר

יום רביעי

יום
שישיתהלים:
מפרק קד
עד פרק קה

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד-קה.
תניא: כי על . . . -ע' ומאדו כנ"ל.

עַל כָּל אַחַד וְאֶחָד לְדַעַת, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרִטִית נוֹתֵן לְכָל אָדָם הָאֲפָשָׁרוֹת לְהִבְיֵא רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן יִתְבָּרֵךְ מִן הַכֹּחַ אֶל הַפֶּעַל, בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּבְחִזּוֹק הַיְּהוּדִית וְתוֹרַתָּנוּ הַקְּדוּשָׁה בְּכָל עֵת וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְאִין הַדְּבָר תְּלוּי אֵלָּא בְּעֻבּוּדָתוֹ.

שבת
קודשתהלים:
מפרק קו
עד פרק קז

יום חמישי

כב אייר, לז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קז.
תניא: פרק ג. והנה . . . 140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים - בשנת תקמ"ד - ותוכן שיחתם הי': דער רבי - רבנו הזקן - האָט אויפגעטאָן וואָס מען איז ניט עלענט. אמאָל, איז דער רבי - דער ר"מ און גאון - געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואָס דער רבי האָט מייסד געווען איז דער גרויסער ג'טליכער אויפטו, וואָס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים - בשנת תקמ"ד - ותוכן שיחתם הי': הרבי - רבנו הזקן - פעל שאיננו בבדידות. פעם הרבי - הריש מתיבתא והגאון - היה בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

אגרות קודש

ב"ה, ל"ג בעומר, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו ביום ל"ג בעומר, יום הילולא דרשב"י, ובהקדים מאמר חז"ל שהתורה היא דיפתראות ופנקסאות שע"פ נברא העולם, מובן שכן הוא גם בנוגע לעולם קטן הוא האדם, ועאכו"כ בנוגע לאלו שתורתן אומנותן, שהדוגמא המובאת בתורה לתורתן אומנותן הרי הוא רשב"י וחבריו.

וענין רשב"י בתורה (שמזה גם מובנת הכוונה בנוגע לענינו בעולם) הוא - להמשיך פנימיות התורה באופן שתבוא הפנימיות בגלוי, שלכן גם הנהגתו בעולם היתה באופן זה, שפנימיות העולם היינו התורה - עסקו בה המשיך בגלוי ירידת גשם, וכמסופר בזהר - כללות ענינו: בירור המחיצה שבין עליונים לתחתונים.

שמזה הוראה לדרא דעקבתא דמשיחא, שהוא - בכמה ענינים - בדוגמת דרא דרשב"י כמבואר בזהר - שענינו ונקודתו העיקרית צ"ל המשכת פנימיות התורה בגלוי וכסגנון הידוע הפצת המעניות חוצה, ומזה גם בנוגע להנהגות האדם בעולם ובלשון הרמב"ם שיהי' ניכר במעשיו (שמעשיו כולל עשרת הענינים): במאכלו ובמשקחו וכו' ובמשאו ובמתנו - שהם ע"פ תורה, הנגלה והפנימית מאוחדים, תורה אחת.

וע"פ ביאור רבותינו נשיאנו דיוק הלשונות וכן השבח "עקב אשר שמע" (שגם) העקב "שמע" - שאפילו העקב ועניניו יהי' חסידותי.

בברכה להצלחה בעבודה"ק

מ. שניאורסאהן

מילה בשבת לבני הקראים' יום ראשון ט"ז אייר ה'תשס"ט

רבותינו הקדושים, חכמי המשנה והש"ס, נכון לנו לכבדם וללכת לשאול בשלומם אפילו בבתיהם, ולמול בניהם אפילו בשבת... דדילמא נפק מיניה זרעא מעליא והדרי בתיובתא [=אולי יצא מהם זרע מעולה ויחזרו בתשובה].

אך בהמשך דבריו הביא את תשובת רבי בצלאל אשכנזי (ס"ט א): "הקראים הדרים אצלנו בזמן הזה לא נמצא בהן אחד מכל המדות שהזכיר הגאון ז"ל, כי בכל יום הם מוסיפין גירעון, ואינם מלים בניהם, שהרי אינם פורעים, וקיימא לן מל ולא פרע כאילו לא מל... ואין מתפללים במנהג שלנו כלל, אין אומרים שמונה עשרה. הרי שהם משונים בכל דבריהם, ולפיכך אסור למול בניהם בשבת, כיון שאינם מודים בפריעה וא"כ איך יעשה להם פריעה, וכי תימא [=ואם תאמר] ימול בלא פריעה נמצא מחלל שבת ואינו עושה מצוה".

הלכות ממרים, פרק ג הלכה ג: פני אותן המועים ובני בניהם, שהדחתו אותם אבותם ונולדו במינות, ונדלו אותם עליו - הרי הן כתינוק שנשקה לבין הגוים ונדלוהו.

בפירוש המשניות (אבות פ"א מ"ג) מנה הרמב"ם את הקראים בתוך הכתות הרעות, שפרשו מישראל, וחלקו על חכמי התורה, למרות הציווי "על פי התורה אשר יורוך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

ואמנם כאן לימד זכות על הקראים והוסיף ש"ראוי להחזירם בתשובה ולמשוך אותם בדרכי שלום", אך באחת מתשובותיו (סי' רס"ה במהדורת בלאו) כתב הרמב"ם שאין לצרפם למניין לתפילה ולא לזימון, מכיון שאינם מודים בדברי חז"ל ואינם מאמינים בחיובים אלו.

גם הש"ך (יור"ד סי' רס"ו ס"ק יז) הביא תחילה בשם הרמב"ם "שכל זמן שלא ידברו תועה על הרבנים ולא יתלוצצו בדברי

ביצוע פעולה רפואית בהורה על ידי הבן יום שני י"ז אייר ה'תשס"ט

לפי דעת ה'מנחת חינוך' (מצוה מח, ס"ק ב): חיובי התורה שנאמרו במכה אביו ואמו הם רק בהכאה ללא רשות ההורים. אבל אם ההורים אמרו לו שיכה אינו עובר בלאו ואינו חייב מלקות ולא מיתה. ויש להניח כי גם לשיטתו הדברים נאמרו כשיש סיבה הגיונית לדברי ההורים להכותם כהקזת דם שנוכרה ברמב"ם ובשו"ע. וגם בעל 'ערוך השולחן' כתב (יור"ד סי' רמא, ו) שאם אין שם מי שיעשה את הפעולה הרפואית שגורמת לצער (לדוגמה: הקזת דם) אלא הבן, או שהוא עושה זאת טוב יותר מאחרים, מותר לבן לעשות זאת ככל שההורים יאפשרו לו.

וב'גשר החיים' (ח"ב פ"א סי' א) העיר כי גם כאשר יש אחרים המסוגלים לבצע את הפעולה הרפואית, מאחר שהבן עושה זאת בחינם ואחרים ייטלו שכר, הרי זה כאילו אין מומחה אחר, ונחלקו האחרונים בענין זה (ראה: נשמת אברהם, סי' רמא, ג).

הלכות ממרים, פרק ה הלכה ז: המקוץ דם לאביו, או שהיה רופא וחתך לו בשר או אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה... שמה יעשה חבורה. כמה דברים אמורים? בשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, וחרוץ הם מצטערין - הרי זה מקוץ דם וחתך, כפי מה שירשוהו לעשות.

בשולחן ערוך (יור"ד סי' רמ"א ס"ג) נפסק: "היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמה יבא לעשות בו חבורה. וכן אם הוא מקוץ דם או רופא, לא יקוץ דם לאביו ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכוין לרפואה". והרמ"א הוסיף: "בשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער, הרי הוא מקוץ וחתך לו כפי מה שירשוהו לעשות".

וכתב הבן איש חי' (שנה ב' פ' שופטים אות כד) שהרמ"א מסביר את דברי השולחן ערוך ואין כאן מחלוקת.

חובי הבעל להתאבל על אשתו יום שלישי י"ח אייר ה'תשס"ט

א, שכל דבר שאינו מפורש בתורה אלא נלמד מדרשת הכתוב, נקרא "מדברי סופרים" שדינו כדין תורה. וכיון שאשתו נדרשת מ"שאר" (שניתן לפרשו כתרגום אונקלוס "לקריביה"), קוראהו "מדבריהם" (כסף משנה).

ב) לשון הרמב"ם באבילות הוא "ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו", היינו שזהו מדרבנן, כי אבילות לא הוזכרה כלל בכתוב. אבל לגבי טומאה כתב "ואינו מטמא לה אלא מדברי סופרים", וכוונתו שאמנם כהן נטמא לאשתו מן התורה, אלא שהסופרים למדו אותו באחת המידות שהתורה נדרשת בהם, וכל שאינו מפורש בכתוב נקרא 'מדברי סופרים' (שו"ת הרדב"ח ח"ה סי' קעב).

ג) הרמב"ם סובר שהלימוד מ"שאר" אינו אלא אסמכתא, שחכמים הסמיכו את חובת האבילות על אשתו לפסוק זה אף

הלכות אבל, פרק ב הלכה א: אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה: אמו ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם - שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה.

והקשו מפרשי הרמב"ם: מדוע כתב שאבילות הבעל על אשתו היא רק מדרבנן, והרי בגמרא (יבמות כב, ב) דרשו את הפסוק (ויקרא כא, ב) "כי אם לשארו הקרוב אליו", "שאר" - זו אשתו, היינו שהכהן צריך להיטמא לאשתו ומכיון שדין אבילות לקרובים נלמד מדין טומאת הכהן לקרוביו (ספר המצות מ"ע לו) יש ללמוד מכאן שאשתו בכלל קרוביו מהתורה גם לענין אבילות? והציעו כמה ביאורים:

א) חיוב אבילות הבעל על אשתו הוא אכן מדין תורה, אלא שהרמב"ם קוראהו כאן "מדבריהם" לשיטתו בספר המצות (שרש

שאינן זו משמעות הכתוב (רא"ם ויקרא שם). וכן משמע מדברי הרמב"ם גבי ירושת הבעל: נאמר בפסוק (במדבר כו, יא) "ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו", ודרשו בגמרא (ב"ב קיא, ב)

"שאריו זה אשתו", ובכל זאת פסק הרמב"ם (הל' אישות פ"ב ה"ג) שירושת הבעל מדרבנן, כי לדעתו אין זה לימוד גמור (לחם משנה).

מדוע אין עושים 'נפשות' לצדיקים?

יום רביעי י"ט אייר ה'תשס"ט

וידרושם לנפטר.

כסימן לטומאה ולתיקון הנפש – חובה להקים מצבה לנפטר גם אם הוא צדיק, אך הנצחה לא קיימת אצל צדיקים, כי על כך אמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"ד ה"ה) "אין עושין נפשות לצדיקים", כי דבריהם ומעשיהם הם ההנצחה הטובה ביותר (גשר החיים ח"ב פכ"ד).

וה'שבט הלוי' (ח"ג סי' קס"ב): כתב הסבר מחודש למה אין עושין 'נפשות' לצדיקים:

מסופר בגמרא (כתובות קג, א) שרבינו הקדוש לאחר הסתלקותו היה בא לביתו בליל שבת לעשות קידוש. והוסיף בספר חסידים' (סי' תשכט) שאף הוציא את בני הבית ידי חובתם. ואע"פ שמת פטור ממצוות ("במתים חופשי") – צדיקים כדוגמת רבינו הקדוש חייבים במצוות כמקודם, כי גם במיתתם חיים הם. ומכיון שהמצבה היא ביטוי לקשר של הנשמה לגוף גם לאחר המיתה – אין מקום להעמיד מצביה לצדיקים שאינם בבחינת מתים וחיובי המצוות חלים גם על גופם.

הלכות אבל, פרק ד הלכה ד: וּמַצִּינִין אֶת הַקְּבָרוֹת, וּבִזְנִין נֶפֶשׁ עַל הַקְּבָרִי; וְהַצִּדִּיקִים, אֵין בּוֹנִים לָהֶם נֶפֶשׁ עַל קְבָרֵיהֶם – דְּבָרֵיהֶם הֵם זְכָרֵיהֶם.

ב'פירוש המשניות' (אהלות פ"ז מ"א) ביאר הרמב"ם: "נפש הוא הבנין הבונים על הקבר, גבוה על שטח הארץ". ובגמרא (מועד קטן ה, א) אמרו: "רמז לציון קברות מן התורה מנין? תלמוד לומר, וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון".

ולפי זה צריך להבין: מדוע אין בונים לצדיקים "נפש על קברותיהן"? ועוד יש לתמוה: הרי מפורש בתורה (בראשית לה, כ) שיעקב אבינו בנה מצבה על קברה של רחל והיא "מצבת קבורת רחל עד היום"? והביאור:

ישנם שלושה סוגי 'ציון': א. שמטרתו לסמן את מקום הטומאה ולענין זה די בסימון כלשהו בסיד וכד'. ב. ב'שער המצוות' לרבי חיים ויטאל (פרשת ויחי) כתב בשם האריז"ל שיש להקים מצבה לתיקון הנפש המרחפת במקום הקבורה. ג. כזכרון

שמועה קרובה ורחוקה

יום חמישי כ' אייר ה'תשס"ט

יום הפטירה?

מבואר במפרשים: שבעה ושלשים קשורים לאבל ולצער על אובדן המת ולכן תלוי בזמן השמיעה, ואילו האבילות של י"ב חודש נעוצה בעובדה שבתקופה זו הנשמה נשפטה בבית דין של מעלה – לכן נקבעת לפי יום הפטירה. ונחלקו הפוסקים ממתי מונים ל' יום לקבוע אם השמועה קרובה או רחוקה. יש אומרים מיום המיתה (ט"ז, ש"ך, יר"ד שם) ויש אומרים מיום הקבורה (אבן העזר, וכ"מ בנקה"כ שחור בו). וכתב הרבי (אגרות קודש, ח"ו, עמ' קג) כי ההכרעה היא מיום המיתה. על פי זה הכריע הרבי כאשר נפטר אחיו באנגליה והקבורה הייתה אמורה להעשות בארץ ישראל לאחר שבועיים – "כהוראת האחרונים שלדעתם יש להתחיל האבילות מעת קבלת הידיעה", כי יום המיתה הוא הקובע.

הלכות אבל פרק ז, הלכה א: מִי שֶׁבָּאָה לוֹ שְׂמוּעָה שֶׁמֵּת לוֹ קְרֹבָה – אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם הִנִּיעָה הַשְּׂמוּעָה, אֶפְלוּ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים עֲצָמוֹ – הָרִיז וְזוֹ שְׂמוּעָה קְרוֹבָה; וְחֵיב לְהִנָּח שֶׁבַעַת יָמֵי אֲבִילוֹת מִיּוֹם שֶׁהִנִּיעָה הַשְּׂמוּעָה.

ואלה עיקרי הדינים של שמועה על מות קרוב (ראה גמרא מו"ק כ, א):

שמועה קרובה: שמועה שהגיעה בתוך שלושים יום, הרי זו שמועה קרובה וחייב לנהוג אבילות מיום השמועה (ולפי הט"ז ביום השמועה הקרובה אף לא יניח תפילין). שמועה רחוקה: על שמועה שהגיעה לאחר שלושים יום, אינו צריך לשבת שבעה אלא שעה אחת בלבד, אך דיני האבילות הנוהגים במשך י"ב חודשים נוהג כרגיל. ומדוע לענין דיני שבעה ושלושים – יום השמועה קובע, ואילו דיני אבילות הנוהגים במשך שנים עשר חודש נקבעים לפי

אבילות בפורים

יום שישי כ"א אייר ה'תשס"ט

הרא"ש (מו"ק פ"ג סי' פה) שבפורים נאמר לשון שמחה כמו ברגלים: "לעשות אותו ימי משתה ושמחה", ולכן הוא מבטל אבילות שבעה, אך הרא"ש עצמו וכן הטור בשם מהר"ם סוברים, שמדברי הגמרא (מו"ק יט, א) משמע שפורים אינו כרגלים ואינו מבטל אבילות, אלא שלא נוהגים בו (בי"ד ובט"ו) אבילות אלא בדברים שבצנעא, אבל בחנוכה ור"ח נוהגים כל דברי אבילות.

ולמעשה – בהל' פורים (או"ח סי' תרצו ס"ד) פסק השו"ע כמו

הלכות אבל, פרק י"א הלכה ג: אֵין מַקְפִּידִין אֶת הַמֵּת בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, וְלֹא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים; אֶבֶל נִזְהָגִין בָּהֶם כָּל דְּבָרֵי אֲבִילוֹת.

מדברי הרמב"ם מבואר שחנוכה ופורים וראש חודש דינים שווה, שאין מספידין בהם כי אינם ימי חול גמורים, אך אבילות נוהגת בהם כי אינם כמו הרגלים (ראה כס"מ).

והטור (או"ח סי' תרצו וי"ד סי' תא) הביא בשם השאילתות שפורים מבטל אבילות, אבל לא חנוכה ור"ח. ובטעם החילוק כתב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

בו דיני אבילות, ואילו בהל' אבילות מדובר כשמת לו מת לפני פורים שאז נוהג רק בדברים שבצנעא. והרמ"א (בהל' פורים) כתב שנוהגין כדעה השניה והוסיף שאפילו אבילות של יום ראשון לא ינהגו אלא בדברים שבצנעא. ואילו המג"א (בהל' פורים שם סק"ז) כתב שיש להיזהר בכל דיני האבילות, מלבד חליצת הסנדל ושיבה על הארץ שלא ינהג בהם מפני הבריות, והוא הדין גם ביום ט"ו.

הרמב"ם ש"כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים", ואילו בהל' אבילות (יור"ד סי' תא ס"ז) כתב: "מת לו מת קודם פורים, אינו מפסיק האבילות, ומ"מ אין אבילות נוהג בו, לא ביד ולא בט"ו, אלא דברים שבצינעא נוהג, וחייב לשלוח מנות. ואף על פי שאינו מתאבל בהם, עולים לו ממנין השבעה, כמו שבת". וה'דרישה' כתב ליישב את הסתירה: בהל' פורים מדובר שמת לו מת באותו יום, היינו באבילות של תורה, ולכן נוהגים

שבת קודש, כ"ב אייר ה'תשס"ט

"והחי יתן אל לבו"

מדוע הקדים הרמב"ם דברים מעצמו למאמר חז"ל מפורש? אכן, בהערה לאחת מאגרותיו (לקוטי שיחות, ח"ד, עמ' 208, הערה ד"ה והחי), הציע הרבי מקור לדברי הרמב"ם: על הפסוק "טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית משתה..." והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב) נאמר בתרגום: "יתן ללביה מילי דמותא ואין אית בידיה מדעם דביש ישבקיניה ויתוב בתיובתא" [= יתן אל לבו דברים של מוות ואם יש בידו דבר רע יעזבונו וישוב בתשובה]! ויש מי שהסביר שלכן כתב הרמב"ם בסדר זה: מלשון הפסוק: "והחי יתן אל לבו", לשון יחיד, לומד הרמב"ם שזהו חיוב פרטי המוטל על כל אחד כפרט, וגם כשישנו ציבור – חבורה – ואחד מהם נפקד חלילה, אמנם נדרש חשבון נפש ציבורי כללי ("תדאג כל החבורה"), אבל גם הוא בא בהמשך לחיוב הפרטי שעל כל אחד ואחד ("והחי יתן אל לבו").

(פרדס חב"ד, גיליון 9, עמ' 130)

הלכות אבל פרק י"ג, הלכה י"ב: כָּל מִי שֶׁלֹא מְתַאֲבֵל בְּמִו שְׁצִיּוֹ חֲכָמִים, הָרִי זֶה אֲכֹרִי; אֵלָּא יִפְחַד וְיִדְאֵג וְיִפְשֹׁף בְּמַעֲשָׂיו, וְיִחְזֹר בְּתִשְׁבָּתָהּ. וְאַחֵר מִבְּנֵי חֲבֻרָה שְׁמַת, תִּדְאֵג כָּל חֲבֻרָה בְּלָהּ. בשולחן ערוך (יור"ד סי' שצד ה"ד) שינה המחבר מדברי הרמב"ם בהלכה הזו ובשניים: א) את ההלכה שהרמב"ם ניסח בסעיף אחד, חילק המחבר לשתי הלכות. בסעיף ה' כתב, 'אחד מבני החבורה שמת – תדאג כל החבורה כולה'; ובסעיף ו' המשיך 'כל מי שאינו מתאבל כמו שציוו החכמים הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה. ב) הביא את הדברים בסדר הפוך. תחילה החובה של כל החבורה לדאוג ולאחר מכן אודות אכזריותו של מי שאינו מתאבל. ויש מי שהסביר, שהסיבה להיפוך הסדר נעוצה בכך שהמאמר "אחד מחבורה שמת תדאג כל החבורה" הוא במסכת שבת (קו, א). ואילו ההלכה אודות החובה להתאבל על המת ולפשפש במעשים, מקורה ברמב"ם (כמו שכתב הכסף משנה כאן: "דברי הרמב"ם ראויים אליו"). אלא שלפי זה אכן תמוה

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשכ"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה דוד אברהם שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתביו מיי"ג לחד"ז וממוצש"ק,

ופשיטא שהחשש ע"ד קפידא וכו' אין לו כל יסוד, לעכוב המענה מכאן, הרי כמו שכתבתי לכמה מאנ"ש, הוא אך ורק מרוב הטרדות.

לפלא שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעניות בתוככי הפצת היהדות בכלל, אף שהתקוה שעושה בפועל, ולמה ימנע הטוב מלהודיע עד"ז, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה, ויהי רצון שיהי' זה מתוך שמחה וטוב לבב,

והרי נמצאים אנו בימי סגולה חדש זיו, וכפירוש חז"ל שבו נולדו זיוותני עולם, שהכוונה בזה שהאירו את העולם (ההעלם וההסתר), ומעשה אבות סימן (ונתינת כח) לבנים, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בענינים הכללים והפרטים גם יחד.

פרק ה משנה ב

עֲשֶׂה דְּרוֹת מֵאֲדָם וְעַד נֹחַ .. עַד שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל. עֲשֶׂה דְּרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם .. עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אֲבִינוּ וְקָבַל שְׂכָר כָּלָם.

נקודות משיחות קודש

את העולם, ולכן הביא הקב"ה עליהם את המבול ונמחו כליל; מה שאין כן הרע של הדורות עד אברהם הי' כזה שאפשר להפכו לטוב, וכשבא אברהם ו"קיים" את העולם ותיקן והשלים כל עשרת הדורות, אז קבל שכר כולם.

ושתי תקופות אלו ישנם גם ב"עולם קטן"⁹ – בעבודת האדם. כשאדם שקוע בענינים בלתי רצויים במשך "עשרה ימים" שלמים ואף על פי כן "טוב לו", הרי אפשר שיתברך בלבבו לאמר "שלוש יהי' לי כי בשרירות לבי אלך"¹⁰. ולכן אמר התנא, שסיבת הדבר הוא רק משום שהקב"ה ארך אפים¹¹ וזה יפסק ככלות הזמן הקצוב¹². ומכיון שכן, צריכה להיות העבודה ד"הביא עליהם את מי המבול", כלומר: למחות ולבטל כליל הענינים הבלתי רצויים.

אבל עבודה זו אינה מספיקה עדיין, דהרי חסרים הענינים הטובים שהי' עליו לפעול במשך "עשרה ימים" אלו; ולכן צריכה להיות גם העבודה דאיתהפכא חשוכא לנהורא, לתקן ולהשלים מה שהחסיר בימים הקודמים ו"לקיים" אותם, ועד שיקבל שכר כולם¹³.

זהו גם הדיוק "עד שבא אברהם אבינו": רז"ל אמרו¹⁴ "אין קורין אבות אלא לשלשה". וטעם הדבר הוא כי "בחינת האבות צ"ל בכל אדם, שהם שרש ומקור נשמות ישראל"¹⁵. ולכן מדייק התנא "אברהם אבינו", לרמז שעבודה זו של "וקבל שכר כולם" (העבודה של אתהפכא חשוכא לנהורא) שייכת בכל אחד ואחד¹⁶.

עֲשֶׂה דְּרוֹת מֵאֲדָם וְעַד נֹחַ .. מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם
נתבאר לעיל¹⁷, שעשרה דורות מאדם ועד נח מורה על העבודה באופן של שבירתן זוהי תקנתן, ועשרה דורות מנח ועד אברהם מורה על העבודה של בירור עניני העולם והפיכתם לטוב, על ידי שמגלים את ניצוצי הקדושה שבהם.

ועוד יש לומר, שעשרה דורות הראשונים קאי על עניני האדם שבהם לא שייך אפילו בירור בדרך שבירה, והטעם שהם ברשותו של יהודי הוא לא מפני אשמתו ח"ו, כי אם מפני "נורא עלילה על בני אדם"¹⁸, או מצד בלבול העולם וכיוצא בזה, ולכן היחס שלו לדברים אלו צריך להיות – כאילו לא הי', כיון שאינו שייך לבירור¹⁹.

צריך ביאור: בנח לא נאמר שקבל שכר כולם, כי להיותם מכעיסין ובאין לא הגיע להם שכר; ומדוע נאמר באברהם שקבל שכר כולם.
והביאור:

ההבדל בין דור המבול (שסיים וכלל בתוכו כל עשרת הדורות מאדם עד נח)¹ לדור ההפלה (שסיים וכלל בתוכו כל עשרת הדורות מנח עד אברהם) הוא, "שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם כו", ואלו (דור ההפלה) היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם². נמצא שלאנשי דור ההפלה הי' מגיע שכר בגלל האחוה ששררה ביניהם, אלא שלא היו יכולים לקבלו מפני חטאם החמור ("פשטו יד בעיקר"). חטא זה גרם לכך שכל ההמשכות שנמשכו על ידי ההנהגה באהבה ורעות ירדו לתוך הקליפות³.

עד שבא אברהם אבינו, שעל ידי עבודתו עם העולם (שהשתדל להכניס את הבריות תחת כנפי השכינה, ועורר רחמים אפילו בעד אנשי סדום), בירר גם הדורות הקודמים, וקבל שכר כולם⁴.

עֲשֶׂה דְּרוֹת מֵאֲדָם וְעַד נֹחַ .. מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם
במשנה הקודמת פירט התנא שני טעמים לבריאת העולם בעשרה מאמרות. א. "להפוך מן הרשעים שמאבדין את העולם", ב. "וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם". ומשנתנו ממשיכה בשני ענינים אלו⁵: א. הדורות מאדם עד נח היו רשעים שמאבדו את העולם, והקב"ה נפרע מהם במי המבול. ב. גם הדורות מנח עד אברהם היו מכעיסין ובאין, אבל אברהם "קיים" את העולם, הוא פעל קיום גם בדורות שקדמו לו⁶, ולכן הי' "שכר כולם" ואברהם קבל שכר זה.

אבל עדיין אינו מובן: מדוע הי' אפשר לפעול "קיום" רק בדורות שמנח ועד אברהם ולא באלה שמאדם ועד נח?
והביאור:

ישנם שני סוגי רע. א. דברים שהם רע גמור ואין בהם טוב כלל. דברים אלו צריכים לאבד, בחינת "שבירתן זוהי טהרתן"⁷. ב. דברים שאין בהם טוב גלוי, אך יש בהם ניצוץ של טוב. עם דברים אלו יש להתעסק עד שמקיימים אותם, על ידי זה שמהפכים אותם מרע לטוב⁸.

ובנדון דידן: הרע של הדורות עד נח הי' רע גמור, המאבד

9. תנחומא פקודי ג.
10. נצבים כט, יח.
11. ראה לקו"ש חט"ו עמ' 66-67.
12. ראה קונטרס ומעין מ"א פ"ב.
13. לקו"ש חט"ו עמ' 70.
14. ברכות טז, ב.
15. תו"א ר"פ וארא.
16. משיחת ש"פ חקת תשל"ז – על פי רשימת השומעים בלבד.
17. בביאור הקודם.
18. תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד. וראה תו"ח תולדות יג, א.
19. ספה"ש תש"ג ח"א עמ' 79.

1. שלכן מחה המבול גם החטאים של תשע דורות הקודמים.
2. סנהדרין קט, א.
3. בדוגמת עסק התורה והמצוות של רשע, שההמשכות יורדים לתוך הקליפות (הלכות ת"ת לאדמור"ר פ"ד ה"ג).
4. לקו"ש ח"ג עמ' 753.
5. ראה מד"ש.
6. ראה רבינו יונה: מלא כל החסרונות כו'.
7. כלים רפ"ב (משא"כ בהאופן ד"ב"ק (נד, א) ששבירתן זוהי מיתתן). וראה לקו"ת חקת נו, ג ואילך.
8. ועד ע"ד לשון חז"ל (מנחות מד, א) מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ט"ז-כ"ב אייר ה'תשס"ט

יום ראשון ט"ז אייר ה'תשס"ט

הלכות ממרים

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פ'ט: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדברייהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה ה'ן סורר ומורה על קול אביו ואמו. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות ממרים פרק א

א. בית דין הגדול שבירושלים - הם עקר תורה שבפועל פה, והם צמוד ההוראה, ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוד, ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", זו מצוות עשה. וכל המאמין במשה רבנו ובתורתו - חייב לסמוך מעשה הדת אליהם, ולהישען עליהם.

ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך". ואין לוקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין; שכל חכם שמועה [ממרה] על דבריהם - מיתתו בחנק, שנאמר: "והאיש אשר יעשה כדבריו וגו'". אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שבפועל פה, ואחד דברים שלמדו אותן מפי דעתן באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהן שהדין בדבר זה כן הוא, ואחד דברים שעשו אותן סגל לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזירות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים, מצוות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן, עובר בלא תעשה. הרי הוא אומר: "על פי התורה אשר יורוד", אלו הגזירות והתקנות והמנהגות שיוור בהן לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם; "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", אלו דברים שלמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן; "מכל הדבר אשר יגידו לך", זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

ג. דברי הקבלה [ממסדע"ה], אין בהן מחלקת לעולם; וכל דבר שתמצא בו מחלקת, כדוע שאינו קבלה ממש רבנו. ודברים שלומדין מן הדין [ק"ו או גזירה שווה] - אם הספימו עליהן בית דין הגדול בלם, הרי הספימו; ואם נחלקו בהן - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים. וכן הגזירות והתקנות והמנהגות - אם ראו מקצתן שראוי לגזר גזירה או לתקן תקנה זו או שיניחו העם על מנהג זה [שימשיכו לנהוג בו], וראו מקצתן שאין ראוי

לגזר גזירה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה - נושאים ונותנים אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים.

ד. כשהיה בית דין הגדול קים, לא היה שם מחלקת בישראל; אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל, שואל לבית דין שבצירו. אם ידעו, אמרו לו; אם לאו, הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחו עולין לירושלים, ושואלין לבית דין שבהר הבית. אם ידעו, אמרו להן; ואם לאו, הכל באין לבית דין שעל פתח העזרה. אם ידעו, אמרו להן; ואם לאו, הכל באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול, ושואלין. אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל ידוע אצל בית דין הגדול, בין מפי הקבלה בין מן המדה שדנו בה - אומרים להן מיד; ואם לא היה הדבר ברור אצל בית דין הגדול - דנין בו בשעתן [- באותה שעה], ונושאים ונותנים בדבר עד שישכימו בלן, או יצמדו למנן וילכו אחר הרב, ויאמרו לכל השואלין: 'כך הלכה', והולכין להן. משפטל בית דין הגדול, רבקה מחלקת בישראל: זה מטמא ונותן טעם לדבריו, וזה מטהר ונותן טעם לדבריו; זה אוסר, וזה מתיר.

ה. שני חכמים או שני פתי דינין שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין, או עד שלא הגיע הדבר להן - בין בזמן אחד, בין בזה אחר זה - אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר - אם אין אתה יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה, הלוף אחר המחמיר; ובשל דבר סופרים, הלוף אחר הממקל.

הלכות ממרים פרק ב

א. בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות [שהתורה נדרשת בהן] כפי מה שצוה בעיניהם שהדין כן, ודנו דין, וצמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הדין - הרי זה סותר, ודן כפי מה שצוה בעיניו, שנאמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אתה חייב ללכת, אלא אחר בית דין שבדורך.

ב. בית דין שגזרו גזירה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג, ופשט הדבר בכל ישראל, וצמד אחריהם בית דין אחר, ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה הגזירה ואותו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנן. היה גדול בחכמה אבל לא במנן, במנן אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו; אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהן. והיאך יהיו גדולים במנן, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא? זה מנן חכמי הדור שהספימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו.

ג. כמה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סג, אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שאו

מתר מפני שלא נתפרש בתורה, כך החיה מתרת שהרי לא נתפרשה; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר בהמה מתר, חוץ מן העז'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר העז מתר בחלב הפרה או הכבשה, שלא נאמר אלא "אמו", שהיא מינו'; ויבוא אחר לומר: 'אף בחלב העז שאינה אמו מתר, שלא נאמר אלא "אמו"'. לפיכך נאסר כל בשר בחלב, ואפלו בשר עוף - אין זה מוסיף, אלא עושה סגל לתורה. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות ממרים פרק ג

א. מי שאינו מאמין בתורה שבכל פה, אינו זקן ממרא האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל המינים, ומיתתו ביד כל אדם.

ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבכל פה - מורידין (לבור -) ולא מעלין (מהבור - בזמן סכנה), כשאר המינים והאפיקורסים והאומרים 'אין תורה מן השמים' והמורסרין והמשמדין; כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינן צריכין לא עדים ולא התראה ולא דנין; אלא כל ההורג אחד מהם, עשה מצוה גדולה והסיר מכשול.

ג. במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבכל פה ממחשבתו, ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה, ואחר שרירות לבו, וכפר בתורה שבכל פה תחלה; וכן כל הטועים אחריו. אבל בני אותן הטועים ובני בנייהם, שהדיחו אותם אבותם ונולדו במינות, וגדלו אותם עליו - הרי הן כתינוק שנשבה לבין הגוים וגדלוהו הגוים על דתם, שהוא אנוס; ואף על פי ששמע אחר כך שהיה יהודי, וראה היהודים ודתם - הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם. כך אלו האומרים בדרך אבותיהם שתעו. לפיכך, ראוי להחזירן בתשובה, ולמשך אותם בדרך שלום, עד שיחזרו לאיתן התורה; ולא ימהר אדם להרגן.

ד. אבל זקן ממרא האמור בתורה - הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה (- מודה בתושבע"פ, וזן ומורה בדיני תורה כמו שדינו ויורו כל חכמי ישראל, שבאה לו מחלקת בדין מן הדינין עם בית דין הגדול, ולא חור לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתם - גזרה תורה עליו מיתה; ומתעבה, ויש לו חלק לעולם הבא. אף על פי שהוא דן והן דנין, והוא קבל והם קבלו - הרי התורה חלקה להם כבוד; ואם רצו בית דין למחל על כבודם, ולהניחו - אינן יכולין, כדי שלא ירבו מחלקת בישראל.

ה. אין זקן ממרא חייב מיתה, עד שיהיה חכם שהגיע להוראה, סמוך [מוסמך] בסנהדרין, ויחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת, או בתפליין; ויורה לעשות כהוראתו, או יעשה הוא על פי הוראתו; ויחלק עליהן, והן יושבין בלשכת הגזית. אבל אם היה תלמיד שלא הגיע להוראה, והורה לעשות - פטור, שנאמר: "כי יפלא ממך דבר למשפט", מי שלא יפלא [ייעלם] ממנו אלא דבר מפלא [עמוק וקשה].

בית דין לגזר או לאסר אותו, לעשות סגל - אם פשט אסורין בכל ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקור ולהתיר, אפלו היה גדול מן הראשונים.

ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו (- גזרות שמשום טייל) לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים - שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה; שאפלו דברי תורה - יש לכל בית דין לעקר אותן, הוראת שעה. כיצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סגל, כדי שלא יעברו העם על התורה - מכין שלא בדין, ועונשין שלא בדין; אבל אין קובעין הדבר לדורות, ואומרים שהלכה כך היא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר על מצות לא תעשה, כדי להחזיר רבים לדת, או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים - עושין לפי מה שהשעה צריכה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה, כדי שיהיה פלו - כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על מקצת מצוות לפי שעה, כדי שיהיה פלו - כדרך שאמרו חכמים הראשונים: 'חלל עליו שבת אחת, כדי שישמר שבתות הרבה'.

ה. בית דין שגזרה להם לגזר גזרה, או לתקן תקנה, או להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולידע תחלה, אם רב הצבור יכולין לעמד בה, או אין רב הצבור יכולין לעמד בדבר זה. ולעולם אין גוזרין גזרה על הצבור, אלא אם כן רב הצבור יכולין לעמד בה.

ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין לעמד בה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [זלזלו] העם בה ולא פשטה ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף את העם ללכת בה.

ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר בן שנים רבות, ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר, ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל - יש לו רשות לבטלה; ואפלו היה פחות מאותו בית דין הראשון בחכמה ובמנין, יש לו לבטל.

ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים (- גזירות), אל ימהר להתיר דבר שלישי.

ט. הואיל ויש לבית דין לגזר ולאסר דבר המתיר ויעמד אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה - מה הוא זה שהזהירה תורה, "לא תסוף עליו, ולא תגרע ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם, ולקבץ הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה שבכתב, בין בתורה שבכל פה. כיצד? הרי כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשורר] למדו, שזה הכתוב אסר לבשל ולאכל בשר בחלב - בין בשר בהמה, בין בשר חיה; אבל בשר עוף, מתר בחלב מן התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר חיה בחלב, הרי זה גורע; ואם יאסר בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי, והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסיף. אבל אם אמר: 'בשר העוף מתר מן התורה, ואנו נאסר אותו, ונודיע לעם שהוא גזרה, שלא יבוא מן הדבר חרבה, ויאמרו: 'העוף

ב. אחד דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת שנחלקו בו, או שנחלק בדרך המביא לידי דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה או אם היא ערוה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה, אם זו זבה או אינה זבה, אם חלב זה אסור או מותר, וכל פיוצא באלו - הרי זה חלק בדרך שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת? כגון שנחלקו בעבור השנה, אם מעברין [רק] עד הפורים או בכל אדר [גם אחרי פורים ניתן לעבר] - הרי זה חייב, שזה מביא לידי אכילת חמץ בפסח. וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות, או במנין הדינין שדנו דיני ממונות - הרי זה חייב: לדבריו של אחד שזה חייב לזה, כל שנטל ממנו - בדין נטל ועל פי בית דין נטל; ולדבריו של זה שאומר פטור, או שאמר שאין אלו ראויין לדון - כל שננטל גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת; ולדברי האומר שלו נטל - הפא עליה במזיד ענוש פרת, ובשוגג מביא חטאת. ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. וכן אם נחלקו בדיני מפות, אם זה חייב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדינין שלוקין בפניהם - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו לוקה - חובלין הם בו, ונחלקו לשלם, וכל שישלם מהן, בדין נוטל; ולדברי האומר פן מלקות הוא - כל שישלם מהם גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערכין [וערך פלוני עלי - למקדש] או בערכין [נכסיי מוחרמים, וספק אם כיוון למקדש או לכהנים], אם זה חייב לתן או אינו חייב - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו חייב לתן - אם לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים, אם נפדו או לא נפדו - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אין זה פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בעריפת העגלה [שמביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו חייבין להביא או אינן חייבין - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר חייבין להביא - הרי היא אסורה בהנחה, והמקדש בה אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל ביד העני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם באב מאבות הטמאות, כגון נגעי פשוט או נגעי פתים או נגעי בגדים - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר טהור, מותר להכנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי האומר טמא, אם נכנס או אכל במזיד - ענוש פרת, ובשוגג - מביא חטאת. וכן אם נחלקו בסהרת מצרע, אם יש לזה טהרה או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה, אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר צריכה - אם מת הבעל קדם שתשטה, הרי זו אסורה ליהם; ולדברי האומר אינה צריכה, מתהבמת. וכן כל פיוצא בזה, צריכין

ו. היה חכם מפלא של בית דין, וחלק וישנה ולמד לאחרים בדבריו, אבל לא הורה לעשות - פטור, שנאמר: "והאיש אשר יעשה כדון" - לא שיאמר כדון, אלא יורה לעשות או יעשה הוא בעצמו.

ז. מצאן [לסנהדרין] חוץ למקומן [לשכת הגזית], והמרה עליהם - פטור, שנאמר: "וקמת ועלית אל המקום", למד שהמקום גורם לו מיתה. וכל אלו וכיוצא בהם שהם פטורין מן המיתה - יש לבית דין הגדול לנדוּתם ולהפרישם ולהכותם ולמנועם מללמד כפי מה שיראה להם שהדבר צריך לכך.

ח. וכיצד דינין זקן ממרא? בעת שיפלא דבר, ויורה בו חכם המגיע להוראה, בין בדבר שיראה בעניו, בין בדבר שקבל מרביתו - הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים, ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית; ואומרים להם בית דין: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, מוטב. ואם לאו - באין בלן לבית דין שעל פתח העזרה, ואומרים גם הם להם: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, ילכו להם. ואם לאו - בלן באין לבית דין הגדול שבבשפת הגזית, שמשם תורה יוצאת לכל ישראל, שנאמר: "מן המקום ההוא, אשר יבחר ה'". ובית דין אומרים להם: 'כף הוא הדין'; ויוצאין בלן. חזר זה החכם שחלק על בית דין לעירו, וישנה ולמד כדרך שהוא למוד - הרי זה פטור; הורה לעשות, או שעשה כהוראתו - חייב מיתה, ואינו צריך התראה. אפלו נתן טעם לדבריו, אין שומעין לו; אלא ביין שבאו עדים שעשה כהוראתו, או שהורה לאחרים לעשות - גומרין דינו למיתה לבית דין שבעירו. ותופשין אותו, ומעלין אותו משם לירושלים. ואין ממתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין הגדול שיצא חוץ לירושלים, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים. ומשמרין אותו עד הרגל, ונחנקין אותו ברגל - שנאמר: "וכל ישראל [העם] ישמעו ויראו", מכיל שצריך הכרזה. וארבעה צריכין הכרזה - זקן ממרא, ועדים זוממין, והמסיית, וכן סורר ומונה; שהרי בכלם נאמר: "ישמעו ויראו".

יום שני י"ז אייר ה'תשס"ט

הלכות ממרים פרק ד

א. זקן שחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו פרת, ועל שגגתו חטאת - בין שהיו הן אוסרין והוא מתיר, בין שהיו הן מתירין והוא אוסר - הרי זה חייב מיתה. אפלו היה הוא אומר מפי הקבלה, ואמר: 'כף קבלתי מרביתי', והם אומרים: 'כף נראה בעינינו שהדין נותן' - הואיל וחלק עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות - הרי זה חייב מיתה. ואין צריך לומר, אם היו הם מורים מפי הקבלה. וכן אם חלק עליהם בגזירה מן הגזירות שגזרו בדבר שיש בשגגתו חטאת ובזדונו פרת, כגון שהתיר החמץ יום ארבעה עשר בשעה ששית, או אסר בהנחה בשעה חמישית - הרי זה חייב מיתה; וכן כל פיוצא בזה.

שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, והרי הם מצטערין - הרי זה מקיז דם וחותר, כפי מה שיירששוהו לעשות.

ח. אזהרה של מפה אביו ואמו, מניין? ענש שמענו, אזהרה לא שמענו. הואיל והוא מזקק שלא להכות אדם מישראל, הרי אביו ואמו בכלל ישראל.

ט. שתוקי [- שאין ידוע מיהו אביו] חייב על אמו, ואינו חייב על אביו; אף על פי שנבדקה [נחקרה] אמו ואמרה: 'בן פלוני הוא' - אין זה נסקל או נחנק על פיה. אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית - אינו חייב לא על אביו ולא על אמו. וכן גר שהורתו שלא בקדשה - אינו חייב על מפת אביו וקללתו.

י. וכשם שאינו חייב על אביו, כך אינו חייב על אמו, שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חייב על אביו, חייב על אמו, וזה שאינו חייב על אביו, אינו חייב על אמו.

יא. הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבנותו - כדי שלא יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי זה מבזה אביו; ונוהג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו יחוס, אלא הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על פי שששתחרו.

יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועוברי עברות - אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור לו להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם עשו תשובה - הרי זה חייב ונזהר עליהם, אף על פי שהם יוצאים למיתה. במה דברים אמורים? בבנו. אבל אחר שבא והכהו או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה. ואם בישו - חייב בקנס, המביש.

יג. עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא חזן [נחש] לפני הדינים - לא יכה אותם; וכן אם נתחייב נדוי, לא יהיה שליח לנדותם. ולא ידחף אותם, ולא יבזה אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכך, ולא עשו תשובה.

יד. לכל, אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו - חוץ ממסית [חבירו לעבודה זרה], שהרי אמרה תורה: "לא תחמל ולא תכסה עליו".

טו. מי שנתחייב שבועה לבנו - כך ראוי בו תמיד, שאינו משביעו בשבועת האלה [- עם קללה], שהרי זה פא לקללת אביו; אלא משביעו שבועה שאין בה אלה. וכבר בארנו, שהאב שהרג את בנו, אין אחד מאחיו של נהרג נעשה גואל הדם. ולא על ההכנה ועל הקללה בלבד הקפידה תורה, אלא אף על הבזיון; שכל המבזה את אביו או אמו - אפלו בדברים, ואפלו ברמיה - הרי זה בכלל ארור מפי הגבורה, שנאמר: "ארור מקלה אביו ואמו". והרי הוא אומר: "עין תלעג לאב, ותבו ליקחת אם וגו'". ויש לבית דין להכותו על זה מפת מרדות [מלקות מדרבנו], ולענש כפי מה שיצאו.

לבדק ולחקר אם היתה מחלוקת זו מביאה לידי דבר זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפלו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שחייבין על ודונו פרת ועל שגגתו חטאת - בין שהיה הזקן מקל והן מחמירין, בין שהיה הוא מחמיר והן מקלין - הרי זה חייב.

ג. ואם לא תביא המחלוקת לידי כך, הרי זה פטור - חוץ ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמותר להוסיף טוטפת חמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה חייב; והוא, שיעשה פתחלה ארבעה בתים כהלכתו, ויביא חמישי וידבק בחיצון - שהפית החיצון שאינו רואה את האויר, פסול. וחיוב זקן ממרא על דבר זה, הלכה מפי הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה אומר: 'כשר', זה אומר: 'יצא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי זה פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

הלכות ממרים פרק ה

א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו גדולים, שהגיעו לכלל הענישין.

ב. אינו חייב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדין [של הקב"ה]; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן הסקילה, ולוקה בדרך שלוקה על קללת כל אדם בשר מישראל.

ג. וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו - הרי זה במקלל אחד משאר הקהל.

ד. אזהרה של מקלל אביו ואמו, מניין? ענש שמענו בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש". הואיל והוא מזקק שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו בכלל כל ישראל.

ה. המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגינוס; והוא, שגיעו לכלל ענישין. אינו חייב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם לאחר מיתה, פטור.

ו. מי שהכה את אביו על אנו, וחרשו - חייב, ונזהר; שאי אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם יצאת בפנים באנו, ונתחרש.

ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתף לו בשר או אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה; אפלו להוציא סילון [- קומץ] מבשר אביו או אמו - לא יוציא, שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש

וְקָרְעוּ בְּגָדָיו, או הכוהו על ראשו, וְקָרְעוּ בְּפָנָיו - לא יכלים אותן, אלא ישתק, ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך; שאלו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצער אותו יתר מזה, לא היה יכול לפרסם (להטות) בדבר; קל וחמר, למי שאמר והיה העולם ברצונו.

ח. אף על פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עלו על פניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחל ויתעלם; שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול. ט. והמכה בנו גדול - מנדין אותו, שהרי הוא עובר על "ולפני עור, לא תתן מכשול".

י. מי שנוטרפה דעתו של אביו או של אמו, ושתדל לנהוג עמהם כפי דעתם, עד שירחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמד, מפני שנשפתו ביותר - יניחם וילך לו, ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם.

יא. הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי שהוא פטור על מכתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה; שאפילו היה אביו רשע ובעל עברות, מכבדו ומתירא ממנו. ראה אותו עובר על דברי תורה - לא יאמר לו: 'אבא, עברת על דברי תורה! אלא יאמר לו: 'אבא, כתוב בתורה כך וכן? כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהירו.

יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין שאמר לו לעבר על מצות לא תעשה, או לבטל מצות עשה - אפילו של דבריהם - הרי זה לא ישמע לו, שנאמר: "איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו", כלכם חייבין בכבודי. יג. אמר לו אביו: 'השקני מים', ומצוה לעשות - אם אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים - תעשה, ויתעסק בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה, מפני מצוה. ואם אין שם אחרים לעשותה - יתעסק במצוה, ויניח כבוד אביו; שהוא ואביו חייבים בדבר מצוה. ותלמוד תורה, גדול מכבוד אב ואם.

יד. אמר לו אביו: 'השקני מים', ואמר לו אמו: 'השקני מים' - מניח כבוד אמו, ועוסק בכבוד אביו תחלה; מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו.

טו. חייב אדם לכבד את אשת אביו, אף על פי שאינה אמו, כל זמן שאביו קיים; שזה בכלל כבוד אביו. וכן מכבד בעל אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתתו, אינו חייב. ומדברי סופרים, שהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול בכבוד אביו.

יום שלישי י"ח אייר ה'תשס"ט

הלכות ממרים פרק ז

א. בן סוטר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו סקילה, ולא ענש הפתוב אלא אם בן הזהיר. והיכן הזהיר? - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים; הרי זו אכילת בן סוטר ומורה - שאינו נהרג אלא על אכילה מלעצת שאכל, שנאמר: "וולל וסבא"; מפי השמועה למדו, שהוולל הוא האוכל בשר פרעבתנות, וסבא השותה יין פרעבתנות.

הלכות ממרים פרק ו

א. כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה; וכן מורא אב ואם - שקלם הפתוב בכבודו ובמוראו: כתוב "כבד את אביך ואת אמך", וכתוב "כבד את ה' מהונך"; ובאביו ואמו פתוב "איש אמו ואביו תיראו", וכתוב "את ה' אלהיך תירא". כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה על כבודם ומוראם.

ב. המקלל אביו או אמו בסקילה, והמגדף [את הקב"ה] בסקילה - הנה השנה אותם בענש. הקדים אב לאם בכבוד, והקדים אם לאב במורא - ללמד ששניהם שוים, בין לכבוד בין למורא.

ג. איזה הוא מורא, ואיזה הוא כבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריע את דבריו [אם חולק עם אחרים], ולא יקרא לו בשמו לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: 'אבא מרי'. היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים, משנה את שמם [של האחרים]. יראה לי, שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פליא [נדיר], שאין הכל דשין בו; אבל השמות שקוראים בהם כל העם [שם שנפוצ], כגון אברהם יצחק ויעקב משה אהרן, וכיוצא בהם בכל לשון ובכל זמן [שם לוועד נפוצ] - קורא בהם שלא בפניו, ואין בכך בלום. איזה הוא כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה משל אב. ואם אין ממון לאב, ויש לבן - כופין אותו, וזן אביו ואמו כפי מה שהוא יכול. ומוציא ומכניס ומשמשו בשאר הדברים שהשמשים משמשים בהם את הרב, ועומד בפניו כדרך שהוא עומד מפני רבו.

ד. והאב שהיה תלמיד בנו, אין האב עומד מפני הבן, אלא הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא תלמידו. וחייב לכבדו בשאר דרכיו, בשעת משאו ומתנו ועשיית חפציו. כיצד? הנשמע [נשלח] בדבר אביו למקום - לא יאמר: 'מהרוני בשביל עצמי', 'פטרוני בשביל עצמי', אלא 'מהרוני בשביל אבא', 'פטרוני בשביל אבא'; וכן כל פיוצא בזה. לעולם יכלל בכלל דבריו, שהוא חושש בכבוד אביו, ושמתיירא ממנו.

ה. וחיוב לכבדו אפילו לאחר מותו. כיצד? היה אומר דבר שמועצה מפיו - לא יאמר: 'כך אמר אבא', אלא אומר: 'כך אמר אבא מרי, אני פפרת משכבו'. במה דברים אמורים? בתוך שנים עשר חדש שלאחר מיתתו; אבל אחר השנים עשר חדש, אומר: 'זכרונו לרחמי העולם הבא'. ו. אחד האיש ואחד האשה, חייבין במורא וכבוד; אלא שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה לעשות, שהרי רשות אחרים [בעלה] עליה. לפיכך, אם נתגרשה או נתאלמנה - הרי שניהם שוים.

ז. עד היכן כבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס של זהובים שלו, והשליכוהו בפניו לים - לא יכלים אותן, ולא יצעק בפניהם, ולא יקעס כנגדם; אלא יקבל גזרת הפתוב, וישתק. ועד היכן מוראן? אפילו היה לבוש בגדים חמודות, ויושב בראש בפני קהל, ובאו אביו או אמו

מחייבי מלקות - שנגמר: [וְיִסְרוּ -] הלקו אתו, ולא ישמע אליהם. חזר ונגב משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו ואמו מביאין אותו לבית דין של שלשה ועשרים, ומביאין שנים ומעידין עליו שנגב ואכל אכילה זו האמורה אחר שהתרו בו; וזו היא עדות אחרונה - אפלו היו השנים [העדים] הראשונים, הם האחרונים. ואחר שמקבלין עדותם, בודקין אותו, שמא הקיף השער את כל הגיד. אם לא הקיף, ולא שלמו לו שלשה חדשים - גומרין דינו בדרך כל הרוגי בית דין, וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים [הדיינים] - שנגמר: "בגנו זה", זה הוא שלקה בפניכם.

ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור. ט. ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף השער מלמטה - פטור. ואם משגמר דינו ברח - אפלו הזקין - כל עת שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא כהרוג, ואין לו דם.

י. היה אביו רוצה [לתבוע], ואמו אינה רוצה, אמו רוצה, ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנגמר: "ותפשו בו אביו ואמו". היה אחד מהן גדם, או חגר, או סומא, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנגמר: "ותפשו בו", ולא גדמים; "והוציאו אתו", ולא חגרים; "ואמר", ולא אלמים; "בגנו זה", ולא סומים; "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.

יא. גזרת הכתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה; אבל הבת - אינה נדונה בדין זה, שאין דרכה להמשך באכילה ושתיה כאיש, שנגמר: "בן" - בן ולא בת, ולא טמטום, ולא אנדרוגינוס.

יב. טמטום שנקרע [ונתח], ונמצא זכר - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנגמר: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהיה בן משעת הויה.

יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מכריזין עליו? כותבין לכל ישראל: 'בבית דין של פלוני סקלנו פלוני מפני שהיה בן סורר ומורה'.

יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין, שממונם לירשיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות אבל

יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים. ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהן מעין קבירה ביום מיתה, שהיא מצות עשה; (ב) שלא ישמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל; (ד) שלא ישמא כהן הדייט לנפש אדם, אלא לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

ב. אכילה זו שהוא חייב עליה - דברים הרבה יש בה, והם בלן הלכה מפי הקבלה. אינו חייב סקילה, עד שיגנב משל אביו, ויקנה בשר בזול וזין בזול, ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו, בחבורה שכלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר חי ואינו חי, בשל ואינו בשל, בדרך שהגנבים אוכלים; וישתה זין מזוג [במים] ואינו מזוג, בדרך שהגרגרגים [שתיינים] שותים. והוא, שיאכל משקל חמשים דינר מבשר זה במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מיין זה בבת אחת. גנב משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או שגנב משל אחרים, ואכל אכילה זו המכערת בין ברשות אביו בין ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל אביו, ואכל אכילה מכערת כזו ברשות אחרים, והיתה אכילת מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו מדבריהם - הרי זה פטור, שנגמר: "איננו שמע בקלנו" - שאינו עובר באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר בה על דברי תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל אכילה זו המכערת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם, בדבר מצוה, או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור. וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו אכל בתענית צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור מן המיתה.

ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי שאכל אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו מבשר בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף - חייב. שתה כל משקה, ולא שתה זין - פטור.

ד. אכל בשר חי, ושתה זין חי - פטור; שזה קרי [מקרה] הוא, ואין אדם יכול להמשך בזה [להתמכר]. וכן אם אכל בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה זין [ישר] - מגתו - פטור, שאין אדם יכול להמשך בזה.

ה. לא ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש שגדל וחרה הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב ואכל ושתה אכילה זו המכערת. הא כיצד? מפי השמועה למדו, שאין דין זה, אלא בבן שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות, ומשיבא שתי שערות, עד שיקיף השער את כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי הוא ברשות עצמו, ואינו נסקל.

ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חדשים מאחר שיביא שתי שערות. לפי שאפשר שתתעבר אשתו, ויהיה עברה נפר בשלשה חדשים; ונגמר: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת, שאם הקיף השער את כל הגיד קדם שישלים שלשה חדשים - הרי זה פטור.

ז. כיצד דינין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו תחלה לבית דין של שלשה, ואומרין להם: "בגנו זה סורר ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר וזין במה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר ההתראה; וזו היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר

יא. המאבד עצמו לדעת - אין מתעסקין עמו לכל דבר, ולא מתאבלין עליו, ולא מספידין אותו. אבל עומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבילים וכל דבר שהוא כבוד לחיים. ואיזה הוא המאבד עצמו לדעת? לא שעלה לראש הגג, ונפל ומת; אלא האומר: 'הריני עולה לראש הגג', וראה אותו שעלה מיד דרך פסע, או שהיה מצר [שרוי בצער], ונפל ומת - הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת. אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי באילן, או הרוג ומשולף על גב סיפו [חרבו] - הרי זה בחזקת כל המתים, ומתעסקין עמו, ואין מונעין ממנו דבר.

הלכות אבל פרק ב

א. אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה: אמו ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם - שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו - מתאבל הוא עליהן; ואם הייתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא מתאבל עליה דין תורה.

ג. בנו או אחיו הבא מן השפחה או מן הנכרית - אינו מתאבל עליהם כלל. וכן מי שנתגר הוא ובניו, או נשפתהר [מעבדות] הוא ובניו - אין מתאבלין זה על זה. וכן אשתו ארוסה, אינו מתאבל עליה ולא אוגן [אין לו דין אונן]; וכן היא לא אוגנת ולא מתאבלת עליו.

ד. כל הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם - הרי זה מתאבל עמם [באבלותם על קרוביהם] בפניהם [בנוכחותם], מדברי סופרים. ביצד? הרי שמת בן בנו, או אחי בנו, או אם בנו - חייב לקרע בפני בנו, ולנהוג אבלות בפניו; אבל שלא בפניו, אינו חייב. וכן בשאר הקרובים. **ה.** אשתו הנשואה - אף על פי שהיא מתאבל עליה - אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל אמה בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבלות עליהם בפניה. ביצד? מי שמתה חמותו או חמיו - כופה [הורף] משתו, ונוהג אבלות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה, אינו נוהג אבלות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה - נוהגת אבלות בפניה בעלה. אבל שאר קרוביה - כגון שמת אחי אשתו או בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו - אין מתאבלין זה עם זה. וכן יראה לי, שאם מתה אשת בנו או בעל בתו - אינו חייב להתאבל עמה. וכן כל פיוצא בזה. **ו.** כמה חמורה מצות אבל, שהרי הכהן נדחית לו השמאה מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמם ויתאבל עליהם, שנאמר: "כי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו וכו' לה יטמא", מצות עשה - שאם לא רצה להטמא, מטמאין אותו על כרחו. כמה דברים אמורים? בזכרים שהזקרו על השמאה. אבל הכהנות - הואיל ואינן מזקרות על השמאה, כך אינן מצוות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו, מתטמאות; ואם לא רצו, לא יתטמאו.

הלכות אבל פרק א

א. מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'"; ואין אבלות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה; אבל שאר השבעה - אינן דין תורה. אף על פי שנאמר בתורה: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים" - נתנה תורה, ונתחדשה הלכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבעת ימי אבלות, ושבעת ימי המשטה.

ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משיסתם הגולל [כיסוי הקבר]. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד המלך וסף בשמת הילד, קדם שיקבר.

ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבעה ושלישים? - משנתיאשו מלשאל למלך לקברן, אף על פי שלא נתיאשו מלגנב אותן.

ד. מי שטבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה - משנתיאשו לבקש מצאוהו אברים אברים - אין מונין לו עד שימצא ראשו ורבו, או נתיאשו מלבקש.

ה. מי שדורס לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם יודעים מתי יקבר - מעת ששיחזירו פניהם מללוותו, מתחילין למנות שבעה ושלישים, ומתחילין להתאבל.

ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שהה שלשים יום באדם, הרי זה נפל; אפלו מת ביום שלשים, אין מתאבלין עליו.

ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורין - אפלו מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.

ח. בן תשעה חדשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו לאחר שלשים יום, ומי שיצא מתתף או מסרס, אף על פי שפלו לו חדשיו - הרי זה כנפל, ואין מתאבלין עליהם, ולא יתעסקו [בזמן מלאכתם] עמם.

ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו, והתורה נתנה לו רשות להרגם - הרי אלו מתאבלין עליהם, ואין מונעין מהם כל דבר [הספד וכיו"ב]; וממנו למלך, ונקברים בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהם, אבל אוגנין; שאין אגניות אלא בלב. ואין נקברים עם אבותיהם עד שיתאבל הכשר; וממנום ליורשיהם.

י. כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו על המצוות מעל צוארם, ואינן נכללין בכלל ישראל בעשיית המצוות וכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן כשאר האמות, וכן המינין והמשמדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין עליהם; אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפין לבנים, ואוכלים ושותים ושומחים שאבדו שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אמר: "הלא משנאיך, ה', אשנא".

יום רביעי י"ט אייר ה'תשס"ט

הלכות אבל פרק ג

א. כל כהן שנטמא למת, חוץ ממשושה מתים המפרישים בתורה או אשתו, בעדים והתראה - הרי זה לוקה, שנאמר: "לנפש לא יטמא בעמיו". ואחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא, ואחד המת או שאר הטמאות הפורשות מן המת - שנאמר: "לנפש לא יטמא". וכבר פרשנו בהלכות טמאת מת, כל הדברים המטמאים מן המת, מן התורה או מדבריהם.

ב. וכן אם נגע הכהן בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בכגדים שנגעו במת, אף על פי שמתטמא בהם טמאת שבעה.

ג. וכן אם נכנס לאהל טמא שנכנסה לו הטמאה - לוקה, אף על פי שעצמה של טמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל האהלים שתכנס להם הטמאה, או שתצא מהם, ודין הסככות [ענפים המאהילים] והפרעות [אבנים המאהילים], וכל הדברים המביאים את הטמאה, והחוצצין בפני הטמאה, ואיזה מהם דין תורה, ואיזה מהם מדבריהם - הכל בהלכות טמאת מת. וישם בארנו, שאין הגוים מטמאין באהל, ולפיכך קברותיהם טהורים, ומתיר לכהן להכנס לשם, ולדרוך על קברותיהם; ואינו אסור אלא שיגע בטמאה או ישאנה, כמו שבארנו שם.

ד. כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר שיגיע התרו בו - אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי זה לוקה. נכנס ויצא, וחזר ונכנס ויצא - אם התרו בו על כל פעם ופעם, לוקה על כל פניסה וכניסה. וכן אם נגע במת והתרו בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו - אפלו מאה פעמים - לוקה על כל אחת ואחת. היה נוגע ולא פרש, או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים - אף על פי שהתרו בו כמה פעמים, אינו לוקה אלא אחת; שהרי הוא מחלל ועומד כל זמן שלא פרש.

ה. המטמא את הכהן - אם היו שניהם מזידין - לוקה הכהן, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשל". היה הכהן שוגג, וזה שטמאו מזיד - הרי זה שטמאו לוקה. ו. כהן גדול אינו מטמא לקרובים, שנאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא"; וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו קרוביו - שנאמר: "ועל כל נפשת מת לא יבא". הא למדת, שהוא חייב ב"לא יבא", וחייב ב"לא יטמא". כיצד? נגע או נשא, לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת עליו המת, או שנכנס בשדה [מרכבה כעין ארון] תבה ומגדל [מגדל] ויבא חבירו ופרע עליו גג השדה, שהרי טמאה וביאה באין כאחד - לוקה שתיים: משום "לא יבא", ומשום "לא יטמא".

ז. נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל - אם התרו בו, לוקה אף על הביאה.

ח. כהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מטמא לו; אפלו כהן גדול, חייב להתטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת

ז. אשתו של כהן - מטמא לה על כרהו. ואינו מטמא לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצוה - כיון שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא הוא. ואינו מטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה, לא יתטמא לה.

ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן, כגון הרוגי בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים, והמאבד עצמו לדעת - אין הכהן מטמא להן. ועד מתי הוא מצוה להתטמא לקרוביו? עד שישתם הגולל [כיסוי הקבר]. אבל מאחר שישתם הגולל - הרי הם כשאר כל המתים, שאם נטמא בהם, לוקה.

ט. אשתו הפסולה, אינו מטמא לה; לפיכך, מי ששמעה שמת בעלה ונשאת, ובא בעלה - שניהם אין מטמאין לה, שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מטמא הוא לאמו, אף על פי שהיא חללה [פסולה לכהונה]; וכן מטמא לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין - אפלו היו ממזרים, מטמא להם.

י. אחותו הנשואה - אינו מטמא לה, אף על פי שהיא נשואה לכהן, שנאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו, אשר לא היתה לאיש". "הבתולה", פרט לאנוסה ומפתה; יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מפת עץ [נשרו בתוליה ממכה] - תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש", מי שהיתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" - פרט לארוסה, שאינו מטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה לכהן. יא. נתגרשה אחותו מן הארוסין - מטמא לה, שנאמר: "הקרובה אליו", להביא את המגרשת מן הארוסין.

יב. אחיו ואחותו מאמו, אינו מטמא להם, שנאמר: "ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" - מה בנו הראוי לירשתו, אף אחיו ואחותו הראויים לירשתו.

יג. הספקות, אינו מטמא להם, שנאמר: "לה יטמא" - מטמא הוא על הודאי, ואינו מטמא על הספק. לפיכך, הולדות שנתערבו, והבן שהוא ספק בן שבעה לאתרונו או בן תשעה לראשון, וכן כל פיוצא בהם - אינו מטמא להם מספק. וכן כל המתגרשת ספק גרושין או בגט פסול - אינו מטמא לה.

יד. אין הכהן מטמא לאביו מן הדין מאביו, ולא לעצם מעצמות אביו. וכן המלקט עצמות אביו - אינו מטמא להן, אף על פי שהשדרה קיימת.

טו. נקטע ראשו של אביו, אינו מטמא לו, שנאמר: "ולאביו" - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכן שאר הקרובים. הטמאה לקרובים דחוייה היא, ולא התירה לכל [לכל מת]. לפיכך, אסור לכהן להתטמא למת, אפלו בעת שמתטמא לקרוביו - שנאמר: "לה יטמא", אינו מטמא לאחרים עמה; שלא יאמר: 'הואיל ונתטמאתי על אביו, אלקט עצמות פלוני', אגע בקבר פלוני. לפיכך, כהן שמת לו מת - צריך להזהר ולקברו בסוף בית הקברות, כדי שלא יכנס לבית הקברות, ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבר מתו.

שָׁוֶה זֶה, שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׁאִין לוֹ. וּמִכַּסִּין פְּנֵי הַמֶּת,
שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת הָעֲנִיִּים שְׁפִיחָם מִשְׁחֲרִין בְּרָעֵב.

ב. וְאָסוּר לְקַבֵּר בְּתַכְרִיכֵין שֶׁל מָשִׂי וּבִכְנָדִים הַמְזֻהָבִין
הַמְרַקְמִין, אֲפִלּוּ לְנִשְׂיָא שְׂכִינְשָׁא; שְׁוֹ גִּסְוֹת רוּחַ
וְהַשְׁחָתָה, וּמַעֲשֵׂה גִּזְסִים. וְסוֹכְלִין [- נִשְׁאִים] אֶת הַמֶּת עַל
הַכֶּתֶף, עַד בֵּית הַקְּבֻרֹת.

ג. וְנוֹשְׂאֵי הַמָּטָה אֲסוּרִין בְּנִעִילַת הַסֶּנְדֵּל - שְׁמָא תַּפְסֵק
רְצוּעָה מִסֶּנְדְּלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְנִמְצָא מִתְעַכֵּב מִן הַמַּצָּה.
ד. וְחוֹפְרִין בְּעֶפֶר מְעֻרֹת, וְעוֹשִׂין כּוּף בְּצַד הַמַּעֲרָה;
וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ בּוֹ וּפְנֵיו לְמַעַלָּה, וּמַחֲזִירִין הָעֶפֶר וְהָאֲבָנִים
עָלָיו. וְיֵשׁ לָהֶם [- מוֹתָר] לְקַבֵּר בְּאַרְזֵין שֶׁל עֵץ. וְהַמְלִיזִין אֶת
הַמֶּת אוֹמְרִין לוֹ: 'לֵךְ בְּשָׁלוֹם', שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל
אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם". וּמַצְנִינִין [- מַסְמִינִים] אֶת הַקְּבֻרֹת, וּבוֹנִין
נֶפֶשׁ [- מַצְבָּה] עַל הַקְּבֻרָה; וְהַצְדִּיקִים, אֵין בּוֹנִים לָהֶם נֶפֶשׁ
עַל קְבֻרָתֵיהֶם - דְּבִרְיָהֶם הֵם זְכָרֵיהֶם. וְלֹא יִפְנֶה אָדָם לְבָקֵר
הַקְּבֻרֹת.

ה. הַגּוֹסֵס, הָרִי הוּא פָּתִי לְכָל דָּבָר; אֵין קוֹשְׁרִין לְחִיָּו, וְאֵין
פוֹקְקִין נֶקְבִי, וְאֵין מְנִיחִין כְּלֵי מַתְכוֹת וְכֵלִי מִקְרַע עַל טְבוּרֹו
שְׁלֹא יִתְפַח, וְלֹא סָכִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְדִיחִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְטִילִין
אוֹתוֹ עַל הַחוּל וְלֹא עַל הַמֶּלֶח - עַד שֶׁעָשָׂה שְׂמִימוֹת; וְהַנּוֹגֵעַ
בּוֹ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים. לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְנֵר שֶׁמִּטְפֹּטֵף -
כִּינּוֹן שִׁינֵּעַ בּוֹ אָדָם, יִכְבֶּה. וְכָל הַמֵּאֲמָץ עֵינָיו עִם יְצִיאת
נֶפֶשׁ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים; אֲלֹא יִשְׁתָּה מְעַט, שְׁמָא נִתְעַלֵּף.
וְכֵן אֵין קוֹרְעִין עָלָיו, וְלֹא חוֹלְצִין כֶּתֶף, וְלֹא מְסַפִּידִין, וְלֹא
מְכַנִּסִּין עִמּוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵין בְּפִית - עַד שְׂמִימוֹת.

ו. מִי שִׁמְתוֹ מִטָּל לְפָנָיו, אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר; אֵין לוֹ בֵּית
אַחֵר, עוֹשֶׂה מְחִיצָה וְאוֹכֵל; אֵין לוֹ דָּבָר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה,
מַחֲזִיר פָּנָיו וְאוֹכֵל. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף, אֵינוֹ מִסַּב וְאוֹכֵל, וְלֹא
אוֹכֵל בֶּשֶׂר, וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן, וְאֵינוֹ מְכַרֵּף [הַמוֹצִיא], וְאֵינוֹ
מוֹמֵן [בְּרַכַּת הַחוּץ], וְאֵין מְכַרֵּכִין עָלָיו, וְאֵין מוֹמֵנִין עָלָיו
[לֹא מַצְטַרֵּף לַזִּימּוֹן], וּפְטוּר מִקְרִיַּת שְׁמַע, וּמִן הַתְּפִלָּה, וּמִן
הַתְּפִלִּין, וּמִכָּל מַצּוֹת הָאֲמִירוֹת בַּתּוֹרָה. בְּשִׁבְת - מִסַּב,
וְאוֹכֵל בֶּשֶׂר, וְשׁוֹתֶה יַיִן, וּמוֹמֵן, וּמְכַרֵּכִין עָלָיו,
וּמוֹמֵנִין עָלָיו; וְחַיֵּב כָּל מַצּוֹת הָאֲמִירוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ
מִתְּשִׁמִּישׁ הַמָּטָה. נֶקְבֵר הַמֶּת - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאָכֵל בֶּשֶׂר,
וְלִשְׁתּוֹת יַיִן מְעַט כְּדֵי לְשִׁרּוֹת אֲכִילָה שְׂבִמְעִיו, אֲבָל לֹא
לְרוּחַ.

ז. אֵין מְשִׁהִין אֶת הַמֶּת, אֲלֹא מְדַחִין [מִמְהָרִים] מִשְׁתוֹ
מֵיֵד; וְכָל הַמְּדַחֶה מִשְׁתוֹ, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וְעַל אֲבִיו וְעַל
אִמּוֹ, הָרִי זֶה מְגַנֵּה.

ח. הִיא עֶרֶב שְׂבֵת, אוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁהָיוּ גִּשְׁמִים
מוֹלְפִין עַל הַמָּטָה - מִתֵּר; שְׁלֹא מִהֵר אֲלֹא לְכָבוֹד אֲבִיו
וְאִמּוֹ. וְכָל הַמְּלִין אֶת מֵתוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֲלֹא אִם
כֵּן הָלִינוּ לְכָבוֹד וְלִהְיוֹת שְׂרָכִין.

ט. הָאֲבֵל כּוֹסֵם רִאשׁוֹן בְּלִבָּד אֲסוּר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְלֹאֲכֹל
מִשְׁלוֹ, וְחַיֵּב לִישֹׁב עַל מָטָה כְּפוּיָה [- הַפּוּכָה]. וּבִשְׂאֵר יָמֵי
הָאֲבֵל מִתֵּר לוֹ לְאָכֵל מִשְׁלוֹ, וְלִישֹׁב עַל גְּבִי מִפֶּן [מַצַּע גִּס] אוֹ
קֶרֶע, וּמִנִּיחַ תְּפִלִּין.

מַצָּה? זֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה מְשַׁלֵּף בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ
קוֹבְרִין. וְדָבָר זֶה, הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבִלָּה [מִמְשַׁרְעָה]. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמִירוֹת? בְּשִׁהְיָה הַכֶּהֵן לְבָדוֹ, וְאֵין עִמּוֹ אַחֵר,
וְאֲפִלּוּ קָרָא שֵׁם בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ עוֹנָה. אֲבָל אִם כְּשִׁינְיָא
אַחֵרִים עוֹנִים אוֹתוֹ, אֵין זֶה מֵת מַצָּה, אֲלֹא קוֹרָא לְאַחֵרִים,
וְיִבְאוּ וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ.

ט. הִיוּ כֶּהֵן וְנֹזֵר מְהֻלָּכִין בְּדֶרֶךְ, וּפָגְעוּ בְּמֵת מַצָּה -
יִתְעַסֵּק בּוֹ הַנּוֹזֵר, שֶׁהָרִי אֵין קִדְּשָׁתוֹ קִדְּשַׁת עוֹלָם, וְאֵל
יִשְׁמָא בּוֹ הַכֶּהֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כֶּהֵן הַדִּיּוּט. הִיא כֶּהֵן
גְּדוֹל וְכֶהֵן הַדִּיּוּט, יִשְׁמָא כֶּהֵן הַדִּיּוּט. וְכָל הַקְּוֹדֵם אֶת
חִבְרוֹ, מִתְאַחֵר בְּטִמְאָה; וְסָגֵן [שֶׁל כַּהֲנָג] עִם [כַּהֲנָג] מְשֻׁמֵּת
מִלְחָמָה שֶׁפָּגְעוּ בְּמֵת מַצָּה - יִתְטַמָּא מְשֻׁמֵּת מִלְחָמָה, וְאֵל
יִתְטַמָּא הַסָּגֵן.

י. נִשְׂיָא שְׂמֵת - הַכֵּל מִתְטַמָּאִין לוֹ, אֲפִלּוּ כֶּהֵנִים; עֲשׂוּהוּ
כְּמֵת מַצָּה לְכָל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֵּל חִיָּבִין בְּכָבוֹדוֹ. וְכֵן הַכֵּל
אוֹנֵנִין עָלָיו.

יא. בְּנוֹת אֶהֱרָן לֹא הִזְהִירוּ עַל טִמְאָת מֵת, שְׁנֵאמַר: "אֲמַר
אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן" - "בְּנֵי אֶהֱרָן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרָן.
וְכֵן הַחֲלִילִים [כַּהֲנִים פְּסוּלִים] מִתֵּרִין לְהִתְטַמָּא - שְׁנֵאמַר:
"בְּנֵי אֶהֱרָן", עַד שֶׁהָיוּ בְּכַהֲנִים.

יב. כֶּהֵן קָטָן, הָרִי הַגְּדוֹלִים מְזַהְרִים שְׁלֹא יִטְמְאוּהוּ; וְאִם
כָּא לְהִתְטַמָּא מִצְעָמוֹ - אֵין בֵּית דִּין מְצוּיָן עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ,
אֲבָל אֲבִיו צָרִיף לְחַנּוּכוֹ בְּקִדְּשָׁה.

יג. מֵת תּוֹפֵשׁ אֲרָבַע אֲמוֹת שְׁלוֹ לְטִמְאָה; וְכָל כֶּהֵן שֹׁנֵכֵס
לְחוּף אֲרָבַע אֲמוֹת, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת. וְכֵן אִם נִכְנַס
לְבֵית הַפֶּרֶס [שְׁדֵה שְׁנַחֲרֵשׁ בַּה קְבֵר], אוֹ יָצָא לְחוּצָה לְאַרְץ,
אוֹ שִׁנְטַמָּא בְּדָם תְּבוּסָה, אוֹ בְּגוֹלָל וּבְדוֹפֵק [- כִּיסוּיֵי הַקְּבֵר]
וְכִיּוּצָא בָּהֶם - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲבוֹת
שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת טִמְאָת מֵת. אֲבָל אִם
נִכְנַס לְבֵית הַקְּבֻרֹת, לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה.

יד. מִתֵּר לְכַהֵן לְהִתְטַמָּא בְּבֵית הַפֶּרֶס אוֹ בְּחוּצָה לְאַרְץ
לְדָבָר מַצָּה, בְּזִמְנֵן שְׁאִין שֵׁם דֶּרֶךְ אֲלֹא הִיא - כְּגוֹן שֶׁהָלַף
לְשָׂא אִשָּׁה, אוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה; אֵף עַל פִּי שִׁישׁ שֵׁם מִי
שִׁילְמִדְנוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לֹא מִן הַכֵּל אָדָם זֹכֶה לְלַמֵּד. וְכֵן
מִתְטַמָּא בְּטִמְאָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת. כִּיצַד? אֲבָל
שֶׁהָלַף לְבֵית הַפֶּרֶס, הַכֵּל הוֹלְכִין אַחֲרָיו לְנַחֲמוֹ שֵׁם. וְכֵן
מְדַלְגִּין [דוֹרְכִים] עַל גְּבִי אֲרוֹנוֹת שֶׁל מֵתִים לְקִרְאָת מְלָכִים
- וְאֲפִלּוּ מְלָכֵי גוֹיִם, כְּדֵי לְהַכְחִיץ בֵּינֵם לְבֵין מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל
כְּשִׁיחֲזֹר כְּבוֹדָם לְמִקְוָם. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶם. וְכֵן מִטְמָא
בְּטִמְאָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְדוֹן עִם הַגּוֹיִם וּלְעֲרֹעֵר עֲמָהֶם, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מַצִּיל מִיָּדָם. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶם.

הַלְכוֹת אֲבֵל פֶּרֶס ז

א. מִנְהַג יִשְׂרָאֵל בְּמֵתִים וּבְקַבּוּרָה, כֶּף הוּא: מְאֻמָּצִין
[סוּגָרִים] עֵינָיו שֶׁל מֵת, וְאִם נִפְתַּח פִּיו - קוֹשְׁרִין אֶת לְחִיָּו;
וּפוֹקְקִין נֶקְבִיו אַחֵר שֶׁמְדִיחִין אוֹתוֹ, וְסָכִין אוֹתוֹ בְּמִינֵי
בְּשָׂמִים, וְגוֹזְזִין שְׁעָרוֹ. וּמְלַבִּישִׁין אוֹתוֹ תַּכְרִיכֵין תְּפוּרִין שֶׁל
פִּשְׁתָּן לְכָנִים, וְלֹא יִהְיוּ דְמִיָּהֶם יָקָרִים; נִהְגוּ חֲכָמִים בְּסוּדָר

י. אפלו דברים המתרין לעשותן בחלו של מועד, אסור לאכל לעשותם בידו בימי אכלו; אבל אחרים עושים לו. פיצד? היו [זקוקים] זיתיו להפך [לפני דריכתם], וכדיו [של שמן] לגוף [לפקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה [במים], וצמרו מן הורה [קערת צבט] - שזכר אחרים לעשותן לו, כדי שלא יאכדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים. יא. האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכירין [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בכסף], הרי אלו יעשו כדרך. אבל החמרין והגמלין בבחמות שלו, והספנין בספינה שלו - הרי אלו לא יעשו; ואם היו מחכרין או משכרין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו.

יב. שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו. יג. האכל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין. יד. היה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שכעת ימי האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שליח; כזה הורו הגאונים.

טו. מנין שהאכל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר ליחזקאל: "האנק דם".

טז. אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים צריכין לו, מתר; וכלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא לחש לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמע לרבים. יז. ומנין שאין האכל יושב על המטה? שנאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".

יח. וחיב לכפות את המטה כל שבעה. ולא משתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה; אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות - חיב לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות, אינו צריך לכפותה. דרגש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו; אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו. מטה שנקליטיה [קרושה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר להפכה - וזקפה ודי. הפך כל מטותיו, והיה הוא יושן על גבי מטות אחרים, או על גבי כסא, או על גבי ארון, או על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא יושן על גבי מטה הכפוי.

יט. מנין לאכל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר ליחזקאל: "לא תעטה על שפם"; מכיל, ששאר האכלים חביבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ונתגם אינקלוס הגר: "כאבלא יתעטף".

כ. ומנין שהאכל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום, אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אכל. ומשלשה ועד שבעה - מי ששאל בשלומי, מחזיר לו שלום. ומשבעה ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין שואלין בשלומי, עד לאחר שלשים יום. ועל אכיו ועל

י. ומנין שהוא אסור בראשון להניח תפלין? שהרי נאמר ליחזקאל: "פארך חבוש עליך", מכיל, שכל העם אסורין. ונאמר לו: "ולחם אנשים לא תאכל" - מכיל, שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון, ואסורין לאכל משל עצמן.

הלכות אכל פרק ה

א. אלו דברים שהאכל אסור בהם ביום הראשון מן התורה, ובשאר שכעת ימי האכל מדבריהם: אסור לספור, ולכבס, ולרחץ, ולסוף, ולשמש משתו, ולנעל את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקף את המטה, ולפרע [לגלות] את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד עשר דבר.

ב. ומנין שהאכל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בגי אהרן: "ראשיכם אל תפרעו" - מכיל, שכל המתאכל אסור לספור שער, אלא מגדל פרע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו, כך אסור לגלח שער וקנו, וכל שער שיש בו - אחד המגלח [את האחרים], ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע שמת אביו - משלים תגלחת שער, אחד המגלח ואחד המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [שפה] - ולטל צפרניו בכלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מתר. ג. ומנין שהאכל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוף? שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אכל, ואל תסוכי שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה, שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאכל אסור בכבוס בגדים, כך אסור ללבש כלים לבנים חדשים ומגהצים.

ד. אסור לסוף מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את הזהמא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן רוחץ פניו ודיו ורגליו, אכל לא כל גופו.

ה. מנין לאכל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם דוד את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה"; מכיל, שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האכל אשה, ולא תנשא האשה, אף על פי שאין משמשין משתם. ומתר להתניח עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש.

ו. מנין שהאכל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר ביחזקאל: "ויעליך תשים ברגליך"; מכיל, שכל העם אסורין. היה בא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס במדינה [לעיר], חולץ מנעליו.

ז. רמז לאכל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנאמר: "והפכתי חגיכם לאכל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה, אף אכל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילף ממדינה למדינה בסחורה.

ח. כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך, אם היה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלף בתוך ביתה.

ט. שני אחים או שני שתפין שהיו בחנות אחת, וארע אכל לאחד מהן - נועלין את החנות כל שבעה.

י. ההולך ממקום למקום - אם יכול למעט בעסקו, מועט; ואם לאו, יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי נפש. יא. מי שהיה בעלה צלוב [- תלוי] בעיר, או אשתו צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשפן באותה העיר, עד שיכלה הבשר. ואם היתה עיר גדולה כאנטוכיא [- שם עיר], יש לו לשפן בצד האחר שאינו צלובין בו.

יב. יום שביעי - מקצתו ככלו, והוא עולה לכאן ולכאן; לפיכך, מתר לכבס ולרחץ ולעשות שאר הדברים, ביום שביעי. וכן יום שלשים - מקצתו ככלו, ומתיר לספור ולגהץ ביום שלשים.

יג. מי שתכפוהו אבדיו [נפטר לו קרובים בזה אחר זה] - הכביר [- גדל מאד] שער, מקל בחר, לא במספרים; ומכבס כסותו במים, אבל לא בנתר [מין מלח] ולא בחול; ורוחץ כל גופו בצונן, אבל לא בחמין. וכן מי שתכפוהו אבדיו, ובא ממדינת הים, ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה מגדה והתר, או שהיה מדר ונשאל על נדרו והתר, וכל היצא משמא לטהרה - הרי אלו מגלחין בימי אכלם, הואיל ותכף אותם אכל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

הלכות אבל פרק ז

א. מי שבא לו שמועה שמת לו קרוב [שחייב באבלו] - אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה, אפלו ביום שלשים עצמו - הרי זו שמועה קרובה; וחייב לנהג שבועת ימי אבלות מיום שהגיעה השמועה, וקורע, ומונה שלשים יום לאסור התספורת, עם שאר הדברים. כללו של דבר - יום שמועתו הקרובה, ביום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים - הרי זו שמועה רחוקה, ואינה נוהגת אלא יום אחד בלבד; ואינו קורע. וכאלו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים, ומקצת היום ככלו. ב. כיצד מקצת היום ככלו? בין שנהג אבלות שעה אחת - כאלו נהג כל היום כלו, ומתיר לנעל ולרחץ ולסוף ולגלח בשאר היום; וכן הוא מתיר בכל הדברים.

ג. מי שבא לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום השבת, ולאחר השבת או אחר הרגל נעשת רחוקה - עולה לו; ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת, אלא יום אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שבארנו.

ד. מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא - אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד - אפלו בא ביום השביעי; אם מצא מנחמים אצל גדול הבית - אף על פי שנגעו לעמד - הואיל ומצא מנחמים, עולה לו, ומונה עמיהם תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק - אפלו בא ביום שני, מונה לעצמו שבועה ושלשים מיום שבא.

ה. האבל, בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפלו לבית אבל אחר; מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום המנחמין, אלא במקום המתנחמין. ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה; שניה - יוצא, ואינו יושב

אמו - אין שואלין בשלומה, עד לאחר שנים עשר חדש. אם בשאלת שלום נאסר האבל - קל וחמור שהוא אסור להרבות דברים ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק בידו, שלא יביאנו ליד שחוק; ולא יפנס למקום שמחה, כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

יום חמישי כ' אייר ה'תשס"ט

הלכות אבל פרק ו

א. מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבלות, כל שלשים יום. ומנין סמכו לשלשים יום? שהרי הוא אומר: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"; מכלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.

ב. ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור בתספורת, ובגהוץ, ובנשואין, ובשמחת מרעות [- טעודות חברים], ולילך בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה דברים.

ג. בתספורת כיצד? כלשם שאסור לספור כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כך אסור כל שלשים. במה דברים אמורים? באיש; אבל האשה - מתרת בנטיילת שער לאחר שבועה, והאיש עד שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - חייב לגדל שער עד שישלח פרע [- שער רב], או עד שיגער בו חבריו.

ד. וכן אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין כל שלשים, אחד האיש ואחד האשה. היו צבועין ומגהצין, מתירין; וכן אם לא היו חדשים - אף על פי שהן לבנים ומגהצין, מתירין. וכלי פשתן, אין בהם משום גהוץ. ולאחר שלשים יום, מתיר בגהוץ, אפלו על אביו ועל אמו.

ה. בנשואין כיצד? אסור לשא אשה כל שלשים יום; ומתיר לארש אפלו ביום המיתה. ומי שמתה אשתו - אם כבר קים מצות פריה ורביה, ויש לו מי שישמשנו, ואין לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחרת, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. אבל מי שלא קים עדן מצות פריה ורביה, או שקים ויש לו בנים קטנים, או מי שאין לו מי שישמשנו - הרי זה מתיר לארש ולכנס מיד; ואסור לו לבוא עליה עד שלשים יום. וכן האשה שהיתה אבלה, לא תבצע עד שלשים יום.

ו. שמחת מרעות שהיה חייב לפרע אותה, מתיר לעשותה מיד לאחר שבועה. אבל אם אינו חייב לפרעה - אסור להפנס לה עד שלשים יום.

ז. במה דברים אמורים? בשאר מתים; אבל על אביו ועל אמו - בין כך ובין כך - לא יפנס לשמחת מרעות עד שנים עשר חדש.

ח. על כל המתים בלן - מתיר לילך בסחורה לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - עד שיגער בו חבריו, ויאמרו לו: 'לך עמנו'.

ט. על כל המתים בלן - רצה, מועט בעסקו; רצה, אינו מועט. על אביו ועל אמו, מועט בעסקו.

שבעה, קורע; לאחר שבעה, אינו קורע. ועל אביו ועל אמו - אפלו לאחר שבעה - קורע, כל שלשים יום. וכל היוצא בפגד הקרוע לפני מתים, פלוטר שהוא קרע עתה עליהם - הרי זה גונב דעת הבריות, וזלזול בכבוד החיים והמתים. ז. האומר לחברו: 'השאלני חלוקה, ואבקר את אבי שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.

ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלף, וסבור שמת, וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך כדי דבור, אינו חוזר וקורע; ואם לאחר כדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר. וכן מי שאמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו - אם בתוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי קריעה; ואם אחר כדי דבור - לא יצא, וחיוב לקרע קרע אחר.

ט. מי שמתו לו מתים הרבה פאחד, קורע קרע אחד לכלן. היה בכללן אביו או אמו - קורע על כלן קרע אחד, ועל אביו ועל אמו קרע אחר.

י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר - אם בתוך שבעה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבעה, מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך, עד טבורו; הגיע לטבורו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא מלמעלה, הופכו למטה.

יא. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר שבעה מת בנו והוסיף - התחתון מתאחה, והעליון אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע, ואחר שבעה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

יום שישי כ"א אייר ה'תשס"ט

הלכות אבל פרק ט

א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל [תופר תפירה חלשה] הקרע לאחר שבעה, ומאחה [תפירה חזקה] לאחר שלשים; ועל אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת מיד, אפלו על אביה ועל אמה, מפני הצניעות.

ב. בדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו - כך הוא חיוב לקרע על רבו שלמדו תורה, ועל הנשיא [ו-ראש הסנהדרין], ועל אב בית דין, ועל רב הצבור שנהרג, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל המקדש.

ג. כל אלו הקרעים - קורע עד שמגלה את לבו, ואינו מאחה לעולם. ואף על פי שאין מתאחין - מתר לשללן, למללן, וללקטן [תפירות חלשות], ולעשותן כמין סלמות; לא אסרו אלא באחוי אלפסנדר בלבד [תפירה חזקה]. וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט, לא עשה כלום; אכל קורע הוא מתוך האחוי האלפסנדר. אפלו הפך הכלי [הבגד], ונעשת שפתו למטה - לא יאחה.

במקומו; שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרך; רביעית - הרי הוא ככל אדם.

ו. כהן גדול - חיב בכל דברי אבלות, אלא שאסור לו לקרע בגדיו למעלה, ולגדל פער, ולצאת אחר המטה. וכל העם באין לנחמו לביתו. וכשמברין [מאכילין] אותו [ביום הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואומרים לו כשמנחמין אותו: 'אנו בפרתך', והוא אומר להם: 'תתברכו מן השמים'; ואם רצה לנחם אחרים - הממנה [סגן הכהנים] ממצעו בתוך העם, ואומר להם: 'תנחמו'.

ז. וכן המלך חיב בכל דברי אבלות, אלא שאינו יוצא מפתח פלטרין [ארמון] שלו אחר מתו, ואין צריך לומר אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבלים. ולא יצא דוד אחר אבנר, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.

ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא כפי מה שיירשה אותן. וכשמברין אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הדרגש.

הלכות אבל פרק ח

א. אבל חיב לקרע על מתו - שנאמר: 'ובגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו', הא אחר חיב לפרם. ואין קריעה אלא מעמד, שנאמר: 'ויקם המלך ויקרע את בגדיו'. ומהיכן קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמעלה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול בלבד, שהוא פורם מלמעלה.

ב. כמה שעור הקרע? טפח. ואין צריך להבדיל [לקרוע] שפת הפגד [למעלה], ומתיר לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להכניס ידו בפנים, וקורע [בגד העליון] בצנעה. ואינו חיב לקרע אלא בגד העליון בלבד.

ג. וכל שבעת ימי אבלות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת חמום [צער המיתה], אינו קרע. במה דברים אמורים? בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו - קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הפגד, ואינו קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפני כל העם. וקורע את כל הפגדים שעליו; ובגד הנזע הדבוק לבשרו, אינו מעבכ. ואם החליף בגד אחר, חיב לקרע כל שבעה. וכן על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא ורועו מן החלוק, עד שיתגלה כתפו וזרועו; והולך כך לפני המטה. ואחר שיקבר אביו או אמו, אינו חיב לחלץ.

ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא מודיעין לו, שלא תטרף דעתו עליו, ומשתקין את הנשים מפניו.

ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו; וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה. ו. מי שאין לו חלוק לקרע, ונודמן לו חלוק - בתוך

הַכִּנְסָה וְכִנְסִין לְבֵית הַכִּנְסָה, וּמִשְׁנִין אֶת מְקוֹמָם - הַיּוֹשְׁבִין בְּדֶרוֹם יֵשְׁבוּ בְּצִפּוֹן, וְהַיּוֹשְׁבִין בְּצִפּוֹן יֵשְׁבוּ בְּדֶרוֹם. טו. נָשִׂיא שְׁמַת - הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו, וְחוֹלְצִין שְׁתֵּי הַיָּדִים מִכָּאן וּמִכָּאן; וְכָל בְּתִי מְדֻרְשׁוֹת בְּטָלִים. וְכִנְי בֵּית הַכִּנְסָה וְכִנְסִין בְּשֶׁבֶת לְבֵית הַכִּנְסָה, וְקוֹרְאִין שְׂבָעָה וְיוֹצֵאִין; וְלֹא יִטְּלוּ בַּשּׁוּק, אֲלָא יוֹשְׁבִין מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת דְּוִין [מַצְטַעְרִים] כָּל הַיּוֹם.

הלכות אבל פרק י

א. הַשְּׁבֵת עוֹלָה לְמַנִּין אֲבָלוֹת. וְאִין אֲבָלוֹת בְּשֶׁבֶת אֲלָא בְּדָרִים שְׂבָעָנָה, כְּגוֹן עֲטִיפָה [- כִּסּוּי] הָרֹאשׁ, וְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, וְרַחֲיִצָה בְּחִמִּין. אֲכָל דְּבָרִים שְׂבָגְלוּ, אִינוּ נוֹהֵג בָּהֶן אֲבָלוֹת, אֲלָא לּוּבֵשׁ מִנְעָלָיו, וְזוֹקֵף אֶת הַמָּטָה, וְנוֹתֵן שְׁלוֹם לְכָל אָדָם. וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּגָד - מִחֲלִיף, וְלֹא יִלְבָּשׁ בְּגָד קָרוֹעַ בְּשֶׁבֶת, אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ; וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף, מַחְזִיר אֶת הַקָּרַע לְאַחֲרָיו.

ב. מֵאִמְתִּי זֻקְפִים אֶת הַמָּטוֹת בְּעָרֵב שֶׁבֶת? מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה; וְאִם עַל פִּי כֵן, לֹא יֵשֵׁב עָלֶיהָ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁד. וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹא נִשְׁתַּיֵּר לוֹ אֲלָא יוֹם אֶחָד, חוֹזֵר וְכוֹפֶה אוֹתָן בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת.

ג. הַרְגָלִים, וְכֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - אֵין דָּבָר מְדַבְּרִי אֲבָלוֹת נוֹהֵג בָּהֶן. וְכָל הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַרְגֵל אוֹ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׂבָעָה. נִמְצָא מוֹנֶה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְלֹאֲחֵר הַפֶּסַח, מוֹנֶה שָׁעָה עֶשֶׂר יוֹם; שֶׁהָרִי בְטָלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׂבָעָה, וְשֶׁבַע יָמֵי הַחֵג - הָרִי אֲרַבְעָה עָשָׂר. וְכֵן אִם קָבַר מֵתוֹ קֹדֶם עֲצָרַת מוֹנֶה אַחֲרֶיהָ שָׁעָה עֶשֶׂר יוֹם; אִם עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד, הָרִי הִיא רֵגֶל וְעוֹלָה לְשֶׁבַע יָמִים.

ד. קָבַר אֶת מֵתוֹ קֹדֶם חַג הַפֶּסַח, מוֹנֶה אַחַר חַג תַּשְׁעָה יָמִים בְּלִבָּד; שֶׁהָרִי שְׁמִינִי רֵגֶל בְּכַנִּי עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן מִפְּסִיק שְׂבָעָה, וְשֶׁבַע יָמֵי חַג, וְשְׁמִינִי שֶׁל חַג רֵגֶל אֶחָד - הָרִי אֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם.

ה. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שְׂבַע יָמִים קֹדֶם רֵגֶל מִן הַרְגָלִים, אוֹ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׁלֹשִׁים. וּמִתֵּר לְסַפֵּר וּלְכַסֵּס בְּעָרֵב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעָרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁמִּקְצַת הַיּוֹם כָּכָל; וְאִינוּ מוֹנֶה לְאַחֲרֵיהֶם כְּלוּם. וְאִם עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ הוּא מִתְאַבֵּל - אֲפִלּוּ מֵתוֹ קֹדֶם הַרְגֵל בְּשֹׁלֹשִׁים יוֹם - אִינוּ מְגַלֵּחַ עַד שִׁישְׁלַח פָּרַע [- שַׁעַר רַב], אוֹ עַד שִׁיגְעֵרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו; וְאִין הַרְגָלִים מִפְּסִיקִין דָּבָר זֶה.

ו. חָל שָׁשִׁי שְׁלוֹ בְּעָרֵב הַרְגֵל, וְאִין צָרִיף לוֹמַר חֲמִישִׁי אוֹ שְׁלִישִׁי - אִינוּ מְגַלֵּחַ, וְלֹא בְטָלָה מִמֶּנּוּ אֲלָא גְזֵרַת שְׂבָעָה בְּלִבָּד. וְאִינוּ מִתֵּר לְרַחֵץ וּלְסוּף, וְלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, עַד שִׁיכָנֵס יוֹם טוֹב; וְיוֹם טוֹב מִפְּסִיק שָׁאֵר הַשְּׂבָעָה. וְלֹאֲחֵר יוֹם טוֹב, מְשָׁלִים שְׁלֹשִׁים מִיּוֹם הַמִּיתָה, וְאִסּוּר בָּהֶם בְּכָל הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים.

ז. חָל שְׂבִיעִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּעָרֵב הַרְגֵל, וְהָרִי הוּא שֶׁבֶת -

ד. וְכִשֵּׁם שֶׁהַמּוֹכֵר אִסּוּר לְאַחֲתוֹ, כֵּן הַלּוֹקֵחַ. לְפִיכָּה, הַמּוֹכֵר צָרִיף לְהוֹדִיעַ לַלּוֹקֵחַ, שֶׁקָּרַע זֶה אִינוֹ מִתְאַחֵה.

ה. וּמִנִּין שְׁקוֹרֵעַ עַל רִבּוֹ, כְּדֶרֶךְ קָרַע אָבִיו? שְׁנֵאֲמַר: "וְהוּא מִצָּעַק: אָבִי אָבִי רִכְבִּי יִשְׂרָאֵל וּפָרְשִׁיו! וְלֹא רָאָהוּ עוֹד. וַיִּחְזַק בְּכַגְדֵּיו, וַיִּקְרַעֵם לְשָׁנִים קָרָעִים", מִכָּאן שֶׁחֵיב לְהַבְדִּיל [לְקוֹרֵעַ] הַשָּׂפָה [הַעֲלִינָה שֶׁל הַבָּגָד].

ו. וּמִנִּין שְׁקוֹרְעִין עַל הַנָּשִׂיא, וְעַל אֵב בֵּית דִּין, וְעַל שְׂמוּעָה שְׂבָעָה שְׁנֵהֲרַג רֵב צָבוּר? שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּחְזַק דָּוִד בְּכַגְדֵּיו, וַיִּקְרַעֵם; וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ. וַיִּסְפְּדוּ, וַיִּכְפּוּ, וַיִּצְמּוּ עַד הָעָרֶב, עַל שְׂאוֹל" - זֶה נָשִׂיא, "וְעַל יְהוֹנָתָן בֶּנוֹ" - זֶה אֵב בֵּית דִּין, "וְעַל עַם ה' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל" - כִּי נִפְלוּ בְּחָרֵב" - זֶה שְׂמוּעָה הִרְעָה.

ז. וּמִנִּין שְׁקוֹרְעִין עַל בְּרַבַּת הַשֵּׁם? שְׁנֵאֲמַר: "וַיָּבֹא אֱלִיָּקִים בֶּן חִלְקִיָּה אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וַשְּׁכָנָא הַסֶּפֶר וַיּוֹאֵחַ בֶּן אֶסָף הַמִּזְבִּיר, אֵל חִזְקִיָּהוּ - קְרוּעֵי בְגָדִים". אֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ, וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שׁוֹמֵעַ - חֵיבִין לְקָרַע.

ח. וְהַעֲדִים אֵין חֵיבִין לְקָרַע בְּשִׁיעֲדוֹ בְּבֵית דִּין, שֶׁכָּבַר קָרְעוּ בְּשָׂעָה שֶׁשָּׁמְעוּ.

ט. וּמִנִּין שְׁקוֹרְעִין עַל סֶפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׁרַף? שְׁנֵאֲמַר: "וַיְהִי כִּקְרֹא יְהוּדֵי שְׁלֹשׁ דָּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה... עַד תָּם כָּל הַמְּגִלָּה, עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאֵח. וְלֹא פָחַדוּ, וְלֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם - הַמֶּלֶךְ וְכָל עַבְדָּיו", מִכָּלל שֶׁחֵיבִין לְקָרַע. וְאִין חֵיבִין לְקָרַע אֲלָא עַל סֶפֶר שֶׁנִּשְׁרַף בְּזִרְעָה [בַּכּח בַּזִּיר], כִּמְעַשֶּׂה שֶׁהָיָה. וְחֵיב לְקָרַע שְׁתֵּי קְרִיעוֹת - אַחַת עַל הַגּוֹיִל וְאַחַת עַל הַכְּתָב, שְׁנֵאֲמַר: "אַחֲרֵי שֶׁרַף הַמֶּלֶךְ אֶת הַמְּגִלָּה וְאֶת הַדְּבָרִים".

י. וּמִנִּין שְׁקוֹרְעִין עַל עֲרֵי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁחָרְבוּ? שְׁנֵאֲמַר: "וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכָּם מִשִּׁילָה וּמִשְׁמָרוֹן, שְׂמוּנִים אִישׁ, מְגִלְחֵי זָקֵן וְקָרְעֵי בְגָדִים".

יא. כָּל מִי שֶׁעָמַד עִם הַמֵּת בְּשֶׁעַת יְצִיאָתוֹ נִשְׁמָתוֹ - חֵיב לְקָרַע, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ קְרוּבוֹ; וְכֵן אָדָם כְּשֶׁר שְׁמַת - הַכֹּל חֵיבִין לְקָרַע עָלָיו, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ חֵכֶם. וְקוֹרְעִין טַפָּח, כְּשֶׁאֵר הָאֲבָלִים. אֲכָל חֵכֶם שְׁמַת, הַכֹּל קְרוּבוֹ; וְהַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו עַד שֶׁמְגַלֵּין אֶת לְבִיָּהּ, וְחוֹלְצִין מִמֶּינִין. וּבֵית מְדֻרְשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֵכֶם, בְּטָל כָּל שְׂבָעָה. וְכָבַד נִהְיָ תַלְמִידִי חֵכֶם בְּכָל מְקוֹם, לְקָרַע זֶה עַל זֶה טַפָּח, אִם עַל פִּי שֶׁהָן שׁוֹיִן, וְאִין אֶחָד מֵהֶן מְלַמֵּד אֶת חֲבֵרוֹ.

יב. כָּל הַקּוֹרְעִין עַל הַחֵכֶם שְׁמַת - בֵּינָן שֶׁהַחֲזִירוֹ בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵי הַמָּטָה, שׁוֹלְלִין. וַיִּרְאָה לִי, שֶׁהַקּוֹרֵעַ עַל הַחֵכֶם, מִתְאַחֵה לְמַחֵר; שֶׁאֲפִלּוּ רִבּוֹ שְׁמַת - אֵין מִתְאַבֵּל עָלָיו אֲלָא יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד, אוֹ יוֹם מִיתָה אוֹ יוֹם שְׂמוּעָה. וְכֵן יִרְאָה לִי, שֶׁאֲפִלּוּ הַקּוֹרֵעַ עַל הַנָּשִׂיא וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שׁוֹלֵל לְמַחֵר, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִתְאַחֵה לְעוֹלָם.

יג. חֵכֶם שְׂבָעָה שְׂמוּעָתוֹ שְׁמַת - אֵין קוֹרְעִין עָלָיו אֲלָא בְּשֶׁעַת הַסֶּפֶד, וְזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ; וְשׁוֹלֵל בּוֹ בַּיּוֹם, וּמִתְאַחֵה לְמַחֵר.

יד. אֵב בֵּית דִּין שְׁמַת - הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו, וְחוֹלְצִין מִשְׁמָאל. וְכָל בְּתִי מְדֻרְשׁוֹת שֶׁבְּעִירוֹ בְּטָלִין; וְכִנְי בֵּית

קִינָה - אחת אומרת, וכלן עונות אחריה, שנאמר: "ולמדנה בנתיכם נהי, ואשה רעותה קינה". במה דברים אמורים? בשאר העם שמתו. אבל תלמיד חכמים שמת - סופדין אותו במועד, ואין צריך לומר בתנפה ופורים וראשי חודשים; אבל לא ביום טוב שני. ואין סופדין אותו בלמים אלו, אלא בפניו; נקבר, אסורין בספד. ויום שמועתו, פפניו הוא; וסופדין אותו אף על פי שהיא רחוקה.

ו. לא תעורר אשה על מת שלה [ע"י טפס] שלשים יום קדם לחג, כדי שלא יבוא החג והם דוים [מצטערים]; שאין המת משתפח מן הלב שלשים יום. במה דברים אמורים? במת ישן; אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג, מעוררת.

ז. שבעת ימי החתנות, הרי הן כרגל. ומי שמת לו מת בתוך ימי המשתה - אפלו אביו ואמו - משלים ימי השמחה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות; ומונה השלשים מאחר שבעת ימי השמחה.

ח. הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבחו, כדי שיכנסו לשמחה, ומת לו מת קדם שיכנסו לשמחה - אם לא נתן מים על גבי בשר - מוכר הבשר והפת, ונוהג שבעת ימי אבלות; ואחר כך נוהג שבעת ימי המשתה. ואם נתן מים על גבי בשר, שהרי אי אפשר למכר אותו - מכניסין את המת לחדר, ואת החתן ואת הפלה לחפה, ובועל בעילת מצוה, ופורש. ונוהג שבעת ימי המשתה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. וכל אותם הימים, נוהג בדברים שבצנעה בשבת; לפיכך, הוא ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש משתו. ואין מונעין תכשיטין מן הפלה כל שלשים יום. היה במקום שאפשר למכר הבשר, אף על פי שנתן עליו מים - מוכר, ונוהג אבלות תחלה; היו במקום שאי אפשר למכר הבשר, אף על פי שלא נתן עליו מים - נוהג שבעת ימי המשתה תחלה. במה דברים אמורים? בשמת אביו של חתן או אמה של פלה, שאם יפסידו סעודה זו, אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה, או אמו של חתן, או שאר קרוביהם - נוהגין שבעת ימי האבל תחלה, ואחר כך תפנס לחפה, וינהגו שבעת ימי המשתה.

שבת קודש כ"ב אייר ה'תשס"ט

הלכות אבל פרק יב

א. ההספד, כבוד המת הוא; לפיכך, כופין את היורשין לתן שכר המקוננים והמקוננות [טפסנים], וסופדין אותו. ואם צוה: 'אל תספדוהו', אין סופדין אותו. אבל אם צוה שלא יקבר - אין שומעין לו; שהקבורה מצוה, שנאמר: "כי קבור תקברנו".

ב. כל המתעצל בהספדו של חכם, אינו מאריך ימים. וכל המתעצל בהספד אדם פשוט, ראוי לקברו בחייו; וכל המוריד דמעות על אדם פשוט, הרי שקרו על כך שמוור אצל הקדוש ברוך הוא.

בטלה ממנו גזרת שלשים, ומתיר לגלח בתוך [חול] - המועד; שהרי אנוס היה, ואי אפשר לו לגלח בשבת. וכן מגלח אחר עצרת, או אחר ראש השנה ויום הכפורים, שהרי בטלה ממנו גזרת שלשים. מי שחל שביעי שלו להיות בערב הרגל, ולא גלח - אף על פי שאסור לגלח במועד, מתיר לגלח לאחר המועד; שהרי בטלה גזרת שלשים, ויש לו לגלח בכל עת שירצה.

ח. הקובר את מתו בתוך הרגל - לא חלה עליו אבלות כלל, ואינו נוהג אבלות ברגל; אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ונוהג בהם כל דברי אבלות, ומונה שלשים מיום הקבורה, ונוהג בשאר השלשים בכל גזרת שלשים. ט. המקומות שעושין שני ימים טובים, מונה השבעה מיום טוב שני האחרון; אף על פי שאין נוהג בו אבלות, הואיל ומדבריהם הוא, עולה לו מן המנין, ומונה מאחריו ששה ימים בלבד; ומונה שלשים יום מיום הקבורה, כמו שבארנו.

י. הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון, או ביום טוב שני של עצרת - נוהג בו אבלות; הואיל ויום טוב שני מדבריהם, ואבלות יום ראשון מן התורה - ידחה עשה של דבריהם, מפני עשה של תורה. אבל אם קבר ביום טוב שני של ראש השנה - אינו נוהג בו אבלות; ששיניהם ביום אחד ארץ, מהטעם שבארנו בהלכות קדוש החולש.

הלכות אבל פרק יא

א. אף על פי שאין אבלות במועד, קורע על מתו במועד, וחולץ כתפו [ממקום הקריעה], ומברין [מאכילים] את האבלים [סעודות היום הראשון] לחם במועד. כל אלו - בחלו של מועד; אבל ביום טוב, אפלו ביום שני - אין קורעין, ולא חולצין, ולא מברין.

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין, אלא הקרובים שחביבין באבל, או הקורע וחולץ על החכם, או על אדם פשוט, או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה. ומברין הכל על החכם במועד בתוך הרחקה [- ככר העיר], בדרך שמברין את האבלים - שהכל אכלים עליו.

ג. כשמברין את האבלים במועד, אין מברין אלא על מטות וקופות, ואין אומרים ברפת אבלים במועד. אבל עומדין בשורה, ומנחמין ונפטרין. ואין מניחין את המטה ברחוב, שלא להרגיל את הספד במועד - שהמועד אסור בספד ותענית. וכן אין מלקט עצמות אביו ואמו במועד, שאכל הוא לו; ואין צריך לומר שאר קרובים. וכן אין מספדין את המת בתנפה ופורים, ולא בראשי חודשים; אבל נוהגין בהם כל דברי אבלות. ומתיר לספד לפני חנפה ופורים, ולא אחריהם.

ד. הנשים במועד, מענות [מבואר להלן] אבל לא מטפחות [כף אל כף]; ובראשי חודשים וחנוכה ופורים, מענות ומטפחות. אבל אין מקוננות, לא בזה ולא בזה. נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות.

ה. איזה הוא ענוי? - שפלן עונות [דברי טפס] באמת.

לצאת לפני המטה, יוצאות לפני המטה; לאחר המטה, יוצאות לאחר המטה.

יב. העבדים והשפחות [הכנענים] - אין מספידים אותם, ואין עומדין עליהם בשורה; ואין אומרים עליהם ברכת אבליים, ולא תנחומי אבליים, אלא אומרים לו בשם שאומרים לו על שורו ועל חמורו שמת: 'המקום ימלא חסרונך'.

הלכות אבל פרק יג

א. כיצד מנחמין את האבליים? אחר שקוברין את המת, מתקבצין האבליים ועומדין בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להם, שורה לפני שורה, ואין שורה פחותה מעשרה, ואין אבליים מן המניין.

ב. האבליים עומדין לשמאל המנחמין, וכל המנחמין באין אצל האבליים אחד אחד, ואומרים להן: 'תנחמו מן השמים'; ואחר כך הולך האבל לביתו. ובכל יום ויום משבעת ימי אבלות, באין בני אדם לנחמו, בין שבאו פנים חדשות [שלא ניחמוהו], בין שלא באו.

ג. האבל מסב בראש; ואין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע, שנאמר: 'וישבו אתו לארץ'. ואין רשאים לומר דבר, עד שיפתח האבל תחלה - שנאמר: 'ואין דבר אליו דבר', וכתוב: "אחרי כן פתח איוב את פיהו, ויקלל את יומו ויצען אליפו". ובין שנענע ראשו - שוב אין המנחמין רשאים לישב אצלו, שלא יטריחוהו יותר מדי.

ד. מת שאין לו אבליים להתנחם - באים עשרה בני אדם בשירין, ויושבין במקומו כל שבעת ימי האבלות, ושאר העם מתקבצין עליהם. ואם לא היו שם עשרה קבועין בכל יום ויום - מתקבצין עשרה משאר העם, ויושבין במקומו.

ה. הכל חזקין לעמד בפני נשיא [כשנכנס לביהמ"ד], חוץ מאבל וחולה; ולכל העומד מפניו אומר אדם: 'שב, חוץ מאבל וחולה - שמשמע: ישב באבלו, ישב בחלו'.

ו. מכבדין [מטאטאים] ומרביצין [שוטפים] בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות [כדים] וצלוחיות, ומדליקין את הנרות; אבל אין מביאין שם לא את המגמר [קטורת], ולא את הבשמים.

ז. אין מוליכין לבית האבל המאכל שמברין בו [מאכילים ביום הראשון לאבל], לא בכלי כסף ולא בכלי שזעם [מעץ אלון] וכיוצא בהן; אלא בכלי נסרים של ערבה קלופה וכיוצא בהן, שלא לביש את מי שאין לו. ואין משקין בזכוית לכנה אלא בצבועה, שלא לביש את העניים שאין יינותיהן טובות.

ח. אין שותין בבית האבל יתר על עשרה כוסות לכל אחד ואחד - שלשה קדם אכילה, ושלשה בתוך אכילה, וארבעה אחר אכילה; ולא יוסף, שמא ישתכר.

ט. אין אומרים שמועה [הלכה] והגדה בבית האבל, אלא יושבין דוין [מצטערים]. וכן אין אומרים בפני המת, אלא דברים [הלכות או כל דיבור שלצרכיו] של מת; אבל לעסק בדברי תורה בפניו, או בבית הקברות - אסור.

י. אין בוכין על המת יתר על שלשה ימים, ואין מספידין

ג. אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם, ואין משנין [מעבירים] אותו ממטה למטה, ואין מוציאים מטתו אלא דרך פתחים, לא שישלשלו אותה דרך גג. ובשאר העם, מתר לעשות.

ד. אין פותחין משבצה מעמדות ושבעה מושבות למת [בחורה מהקבורה]; ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה, ואין עושין אלא בקרובים. ואין עושין אלא ביום ראשון, ובבית הקברות, ובמקום שנהגו. כיצד עושין במקום שנהגו? מעמידין שם הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל, ואומרים לפניהם דברי קינות וכיוצא בהן; ואחר כך אומרים: 'שבו, יקרים, שבו! ואומרים לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין; ואחר כך אומרים: 'עמדו, יקרים, עמדו! ואומרים כשהם עומדין. וחוזר ואומר כך שבעה פעמים.

ה. בדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו, כך עושין לנשים; ומספידין את הנשים באנשים בכל מקום. אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם, שזה גנאי לאשה; אלא סמוך למיתתה, קבורתה.

ו. המלקט עצמות - אין אומרים עליהן קינים ונהי, ולא ברכת אבליים, ולא תנחומי אבליים. אבל אומרים עליהם דברי שבח להקדוש ברוך הוא, ודברי כבושים.

ז. המפנה ארונו של מת ממקום למקום - אם שדרו של מת קים - עומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים, ומספידין אותו, אף על פי שהעבירוהו לאחר שנים עשר חדש. ואם אין שדרו קימת - אין מספידין אותו, ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו לא ברכת אבליים ולא תנחומי אבליים. ואלו הן ברכת אבליים? - דברים שאומרים בבית האבל; תנחומי אבליים - שאומרים בשורה.

ח. המלקט עצמות אביו ואמו - הרי זה מתאבל עליהם כל היום כלו; ולערב אין מתאבל, אפלו צורין לו בסדינו. ואין אומרים עליהם קינות.

ט. אין מספידין את הקטנים. וכן כמה שנים יהיה ראוי להספד? בני צננים או בני זקנים - בני חמש, ובני עשרים - בני שש; אחד זכרים ואחד נקבות.

י. תינוק שמת - כל שלשים יום - יוצא בחיק [בידים], ונקבר באשה אחת ובשני אנשים; אבל לא באיש אחד ובשתי נשים, מפני היחוד. ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבליים, ולא תנחומי אבליים. בן שלשים יום גמורים - יוצא בגלוסקמא [ארוך קטנה הנשלת באגפים] [בזרועות], ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים. בן שנים עשר חדש, יוצא במטה.

יא. כל היוצא במטה, רבים מזהיבין [מצטערים] עליו; וכל שאינו יוצא במטה, אין רבים מזהיבין עליו. וכל הנגר [מוכר] לרבים, רבים מתעסקין בו; וכל שאינו נגר לרבים, אין הרבים חזקין להתעסק בו. ומקום שנהגו נשים

כאלו נטל חלק מחליו, והקל מעליו; וכל שאינו מבקר, כאלו שופך דמים.

ה. אין מבקרין את החולה, אלא מיום שלישי והלאה; ואם קפץ עליו החלי, והכביר - מבקרין אותו מיד. ואין מבקרין לא בשלש שעות ראשונות ביום, ולא בשלש אחרונות, מפני שהן [- בהן] מתעסקין בצרכי החולה. ואין מבקרין לא חולי מעים, ולא חולי העין, ולא מחושי הראש - מפני שהבקר קשה להם.

ו. הנכנס לבקר את החולה - לא ישוב לא על גבי מטה, ולא על גבי ספסל, ולא על גבי פסא, ולא על גבי מקום גבוה, ולא למעלה ממראשותיו; אלא מתעטף, ויושב למטה ממראשותיו, ומבקש עליו רחמים, ויוצא.

ז. יראה לי, שנחמת אבליים קודמת לבקור חולים; שנחום אבליים גמילות חסדים עם החיים ועם המתים.

ח. מי שהיה לפניו מת וכלה - מניח את הפלה, ומתעסק עם המת; וכן הוא אומר: "לב חכמים בבית אכל". מת וכלה שנפגשו זה בזה בדרך, מעבירין את המת מלפני הפלה; והכל עוברין מלפני הפלה.

ט. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה. במה דברים אמורים? בשאין לו כל צרפו; אבל יש לו כל צרפו, אין מבטלין. וכל שאין מתעסקין בתלמוד תורה, חייבין להתעסק עמו.

י. מת אחד בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה, עד שיקברוהו; ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו, מתירין. יא. תלמיד חכמים שמת - אפלו היו עמו עד ששים רבוא, מבטלין תלמוד תורה להוצאתו; היו ששים רבוא, אין מבטלין. ואם היה מלמד לאחרים - אין לו שעור, אלא מבטלין הכל להוצאתו.

יב. קוברין מתי גוים, ומנחמין אבליהם, ומבקרין חוליהם - מפני דרכי שלום.

יג. פתי הקברות אסורין בהנהיגה. כיצד? אין אוכלין בהם, ואין שותין בהם, ואין עושין בהם מלאכה, ולא קורין בהם [מקרא], ולא שונין בהם [משנה]. כללו של דבר - אין גאותין [נהנים] בהם, ולא נוהגין בהם קלות ראש. לא ילף אדם בתוך ארבע אמות של קבר, ותפלין בראשו, וספר תורה בזרועו; ולא יתפלל שם. ובכרוק ארבע אמות, מתר. יד. המוליך עצמות ממקום למקום - לא יתנם בדיסקא [שק], ולא יניחם על גבי התמור וירכב עליהם; מפני שנוהג בהן מנהג בזיון. ואם היה מתירא מפני הגנבים או מפני הלסטים - מתר.

טו. אין מפנין את המת מקבר לקבר, אפלו מבזוי למקבד; ואם היה [הקבר המיועד] בתוך שדהו [של מת] - מפנהו, אפלו ממקבד לבזוי.

טז. ואין קוברין מת על גבי מת, ולא שני מתים כאחד - שבזיון הוא. וקטן היוצא עם אמו, נקבר עמה.

יז. עפר הקבר אינו אסור בהנחה, שאין קרקע עולם נאסרת; אבל קבר הבגין [- שבזיון מעל הקרקע], אסור בהנחה.

יתר על שבועה. במה דברים אמורים? בשאר העם. אבל תלמידי חכמים, הכל לפי רב חכמתן; ואין בוכין עליהן יותר משלשים יום - שאין לנו גדול ממשה רבנו, וכתוב: "ויתמו ימי כבי אכל משה". וכן אין מספידין יתר על שנים עשר חדש - אין לנו בתכמה גדול מרבנו הקדוש, ושנים עשר חדש נספד. וכן חכם שבאה שמועתו לאחר שנים עשר חדש, אין סופדין אותו.

יא. אל יתקשה אדם על מתו יתר מדי [באבלות] - שנאמר: "אל תכבו למת, ואל תגדו לו", כלומר: יתר מדי; שזה הוא מנהגו של עולם, והמצער עצמו על מנהג העולם, הרי זה טפש. אלא כיצד יעשה? שלשה לבכי, שבועה להספד, שלשים יום לתספורת ולשאר התמשה.

יב. כל מי שלא מתאבל כמו שצוו חכמים, הרי זה אכזרי; אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו, ויחזיר בתשובה. ואחד מבני חבורה שמת, תדאג כל החבורה פלה. כל שלשה ימים הראשונים, יראה את עצמו כאלו קרב מנחת לו על כתפו; משלשה ועד שבועה, מנחת בקרן זוית; מכאן ואילך, עוברת כנגדו בשוק. כל זה כדי להכין עצמו לתזר [בתשובה], ויעזר משנתו, והרי הוא אומר: "הפית אתם ולא חלו"; מפלל, שצריך להקיץ ולחול.

הלכות אבל פרק יד

א. מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבליים, ולהוציא המת, ולהקנים הפלה [לחופה], וללוות האורחים, ולעסוק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילף לפניו, ולספד, ולחפור, ולקבר; וכן לשמח החתן והפלה, ולסעודם בכל צרכיהם. ואלו הם גמילות חסדים שפגופו, שאין להן שעור. אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הם בכלל "ואהבת לרעך כמוך". כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אותם לאהיה בתורה ובמצוות.

ב. שכר הלווי [של אורח] מרבה מן הכל; והוא החק שחקקו אברהם אבינו, ודרך החסד שנהג בה - מאכיל עובדי דרכים, ומשקה אותם, ומלנה אותם. וגדולה הכנסת אורחים מהקפלת פני שכניה, שנאמר: "וירא, והנה שלשה אנשים". ולוויים, יותר מהכנסתם; אמרו חכמים: 'כל שאינו מלנה, כאלו שופך דמים'.

ג. [בי"ד -] בופין ללויה, בדרך שפופין לצדקה. ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום; ואם נתעצלו בדבר זה, מעלה עליהם הכתוב כאלו שפכו דמים. אפלו המלנה את חברו ארבע אמות בעיר, יש לו שכר מרבה. וכמה הוא שעור הלויה שחייב אדם בה? הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר [ע' אמה מחוץ לעיר]; והאיש לחברו, עד תחום השפלת. והתלמיד לרב, עד פרסה; ואם היה רבו מבהק, עד שלש פרסאות.

ד. בקור חולים - מצוה על הכל; אפלו גדול מבקר את הקטן. ומבקרין פעמים הרבה ביום; וכל המוסיף, הרי זה משבח - ובלבד שלא יטריח. וכל המבקר את החולה,

על אחרים להצילם; ואם הגיעו למטה הנקברת, אין מצילין אותם.

כד. מלמדין את האדם שלא יהא חבלן, ולא יפסיד את הפלים וישליכם לחבלה. מוטב לתן אותן לעניים, ואל ישליכם לרמה ותולעזה. וכל המרבה פלים על המת, עובר משום בל תשחית.

כה. מלך שמת - עוקרין [גידו פרסותיו של] סוס שהיה רוכב עליו; ועגלה שהיתה מושכת בקרון שהיה יושב בו - מנשר [וחותר] פרסותיה מן הארבה ולמטה, מקום שאין עושה אותה טרפה. ומושיבין ישיבה על קברו שבעת ימים - שנאמר: "ונכבוד עשו לו במותו", זה שהושיבו ישיבה על קברו. ונשיא שמת, אין מבטלין ישיבתו יתר על שלשים יום.

כו. מלך או נשיא שמת - יש להם לשרף מטתו, וכל כלי תשמישו; ואין בזה דרכי האמורי, ולא משום השחתה, שנאמר: "בשלום תמות, ובמשפחת אבותיך המלכים הראשנים ישרפו לך".

בריה רחמנא דסינע

יח. הבונה קבר למת - לא נאסר, עד שיכנס בו המת; אפלו הטיל בו גפר, נאסר בהנהגה.

יט. נפש [ציון] שנעשה לשם חי [לכשימות], ורמה [הטיל] בו המת, והוסיף בו דימוס [שורת אבנים] אחד לשם המת - אף על פי שפנה המת, הכל אסור בהנהגה; ואם הפיר את התוספת - חולץ אותה, והשאר מתר. נעשה לשם המת - פיון שהטיל בו המת - נאסר, אף על פי שפנהו.

כ. הבונה קבר לאביו, והלך וקברו בקבר אחר - הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית; והקבר הזה אסור בהנהגה, מפני כבוד אביו.

כא. המת אסור בהנהגה פלו, חוץ משער - שהוא מתר בהנהגה, מפני שאינו גופו. וכן ארונו וכל תכריכו - אסורין בהנהגה. אכל פלים [בגדים] המוכנים לתכריף, לא נאסרו בהנהגה; אפלו ארג בגד למת - לא נאסר עד שיגיע במטה הנקברת עמו, שאין ההזמנה [- הכנה] אסרת.

כב. כל הפלים שזרקין על המת על המטה הנקברת עמו - אסורין בהנהגה, [גזירה] שלא יתחלפו בתכריכין.

כג. היו אביו ואמו מזרקין פלים בחמתם על המת, מצוה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב אייר ה'תשס"ט

יום ראשון ט"ז אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פ"ק ב

והיה מורע דוד - ישיב; שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד, וישב לפני ה'".
ה. המלך מסתפר בכל יום, ומתקן עצמו, ומתנאה בלבושין מפארים - שנאמר: "מלך בפי תחזינה עיניך". ויושב על כסא מלכות בפלטרין שלו, ומשים כתר בראשו. וכל העם באין אליו בעת שירצה, ועומדין לפניו, ומשתחוים ארצה. אפלו נביא עומד לפני המלך, ומשתחוה לו ארצה - שנאמר: "הנה נתן הנביא; ויבא לפני המלך, וישתחו למלך על (פניו) ארצה". אכל כהן גדול אינו בא לפני המלך, אלא אם רצה; ואינו עומד לפניו, אלא המלך עומד לפני כהן גדול - שנאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד, ושאל לו במשפט האורים". אף על פי כן, מצוה על כהן גדול לכבד את המלך, ולהושיבו, ולעמד מפניו, כשיבוא לו. ולא יעמד המלך לפניו, אלא כשישאל לו במשפט האורים. וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו הסנהדרין וחקמי ישראל, יעמד לפניהם, ויושיבם בצדו. וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה - אפלו לתלמיד חכמים, היה עומד מפסאו ומנשקו, וקורא לו: 'רבי ומרי'. במה דברים אמורים? בזמן שהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו, יעשה זה וכיוצא בו בצנעה. אכל בפרהסיא בפני העם - לא יעשה, ולא יעמד מפני אדם, ולא ידבר רכות, ולא יקרא לאדם אלא בשמו, כדי שתהא יראתו בלב הכל.

א. כבוד גדול נוהגין במלך, ומשמין לו [- לכבודו] אימה ויראה בלב כל אדם - שנאמר: "שום תשים עליך מלך", שתהא אימתו עליך. אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על פסאו, ואין משתמשין בשרכיטו, ולא בכתרו, ולא באחד מקל כלי תשמישו; וכשהוא מת, פלן [- כלי תשמישו] נשרפין לפניו. וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו, אלא מלך אחר; לפיכך, אכישג היתה מתרת לשלמה, ואסורה לאדניה.

ב. אכל אשתו של מלך, אינה נבעלת לאחר לעולם; אפלו המלך, אינו נושא אלמנתו או גרושתו של מלך אחר.
ג. ואסור לראות אותו כשהוא ערם, ולא כשהוא מסתפר, ולא כשהוא בבית המרחץ, ולא כשהוא מסתפג [מתנבב]. ואינו חולץ [לאשת אחיו שמת בלא בנים] - שנאמר: "וירקה בפניו", וזה בזיון; ואפלו רצה, אין שומעין לו - שהמלך שמח על כבודו, אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ, אינו מיבם; וכן פיון שאי אפשר ליבם את אשתו - כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה [- בקשרה ליבם שלה].
ד. מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין [ארמון] שלו. וכשמבירין [מאכילין] אותו [- ביום הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הקרן, והוא מסב על הדרגש. ואם נכנס לעזרה,

לב כל קהל ישראל; לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם, שנאמר: "כל ימי חייו".

ז. כבר בארנו, שמלכי בית דוד - דנין, ודנין אותן, ומעידין עליהן. אבל מלכי ישראל - גזרו חכמים שלא דון, ולא דנין אותו, ולא מעיד, ולא מעידין עליו; מפני שלבם גם בהן, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת.

ח. כל המורד במלך, יש למלך רשות להרגו. אפלו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך, או שלא יצא מביתו ויצא - חייב מיתה; ואם רצה להרגו - יהרג, שנאמר: "כל איש אשר ימרה את פיך וכו'". וכן כל המבזה את המלך, או המחרף אותו - יש למלך רשות להרגו, כשמעי בן גרא. ואין למלך רשות להרג אלא בסיף בלבד. ויש לו לאסר [בבית האסורים] ולהכות בשוטין לכבודו. אבל לא יפקיר ממו; ואם הפקיר, הרי זה גזל.

ט. המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק במצוות, אפלו במצוה קלה - הרי זה פטור; דברי הרב ודברי העבד, דברי הרב קודמין. ואין צריך לומר, אם גזר המלך לבטל מצוה, שאין שומעין לו.

י. כל ההורגין נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה, אפלו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה - יש למלך רשות להרג אותן, ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה. והורג רבים ביום אחד, ותולה ומניח תולדין ימים רבים, להטיל אימה, ולשבר יד רשעי העולם.

יום שלישי י"ח אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ד

א. רשות יש למלך לתן מס על העם לצרכיו, או לצורך המלחמות; וקוצב לו מקס [על סחורות], ואסור להכריח מן המקס שלו. ויש לו לגזר, שכל מי שיגב המקס, ילקח ממונו או יהרג, שנאמר: "ואתם תהיו לו לעבדים", ולהלן הוא אומר: "יהיו לך למס ועבדו"ך - מכאן, שנותן מס וקוצב מקס, ודיניו בכל אלו הדברים וכיוצא בהן דין, שכל האמור בפרשת מלך, זוכה בו.

ב. ושולח בכל גבול ישראל, ולוקח מן העם הגבורים ואנשי החיל, ועושה מהן חיל למרפכתו ובפרשיו, ומעמיד מהם עומדים לפניו. ומעמיד מהם אנשים לרוץ לפניו, שנאמר: "ושם לו במרפכתו ובפרשיו, ורצו לפני מרפכתו". ולוקח מן היפים שבהם להיות שמשים ועומדים לפניו, שנאמר: "ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריכם - יקח, ועשה למלאכתו".

ג. וכן לוקח מכל בעלי אמוניות כל מה שהוא צריך, ועושין לו מלאכתו, ונותן שכרן. ולוקח כל הבהמות והעבדים והשפחות למלאכתו, ונותן שכרן או דמיהן - שנאמר: "ולחרש חרישו ולקצר קצירו, ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו וכו' ואת עבדיכם ואת שפחותיכם ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריכם - יקח, ועשה למלאכתו". וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים ופילגשים: נשים, בכתבה וקדושין; ופילגשים, בלא כתבה וקדושין, אלא

ו. כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחיב הכל בכבודו - כך צוה להיות לבו בקרבו שכל וכלל [- נבוב], שנאמר: "ולבי חלל בקרבי". ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדי, שנאמר: "לכלתי רום לכבו מאחיו". ויהיה חונן ומרחם לקטנם וגדולם, ויצא ויבוא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים, ידבר רכות - שנאמר: "שמעוני אחי ועמי", ואומר: "אם היום תהיה לעבד לעם הזה". לעולם יתנהג בענוה יתרה - אין לנו גדול ממושה רבנו, והרי הוא אומר: "ונחנו מה". ויסבל טרחם ומשאם ותלנותם וקצפם, "כאשר ישא האמן את היגק". רועה קראו הכתוב, "לרעות בעקב עמו"; ודרכו של רועה מפרש בקבלה: "כרעה, עדרו ירעה, בורעו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא; עלות ינהל".

יום שני י"ז אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ג

א. בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לשמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו; ומגיהו מספר העזרה, על פי בית דין של שבעים ואחד. אם לא הניחו לו אבותיו ספר, או שאבד - כותב שני ספרי תורות: אחד מניחו בבית גנניו, שהוא מצוה בו ככל אחד מישראל, והשני לא יזוז מלפניו, אלא בעת שיכנס לבית הכסא, או למרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה. יוצא למלחמה והוא עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, מסב והוא כנגדו - שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו".

ב. "לא ירבה לו נשים" - מפי השמועה [ממדרש] למדו, שהוא לוקח עד שמונה עשרה נשים, בין הנשים בין הפילגשים [שמייחדן לו ללא כתובה וקידושין], הכל שמונה עשרה; ואם הוסיף אחת, ובעלה - לוקח. ויש לו לגרש, ולשא אחרת תחת זו שגרש.

ג. ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו; אפלו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושין שאר המלכים, אסור. ואם הוסיף, לוקח.

ד. ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגנניו ולהתנאות בו או להתנאות בו, אלא כדי שיתן לחילות שלו ולעבדיו ולשמשי. וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה', ולהיות שם מוכן לצרכי הצבור ולמלחמותם - הרי זה מצוה להרבותו; ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גנניו, שנאמר: "לא ירבה לו". ואם הרבה, לוקח.

ה. המלך אסור לשנות דרך שכרות, שנאמר: "אל למלכים שתו יין". אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה - שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו".

ו. וכן לא יהיה שטוף [- להוט] בנשים. אפלו לא היתה לו אלא אחת - לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הספשים, שנאמר: "אל תתן לנשים חילך". על הסרת לבו הקפידה תורה, שנאמר: "ולא יסור לבבו" - שלבו, הוא

ד. מצות עשה להחריס [לאבד] שבועה עממין, שנאמר: "החרם תחרימם"; וכל שבא לידו אחד מהן, ולא הרגו - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחיה כל נשמה". ויכבד אבדו, ואבד זכרם.

ה. וכן מצות עשה לאבד זרע עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק"; ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעזור איבתו [שנאתנו אליו] - שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי השמועה [מסורה] למדו: "זכור" - בפה; "לא תשכח" - בלב, שאסור לשכח איבתו ושנאתו.

ו. כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין - הרי זה כבוש רבים, והרי היא כארץ ישראל שכבש? הושע לכל דבר; והוא, שכבשו אחר כבוש כל ארץ ישראל האמורה בתורה.

ז. ומתיר לשפן בכל העולם בלוי, חוץ מארץ מצרים; [והיא] מן הים הגדול המערבי [התיכון] ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, כנגד ארץ כוש [אתיופיה] וכנגד המדבר - הכל אסור להתישב בה. ובשלשה מקומות הנהירה תורה שלא לשוב למצרים: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד", "לא תסיף עוד לראותה", "לא תספו לראותם עוד עד עולם". ואלקסנדריוס בכלל האסור.

ח. מתיר לחזר לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות; ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין על לאו זה - שבשעת הכניסה, מתיר הוא; ואם יחשב לישב ולהשתקע, אין בו מעשה. ויראה לי, שאם כבש מלך ישראל ארץ מצרים על פי בית דין, שהיא מתרת; ולא הנהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשפן בה והיא ביד גוים, מפני שמעשיה מקלקלין יותר מכל הארצות, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו'".

ט. אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם - אלא ללמד תורה, או לשא אשה, או להציל [ממונו] מן הגוים, ויחזור לארץ; וכן יוצא הוא לסחורה. אכל לשפן בחוצה לארץ - אסור, אלא אם כן חזק הרעב שם, עד שנעשה שנה דינר חטין בשני דינרין. במה דברים אמורים? בשהיו המעות מצויות, והפרות ביקר. אכל אם היו הפרות בזול, ולא ימצא מעות ולא במה ישפיר, ואבדה פרוטה מן הכיס - יצא לכל מקום שיתמצא בו רוח. ואף על פי שמתיר לצאת, אינה מדת חסידות; שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחבבו בליה למקום.

י. גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל, ומנשקין אבניה, ומתגלגלין על עפרה; וכן הוא אומר: "כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יתנו".

יא. אמרו חכמים: כל השוכן בארץ ישראל, עונותיו מחולין - שנאמר: "ובל יאמר שכן, חליתי; העם הישב בה, נשא עון". אפלו הלך בה ארבע אמות, וזכה לחיי העולם הבא. וכל הקבור בה, נתכפר לו, וכאלו המקום

ביחוד בלבד קונה אותה, ומתרת לו. אכל ההדיט אסור בפילגש, אלא באמה עבריה בלבד אחר יעוד [- מיוחדת לו לאשה]. ויש לו לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו טבחות ואופות ורקחות [- מיני בשמים], שנאמר: "ואת בנותיכם יקח לרקחות ולטבחות ולאופות".

ה. וכן כופה את הראויין להיות שרים, וממנה אותם שרי אלפים ושרי חמשים - שנאמר: "ולשום לו שרי אלפים ושרי חמשים".

ו. ולוקח השדות והעזיתים והפרמים לעבדיו, כשילכו למלחמה ויפשוטו על מקומות אלו, אם אין להם מה יאכלו אלא משם, ונותן דמיהם - שנאמר: "ואת שדותיכם ואת פרמיכם ויתיתכם הטובים יקח, ונתן לעבדיו".

ז. ויש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות ומן הבהמה, שנאמר: "וורעיכם וכרמיכם יעשר וכו' וצאנכם יעשר".

ח. המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד משלש עשרה; ודבר זה, חק לו ולכניו עד עולם. ט. כל הרוגי המלך, ממונם למלך; וכל הממלכות שכובש, הרי אוצרות המלכים למלך. ושאר הבנה שבזוין - בזוין ונותנין לפנאו, והוא נוטל מחצית בראש; ומחצית הבנה, חולקין אותה כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הפלים במחנה לשמרה, חולקין בשנה - שנאמר: "פי כחלק הירד במלחמה, וכחלק הישב על הפלים - יחדו יחלקו".

י. כל הארץ שכובש, הרי היא שלו; נותן לעבדיו לאנשי המלחמה כפי מה שיראה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה. ובכל אלו הדברים, דיניו דין. ובכל זהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק, ולשבר ורוע הרשעים, ולהלחם מלחמות ה' - שאין ממליכין מלך תחלה, אלא לעשות משפט ומלחמה, שנאמר: "ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו, ונלחם את מלחמתינו".

יום רביעי י"ט אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ה

א. אין המלך נלחם תחלה, אלא מלחמת מצוה. ואינו הוא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבועה עממין, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך נלחם במלחמת הרשות - והיא המלחמה שנולחם עם שאר העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדלתו ושמעו.

ב. מלחמת מצוה - אינו צריך לטל בה רשות מבית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אכל מלחמת הרשות - אינו מוציא העם בה, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ג. ופורץ לעשות לו דרך, ואין ממחין בידו. ודרך המלך - אין לה שעור, אלא כפי מה שהוא צריך; אינו מעגם הדרכים מפני פרמו של זה, או מפני שדהו של זה, אלא הולך בשנה, ועושה מלחמתו.

בַּעֲמֶלְק: "תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם". וּמִנֵּינִי שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֵלָּא בְּאֵלּוּ שְׂלָא הַשְּׁלִימוּ? שְׁנֵאמָר: "לֹא הִיְתָה עֵיר אֲשֶׁר הַשְּׁלִימָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּלִיתִי הַחוּי לִשְׁבִּי גִבְעוֹן; אֶת הַכָּל לִקְחוּ בְּמִלְחָמָה. כִּי מֵאֵת ה' הִיְתָה, לְחֹזֶק אֶת לִבָּם לִקְרַאת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן הַחֲרִימָם" - מִכָּלל שֶׁשְּׁלַחוּ לָהֶם לְשָׁלוֹם, וְלֹא קִבְּלוּ.

ה. שְׁלֵשָׁה כְּתָבִים שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ, עַד שְׂלָא נִכְנסוּ לְאֶרֶץ. הִרְאִישׁוֹן שָׁלַח לָהֶם: 'מִי שְׂרוּצָה לְכַרֵּם, יִכְרֹם; וְחֹזֶר וְשָׁלַח: 'מִי שְׂרוּצָה לְהַשְׁלִים, יִשְׁלִים; וְחֹזֶר וְשָׁלַח: 'מִי שְׂרוּצָה לְעֲשׂוֹת מִלְחָמָה, יַעֲשֶׂה. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה הָעֲרִימוּ יוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן [נְהִי יִכְלוּ לְהַשְׁלִים עִם יִשְׂרָאֵל]? לִפִּי שֶׁשְּׁלַח לָהֶם בְּכָלל, וְלֹא קִבְּלוּ; וְלֹא יָדְעוּ מִשְׁפָּטֵי יִשְׂרָאֵל, וְדָמוּ שְׂאִין פּוֹתַחִין לָהֶם לְשָׁלוֹם. וְלָמָּה קָשָׁה הַדְּבָר לְנִשְׂאִים, וְרָאוּ שְׂרָאוֹי לְהַפְתָּם לִפִּי חֶרֶב לִוְלִי הַשְּׁבוּעָה? מִפְּנֵי שֶׁפָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית [נִשְׁיָחוּ חוּפְשִׁיִּים], וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית"; אֵלָּא הָיָה דִּינָם, שֶׁיְהִיּוּ לָמַס עֲבָדִים. וְהוֹאִיל וּבִטְעוֹת נִשְׁבְּעוּ לָהֶם - בְּדִין הָיָה שֶׁיִּהְיֶה עַל שֶׁהִטְעוּם, לִוְלִי חֲלוּל הַשֵּׁם.

ו. עֲמוֹן וּמוֹאָב - אֵין שׁוֹלְחִין לָהֶם לְשָׁלוֹם, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם". אָמְרוּ חֲכָמִים: לִפִּי שְׁנֵאמָר: "וְקִרְאֵתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם", יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב כֵּן? תִּלְמֹד לֹמַר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם". לִפִּי שְׁנֵאמָר: "עַמֶּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבָּךְ... בְּטוֹב לוֹ", יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב כֵּן? תִּלְמֹד לֹמַר: "וְטוֹבָתָם". וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שׁוֹאֲלִים בְּשְׁלוֹמָם, אִם הַשְּׁלִימוּ מַעֲצָמָם תַּחֲלָה, מִקְּבָלִין.

ז. בְּשִׁצְרִין עַל עֵיר לְתַפְשָׁה, אֵין מְקִיפִין אוֹתָהּ מֵאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ אֵלָּא מִשְׁלֵשׁ רִחוּתֶיהָ, וּמִנִּיחִין מְקוֹם לְבוֹרֶת, וְלִמִּי שְׂרוּצָה לְהַפְלִיט עַל נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאמָר: "וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְּן בְּאֲשֶׁר צָנָה ה' אֶת מֹשֶׁה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁבִּקֶּךָ צָנָה (לְצוּר רַק מִג' רִחוּת).

ח. אֵין קוֹצֵצִין אֵילָנִי מֵאֶכָּל שְׁחוּץ לְמִדְּנָה, וְאֵין מוֹנֵעִין מִהֵן אֲמַת [תַּעֲלֹת] הַמַּיִם עַד שֶׁיִּכְשְׁוּ - שְׁנֵאמָר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה"; וְכָל הַקּוֹצֵץ, לֹקְהָ. וְלֹא בְּמִצּוֹר בְּלִבְדִּי, אֵלָּא בְּכָל מְקוֹם, כָּל הַקּוֹצֵץ אֵילָן מֵאֶכָּל דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה - לֹקְהָ. אֲבָל קוֹצֵצִין אוֹתוֹ, אִם הָיָה מוֹזִיק אֵילָנוֹת אַחֲרִים, אוּ מִפְּנֵי שֶׁמּוֹזִיק בְּשִׁדָּה אַחֲרִים, אוּ מִפְּנֵי שֶׁדָּמִי וְקָרִים [לְבָנִי]; לֹא אֶסְרָה תוֹרָה, אֵלָּא דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה.

ט. כָּל אֵילָן סָרֵךְ - מִתֵּר לִקֵּץ אוֹתוֹ, וְאִפְּלוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ. וְכֵן אֵילָן מֵאֶכָּל שְׁהִקִּין, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֵלָּא דְּבָר מוֹעֵט שְׂאִינוֹ רָאוּי לְטָרֵחַ בּוֹ - מִתֵּר לְקַצּוֹ. וְכִמְהָ יִהְיֶה הַיָּזִית עוֹשֶׂה, וְלֹא יִקְצָנוּ? רַבֵּעַ הַקָּב יוֹתִים; וְדָקָל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה קָב תְּמָרִים, לֹא יִקְצָנוּ.

י. וְלֹא הֵאֵילָנוֹת בְּלִבְדִּי, אֵלָּא כָּל הַמִּשְׁפָּר כָּלִים, וְקוֹרֵעַ בְּגָדִים, וְהוֹרֵס בְּנִין, וְסוֹתֵם מַעֲזָן, וּמֵאֲבֵד מֵאֲכָלוֹת דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה - עוֹבֵר בִּ"לֹא תִשְׁחִית"; וְאֵינוֹ לֹקְהָ, אֵלָּא מִכַּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם [מַלְקוֹת מִדְּבָרָן].

יא. צָרִין עַל עִירוֹת הַגּוֹזִים בְּשִׁבְתָּ, וְעוֹשִׁין עִמָּהֶם מִלְחָמָה

שֶׁהוּא בּוֹ מְזֻבָּח כְּפָרָה, שְׁנֵאמָר: "וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ". וּבְכַפְרָעֲנוֹת הוּא אוֹמֵר: "עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָמוּת". וְאֵינוֹ דוֹמָה קוֹלָטָתוֹ מִחַיִּים, לִמִּי שֶׁקּוֹלָטָתוֹ לְאַחֵר מִיתָה. וְאֵף עַל פִּי כֵן, גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מוֹלִיכִין אֶת מִתִּיהֶן לְשָׁם; צָא וּלְמַד מִיַּעֲקֹב אֲבִינוּ וְיוֹסֵף הַצַּדִּיק.

יב. לְעוֹלָם יְדוּר אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִפְּלוּ בְּעֵיר שְׂרָבָה גוֹיִם, וְאֵל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאִפְּלוּ בְּעֵיר שְׂרָבָה יִשְׂרָאֵל; שֶׁכָּל הַיּוֹצֵא לְחוּצָה לְאֶרֶץ - כָּאֵלּוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה וְרָה, שְׁנֵאמָר: "כִּי גִרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מִהֶסְתַּפַּח בְּנִחְלַת ה', לֵאמֹר: לָךְ עֲבַד אֱלֹהִים אַחֲרַי". וּבְכַפְרָעֲנוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְאֵל אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ". בְּשֵׁם שְׂאִסוֹר לְצֵאת מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ - כִּף אִסוֹר לְצֵאת מִכָּבֵל לְשָׂאֵר אֲרָצוֹת, שְׁנֵאמָר: "כְּבֻלָּה יִכְבֹּאוּ, וְשָׁמָּה יָמוּתוּ".

יום חמישי כ' אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ו

א. אֵין עוֹשִׁין מִלְחָמָה עִם אָדָם בְּעוֹלָם, עַד שֶׁקּוֹרְאִין לוֹ לְשָׁלוֹם - אֶחָד מִלְחָמַת הָרְשׁוּת, וְאֶחָד מִלְחָמַת מִצְוָה, שְׁנֵאמָר: "כִּי תִקְרַב אֶל עֵיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ, וְקִרְאֵתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם". אִם הַשְּׁלִימוּ, וְקִבְּלוּ שְׁבַע מִצְוֹת שְׁנִצְטוּ בְּנֵי נָח עֲלֵיהֶן - אֵין הוֹרְגִין מֵהֶם נֶשְׁמָה, וְהָרִי הֵם לָמַס, שְׁנֵאמָר: "יִהְיֶה לָךְ לָמַס, וְעֲבָדוֹךָ". קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם הַמַּס, וְלֹא קִבְּלוּ הָעֲבָדוֹת, אוּ שֶׁקִּבְּלוּ הָעֲבָדוֹת, וְלֹא קִבְּלוּ הַמַּס - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם; עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ שְׁנֵיהֶם. וְהָעֲבָדוֹת שֶׁיִּקְבְּלוּ - הֵיא שֶׁיְהִיּוּ נִבְזִים וְשִׁפְלִים לְמַטָּה, וְלֹא יִרְמִיּוּ רֹאשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, אֵלָּא יִהְיֶיּוּ כְּבוֹשִׁים תַּחַת יָדָם; וְלֹא יִתְמַנּוּ עַל יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹם דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם. וְהַמַּס שֶׁיִּקְבְּלוּ - שֶׁיְהִיּוּ מוֹכְנִים לְעֲבוּדַת הַמֶּלֶךְ בְּגוֹפָם וּבְמוֹנָם, כְּגוֹן בְּנֵין חַחוּמוֹת, וְחִזּוּק הַמִּצְוֹת, וּבְנֵין אֲרָמוֹן הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שְׁנֵאמָר: "וְזֶה דְּבַר הַמַּס אֲשֶׁר הָעֵלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה, לְכַנּוֹת אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַמְּלוּא, וְאֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וְכו' וְאֶת כָּל עֲרֵי הַמַּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשְׁלֵמָה וְכו' וַיַּעֲלֵם שְׁלֵמָה לָמַס עוֹבֵד, עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֵמָה עֲבָד, כִּי הֵם אֲנָשִׁי הַמִּלְחָמָה, וְעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְשְׁלִישֵׁיו, וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו".

ב. וַיֵּשׁ לְמֶלֶךְ לְהַתְנוֹת עִמָּהֶם שִׁיחַ חֲצִי מְמוֹנָם אוּ הַקְרָעוֹת וַיִּנָּח כָּל הַמַּטְלָטְלִין, אוּ כָּל הַמַּטְלָטְלִין וַיִּנָּח הַקְרָעוֹת - כְּפִי מַה שִּׁתְּנָה.

ג. וְאִסוֹר לְשָׂקֵר בְּבְרִיתָם וּלְכַבֵּשׁ לָהֶם, אַחֵר שֶׁהַשְּׁלִימוּ וְקִבְּלוּ שְׁבַע מִצְוֹת.

ד. וְאִם לֹא הַשְּׁלִימוּ, אוּ שֶׁהַשְּׁלִימוּ וְלֹא קִבְּלוּ שְׁבַע מִצְוֹת - עוֹשִׁין עִמָּהֶם מִלְחָמָה, וְהוֹרְגִין כָּל הַזִּכְרִים הַגְּדוּלִים, וּבּוֹזִזִין כָּל מְמוֹנָם וְטַפָּם; וְאֵין הוֹרְגִין אִשָּׁה וְלֹא קֶטֶן - שְׁנֵאמָר: "וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף", זֶה טַף שֶׁל זִכְרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִלְחָמַת הָרְשׁוּת, שֶׁהֵיא עִם שְׂאֵר הָאֲמוֹת. אֲבָל שְׁבַעָה עֲמִין וְעַמְלֵק שְׂלָא הַשְּׁלִימוּ, אֵין מִנִּיחִין מֵהֶם נֶשְׁמָה, שְׁנֵאמָר: "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעַמִּים וְכו' רַק מִעֲרֵי הָעַמִּים וְכו' לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה". וְכֵן הוּא אוֹמֵר

האיש הירא ונרף הלבב"; ושוטר אחר משמיע לכל העם.
ד. ואחר שחוזרין כל החוזרין מערכי המלחמה, מתקנין את המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם. ומעמידין מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשילין [קרדומות] של ברזל בידיהם; וכל המבקש לחזור מן המלחמה - הרשות בידם לקפח את שוקיו, שתחלת נפילה ניסה. במה דברים אמורים, שמחזרין אנשים אלו מערכי המלחמה? במלחמת הרשות. אבל במלחמת מצוה - הכל יוצאין, אפלו חתן מחדרו וכלה מחפתה.

ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות [- תבואה] - הואיל וראוי לדירה; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שגפן לו במתנה, או הירוש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער אכסדרה [פרוזדור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, או הגזול בית - הרי זה אינו חוזר.

ו. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפלו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המבריק [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרכיב [אילו באילון] הברכה והרכבה שהיא חִיבַת בערלה. אחד הלוקח, ואחד הירוש, ואחד שגפן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל כרם - אינו חוזר עליו. וכן כרם של שני שתפין, אין חוזרין עליו.

ז. אחד המאגר את הבתולה, ואחד המאגר את האלמנה, וכן אם נפלה לו יבמה [אשת אחיו שמת ללא בנים]; אפלו חמשה אחים, ומת אחד מהם - כלן חוזרין. קדש אשה מעכשו לאחר שנים עשר חדש [- על מנת שיחולו אם לא יחזור בו י"ב חודש], ושלם הזמן במלחמה - חוזר וקא לו. ח. המחזיר את גרושתו, והמאגר אשה האסורה לו, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה [- גבעונית] לישראל, וכת ישראל לממזר ולנתיני - אינו חוזר.

ט. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה - כששומעין את דברי הפהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא, ומתקנין את הדרכים.

י. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית וחנכו, והנושא ארוסתו, או שיבם, ומי שחלל את פרמו - אין יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת, ושמת את אשתו". מפי הקבלה [ממדרשה] למדו, שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכהן שחתן, שחתן לאכל פרי.

יא. כל השנה פלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן [קרשים] לפסי העיר [לחיזוק שער העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני לאוין, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.

בשבת - שנאמר: "עד רדתה", ואפלו בשבת; בין מלחמת מצוה, בין מלחמת הרשות.

יב. כשחוזרין, חונקין בכל מקום. ומי שנהרג במלחמה - במקום שיפל, שם יקבר; קונה מקומו כמת מצוה.

יג. וארבעה דברים פטור במתנה: אוכלין הדמאי [פירותיו של עם הארץ וספק מעושר]; ופטורין מרחיצת ידים, תחלה; ומביאין כל מיני עצים מקל מקום - ואפלו מצאן תלושין ויבשין, אין מקפידין על כך במתנה. וכן פטורין מלערב ערובי חצרות במתנה, אלא מטלטלין מאהל לאהל ומספה לספה - והוא שיקיפו כל המתנה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שתהיה רשות יחיד, כמו שנתבאר בהלכות שבת. ואין מתנה פחותה מעשרה. וכשם שפטורין מקל אלו בהליכתו, כך פטורין בחזירתו. יד. ואסור להפנות [צרכים] בתוך המתנה, או על פני השדה בכל מקום; אלא מצות עשה לתקן שם דרך מיוחדת להפנות בה, שנאמר: "וידת תהיה לך מחוץ למתנה וכו'".

טו. וכן מצות עשה להיות יחד לכל אחד ואחד, תלויה עם כלי מלחמתו - יצא באותה הדרך, ויחפר בה, ויפנה, ויכסה, שנאמר: "וידת תהיה לך על אונג וגו'". ובין שיש עמם ארון [האלוקים], ובין שאין עמם - כך הם עושים תמיד, שנאמר: "והיה מתנה קדוש".

יום שישי כ"א אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ז

א. אחד מלחמת מצוה, ואחד מלחמת הרשות - ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה; וזה הוא הנקרא 'משוח מלחמה'.

ב. שני פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם: אחת בספר [- בגבול] בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה - אומר אליהם: "מי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו וגו'"; כשישמע דברי, יחזר מערכי המלחמה. ואחת בערכי המלחמה [- בחזית], אומר: "אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצרו מפניהם".

ג. בעת שעורכין המערכות, והם קרובים להלחם, משוח מלחמה עומד במקום גבוה, וכל המערכות לפניו, ואומר להם בלשון הקדש: "שמע ישראל! אתם קרבים היום למלחמה על איביכם; אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצרו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם, להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם". עד כאן משוח מלחמה אומר, וכהן אחר תחתיו משמיע לכל העם בקול רם. ואחר כך אומר משוח מלחמה: "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחנכו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחללו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקחנה". עד כאן משוח מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי

יִלְחָצָנָה [- יבעלנָה] בַּמִּלְחָמָה? - שְׁנֵאמַר: "וְהִבְאֵתָהּ",
יִכְנִיסָהּ לְמָקוֹם פְּנוּי וְאַחֵר כִּף יָבֵעַל.

ד. הִכְהֵן מִתָּר בִּיפֶת תֹּאֵר בְּבִיָּאָה רִאשׁוֹנָה, שְׁלֹא דִפְרָה
תּוֹרָה אֶלָּא כִּנְגֵד הַיָּצֵר; אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׂאֵא אוֹתָהּ אַחֵר
כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא גִּיּוֹרֶת.

ה. וְכִיצַד דִּין יִשְׂרָאֵל בִּיפֶת תֹּאֵר? אַחֵר שִׁיבְעִלְנָה בִּיָּאָה
רִאשׁוֹנָה, וְהִיא בְּגִיּוֹתָהּ - אִם קָבְלָה עָלֶיהָ לְהִכָּנֵס תַּחַת
כּוֹפֵין הַשְּׂכִינָה, מִטְבִּילָה לְשֵׁם גְּרוֹת מִיד. וְאִם לֹא קָבְלָה -
תִּשָּׁב בְּבֵיתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁנֵאמַר: "וּבִכְתָּתָהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת
אִמָּהּ יָרַח יָמִים"; וְכֵן בּוֹכָה עַל דָּתָהּ, וְאֵינוֹ מוֹנֵעָה.
וּמִגְדֵּלֶת אֶת צַפְרָנֶיהָ וּמַגְלַחֶת אֶת רֹאשָׁהּ, כְּדִי שֶׁתִּתְגַּנֵּה
בְּעֵינֶיהָ. וְתִהְיֶה עֲמוּ בַּבֵּית: נִכְנָס וְרוֹאֶה אוֹתָהּ, יוֹצֵא וְרוֹאֶה
אוֹתָהּ, כְּדִי שֶׁיִּקְוֶה בָּהּ. וְיִגְלַגֵּל עִמָּה [יִשְׁכַּנְתָּהּ] כָּל שְׁלֹשִׁים
יוֹם, כְּדִי שֶׁתִּקְבֹּל. אִם קָבְלָה, וְרָצָה בָּהּ - הָרִי זֶה מִתְגִּירֶת,
וְטוֹבֶלֶת כָּכָל הַגָּרִים.

ו. וְצָרִיכָה לְהִמָּתֵן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים: חֳדָשׁ שֶׁל בְּכִיָּה, וְשָׁנִי
חֳדָשִׁים אַחֲרָיו. וְנוֹשְׂאָה בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין. וְאִם לֹא חִפֵּץ
בָּהּ, מְשַׁלְּחָה לְנִפְשָׁהּ. וְאִם מִכָּר אוֹתָהּ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
שְׁנֵאמַר: "וּמִכָּר לֹא תִמְכְּרֶנָּה בְּכֶסֶף, לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ";
וְאִינָה מִכּוּרָה, וּמִחֲזִיר הַדָּמִים. וְכֵן אִם כָּבַשׁ אוֹתָהּ אַחֵר
שֶׁנִּבְעֲלָה לְשֵׁם שְׁפָחָה - מְשִׁישֶׁתֶּמֶשׁ בָּהּ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
שְׁנֵאמַר: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ", שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ.

ז. לֹא רָצָת לְהִתְגַּיֵּר, מַגְלִילִין עִמָּה כָּל שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ.
לֹא רָצָת - מִקְבֵּלֶת שְׁבַע מַצּוֹת שֶׁנִּצְטָווּ בְּגִי נָח, וּמְשַׁלְּחָה
לְנִפְשָׁהּ; וְהָרִי הִיא כָּכָל הַגָּרִים הַתּוֹשְׁבִים. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא
אוֹתָהּ, שְׂאִסּוֹר לִשְׂאֵא אִשָּׁה שְׁלֹא נִתְגִּירָה.

ח. נִתְעַבְרָה מִבִּיָּאָה רִאשׁוֹנָה - הָרִי הַנּוֹלֵד גֵּר, וְאֵינוֹ בָּנוּ
לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִן הַגּוֹיָה; אֶלָּא שְׁבִית דִּין
מִטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעְתָּן. וְתִמָּר מִבִּיָּאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יִפֶּת
תֹּאֵר הִיא, אֲבָל אֲבִשְׁלוּם נוֹלֵד מֵאַחֵר הַנְּשׂוּאִין. נִמְצָאת
תִּמָּר אַחֲתֵי אֲבִשְׁלוּם מֵאִמּוֹ, וּמִתַּרְתִּי לְהִנְשֵׂא לְאִמָּנוּ; וְכֵן
הִיא אוֹמֶרֶת: "דִּבְרָ נָא אֶל הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹא יִמְנְעֵנִי מִמֶּךָ".

ט. יִפֶּת תֹּאֵר שְׁלֹא רָצָת לְהִנָּחֵם [לְעוֹבֵב אֶת הַ] עֲבוּדָה זָרָה
לְאַחֵר הַשָּׁנִים עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ, הוֹרְגִין אוֹתָהּ. וְכֵן עִיר
שֶׁהִשְׁלִימָה - אֵין כּוֹרֶתִין לָהּ בְּרִית, עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בַּעֲבוּדָה
זָרָה, וַיִּאֲבָדוּ כָּל מִקְדוּשֵׁיהָ, וְיִקְבְּלוּ שָׂאֵר הַמַּצּוֹת שֶׁנִּצְטָווּ
בְּגִי נָח; שֶׁכָּל גּוֹי שְׁלֹא קָבַל עָלָיו מַצּוֹת שֶׁנִּצְטָווּ בְּגִי נָח
- הוֹרְגִין אוֹתוֹ, אִם יִשְׁנֶה תַּחַת יָדָיו.

י. מִשָּׁה רַבָּנוּ לֹא הִנְחִיל הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת אֶלָּא לִישְׂרָאֵל,
שְׁנֵאמַר: "מוֹרֶשֶׁה קִהְלֹת יַעֲקֹב", וְלִכָּל הַרֹצֵה לְהִתְגַּיֵּר
מִשְׂאֵר הָאֲמוֹת, שְׁנֵאמַר: "כֶּכֶם בָּגָר". אֲבָל מִי שְׁלֹא רָצָה, אֵין
כּוֹפִין אוֹתוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה וּמַצּוֹת. וְכֵן צָוָה מִשָּׁה רַבָּנוּ מִפִּי
הַגְּבוּרָה, לִכְפֹּת אֶת כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם לְקַבֵּל כָּל מַצּוֹת שֶׁנִּצְטָווּ
נָח, וְכָל מִי שְׁלֹא קָבַל, יִתְרַג. וְהַמְקַבֵּל אוֹתָן - הוּא הַנִּקְרָא 'גֵּר
תּוֹשֵׁב' בְּכָל מָקוֹם; וְצָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו בְּפִנֵּי שְׁלֹשָׁה חֳבָרִים [-
תַּלְמִידֵי חֲכָמִים]. וְכָל הַמְקַבֵּל עָלָיו לְמוֹל, וְעָבְרוּ עָלָיו שָׁנִים
עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ וְלֹא מָל - הָרִי זֶה כְּמִין שְׂבָאֲמוֹת.

יב. בָּנָה בֵּית וְהִשְׁפִּירוֹ לְאַחֲרִים, וְהִקְדִּים לוֹ שְׁכָרוֹ [מֵרָאשׁ]
- הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁחֲנֹכוֹ. נָתַן לוֹ שְׁכָרוֹ לְאַחֵר שָׁנִים עֶשְׂרֵי
חֳדָשׁ, הָרִי הוּא כְּמִי שְׁלֹא חֲנֹכוֹ עַד עֵתָהּ.

יג. בָּנָה בֵּית, וְנָתַן בוֹ חֲפָצִי, וְנָעַל עָלֶיהֶם - אִם הִיא
צָרִיף לְבִטָּל [מִזְמָנוֹ] עַל שְׁמִירָתָם, הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁחֲנֹכוֹ
וְהִתְחִיל לִישֹׁב בוֹ; וְאִם אֵינֶם צָרִיכִין לִישֹׁב וּלְשַׁמְרָם, הָרִי
זֶה כְּמִי שְׁלֹא חֲנֹכוֹ.

יד. וְכָל הַבּוֹנֶה בֵּית אוֹ נֹטֵעַ כֶּרֶם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינוֹ
חֹזֵר עָלֶיהֶם.

טו. "מִי הָאִישׁ הִנֵּרָא וְרַף הַלֵּכֶב" - כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׁאֵין בְּלִבּוֹ
כַּח לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה. וּמֵאַחֵר שֶׁיִּכָּנֵס אָדָם בְּקִשְׁרֵי
הַמִּלְחָמָה, יִשְׁעֵן עַל מְקוֹה יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעוֹ בַּעַת צָרָה,
וְיִדַּע שֶׁעַל יְחִיד הַשֵּׁם הוּא עוֹשֶׂה מִלְחָמָה, וְיִשִּׁים נִפְשׁוֹ
בְּכַפּוֹ, וְלֹא יִירָא וְלֹא יִפְחַד, וְלֹא יִחָשֵׁב לֹא בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא
בְּבָנָיו, אֶלָּא יִמָּחֶה זִכְרוֹ מִלִּבּוֹ, וְיִפְנֶה מִכָּל דָּבָר לְמִלְחָמָה.
וְכָל הַמִּתְחִיל לִחָשֵׁב וּלְהִרְהוֹר בַּמִּלְחָמָה, וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ -
עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "אֵל יָרֵף לְבַבְכֶּם, אֵל תִּירָאוּ
וְאֵל תִּחְפְּזוּ וְאֵל תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל דָּמִי
יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִין בְּצַנְאוֹ; וְאִם לֹא נִצַּח וְלֹא עָשָׂה מִלְחָמָה
בְּכָל לְבוֹ וּבְכָל נִפְשׁוֹ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁשָּׁפַף דָּמִי הַכֹּל,
שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִמַּס אֶת לֵבָב אֶחָיו כְּלָכְבוֹ". וְהָרִי מִפְּרֹשׁ
בְּקָבְלָה: "אֲרוּר עוֹשֶׂה מְלָאכַת ה' רְמִיָּה, וְאֲרוּר מִנְעַ חֲרָבוֹ
מִדָּם". וְכָל הַנִּלְחֵם בְּכָל לְבוֹ בְּלֹא פֶחַד, וְתִהְיֶה כּוֹנֵנוֹ
לְקֹדֶשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּלִבּוֹ - מִכְּטָח לוֹ שְׁלֹא יִמְצֵא נֹזֵק וְלֹא
תִּגְיַעוּ רָעָה, וְיִכְנֶה לוֹ בֵּית נָכוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִזְכֶּה לוֹ וּלְכַנְיָו
עַד עוֹלָם, וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר: "כִּי עָשָׂה
יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדֹנֵי בֵּית נֶאֱמָן, כִּי מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנֵי נִלְחֵם,
וְרָעָה לֹא תִמְצֵא בָּהֶם מִיָּמֶיךָ וְכוּ'; וְהִיא נִפְשׁ אֲדֹנֵי צְרוּרָה
בְּצָרוֹר הַחַיִּים, אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

שבת קודש כ"ב אייר ה'תשס"ט

הַלְכוֹת מַלְכִּים וּמִלְחָמוֹת פָּרָק ח

א. חֲלוּצִי [- חִיילִי] הַצָּבָא - כְּשִׁיכָנְסוּ בְּגָבּוֹל הַגּוֹזֵם,
וְיִכְבְּשׁוּ אוֹתָם וְיִשְׁבּוּ מֵהֶם - מִתָּר לָהֶם לְאַכֵּל גְּבוּלוֹת
וּטְרָפוֹת וּבִשְׂר חֲזִיר וְכוּצָא בּוֹ, אִם רָעַב וְלֹא מִצָּא מָה
יֵאכֹל אֶלָּא מֵאַכְלוֹת אֵלוֹ הָאֲסוּרִים; וְכֵן שׁוֹתָה יַיִן נֶסֶף. מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ: "וּבִתִּים מְלָאִים כָּל טוֹב" - עָרְפֵי חֲזִירִים
וְכוּצָא בָּהֶם.

ב. וְכֵן בּוֹעֵל אִשָּׁה בְּגִיּוֹתָהּ, אִם תִּקְפּוּ יָצָרוֹ. אֲבָל לֹא יָבֵעַל
אוֹתָהּ וְיִלְף לוֹ, אֶלָּא מִכְנִיסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְרִאִיתָ
בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר וְכוּ'". וְאִסּוֹר לְבַעַל אוֹתָהּ בִּיָּאָה
שְׁנִיָּה, עַד שִׁישְׂאָנָהּ.

ג. אֵין אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר מִתַּרְתִּי אֶלָּא בְּשַׁעַת הַשְּׂכִיָּה,
שְׁנֵאמַר: "וְרִאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר" - בֵּין בְּתוּלָה,
בֵּין בְּעוּלָה, בֵּין אִשָּׁת אִישׁ; שְׁאֵין אִישׁוֹת לְגוּזִים.
"וְחִשְׁקָתָ", אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה יָפָה. "בָּה" - וְלֹא בַּחֲבֵרָתָהּ;
שְׁלֹא יָבֵעַל שְׂתִים. "וְלִקְחָתָהּ לָךְ לְאִשָּׁה" - שְׁלֹא יִקַּח שְׂתִים,
יָבֵעַל אַחַת וְיִנָּחֵם אַחַת לְאִבּוֹ אוֹ לְאִחּוֹ. וּמִנֵּין שְׁלֹא

הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שפני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשין מפני הכרע הדעת - אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא מחכמיהם.

יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזהר לעשותן - הרי זה מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ט"ז-כ"ב אייר ה'תשס"ט

אמרו בכמה מקומות (ראש השנה כח: ועוד):
"עובר על כל-תוסיף", "עברת על כל-תוסיף".

המצוה השי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגרוע מן-התורה, לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו: "ולא תגרע ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים: "נמצא עובר על כל-תגרע", "והרי עברת על כל-תגרע".

יום שני י"ז אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שיח. שיט.

מצות עשה רי. ריא.

המצוה השי"ח — האזהרה שהזהר כל-אדם ממנו מלקלל אב ואם, והנה הענש מפדוש בתורה, והוא אמרו: "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל הנסקלין ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד — נסקל. אבל האזהרה לא נתבארה בפדוש בפרוש, שלא אמר: לא תקלל אביך; אלא כבר קדם שבארה האזהרה מלקלל כל-אדם מישראל — וזה כולל את-האב וזולתו. ובמקללתא (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל אביו ואמו מות יומת", ענש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר "אלהים לא תקלל", אם דין הוא אביך — הרי הוא בכלל אלהים; ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא; ואם בור (אדם פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל חרש". הרי אפה דין בנזין אב (אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן — שפרט המובא בפסוק מסויים הוא כ"אב" ויסוד להעתיקו למקומות נוספים שבאותו ענין) משלשפן וגו' עד הצד השוה שבהם שהם 'בעמך' ואפה מזהר על קללתם, אף אביך שבעמך אפה מזהר על קללתו. ובספרא (פרשת קדושים): "כיי-איש איש אשר יקלל את-אביו

יום ראשון ט"ז אייר ה'תשס"ט

מצות עשה קעד.

מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.

המצוה הקע"ד — הצווי שנוצטוונו לשמע לבית דין הגדול ולנהג על פיהם בכל אשר יצוו בעניני אסור ומתר. ואין חלוק בזה בין דבר שקבלוהו בקבלה (איש מפי איש עד משה רבינו), ובין דבר שלמדוהו באחת המדות שהתורה נדרשת בהן, או דבר שהספימו עליו כדי לגדור פרצה (גזרות חכמינו שהם סג לתורה), או בהתאם לאיזה מצב שהוא (לפי צרכיו הרוחניים של הדור), ממה שנגראה להם נכון ושיש בו חזק לתורה — כל-זה חייבים אנו לקימו ולעשותו ולנהג על פי דבריהם, כל נעבור עליהם, והוא אמרו יתעלה: "על-פי התורה אשר יורוף וגו'" (דברים יז, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים): "ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה — זו מצות עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פז).

המצוה השי"ב — האזהרה שהזהרנו מלחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום (חכמים שמהם אנו מקבלים תורה שבעל פה) ומלסור מפל-מה-שיצונו במעשי התורה והוא אמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך" (שם) ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "לא תסור וגו' — זו מצות לא-תעשה". והעובר על לאו זה — והוא זקן (חכם) ממרא (פי הסנהדרין ומורה כדעתו) — חייב חנק, בתנאים המקבלים המבארים בסוף סנהדרין (פו:), ושם נתבארו דיני מצוה זו.

המצוה השי"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוסיף בתורה לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסף עליו" (שם יג, א). ובפרוש

יום שלישי י"ח אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קצה.

מצות עשה לו.

המצוה הקצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהיות זולל וסובא (שקוע ולהוט) במאכל ומשתה בימי הנצרות בתנאים האמורים בכן סורר (סר מדרכו) ומורה (ממרה פי אביו), והוא אמרו יתעלה: "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו) ובאור ענין זה שכן סורר ומורה מכלל מחיבי מיתת בית דין ומפרש בתורה (דברים כא, כא) שהוא בסקילה. וכבר בארנו בהקדמת מאמר (ספר) זה (סוף הכלל הי"ד) שכל-מה שחייב בו הכתוב פרת או מיתת בית דין הרי הוא מצות לא-תעשה, חוץ מן הפסח והמילה, כמו שבארנו (בהקדמה שלאחר הכלל הי"ד). וכיון שדן את זה הזולל והסובא בתנאים האמורים בסקילה ידענו שזה מעשה שמהרים עליו בהחלט, והרי נתבאר הענש, ונשאר לנו לחקור על האזהרה לפי הכלל שלנו: לא ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר. ולשון גמרא סנהדרין (סג): "אזהרה לכן סורר ומורה מניין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם", כלומר: לא תאכל אכילה הגורמת לשפוך דם, והיא אכילת זה הזולל וסובא שחייב בו מיתה. ואם אכל אותה האכילה הרעה באותם הדרכים הבלתי טובים — הריהו עובר על לאו, ואף-על-פי שזה לאו שבכללות, כמו שבארנו בכלל התשיעי, אין בכך כלום. שפיון שהענש מפרש, לא נחש (נפקק) לאזהרה אם היא מן-הדין או מן לאו שבכללות. וכבר בארנו את-זה כמה פעמים וקדמו ממנו דגמאות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין.

המצוה הל"ז — הצווי שנוצטוינו שיתטמאו הפהנים לקרובים הנזכרים בתורה (שם כא, ב-ג). שכן מאחר שמנעם הכתוב מלהתטמא למת בלבד (ולא לשאר הטומאות), כדי לכבדם, והתיר להם להתטמא לקרובים, היה אפשר לחשב שזה תלוי ברצונם ושווה רשות בלבד: רוצה — יתטמא; אינו רוצה — אל יתטמא, לפיכך גזר עליהם גזרה וחיובם בחיוב, והוא אמרו יתעלה: "לה

ואת-אמו" וגו' (ויקרא כ, ט) ענש שמענו, אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל", שזה ללשון המכלתא. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (נג).

המצוה השי"ט — האזהרה שהזהרנו מלהפנות אב ואם. וגם כן לא נתבאר בכתוב אזהרה מיוחדת למעשה זה; אבל הזכיר את-הענש ואמר: "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טז), ולמדנו האזהרה למכה אביו על הדרך שלמדנו למקלל אביו, והוא שפך בארנו במצוה המשלימה שלש מאות שאנו מזכירים: על כל-אדם מישאל שלא להפנותו, ואביו בכלל. ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "מכה אביו ואמו" וגו' ענש שמענו, אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: ארבעים יפנו לא יסיף" (דברים כה, ג). והרי דברים קל וחמר: אם מי שמצוה להפנותו הרי הוא מזקק שלא להפנותו, מי שמצוה שלא להפנותו — דין הוא שיהא מזקק שלא להפנותו. והעובר על לאו זה, כלומר: המכה אביו ואמו במזיד ויוצא מהם דם — חייב חנק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פה).

המצוה המשלימה מאתים ועשר — הצווי שנוצטוינו לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה: "כבד את-אביך ואת-אמך" (שמות כ, יב; דברים ד, טז) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רבם בקדושין (לא). ולשון ספרא (ריש פרשת קדושים): "איזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".

המצוה הרי"א — הצווי שנוצטוינו לירא מאב ואם. ושנחשבם כמעלת מי שיראים ממנו שיעניש, כמו המלך, ונתנהג עמהם כמו שנתנהג עם מי שיראים ממנו, וחוששים פן יעשה להם דבר בלתי רצוי, והוא אמרו יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג) ולשון ספרא (פרשת קדושים שם): "איזהו מורא? לא ישוב במקומו (המיוחד לו) ולא מדבר במקומו ולא יסתור את-דבריו". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בקדושין (לה).

הַטִּמָּאָה, בֵּין בִּנְגִיעָה בֵּין בְּמִשָּׁא (הרים חפץ שהמת מונח עליו בלי לגעת במת), וְהוּא אָמְרוּ: "לֹאֲבִיּוֹ וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא" (ויקרא כא, יא). ואולי תחשוב שְׁזֶה וְהַקּוֹדֵם (לא תעשה קסז) עֲנִין אֶחָד הוּא, וְשֶׁזֶה שָׁאֵמַר "לֹאֲבִיּוֹ וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא" בְּאוֹר הוּא — אֵין הַדָּבָר כֵּן, אֲלֵא הֵם שְׁנֵי לְאוֹיִן: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "חֵיב בְּלֹא יָבֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא" וְכֵן חֵיבֵי בְּכֵהֶן הַדִּיּוֹט בְּדִין גִּזְרָה שְׁוֶה, אָמְרוּ: "כְּשֶׁם שְׂכֵהֶן גְּדוֹל שְׁנֶאֱסָרָה עָלָיו נֶפֶשׁ מֵת חֵיב בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא, כִּי גַם כֵּהֶן הַדִּיּוֹט, בֵּין שְׁנֶאֱסָרָה עָלָיו לְהִטְמָא בְּנֶפֶשׁ מֵת חֵיב בְּלֹא יָבֹא". אָבֵל לֹא מְנִינוֹ אוֹתוֹ (כשתי מצוות גם בכהן הדיוט) מִהִטְעָם שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַשְּׁנֵי (והוא: כיון שאינו בא במפורש), אֲלֵא מְנִינוֹ שְׁנֵי לְאוֹיִן אֵלוֹ (בכהן גדול) מִכֵּין שֶׁהֵם שְׁנֵי פְסוּקִים: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא; וְעֲנִין "לֹא יָבֹא" אֵינוֹ עֲנִין "לֹא יִטְמָא", כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרֵי מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ (חז"ל) וְאָמְרוּ: חֵיב בְּלֹא יָבֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא.

יום חמישי כ' אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קסז.

הַמִּצְוָה הַקִּס"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִיר כֵּהֶן גְּדוֹל מִלְּהַמְצִיא עִם מֵת תַּחַת תְּקֵרָה אַחַת וְאֶפְלוֹ מִתִּי מִצְוָה, כְּלוּמַר: קְרוּבִיּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל כָּל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא" (ויקרא כא, יא) וְאִם נִטְמָא, וְאֶפְלוֹ לֹאֲבִיּוֹ וּלְאִמּוֹ — לוֹקָה.

יום שישי כ"א אייר ה'תשס"ט

שבת קודש כ"ב אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קסו.

הַמִּצְוָה הַקִּס"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִיר כֵּהֶן הַדִּיּוֹט מִלְּהַטְמָא לְשָׂאֵר מֵתִים חוּץ מִן־הַקְּרוּבִים הַמְּפָרָשִׁים בְּכַתוּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לִנְפֶשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעֶמְיוֹ" (ויקרא כא, א). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא־זֶה וְנִטְמָא לְזוּלַת חֲמִשָּׁה [שְׁשָׁה] מִתִּי מִצְוָה — חֵיב מִלְּקוּת. וְלֹאֹה זֶה אֵינוֹ חַל עַל הַנְּשִׁים; בָּא בְּקַבְּלָה (ספרא ריש פרשת אמור): "בְּנֵי אֶהְרֹן — וְלֹא בָנוֹת אֶהְרֹן".

יִטְמָא" (שם) כְּלוּמַר לְאַחֲתוֹ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "לֹה יִטְמָא — מִצְוָה. לֹא רָצָה לְהִטְמָא, מִטְמָאִין אוֹתוֹ עַל כְּרָחוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְיוֹסֵף הַכֹּהֵן שֶׁמִּתָּה אֲשֶׁתוֹ בְּעָרֵב הַפֶּסֶח וְלֹא רָצָה לְהִטְמָא לָהּ, וַיִּדְחֶפּוּהוּ חֲכָמִים וְטִמְאוּהוּ עַל כְּרָחוֹ". וְזוֹ עֲצָמָה הִיא מִצְוַת אָבֵל, כְּלוּמַר: שְׂכַל־אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֵיב לְהִתְאַבֵּל עַל קְרוּבִיּוֹ, רְצוֹנִי לוֹמַר שֶׁשָּׂה מִתִּי מִצְוָה (אב, אס, בן, בת, אח, ואחות). וּמִחֲמַת חֲמֵר חֵיבֵי זֶה פֶּרֶשׁ בְּכֵהֶן, שֶׁהוּא מְזַהֵר עַל הַטְּמָאָה, שִׁיתִּטְמָא עַל־כָּל־פָּנִים כְּשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שְׁלֹא יִקְלוּ בְּדִינֵי הָאֲבֵלוֹת. וְכִבְר נִתְבָּאֵר (זבחים ק.) שֶׁאֲבֵלוֹת יוֹם רִאשׁוֹן דְּאוֹרִיתָא. וּבְפֶרוּשׁ אָמְרוּ בְּמוֹעֵד קָטָן (יד:): "אָבֵל אֵינוֹ נוֹהֵג אֲבֵלוֹת בְּרָגֵל, אִי אֲבֵלוֹת דְּמַעַקְרָא (מלפני־כן, עַל מִי שֶׁמֵּת קוֹדֵם הַרְגֵּל) הֵּוא — אֲתִי (בא) עֲשֶׂה (שֶׁל "ושמחת בחגך") דְּרַבִּים (המוטל עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל) וְדָחִי עֲשֶׂה דִּיחִיד" (האבלוֹת — הַמוֹטֵל עַל הָאֲבֵל בַּלְבַּד). הֵּנָּה נִתְבָּאֵר (מכר שנקרא "עשה"), שֶׁחֵיבֵי הָאֲבֵלוֹת דְּאוֹרִיתָא וְשֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֶׂה, אֵפֹר דּוֹקָא בְיוֹם רִאשׁוֹן בַּלְבַּד: אָבֵל שָׂאֵר הַשְּׂכֵעָה — מְדַרְבְּנָן, וְשֶׁאֶפְלוֹ הַכֵּהֶן יִנְהֵג אֲבֵלוֹת בְיוֹם רִאשׁוֹן וְיִתְטְמָא לְקְרוּבִיּוֹ; וְהֵבֵן זֶה. וְכִבְר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ (אבלוֹת וטומאה) בְּמַסְכַּת מִשְׁקִין (מוֹעֵד קָטָן יט ואלילך) וּבִכְמָה מְקוּמוֹת בְּבִרְכוֹת (יח.) וּבְכַתּוּבֹת (ה:) וּבִכְמוֹת (כב: ועוד) וְעַבּוּדָה זָרָה (יג.) וּבְסִפְרָא בְּפֶרֶשֶׁת "אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים". וְחֵיבֵי זֶה שָׂאֵנוּ מִחֵיבִים אֶת־הַכֵּהֶן לְהִטְמָא לְקְרוּבִים אֵינוֹ חוֹבָה לְנָשִׁים — לְפִי שְׁמִי שֶׁהִזְהִיר שְׁלֹא יִטְמָא לְזוּלַת הַקְּרוּבִים, הוּא שְׁנֶאֱצִטָּה לְהִטְמָא לְקְרוּבִים; אָבֵל הַכֵּהֶן בֵּין שְׁלֹא הִזְהִירָה עַל טְמֵאת מֵת, כִּמּוֹ שֶׁאֲבָאֵר בְּמְקוֹמוֹ (לא תעשה קסו), כִּי אֵין עָלֶיהָ צוּי וְלֹא חֵיב לְהִטְמָא. אָמְנָם חֵיבֵת הִיא בְּאֲבֵלוֹת, אָבֵל הַטְּמָאָה תְלוּיָה בְּרְצוֹנָה. וְהֵבֵן זֶה.

יום רביעי י"ט אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קסח.

הַמִּצְוָה הַקִּס"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִיר כֵּהֶן גְּדוֹל מִלְּהַטְמָא לְמֵת מִן הַמֵּתִים בְּאִיזָה אוֹפֵן שֶׁתִּהְיֶה

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל משמע שגם אלו שעדיין
היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקלות על הים. (שואלת הגמרא, והא
לא הווי. משיבה הגמרא, אמר רבי תנחום, ביום נעשה להן באספקלריא
– מראה המאירה וראוי).

שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבר איוב
כו'. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר 'הן יקטלני לו אייחל',
ועדיין הדבר שקול, 'לו' אני מצפה או אני מצפה. מקשה הגמרא, וליחיו
הא' לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אל"ף בתיב לא' הוא, שפירושו
אני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, לו' הוא שפירושו שומע, ומפני מה
אומרת המשנה הדבר עדיין שקול, וצריך להביא פסוק נוסף.

דוחה הגמרא את הקושיא, וכל היכא דבתיב בלמ"ד אל"ף, לא הוא,
אלא מעתה, בלל צרתם לא צר', דבתיב לא' בלמ"ד אל"ף, הכי נמי
דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש ברוך הוא אינו נמצא עמהם
בצרתם, וכי תימא הכי נמי, שכן הוא הפירוש, והבתיב בהמשך הפסוק,
'ומלאך פניו חושעם', הרי שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע להם
בצרתם. אלא (לאו), משמע הכי, ומשמע הכי – פעמים שהכוונה כך
ופעמים שהכוונה כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.

תניא רבי מאיר אומר, נאמר 'רא אלהים באיוב, ונאמר 'כי ירא
אלהים אתה' באברהם, מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה, אף
ירא אלהים האמור באיוב מאהבה, ואברהם גופיה מנלן שמאהבה,
דבתיב 'ודע אברהם אוהבי'.

שואלת הגמרא, מאי איבא בין עושה מאהבה לעושה מיראה.
ומשיבה, איבא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול העושה
מאהבה יותר מן העושה מיראה, שההעושה מיראה, תלוי זכותו ומגינה
לאלף דור שלאחריו, וזה העושה מאהבה, תלוי לאלפים דור. ומנין שכן
הוא, כיון שהבא בתיב, לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי' הרי שלאזהביו
הוא תולה אלפים, והתם בתיב, ולשומרי מצותיו לאלף דור' הרי
שלשומרי מצותיו שאינם עושים מאהבה אלא מיראה, תולה אלף.

מקשה הגמרא, התם נמי – בפסוק של אלף דור בתיב 'לאוהביו
ולשומרי מצותיו לאלף דור'. מתרצת הגמרא, האי לדקמיה ליה והאי
לדקמיה ליה – לאלפים סמוך לאוהבי, ולאלף דור' סמוך ולשומרי
מצותיו.

הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
אקרינן בחלמא – הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך אשר
צפנת ליראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקרינן בחלמא 'וישמחו כל חוסי
כך לעולם ידעו ויעלצו בד' אוהבי שמך'. אמר להו רבא, תרוויכו רבנן
צדיקן גמורי אתון – שניכם צדיקים גמורים, אלא שמר עובד את הקדוש
ברוך הוא מאהבה, ולכן הקריאו לו ויעלצו כך אוהבי שמך, ומר עובדו
מיראה, ולכן הקריאו לו 'אשר צפנת ליראיך'.

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא פרק שישי

הפרק עוסק בדיני העדות על סוטה.

משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטור עם פלוני, ונסתרה אחר קניויו,
אפילו שמע על כך שנסתרה מעוף הפורת, כלומר שלא שמע בעדות
גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות כגון עבד או שפחה,
אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את אשתו בגט, ויתן בתובה,
דברי רבי אליעזר. רבי אלעזר סובר כזה כשיטתו בתחילת המסכת שאין
צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם הפסולים לעדות נאמנים כזה, כמו
שנאמנים להעיד על טומאתה, משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך
נאסרת לבעלה בעדותם עד שישקה אותה מים המאירים, ואם אינו רוצה
להשקותה, יוציא ויתן כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה אם
אין שני עדים כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישיאו ויתנו
בה מוהרות בלבנה – שנשים השחורות חוטי פשתן בלילה, ישאו ויתנו,
כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע למצב זה, מכוער הדבר, ויוציאה בגט,
שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מוהרות בלבנה, אין המים המאירים
בדקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.

אם אמר עד אחד, אני ראיתי שנטמאת בסתירה זו שעליה העידו
שני העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח לפי רבי
אליעזר, לא היתה שותה, כי אחרי שקיבלנו עדות שנסתרה, עד אחד נאמן
להעיד שנטמאה, משום שרגלים לדבר, ואין צורך לבדוקה, ונאמנותו היא
אף להפסידה כתובתה, וכפי שנדרש מהפסוקים בהמשך המשנה. ממשיכה
המשנה, ולא עוד, ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו עבד, אפילו שפחה
המעידים שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה ואינה שותה, ונאמנים אף
לפוסלה מבתובתה. ממשיכה המשנה, תמותה, וכת תמותה, וצרתה,
ויבמתה, וכת בעלה מאשה אחרת, אף ששונאות אותה ואינן נאמנות
בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו נאמנות לעדות זו שנטמאה
כשנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו לפוסלה מבתובתה, שהאיל
ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה, אלא נאמנותן היא רק לענין שלא
תשתה.

המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות נאמן
שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר, שלולי גזירת
הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שהיה בדיון שנאמר שעד אחד לא
יהיה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ומה אם עדות ראשונה – על הסתירה,
שאין אוסרתה על בעלה איסור עולם, אלא רק עד שתשתה ותמצא
טהורה, אינה מתקיימת בפחות משנים, עדות אחרונה – שהעידו
שנטמאה לאחר שהועדה שנסתרה, שאוסרתה לבעלה איסור עולם, והיא
חמורה יותר, האם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים. אך דוחה
המשנה, תלמוד לומר – לפיכך כתוב 'ועד אין בה', לומר שכל עדות שיש
בה שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.

מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קל וחומר לעדות הראשונה מעתה
– מאחר ולמדנו שלטומאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר לעדות סתירה
שיספיק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, ומה אם

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף לא עמוד א

רש"י

תוספות

1 ואידך דהיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דר' יוסי הגלילי נמי
2 עוברים ואומרים שירה ובפ"ק דכתובות (דף ז:) דריש לה דברכת חתנים בעשרה
3 מדחיו מצי למיכתב מבטן ישראל וכתבי ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים
4 הכי ואותן המלאכים שאמרו מה אנש כי תוכרנו אמר לון הקב"ה באו וראו את
5 השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף הן
6 ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר
7 שמך בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר
8 (מנסיא) אומר לא נאמר פירשה זו אלא
9 לענין עקידה:
10 גדול העושה מאהבה, בירושלמי (ברכות
11 פ"ט) ר"ע הוה מתדין קמיה
12 טורנסרופוס הרשע אתה עונתא דקריית
13 שמע שרי קרי וגוץ א"ל סבא סבא או חרש
14 אתה או מבשע בשרין את א"ל תיפח
15 רוחיה דהווא בישעא לא חרש אנא ולא
16 מבשע בשרין אנא אלא כל ימי הייתי קורא
17 הפסוק הוה ואהבת את ה' אלהיך בכל
18 לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמניה
19 בכל לבי רחמניה בכל נפשי רחמניה בכל
20 ממנתי לא הות בדיק ליה וכיון דמטי ליה
21 בכל נפשיה ואיתי ענתיה דקריית שמע ולא
22 איפילג עליה בגין כן אנא קרי וגוץ:

הדרן עלך כשם שהמים

23 מי שקינא לה. פרק זה היה הגון שיהא
24 שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר
25 אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה
26 ואח"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל
27 הסדר אבל תימה דלאחר ששנה שבדקה
28 המים הוא חוזר לקניג, ד"ג בסדר המשנה
29 משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורח והכי
30 מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקינא לה
31 אפילו קודם סתיירה שמע פריצותא שהרי
32 עכשיו קצת רגלים לדבר מכוער הדבר
33 ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה
34 ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה
35 דאפילו לבי"ה (ודאמר אפילו אם) הקדיחה
36 תבשילו היינו רשות מיהו מצוה ליכא אלא
37 בב"ג ואם שקינא דומה לאדם שנפל
38 זבוב לתוך תמחוי שמרצו ואוכלו ולבית
39 שמאי חובה הואיל וקינא לה רגלים לדבר
40 מיהו כתובתה גובה הואיל ולא נסתרה
41 והשתא אתי שפיר דרבי יהושע אבל
42 לפירוש רבינו שלמה דפירש משקינא לה
43 אפי' שמע מעוף הפורח שנסתרה דעוף
44 פורח היינו עבד ושפחה שנאמנן בעדי
45 סתיירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא
46 ויתן כתובתה וכי היה רבי יהושע מחייב
47 כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מזרות
48 בלבנה והלא אין המים בודקין אותה
49 כדאמרין בפרק קמא (לעיל דף ו:) ומאחר
50 שהיא גרמה שתאסר עליו ואין יכולה
51 לשותות היא כארסוה ושומרת יבם שלא
52 שותות ולא נוטלות כתובה מיהו מצי
53 למימר הא דאמרין אין המים בודקין אותה
54 לאחר שישאו ויתנו בה מזרות בלבנה
55 דוקא לאחר קניו ועדי סתיירה לרבי יהושע
56 אבל כאן אין עידי סתיירה אלא שמוזרות
57 בלבנה נושאות ונותנות בפריצותה:

כאן

1 במקהלות. בשקלול על הים: מפקור. אף אותם שבמקור: וליהיו הא'
2 לא כו'. ואמאי אמר הדבר עדיין שקול: ח"נ דלא הוא. וה"ק קרא אינו
3 חושש לצרתם ולא צר בה: באברהם. כי ירא אלהים אתה (פולקסית כב): תלוי.
4 וכו' דלדורותיו להגן עליהם עד אלפים דור: לאלפים לאהבי. סמך אהבי
5 לאלפים. ואידך קרא סמך לאלף דור אל
6 שומרי מצותיו, דהיינו מיראה, ואין אלו
7 דומין לפרש מאהבה לפרש מיראה (נפיל קף)
8 ככ), דהנהו מאהבת שבר ומיראת פורענות
9 הקללות והעונשין. והכא מאהבת המקום
10 ומיראתו שמוזראו גדול ומשל על הבריות:
11 וישמחו כל חוסי בך וגו'. סיפיה דקרא
12 ויעלצו בך אהבי שמך:

הדרן עלך כשם שהמים

13 מתני' מי שקינא לה ונסתרה. אם
14 לאחר שקינא לה נסתרה: אפי' שמע
15 מעוף הפורח. שנסתרה יוציא ויתן כתובה.
16 ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (נפיל
17 קף כ:) סתיירה לא בעיא עדות ואפלו עבד
18 ואפלו שפחה נאמנן. דהיינו נמי כעוף
19 הפורח, דאיתקש לטמאה דכלהו מדימני
20 בה. הלך נאסרה עליו ואם אינו רוצה
21 להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע
22 אומר עד שישאו ויתנו בה מזרות
23 בלבנה. כלומר משום סתיירה שאין בה
24 ב' עדים אינה נאסרת עליו, ור' יהושע
25 לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מיהו
26 כשישאו ויתנו מזרות בלבנה בפריצותה
27 מכוער הדבר ותצא. דהא אפלו מצי תו
28 לא בדקי לה כדתניא בפ"ק (נפיל קף ו')
29 וסתורה היא ולא שישאו ויתנו בה מזרות
30 בלבנה: אני ראיתיה שנממאת. באותה
31 סתיירה שהיא על פי שנים עדים לרבי
32 יהושע ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורח:
33 לא היתה שותה. דעד אחר נאמן בה
34 אף להפסיקה כתבתה שרגלים לדבר.
35 ומקראי ילפינן לה לקמן במתני': הרי
36 אלו נאמנים אף לפוסלה מכתבתה.
37 שלא תשתה ולא תטול כתבתה: חמותה
38 ובת חמותה וצרתה ויבמתה. אשת
39 אחי בעלה, אף היא כצרתה ושוואתה
40 שדאגת הימנה שוספה להיות צרתה. אם
41 ימות בעלה בלא בנים תתייבם לבעלי.
42 ובת בעלה מאשה אחרת. אלו חמש נשים
43 שוואות אותה. וביבמות (קף קפ) מפרש
44 טעמא אמאי סנו לה. ואין נאמנות לה
45 לשום עדות שהיא לרעתה: הרי אלו
46 נאמנות. לה לעדות זו, שהתורה האמינה
47 כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפוסלה
48 מכתבתה הואיל ושוואות אותה. אלא
49 שלא תשתה: שתייה פדיו. שלא יתא
50 נאמן בה עד אחר אם לא מזרות הכתוב:
51 הראשונה. סתיירה שאין אוסרתה אסור
52 עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת
53 בפחות משנים. בדבעין למימר מזורה
54 שנה, ורבי יהושע היא: עדות האחרונה.
55 טמאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה.
56 ובמקרא ילפינן לה דהכי קאמר, תרי
57 לית בה אלא אחד, וקאמר והיא לא

1 "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל". והא לא
2 חוץ? אמר ר' תנחום: כרם נעשה להן פאספקלריא
3 המאירה וראו: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס לא
4 עבד איוב כו': וליהיו האי "לא", אי בלמ"ד א"ל"ף בתיב,
5 לא הוא. אי בלמ"ד וי"ו בתיב, לו הוא? וכל ה"כא
6 דבתיב בלמ"ד א"ל"ף, לא, הוא? אלא מעתה "בכל
7 צרתם לא צר" דבתיב בלמ"ד א"ל"ף, הכי נמי "לא" הוא?
8 וכי תימא הכי נמי? והבתיב "מלאך פניו הושיעם!"
9 אלא לאו, משמע הכי ומשמע הכי. תניא ר' מאיר אומר:
10 נאמר "ירא אלהים" באיוב, ונאמר "ירא אלהים"
11 באברהם. מה "ירא אלהים" האמור באברהם, מאהבה.
12 אף "ירא אלהים" האמור באיוב, מאהבה. ואברהם גופיה
13 מנלן? דבתיב "נרע אברהם אהבי". מאי איכא בין עושה
14 מאהבה לעושה מיראה? איכא הא דתניא, ר' שמעון בן
15 אלעזר אומר: גדול העושה מאהבה יותר מן העושה
16 מיראה, שזה תלוי לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור.
17 הכא בתיב: "לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי", והתם
18 בתיב: "ולשומרי מצותו לאלף דור". התם נמי בתיב
19 "לאהבי ולשומרי מצותו לאלף דור"? האי לדסמיך ליה
20 והאי לדסמיך ליה. הנהו תרי תלמודי דהוה יתבי קמיה
21 דרבא, חד אמר ליה: אקריין בחלמאי "מה רב טובך
22 אשר צפנת ליראיך". וחד אמר ליה: אקריין בחלמאי
23 "וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו ויעלצו בך אהבי
24 שמך". אמר להו: תריוכין רבנן צדיק גמורי אתון. מר
25 מאהבה, ומר מיראה:

הדרן עלך כשם שהמים

1 מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף
2 הפורח, יוציא ויתן כתובה, דברי ר' אליעזר. ר'
3 יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מזרות בלבנה.
4 אמר עד אחד "אני ראיתיה שנממאת" לא היתה
5 שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי
6 אלו נאמנים, אף לפוסלה מכתבתה. חמותה ובת
7 חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה, הרי אלו נאמנות.
8 ולא לפוסלה מכתבתה, אלא שלא תשתה. שהיה
9 בדין, ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור
10 עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה
11 שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות
12 משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש
13 בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם

עדות

נתפשה למיסרה, אלמא מדיקון:
שאושרתה

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד ב

רש"י

תוספות

כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה. קשיא דהכא משמע כיון שנתקבל עדותו של ראשון ואע"פ שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה רק שלא העיד השני בתוך כדי דיבורו של ראשון היו דבריו של שני במקום ראשון בדבריו של אחד במקום שנים הכי משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף קיז) תנן עד אומר מת וניסת ובא

אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ' טעמא דניסת הא לכתחילה לא תנשא והאמר עולא וכו' ומשני הכי קאמר עד אומר מת והתירה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא התם דבזה אחר זה מיירי דהא ניסת בנתיים ואפ"ה בכה"ג בזה אחר זה אם לא ניסת לא תנשא אא"כ התירה לינשא דאמר לא תצא מהתירה הראשון ופירש נמי רש"י התם דדוקא שהתירה קודם שיבא עד השני המכחישו אבל אם קודם שהתירה מודה עולא דלא סמכין אקמא דאבתי לא אחשביניה כחרי להכי נראה לפרש הכא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון והורו ע"פ עדותו מיהו תימה עולא גופיה דאמר הכי אליביה תני לא היתה שותה מה דוחקיה למימר הכי והא מתניתין לא משמע ששעה השני אחר הראשון עד שהורו ואסורו עליו ואמרו אינה שותה וי"ל דמתניתין בסתם קתני אי נמי רבי יצחק ועולא הוה מתרצי להדיא דהאשה וטא כדמתרצי אליבא דר' יוחנן בפ' שני דכתובות (דף כב) משום לזות שפתים והדיא דהאשה רבה (יבמות דף פח) לא דמיא לתרוייהו משום דגברא אתי וקא:

הא חד וחד לא היתה שותה תיובתא דרבי חיאי. נראה האי דלא דחי ליה בזה אחר זה משום דסוף סוף תיקש דיוקא דסיפא דשנים אומרים נטמאת וא' אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא חד וחד היתה שותה בבאי מוקמת לה ע"כ בבת אחת מאי קמ"ל היינו רישא הילכך צריך לתרצי כר' נחמיה בין לר' יצחק בין לר' חיאי ותי' תרתי בבי דסיפא תימה הדי' הוה מתרצי ר' יצחק מתני' דפרק אמרו לו (כריתות דף יא) דתנן עד אמר אבל ועד אמר לא אבל אשה אומרת אבל אשה אומרת לא אבל מבאי אשם תלוי כיון דהאמינה תורה עד אחד דנפקא לן מאו הדוע אליו חטאתו (ויקרא ד) חטאת הוי ליה לאיתוי בשלמא רבי חיאי הוה מוקי לה בבת אחת. ירושלמי גידל בר בנימן בשם רב אמר בכל מקום שהכשירו עד אחד עדות האשה כחש האיש מכחש את האשה והאשה מכחשת את האיש דתנן עד א' אמר נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ועד א' אמר לא נטמאת תנא דבי רבי אומר כן ותו בירושלמי עד אחד אמר נטמאת ועד אחד אמר לא נטמאת שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן כאן לא היתה שותה ובעגלה ערופה היו עורפין וטעמא מפני שכאן גרלים לדבר ומסיק נמי התם דבעידי טומאה לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מפני שרגלים לדבר:

שְׁאוּסְרְתָהּ אִסּוּר עוֹלָם. כְּדָאמַר (פְּסִילי דף כח.) בְּסוּטָה סָפֵק מִנְטֻמָּא וְנִטְמָא, וְכ"ש דְּרֵאִיתָ: **עַד אוֹמֵר נְטֻמָּאת וְעַד אוֹמֵר לֹא נְטֻמָּאת.** אוֹקֵי חַד בְּהִדִּי חַד וְהָרִי הָיָה בְּסָפִיקָא וְשׁוֹתָה; וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נְטֻמָּאת. כְּלוּמַר לֹא נְטֻמָּאת בְּכִפְרִי, שְׂכֻשְׁבָּאת וּמִצָּאת שְׁנִסְתְּרוּ וְחַד גַּם אִנּוּ הָיִינוּ עִמָּךְ וּבְכִפְרִינוּ לֹא נְטֻמָּאת. הָרִי נִסְתַּלַּק הָעֵד הָיָה וּבִטְלוּ דְּכִרְיוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁנַיִם וְהָרִי הָיָה בְּסָפִיקָא אִם נְטֻמָּאת קִדְּם שְׂבָאוּ אִלּוּ וּמִצָּאוֹם וְהָיָה שׁוֹתָה. וּבְגַמ' מִפְּרֹשׁ לִמְאֵי אִינְטֵרִיכוּ כָּל הַנֶּחַךְ בְּבִי גַמ' בָּהּ וְלֹא בְּכִפְרִי בּו', לִמְאֵי אִינְטֵרִיךְ גּוֹרָה שׁוֹהָה הָא כְּתִיב גְּבִי טֻמְאָה וְעַד אֵין בָּהּ וּמִיעוּטָא הוּא, בָּהּ עַד אֶחָד נֶאֱמַן וְלֹא בְּעֵדוֹת אֶחָד וְהָיָה לָהּ עֵדוֹת סְתִירָה כְּשֶׁאֵר כָּל עֵדוֹת שְׁבִיתוֹרָה וְנִטְמָא בְּעֵלְמָא. עַד א' שְׁהָעִיד עַל אִשָּׁה שְׁלֹא קָא לָהּ בְּעֵלָה וְאָמַר נְטֻמָּאת מִנֵּין דְּלֹא מְהִימָן וְלֹא מְהִימָן אֲטֻמָּאת אִשָּׁה הִמְנִיָּה רַחֲמֵנָא לֹא שָׂא לְאַחֵר קִנְיָ וְלֹא שָׂא בְּלֹא קִנְיָ, תִּלְמִיד לֹמֵר בּו', וְכִי הִמְנִיָּה רַחֲמֵנָא כְּטֻמְאָה שְׁאֵר קִנְיָ וְיֵשׁ עַד סְתִירָה שְׁנַיִם וְעַד מַעֲיָד שְׁנַטְמָאת שְׂרָגְלִים לְדָבָר. וּבְפֶרֶק קָמָא (פְּסִילי דף ג.) פְּרִכִּין וְהָא כִּי כְּתִיב קִנְיָ בְּתַר הַכִּי כְּתִיב, וּמִשְׁנֵינָן וְעַבְרָ כְּתִיב שְׂכָבָר עַבְרָ: **הָא לֹא מְכַחֵשׁ לִיה בּו'.** הוּא הִדִּין דְּהָיָה לִיה לְמַכְּעֵי אֲרִישָׁא דְקֻתְנִי בְּהִדְיָ אֶחָד אוֹמֵר אֵין רֵאִיתִיהּ שְׁנַטְמָאת לֹא הָיָה שׁוֹתָה אֲלֵמָא מְהִימָן. אֲלֵא מִשּׁוּם דְּבִכְעִי לֹאקְשׁוּנִי עֲלָה בִּי מְכַחֵשׁ לִיה מֵאֵי הָוִי הָא הִמְנִיָּה רַחֲמֵנָא לְהָא דְאָמַר נְטֻמָּאת כְּבִי תִרִי וְהָוִי לִיה הָא דְּמַכְּחֵשׁ לִיה חַד וְאֵין דְּכִרְיוֹ שֶׁל אֶחָד בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם: **תִּרִי כָּאן שְׁנַיִם.** הָרִי הוּא כְּשֵׁנַיִם: **קִשְׁיָא דְּעוֹלָא.** דִּכְיוֹן דְּהִיאֲמִינָה תוֹרָה הָרִי הָעֵדִיתוֹ בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם: **כָּאן בְּבֵת אֶחָת.** מִתְנִי' כְּשֶׁהִעִידוּ שְׁנַיִם בְּתוֹךְ בֵּי דְבוֹר וּבִטְלוּ דְּכִרְיוֹ מִיָּד דְּלֹא נִתְקַיֵּמָה עֲדוּתָן בְּב"ד, וְהִיאָה הָאֲמִינָה תוֹרָה שְׁנַיִם כְּגוֹן אִם הָעִיד עֲדוּתוֹ וְנִצָּא, דָּתוֹ לֹא מִצִּי חַד לֹאכְחוּשִׁיהּ: **הָא חַד וְחַד.** עַל כִּרְתִּיק לֹא הָיָה שׁוֹתָה תֵּנָּה בְּרִישָׁא. דְּאִי הָיָה שׁוֹתָה קִנְיָ הָא תוֹ לְמָה לִי, הִשְׁתָּא בְּחַד הָוִי הִכְשִׁיחַ תִּרִי מְבֻקָּא פְּשִׁטָּא דְאֵין אֶחָד בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם, וּמִתְנִי' לְדִיקְיָא דִּידִיהָ תֵּנָּה לִיה, דְּאִי לֹאשְׁמוּעִינָן הִיא גּוֹפָה פְּשִׁטָּא דְלֹא אִינְטֵרִיךְ: **אִמֵּר לָךְ ר' חִיָּא וְלִשְׁמַעֲמִיךְ.** דְּסִבִּירָא לָךְ דְּמִתְנִי' לְגַפְיָה לֹא אִינְטֵרִיךְ, דְּהָא פְּשִׁטָּא דְאֵין א' בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם, וְלִדְיוּקָא אֲתָא, סִפָּא מֵאֵי תִידוּק מִנָּה, אֲלֵא מִתְנִי' לָךְ לְדִיקְיָא אֲתָא אֲלֵא לֹאשְׁמוּעִינָן הִיא גּוֹפָה אִינְטֵרִיךְ, וְשְׁנַיִם דְּקָא תֵּנָּה בְּפִסּוּלִי עֲדוּת קָאמַר כְּגוֹן נָשִׁים אוֹ עֲבָדִים, וְאִשְׁמוּעִינָן דְּשִׁתִּי נָשִׁים מְבִטְלוֹת דְּבִרִי עַד א' בִּין בְּרִישָׁא בִּין בְּסָפֵא. וְלִקְשָׁן פְּרִיק תִּרְתִּי לְמָה לִי. וְהָיָה דְלֹא שְׁנִי ר' חִיָּא מְצִיטָּא בָּהּ אֲחֵר זֶה, מִשּׁוּם דְּקָא דִּיקְיָ מִתְנִי' בְּבֵת אֶחָת דְּקֻתְנִי וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא רֵאִינוּהָ (וְנִטְמָאת) אֲלֵמָא בְּהִדִּי הִדְיָ קָתָה, דְּלְעוֹלָם בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם לֹא הָאֲמִינָה תוֹרָה בּו', הוֹצִיאָתוּ לְעֵדוּת זֶה מְכַלל כָּל עֲדוּת שְׁבִיתוֹרָה לְפִיכָךְ פְּסוּלִין וּבִשְׂרִין שׁוֹיִן בָּהּ וְהִלָּךְ אֲחֵר רֹב דְּעוּת הַמַּעֲדִינִן בְּדָבָר: **וְאִיכָא דְאִמְרִי כָּל הִכָּא דְאֵתָא עַד אֶחָד כְּשֶׁר מְעִיקְרָא, אֲפִילוּ מֵאָה נָשִׁים נָמִי, כְּעַד אֶחָד דְּמִיָּן.** וְהָא

תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה ב'ו', הוציאנו לעדות זה מכלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולין ובשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעדיין בדבר: **וְאִיכָא דְאִמְרִי כָּל הִכָּא דְאֵתָא עַד אֶחָד כְּשֶׁר מְעִיקְרָא, אֲפִילוּ מֵאָה נָשִׁים נָמִי, כְּעַד אֶחָד דְּמִיָּן.** דמין והנה ליה קמא שנים ואין דכריו של אחד במקום שנים ואינה שותה:

מוד

ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואחר כך באו מאה נשים כעד א' דמין והנה ליה קמא שנים ואין דכריו של אחד במקום שנים ואינה שותה: ורמב

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

55 אסורה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד ואסרה את האשה מחמת
56 עדותה.
57 מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
58 להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה. ויבין דמראוייבא
59 עד אחר מהימן שנטמאה, אם כן איך, הריכי מצוי מביחש ליה - השני,
60 איך יכול להכחישו, והא אמר עולא, כל מקום שהאמינה תורה עד אחר,
61 הרי כאן תוקף של שנים, ואין דבריו של אחר המכחישו נחשבים במקום
62 שנים. עונה הגמרא, אלא אמר עולא, הני - אכן יש לשנות במשנתנו 'לא
63 היתה שותה', ולא כמו ששנינו 'היתה שותה', כי באמת הראשון נאמן
64 כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד אחד אינו יכול להכחישו. וכן אמר
65 רבי יצחק, שצריך לשנות 'לא היתה שותה'. ורבי חייא אמר, הגירסא
66 נשארת 'היתה שותה'. שואלת הגמרא, לרבי חייא קשיא דעולא, שכיוון
67 שהאמינה תורה את הראשון על כך שנטמאה, הרי הוא כשנים, כפי שלמד
68 עולא, אם כן מדוע שותה. עונה הגמרא, לא קשיא, כאן במשנתנו, מדובר
69 שהעידו שניהם בבת אחת, שבתוך כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד
70 גם השני, שאז בטלו דבריו של הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו
71 להתקיים בבית דין, שלא האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו
72 ויצא בלי שיוכחש, ורק באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך
73 במשנתנו אין לראשון תוקף של שנים. ואילו כאן בדברי עולא שעד אחד
74 נחשב כשנים, מדובר בשני העדים באו להעיד בזה אחר זה, ורק על מקרה
75 כזה אומרים שאין דבריו של אחד במקום שנים.
76 הגמרא מקשה על רבי חייא מהמשך משנתנו, הני, עד אומר 'נטמאת',
77 ושנים אומרים 'לא נטמאת', היתה שותה. ויש לדייק מזה, דווקא אם
78 הכחישו שנים היתה שותה, הא חד חד - במקרה שרק אחד הכחישו,
79 דהיינו במקרה הקודם במשנה, לא היתה שותה, וכך יש ודאי לגרוס שם.
80 ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה', כי אם זו הגירסה שם, אזי קשה
81 מה חידשה המשנה במקרה השני, ששנים יכולים להכחיש את העד
82 הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו.
83 אלא ודאי שהמקרה השני הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה שותה'
84 במקרה הראשון, כפי שדייקנו. הרי מכאן תיובתא דרבי חייא, שגרס שם
85 'היתה שותה'.
86 משיבה הגמרא, אמר לך רבי חייא, וליטעמיה - לשיטתך הסוברת
87 שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אימא סיפא - מה תעשה
88 עם המקרה השלישי במשנה, 'שנים אומרים נטמאת, ואחר אומר לא
89 נטמאת, לא היתה שותה', וכי לדייק ממנו, הא חד חד, והא היתה שותה,
90 הרי דייקת מהמקרה השני בדיקת הפוך. אלא ודאי שהמקרים האלו לא
91 נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה בזה עוסקת בענין שונה,
92 בפסולי עדות, ורבי נחמיה היא. דתניא, רבי נחמיה אומר, כל מקום
93 שהאמינה תורה עד אחר, הרי שהוצאה עדות זו מכלל כל עדויות
94 שבתורה ולא צריך בה תורת עדות, ולפיכך פסולים וכשרים שווים בה והלכה
95 אחר רוב דעות, כלומר, מקבלים את העדות שיש בה יותר עדים מן
96 העדויות האחרות, אפילו אם הם פסולים, ואפילו העידו זה אחר זה וכבר
97 נתקבלה עדות אחרת. ונשני שתי נשים באיש אחד, בשני אנשים באיש
98 אחד, כלומר שאם נשים, הפסולות לעדות, הכחישו עד אחד כשר, הרי הן
99 נאמנות בעדות כזו כמו שני עדים כשרים שהכחישו עד אחד, שגם בזה
100 הולכים אחר רוב דעות. ושני המקרים האחרונים במשנה מתפרשים כך,
101 כשני עדויות סותרות אם נטמאה האשה, עד אחד אומר שכן, ושנים
102 פסולים אומרים שלא, או הפוך, מקבלים את דברי השנים שהם רוב הדעות.
103 ואימא דאמר דעה אחרת בדברי רבי נחמיה, כל תיבא דאתא עד אחר
104 כשר מעיקרא - כל מקום שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר
105 שנטמאה, ונתקבלה עדותו, אפילו מאה נשים נמי, אם יבואו אחר כך
106 להכחישו, כולן בעד אחר דמיין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר
107 יש נאמנות כשנים כשרים, וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים,
108 אלא אומרים בזה 'אין דבריו של אחד, במקום שנים'.

1 עדות אחרונה - שנטמאה, שאוסרתה איסור עולם, והיא חמורה, הרי
2 היא מתקיימת בעד אחר, כמו שדרשנו, עדות הראשונה - שנסתרה,
3 שאין אוסרתה איסור עולם, והיא קלה יותר, האם אינו דין שתתקיים
4 בעד אחר. דוחה המשנה, תלמוד לומר 'כי מצא בה עדות דבר', ולהלן
5 הוא אומר 'על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר', דורשים
6 גזירה שווה 'דבר' 'דבר' להשוות בין עדות על אשה שמצא בה עדות דבר,
7 כגון עדות זו שנסתרה, ובין עדות ממון, מה להלן, בעדות ממון, על פי
8 שנים, אף כאן, על פי שנים.
9 אם עד אומר 'ראיתי שהאשה נטמאת', ועד אחר אומר 'לא נטמאת',
10 או אם אשה מעידה עליה ואומרת 'נטמאת', ואשה אחרת אומרת 'לא
11 נטמאת', היתה שותה, שכיון שהעדים מכחישים זה את זה, ממילא זה ספק
12 ככל סוטה, ושותה. אם אחר אומר 'נטמאת', ושנים מכחישים אותו
13 ואומרים 'לא נטמאת' בפניו, שכשבתא ומצאת שנסתרו יחד, גם אני היינו
14 עמר, ובפנינו לא נטמאת, היתה שותה, שהרי נסתלקה עדותו ובטלו דבריו
15 של העד האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה קודם שבאו
16 העדים ומצאום, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שנים אומרים 'נטמאת',
17 ואחר אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, שאין אחד נאמן נגד השנים.
18 גמרא. שנינו במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
19 'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה. מקשה על כך הגמרא, הא
20 תלמוד לומר 'כי מצא בה עדות דבר' - וכי הלימוד לדברי רבי יהושע
21 שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה לומדים מהגזירה שוה, הרי בפסוק
22 עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש לימוד אחר לזה, תלמוד
23 לומר 'ועד אין בה', שזה מיעוט, דווקא בה, בעדות שנטמאה, עד אחד
24 נאמן, ולא בקניניו, ודווקא בה הוא נאמן, ולא בפתירה, שאין עד אחד נאמן
25 להעיד שקינא לה בעלה או שנסתרה, אלא צריך שני עדים כשאר כל
26 עדויות שבתורה, ואת המיעוט הזה מיבעי ליה - היתה המשנה צריכה
27 להביא, ומדוע דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר', מתרצת הגמרא, הרי נמי
28 קאמר - כך אכן אומרת גם משנתנו, 'תלמוד לומר בה, בה ולא בקניניו,
29 בה ולא בפתירה', ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילים אלו חסרות
30 במשנה. והגזירה שוה מלמדת דין אחר, וגם הוא חסר בגירסתנו, וכך צריך
31 להוסיף במשנה, 'עדות על טומאה בעלמא, שהאשה נטמאה, בלא שהיה
32 קנינו ובלא שהיתה פתירה, בלא מהימן עד אחר - שבוה, הדין הוא שאין
33 עד אחד נאמן, מנין לומדים זאת. על כך אמרה המשנה, 'אמר כאן
34 'כי ימצא בה עדות דבר', ונאמר להלן 'על פי שני עדים וגו' יקום דבר', מה
35 להלן בשני עדים, אף כאן בשני עדים', והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה,
36 שעד אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה, ורק
37 אם קינא לה ונסתרה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'עד אין בה', כי אז יש
38 רגילים לדבר.
39 שנינו במשנה, שאם עד אומר נטמאת, ועד אחר אומר לא נטמאת,
40 היתה שותה. מדייקת הגמרא, טעמא דקא מביחש ליה - רק מטעם
41 שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מביחש ליה, עד אחר
42 מהימן שנטמאת. מבררת הגמרא, מנהיג מילי שעד אחד נאמן לומר
43 שנטמאת, ומבארת הגמרא, דתני רבנן בברייתא, 'ועד אין בה' בשנים
44 הקטוב מדבר, שכונת הפסוק היא שאין עדות גמורה של שני עדים
45 שזינתה. דנה הברייתא, אתה אומר בשנים, או אולי אינו אלא באחד,
46 שכונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה. וכדי לברר את כוונת הפסוק
47 מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תלמוד לומר, 'לא יקום עד אחר
48 באיש וגו'', והיה מקום להקשות על פסוק זה, מפשטע שנאמר 'לא יקום
49 עד, וכי איני יודע כבר שהוא אחר, מה תלמוד לומר 'אחר'. אלא שזה
50 בנה אב - לימוד של 'בנין אב', שכל מקום שנאמר 'עד', הרי כאן שנים,
51 עד שיפרוט לך הקטוב 'אחר'. ועל פי זה חזרת הגמרא ומבארת את
52 הפסוק 'ועד אין בה והיא לא נתפשה', ואמר דחמנא תרי לית בה - הכוונה
53 ב'עד אין בה' היא שאין עדות של שנים, אלא רק חד מעיד בה שנטמאה,
54 והפסוק ממשיך, 'והיא לא נתפשה', כלומר שלא היתה אנוסה ולכן היא

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וְהָכֵא - מה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
2 נטמאת, היתה שוטה', בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ, כְּגוֹן דְּאֵתְאֵי אִשָּׁה מְעִיקָרָא -
3 שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר רוב דעות
4 של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, וְהִרְצָה לְדַבְּרֵי נְחֻמִּיהָ הָכִי -
5 ה'איכא דאמר' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם כך, רַבִּי נְחֻמִּיהָ
6 אָמַר, כֹּל מְקוֹם שֶׁהָאִמִּינָה תוֹרָה עַד אַחֵר, הִלָּךְ אַחֵר רֹב דְּעוֹת, וְעָשׂוּ
7 שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִשָּׁה אַחַת, כְּשֶׁנִּי אֲנִישִׁים בְּאִישׁ אֶחָד, דְּהֵיִינוּ דוּקָא כְּשֶׁגַם
8 העד הראשון היה אשה או עד פסול אחר מקבלים את עדותן של שתי
9 הנשים, אֲבָל שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד הַכֹּשֶׁר לעדות, כִּי פִלְגָא וּפְלִגָא דְּמִי,
10 כלומר, כל אחת מעדותיו אלו נחשבת כאילו היא של עד אחד, ואין הולכים
11 אחר רוב דעות.

12 הגמרא שבה לדון בגוף תירוצו של רבי חייא, ששני המקרים האחרונים
13 במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא, וְתִרְתִּי - שתי
14 המקרים שאמרנו שעוסקים בְּפִסְוִילֵי עֲדוֹת, לָמָּה לִי, הרי כדי לומר
15 שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה להביא דוגמא אחת.
16 מתרצת הגמרא, כְּהוּ דְּתִימָא, כִּי אֲזִילִין בְּתֵר - מה שהולכים אחר רוב
17 דְּעוֹת נאמר רק לְחִמְרָא - אם לפי רוב הדעות צריכה לשתות, אֲבָל
18 לְקוּלָא - אם לפי רוב הדעות יש להקל מעליה שלא תשתה, כגון כששתים
19 אמרות 'נטמאת' ועד אחד אומר 'לא נטמאת', אולי בזה לא אֲזִילִין אחר
20 רוב דעות, אלא נשאיר את הענין בספק בגלל שהיתה הכחשה כל שהיא.
21 ותשתה, קָא מְשַׁמַּע לָן שהולכים גם במקרה כזה אחר רוב דעות, ואינה
22 שוטה, כי הדין נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

23 משנה. דברים אלו נֶאֱמָרִין בְּכָל לָשׁוֹן - בכל שפה, ואין צריך לאומרם
24 בלשון הקודש, פְּרִשְׁתָּ סוּמָה - מה שאומר הכהן לסוטה, כמפורש
25 בפסוקים, "והשיבע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא שכב וכו'", ואינו
26 צריך לומר לה כדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא אפילו בשפה אחרת.
27 וְיודֵי מַעֲשֶׂה, שמצווה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית של
28 מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא ולבער מן הבית את כל
29 מעשרותיו של גידולי קרקע ולעשות בכל אחד כדינו, ואחר כך אומר הוידוי
30 'ביערת הקודש מן הבית וכו' (הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל שפה, ואין
31 אומרים שהכתוב חייבו לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קְרִית שְׁמַע,
32 וְתַפְלָה, וּבִרְכַת הַמֶּזֶן, וְשִׁבְעַת הָעֲדוֹת - אם חבירו ביקש שיעיד עבורו
33 בתביעת ממון שתבע בבית דין, ונשבע בשקר שאינו יודע עדות זו, או
34 שהלה השביעו שיעיד עבורו וכפר בשקר שאינו יודע, חייב קרבן 'עולה
35 ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. וְשִׁבְעַת
36 הַפִּקְדוֹן - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על כך בשקר,
37 או שהשביעו התובע וכפר בשקר, מתחייב קרבן 'אשם גזילות' האמור
38 בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף בדברים שנסדר ונכתב
39 מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם בלשון הקודש, כפי שלומדת
40 הגמרא על פי הנאמר בהם.

41 וְאֵלּוּ נֶאֱמָרִין דווקא בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, ואינם נלמדים מהדברים הקודמים
42 לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא לומר אותם
43 בלשונות אחרים, מְקָרָא כִּיבּוּדִים - הקריאה של 'ארמי עובד אבי וגו'
44 שהמביא ביכורים צריך לקרוא. וְהִלְצָה - כל סדר האמירות הכתוב
45 בפרשת חליצת יבמה. בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת שאמרן יהושע וישראל בהר גריזים

46 וחר עיבל כמו שנצטוו בתורה. בְּרִכַּת בְּהֵנִים - נשיאת כפיים. וּבִרְכַת בָּהֶן
47 קְדוֹל ביום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים בקודש הקדשים, שאז
48 היה קורא בתורה את פרשת העבודה ומבקר עליה שמונה ברכות. וּפְרִשְׁתָּ
49 הַמִּלֶּךְ - פרשת 'הקהל', שהמלך היה קורא בספר דברים על בימת עץ
50 בעזרה בסוכות שאחר השמיטה. וּפְרִשְׁתָּ עֲזָרָה עֲרוּפָה - מה שאומרים
51 הזקנים והכהנים כשנמצא חלל שלא נודע מי היכחו אחרי שעורפים את
52 העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמר, ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'.' וּמִשְׁוֹת
53 מִלְחָמָה כְּשֶׁעָשָׂה שְׁמֹדָר אֶל הָעָם - הדברים שהכהן שנמשח לכך אומר אל
54 העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר אליהם, שמע ישראל, אתם
55 קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם וגו'.

56 מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שנזכרו.
57 מְקָרָא כִּיבּוּדִים בְּיָצֵד - דהיינו מנין שצריך לאומרו בלשון הקודש. שנאמר
58 בפרשת הביכורים, 'וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלִהְיוֹן בְּבִרְכוֹת וּקְלָלוֹת
59 שבהר גריזים וחר עיבל הוּא אָמַר, 'וְעָנִי תְלִיִם וְאָמַרְוּ, מזה שנאמר
60 בשניהם עניי ואמירה דורשים גזירה שוה, מִה לְהִלָּךְ הַבְּרִכּוֹת וְהַקְלָלוֹת הֵיוּ
61 דווקא בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כפי שדורשת הגמרא, אִם כָּאֵן בפרשת ביכורים,
62 בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

63 חִלְצָה בְּיָצֵד - מנין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
64 נאמר בחליצה, 'וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ, וְלִהְיוֹן בְּבִרְכוֹת וּקְלָלוֹת שבהר גריזים וחר
65 עיבל הוּא אָמַר, 'וְעָנִי תְלִיִם וְאָמַרְוּ, לומדים בזה גזירה שוה, מִה לְהִלָּךְ
66 בברכות וקללות בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִם כָּאֵן, בחליצה בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. רַבִּי
67 יְהוּדָה אָמַר, אין צורך ללמוד זאת מגזירה שוה, שמהפסוק עצמו שנאמר
68 בחליצה נלמד הדבר, שכתוב 'וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ בְּכָה', שמשמע, עַד שֶׁתֹּאמַר
69 בְּלָשׁוֹן הַזֶּה - שבלשון הזה שכתוב צריכה היא לומר, בלשון הקודש.

70 בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת שבהר גריזים וחר עיבל, בְּיָצֵד היה הדבר. כִּיֹּן שְׁעָבְרוּ
71 וישראל את הַיַּרְדֵּן בכניסתם לארץ, וְכָאֵן אֶל הַר גְּרִיזִים וְאֶל הַר עֵיבָל
72 שִׁבְשֻׁמוֹרוֹן, שְׁבַע שָׁבָע, שְׁבַע שָׁבָע - על ידי אֲזוּנֵי מוֹרָה, ואנו למדים
73 שהרים אלו זהו מיקומם, שְׁנֶאֱמַר "ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת
74 הקללה על הר עיבל, הֲלֹא הָמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְגו'" אצל אלוני מורה,
75 וְלִהְיוֹן הוּא אָמַר, "וַיַּעֲבֹר אַכְרֵם בְּאֵרֶץ עַד מְקוֹם שָׁבָע, עַד אֲזוּן מוֹרָה",
76 מִה אֲזוּן מוֹרָה הָאֵמֹר לְהִלָּךְ לגבי אברהם, נהפך שהוא על ידי שָׁבָע, אִם
77 אֲזוּן מוֹרָה הָאֵמֹר כָּאֵן, הרי הוא על ידי שָׁבָע. שְׁשֶׁה שְׁבָעִים עָלוּ לְרֹאשׁ
78 הַר גְּרִיזִים, וְשְׁשֶׁה שְׁבָעִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַבְּהֵנִים וְהַלִּיִם וְהָאֲרוֹן
79 עוֹמְדִים לְמִטָּה בְּאֵמְצָע, בין שני ההרים, הַבְּהֵנִים מְקִיפִין אֶת הָאֲרוֹן,
80 וְהַלִּיִם אֶת הַבְּהֵנִים, וְכָל יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵן וּמִבְּאֵן עַל הָהָרִים, שְׁנֶאֱמַר "וְכָל
81 יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשׁוֹמְרֵי וְשׁוֹפְטֵי עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאֲרוֹן וְגו'". הִפְכוּ
82 הַלִּיִם אֶת פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הַר גְּרִיזִים, וּפְתָחוּ בְּכִרְכָּה, "בִּרְדּוֹ הָאִישׁ אֲשֶׁר
83 לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה", וְאֵלּוּ שבהר גריזים וְאֵלּוּ שבהר עיבל עוֹנִין אִמֵּן.
84 וְאֵלּוּ הַפְּכוּ הַלִּיִם אֶת פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הַר עֵיבָל, וּפְתָחוּ בְּכִלְלָה, "אֲדוֹר הָאִישׁ
85 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה", וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן, וכך היו עושים גם בשאר
86 הברכות והקללות, עַד שְׁנֹמְרִין בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת שנאמרו שם. וְאַחֵר כֶּךָ
87 הִבְיָאוּ אֶת הָאֲבָנִים שנטלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי התורה, לבנות
88 מזבח בהר עיבל ולכתוב על האבנים 'את כל דברי התורה וגו' באר היטב/
89 וְכֵּן אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְקִדְּוָהוּ בְּסִיד, וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
90 בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, כל שפה בכתבה ובלשונוה, שְׁנֶאֱמַר "בְּאֵר הַיִּטֵּב, וְנִטְלוּ אֶת
91 הָאֲבָנִים - פירקו את המזבח אחרי שגם העלו בו עולות ושלמים, כמו
92 שציוותה תורה 'ועלית עלי עולות וגו', להקחו את אבניו כדי להקימם
93 במקום שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, וְכָאֵן

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לב עמוד א

רש"י

תוספות

מהו דתימא כי אולינן בתר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמ". ואם
תאמר הא ממנתי בפרק האשה שהלכה (יבמות ד' קיז) וממנתי דפרק
עגלה ערופה (לקמן דף מז). שמענין לה י"ל דהא איצטריך דאפילו לקולא אע"ג
דרגלים לדבר ועוד דלא תנא פסולי העדות בהדיא במנתי לחכי תנא גבי כל דהו
וחד:

הדרן עלך מי שקינא

ח"ג בסדר המשנה

אלו נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם
בלשונן שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו
אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל
בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע
ובגמרא לא משמע הכי:
קריה שמע ותפלה. תימא אמאי שייך
הלל וקידוש של שבת וברכת
הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא
נקט אלא דאורייתא דהא בפרק מי שמתו
(ברכות דף כא.) משמע דתפלה וקריה שמע
דרבנן ועד דהתם (דף כז) משמע דקידוש
דאורייתא והכי משמע נמי בריש מסכת
נויר (דף ג.) בשלמא מקרא מגילה איכא
למימר להכי שייך דתנא בפ"ב דמגילה (דף
ז.) הלועז ששמע אשורית יצא אלא הכי
אמאי שייך ונראה דהני נאמרין בכל לשון
אפי' אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני'
דנאמרין דוקא בלשונם:
אידו

והכא במאי עסקינן. דקתני עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת
היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות וכן בבת אחת בין בזה אחר זה כר' נחמיה.
ועל כרחיק דבזה אחר זה איצטריך עקר לאשמועינן, דאי בבת אחת מאי הלך
אחר רוב דעות איכא, בתוך וחד נמי היתה שותה, ואלא בהכי עסקינן דההוא

והכא במאי עסקינן, כגון דאתאי אשה מעיקרא, ותרצה
לדר' נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה
תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים
באשה אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים
באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי בפסולי עדות,
למה לי? מהו דתימא: כי אולינן בתר רוב דעות,
לחומרא. אבל לקולא לא אולינן, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, וידידי מעשר, קריה
שמע, ותפלה, וברכת המזון, ושבועת העדות,
ושבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא
ביכורים, וחליצה, ברכות וקוללות, ברכת כהנים, וברכת
כהן גדול, ופרשת המלה, ופרשת עגלה ערופה, ומשוח
מלחמה בשעה שמדבר אל העם. מקרא ביכורים ביצד?
"וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ולהלן הוא אומר "וענו
הלויים ואמרו". מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון
הקודש. חליצה ביצד? "וענתה ואמרה" ולהלן הוא אומר
"וענו הלויים ואמרו", מה להלן בלשון הקודש, אף כאן

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין (בכל לשון). גרסינן: פרשת
סוטה. מה שכתבנו אומר לה. ולא אמרי'
צריך לאמרה בלשון הקדש בדרך שנכתב.
ובספרי אמרי' דאי לא כתיב קרא להתייר
בכל לשון בדלקמן היא ניגמר מיבמה בקל
וחמר, ומה יבמה קלה לא עשה בה כל
הלשונות בלשון הקדש, סוטה חמורה לא
כל שכן: וידידי מעשר. בשנה השלישית
בערתי הקדש מן הבית (תקני טו) שהוא
מוציא כל מעשרותיו ומבצעו מביתו ואין
יכול עוד להשהותם. ונתן מעשר ראשון
ללוי ומעשר עני ותיבא, ומעשר שני של
שתי שנים שעברו מעליו לירושלים עכשיו

בלשון הקודש. ר' יהודה אומר, "וענתה ואמרה ככה", עד שתאמר בלשון הזה. ברכות וקוללות
ביצד? כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון, שבצד שכם,
שבאצל אלון מורה. שנאמר: "הלא המה בעבר הירדן וגו'", ולהלן הוא אומר "ויעברו אברהם בארץ
עד מקום שכם עד אלון מורה". מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן
שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים
והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון והלויים את הכהנים, וכל ישראל מבאין
ומבאין, שנאמר: "וכל ישראל חקינו ושמינו ושפטיו עמדים מזה ומזה לארון" הפכו פניהם כלפי
הר גריזים ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו, עונין "אמן". הפכו
פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארוי האיש אשר יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו עונין
"אמן", עד שגומרין ברכות וקוללות. ואחר כך הביאו את האבנים, וכנו את המזבח, וסדרוהו בסדר,
וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון. שנאמר: "באר היטב" ונטלו את האבנים ובאו
ולנו

אם לא העלה, ומתודה בערתי הקדש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו בכל לשון בדין לוי קלמן, ולא
אמרין בלשון זה הוקינו הכתוב לאמרה בלח"ק: ושבועת העדות ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הודה חייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת
העדות ואשם גזלות בשבועת הפקדון: ואלו נאמרין בלח"ק. ולא אמרינן נגמר מהנך דלעיל שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק בדרתיב
בכלה, משום דבהני כתיב עובא: מקרא בכוזרים. שהיה קורא מארמי אובד אבי עד סוף כל הפרשה: וחליצת יבמה. היא אומרת מאן יבמי וגו' והוא אומר לא
חפצתי לקחתה, ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לי אש וגו': ברכות וקוללות. שאמרן יהושע וישראל בחר גריזים ורע עיבל: ברכת כהנים. נשיאות פנים: ברכת
כהן גדול. כיום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים היה קורא בתורה את הפרשה ומבקר שמנה ברכות בדרמפרש במתניתין: ופרשת המלה. מפרש בסוף פירקא.
והיא פרשת הקהל: ופרשת ערופה. ידנו לא שפכו וגו' כפר לעמר וישראל וגו' (תקני סא): פרשת משוח מלחמה. (ס ט) והיה בקרבכם אל וגו' שמע ישראל
אתם קרבים היום וגו' כי ה' אלהיכם וגו': ביצד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. ברכות וקוללות של הר גריזים, ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך. ללמדה
בגזירה שנה שפועמה היא למדה: וענתה ואמרה ככה. דמשמע בלשון זה תאמר: שבשומרון. אצל שומרון: למטה באמצע. בין שני ההרים: מבאין ומבאין. על
ההרים: הפכו. הלויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה. כל הארונים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבהר גריזים ושבהר עיבל. והא דכתיב ואלה
יעמדו לברך, לא שהיו השבטים מברכין ומקללין, אלא הלויים העומדים בין שני ההרים והפוכין פניהם להר גריזים בברכה ולהר עיבל בקללה: הביאו את האבנים.
בדכתיב ובנית שם מזבח וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה והאת באר היטב: ונטלו את האבנים. סתרי את המזבח לאחר שהעלו הקולות והשלמים בדרתיב

והעלית עליהן עולות (טס כז)

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד ב

תוספות

איהו הוא דקא מכסיף נפשיה. תימה הוא אמר בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג.) דבין זכרים לנקיבות לאו דעתייהו דאינשי ואמר רבי התם דווקא אמרי (הבין) דאין מעשיו מוכיחים מפני שסומכין השומעין על דברו שהוא שוחט חטאת לשם עולה אבל סתמא כי הכא דאי מרגישים בדבר:

ליבסוף

וליוול כי היכי דליכפר ליה.

ואת' יחלוק כמו כן בקביעות מקום שחיטתה כי היכי דליהוי ליה כפרה גמורה י"ל כיון שחלק הכתוב בדבר אחד שיש היכר בדבר מה צריך יותר. מ"ה.

ורבי שלא יקראנה למפרע מנליה. תימה דהבא משמע דבין רבי ובין רבנן אית להו דקריאת שמע דאורייתא וכן תנאי דפליגי התם בקראת את שמע ולא השמיע לאזנו וכן ב"ש וב"ה התם בפרק קמא דברכות (דף י') דתנן בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך וב"ה אומרים בשעה שבני אדם שוכבין אלמא דתרווייהו סבירא להו דקרא משתעי בק"ש וסתמא דגמרא נמי התם פריך תנא היכא קאי דקתני מאימתי תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך ובקומך ותו בפ"ב (שם דף יג:) בפלוגתא דרבי וזוטרא ורבי יאשיה דתנאי והיו שלא יקראם למפרע הדברים על לבבך רבי וזוטרא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה אמר מר רבי וזוטרא וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בס' ה"י הא כתיב ודברת בס' וכו' אמר מר רבי יאשיה וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה דכתיב על לבבכם ה"י כתיב על לבבך אלא עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה מ"ש עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב ודברת בס' ה"י כתיב לדבר בס' ה"י כתיב ודברת בס' ה"י כתיב מדקאמר ההוא דרבי תורה מכלל ודברת בס' דוקא בק"ש ותו התם הפועלים שעשו מלאכה עם בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלים ומברכין לאחריה שתיים כיצד ברכה ראשונה כתיבנה שניה כולל בונה ירושלים בברכת הארץ ולא מברך הטוב והמטיב משום דמדרבנן היא דביבנה תקנה מכלל דק"ש דחייב לקרות דאורייתא ובפרק מי שמתו (ברכות ד' כא.) בגמרא בעל קרי פריך סתמא דגמרא קריאת שמע דרבנן אהא דקאמר דק"ש וברכת המזון דאורייתא ותו אמרין התם (דף כא. ע"ש) אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויצב ספק לא אמר חוזר ואומר מאי טעמא ק"ש מדרבנן דחוק לומר דכל הני דבשמע מנייהו דמדאורייתא הוי אסמכתא בעלמא דאין שיטת הגמרא לדייק כל כך על אסמכתא רבי ורבנן ועוד דאמר לימא קסבר כל התורה בכל לשון נאמרה ואי הוי אסמכתא בעלמא לא היה צריך למידק מיניה:

ורבנן סבירא להו כמ"ד הקורא את שמע

ולא השמיע לאזנו יצא. תימה

מאי דוחקיה למימר הכי הוה מצי למימר

ורבנן תרתי שמעינן מיניה כדאמר בפרק

היה קורא (ברכות דף טו.) דתנן הקורא את

שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ:

שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ:

רש"י

ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל וקם הקימו את האבנים גמ' ה"י. ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת, ומאיר קרא וליף לה בספרי, ולי' ואמר הכהן לאשה: אל האשה. משמע דכרים הנכנסין בלבה שתהא מוכרת בלשון. על מה היא שותה. כדמפרש ואזיל שאומר לה פריצות גרם לך שתשתה: ובמה היא שותה. בכלי מאוס במקדה של חרש: ועל מה נטמאת. מי הביאה לידי טמא שחוק וקלות ראש, כדי ליסר את הנשים שלא יקלו ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות לידי זבבתה בטנה: ובמה היא נטמאת. משמיעין אותה הלכות המים המאריס, על איזו טמאה הן בודקין אותה, שאם נטמאה והיא מזידה וברצון בקדוה, ואם שוגגת כגון אמרו לה מת בעליך או אנוסה לא יבדקה: וכל כך למה. לנו להודיע בהלכות המים, ושללמא דהן קמייתא משום ונוסרו כל הנשים (והשם גמ') אלא הך למה: שלא להוציא לעז. שאם נטמאת באנס או שוגגת ולא נבדקה, שלא תהא סבורה אלו נטמאתי מזידה גם כן לא היו בודקים אותי: ה"י. ודוי מעשר מלך דכתיב ואמרת וגו' וליף אמירה אמירה מסוטה: א"ל ר' ובדי לאבני ונילף אמירה אמירה מלום, א"ל דנין אמירה גרידתא מאמירה גרידתא. ואין דנין אמירה גרידתא מענינה ואמירה: שפח. לא עברתי ממחציתך ולא שכחתי (דקריס גו') היינו שבח עצמך: בקול נמוך. מידלא כתיב ביה ענינה: וגמור. כגון ארמי אוכל אבי היינו וגמור, שמתודין שאביהן לבן הארמי היה רשע: מפני מה תקנו. שיהא אדם אומר תפלתו בלחש כדאשכחנא בחנה וקולה לא ישמע (שם גמ') א: שלא לבייש את עובדי עבודה. המתודים התפלתם על עבירות שבידם: צערי. צרות שעברו עליהם, דהיינו צרות שעברו על ישראל, צרת לבן הארמי צרת מצרים: שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. לא קבע לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבינו שהיא חטאת ומתבייש: טמא טמא יקרא. כלומר סורו מעליך שטמא הוא: והאיכא כו'. כלומר ודאי יש סימנים אחרים להכירה: למעלה מחוט הסיקרא. דכתיב (ויקרא ט) על קרנות ובעולה לא כתב קרנות, והוא נותן דמים למטה מחוט הסיקרא. וכן שאר כל הדמים: התם כהן. לחתייה הוא דידע ולא שאר כל העולם ואין בלשון בך: מפני. הנקבות של נקבה: האשה ולא נבר: שעירה מאי איכא למימר. שאין לה זנב ונבר הנקבות: דאיבעיא ליה לאתויי בפשה. אם היה לו פשה, שהרי כל החטאות של יחיד רצח בפשה רצח שעירה חוץ מחטאת עבודת כוכבים שכתב בה עז בת שנה בפרשת תזריע וכן: והוא: התם גיטת וניכסיה. השולל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו פשה מעונש גדול כזה: ככתבה. בלשון הקדש: תקורא את שמע צריך שישמע לאזנו. פלוגתא היא במסכת

ברכות (דף טו.) א:

לימא

לימא קסבר רבי, כל

שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא ומפרש בגמרא מ"ט ר' יוסי משום דכתיב שמע השמיע לאזנך ות'ק

כל

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וְלָנוּ בְּמִקְוֵאָם, בבית מלונם בגלגל, והקימו שם את האבנים.

2 גמרא. הגמרא מביאה את הדרשות לדברים שנאמרים בכל לשון. שנינו
3 במשנה שפָּרַשְׁתָּ סוּטָה נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מְנַלָּךְ - מהיכן
4 לומדים זאת. ומשיבה, דְּרָתִיב, 'וְאִמֵּר חֲכָה לְאִשָּׁה', דורשים מזה כָּבֵל
5 לְשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר.

6 אגב מה שלמדנו שהאשה צריכה להבחין את דברי הכהן, מביאה הגמרא
7 את הברייתא הבאה, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, מְשַׁמְעִין אוֹתָהּ כָּבֵל לְשׁוֹן שֶׁהִיא שׁוֹמֶעֶת
8 - מסבירים לטוטה בשפה שהיא מבינה, את הדברים הבאים, עַל מָה הִיא
9 שׁוֹתֶה, וְכַּמָּה הִיא שׁוֹתֶה, עַל מָה נִטְמָא, וְכַּמָּה הִיא נִטְמָא. ומפרשת
10 הברייתא, עַל מָה - בגלל מה היא שׁוֹתֶה, עַל עֶסְקִי קִינּוּ וּפְתִירָה, והיינו
11 שמסבירים לה, מה גרם לך להגיע לכך שמשקים אותך, פריצותך, שקינא
12 לך בעלך ונסתרת, היא שהביאה אותך לזה. וְכַּמָּה הִיא שׁוֹתֶה, בְּמִקְוֶה
13 שֶׁל חֶרֶשׁ - מסבירים לה שישקוה בכוס של חרס, שהוא כלי מאוס. עוד
14 מסבירים לה עַל מָה נִטְמָא - שאם אכן נטמאה, מה הביאה לידי כך, עַל
15 עֶסְקִי שְׁחֹק וְיִלְדוּת - קלות ראש. וכל ההסבר הזה נועד בשביל שיקחו
16 הנשים מוסר שלא יקלו ראשן עם האנשים כדי שלא יגיעו על ידי זה לעונש
17 הכתוב בסוטה שנטמאה, שנאמר בה 'וצבתה בטנה ונפלה ירכה'. וממשיכה
18 הברייתא לבאר, וְכַּמָּה הִיא נִטְמָא, בְּשׁוּנָה אוֹ בְּמִידָה, בְּאוֹנָם [או] בְּרָצוֹן
19 - מסבירים לה מהלכות המים המאחרים, שבאיזה אופן הם יבדקו אותה,
20 רק אם נטמאה במיד ובוצון, אבל אם היתה שוגגת, כגון שאמרו לה שמת
21 בעלה, והיא חשבה שאינה אשת איש, או אם היתה אנוסה, לא יבדקה
22 המים. וְכָל כֵּךְ לָמַד - מדוע מרחיבים לה גם בהלכות אלו, הסיבה היא,
23 שֶׁלֹא לְהוֹצִיא לַעֲזָה עַל מִים הַמָּרִים, שאם נטמאה באונס או בשוגג, וישקוה,
24 ותראה שהמים לא בדקה, שלא תהא סבורה, אילו נטמאתי במיד גם כן
25 לא היו המים בודקים אותי.

26 שנינו במשנה שידיו מְעַשֵּׂר נאמר בכל לשון, מבררת הגמרא, מְנַלָּךְ,
27 ומבארת, דְּרָתִיב, בידי מעשרות. 'וְאִמֵּר לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקּוֹדֵשׁ
28 מִן הַבֵּית, וְיִלֹּף 'אִמֵּרְהָ' מְסוּפָה - דורשים גזירה שוה של 'אמירה'
29 'אמירה' מפרשת סוטה שגם בה כתוב לשון 'אמירה', שהפסוק בא להשוות
30 את דין ידיו מעשר לזה של סוטה, שגם הוא יכול להאמר כָּבֵל לְשׁוֹן שֶׁהוּא
31 אוֹמֵר. שואלת הגמרא, אִמֵּר לִיהָ רַב וְכִיד לֵאמֹר, וְיִלֹּף 'אִמֵּרְהָ' מְסוּפָה
32 - אולי נלמד גזירה שוה של 'אמירה' מהברכות וקלות שבה גרזים ודר
33 עיבל שנאמר בהם לשון 'אמירה', ונדרשו להיפך, מָה לְהֵלֵךְ בְּלֵבִים, היה
34 צריך לומר את הברכות והקלות בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, כפי שדורשת הגמרא
35 לקמן, אִם בְּאֵן בידי מעשר יהיה חייב לאומרו בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. ענה לו
36 אביו, דִּנְיָן 'אִמֵּרְהָ' גִּירִיתָא - לשון של 'אמירה' בלבד, מִאִמֵּרְהָ גִּירִיתָא -
37 מלשון של 'אמירה' בלבד, ולפיכך דורשים את דין ידיו מעשרות מסוטה,
38 שהרי בשניהם כתוב לשון של 'אמירה' בלבד, וְאִין דִּנְיָן 'אִמֵּרְהָ' גִּירִיתָא -
39 לשון של 'אמירה' בלבד, מְעַנְיָה וְאִמֵּרְהָ - מלשון של ענייה ואמירה, ולכן
40 לא דורשים את דין ידיו מעשרות, שנאמר בו לשון של 'אמירה' בלבד,
41 מפרשת הלויים שבה כתוב 'וענו הלויים ואמרו'.

42 תָּנּוּ, רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר, אִם אוֹמֵר שֶׁכָּהוּ בְּקוֹל נְמוֹךְ,
43 וְנִגְנוּ בְּקוֹל רָם, כלומר, ראוי שאדם שהשבח את עצמו יאמר שבחו בקול
44 נמוך, וכשמגנה עצמו, אמר את גנותו בקול רם. ומנין למדים זאת, שֶׁכָּהוּ
45 בְּקוֹל נְמוֹךְ לומדים מן ידיו הַמְעַשֵּׂר, שאמרו בו 'לא עברתי ממנו' וכן ולא
46 שכחתי, והיינו שבה עצמו, ואומרים אותו בקול נמוך שדרי בידי מעשר
47 לא כתוב לשון 'ענייה' לחייב אמירה בקול רם. וְנִגְנוּ בְּקוֹל רָם נלמד
48 מִמִּקְרָא בִּפְסוּקִים שנאמר בו 'וענית ואמרת וגו' ארמי עובד אבי וגו', והיינו
49 גנות, שמתוודים שאביהם לבן הארמי היה רשע וביקש לעקור את הכל,
50 וצריך לאומרו בקול רם שנאמר 'וענית', שהוא לשון הרמת קול. מקשה על
51 כך הגמרא, וְנִגְנוּ, האם צריך לאומרו בְּקוֹל רָם, וְהָאִמֵּר רַבֵּי יוֹחֵן מִשּׁוּם
52 רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי מָה תִּקְנוּ שְׁצִירֵי אֵדָם לומר את הַתְּפִלָּה בְּלִחָשׁ,
53 הסיבה היא, כִּי שֶׁלֹא לְבִישׁ אֶת עוֹבְרֵי עֲבִירָה המתוודים בתפילתם על
54 עבירות שבידם, והדר נלמד מהתורה, שְׁחָרִי לֹא חֶלֶק הַכֶּתֶב מִקּוֹם בֵּין
55 חֲטָאִת לְעוֹלָה - לא קבע הכתוב לשחית חטאת מקום נפרד לעצמו, אלא
56 היא נשחטת היכן שנשחטת גם העולה, בצד צפון של העולה, כדי שלא
57 יבינו הרואים שהיא חטאת ולא יתביישו עוברי העבירה שהביאה. נביא
58 מזה, שאין לאדם לומר גנותו בקול רם, ולפיכך הגמרא מתקנת את הדברים,

59 לֹא תִימָא, וְנִגְנוּ, שכן לא על זה אמר רבי שמעון בן יוחאי שראוי לאומרו
60 בקול, אֱלֵא אִימָא, צִעְרוּ, רבי שמעון בן יוחאי התכוון שראוי לאדם לומר
61 את צערו בקול כדי שידעו עליו הרבים, ולמדים זאת ממקרא ביכורים,
62 שאומר 'ארמי עובד אבי' בקול, משום שמזכיר שם צרות שעברו על ישראל
63 אצל לבן הארמי ובמצרים, בְּרִיתָא כֵךְ גַּם בְּרִיתָא, שמה שנאמר
64 במצורע וְנִטְמָא מִטָּא יִקְרָא, כלומר, שהמצורע צריך להשמיע שהוא טמא
65 ויסורו מעליו, לומדים גם, שְׁצִירָה לְהוֹדִיעַ צִעְרוֹ לְרָבִים, וְרָבִים מְבַקְשִׁים
66 עָלָיו רַחֲמִים, וְכָל מִי שִׁאֵדַע בּוֹ דְּכָר מַצְעַר, צִירָה לְהוֹדִיעַ לְרָבִים, וְרָבִים
67 מְבַקְשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.

68 גּוֹפֵא, אִמֵּר רַבֵּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי מָה תִּקְנוּ
69 תְּפִלָּה בְּלִחָשׁ, שֶׁלֹא לְבִישׁ אֶת עוֹבְרֵי עֲבִירָה, שְׁחָרִי לֹא חֶלֶק הַכֶּתֶב
70 מִקּוֹם בֵּין חֲטָאִת לְעוֹלָה. מקשה הגמרא, וְלֹא - וכי לא עשתה תורה חילוק
71 בין חטאת לעולה, וְהֵא אִכָּא חִלּוּק בְּדִינָהּם לְגַבֵּי חֲטָאִת, שְׁדָם
72 חֲטָאִת נִתֵּן לְמַעַלָּה מחוט הסיקרא שבמזבח, וְדָם עוֹלָה נִתֵּן לְמַטָּה מחוט
73 הסיקרא. מתרצת הגמרא, הֵתָם בהזאת דם החטאת, רק הַכֶּתֶב הוֹרֵק את
74 הדם, הוּא דִרְעָה, וחורץ ממנו אין אחרים שיודעים שהיא חטאת, וממילא אין
75 החוטא מתבייש. הגמרא שבה ומקשה, וְהָאִכָּא - הרי יש סימן אם זו חטאת
76 או עולה, שְׁחָרִי חֲטָאִת באה רק נִקְבָּה, ואילו קרבן עוֹלָה יכול להיות רק
77 זָבֵחַ, כל הרואים ידעו שזו חטאת, למרות שנשחטת במקום שנשחטת גם
78 העולה. מתרצת הגמרא, הֵתָם מִיבִסְטָא בְּאִלָּה - הנקבות של הנקבה
79 מכוסה על ידי חזב, ולכן לא ניכר שזו חטאת. שואלת הגמרא, תִּינַח בְּכִשָּׁה,
80 שיש לה זנב, אבל אם הביא שְׁעִירָה לחטאת שאין לה זנב, מֵאִי אִכָּא
81 לְמִימְרֵי. עונה הגמרא, הֵתָם, אִיהוּ דְקָא מִיבִסְטָא נִפְשִׁיה - במקרה כזה,
82 שהביא שעירה לחטאת, הרי שהוא זה שמבייש את עצמו, דְּאִיפְעִי לִיהָ
83 לְאִיתִיּוּ בְּכִשָּׁה, וְקָא מִיִּיתִי שְׁעִירָה - שהיה צריך להביא כבשה אילו רצה
84 שלא להתבייש, ובמקום זה הביא שעירה. שואלת הגמרא, חֲטָאִת דְּעִבּוּרָה
85 בּוֹכְכִים - שמביא מי שנכשל בשוגג בעבודת כוכבים, דְּלֹא סָנִי דְּלֹא
86 שְׁעִירָה - שאי אפשר שלא להביא שעירה, שהרי נאמר בה 'עו בת שנתה',
87 מֵאִי אִכָּא לְמִימְרֵי, הרי רואים שהתורה לא דאגה שלא לבייש את עובר
88 העבירה. עונה הגמרא, הֵתָם בחטאת על עבודה זרה, נִיבִסְטָא וְנִיזִיל, כִּי
89 הִיבִי דְנִכְפָּר לִיהָ - כאן באמת הטיל עליו הכתוב שיתביש, כדי שתהא לו
90 כפרה מעבירה גדולה כזו.

91 שנינו במשנה, קְרִיתִי שְׁמַע נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מְנַלָּךְ.
92 ומבארת, דְּרָתִיב, 'שְׁמַע' וְשִׁרְאָל, דורשים מזה, שניתן לומר כָּבֵל לְשׁוֹן
93 שְׁאִתָּה שׁוֹמֵעַ.

94 מביאה הגמרא מחלוקת בזה, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, קְרִיתִי שְׁמַע ניתן לקרא אותה
95 רק בְּכִתְבָּהּ, ולא בשפות אחרות, דְּכָבִי רַבֵּי, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, כָּבֵל לְשׁוֹן.
96 מבארת הגמרא מֵאִי טַעְמָא דְרַבֵּי, אִמֵּר קָרָא בְּפִשְׁתִּי זְאוֹהֶב, 'וְהָיוּ
97 הדברים האלה וגו'', משמע שֶׁכְּהוֹוִינָן יְהוּ - דברי הקריאת שמע צריכים
98 להיות כמו שהם, ולא בשפה אחרת. וְרַבֵּנּוּ דורשים, אִמֵּר קָרָא, 'שְׁמַע',
99 משמע כָּבֵל לְשׁוֹן שְׁאִתָּה שׁוֹמֵעַ, שואלת הגמרא, וְרַבֵּנּוּ נָמִי, הֵא כְּתִיב
100 'וְהָיוּ', ומדוע אינם לומדים מזה כדברי רבי, לקרא קריאת שמע כהווייתה
101 בלשון הקודש. מתרצת הגמרא, הָיוּ - הם דורשים את הפסוק ההוא לדין
102 אחר, שֶׁלֹא יִקְרָאָהּ לְמִפְרָע, כלומר בסדר הפוך מהסוף להתחלה, שאינו
103 יוצא ידי חובה אם לא קרא לפי הסדר הכתוב. שואלת הגמרא, וְרַבֵּי, שֶׁלֹא
104 יִקְרָאָהּ לְמִפְרָע, מְנַלָּה - מהיכן הוא לומד דין זה. עונה הגמרא, נִפְסָא
105 לִיהָ - הוא דורש זאת מ'דְּרָבִים' 'הַדְּרָבִים', שהיה מספיק לכתוב 'וְהָיוּ
106 דברים האלה' בלי ה'א', ונאמר 'הדברים', ללמד שלא יקרא בסדר הפוך.
107 ומבארת הגמרא, וְרַבֵּנּוּ, שדרשו שלא יקרא למפרע מ'וְהָיוּ', ולא דרשו זאת
108 מ'הדברים' כמו רבי, כִּי 'הַדְּרָבִים' 'הַדְּרָבִים' לֹא מְשַׁמְעֵי לָהּ שֶׁזֶה יִתּוֹר הַנִּיתָן
109 לדורשו. שואלת הגמרא, וְרַבֵּי נָמִי, הַכְּתִיב 'שְׁמַע', ומדוע אינו דורש מזה
110 שאפשר לקרוא בכל לשון שאתה שומע, כחכמים. עונה הגמרא, הָיוּ,
111 המילה 'שמע', מִיבִסְטָא לִיהָ רַבֵּי לדרשה אחרת, שבקריאת שמע צריך
112 לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנֵי מִה שְׁאִתָּה מוֹצִיא מִפִּי. ומבארת הגמרא, וְרַבֵּנּוּ שדרשו
113 מ'שמע', לקרוא בכל לשון שאתה שומע, ולא דרשו מכך שצריך להשמיע
114 לאזניו, כִּכְרִי לֵה בְּמִאֵן דְּאִמֵּר הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאָזְנֵי יָצָא.
115 הגמרא מבררת אם מחלוקת רבי וחכמים תלויה בעניין אחר. לִימָא -
116 האם נאמר שְׁקִיבָה רַבֵּי,

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 כָּל הַתּוֹרָה בְּכָל לֵשׁוֹן נִאֲמָרָה וּלְפִיכָּךְ יֵהָא מוֹתֵר לְקֹרֵא קְרִיאַת הַתּוֹרָה
2 בבית הכנסת בכל שפה, דא' סלקא דעתך שרבי סובר שכל התורה רק
3 בלשון הקודש נאמרה, אם כן, 'והיו דכתב רחמנא' ללמד שקריאת שמע
4 נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה ל', הרי ודאי שאין לקרוא בלשון
5 אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש,
6 ובכל זאת איצטרף את הדרשה של 'והיו', משום דכתב 'שמע', והיה
7 מקום לדרוש מזה כחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן
8 כתבה התורה 'והיו' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש מ'שמע' שצריך
9 להשמיע לאחוננו.

10 וממשיכה הגמרא לברר, ל'מא - האם נאמר שקסברי רבנן, כל
11 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דא' סלקא דעתך שסוברים חכמים
12 שבכל לשון נאמרה, 'שמע' דכתב רחמנא ללמד שאפשר לקרוא קריאת
13 שמע בכל לשון, למה ל', הרי ודאי שאפשר לקרוא בכל לשון. דוחה
14 הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה בכל לשון, ובכל זאת
15 איצטרף את הדרשה של 'שמע', משום דכתב 'והיו', והיה מקום לדרוש
16 מזה כרבי שאפשר לומר קריאת שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה
17 'שמע' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש מ'והיו' שלא יקראנה למפרע
18 בסדר הפוך.

19 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור
20 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת רחמי
21 היא, ולכן, כל היכי דכע, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש בתפילה ככוונה,
22 בה יתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה מסויימת, שיתפלל בה.
23 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב
24 יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר רבי יוחנן,
25 כל השואל צרכיו בלשון ארמי, אין מלאכי השרת נזקקין לו לסייעו,
26 לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. מתרצת הגמרא, לא
27 קשיא, הא ביהודה, הא בצפור, מה שאמר רבי יהודה שאין להתפלל
28 בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך שייטיעוהו מלאכי השרת,
29 ואילו דברי משנתנו שתפלה נאמרת בכל לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור,
30 והם אינם צריכים סיוע ממלאכי השרת.

31 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין בלשון
32 ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי כהונה מבני
33 בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, ונמשכה מלחמתם גם
34 ביום כיפור, ויוחנן ביהן גדול שעבד עבודת היום של יום כיפור, שמע בת
35 קול מבית קדש הקדשים שהוא אומר, נצחו מלאי דאילו לאנחא קרבא
36 לאנחא קרבא - נצחו הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד
37 ברייתא, ושוב מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש
38 הקדשים שהוא אומר, במילת עבדתא דאמר שנאח לאיתאח על
39 היקלא - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרג נפקלגס
40 מלך יון, וקטלו גזירותיו, וכתבו לעצמם השומעים ששמעו זאת משמעון
41 הצדיק, איזו שעה היתה אותה שעה, וכו' וכו' - ראו שהשעה שרשמו היתה
42 מכוונת, שבדיק אז אכן התבטל החייל, נהרג גסקלס ובטלו גזירותיו,
43 ובלשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי
44 השרת אינם מכירים לשון ארמית. מתרצת הגמרא, אי בעית אומא, בת
45 קול שאני - שונה ממלאכי השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת

46 שבעים לשון, דלא שמועי צבדיא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא
47 עשויה להתחלת לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות.
48 ואי בעית אומא תירוץ אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול
49 בארמית, המלאך נבריא'ל הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר מר, בא
50 נבריא'ל אל יוסף הצדיק ולימרו שבעים לשון, כדי שפרעה ומצרים
51 יקבלוהו למשנה למלך.

52 שנינו במשנה שברכת הקוץ נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא שאין
53 לזה דרשה, אלא כיוון שחייבה התורה לברך, דכתב, 'ואכלת ושבעת'
54 וברכת את ה' אלהיך', ולא קבע הכתוב לשון מסויימת לברך בה, לכן אתה
55 יכול לברך בכל לשון שאתה מכיר.

56 שנינו במשנה ששבעות העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה
57 מניין לומדים זאת. דכתב, 'ונפש כי תחטא ושבעה קול אלה', ולא נאמר
58 'והשבעה באלה', משמע מכך, בכל לשון שהיא שומעת.

59 שנינו במשנה ששבעות הפקודין נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה
60 מניין לומדים זאת, איתא בגזירה שוה 'תחטא' 'תחטא' משבעות העדות.
61 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק
62 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואלו נאמרי'ן בלשון הקודש, מקרא
63 ביפורים וחליצה כו' וממשיכה המשנה עד מקרא ביפורים ביצר - מניין
64 שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך,
65 ולהלן בברכות וקללות של הר גריזים ודר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים
66 ואמרו אל כל איש ישראל', ודורשים גזירה שוה של 'עניה ואמירה', מה
67 עניה האמירה להלן אצל הלויים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא
68 ביכורים, צריך לאומרו בלשון הקודש.

69 שואלת הגמרא, ולויים גופיהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות
70 בלשון הקודש. עונה הגמרא, איתא בגזירה שוה 'קול' 'קול' משנה, בתיב
71 הקא בלויים 'קול רם', וכתבית הים במתן תורה, 'משנה ידבר והאלהים
72 יענו בקול', מה להלן בלשון הקודש ניתנה התורה, אף כאן בלויים, היו
73 צריכים לומר בלשון הקודש.

74 שנינו במשנה חליצה ביצר - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר
75 בחליצה 'וענתה ואמרה', ולהלן הוא אומר 'וענו הלויים ואמרו', מה להלן
76 בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 'וענתה ואמרה
77 ככה' עד שתאמר בלשון הזה וכו'. ממשיכה הגמרא לברר את שיטתם,
78 שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מגזירה שוה, הא 'בכה' מאי עבדי ליה -
79 מה ילמדו מיתור תיבת 'ככה'. מתרצת הגמרא, חכמים מיבעי להו -
80 דורשים מתיבת 'ככה' לדרבן שהוא מעשה מעבב - דהיינו ממה שהסמין
81 הפסוק 'ככה' ליעשה, דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב, דהיינו
82 חליצה ורקיקה, אבל האמירה אינה מעבבת.

83 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש
84 מעבב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת הגמרא,
85 מ'בכה' 'בכה' - שהיתה התורה יכולה לכתב 'כה', דהיינו 'וענתה ואמרה כה
86 יעשה לאיש', ולמה כתבה 'ככה', לדרוש לדבר שהוא מעשה מעבב.
87 שואלת הגמרא, ורבנן מה ילמדו מיתור התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כה'.
88 ומתרצת, 'בכה' 'בכה' לא משמע להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה
89 לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כה'.

סוטה. פרק שביעי – אלו נאמרינן דף לג עמוד א

רעש"י

לִימָא קִסְכֵּר רַבִּי. מְדַאֲצִטְרִיר קָרָא שְׁתֵּהּא קָרִיאַת שְׁמַע בְּכַתְּבָהּ: כָּל הַתּוֹרָה
כָּכָל לִשׁוֹן נִאֲמָרָה. לְקֻרֹת בְּבֵית הַנֶּסֶת: מִשּׁוֹם דְּבִתְבִּי שְׁמַע, אֲצִטְרִיר וְהִיוּ
זֵלָא תִרְשִׁידיה לְקֻרִית שְׁמַע בְּכָל לִשׁוֹן אֵלֹא לְהַשְׁמִיעַ לְאֹנְיָהּ תַּפְסִיחָה. דְּקֻתְּנִי מִתְּנִי
בְּכָל לִשׁוֹן אֲצִיר קָרָא, וְהָא נִסְמֵי מִלֵּא, וְהוּא אֵלֶּיךָ לְכוּן לְבוּ לִיצִלֵי
יְהִי. צִרִי שְׁסִימְעוּהוּ מִלֵּא, וְהָא חֲסִימִי, צִבּוֹר

כָּל הַתּוֹרָה בְּכָל לַשָּׁוֶן נֶאֱמְרָה, דָּא סִלְקָא דַּעְתָּךְ בְּלִשְׁוֹן
הַקּוֹדֶשׁ נֶאֱמְרָה, "וְהָיוּ" דִּכְתָּב רַחֲמָנָא לְמָה לִּי?
אֵיצְמִירִךְ מִשּׁוּם דְּכֹתִיב "שְׁמַע". לִימָא קִסְבֵּר רַבְנָן כָּל
הַתּוֹרָה בְּיֶלֶה בְּלִשְׁוֹן קוֹדֶשׁ נֶאֱמְרָה, דָּא סִלְקָא דַּעְתָּךְ
בְּכָל לַשָּׁוֶן, "שְׁמַע" דִּכְתָּב רַחֲמָנָא לְמָה לִּי? אֵיצְמִירִךְ
מִשּׁוּם דְּכֹתִיב "וְהָיוּ": תַּפְלָה: רַחֲמֵי הִיא, כָּל הֵיכִי דְבִיעֵי,
מִצְלִי וְתַפְלָה בְּכָל לַשָּׁוֶן? וְהָאִמְרָ רַב יְהוּדָה: לַעֲלֹם
אֵל יִשְׁאֵל אָדָם צָרְכּוֹ בְּלִשְׁוֹן אַרְמִית, דָּאִמְרַ ר' יוֹחָנָן:
כָּל הַשְּׂוֹאֵל צָרְכּוֹ בְּלִשְׁוֹן אַרְמִי אֵין מִלְּאכֵי הַשֶּׁרֶת נִזְקָקִין
לָא, לִפִּי שְׂאִין מִלְּאכֵי הַשֶּׁרֶת מִבִּירִין בְּלִשְׁוֹן אַרְמִי! לֹא
קִשְׂיָא, הָא בִּיחִיד הָא בְּצַבּוּר. וְאֵין מִלְּאכֵי הַשֶּׁרֶת מִבִּירִין
בְּלִשְׁוֹן אַרְמִי? וְהִתְנָא: יוֹחָנָן כְּהֵן גְּדוֹל שְׁמַע בֶּת קוֹל
מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדִישִׁים שְׁהוּא אוֹמְרַ: נִצְחוּ מַלְּאִי דְאֹלוּ
לְאַחָא קְרָבָא לְאַנְבוּכָא. וְיִשׁוּב מַעֲשֵׂה בְּשִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק
שֶׁשְׁשֻׁמַּע בֶּת קוֹל מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדִישִׁים שְׁהוּא אוֹמְרַ:
בְּמִילַת עֲבִידְתָּא דָּאִמְרַ שְׁנֵאָה לְאַיְתָאָה עַל הֵיכְלָא
וְנִהְיָה נִסְכְּלָם וּבְמַלּוּ גִזְרֹתֵיהּ, וְכִתְבוּ אוֹתָהּ שְׁעָה
וְיִבְיוּנוּ וּבְלִשְׁוֹן אַרְמִי הִיָּה אוֹמְרַ! אֵי בְעִית אֵימָא: בֶּת
קוֹל שְׂאִנִּי, דְּלֹא שְׁמוּעִי עֲבִידָא. וְאֵי בְעִית אֵימָא: גְּבִירָאֵל
הָיָה, דָּאִמְרַ מַר, בָּא גְּבִירָאֵל וְלִמְדוּ שְׁבָעִים לַשָּׁוֶן:
בְּפִרְתָּהּ הַמּוֹזֵן: דְּכֹתִיב "וְאִכְלַת וְשִׁבְעַת וּבִרְכַת אֵת ה'
אֱלֹהִיךָ" בְּכָל לַשָּׁוֶן שְׂאֵתָהּ מְבֹרָךְ: שְׁבוּעַת הַעֲדוּת:
דְּכֹתִיב: "וּנְפֹשׁ כִּי תִחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי" בְּכָל לַשָּׁוֶן

24 שְׁהִיא שׁוֹמֶעֶת: שְׁבוּעַת הַקְּדוֹן: אֶתִּיא "תַּחֲמָא" "תַּחֲמָא" מִשְׁבֹּעַת הָעֲדוּת: וְאִלּוּ נֶאֱמָרִים
25 בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ: מִקְרָא בִּיבּוּרִים וְחִלּוּצָה כו', עַד מִקְרָא בִּיבּוּרִים כִּיֹּצֵד "עֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִּפְנֵי ה'
26 אֱלֹהֶיךָ" וְלִהְלֹךְ הוּא אוֹמֵר "וַעֲנֵנו הַלּוֹיִם וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל". מִה "עֲנִינָה" הָאֲמוּרָה
27 לִהְלֹךְ בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֵף כָּאֵן בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. וְלִוִּים גּוֹפְרִיהוּ מִנָּלָן? אֶתִּיא "קוֹל" "קוֹל" מִמִּשְׁה,
28 בְּתִיב הַכָּא "קוֹל רֹם" וּבְתִיב הַתָּם: "מִשְׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנו בְּקוֹל" מִה לִּהְלֹךְ בְּלִשׁוֹן
29 הַקְּדוֹשׁ, אֵף כָּאֵן בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. חִלּוּצָה כִּיֹּצֵד וּרְבִנָּן הֵיא "כִּכָּה" מֵאֵי עֲבָדֵי לִיָּה? מִיַּבְעֵי לָהּ,
30 לְדַבֵּר שְׁהוּא מַעֲשֶׂה מַעֲבָב. וּר' יְהוּדָה, מִ"כָּה", "כִּכָּה". רַבֵּנּוּ, "כָּה" "כִּכָּה" לֹא מִשְׁמַע לָהּ.

איתא בירושלמי ודפרקין דאמר התם וברכת כדי שיהא יודע למי מברך ומשמש
דבנימין רעיא כך ריפתא בתר דכרך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא ואמר
יליף (דלא) דמי להאי דהבא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דלהכי כתיב לפני ה'
העדות מנא לן. נראה לפרש אי לאו קרא הוה אמינא יליף קול קול ממשא להכי כ
אבל לפירושו רש"י דפי' אי לאו קרא הוה אמינא דומיא דשבעות דהר גריזים וד
תחת אלה מסוטא דכתיב בה שבעות האלה אית לך למימר אי לאו דכתי
בא חסא. נראה דהא דגויה שוה לוא דאק בתר הכא דהא דמוחיא חיתו דבניי כ
ילפינן מעליה מעליה מסוטא אלא אלא דילפינן בשבעות (דף ק"ג.) בהא גזרה שוה
וענו הלויים ואמרו. תימא אדרבה יליף ואמרת לפני ה' אלהיך מואמרת לפני ה'
לעיל פריך ונילף אמריה אמריה מלוים ומזהר דנין עניה ואמריה מעניה ואמריה
קול. אין לומר אדרבה יליף קול קול משבעות הפקוקן דעניה וקול מעניה וקול ג
יהודה מכה ככה דכל האמור בפרשה אפילו קריאה מעבבא דאין לשנות מכל הא
קודש ותימא לומר כן דא"כ במאן מרבותיו ס"ל לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא ד
מעבבא כון דהוי מעשר ולרבי עקיבא לא מעבבא מעבבא באיש בעי' אלא שוה
מעבבא וזו הצאת תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעבבא ואם קראה בלש
בפרק מוצא חליצה (ספ דף ק"ג:) דקא סבר רבי יהודה לא נחלקו ר' עקיבא ו

ה. פ' ר"ח הא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנו
קאמרו הכא ובכל לשון היינו אם ניתנה
שן בשמע דלמ"ד לא ניתנה להעתקתה בלשון
אחר דמי שהיה קורא אותה בלשון פרסי
היה אלא כתובה שהיה עברי אילו היה קורא
בשון פה דכאמרין ב' שני במגילה דף (תי)
קריאה תרגום לא יצא היכי דמי אילימא
דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה
הוא לא צריכא דכתיבא תרגום וקא קרי
תרגום ואלו ידענא לפירושו היכי סלקא
דעתיה לימרא אליבא דרבי דבכל לשון
ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר רבי ק"ש
בכתבה היינו בכל לשון שהרי בכל לשון
ניתנה ליכתב אם כן היינו רבנן ותו תפשוט
מידא הנה דאליבא דרבי בלשון הקודש
נאמרה ותו מאי קמבעיא אליה דאן פלוגתא
היא בפ"ק במגילה (דף טז) תנן א"ר אבא
למזוזה ותפילין וקא שפסריס נכתבין
בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא
אשורית בלבד רשב"ג אומר אף ספריס לא
התיירו שיכתבו אלא יוונית בלבד ויל' מהא
דאמר רבי קרית שמע בכתבה ליכא למידע
מנייה דאיכא למיחזי ככתבה במיוחד לה
בשכתבה חידד' כגון מזוזות ותפילין דכ"ע
מודו דבלשון הקודש והא דקאמר לימא
קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה
ה"פ ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא יוונית
ולרבנן דאמרי בלשון הקודש לית להו
דרבנן דאמרי ספריס נכתבין בכל לשון כן
צריך לפרש לפי פירושו ר"ל

ברכת
המזון דכתיב ואכלת ושבעת.
רש"י שיבש הגירסא דלא גרס
מזלן ופי' משום דלא עני קרא דמדיכא
יתני דליבני לשון הקודש ומיהו נראה
עדיקא בגירסת הספרים דגרסי בהו מנלן
דקרא גנלן ברכת מנברות דהו גרזיזים
דכתיב ביה אלה יעמדו לברך (דברים כז) מה
להלן בלשון קודש אף כאן דהא בהאי ג"ש
ילפינן בפירוקן (לפנין דף לז) ברכת כהנים
ובלשון הקודש להכי כתיב וברכת ה' ד'
כלומר מאחר שהברכה והשבח כלפי
השכינה תוכל לברך בכל לשון שתרצה
ומסתמא בלשון שאהא מכיר ששון שבה
להקב"ה בלבד שלם להתאדר והכי נמי

פרק כיצד מברכין (בכסות ק"ה) אפילו אמרה בלשון חול שלא בתקונה יצא דומיא
ב דינא ידי ברכה ראשונה ומאמרת לפני ה' אלהך דכתיב גבי וידוי (מעשר לא
שמע דבעורה היה מתודה ולהכי איצטרך גזירה שזה דאמריה אמרה: **שבועת**
ושמעא דמשמע בכל לשון שדיא שומעת מדלא כתיב הדיבועה בשבועת האלה
כד שדוי בלשון הקדוש אדרבה נילף משבועת סוטה שדיא בלשון חול ועוד נילף
ושמעא לה הנה דינא אי הוה לן במילף קול קור לא אלה: **אתניא** תחטא
ון קודש אדרבה אלא גזירה שזה דתחטא תחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דדחה
נתיביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא: **וענית** ואמרת ולחלן הוא אמר
להך מיודי מעשר הוא מדמינן ליה לפינן ואם תאמר הכא עניה עניה גמיר הא
נין דנן עניה גזירתא מעניה גזירתא (ו"א ולן עני תמיס גימטא מפניו ואמריס): **אתניא** קול
ואן דנין עניה וקול מקול גזירא: **ורבי** יהודה מכא ככה. אלא ידענא אי דריש ר' **ק**
ר' דלחי אתניי הכא ובממילא הוי לשון קודש נמי מעיבא דפרשה נאמרה בלשון
דרישוי מודו דקריאה לא מעעבא ולא פליגי אלא ברקוקא (ויכסות ק"ה) דלר' אליעזר
למימר דרבי יהודה סבר דדוקא בלשון קודש מעעב אבל אם לא קראה כלל אינו
מעב ומסתברא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעעב ופליגי אתנא דמתניתין
אליעזר דברר זה והכי אמר בעלמא כגון בפרק רבי אליעזר דמילה (סכת ק"ה)

לָהֶם לְאַחֵר שֶׁיַעֲבֹרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן לִכְבוֹשׁ אֶת הָאָרֶץ יִלְכוּ בְּדֶרֶךְ בְּכוֹשָׁה וְיָרֶרֶךְ וַיִּישׁוּבוּ וְיָרֶרֶךְ אֶרֶץ הַבְּנֵגָנִי שֶׁהִיא עַרְבָּה, וְאֵל יָקִיפוּ כְּמוֹן לִשְׁפֹת הַיַּרְדֵּן בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ הַחִיטִּי שֶׁהִיא הָרִים וּגְבֻעוֹת. אֲלֵא יִכְנסוּ לַחֲלוּבָה מִצַּד מַעֲרָב רְחוֹק מִן הַיַּרְדֵּן וַיִּקְיפוּ וַיִּכְבְּשׁוּ אַחֵר שְׁנֵי דָגְלִים. בְּדִכְתִּיב בְּפִרְשֵׁת נִשָּׂא גַּם מִשְׁעוֹת דָּגְלִים: **לִפְנֵיהֶם**. מִשְׁעוֹת לִפְנֵי בָלָם: **בְּכָל יוֹם הָיוּ הַלֵּוִים נוֹשָׂאִים**. בְּנֵי קָהֵת, בְּדִכְתִּיב וּמִשְׁמֶרְתָּם הָאָרֶן וְהַשִּׁלְטָן גֹּר' (בַּמִּדְבָּר יג): **וַיִּבְשְׁשׁוּכֶנּוּ אֶת יִרְיָחוֹ**. בְּדִכְתִּיב וַיִּקְרָא וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אֶל הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׂאוּ אֶת אֲרֹן בְּרִית ה' גֹּר': **וַיִּבְשְׁתְּהוּיָרֵדוֹ לְמַקְוֵמוֹ**. בִּימֵי שְׁלֹמֹה לְבִית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. בְּדִכְתִּיב וַיָּבֵאוּ כֹל קֶנֶי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָאָרֶן (מִלְכִּים א טו) וַהֲיִינוּ הַחַיּוּרֵיהוּ לְמַקְוֵמוֹ, שֶׁבְּשִׁנְהָלָה בִּימֵי עֲלִי מִתָּחַ בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים שֶׁל מִשְׁכֵּן שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה מִשֶּׁם טָל, שֶׁהִמְשִׁיכֵן בְּקֻבֶּעַ בִּשְׂלִילָה, וַיִּבְשְׁתְּהוּיָרֵדוֹ פִּלְטֵשִׁים לֹא הָיָה לוֹ מְקוֹם קְבוּעַ שֶׁהָיָה חָרִב מִשְׁכֵּן שִׁילָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה בְּבֵית אֲבִינָדָב, וּמִשֶּׁם הֵבִיאוּ דוֹד לִסוֹף עֲשָׂרִים שָׁנָה לְבֵית עֹזֵבֵד אֲדוֹם וּמִשֶּׁם לְעִיר דָּוִד עַד שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבָנָה לוֹ דְּבִיר לְפָנִים מִן הַהִיכָל וְאִמָּה טָרְקֶסִין חֲרֻצָּת בְּמִקְוֵם הַפְּרוּכָת וְהוּא קְרוִי מַקְוֵמוֹ הַמֵּיחָד וַיִּבְיֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרֹן בְּרִית ה' אֶל מַקְוֵמוֹ אֶל דְּבִיר הַבֵּית וְגֹר' (סס): וְכִינ'

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

45 אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל אלוני מורה' היא העיר שכם.
 46 תניא, אמר רבי אלעזר ברי יוסי, בדרך זה - על ידי גזירה שזה ז',
 47 וזיפתיה ספרי בותיים - הוכחתי להם שספריהם מזוייפים, שמתברכים
 48 בלבבם שזה גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך אמרתי להם, וזיפתים
 49 תורתכם ולא העליתם בדרךכם כלום, ואין אתם יודעים היכן הר גרזים,
 50 אלא שאתם אמרים שהוא אצל אלוני מורה הוא שכם, ואף אנו מודים
 51 שאלוני מורה הוא שכם, אבל אנו למדנוה בנורה שזה כדלעיל, ואתם
 52 בפה למתותם, שהרי אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה
 53 שבכתב. עד כאן דעת רבי יהודה, שזה גרזים וזה עיבל הם בתוך ארץ
 54 ישראל, רחוק מערבה מן הירדן.
 55 רבי אלעזר אמר, שזה גרזים וזה עיבל קרובים מאד לירדן, וכך מבאר
 56 את הפסוק 'הלוא הנה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן, דאי פירושו
 57 בעבר הירדן ואילך - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי יהודה, הלוא בתיב
 58 בפרשת כי תבא 'והנה בעברכם את הירדן' תקימו את האבנים האלה אשר
 59 אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל, משמע שתקיימום בו ביום, אם כן רואים
 60 שזה עיבל היה סמוך לירדן, והמשך הפסוק לפי זה, שזה גרזים וזה עיבל
 61 'הלא המה אחרי דרך מבוא השמש' פירושו רחוק מקום שהחמה
 62 שוקעת, דהיינו רחוק מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא
 63 השמש' לשון שהשמש באה לשם, ואחרי' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן
 64 תיאור מקום הר גרזים וזה עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 65 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני' ושם
 66 אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ תי' היא, כנאמר 'שכם בן חמור החוי',
 67 והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך 'היושב בערבה' -
 68 במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים ונקעות הן יושבין. וכן ההמשך
 69 אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך 'מול הגלגל', והלא לא ראו את הגלגל.
 70 עד כאן דעת רבי אלעזר החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים
 71 האלו שבסוף הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אמר, לא בא הכתוב
 72 אלא להראות לנו דרך בשניה - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם ירושע,
 73 בדרך שהראה לנו בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן לנחותם
 74 הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניו ענן. על זה אומר להם הפסוק בדרך
 75 מבוא השמש' להורותם שבדרך לבו ולא בשדות ובכרמים, 'היושב'
 76 להורותם שישבו לבו ולא במדברות, 'בערבה' להורותם שבערבה -
 77 במישור לבו ולא בהרים ונקעות.
 78 תנו רבנן, ביצר עקרו ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
 79 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 80 שהארון נסע אחרי דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את הירדן, נסע
 81 תחילה, שנאמר 'הנה ארון הכרית ארון כל הארץ עובר לפניכם',
 82 משמע לפני כולם, ועוד חילוק, בכל יום יום מאז שיצאו ממצרים, היום
 83 בני קהת נושאים את הארון, והיום - כשעברו את הירדן נושאים בנהגים,
 84 שנאמר 'ותיה כנוה בפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה' וגו'.
 85 תניא, רבי יוסי אמר, בשלשה מקומות נשאו בנהגים את הארון,
 86 ואלו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובשהסביבו את יריחו שבע פעמים
 87 כדי לכבושה, ובשהחזירוהו למקומו בימי שלמה לבית קדשי הקדשים.

1 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'ענתה
 2 ואמרה' 'וענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון הקודש, אלא
 3 למד זאת מתיבת 'ככה', הני 'וענתה ואמרה' מאי עכיד ליה - מה ללמד
 4 מהגזירה שזה הו' של 'עניה ואמירה'. מתרצת הגמרא, מיכע' ליה - צריך
 5 רבי יהודה את הגזירה שזה כדי 'לאנמו' - ללמד מפרשת חליצה ללויים
 6 שהברכות והקלות בהר גרזים ובהר עיבל בלשון הקודש חייבים
 7 להאמר. ולא סובר כרבנן שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' 'קול'
 8 ממש. שואלת הגמרא, וילך רבי יהודה גזירה שזה 'קול' 'קול' ממש
 9 כמו שלמדו רבנן.
 10 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'עניה עניה' נמר, 'קול קול' לא נמר -
 11 לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'עניה עניה', ואין אדם דן גזירה
 12 שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראייה לתירוצה, תניא נמי
 13 הכי, רבי יהודה אמר, כל מקום שנאמר בתורה במצוות התלויות
 14 בדיבור, לשונות 'פה' 'בפה' 'עניה ואמירה', אינו יוצא ידי חובתו אלא
 15 בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה' נאמר בתורה בפרשת נשיאת
 16 כפים של הכהנים 'בה תברכו', ולומדים מתיבת 'כה' שדווקא בלשון
 17 הקודש, ואין צריך ללמוד מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן
 18 להלן. 'בפה' נאמר בתורה בפרשת פתיליזה וכדלעיל. 'עניה ואמירה'
 19 נאמרה בתורה בפרשת ברכות וקלות דלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה
 20 למד שברכות וקלות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 21 'עניה ואמירה', ולא מגזירה שזה 'קול קול'.
 22 שנינו במשנה ברכות וקלות ביצר, בין שעברו ישראל את הירדן
 23 ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם שבאצל אלוני
 24 מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן הוא אומר 'ויעברו אברם
 25 בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן שכם,
 26 אף אלון מורה האמור כאן שכם כו'. כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן
 27 המזרחי, נאמרו להם סימני מקום הר גרזים וזה עיבל שהם בעבר הירדן
 28 המערבי שהוא ארץ ישראל. ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת
 29 הדרשות מן הפסוקים לדעת את מקומם המדויק.
 30 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 31 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה', ומבאר
 32 רבי יהודה 'הלוא הנה בעבר הירדן' משמע בעבר הירדן ואילך - מרחק
 33 רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דברי רבי יהודה, וממשיך
 34 רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך מבוא השמש' משמע רחוק
 35 מקום שהחמה זורחת, דהיינו רחוק ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש
 36 זורחת, ומבוא השמש' לשון שהשמש באה משם, ואחרי' הוא לשון רחוק
 37 הרבה. והמשך הפסוק 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר
 38 גרזים וזה עיבל, שיושבין בהם עכשיו בותיים, שהושיב אותם סנחריב
 39 שם כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל' משמע
 40 סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל אלוני מורה'
 41 היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי וילחן - לעיל בספר
 42 בראשית הוא אומר 'ויעברו אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון
 43 מורה', מה אלון מורה האמור להלן בספר בראשית, היא העיר שכם,
 44 שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום שכם עד אלון מורה' משמע שהוא

אגרות קודש

מובן ופשוט שצריך לחנך את כל ילדיו שי' בבתי ספר דתיים וזה גם ממשיך ברכות השם שהוא

נותן התורה.

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ובין שניטבלו רגלי כהנים כמים כשנכנסו לתוך הירדן בשפה
המזרחית, חזרו המים לאחוריהם שנעצרה זרימת הירדן במקום מעמד
הכהנים, וכל המים שהגיעו לשם נעצרו ועלו זה על זה לגובה, שנאמר
"וכבוא נושאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נושאי הארון נטבלו בקצה
המים וגו' ונעמדו המים הירודים מלמעלה כמו נר אחד".
ומבירת הברייתא, וכמה נזכרין של מים - לאיזה גובה נערמו המים.
ומבארת, לגובה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל,
כיון שגדל מחנה ישראל בחנייתו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, ועברו
את הירדן כך כסדר חנייתו, אם כן שהו במעבר שיעור מהלך שנים עשר
מיל עד שעלו האחרונים מהירדן, ובאותו זמן גם גבהו המים היורדים בירדן
גובה שנים עשר מיל, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי אלעזר רבי שמעון
לרבי יהודה, לדרבך שגבהו המים שנים עשר מיל, קשה, האם אדם קל
לרוץ יותר ממים, או מים קלים לרוץ יותר מאדם, הוי אומר ודאי שמים
קלים לרוץ יותר מאדם, אם כן המים התאספו לגובה שנים עשר מיל עוד
לפני שעברו ישראל מהלך שנים עשר מיל, ואחר כך חזרו למקומם, ובאין
המים שחוזרים למקומם ושוטפין אותן אנשים שלא עברו עדין. אלא
סובר רבי אלעזר רבי שמעון, מלמד שהיו מים נגדשין ועולין בפיין על
גבי בישין - אולמות על גבי אולמות, ותר משלש מאות מיל גובה, עד
שראו אותן כל מלכי מורה ומערב, שנאמר "ויהי כשמוע כל מלכי
האמורי אשר בעבר הירדן ויהי וכל מלכי הכנעני אשר על הים את
אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימים לכבם
ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל". אומרת הגמרא, ואף - וכמו
כן מצינו אצל רחב הזונה, שאמרה לשלוחי יהושע שהם כלב ופינחס, לפני
שעברו את הירדן "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם
בצאתכם ממצרים" וגו', ובתיב "וישמע וימים לכבנו ולא קמה עוד רוח
באיש מפניכם" וגו', שהם עדיין היו מפחדים מקריעת ים סוף.
וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן, בעוד הכהנים עומדים שם
והעם עוברים, אמר להם יהושע, כמו שכתוב בפסוק "והכהנים נשאי
הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע לדבר
אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע", הרי שיהושע דיבר אליהם
בעודם עומדים בירדן, את אשר צוה אותו משה, וכך אמר להם, דעו על
מה - בשביל מה אתם עוזבים את הירדן, על מנת שתורישו - שכתבו
את יושבי הארץ מפניכם, שנאמר בתורה על ידי משה "והורשתם את
כל יושבי הארץ מפניכם" וגו', אם אתם עושין כן לכבשו את ארץ כנען,
מוטב, ואם לאו באין מים ושוטפין אותיכם. שואלת הגמרא על לשון
הברייתא, מאי אותיכם, ומשיבה, כוונת המילה "אותיכם" היא, אותי
ואתכם.

וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן, בעוד הכהנים עומדים שם
כדלעיל, אמר להם יהושע, כמו שכתוב בפסוק "הרימו לכם איש אגן
אחת על שכמו למספר שבת בני ישראל" וגו', ובתיב "למען תהיה זאת
אות בקרבכם כי ישאלו בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם"

וגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי הכהנים לזכרון להיות סמן
לכנים לדורות ששקרו אבות את הירדן.
וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן כדלעיל, אמר להם יהושע
כמו שכתוב בפסוק "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים
הבין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון
אשר תלינו בו תלילה" וגו', הם האבנים שהקימו בדר עיבל ובנו המזבח
וקפלום וקבעום בגלגל. ומבירת הברייתא, יכול יקימו את האבנים בכל
מלון ומלון, ועונה, תלמוד לומר אשר תלינו בו תלילה. עד כאן
הברייתא.
מספרת הגמרא, אמר רבי יהודה, אמא חלפתא ורבי אליעזר בן
מתאי וחנניא בן חנניא, שלשתם עמדו על אותן אבנים שהקימו עם
ישראל בירדן בימי יהושע, ושיערום - אמדו את משקלם, ומצאו שכל
אחת ואחת מהן שקולה בארבעים סאה. ונמי - וידוע וקבלנו מרבותינו
ומאבותינו, דמקונא דמר ר' איניש לבתפיה - שמשאוי שאדם מגביה על
כתפו בלי סיוע של אחר, תילתא דמקונתיה הוי - זהו רק שליש ממה שיכול
לישא כשאחר מסייע לו להעלות על כתפו, ואם האבנים ששיערו החכמים
לדליל היתה כל אחת כארבעים סאה ואותם אמר יהושע "הרימו לכם איש
אבן אחת על שכמו" שכל אחד ירים לבדו, מבאן אתה מחשב לאשכול
שנשאו המרגלים מארץ ישראל למדבר בימי משה, והטעינו זה לזה על
כתפם, שהיה פי שלש, דהיינו מאה ועשרים סאה. ומביאה הגמרא היכן
מצינו שהאשכול היה גדול מאד, שנאמר "ויכרתו משם זמורה ואשכול
ענבים אחד וישאיהו במוט בשנים", ומבירת הגמרא, ממשמע שנאמר
וישאיהו במוט" וכי איני יודע ששנים, והרי כתוב במפרש "וישאיהו"
בלשון רבים, מה תלמוד לומר - לצורך מה כתבה התורה בשנים, ועונה,
ללמדנו שנשאו האשכול בשני מוטות, ולא במוט אחד.
ומפרשת הגמרא כיצד נשאו האשכול בשני מוטות, אמר רבי יצחק,
מוטות - משאוי, ומוטותי דמוטותי - ומשאוי תחת משאוי, דהיינו שני
מוטות במרחק זה מזה אורכם מצפון לדרום, ארבעה נושאים כל אחד בקצה
מוט, ותחתם שני מוטות במרחק זה מזה אורכם ממזרח למערב וארבעה
נושאים כל אחד בקצה מוט, הא ביצר, שמנה נשאו אשכול, אחד נשא
רימון, ואחד נשא תאניתה, יהושע וכלב לא נשאו כלום. ומבארת הגמרא,
למה יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דהשיב - שהיו
חשובים יותר משאר המרגלים, והמרגלים בעצמם לא נתנו להם לישא. ואי
בעית אימא, שלא היו באותה צעה, לכן הם לא נטלו חלק בהבאת
הפירות שמטרתה היתה להוציא דבה על הארץ, כשם שפירותיה משונים
כך ירשיה משונים וגבורים וגבוהים.
חזרת הגמרא לבאר מחלוקת שבברייתא לעיל, שרבי יהודה הסובר
שגבהו המים שנים עשר מיל, ורבי אלעזר רבי שמעון הסובר שגבהו המים
יותר משלש מאות מיל, פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא. חד - רבי
אמי או רבי יצחק נפחא, אמר, לדרבי רבי יהודה שגבהו המים שנים עשר
מיל,

אגרות קודש

נכון - שכאז"א מהמסיימות תי' - תפריש ביום ההוא לצדקה פרוטה בבוקר - לפני הסיום ופרוטה

- לאחריו.

המורות תי' תבארנה להן - לפי ערך - המאמר (היום יום - דיום הני"ל) "א איד . . מאלקות".

אזכירן עה"צ לתוכן הפי"נ, ותבש"ט.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לר עמוד א

רשי

תוספות

1 יוֹתֵר מִשֵּׁל מֵאוֹת מִיל. תִּימָה לִרִי וְהָא לִיכָא מַעֲיָבָא לֹאֲרַעָא אֵלָא תִּלְתָּא
2 פֶּרְסִי וְיִל שְׁדוּי נִגְדִישִׁין וְהוֹלְכִין לְמַעְלָה מִן הָעֵנְנִים יִירוּשְׁלָמִי רַבִּי לִוי
3 אוֹמֵר עַד לְבוֹ שֶׁל רִקְיעַ תָּמַן אֲמִירִין עַד בָּבֶל נֶאֱמַר כֹּאן הִרְחֹק וְנֶאֱמַר לִהְלֹךְ מֵאֶרֶץ
4 הִרְחֹקָה מִבָּבֶל: עוֹדֵם: יִירוּשְׁלָמִי וְיִירוּשָׁע. אֲמַר רִישׁ הָרֶשֶׁת אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ בִּירְדִן
5 קִיבֵלוּ עֲלֵיהֶן אֶת הַנִּסְתָּרוֹת אֲמַר לֹךְ
6 יִירוּשָׁע אִם אֵין אַתָּם מִקְבֵּלִין אֶת הַנִּסְתָּרוֹת
7 הַמֵּיִם בֶּאֱיָן וְשׁוֹטְפִין אַתְּכֶם אֲמַר רַבִּי סִימֹן
8 בִּיר זְבִיד וְיֹאדָה תִּדְעַה לֵךְ שְׁהוּא כֵּן שְׁהִיר
9 עֵבֶן חֲטָא וְרוֹבֵם שֶׁן סְהִדְרִין נִפְלָה בְּעִי
10 אֲמַר ר' לִוי בִּיבְנָה הוֹתֵרָה הִרְצוּעָה יִצְחָה
11 בַּת קוֹל וְאִמְרָה אֵין לָכֶם עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת:
12 גְּמִירִי כֵל טוֹנָא. יִירוּשְׁלָמִי לֹא דְמִי הָהוּא
13 דְּטַעֲנִין מִן אֲרַעָא אֵל אֲרַכְבוּתִיה
14 וּמִן אֲרַכְבוּתִיה לְכַתִּיפִיה לְהִהוּא דְּתַלִּי לִיה
15 וּמִן אֲרַעָא עַל כְּתִיפִיה וְלֹא דְמִי הָהוּא דְּתַלִּי
16 לִיה לְהִהוּא וְדִאֲחֹזֵר טַעֲנִין לִיה:
17 מוֹרְטִנִי וְטוֹרְטִנִי דְּטוֹרְטִנִי פִּירֶשׁ ר"ח
18 דְּטוֹרְטִנִי בִּלְשׁוֹן יוֹן קִנָּה שֶׁל
19 מֵאוֹנִים וְכִיכַד נִשְׁאֹחֻהוּ הִבִּיאוּ שְׁנֵי עֲמוּדִים
20 וְסִיגִרוֹם בְּחִבְלִים וְתַנְתּוּ הָאֲשָׁכּוֹל עַל גְּבִי
21 חִבְלִים וְתַנְתּוּ מוֹטוֹת בְּחִבְלִים בְּקֶצֶה
22 הָעֲמוּדִים הַמְסוּרִיגִים וְהָאֲשָׁכּוֹל נָתַן מוֹט א'
23 מִן הַקֶּצֶה מוֹה הָרֹאשׁ וְכִיכַד בַּה בְּרֹאשׁ
24 מִקְצֵה הָאֲחֵר נִמְצָאוּ שְׁתֵּי מוֹטוֹת בְּרֹאשׁ
25 הָעֲמוּדִים הַמְסוּרִיגִים בְּחִבְלִים וְהָאֲשָׁכּוֹל
26 נָתַן בְּחִבְלִים וְעַל כֵּל מוֹט מֵאִלּוּ הַמּוֹטוֹת
27 שְׁתֵּי מוֹטוֹת פְּחוּתִין מִזֶּה מוֹט בְּרֹאשׁ זֶה וּמוֹט
28 בְּרֹאשׁ זֶה נִמְצָאוּ אַרְבַּע מוֹטוֹת בְּרֹאשֵׁי שְׁנֵי
29 מוֹטוֹת הַתְּנוּנִים אַרְבַּע הַעֲמוּדִים וְכֵל מוֹט
30 וּמוֹט מֵאִלּוּ ד' מוֹטוֹת הָיוּ טוֹעֵנִים אוֹתָן שְׁנֵי
31 אֲנָשִׁים נִמְצָאוּ שְׁמֹנֶה סוֹבְלִין אֶת הָאֲשָׁכּוֹל
32 זֶה פִּירֶשׁ טוֹרְטִנִי וְכֵי כְּלֹמֵר מוֹטוֹת
33 וּמוֹטוֹת עַל מוֹטוֹת יִירוּשְׁלָמִי כְּתִיב אִישׁ אֶחָד
34 אִישׁ אֶחָד לְמַטָּה עַל דַּעְתִּיה דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
35 דּוֹ אוֹמֵר לְשׁוֹנוֹת רִיבֵי הֵן שְׁנֵים עֶשֶׂר הָיוּ
36 שְׁמֹנֶה בְּאֲשָׁכּוֹל אַרְבַּע בְּתַנּוּנִים וְרִימּוֹנִים
37 וּבִנְשׁוּאֵי כִלִּים עַל דַּעְתִּיה דְּרַבִּי עֲקִיבָא דּוֹ
38 אוֹמֵר לְשׁוֹנוֹת כְּפֹלִים עֶשְׂרִים אַרְבַּעָה הָיוּ
39 ט"ו בְּאֲשָׁכּוֹל שְׁמֹנֶה בְּתַנּוּנִים וְרִימּוֹנִים
40 וְנִשְׁאֵי כִלִּים עַל דַּעְתִּיה דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
41 טוֹרְטִין עַל דַּעְתִּיה דְּרַבִּי עֲקִיבָא טוֹרְטִין
42 וְטוֹרְטִי טוֹרְטִין:

בנתיין

1 וְכִינֵן שְׁנִימְבֵּלוּ בּוֹ, בְּשִׁפְת מוֹרְחִית בְּכִנְיֹתָן לְחֹכְמוֹ הַמֵּיִם לְאַחֲזִירָהֶם, שְׁלֹא
2 הָיוּ יוֹרְדִין מִן הַכְּהֵנִים וְלִמְשֹׁךְ אֵלָּא שֶׁם עוֹמְדִים וְהַמֵּיִם הִבָּאִים תָּמִיד נִגְבְּהִים וְעוֹלִין
3 לְמַעְלָה דְּכֻתִּיב קָמוּ בְּדִ אֶחָד, וְהַכְּהֵנִים עָמְדוּ שֶׁם עַד שֶׁעָבְרוּ בָּלֶם: כְּמָה גִּבְהֵן
4 שֶׁל מֵיִם. גִּרָס: י"ב מִיל בְּגִבְהֵן מִתְּנֵה יִשְׂרָאֵל. שְׁהָיוּ שְׁנֵים עֶשֶׂר מִיל עַל שְׁנֵים
5 עֶשֶׂר מִיל, וְהֵם עָבְרוּ בְּכִנְיֹתָם רַחֵם מִתְּנֵהֶם
6 עָבְרוּ יָחַד כְּמוֹת שְׁהוּא רַחֵם שְׁנֵים עֶשֶׂר מִיל, 1
7 נִמְצָאוּ שְׁלֹא שְׁהוּ בְּעָבְרָן אֵלָּא מִתְּנֵה שְׁנֵים
8 עֶשֶׂר מִיל שֶׁל אֶרֶץ מִתְּנֵהֶם עַד שֶׁעָלוּ
9 אֶרְוֹנִים שֶׁל סוֹף הַמִּתְּנֵה וּבְגִבְהֵן גִּבְהוּ
10 הַמֵּיִם: תָּנוּ אִמְרֵי מֵיִם קָלִים. לָרֹץ מִן
11 הָאֵדָם, וְאִיכָּ שֶׁהַמֵּיִם לֹא גִבְהוּ אֵלָּא שְׁנֵים
12 עֶשֶׂר מִיל וְהָיוּ לְמִקּוֹמָם נִמְצָא שְׁעָדִין לֹא
13 הִסְפִּיקוּ לְעֹבְרוֹ וּבִאֵין מֵיִם וְשׁוֹטְפִין אוֹתָן:
14 כְּפִין. אֵילִמּוֹת אֵירוֹקוֹלִיד: וְאֵה רַחֵם
15 אִמְרָה לְשִׁלּוּחִי יִהְיֶשֶׁע, קֹדֶם שֶׁעָבְרוּ אֶת
16 הַיַּרְדֵּן שֶׁעַל קִרְיעַת יָם סוֹף הָיוּ מִתְּפַחְדִּין
17 עֲדִידִין: עוֹדֵם בִּירְדִן אֲמַר לָהֶן יִהְיֶשֶׁע בּוֹ,
18 בְּכֻתִּיב וְהַכְּהֵנִים נוֹשָׂאִי הָאֶרֶץ עוֹמְדִים
19 בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן עַד חֵם כֹּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה
20 ה' אֶת יִהְיֶשֶׁע לְדַבֵּר אֶל הָעָם, וְהוּא הִדְבֵּר
21 דְּהָכִי כְּתִיב בְּמִשְׁחָה כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת
22 הַיַּרְדֵּן אֶל אֶרֶץ בְּנֵינִי וְהוֹרֶשְׁתֶּם וְגו', כְּלֹמֵר
23 בְּשֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן הִתְנַה עִמָּהֶם עַל מִנֵּת
24 לְהוֹרִישָׁם: וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. גִּרְסִין
25 בְּכִרְיָתָא: הִרְיֵמוּ לָכֶם וְגו', הֵם הָאֲבָנִים
26 שֶׁהִקִּימוּ תַּחַת מִצֵּב רִגְלֵי הַכְּהֵנִים לְיִרְדִן
27 לְהִיטֵן סִימֹן לְבָנִים שֶׁעָבְרוּ אֲבוֹת אֶת הַיַּרְדֵּן:
28 שָׂאוּ מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִצֵּבָה וְכו', הֵם
29 שֶׁהִקִּימוּ בְּהָר עֵיבֵל וּבְנֵי הַמִּצְבָּה וְקָפְלוֹם
30 וְקִבְּעוֹם בְּגִלְגָּל: דְּמָדְלִי אִינִישׁ אֲבִתְפִּיָּה.
31 שֶׁהָאֵדָם עֲצָמוּ מִגְּבִיהוּ עַל כְּתַפּוֹ וְאֵין אֲחֵר
32 מִסְּעִי: תִּלְתָּא דְּמַעְנִיָּה הוּא. אִינוּ אֵלָּא
33 שְׁלִישׁ מִשְׁאוֹ שְׁנוּשָׁא כְּשִׁמְטַעֲנוּ אֲחֵר,
34 נִמְצָא שֶׁהָיָה כֹּל אֶחָד מֵהֶן נוֹשָׂא מִשָּׂא קִיךְ
35 סְאִין וּמִקְבָּא אֶתָּה מְחֻשֵּׁב. כְּמָה הָיָה
36 בְּאֲשָׁכּוֹל שֶׁנִּשְׁאֹחֻהוּ שְׁמֹנֶה אֲנָשִׁים וְהָיוּ
37 מִסְּעִינִין זֶה אֶת זֶה כְּשִׁמְרִימִין אוֹתוֹ עַל
38 כְּתִיפָן: מִמְּשַׁמֵּעַ שֶׁנִּמְצָא וְיִשְׁאֹחֻהוּ אִינוּ יוֹדַע
39 שְׁבִשְׁנֵים: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק טוֹרְטִנִי
40 וְטוֹרְטִנִי דְּטוֹרְטִנִי. מִשְׁאוֹ וּמִשְׁאֵי תַּחַת
41 מִשְׁאוֹ, שֶׁהַתְּחִתָּנִים מִסְּעִינִין אֶת הָעֲלִיוֹנִים,
42 וּבְכָל אֶחָד הָיוּ שְׁנֵי מוֹטוֹת. כִּיכַד, שְׁנֵי
43 מוֹטוֹת הוֹלְכִין זֶה אַצֵּל זֶה וְאֶרְבַּעָה נוֹשָׂאִין
44 אוֹתָם, וְשְׁנֵי מוֹטוֹת אֲחֵרִים וְאֶרְבַּעָה בְּנֵי
45 אָדָם נוֹשָׂאִין אוֹתָם וְהֵם בְּאֶלְכָסוֹן מִתַּחַת
46 שְׁנֵים הָעֲלִיוֹנִים, מוֹט אֶחָד לְרֹאשׁ הָאֶחָד
47 וּמוֹט אֶחָד לְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי וְהוֹלְכִין בְּאֶלְכָסוֹן.
48 רַבִּי יִצְחָק לֹא מִקְרָא שְׁמִיעַ לִיה, אֵלָּא
49 דְּשִׁשְׁטָא לִיה דְּרִמּוֹן וְתַנְהָה סִיג בְּשִׁנִּים.
50 וְיִהְיֶשֶׁע וְכָלֵב לֹא נִשְׁאוּ כִלִּים, פָּשׁוּ לָהֶן
51 תְּמִנָּא לְאֲשָׁכּוֹל, וְאֵם לֹא מִדְּרַשׁ הָרֹאשׁוֹן
52 הַמְלַמְדֵּנוּ דְּלֹא מוֹט אֶחָד קָאֵמַר קָרָא לֹא
53 הָיוּ יוֹדְעִים לְכֹחַ שְׁמֹנֶה בְּנֵי אָדָם לְמִשְׁאוֹ, אֵלָּא
54 בְּאִתְּתָה עֲצָה, לְהִבְיָא אֲשָׁכּוֹל מִשְׁנֵה כּוֹה, שֶׁהַמְּגָלִים
55 לָרַעָה נִתְּכֹוֹנוּ, לֹמֵר כֵּשֶׁם שִׁפְרוּתִיהָ מִשְׁנֵים כִּף יוֹשִׁבֶיהָ מִשְׁנֵים וּגְבוּרִים וּגְבוּרִים: לְדַבֵּר רַבִּי יִהְיֶה, שֶׁאֲמַר
לֹא גִבְהוּ הַמֵּיִם אֵלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִיל לְכֹחַ מִתְּנֵהֶם עָבְרוּ בִּירְדִן כֹּל רַחֵם מִתְּנֵהֶם עָבְרוּ יָחַד, הִלְכָּה לֹא הָיָה אֶרֶץ הַעֲבָרָה אֵלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִיל:
וְלִדְבָרִי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לר עמוד ב

תוספות

בחנייתן עברו. ויל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מחנה ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה ו"ל דדוקא באורך ורוחב חנייתן נכנסו בירדן אבל לאור שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה

וצמצמו עצמן שאם לא תאמר כן אלא בדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן בשעה שחתנה יהושע עמון שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות חמשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב מיל על רוחב נ' אמה ואם היה לך להקפיד אותן ת"פ רצועות מדת ארצן זו אצל זו היה אורכו קרוב לאלף ות' (ומ' פרסאות באורך הירדן והירדן לא נכרת כי אם עד ים הערבה וירצא הוא ממערת פמיס שהוא בחלק דן בראיתא ב' מעשר בהמה (בסוטה דף נ"ט) ואורך כל ארץ ישראל לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד דהיאך היו יכולין לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא היו עומדים בדרך חנייתן אלא מצומצמין ותימה לר"י נהי דדרך חנייתן עברו מ"מ הלא עמדו בירדן עד שגמר יהושע התנאים ונטלו האבנים ולא חזר לאיתנו עד שעברו כולן א"כ אותם נ' אמה של ירדן ושמות זה שעברו היו המים נגרשין ועולין יותר על י"ב מיל ויל ושל גודש שהיה מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מיל ולהכי לא חשיב ליה: **בזה** אחר זה עברו. תימה אי"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים והלא אינו תלויה אלא בעיכוב העברתם ויל דבתרתי פליגי על מה שמשוה קלות האדם לקלות המים אמר זה אינו שאפילו אם היו עוברין דרך חנייתן היו המים נגרשין יותר מ"ג מיל והוא לא אמר אלא י"ב ועוד שבוה אחר זה עברו ועל זה תמיה רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר שלש מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב כיצד תעשה י"ב רצועות מ"ב מיל על י"ב מיל וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם זו אצל זו באורך יהיה אורך קמ"ד מיל על רוחב מיל תחלוך רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה שכן עברו ונראה דלר"א בר שמועין לא עברו כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפורזים מפני שהיו נוטים אהליהם זה רחוק מזה בדרך חניית שירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל זה ושמו לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה בדרך בני אדם העברין דרך שבל אחד בעשרה בני אדם זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששוחין בהעברתן כל כך: **מר** סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר ידוע שמים קלים היינו דוקא כשהיו יורדין כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגרשין ושלפין שיעור קלות מים ושיעור קלות אדם שוה: **אבותי** בקשו

בחנייתן עברו. לדברי ר' אלעזר בר' שמעון, בזה אחר זה עברו. וחד אמר: בין מר ובין מר, בחנייתן עברו. מר סבר: אדם קל, ומר סבר: מים קלים. "שלח לך אנשים". אמר ריש לקיש: "שלח לך" מדעתך, וכי אדם זה בוזר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב "ויטב בעיני הדבר" ואמר ריש לקיש: "בעיני" ולא בעיניו של מקום. "ויחפרו לנו את הארץ" אמר ר' חייא בר אבא: מרגלים, לא נתנונו אלא לבושתה של ארץ ישראל. פתיב הכא: "ויחפרו לנו את הארץ" וכתוב התם: "ויחפרו הלכנה ובושה החמה". "ואלה שמותם, למטה ראובן שמוע בן זכור", אמר ר' יצחק: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד: "סתור בן מיכאל", "סתור" שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא, "מיכאל" שעשה עצמו מך. אמר ר' יוחנן: אף אנו נאמר "נחבי בן ופסי", "נחבי" שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, "ופסי" שפסע על מדותיו של הקדוש ברוך הוא. "ויעלו בגבגב ויבא עד חברון" "ויבאו" מפני ליה? אמר רבא: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתפח על קברי אבות, אמר להן: אבותי! בקשו עלי רחמים שאניצל מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים, שגאמרי: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" זה יושעך מעצת מרגלים. והיינו דכתיב: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו". "ושם אחיו שיש ותלמי", "אחיו" מיומן שבאחיו, "שיש" שמושים את הארץ בשחתות, "תלמי" שמושים את הארץ תלמים תלמים. דבר אחר: "אחיו" בנה ענת, "שיש" בנה אלש, "תלמי" בנה תלבוש. "ילדי הענק" שמעניקין חמה בקומתן. "ויחברו שבוע שנים נבנתה", מאי "נבנתה"? אלימא נבנתה ממש, אפשר אדם בונה בית לבנו קמן קודם לבנו גדול? דכתיב: "ובני חם כוש ומצרים" וגו'! אלא שהיתה מבונה על אחד משבעה בצוען, ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יתר מחברון, משום דקברי בה שכיבי. ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שגאמרי: "בנו ה' בארץ מצרים". ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען, דכתיב: "כי היו בצען שריו" ואפילו הכי חברון מבונה אחד משבעה בצוען, וחברון מרשים הוי? והא פתיב: "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלהי נא", ואמר רב אחי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון, ותניא אילים ממואב, כבשים מחברון. מינה, אידי דקלישא ארעא, עברה רעיא ושמן קניינא. "וישבו מתור הארץ, ולכו

רש"י

ולדברי ר' א"ר בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי בחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קל לרדיו כמו המים: מדעתך. אני איני מצא אותך, אכל ישראל הם אומרים לך דכתיב (דברים ו) ותקרבון אלי כלכם וגו', אני איני מעבב על ידך: כלום יש אדם. כלומר אם הקב"ה צוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבשתה של ארץ ישראל. אותן (שאלה) ששאלו תחלה שלוח המרגלים: [לא עלה ביריגו. אין אנו יודעין לדורשו: סתם דבריו. הכוונה ופשה שזנאו ושל הקב"ה בדא] שעשה שזנאו של הקב"ה מך. חלש, כדאמר' כללו אפלו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו מים: שהחביא דבריו. ולא אמרן כמות שהן: שפסע, דלג, שלא אמרן באשר הם: יהושע, לא הצריך לומר, שדבר בקש עליו משה רחמים: והיינו דכתיב "ועבדי כלב וגו', והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה, והיא חברון דכתיב (וי) ותן את חברון לכלב, ש"מ כלב הוא דאולו לחברון: מ"מ, גבור שבהם, כמו שיד הימן חשובה מן השמאל: שעשה את הארץ בשחיתות. שמוקם רגליו מעמיק בארץ מרב כבוד ונקר שם בגומא וכשחת. ולשון ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיתות. ונראה לשון צמודי שש, שהם כבדים ומקום מעמדם נבר: תלמים. כחלם מחמשה שמעלה העפר ומעמיק בארץ: שהיו מעניקים את החמה בקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו ציארם נוקב ועונק בנקב שהחמה יוצאה בו: לבנו קמן. כנען קטן הבנים של חם היתה. ומרים שני לבנים: כלומר לשון אבנה ומנה (וי) כלומר מושבת בפירות: מרשים. סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: דקברי בה שכיבי. לא גרסין מ"ט אלא ה"ק, ונתע דטרשין היא ואינה ראויה לפירות בכל שאר הארץ, לפיכך יחודה לקברות מתים: כי הוי בצען שריו. של מלך ישראל, ששולחים לו פרעה לעזור לו על מלך אשור, אלמא פרעה בצען יתיב וסם הולכין לבקשו: אלכה נא ואשלם את נדרי. אלכה נא בחברון ואשלם הנדר שגדרתי בגשור. דכתיב בתריה כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור, ובחברון מאי עני והלא לא היה שם המונח בי אם גנבען: להביא כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות כבשים מחברון, אלמא ארץ מרעה היתה: מנה. כלומר מחשבתך אתה מסייעי, שלא היתה חשובה לרוע פשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר' בבבא מציעא בהשוכר (דף טז) ואי ארעא דמחזקת בגרונא והיא שניהם משלמין: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלול ומועט הוא, ומתוך כך לא היו חורשים וזורעים אותה תבואה מאכל אדם: ועבדי רעיא. מצמחת ומעלה עשבים ואוכלים הצאן: ושמן קניינא. המקנה הצאן, שכן דרך הצאן להשביח בארץ יבשה וטרשים יותר מארץ לחה: וילכו

עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק מי שמתו (בבכות דף יח) דמייתי לא ידעין מידי ומשמע במסקנא ואפילו אבות העולם

יש לומר דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין לוח שכן נתפלל והכי אמר בפרק שני דתענית (דף טז) למה יוצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים רחמים וכן בפרקי דחסידיס בעובדא דרבי מנא דאשתתח אמערתא דאבה: ואמר רב אחא איתימא רבה בר בר חנן שחלך להביא כבשים מחברון. אע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף קי) דלאקרוי אול מידו שמעינן מיהת דשמן קניינא מדסלקא דעתך למימר שהלך להביא כבשים:

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

49 וְגו' הרי שהובטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
50 שכתוב בספר יהושע "ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
51 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וְשֵׁם אֲחִימֶן שֵׁשִׁי וְתַלְמִי וְגו' ילידי
52 הענק", דורשת הגמרא, 'אֲחִימֶן' נדרש שהוא מְיוֹמֵן שְׂבֹאֲחִיו - הגבור שבין
53 הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'שֵׁשִׁי' נדרש שְׂמִשִּׁים אֶת הָאָרֶץ
54 בְּשִׁחָתוֹת - שמחמת כובדו רגליו הם כעמודי שש ושוקעים בארץ וניכר שם
55 כגומא וכבור שחת. 'תַּלְמִי' נדרש שְׂמִשִּׁים אֶת הָאָרֶץ תַּלְמִים תַּלְמִים -
56 מחמת כובדו דורס בארץ וחורץ כתלמי המחרשה. דָּבָר אַחֵר, אֲחִימֶן בָּנָה
57 את העיר עָנָת, שֵׁשִׁי בָנָה את העיר אֶלֶשׁ, תַּלְמִי בָנָה את העיר תַּלְבוּשׁ.
58 עוד יש לדרוש המשך הפסוק שם 'לִידֵי הָעֵנָק', למה נקראו 'ענק', על שם
59 שְׂמִעֲנִיקוֹן חָסָה בְּקוֹמָתָן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא ענק היינו
60 שרשרת, סביב לצוארם.
61 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וְחִבְרֹן שָׁבַע שְׁנִים וְנִבְנְתָה לַפְנֵי צוּעַן
62 מִצְרַיִם, שְׂוֹאֵל הַגֹּמְרָא. מֵאֵי 'נִבְנְתָה'. מִנְסָה הַגֹּמְרָא לְבֹאֵר, אֵילִימָא
63 נִבְנְתָה מִמֶּשׁ - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון נבנתה שבע שנים
64 לפני שנבנתה צוּעַן מִצְרַיִם. דוחה הגמרא, וכי אֶפְשָׁר אֲדָם - היינו חם, בָּוְנָה
65 בְּיָת לְבָנֹה קֶצֶן - כנען, שחברון בארץ כנען, קוֹדֶם שבוּנָה לְבָנֹה דָּוִל -
66 מִצְרַיִם, ומביאה הגמרא ראייה שכנען היה יותר גדול ממצרים, דְּכָתִיב
67 "וַיְבִי חָם בֹּשֶׁ וּמִצְרַיִם וּפּוֹט וּכְנַעַן" וְגו'.
68 מבארת הגמרא, אֶלֶא, שְׁהֵיחָה חִבְרֹן מְבֹנָה - מרובה ומיושבת
69 בפירות, עַל אַחֵר מִשְׁבָּעָה - פי שבע מאשר כמות הפירות שְׂבֹאֲצוֹן. וכדי
70 שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא, וְאֵין לָךְ
71 מְרָשִׁים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִתֵּר
72 מִחִבְרֹן, (מִשּׁוּם) חוּ הַסִּיבָה דְּקִבְרֵי בֵּה שִׁיבְכִי - שיחודה לקבורת מתים,
73 כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, וְאֵין לָךְ מְעוֹלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת יִתֵּר
74 מִחִבְרֹן מִצְרַיִם, שְׂנֵאמֶר 'בְּנֵן ח' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֵין לָךְ מְעוֹלָה בְּכָל אֶרֶץ
75 מִצְרַיִם יִתֵּר מִצְרַיִם, דְּכָתִיב 'כִּי הָיוּ כְּצוּעַן שְׂרִיו' - שמלך ישראל שלח
76 שריו לצוּעַן לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
77 שפרעה קבע מושבו בצוּעַן, ובודאי משום שהיתה המשובחת ביותר,
78 וְאֶפְשָׁלוּ חָבִי - למרות שבחה העצום של צוּעַן, העיר חִבְרֹן הפחות
79 משובחת שבארץ ישראל, היא מְבֹנָה אַחֵר מִשְׁבָּעָה - פי שבע מאשר יש
80 בְּצוּעַן.
81 שואלת הגמרא, וְחִבְרֹן מְרָשִׁים הָיוּ - האם אכן חברון היא עיר עם
82 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, וְהָא כָּתִיב 'וְהָיוּ מִקֵּץ אֲרֻכָּעִים שָׁנָה
83 וַיֵּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֶלְכָּה נָא ואשלים את נדרי אשר נדרתי לה'
84 בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור" וְגו', וְאֵמֶר רַב אֲוִיָּא וְאִיתִימָא
85 רַבָּה בַּר בַּר חֲנִין, וכי בחברון זובחים, והרי אין שם מזבח, אלא ודאי שְׁהֵלֶךְ
86 לְהִבְיָא בְּשִׁשִּׁים מִחִבְרֹן לעולה, אם כן רואים שחברון היא ארץ מרעה
87 משובחת. וְתִנְיָא - גם בברייתא שנינו, שְׂאִילִים משובחים לוקחים מְמוֹאֵב,
88 וּבְשִׁשִּׁים משובחים לוקחים מִחִבְרֹן, הרי שחברון ארץ משובחת היא, ולא
89 טרשים.
90 מתרצת הגמרא, מִינָה - אדרבה משאלתך וראיותיך אתה מסייעני
91 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אֲיִידִי דְקָלִישָׁא
92 אֲרַעָא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים אותה להצמיח
93 פירות למאכל אדם, אלא עֲבָדָה רַעֲיָא - מצמחת מעצמה עשבים הראוים
94 לצאן למרעה, וְשִׁמְן קִנְיָא - ובוה היה הצאן משמין, שכן דרך הצאן
95 להשיב יותר באדמה יבשה וטרשים מאשר באדמה לחה.
96 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבַּעִים יוֹם

1 אם כן בְּחִינַת עֲבָר - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו סדר
2 חנייתו, וְלִדְבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שגבדו המים יותר משלש מאות
3 מיל, חייבים לומר שָׁנָה אַחֵר זֶה עֲבָר, וארך זמן רב והספיקו המים להערים
4 זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וְחָד - רבי אמי או רבי יצחק נפחא
5 אָמַר, בֵּין מָר - רבי יהודה, וּבֵין מָר - רבי אלעזר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, סוברים
6 שְׂבִחַתִּיתָ עֲבָר, אלא שֶׁמָר - רבי יהודה סָבַר אֲדָם קָל לרוץ כמו המים,
7 וכמו שעברו עם ישראל מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה
8 שנים עשר מיל, וְמָר - רבי אלעזר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר מִים קָלִים לרוץ יותר
9 מן האדם, ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
10 באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
11 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
12 ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר ישראל בו.
13 נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שָׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מה
14 שאמר לו ה' 'שָׁלַח לָךְ, פִּירוּשׁ מְרַעֲתָךְ, דְּהֵינּוּ אֲנִי אֵינִי מְצוּה אוֹתָךְ, רק
15 ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה בספר דברים 'ותקרבון אלי
16 כולכם, ואני איני מעכב על ידך. ובודאי שלא ציווהו ה' על כך, והראיה וְכִי
17 אָדָם זֶה בּוֹרֵךְ חֶלֶק רַע לְעַצְמוֹ - והרי אדם לא בחר לעצמו דבר רע, ואם
18 כן בודאי ה' לא היה מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבארת הגמרא,
19 וְהֵינּוּ דְכָתִיב שאומר להם משה 'וַיִּשְׁבַּח בְּעֵינֵי הַדָּבָר, וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ,
20 יש לדייק לשון הפסוק 'בְּעֵינֵי' וְלֹא בְּעֵינֵי שֶׁל מְקוֹם.
21 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
22 "ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחקרו לנו את הארץ", אָמַר רַבִּי חִיָּא
23 בַּר אֲבָהוּ, הבקשה שביקשו ישראל ממשה מלכתחילה שישלח מְרַגְלִים, לֹא
24 נִתְּכִינוּ אֶלֶא לְבוֹשָׁתָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ויש ללמוד זאת מגזירה שוה,
25 כְּתִיב הָאָדָם וַיִּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְכָתִיב הָתָם וַיִּחְפְּרוּ חֲלִבְנָה וְבוֹשָׁה
26 הַחֲמָה' וְגו', וכמו שם לשון 'וחפרו' הוא לשון בושה, כפי שכתוב לגבי
27 החמה, כך גם כאן 'ויחפרו' הוא לשון בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
28 עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'וַאֲלֵה שְׁמוֹתֵם לְמִשְׁחָ רֹאשׁוֹן שְׁמוֹעַ בֶּן
29 יְבוּז', אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דָּבָר זֶה מְסוֹרֶת בְּרִידֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, מְרַגְלִים עַל
30 שֵׁם מְעִשֵׂיהֶם נִקְרָאוּ - מכל שם של מרגל ושם אביו, אפשר לדרוש את
31 מהות מעשיהם. וְאֵנִי לֹא עֲלֵתָה בְּרִידֵנוּ לדרוש כל שמותם, אֶלֶא אַחֵר
32 בלבד, והוא 'סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל', וכך דרשנו. 'סתור' שְׁסִתֵּר מְעִשָׂיו שֶׁל
33 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - הכחיש את ה' ועשאו כביכול בדאי, 'מיכאל' שְׁעִשָּׂה
34 עֲצָמוֹ מִךְ - עשה את ה' כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אָמַר
35 רַבִּי יוֹחָנָן, אֵה אֲנִי נֵאמַר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נִחְבִּי בֶן יִפְסִי',
36 וכך נדרשנו, 'נִחְבִּי' שְׁהִתְכַּיֵּא דְבָרָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, ולא האמין
37 במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'יִפְסִי' שְׁפִיסַע עַל מְדוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ
38 בְּרוּךְ הוּא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב למאמינים בו.
39 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וַיַּעֲלוּ בְּנֵיב וַיִּבְא עַד חִבְרֹן, ויש
40 להקשות, וַיִּבְאִי מִבְּעֵי יֵחוּ, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים, וכמו
41 שהתחיל הפסוק וַיַּעֲלוּ. אלא אָמַר רַבָּא, מִלְּמַד שְׂפִירָשׁ בְּלָב מַעֲצָת
42 מְרַגְלִים, וְהֵלֶךְ וְנִשְׁתַּמֵּחַ עַל קִבְרֵי אֲבוֹת, אָמַר לָהֶן כֻּלָּם לֹאבוֹת, אֲנִי
43 אֲבוֹתֵי בְּקִשׁוֹ עָלֵי רַחֲמִים שְׂאֵנָצַל מַעֲצָת מְרַגְלִים, ולכן אומר הפסוק 'ויבא
44 עד חברון' בלשון יחיד, שרק כֻּלָּם הלך לשם. 'וַיִּחְשַׁע לֹא הֵלֶךְ, משום שלא
45 היה צריך לזה, שְׂבָבַר בְּקִשׁ מִשָּׁה עָלָיו רַחֲמִים, שְׂנֵאמֶר 'וַיִּקְרָא מִשָּׁה
46 לְהוֹשִׁעַ בֶּן נֹחַ' הוֹשִׁעַ, הוֹסִיף לוֹ י' עַל שְׁמוֹ וקראו 'יהושע', שהתפלל וְהָ
47 יוֹשִׁיעַ מַעֲצָת מְרַגְלִים. וְהֵינּוּ דְכָתִיב 'וַעֲבָדֵי בְּלָב עָקְבָ הָיְתָה רוּחַ
48 אֲחֶתֶר עָמָּה וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי וְהִבְאִיתוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בֹּא שְׁמָה וּדְרַעַי וּיִרְשֶׁנָּה"

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, תִּיבַת וַיִּלְכוּ מִיּוֹתֶרֶת, שְׁהָיָה כְּכֹתוּב לִפְנֵי כֵן 'וַיִּשׁוּבוּ', אֲלָא מִקִּישׁ הִלִּיכָה לְבִיָּאָה - לומדים בהקשר זה מזה, מִתּוֹ בִּיָּאָה - כשבאו המרגלים בחזרה מארץ ישראל, הָיָה בְּעֵצָה רָעָה, אָף הִלִּיכָה - כשיצאו מהמדבר לארץ ישראל, הָיָה בְּעֵצָה רָעָה, שמתחילה היתה כוונתם להוציא דבה על הארץ.

עוד נאמר בפרשת המרגלים, 'וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זֹאת חִלְבַּ וְדֹבֶשׁ הִיא' וְגו', ששיבחו את הארץ, וְכִתְּבִי אַחֲרֵי כֵן, שִׁמְשִׁיכִים לִסְפָּר "אֶפֶס כִּי עַוְוָה הָיְתָה בְּאָרֶץ גִּזְוִי", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (סִימָן אָמַר' לְדָבָר' לְיוֹחִי) מִשּׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, כָּל לִשׁוֹן הָרַע שָׂאִין בּוֹ דְּבַר אָמַר בְּתַחֲלִילָתוֹ - שֶׁלֹּא מִתְחִיל הַמִּסְפָּר בְּדַבְרִים אֲמִתִּיִּים בְּתַחֲלִילָה, אֵין מִתְקַיֵּים בְּסוּפֵי - שֶׁמִּחְזִיקִים אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים כְּשֶׁקָּרָא, לִכֵּן גַּם הַמִּרְגָּלִים פָּתְחוּ בִּשְׂבַח הָאָרֶץ תַּחֲלִילָה.

עוד נאמר בהמשך הפרשה שם 'וַיְהִי כִּלְבָּב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה', שכלב בן יפונה השתיק את העם 'אל משה' דהיינו בדברים שדיבר על משה, וחשבו השומעים שרוצה לספר בגנותו, וכפי שמבאר זאת מיד רבה, אָמַר רַבִּי, שֶׁהִסְתִּין כָּלֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ לַמִּרְגָּלִים, בְּדַבְרֵיהֶם אֲדוּרִים פָּתַח [דְּחִייוֹ] - רָאָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֹה, שִׁיְהוֹשֻׁעַ דָּקָא מִשְׁתַּעֵי - שְׂרָצָה לְדַבֵּר, אָמַר לֵיהּ הַמִּתְלַוְנָנִים, דִּין רֹאשׁ קְמִיעָה - זֶה שְׂרָאוֹ שְׂטוּעָה, שֶׁאֵין לוֹ בְּנִים לִיטוּל חֶלֶק בִּירוּשָׁלַם הָאָרֶץ, יִסְלָל - יְדַבֵּר, בְּתַמִּיחָה, וְהַשְׁתִּיקוּהוּ בְּנוֹיָפָה, אָמַר כָּלֵב בְּלִבּוֹ, אֵי מִשְׁתַּעֵינָא, אִם אֲדַבֵּר, אָמַר רַבִּי מִלִּילָתָא - יֹאמְרוּ גַם עַלִי דְּבִרִים, וְהִסְתִּין לִי - וַיִּשְׁתִּיקוּ אוֹתִי, לִכֵּן אָמַר לָהֶן כֵּן, וְכִי זֶה בְּלִבְךָ עֲשֵׂה לָנוּ כֵּן עֲמִיר, וְכִשְׁתַּחֲלִיל לְדַבֵּר בְּסִטְוֹן זֶה, כְּכָרִי בְּגִנּוּתִיָּה קָא מִשְׁתַּעֵי - סִבְרוּ שְׂרָצָה לְדַבֵּר בְּגִנּוּת מֹשֶׁה, לִכֵּן אִישְׁתִּיקוּ, וְזֹא אָמַר לָהֶן, אֲבָן לֹא זֶה בְּלִבְךָ עֲשֵׂה לָנוּ מֹשֶׁה, אֲלָא גַם הוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהִתְאַבְּלָנוּ אֶת הַיָּם, וְלִכֵּן אִם יֹאמְרוּ לָנוּ מֹשֶׁה עֲשֵׂה סוּלָמֹת וְעָלוּ לָרָקִיעַ, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לוֹ, בְּתַמִּיחָה, וְזֶה מִזֶּה שֶׁהִמְשִׁיךְ כָּלֵב 'עָלָה נִעְלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתְּהָ' וְגו', שֶׁנִּעְלָה אִף בְּסוּלָמֹת לְרַקִּיעַ אִם יֵצֵאוּ אוֹתָנוּ, וּנְמַשִּׁיךְ הַפִּסְקִי, 'וְהִתְאַבְּשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמָּו אָמְרוּ לֹא נֹכַח לַעֲלֹת' וְגו', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פֶּפְאָה, דְּבַר דְּגִדּוֹל דְּבָרוֹ מִרְגָּלִים בְּאֻתָּהָ שָׁעָה כְּדִי לְסַתּוֹר דְּבָרֵי כָּלֵב, וְכִנְאֲמַר בַּהֲמַשֵּׁךְ הַפִּסְקִי 'כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ, וְדוֹרְשִׁים שֶׁלֹּא תִּכְוֶנוּ 'מִמֶּנּוּ' שֶׁפִּירְשׁוּ 'מֵאִיתָנוּ', אֲלָא 'מִמֶּנּוּ' שֶׁפִּירְשׁוּ 'מֵאִיתָנוּ', אֵל תִּקְרֵי 'מִמֶּנּוּ' אֵלָּא 'מִמֶּנּוּ', כִּכְבוֹדֵהוּ רִצּוֹ הַמִּרְגָּלִים לִמְרַע שֶׁאִפְּסִילוּ בְּעַל חֶבְרֵת אֵינִי יוֹכֵל לְהוֹצִיא בְּלִי מִשָּׁם - מִשָּׁל לְמַפְקִיד אֲצֵל חֲבִירוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְקַחַת פְּקוּדָנוּ, חֹס וְשִׁלּוֹם כִּבְיָכּוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא הָאוֹמוֹת הַחוּצוֹת הָאֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

עוד אמרו המרגלים 'אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא', דָּרַשׁ רַבָּא, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵינִי חֲשַׁבְתִּיהָ לְמוֹכָה - שְׁהָרֵאִיתִי לָהֶם כִּאִילוֹ הִיא אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ שְׁמוֹתֶיהֶם שֶׁם הִרְבֶּה, וְהֵם - הַמִּרְגָּלִים חֲשָׁבוּ לָרַעָה, וּמִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא, אֵינִי חֲשַׁבְתִּיהָ לְמוֹכָה, דְּכָל הִיכָא דְּמָטוּ - כֹּל מְקוֹם שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּרְגָּלִים, מֵת חֲשִׁבָא דִּידְהוֹ - מֵת אֲדָם חֲשׁוֹב מִיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, כִּי הִיכִי דִּנְיִסְרָדוֹ וְלֹא לִשְׂאֵלוֹ אֲפִתְרִיָּהוּ - כְּדִי שִׁיְהִיו הָאֲמוּרִיִּים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאֲלוּ מִיָּדֵם הַמִּרְגָּלִים, וְאִכָּא דְּאָמְרִי אֵיבֹב נָח נִפְשִׁיָּה - וַיִּשׁ אֲמוּרִים שֶׁאֵיבֹב מֵת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִּגַּן זְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֶה מִזֶּה שֶׁאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב 'סֵר צֶלֶם מֵעֲלֵיהֶם' הַגִּמְרָא, כִּיֵּן שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְדַעֲלִי, וְאֲמַרְיָדוֹ בּוֹלִי עֲלֵמָא בְּהִסְפִּידָא - וְהִתְעַסְקוּ בִּלְהִי הָאֲמוּרִיִּים בַּהֲסַפֵּר, וְהִיא הִדְבֵּר לְטוֹבָה מֵאֵת ה', אִךְ הַמִּרְגָּלִים הֵם חֲשָׁבוּ לָרַעָה, שֶׁהִרְבָּה אֲנָשִׁים מֵתִים שֶׁם בְּכָל מְקוֹם, לִכֵּן אֲמַר 'אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא'.

עוד תיארו המרגלים 'וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ בְּהִנָּבִים וְכֵן הִינֵינוּ בְּעֵינֵיהֶם' וְגו', וּמִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא, אָמַר רַב מִשְׁרָשִׁיא, הַמִּרְגָּלִים שִׁקְרִי הָיוּ - שֶׁקִּרְנִים הָיוּ, וְהָרֵאִיָּה הִיא, בְּשִׁלְמָא מִזֶּה שֶׁאֲמַר 'וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ בְּהִנָּבִים', לְחִי - מוֹבֵן, שֶׁהִרְגִּישׁוּ בְּעַמְמָם כַּחֲבִיבִים, אֵלָּא מִזֶּה שֶׁאֲמַר 'וְכֵן הִינֵינוּ בְּעֵינֵיהֶם', מִנָּא הָיוּ יָדְעִי - כִּיֵּצֵד יֵדְעוּ אֵיךְ נִרְאוּ בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל הָאֲמוּרִיִּים, אֲלָא וְדֵאִי שֶׁקִּרְנִים הָיוּ, דוּחַ הַגִּמְרָא, וְלֹא הִיא - לֹא הָיוּ שֶׁקִּרְנִים בּוֹה, שֶׁעַל סִמָּךְ מַעֲשֵׂה אֲמַרְיוֹ, כִּי הָיוּ מְכָרִי אֲבִיבִי - שֶׁכִּהְיוּ הָאֲמוּרִיִּים מְבָרִים אֶת הָאֲבָלִים בְּסִעּוּדָה וְחִזְקָתָם מִבֵּית הַקְּבִירוֹת, תוֹתִי הָיוּ מְכָרִי - הָיוּ מְבָרִים אוֹתָם תַּחַת עֵצִי אֲדוּרִים, וְכִי חֲזִינָהוּ סִלְקוֹ תִּבְיָ בְּאִילָנִי - כִּשְׂרָאוֹם הַמִּרְגָּלִים עָלוּ וַיִּשְׁבּוּ עַל הָאִילָנוֹת מְרֹב פָּחַדָם, שִׁמְעִי דְּקָאֲמַר - וְשִׁמְעוּם הַמִּרְגָּלִים מֵרֹאשׁ הָאִילָן שֶׁהָיוּ הָאֲמוּרִיִּים אֲמוּרִים, קְתוּבִין אֵינִשִּׁי דְּדָמוֹ לְקַמְצִי בְּאִילָנִי - רֵאִינוּ

בַּעֲצִים אֲנָשִׁים שְׂדוּמִים נִלְמָדִים.

עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וַתֵּשֶׂא כָל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בְּלִילָה הַהִיא', אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁחֲזָרוּ הַמִּרְגָּלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכֹל הַיּוֹם, [עָרַב] תִּשְׁעָה בָּאֵב הָיָה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּבוּ בְּכִיָּה שֶׁל חֲנָם, וְאֵינִי אֶקְבֹּעַ לָהֶם יוֹם זֶה בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.

עוד נאמר שם 'וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְדָנוֹם אוֹתָם בְּאָזְנֵיהֶם' וְכִתְּבִי בַּהֲמַשֵּׁךְ הַפִּסְקִי 'וְכָבוֹד ה' נִרְאָה בְּאֶחָל מוֹעֵד', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פֶּפְאָה, מִלְּמַד שֶׁנִּמְלָלוּ אֲבָנִים וְזִרְקוּם בְּלִפְנֵי מַעְלָה, כִּבְיָכּוֹל בְּטַעֲמָה גַם כִּלְפֵי ה' יִתְבַּרֵּךְ, וְדִרְשׁוּ כֵּן מִהַסְמִיכוֹת וְכָבוֹד ה' לְלִירוֹגוֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים.

עוד נאמר שם 'וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה בְּמַגְפָּה', אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, שְׁמִיתוֹ מִיתָה מְשׁוּנָה, שְׁהָיָה כְּתוּב 'בְּמַגְפָּה' וְלֹא 'בְּמַגְפָּה', מִשְׁמַע בְּמַגְפָּה מִיּוֹחֶדֶת וְרֵאִיָּה לָהֶם בְּמִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, וְמִזֵּה הַמִּיתָה הַמְשׁוּנָה, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פֶּפְאָה, דָּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כְּפַר תְּמַרְתָּא, מִלְּמַד שֶׁנִּשְׁתַּרְכַּב לְשׁוֹנָם מִתּוֹךְ פִּיהֶם, וְנִפְלַל לְשׁוֹנָם עַל מִיּוֹבְרָם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מִלְּשׁוֹנָם שְׁנִפְלָה, וְנִכְנְסוֹת הַתּוֹלְעִים בְּמִיּוֹבְרָם, וּמִמִּיּוֹבְרָם גַּם יֵצְאוּ תוֹלְעִים וְנִכְנְסוֹת בְּלְשׁוֹנָם שְׁנִפְלָה עַל טִיבּוּרָם, וְיָרַב נִחְמָן בְּרַ יִצְחָק אָמַר, בְּאֶסְפָּרָה מֵתוֹ שְׁהָיָה בָּאָה עַל לִשׁוֹן הָרַע.

חֲזוֹרַת הַגִּמְרָא לְבִרְיָתָא שֶׁעֲסָקְנוּ לְעִיל בְּעִינֵין בְּקִיעַת הִירְדֵן וּמַעֲבַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹ, שֶׁהִכְהִינֵם עֲמָדוֹ בְּמִקּוֹמָם עַד שֶׁעֲבָרוּ כָּל הָעָם לְצַד מַעֲרָב, וְכִיֵּן שָׁעָלָה אֲחֵרֹן מִשְׁבִּישְׂרָאֵל מִן הִירְדֵן, שְׁבוּ הַכְהֵנִים פְּסִיעָה לְאֲחֻרֵיהֶם לְצַד מִזְרָח, וְחִזְרוּ מִיָּם לְמִקְוָם, שְׁנִינְאָר 'וַיְהִי בְּעֵלּוֹת וּפְעֻלוֹת הַכְהֵנִים נִשְׁאָר אֲרוֹן בְּרִית ה' מִתּוֹךְ הִירְדֵן, נִתְקַן בְּפֹתוֹ רִגְלֵי הַכְהֵנִים אֶל הַחֲרָבָה וַיִּשְׁבּוּ מִן הִירְדֵן לְמִקְוָם וַיִּלְכְּבוּ כְּתוּמָה שֶׁלְשׁוֹם עַל כָּל גְּדוּלָתוֹ, נִמְצָא שֶׁאֲחֵרִי שֶׁחֲזָרוּ הַכְהֵנִים פְּסִיעָה לְאֲחֻרֵיהֶם וְשָׁבוּ מִן הִירְדֵן בְּתַחֲלִילָה, כַּעַת אֲרוֹן וְנִשְׁאָרִי וְכְהֵנִים מִצַּד אֶחָד - מִזְרָח, וַיִּשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד - מַעֲרָב, וְזֹא נִשְׂאָר אֲרוֹן אֶת נִשְׁאָרֵי הַכְהֵנִים וְעָבַר בְּאוֹר מַעַל הִירְדֵן לְצַד הַשְּׂמִינִי לְשָׂאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁנִינְאָר 'וַיְהִי בְּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לְעָבֹר, וַיַּעֲבֵר אֲרוֹן ה' וְהַכְהֵנִים לִפְנֵי הָעָם', וְעַל דְּבַר זֶה שֶׁלֹּא יֵדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִשְׁנָא עוֹזָא שְׁנִינְאָר 'וַיָּבֹאוּ עַד גִּרְן בִּירָן וַיִּשְׁלַח עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת הָאֲרוֹן כִּי שְׁמִטוֹ הִקְרָא', אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נִשְׁאָרִי נִשְׂאֵה הָאֲרוֹן, וְכִדְלֵעִיל, אֵת עֲצָמוֹ לֹא כָּל שְׁכֵן שִׁיכּוֹל לִישָׂא, וְעַל כֵּן טַעָה עוֹזָא שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת הָאֲרוֹן.

כִּיֵּן שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֵׂה עוֹזָא, מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא לְבַר כְּמָה פְּסוּקִים שֶׁנִּאֲמָרוּ שֶׁם 'וַיִּחַר אֵף ה' עוֹזָא וַיָּבֹחֻהוּ שֵׁם עַל הַשֵּׁל' וְגו', רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר נִחְלְקוּ בְּבִיאוֹר 'עַל הַשֵּׁל', תָּד אָמַר עַל עֲקָבִי שָׁלוֹ - הַשְּׁגָגָה שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאַחֲזוֹ בְּאֲרוֹן, וְתָד אָמַר שֶׁעֲשֵׂה צָרְכּוֹ בְּפִנְיָ - ו"ש"ל הוּא לִשׁוֹן דְּבַר הַמוֹטֵל מִלְּמַעַל לְמַטָּה.

עוד כתוב בפרשת עוֹזָא, 'וַיָּמָת שֵׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵל תַּחֲשׁוּב שְׁעוֹזָא אֵיבֹד בְּחִטָּא אֵת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲלָא עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנִינְאָר 'עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים', וְלִדְמוֹתֵיהֶם אֵת עוֹזָא מִזְרָקוֹ, מִזֶּה אֲרוֹן לְעוֹלָם קָנִיָּם, שְׁהָיָה גִּנּוּעַ עַל יְדֵי יִשְׁאִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לְעֵתִיד לְבָא, אָף עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הַבָּא.

עוד נאמר שם, 'וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פָּרִץ בְּעֵזָה', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לִשׁוֹן 'וַיִּחַר' הוּא שְׁנִינְאָר פָּרִץ שֶׁל דָּוִד בְּתַרְחָה - עוֹגָה שְׁאוּפִין עַל פְּנֵי גִחְלִים, שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, אֵלָּא מַעְתָּה לְפִי הַבִּיאוֹר לְעִיל עַל 'וַיִּחַר', כָּל הִיכָא דְּבָתִּיב 'וַיִּחַר' - כָּל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב 'וַיִּחַר' גַּם כֵּן תִּפְרֹשׁ שְׁנִינְאָר פְּנֵי כְּחִרָה, מִתְרַצֵּת מִגִּמְרָא, תָּתֵם - בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת בְּתַנִּיךְ בְּתִיב 'וַיִּחַר אָף, הִכָּא לֹא בְּתִיב אָף'.

עוד מענין מַעֲשֵׂה עוֹזָא, דָּרַשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה נִּשְׁנָא דָּוִד - בְּכַךְ שִׁמַּת עוֹזָא עַל יָדוֹ, וּמִבְּאֵר רַבָּא, מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא לְדָבָרִי תוֹרָה וְמִירוֹת, שְׁנִינְאָר 'וְמִירוֹת הָיוּ לִי חֲקוּדָה בְּרִית מְנוּרָה', פִּירוּשׁ, כִּשְׁבַרְחִתִּי מֵאִיבֵי וְיִגְרִיתִי מֵהֶם, הַשְׁתַּעֲשַׁעֲתִי בְּחֻקֵּי כֹזְמִירוֹת, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדָוִד, דְּבָרִי תוֹרָה שֶׁכְּתוּב בָּהֶן 'הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וַאֲיַנְנוּ' - שֶׁאֲדָם רַק סוֹתָם עֵינָיו בְּהִסָּח הַדַּעַת מִלְּהַסְתַּכֵּל בָּהֶם מִיָּד אֵינִם, אֵתָה קוֹרָא אוֹתָהּ וְמִירוֹת, בְּתַמִּיחָה, שֶׁהִמְרִיתוּ הוּא בְּפִי אֲדָם רַק לְפִי שְׁעָה, לִכֵּן תִּרְגִּי מִכְּשִׁלְךָ דְּבָרִי שֶׁאִפְּסִילוּ תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין יוֹדְעִין אוֹתָהּ, דְּבָתִּיב 'וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדֶת הַקְדוּשׁ עֲלֵיהֶם כְּתוּבָה יִשָּׂא וְגו'', שְׁבִנִי קָהָת נִשְׂאִים אֶת הָאֲרוֹן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

רש"י

וילכו ויבאו. לא גרסין וכתוב, אלא וילכו ויתרא הוא בין דכתיב ולעיל וישובו
לא הוה ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו' מקיש הליכתו, שהלכו לתור
לביאתו. אף הליכתו בעצה רעה, שמתחלה להוציא דבה נתבוננו: אינו
מתקנים. שמחזיקין אותן השומעין בכדאין, לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי
שיאמינו, ואף מרגלים לקח פתחו בשבח
הארץ תחלה: ויהם. שהקן: אל משה.
בדברים, שהתחיל לדבר במשה והיו
סבורים שבגנותו רוצה לספר: שהסיתם
בדברים. בדמפרש ואולי: דחזיה. כלב
לידושע הרצה לדבר ושתקוהו בגויפה
ואמרו לו ראש הטוען ידבר, מי שראשו
קטוע שאין לו בנים לטול חלק בארץ הוא
ידבר בפנינו: וחסמין לי. משתקין אותי:
עלה נעלה. אף לשמים אם יצוה עלינו:
ממנו. מן הקב"ה: אל תקרי. לא גרס, שאין
הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד
שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים
על עצמן: אינו יכול להוציא כליו. אם
הפקדים שם: בעל הבית. ארון העולם: אני
חשבתיה לטובה. שהראיתיה להם
באוקלת יושביה שמתים בה תדיר: שכיב
איוב. שלא תגזר וזכרתו עליהם, והיינו
דקאמר כלב סר צלם מעליהם: ה"ג ולא
היא כי הוה מכריז אבילי תותי ארזי הוה
מכריז. ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו
נראים בהן שקרנים) דאיניהו שמעיניהו
למורדים שקורין אותו חננים, דכי הוה
אמורים מבקין את אבליהם בשחורין מן
הקבר, בדאמר לעיל דכל היכא דמטו שכיב
חשיבא מנניהו ומבקיין לאבל סעודה לנחמו
תותי ארזי הוה מכריז להו: ודחזיניהו. והם
נראים לעמוד בפניהם סלקו ויחבי באילני
וירקום בלפי מעלה. (שדי) ושרצו לרגום
אותם וקאין נמי אבדוה: במגפה. מדלא
קרינ במגפה משמע במיתדת וראיהו להם
במדה כגוד מדה: במסכרה מתו. שהיא
באה על לשון הרע בדאמרין בבמה
מדליקין (שם דף נ"ג): ויבין שעה בו, סיפא
דבריתא דלעיל היא. אלא אידי דתנא בה
ומקאן אתה מחשב לאשכול נקט לה
לקרשת מרגלים הקא: שבו הפנים

למקומם. שהפנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו כפות
רגלי הפנים אל החרבה ונמשכו לאחוריהם פסיעה אחת, נמצאו פנים מצד זה
בו. ואע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תם כל העם לעבור קדים, דמשמע דהאי
נתקו רגלי הפנים בעבר השני פתחי, לא הוי הכי אלא אין מקדם ומאחר, דאי
בסדר פתחי הא נפקי להו מן החרד דכתיב
ויעברו ארון ה' והפנים לפני העם והעם
עלה, וכיון דארון והפנים עלו ועברו
אחריהם עד שבאו לפניהם הרי יצאו מן
החרד ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את
הפנים לאמר עלו מן החרד, אלא אין
מקדם ומאחר והאי עלו מן החרד דקאמר
להו הכי קאמר להו, סלקו רגליכם
לאחורכם ועודם בעבר המורחית, וכתיב
בתיבה נתקו כפות רגלי הפנים אל
החרבה וישובו מי החרד אל מקומם: נשא
ארון את נושאייו ועבר. והיינו קרא קמא
דכתיב ויהי כאשר תם כל העם לעבור
ויעברו ארון ה' וגו': על עסקי שלו. שגגה
שיגג לאחור בו: ששעה צרכיו. ושל לשון
כי ישל ויתקן (תקנים כח) ובשליטה (סס), דבר
המשל מלמעלה למטה: הארון קנים
לעולם. שהרי נגזו בדאמר ביזמא (דף נ"ב)
שגגו ואשיהו: חדרה. גגה שאופין על פני
הגחלים: נעשה דוד. שמת עזא על יד:
ומירות היו לי חקוד בבית מנוחי.
בשהיית בורח מפני אויבי ואגור מפניהם
הייתי משתעשע בחקוד והיו לי למירות
לשעשעני: התערה. לשון וכפולו, וכפלת
מתרגמין ותיעוף (שם ס') שאם תכפול
ענין לסתום עין בהסתח הדעת מהסתכל
בהן מיד ואיננו: לא נתן. שגלות משה לבני
קהת לפי שש עליהם לשאת בכתב, כי לא
היו ממנים אלא על דבר קדשת הארון
והשלחן והתנופה ומזבח הזהב: ויך
באנשי בית שמש. לא בהך הקא דדוד
כתיב אלא בשהביאיהו דפרות מקלשותם,
ואידי דאיירי בארון נקט לה: משום דהוא
ונסתכלו בו ויך, בתמיה: קוצרין
ומשתתחים דוד, לא בטלו ממלאכתו
לכבודו. והאי ראו לשון בנין, כמו אל
תראוני שאני שחרחרות (ש"ס א):

אקבע להם בכיה לדורות. ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים" וכתוב "ובכוד ה' נראה בר אבא: מלמד
שנמלו אבנים וירקום בלפי מעלה, וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה" אמר ר'
שמעון בן לקיש: שמתו מיתה משונה. אמר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' שילא איש כפר תמרתא:
מלמד שגששתרב לשונם ונפל על מיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות במיבורם,
ומטיבורם ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: באסכרה מתו: וכיון שעלה האחרון
שבשיראל מן החרד חזרו מים למקומן, שצאמר: "ויהי פגלות הפנים נשא ארון ברית ה' מתוך החרד נתקו כפות רגלי הפנים אל
החרבה וישובו מי החרד למקומם וילכו בתמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונושאייו ובהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא
ארון את נושאייו ועבר, שצאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבר ויעברו ארון ה' והפנים לפני העם". ועל דבר זה נעשה ענין, שצאמר:
"ויבאו עד גרן בידן וישלח עזא את ידו לאחור את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עזא, נושאייו נשא, עצמו לא כל שכן? "ויהי
אף ה' בעזה ויבהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: ששעה צרכיו בפניו, וימת שם עם ארון
האלהים" אמר ר' יוחנן: עזא בא לעולם הבא, שצאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עזא בא לעולם הבא. "ויהי
לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעזה" אמר ר' אלעזר: שגשגנו פניו בחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויהי" הכי נמי? התיב כתיב
"אף" הקא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נעשה דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שצאמר: "ומירות היו לי חקוד בבית
מנוחי" אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעורף עיניך בו ואיננו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הריני מבשילך
בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב: "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש" ואיהו אתיה בעגלתא. "ויך באנשי
בית שמש כי ראו בארון", משום דראו "ויך"? ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתתחים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור,

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה
במגפה דרש:

שלשה

מאן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

שלשה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהני ואיסטיליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימן בר זבדיא ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנוו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת

כפות רגלי הכהנים משוקעות הן במים אין תימר איסטיליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמקן לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן. **ביצד** כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נטירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגנוו ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו נחת ושרת אותם בסיד אלא מאן דאמר על אבני המזבח ונכתבו מאין ושרת בסיד בין כל אבן ואבן.

ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה וי"ל דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימא והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (ף טז) דעדריש יש להן פתחון פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית בישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה אין נתחתם גזר דינם.

לרבות כנענים שבחוצה לארץ. תימא היאך קבלה לרחב שחרי היא היתה מכנענים שכתובה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקירבה עצמה כך קירבה המקום וארחב קאי ואמרין נמי במס' מגילה (ף טז) שנתגיירה ונסבה יהושע והכא משמע דכנענים שבתובה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמן על פי הדיבור היה ואמר לו שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שחרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרשי' ואי הוה מצינו למימר דאם היו חוזרין אז בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתובה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי

נמי אשבעה אומות וחכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושותרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות [מלמד] שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחילו יהושע במלחמה שחרי יהושע שלח שלש פרוטגמאות הרצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן וחצירין (לומר) אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחצו לגבולים אם מקבלין אותם לאחר מכאן דרבי שמעון לא איצטריך למימר דאם למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדינים כדן [שאר] אומות שמקבלין מהן לעולם.

רש"י

מאן אמרין דאימריית. מי הכעיסך כשבעת ולא הצלת את עצמך מן השביה. ועתה מי מפסיק בשנתפייסת לבא מאליה. וכתוב **שבעה פרים ושבעה אילים.** בדברי הימים, והכי רישיה דקרא. ויהי בעזור האלילים את הלוים נושאי ארון ברית ה', ויוצחו שבעה פרים ושבעה אילים: **מלאת כל ארץ ישראל כמות.**

מזבחות, דעל כל פסיעה מזבחה. **כתוב** כידון, בדברי הימים כתיב ויבאו עד גרן כידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נכון: **בתחלה.** כשבא הארון שם נעשה להם כידון ההורג שהרג עזא: **ולבסוף.** לאחר שנשתהה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שהבין את ביתו דכתיב (שמואל ב' ו) ויבחר ה' את עובד אדום (אשוחו ושמןה בלתייהו) אשוחו של עובד אדום ושמןה בלתייהו ילדו ששה ששה בבקר אחד, והיינו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלהי' (דנ"א טו) וכתוב אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמיני בשם ר' מנחם בר' חלב, גרן נכון הוא גרן ארונה היבס, וא"כ הוא ה"ג, בתחלה נכון ולבסוף כידון על שם המזבח שנתלחו בניו וטופו תרב, וכידון לשון שבר וחרבן הוא כמו יראו עיניו כידו (לוח כח) **נמצאת.** סיפא דברייתא דלעיל הוא. אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נעשה עזא אפסוקיה בכל הני **שהעמיד משה בעבר הירדן בערבות מוא.** ותנא דברייתא כי קאי בארץ כנען עבר המדבר עבר הירדן, וכי קאי בערבות מוא או בשאר המסעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המדבר: **בגלגל.** לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קפלום ויביאום לגלגל וקבעום שם: **ביצד כתבו.** על המזבח בהר עיבל: **היאך למדו אמות העולם.** העתיקות תורה, הלא לא נצטוו לכתבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה, שלא יתא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמדה: **נוסרין שלהם.** סופרים שלהם, והם קורין אותן נוטריין **והשיאות.** והעתיקות, כלומר נטלות משם ע"י העתיקה: **וכתבו למלמיהם.** בסוף הדף למען אשר לא ילמדו עוד וגו'. לעיל מניה כתיב כי תהרס תחרים, ודבר זה כתבו למען להודיע לשבעה אמות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להחרים, אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרים כדי שלא ילמדו אותם מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבחוה אץ מקבלין שמחת יקאה עושין. וד"ג לה בדיקא בתוספתא (פ"ה) אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם: **מ"ט** דר"ש. דאמר על גבי סיד כתובה: **על עסקי סיד.** שהתורה נכתבה עליו והיתה מגלה לפניהם ולא למדה: **אלא שרפה.** גיהנם, שכל זמן שאין מתגיירין והם קורין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד: **ה"ג ושביית שבי' לרבות כנענים שכו"ו.** דקרא בחז"ל כתיב, כי תצא למלחמה מארץ לחצה לארץ, והכי תנאי בספרי, כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך לצאת. ושביית שבי', לרבות כנענים שבתוכה, בא הכתוב להחיות כנענים שבתוכה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא ידיו בכלל לא תחיה כל נשמה, דכתיב ושביית קרא יתרא וזאת:

כמאן

כמאן
אחר
אומות שמקבלין מהן לעולם:

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

40 "וְכַתְּבֶתָּה עֲלֵיהֶן וְעַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּטֵב וְגו'".
 41 וְאֵתְנָא - נלמד בגזירה שוה, 'בָּאֵר' 'בָּאֵר', בשם שלגבי 'בָּאֵר' שבפרשת כי
 42 תבא, בענין האבנים שצוה משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת
 43 אבנים, כך לגבי 'בָּאֵר' שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם
 44 הקמת אבנים. וְאַחֲרֵי שֶׁתִּקְּמוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן, שְׁנֵאֲמָר 'וְשִׁתִּים עֲשֶׂה
 45 אֲבָנִים הַקִּים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצֵּב רִגְלֵי הַכַּהֲנִים נִשְׂאֵי אֶרֶץ
 46 הַבְּרִית'. וְאַחֲרֵי שֶׁתִּקְּמוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל מֵאֲבָנֵי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבָּנוּ בַּהֲרַ עֵיבֵל,
 47 שְׁנֵאֲמָר 'וְיָאֵת שִׁתִּים עֲשֶׂה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקַחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הַקִּים
 48 יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל וְגו'".
 49 תִּגְּזוּ רִבְנֶן, בִּיצֵר כְּתָבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה עַל הַמִּזְבֵּחַ בַּהֲרַ עֵיבֵל, רַבִּי
 50 יְהוּדָה אֹמֵר, עַל גְּבֵי אֲבָנִים כְּתוּבָה, שְׁנֵאֲמָר 'וְכַתְּבֶתָּה עַל הָאֲבָנִים אֶת
 51 כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּטֵב וְגו'". וְאַחֲרֵי כֵן קִדְּוּ אוֹתָן בְּסִיד,
 52 שְׁנֵאֲמָר 'הַקִּמְתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׁיד'. אֲמַר לֹו רַבִּי שְׁמַעוֹן
 53 לְרַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְּרִיךָ שֶׁסָּדוּ בְּסִיד עַל הַכְּתָב, הֵיכָּה לְמַדּוּ אוֹמְרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ
 54 הַיָּמִן אֶת הַתּוֹרָה, וְאִין יִקְרָאוּהָ שֶׁלֹּא הִיָּה פִּתְחוֹן פֶּה לָהֶם לֹמַר לֹא הִיָּה לָנוּ
 55 מִהֵיכָן לְלִמְדָה. אֲמַר לֹו רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בִּינָה יִתִּירָה נָתַן בָּהֶם
 56 הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹמוֹת, וְשִׁנְיָו נִשְׁתַּיֵּן - סוֹפְרִים שֶׁלָּהֶן, וְקִילְפֹו אֶת
 57 הַסִּיד וְהִשְׁתַּיֵּן - וְהִתְקִיחָהּ, וְעַל דָּבָר זֶה נִתְחַתֵּם גִּזְרֵי דִּינָם שֶׁל הָאוֹמוֹת
 58 לְרֹדֶת לְבָאֵר שְׁחָתָה, שֶׁהָיָה לָהֶן לְלַמֵּד וְלֹא לְמַדּוּ. כֵּן עָנָה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי
 59 שְׁמַעוֹן. אֵין רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאוֹמֵר, עַל גְּבֵי סִיד מִלְּכַתְּחִלָּה כְּתוּבָה, וְלֹא
 60 מִמַּשׁ עַל גְּבֵי הָאֲבָנִים, וְכִתְּבוּ לָהֶן עֲבוּר אֵלֶּה מִשְׁבַּעַה הָאוֹמוֹת שֶׁיִּשְׁבּוּ
 61 מִחוּץ לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בְּסוֹף הָדָף 'לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם
 62 לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֲבַתְכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹאֲלֹהֵיהֶם וְגו'". וּמִדִּיקָתָהּ הִגְמֵרָה, הָא
 63 לְמַדָּתָה, שָׂאֵם הָיוּ הָאוֹמוֹת שֶׁמִּחוּץ לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִין בְּתַשׁוּבָה, הָיוּ
 64 מְקַבְּלִין אוֹתָן, שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ לְהַחֲרִים אֶלֶּא אוֹתָן שֶׁבָּתוּן גִּבּוֹל יִשְׂרָאֵל כְּדִי
 65 שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְאֵין אִם יִשְׁבּוּ בְּתַשׁוּבָה זֶהוּ רַק מִירָאָה.
 66 אֲמַר רַבָּא בְּרַ שִׁילָא, מַאי מַעְמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאִמַּר שֶׁכְּתוּבָה עַל גְּבֵי
 67 סִיד, דְּכָתִיב 'וְהָיוּ עֲמִים מְשֻׁרְפוֹת סִיד', וְדוּרְשִׁים, זֵהִיו עַמִּים מִשְׁרֹפוֹת'
 68 שֶׁנִּגְזַר דִּין הָעַמִּים לְהַשְׁרֵף בְּגִיחָהֶם, עַל עֲקָבִי 'סִיד', שֶׁהִיָּה הַתּוֹרָה כְּתוּבָה
 69 עַל גְּבֵי סִיד וְגִלְוִיָּה לְפָנֵיהֶם וְלֹא לְמַדּוּהָ. וְרַבִּי יְהוּדָה לֹמַד מִן הַפֶּסֶק הַזֶּה,
 70 בִּי סִיד - כְּמוֹ סִיד, מַה סִיד אֵין לוֹ תִּקְנָה אֶלֶּא שְׁרִיפָה, אֵין אוֹתָם הַכּוֹתִים
 71 אֵין לָהֶם תִּקְנָה אֶלֶּא שְׁרִיפָה בְּגִיחָהֶם, כֹּל זֶמֶן שֶׁאֵינֶם מִתְּגִיירִים מִמַּשׁ, אֵין
 72 חוֹרֵתָם בְּתַשׁוּבָה בְּעוֹדָם גּוֹיִים אֵינֶה מוֹעִילָה, שֶׁגַּם עַל הָעוֹמְדִים חוּץ לְגִבּוֹלֵין
 73 נִאֲמַר 'לֹא תַחֲיָה כָל נִשְׁמָה'.
 74 שְׁוֹאֵל הִגְמֵרָה, בְּמַאן אֲנִילָא הָא דְּתִנְיָא - כְּמִי הוֹלֵכֶת הַבְּרִייתָא
 75 דְּלֵהֲלֵן, שְׁנֵאֲמַר 'כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וְגו' וְשִׁבְיָתָ שְׁבִי' וְרֵאִיתָ
 76 בְּשִׁבְיָה אִשֶּׁת יִפֶּת תּוֹאֵר', וְדוּרְשִׁים, לְרִבּוֹת בְּנִצְנִים שֶׁבְּחֻצָּה לְאַרְץ, שְׁנוּהָ
 77 בְּהֵם דִּין אִשֶּׁת יִפֶּת תֹּאֵר, שָׂאֵם חוֹזְרִין בְּתַשׁוּבָה מְקַבְּלִין אוֹתָן, וְלֹא נִאֲמַר
 78 עֲלֵיהֶם 'לֹא תַחֲיָה כָל נִשְׁמָה',

1 מֵאֵן אֲמַרְךָ (לָהֶם) דְּאִימְרִית - מִי הִכְעִיסְךָ כִּשְׁכַּעַסְתָּ וְלֹא הִצַּלְתָּ אֶת
 2 עֲצֻמְךָ מִן הַשְּׁבִיָּה, וּמֵאֵן אֲתָה עֲלֶיךָ דְּאִיפִּיֶּסְתָּ - וְעַתָּה מִי מִפְּיִיֶּסְךָ
 3 כְּשֶׁנִּתְפַּיֵּסֶת לְבוֹא מֵאֵלֶיךָ, וְהִיָּתָה אִמְרִיהָ זֶה דֶּרֶךְ זָלוּל כְּבִיכּוֹל לִמְהָ נָתַן ה'
 4 בְּיָדִי פִּלְשְׁתִּים אֶת הָאֶרֶץ כְּשֶׁנִּלְחַמְנוּ נִגְדָם, וְעַתָּה לִפְתָּע שְׁחָרְרוּ לֹאֵל מֵאֵמֶךָ
 5 מִצִּידָנוּ.
 6 וְהַמְשַׁךְ הַפֶּסֶק שֶׁם בְּהִכָּאֵת אֲנָשִׁי בֵּית שִׁמְשׁ עַל חֲטָאֵם, "וַיִּךְ בָּעָם
 7 שְׂבָעִים אִישׁ וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", וַיֵּשׁ כֹּאֵן לִשׁוֹן סוֹתֶרֶת 'שְׁבָעִים אִישׁ' אוֹ
 8 'חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ'. וּבִבְיָאוֹר הַפֶּסֶק נִחְלָקוּ אֲמוּרָאִים, רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי
 9 אֶלְעָזָר. חֵד אֲמַר, בִּאֲמַת הַמֵּתִים בְּמִגְפָה שְׂבָעִים אִישׁ הָיוּ, וְמֵה שֶׁכְּתוּב
 10 'חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ' הוּא מִשּׁוּם וְכָל אֲחֵר וְאֲחֵר שְׁקוּל בְּחֲמִשִּׁים אֶלֶף. וְחֵד
 11 אֲמַר, בִּאֲמַת הַמֵּתִים בְּמִגְפָה חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ הָיוּ, וְמֵה שֶׁכְּתוּב 'שְׁבָעִים
 12 אִישׁ' הוּא מִשּׁוּם וְכָל אֲחֵר וְאֲחֵר שְׁקוּל בְּשְׂבָעִים סִנְהֶדְרִין.
 13 וְחוֹזֶרֶת הִגְמֵרָה לְפִרְשֵׁת עֲזָא, אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה עֲזָא, הִכְנִיס דוּר אֶת הָאֶרֶץ
 14 לְבֵית עוֹבֵד אֲדוּם הִגְיָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְאַחֲרֵי כֵן הִעֲלָהּ לֵאחֹל קִבֵּעַ בְּעִיר
 15 דוּד בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה מֵאֵד. שְׁוֹאֵל הִגְמֵרָה, בְּסִפְרָה שְׁמוּאֵל נִאֲמַר "וַיְהִי כִי
 16 צָעְדוּ נוֹשְׂאֵי אֶרֶץ ה' שִׁשָּׁה צָעָדִים, וַיִּזְכֶּה שׁוֹר וּמִרְיָא", וְכָתִיב בְּסִפְרָה דְּבָרֵי
 17 הַיָּמִים, שֶׁגַּם שֶׁם מוֹפִיעַ עֲנִין זֶה, "וַיְהִי בַעֲזֵר הָאֱלֹהִים אֶת הַלְוִיִּם נוֹשְׂאֵי אֶרֶץ
 18 בְּרִית ה', וַיִּזְכְּרוּ שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים". הָרִי לָנוּ סִתִּירָה, הָאֵם זְכוּ
 19 שׁוֹר וּמִרְיָא, אוֹ שְׁבָעָה פָּרִים וְשְׁבָעָה אֵילִים.
 20 מִתְרַצֵּת הִגְמֵרָה, אֲמַר רַב פַּפָּא בְּרַ שְׁמוּאֵל, עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה
 21 שֶׁהִתְקַדְמוּ עִם הָאֶרֶץ, זְכוּ שׁוֹר וּמִרְיָא, וְעַל כָּל שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ פְּסִיעוֹת
 22 שֶׁהִתְקַדְמוּ, זְכוּ שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים. שְׁוֹאֵל הִגְמֵרָה, אֲמַר לִיָּה
 23 רַב חֲסִדָּא לְרַב פַּפָּא, אֵם כֵּן שֶׁהִקְרִיבוּ עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה, מִלֵּאֵת אֶת
 24 כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמוֹת - מִזְבְּחוֹת, שֶׁעַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה עָשׂוּ מִזְבֵּחַ.
 25 מִתְרַצֵּת הִגְמֵרָה, אֲמַר רַב חֲסִדָּא, עַל כָּל שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ פְּסִיעוֹת
 26 שֶׁהִתְקַדְמוּ, זְכוּ שׁוֹר וּמִרְיָא, וְעַל כָּל שִׁשָּׁה סְדָרִים שֶׁל שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת
 27 שֶׁהִתְקַדְמוּ, זְכוּ שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים.
 28 שְׁוֹאֵל הִגְמֵרָה, כָּתִיב בְּפֶסֶק דְּבָרֵי הַיָּמִים בְּמַעֲשֵׂה עֲזָא "וַיָּבֹאוּ עַד
 29 גּוֹרֵן בִּידוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא וְגו'", וְכָתִיב בְּפֶסֶק בְּשִׁמְוֵאל בְּמַעֲשֵׂה עֲזָא "וַיָּבֹאוּ
 30 עַד גִּרֵן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא". וְאֵם כֵּן יֵשׁ סִתִּירָה מֵה שֶׁם הַמְּקוֹם, גּוֹרֵן 'כִּידוֹן' אוֹ
 31 גּוֹרֵן 'נָכוֹן'. מִתְרַצֵּת הִגְמֵרָה, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה נִקְרָא שְׁמוֹ 'כִּידוֹן',
 32 לְרִמּוֹ שֶׁנִּתְקַע בְּהֵם כְּכִידוֹן שֶׁהִרְגָּה אֶת עֲזָא, וְלְכַסּוֹף לְאַחֵר שֶׁשִּׁהָה שְׁלֹשָׁה
 33 חֳדָשִׁים בְּבֵית עוֹבֵד אֲדוּם הִגְיָה, נִקְרָא שְׁמוֹ 'נָכוֹן', שֶׁהָכִין אֶת בֵּיתוֹ, כְּמוֹ
 34 שְׁמִבּוּאֵר בְּנִבְיָא וּבַחוּ"ל כָּל הַבְּרִכוֹת שֶׁבָּאוּ עֲלָיו.
 35 כַּעַת חוֹזֶרֶת הִגְמֵרָה לְסוּגִיָּתָה בְּקִיעַת הַיַּרְדֵּן וּמַעֲבַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוּ,
 36 שְׁעִסְקוּ לְעִיל. מִמַּשְׁכִּיחַ הַבְּרִייתָא דְּלֵעִיל, נִמְצְאָתָ אֲתָהּ אוֹמֵר, שֶׁלִּשְׁשָׁה
 37 מִיָּי אֲבָנִים הָיוּ, אֲחֵר שֶׁתִּקְּמוּ מִשָּׁה בְּאַרְץ מוֹאָב, שְׁנֵאֲמָר בְּתַחֲלִיל סִפְרָה
 38 דְּבָרִים "בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאַרְץ מוֹאָב הוֹאִיל מִשָּׁה בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת
 39 וְגו'", וְלִתְלָן בְּפִרְשֵׁת כִּי תֵבֵא, לְגַבִּי הַקִּמְתָּ הָאֲבָנִים בַּהֲרַ עֵיבֵל, הוּא אוֹמֵר

אגרות קודש

וידוע הפס"ד אין דין יחיד אלא אחד (הקב"ה) ובפרט במוסד חינוך שצ"ל הנהלה ובפועל. ומה שפי' ופי' נוהגים בהיפך - הרי ההיזק שגורמים עיי"ז להמוסדות (ולעצמם) - מכריח עוד יותר קיום פס"ד הני"ל. וק"ל. ומצוה לפרסם פס"ד המשנה.

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומבארת הגמרא, כמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. כרבי שמעון שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו 'הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן'.

ממשיכה הברייתא, בא וראה כמה נסים נעשו באתו היום שעברו ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס שני, ובאו בקפיצת הדרך להר גריזים ולהר עיכל יתר מששים מיל. נס שלישי, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם. נס רביעי, וכל העומד בפניהם מיד נתרו - ויצאים צרכיו על כרחו, שנאמר "את איתמי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו'" ופירוש 'המותי' מלשון מהומה ועירובב הגוף ומה שבתוכו. ואומר בשירת הים "תפול עליהם אמתה ופחתה וגו' עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניית", ודורשים, 'עד יעבר עמך ה' זו בריה ראשונה - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, 'עד יעבר עמך ה' זו קניית' זו בריה שנייה - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים שהשווה ביאה ראשונה וביאה שנייה, אמור מעתה ראויין היו ישראל לעשות להם נס בביאה שנייה בביאה ראשונה, שיעלו בזרוע נטויה ולא ישתעבדו לאומות, אלא שגרים תחטא של עם ישראל בימי בית המקדש הראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא ברשות כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו גדולות ארבעים סאה, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, הכל כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב". ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ישראל כמו שנצטוו, וברכו וקללו כמבואר לעיל במשנה, וקיפלו את האבנים - קילפו את הסיד מעל האבנים, ובאו וחזרו באותו יום ולגו - וישנו בגלגל, שנאמר "הכין שתי עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון", ומבארת הברייתא, וכול בכל מלון ומלון - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תליגו בו הלילה', דווקא למקום שישנו בו באותו הלילה, והיכן ישנו, וכתוב "ואת שתי עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".

הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ כנען. תנא, צרעה שגירשה האויבים בפניהם בימי משה, וכדלהלן, לא עברה עמם את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה עמם הצרעה את הירדן, בתמיהה, והא בתיב 'ושלחת את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המזרחי עמדה הצרעה, וזרקה בהן באיבים מרה

לעברו המערבי של הירדן, וסימנתה עיניהן מלמעלה, וסימנתן מלמטה, שנאמר "ואנכי השמדת את האמורי מפניהם אשר בגובה ארזים נהו וחסון הוא באלונים ואשמיד פרו מפעל ושרשיו מתחת וגו'", אך לא נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שתי צרעות הויא, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחת את הצרעה', וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר.

שינו במשנה, ששה שבטים עלו לראש הר עיכל ב', וכפי שנאמר בתורה "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיכל, ראובן גד ואשר וחובלן דן ונפתלי". בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו, וכך נאמר שם, "וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון גג הבהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרח, חצוי אל מול הר גריזים, והחצוי אל מול הר עיכל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה".

שואלת הגמרא מאי 'והחצוי' - למה נאמר 'והחצוי' אל מול הר עיכל, ב'ה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב כהנא, בדרך - בסדר זה שחלקין שבטי ישראל כאן בברכות וקללות, אלו בהר גריזים ואלו בהר עיכל, כך חלקין שמות שבטי ישראל, בסדר כתיבתן כאבני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחצוי', כלומר, אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד.

יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך, שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים מובות היו לו לבחן גדול על כתיביו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על אבן זו, שנאמר "ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'", יש לנו ללמוד ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו כתולדותם - בסדר שנולדו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא באבן הראשונה כתולדותם, מפני שיהודה מוקדם - נכתב בה ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם, ואחריו, ראובן שמעון לוי דן נפתלי, בסדר לידתם, וחמשים אותיות היו סך כל האותיות של שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן זו. רבי חנינא בן גמליאל אומר,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

מרת שרה תחי'

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי הפ"ש על ידי מר ומרת אלתר חיים כהן שיחיו, שבדאי יחזירו פ"ש.

ות"ח ג"כ בעד שימת לבבה לשלוח על ידם כוס קידוש כסף. ובדאי מסרו שבהתאם למנהגי על יסוד הכתוב שזנא מתנות יחי' בקשתי למסור תמורתו.

והשי"ת יברכה באורך ימים ושנים טובות, להמשיך בפעולותי הטובות מתוך בריאות ושמחה וטוב לבב.

בברכה לבשורות טובות.

עשרים חמשה על אבן זו ועשרים חמשה על אבן זו. ירושלמי הלא אינן אלא כ"ג ו"ג
א"ב על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז חב
של הר עיבל היה כתוב ב"ג ועל הראשונה ימ"ן א"ר זבידא ויאות מי כתב

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש ברוך הוא, שהשם בן ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
מבאר הגמרא, וסוף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו, דכתיב
"ויהי כהיום הזה, ויבא הניחה לעשות מלאכתו", אמר רבי יוחנן, מלמד
ששניהם לרבה עבירה נתבוננו - שאף יוסף חשב בתחילה לעבור עמה
עבירה, ו'מלאכתו' הכוונה לתשמיש. ויבא הניחה לעשות מלאכתו,
נחלקו בביאורו רב ושמואל, חד אמר, לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר,
לעשות צרכיו - תשמיש נכנס. ואין איש מאנשי הבית שם בבית וגו',
וכי אפשר שנית גדול בביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול,
לא היה בו איש. הנא דכי רבי ישמעאל, אותו היום, יום חנם היה,
והלכו בולן לבית עבודת פובכים שלהם, והיא אמרה להן, חולת היא,
ואינה יכולה לילך עמהם, אמר, אין לי יום שניזקק לי יוסף לתשמיש
ביום הזה. ויתפששו בנגדו לאמר וגו', באותה שעה, באתה דיוקנו -
צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו בחלון, וסוף, עתידין
אחיד שיתקבחו על אבני אפוד, ואתה ביניהם, וכי רצונך שיתקבחו
מביניהם, ותקרא רועה זונות, דכתיב ורעה זונות, ואבד חוץ - שם טוב,
שהוא יקר מכל הון. מיד, ויתשב באתן קשתו, אמר רבי יוחנן, משום
רבי מאיר, ששקבה קשתו - שכבת זרע, שהיא יורה כחץ מקשת, לאיתנו
- למקומו כבראשונה. ומבאר הגמרא את המשך הפסוק, ויפוצו - ויפוצו,
מלשון נפיצה ושפיכה, שהזיין והצרזי מתחלפין, ורעי ידיו, מלמד שנעין
ידיו בפרקן, ונשען עליהם, בכדי שיתמיסר, ויהא טורד בצער, ועל ידי זה
יעבור תוקף יצרו, ויצאה שכבת זרעו מפי ציפורני ידיו. בהמשך הפסוק
כתוב, מידי אביר יעקב, פירושו, מי גרם לו שיתקבחו על אבני אפוד, אלא
אביר יעקב - מאבירותו וחזקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנו, ומחמת
זה נמנו מחטא. משם רועה אבן ישראל, מפרשת הגמרא, ממש רועה
משם זכה, ונעשה רועה של ישראל, שנאמר ורעה ישראל - הקב"ה,
שהוא רועה ישראל האוינה, נוהג בצאן את יוסף, ויש לדרוש פסוק זה,
כאילו קוראים תיבות 'צאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל, הנהגים עצמן
כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי שיוסף הוא הרועה, ומסיים
הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם להיות באבן מאבני ישראל.
תניא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו מיעקב
אביו, שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף, תולדות שיצאו מיעקב, כנגדן
היה ראוי לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצא שכבת זרעו מפי ציפורני
ידיו, לכן לא זכה לכך, והפסיד עשרה בנים כנגד עשר אצבעותיו, ואף על
פי כן, יצאו אותם עשרה פסידים מביניהם אחיו, וכולן נקראו על שמו
של יוסף, שנאמר ויבני בנימין, בלע ויבן ואשבל וגו' ונעמן אחי וראש
מופים וחופים וארד וגו', שנקבלע יוסף בין האופות, ויבן בבור
לאמו הנה, ואשבל ששכבא אל, נא' שגר באכסניות - בארץ נכדיה,
ונעמן שנעים ביותר, אחי וראש אחי הוא וראשי הוא, מופים
והופים הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו, וארד שירד
לבין אופות העולם, איפא דאמר, וארד שפניו דומין לוודר.
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה
ליוסף, ובלעדיך לא ירים איש את דו וגו', שהשליטו על ארץ מצרים,
אמרו איצטגנין פרעה - חכמים החיים בכוכבים ויודעים חכמת המזלות,
לפרעה, וכי עבד שלקחו רבו פגשם בך - שבמחיר נמוך כזה מכרו את
יוסף לישמעאלים, תמשילוהו שנינו. אמר להן פרעה, גנוני - גוני מלכות
אני וראש בן, בחכמה וגבורה ויפני. אמרו לו, אם כן שראוי למלוכה, והא
יודע בשבטים לשון, בא נבריא, ולימודו שבטים לשון, לא הוה קנמר -
לא עלה ביד יוסף ללמדם, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך
הוא, ולמד, שנאמר, עדות ביהוסף שמו - ששם הקב"ה אות משמו,
בשמו של יוסף, עדות ליוסף שלא חטא, בצאתו על ארץ מצרים, שפת
לא ידעתי אשמע, שבתחילה לא ידע להבין שפות, ולמד, כל לישראל
דאשתתעי - שסיפר פרעה ביהודה, אהרן ליה - בכל לשון שפרעה דבר
עמו, החזיר לו תשובה באותו לשון. אישתתעי סיפר איהו - יוסף בלשון
הקדוש אל פרעה, לא הוה קא ידע פרעה מאי הוה אמר, אמר ליה פרעה
ליוסף אמר - למדני שפה זו, אמר - למדו יוסף לשון הקדש, ולא נמר
- לא עלה ביד פרעה ללמודה, אמר ליה ליוסף, אישתתעי לי, ולא מנלית
- הישבע לי שלא תגלה אתה יודע לשון שאינני מכירה, אישתתעי לו -
נשבע לו יוסף.

המשך בעמוד צו

לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים, שמסודרין שם שמות נשיאי
ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר הוא
כך, ראובן שמעון יהודה יששכר זבולן יוסף בנימין דן אשר גד נפתלי, כך
חלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שחלוקין בחומש שני - ספר שמות,
בתחילתו, ומפרשת הברייתא ביצה, בני לאה בסידין - כסדר שנולדו, על
אבן אחת, בני רחל אחד מכאן ואחד מכאן, ובני שפחות באמצע -
בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות, שהם דן נפתלי גד ואשר,
באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר שמות, על האבן השניה, והסדר
הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד
אשר יוסף בשניה, ואלא מאי אני מקיים במה שנאמר בתולדות, לומר
שנכתבו בשמות שקרא להן אביהן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה
בספר במדבר בפרשת פנחס, דהיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
שמעוני, דן ולא דני, נדר ולא נדרי, הרי, שבין לתנא קמא, ובין לרבי
חנינא בן מגלילא, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת הגמרא תיובתא
דרך בהנא תיובתא.
שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדרו דברי רב כהנא, חזרת שוב
השאלה מאי ויהציו אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע. מתרצת
הגמרא תנא, חציו של מול הר גרזים, מרובה באנשים מחציו של הר
עיבל, מפני שליו - זקני שבט לוי למטה עם הארון, בין שני ההרים, וזהו
מה שנאמר ויהציו אל מול עיבל, כלומר, אתו חצי המיוחד במיעוט,
המועט שמבנייהם. וחזרת הגמרא לפרש את דברי הברייתא, ומקשה,
אדרבה, מפני שליו למטה, ביצה להו - נתמעטו להם אותם שבה גרזים,
שהרי שבת לוי הוא מאותם העומדים על הר גרזים. מתרצת הגמרא הכי
קאמר, אף על פי שליו למטה, אף על פי כן חציו של הר גרזים מרובה,
מפני שבני יוסף היו עמם שהיו מרובים.
ונמנן שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר וידברו בני יוסף את יהושע
לאמר, מידע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב, ויאמר
אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך תעצה, הרי לנו שהיו מרובים.
ומבאר הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה לך היערה' אמר להן,
לכו והחבאו עצמכם ביערים, מקום שאין מצויים אנשים. בכדי שלא
תשלוט בכם עין הרע. אמרו ליה בני יוסף ליהושע, ורעה דיוסף, לא
שלוט ביה עינא בישא - לא שולטת בו עין רעה, דכתיב בן פורת יוסף
בן פורת עלי עין, ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי עין, אלא עילי
עין - שעולים על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם.
רבי יוסי דרבי חנינא אמר, והכא - מברכת יעקב למנשה ואפרים, ניתן
ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם וידעו לרוב בברך הארץ
- כלומר, שיהיו נדגים, מה דגים בים, מים מכסים עליהן, ואין העין
שולטת בהן, אף וידעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
חזרת הגמרא לבאר את דברי הברייתא לעיל, שנינו בברייתא 'חמשים
אותיות היו בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות האפוד, עשרים
וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת הגמרא, וכי הני חמשים
אותיות - בתמיה, הרי לפי החשבון חמשים נבי - פחות חמשה חוץ -
דהיינו סך כל האותיות של שמות השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין
באבן השניה אלא עשרים וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה
חסר יוד. מתרצת הגמרא, אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אחת
בשמו, שנאמר עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים, וכך נכתב
שמו גם על אבני האפוד 'היוסף'. מתקן לה רב נחמן בר יצחק, הרי
'בתולדות' בעין - משמעותו שצריך לכתבו, כפי השמות שקרא להם
אביהם שהולידו, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא שמו על ידי אביו, ולא
'היוסף'. חזרת בה הגמרא מתירוצו של רבי יצחק, ומתרצת, אלא, כל
התורה בולה בנימין בתיב חסר יוד, והכא שצריך לכתבו כפי שקראם
אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא, בשני יודין, בדרבנן, ואביו קרא לו
בנימין, וזה משלים מספר האותיות לעשרים וחמש.
אמר רב הנא בר בינא, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש שם
שמים בסתר במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם הערה בסתר, ועמד
בעצמו, ובכש את יצרו, הוסיפו עליו אות אחת אות ה', שהיא אות אחת
משמו של הקדוש ברוך הוא, לכך נקרא 'היוסף'. והנה, שקדש שם
שמים בפרהסיא, על ים סוף, כפי שיתבאר להלן, נקרא בולל על שמו של

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שָׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִן, וַיֵּרֶד לִים תְּחִלָּה, שְׁנָאֵמֶר, שָׁם בְּנֵימִן צָעִיר
רוֹדֵם, אֶל תִּקְרִי 'רוֹדֵם' אֱלָא 'רֹד יֵם', וְהָיוּ שְׁרֵי יְהוּדָה רוֹנְמִים אוֹתָם
בִּאֲנָנִים, מִפְּנֵי שֶׁרָצוּ הֵם לִירֵד תַּחְלָה, שְׁנָאֵמֶר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק 'שְׁרֵי יְהוּדָה
רֹנְמָתָם', לְפִיכָךְ שִׁירַד בְּנִימִן תַּחְלָה, וְכָה שִׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִן הִצְדִּיקָה,
וְנִעֲשֶׂה אוֹשְׁפִיזִיכֶן - בַּעַל מַלְכוּת לְבִנְיָה - לִשְׁכִּינָה, שְׁבִית קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים,
שֶׁבוּ שׁוֹרָה הַשְׁכִּינָה, בְּנוֹי בַּחֲלָקוֹ, שְׁנָאֵמֶר עַל בְּנִימִן, 'וְכֵן בְּתַפְסִיו שָׁבִן
הַקֵּב'ה'.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כִּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, אֱלָא כִּךְ הָיָה, שִׁבְטָהּ
אוֹמֵר אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לִים, וְזֶה אוֹמֵר אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לִים,
קָפִין נִחְשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב נִשְׂאָ שִׁבְט יְהוּדָה, וַיֵּרֶד לִים תְּחִלָּה, שְׁנָאֵמֶר
'כִּכְבוֹנִי בְּכַחַשׁ אֲפָרִים וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁירָאוֹ לִסְמוּךְ עַל ה'
יִתְבָּר, וּכְחַשׁ בִּאֲמוֹנָתָם בּוֹ, וְיְהוּדָה עוֹד רָד עִם אֵל' - אֲבָל יְהוּדָה יֵרֵד
לִים, עַל יְדֵי שִׁבְטָהּ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְעָלִיו - עַל נַחֲשׁוֹן, מִפְּרָשׁ בְּקִבְלָהּ -
בְּתוֹבִיב, בְּסִפְרָה תַּהֲלִים, 'הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי כָּאוֹ מִים עָרַף נַפְשִׁי
בְּיוֹן - טִיט) מְצוּלָה וְאֵין מַעֲמָד בִּאֲתִי בְּמַעֲמָקִי מִיָּם וּשְׁבֹלֶת ו - שִׁטָּה חֻק)
שִׁטְתָּנִי וְגו', אֵל תִּשְׁמָעִנִי שְׁבֹלֶת מִים, וְאֵל תְּבַלְעֵנִי מְצוּלָה וְגו', שִׁבְקָה
מִהֲקֵב"ה שֶׁלֹּא יִטְבַּע בִּים. וְזֶהוּ קִדּוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה אֲצֵל יְהוּדָה, שִׁמְשִׁבְטוֹ
יִרְדּוּ תַּחְלָה לִים.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, הָיָה מִשָּׁה מֵאֲרִיף בְּתַפְלָה, אָמַר לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וַיִּדְרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹכְעִים בִּים, וְאֵתָהּ מֵאֲרִיף בְּתַפְלָה לְפָנֶי, וְאֵין זֶה שְׁעָה
רְאוּיָה לִכְךָ, אָמַר לְפָנֶי, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה בְּרִי לַעֲשׂוֹת, אָמַר לוֹ
'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְאֵתָהּ הָרָם אֶת מִטָּה וְנִמְשָׁה אֶת יָדָהּ עַל הַיָּם,
וּבִקְעָהּ וְגו'". לְפִיכָךְ שִׁירַד שִׁבְט יְהוּדָה תְּחִלָּה לִים, וְכָה יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת
מִמַּשְׁלָה בִּישְׂרָאֵל - מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שְׁנָאֵמֶר, 'הֵיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ -
שִׁקְדוֹ שֶׁבִּתְהֵי לִשְׁבֵט יְהוּדָה, לְהִיְתִי יִשְׂרָאֵל תַּחַת מְשָׁלוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה,
מִתְּעַם הָיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל מְשָׁלוֹתָיו, מִשּׁוּם דְּהֵיָם רָאָה
וְיָנֹם' שֶׁהָיָה רְאוּה שִׁקְדוֹ שֶׁם שְׁמִים, לִירֵד תַּחְלָה לִים, מַחֲמַת כֵּן נִס וְנִבְקַע
מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעֵם.

הַגְּמָרָה חוֹזֶרֶת לַעֲנִין הַבְּרִכוֹת וְהַקְּלָלוֹת בְּהַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבֵל, תִּנְיָא,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אִי אֲפָשָׁר לִזְמֹר שֶׁכָּל בְּנֵי לֵי הָיוּ לְמִטָּה עִם
הָאֲרוֹן, בֵּין הַהָרִים, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֶד נִאֲמַר בְּתוֹרָה
שֶׁהָיָה לְמַעְלָה עַל הַהָר, שִׁשְׁבֵּט לֵי הוּא מְבִין אֵלּוֹ שֶׁנֶּצְטוֹ לַעֲמוּד עַל הַר

גְּרִיזִים, וְאִי אֲפָשָׁר לִזְמֹר שֶׁהָיוּ כּוֹלֵם לְמַעְלָה עַל הַהָר, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה,
שֶׁכָּבֶד נִאֲמַר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהָיוּ לְמִטָּה עִם הָאֲרוֹן, הָאִי בִּיצֵד - אֵין
יִתְשִׁבּוּ שְׁנֵי הַמִּקְרָאוֹת זֶה עִם זֶה, אֲלֹא צָרִיךְ לַפְרֵשׁ שֶׁזֶּקֶנִי בְּהוֹנָה וְלִיָּהּ הָיוּ
לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר שֶׁמִּבְנֵי לֵוִי, הָיוּ לְמַעְלָה. רַבִּי יֵאִשִּׁיָּה אוֹמֵר לִישֵׁב הַפְּסוּקִים
בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁכָּל בֶּן לֵוִי הָרָאוּ לְשִׁירָתָהּ בְּמִשְׁכַּן לִשְׁאֵת אֶת הָאֲרוֹן, דִּהְיִינוּ
מִבֵּין שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים, הָיָה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר לְמַעְלָה. רַבִּי אוֹמֵר,
אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ - כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַלּוּיִם, לְמִטָּה הָיוּ עוֹמְדִים בֵּין הַהָרִים, חֲצִים מוֹל
הַר גְּרִיזִים וְחֲצִים מוֹל הָר עֵיבֵל, וְהַלּוּיִם בִּינֵיהֶם, וְלֹא עָלוּ כָּלִל לַהָרִים, אֲלֹא
שֶׁהָפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְנֵי הַר גְּרִיזִים, וְפָתְחוּ בְּכִרְכָּה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם
בְּלִפְנֵי הַר עֵיבֵל, וְפָתְחוּ בְּקִלְלָה. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָה לְרַבִּי, אִם כֵּן מֵאִי עָלָ -
אֵין יִתְפַּרֵּשׁ לְפִי רַבִּי מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'עַל הַר גְּרִיזִים וְעַל הַר עֵיבֵל,
שֶׁשִּׁמְעָה שֶׁהָיוּ צָרִיכִים לַעֲמוּד עַל הַהָרִים מִמֶּשׁ. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָה, שֶׁלְרַבִּי
הַמִּילָה 'עַל' מִתְפַּרֵּשֶׁת בְּסִמּוּךְ - לִיד. וּמִבִּיָּאָה הַגְּמָרָה מִקּוֹם נוֹסֵף שֶׁמִּצָּאנוּ
שְׁרַבִּי מִפְּרֵשׁ כִּךְ אֶת תִּיבֵת 'עַל' בְּתַנְיָא, 'וְנִתְּתָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת שֶׁל לַחֵם
הַפְּנִים, לְבִנְיָה וְכָה', רַבִּי אוֹמֵר, 'עַל' פִּירוּשׁוֹ בְּסִמּוּךְ - שֶׁהַלְכוּתָהּ לֹא הִיְתָה
עַל מַעֲרֶכֶת הַלַּחֵם מִמֶּשׁ, אֲלֹא עַל הַשְׁלָחַן בְּסִמּוּךְ לַחֵם. וּמִפְּרֵשׁ רַבִּי אֶת
דְּבָרָיו, אֵתָהּ אוֹמֵר שֶׁ'עַל' פִּירוּשׁוֹ בְּסִמּוּךְ, אוֹ שֶׁמֵּאִי אֵינוֹ אֱלָא 'עַל' מִשָּׁה,
אִי אֲפָשָׁר לִזְמֹר כֵּן, שֶׁהָיָה בְּשִׁהוּא אוֹמֵר 'וְסִבּוֹתָ עַל הָאֲרוֹן אֶת הַפְּרוּכֹת'
הָיוּ אוֹמֵר עַל כְּרוּךְ שֶׁ'עַל' הַכּוֹנוּהָ בְּסִמּוּךְ, שֶׁהָיָה הַפְּרוּכֹת לֹא הִיְתָה מִמֶּשׁ
סִיכּוֹךְ עַל הָאֲרוֹן, אֲלֹא מִחִיצָה הַמְּבַדֶּלֶת כְּנִגְדּוֹ.

שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, הִפְכּוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְנֵי הַר גְּרִיזִים וְפָתְחוּ בְּכִרְכָּה, בְּרוּךְ
הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלּוֹ עוֹנִין אִמָּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְנֵי
הַר עֵיבֵל וּפָתְחוּ בְּקִלְלָה, אֲרוּרְהוּ הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלּוֹ וְאֵלּוֹ
עוֹנִין אִמָּן כּו'. תִּנְיָא וְרַבִּנּוּ, בְּרוּךְ בְּכִלְלִי, בְּרוּךְ בְּפֶרֶט - כָּל הַבְּרִכוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ
בְּהַר גְּרִיזִים, נֶאֱמָרוּ גַם בְּאוֹפֵן שְׁכוּלָל אֶת כּוֹלֵם, וְגַם בְּפִירוּשׁ כָּל אַחַת וְאַחַת,
כְּשֶׁאֲמָרוּ 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת', נִכְלָלוּ בּוֹה כָּל הַבְּרִכוֹת,
שֶׁהָיָה כּוֹלֵם קִיּוֹם דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הֵם, וְאֲמָרוּ גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ כָּל אַחַת וְאַחַת,
'בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה', הָרִי פֶּרֶט, וְכֵן כּוֹלֵם. וְכֵן כָּל
הָאֲרוּרִים אֲרוּרֵי בְּכִלְלִי אֲרוּרֵי בְּפֶרֶט - נִכְלָלוּ כּוֹלֵם בְּאִמְרָם 'אֲרוּרֵי אֲשֶׁר לֹא
יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה', וְנֶאֱמָרוּ גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ, כָּל אֲרוּרֵי וְאֲרוּרֵי בְּפִנִּי
עֲצָמוֹ. וְכָל הַמַּצּוּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נֶאֱמָרוּ עֲלֵיהֶם שִׁטְעוֹנִים אַרְבַּעַה דְּבָרִים, וְאֵלּוֹ
חֵן, לְלִמּוּד, וְלִלְמָד, לְשִׁמּוֹר, וְלַעֲשׂוֹת, הָרִי

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלשים לעומר עמוד א'

וְהַשְׁלָחַן וְהַמְּנוּרָה וּמִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב) בְּכַתָּה, וְלֹא נָתַן לָהֶם מִשָּׁה עֲגֻלוֹת, וְאֵיְהוּ
אֲתֵיָּה בְּעִנְיָתָהּ - דָּוִד הִבִּיא אֶת הָאֲרוֹן בַּעֲגֻלָּה.
וְכִיּוֹן שֶׁדְּבָרָנוּ עַל הַקִּפְדָּה בְּשִׁמְרִיהָ עַל הָאֲרוֹן, מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָה מִמַּעֲשֶׂה
הַבָּאֵת הָאֲרוֹן מִפְּלִשְׁתִּים עַל יְדֵי הַפְּרוּת, בּוֹמֵן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, שֶׁם כָּתוּב "וַיֵּךְ
בְּאֲנָשֵׁי בֵית שָׁמָשׁ כִּי רָאוּ בְּאֲרוֹן ה', וַיֵּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמשה ושלשים לעומר עמוד ב'

לֹאֲחֵר מִכֵּן, כְּשִׁמְתָה יַעֲקֹב, וְכֵן יוֹסֵף לִבְקֶשׁ מִפְּרַעַה שִׁינִיחַ לוֹ לְקִיּוֹם מַה
שֶׁנֶּשְׁבַּע לְאֲבִיו, לְקַבְּרוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, כִּי אָמַר לִיָּהּ יוֹסֵף
לְפִרְעָה, 'אֲבִי הַשְּׁבִיעִנִי לְאִמָּר, בְּקַבְּרִי אֲשֶׁר כְּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁמָּה
תִּקְבְּרִנִי'. אָמַר לִיָּהּ פְּרַעַה לְיוֹסֵף, וַיֵּל אֲתִישָׁל אֲשַׁבְּעֶתְךָ - לָךְ וְהַשְׁאֵל
אֲצֵל הַחֲכָמִים עַל שְׁבוּעָתְךָ, וְהִתֵּר אוֹתָהּ. אָמַר לִיָּהּ יוֹסֵף לְפִרְעָה, וְאֲתִישָׁלִי
נָמִי אֲדִידֶךָ - אִם כֵּן, אֲשַׁאֵל גַּם עַל שְׁלֹךְ, שֶׁנֶּשְׁבַּעְתִּי לָךְ שֶׁלֹּא אֶגְלָה שְׁאֵנִי
מִכִּיר לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ, שֶׁאֵינִךְ מִכִּירָה. וְלִכְךָ, וְאָף עַל גֵּב דְּלֵא נִיחָא לִיָּהּ

לְפִרְעָה, וְלֹא רָצָה בְּכָךְ שִׁיעֲלָה יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אֲבִיו, בַּעַל כְּרוּחַ אָמַר לִיָּהּ
פְּרַעַה לְיוֹסֵף, 'עָלָה וּקְבֹר אֶת אֲבִיךָ בְּאֶשְׁרֵי הַשְּׁבִיעִדָּה'.
חוֹזֶרֶת הַגְּמָרָה לַפְּרֵשׁ אֶת הַמִּימָרָה דְּלַעֲלִיל, שִׁיְהוּדָה קִדְשׁ שֶׁם שְׁמִים
בְּפִירוּשָׁהּ, מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָה, 'וְהוֹדָה מֵאִי הָיָה - מַהוּ קִדְשׁ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה בּוֹ,
דְּתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשִׁעְמָדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם, הָיוּ שְׁבָטִים
מְנַצְּחִים - מְרִיבִים זֶה עִם זֶה, זֶה אוֹמֵר, אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לִים, וְזֶה אוֹמֵר,
אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לִים, קָפִין

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד א

רש"י

תוספות

והיו שרי יהודה רגמנתם רוגמין אותן. כך שניה ברייתא במכילתין משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידני עם הנץ החמה אמר לגדול העמידני בג' שעות בא הקטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הניחו גדול אמר לי אלא עד ג' שעות והקטן אמר לא אמר לי אלא עד הנץ החמה מתוך

שהיו עומדים צדובין ננער אביהן אמר לון בניי מכל מקום שנים לא כיוונתם אלא לכבודי אף אני לא אקפח את שכרם מה שבר נטלו שבטו של בנימין שירד תחילה לים ששרתה שכינה בחלקו שנאמר וכו' ומה שבר נטלו שבטו של יהודה זכה למלכות שנאמר שרי יהודה רגמנתם אן רגמנתם אלא מלכות שנאמר באדין אמר בלשצר והלבישו לדניאל ארגונא (מטא' ה:)

א' אפשר לומר לוי למטה וכו'. ירושלמי ר"ש אומר שמעון ולוי מה שמעון כולו למעלה אף לוי כולו למעלה מה אני מקיים הדין תניהו נגד הכהנים והלויים כדאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות הכהנים נקראו לויים וזה אחד מן הכהנים הלויים בני צדוק (יבמות פו:)

מאי על על בסמוך כדנתיא רבי אמר וכו'. האי דלא מייתי מתניתין בפרק שתי הלחם (מנחות טז.) אבא שאול אמר שם היו נותנין בויכי לבונה של לחם הפנים ואטפחיים ריח באמצע קאי שהיו נותנין בויכי לבונה של לחם הפנים אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת על המערכת לבונה זכה אמר להם והלא כבר נאמר ועליו מטה מנשה יש לומר משום דברייתא מפרש בהדיא על בסמוך ונראה אפי' רבי מאיר ור' יהודה דפליגי התם אבא שאול ואמרי על ממש והכי משמע נמי בהקומץ רבי (ס' כז.) כל היכא דאיכא ללימור על ממש דנתיא רבי (מנחות טז.) ועל ממשו דבעי שם רבי יצחק איברים שסדרן בעידי מערכה מהו אליבא דמאן דאמר על ממש לא יתביעי לך דעל העצים כתיב ומי'מ' הכא כולי עלמא מודו דעל בסמוך ולא אמרי' המברכין על הר גריזים ממש והמקללים על הר עיבל כדאמרין בירושלמי יכול אלו שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואלו שבהר עיבל היו אומרים קללות תלמוד לומר הברכות והקללות אלו ואלו היו אומרים ברכות ואלו ואלו אומרים

אושפיזין לגבורה. שבית קרשי הקדשים בגי' בחלקו: בכחש אפרים. שיקרא לקמור עליו ויחשו באמונתם: ר' ע'ם אל. ירד בים על ששבת בנהב"ה: ישראל ממ'שלותיו. ויהודה, שנתקדש למשול ביה: שכבר נאמר לו למעלה. משה כתב בתורה אלה יעמדו לברך וגו' שמעון ויהודה: שכבר נאמר לו למטה. בספר יהושע (ח)

בדכתיב וכל ישראל וקנין עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלויים, אלמא כהנים ולויים למטה היה: הראוי לשבת. לשאת את הארון, דהנה מן שלשים ועד בן חמשים: למטה. אצל הארון: אלו ואלו. ישראל ולויים למטה היו בדכתיב בספר יהושע: על הר גריזים ועל הר עיבל. שכתב משה בתורה על בסמוך דמפרש ואולי: על בסמוך. שהיה מושב שני בויכי לבונה בין שני הסדרים: וסבות על הארון. על ברכה לא על ממש. דהאי מחצה הואי פרקת ולא היה סכך: ברוך בכלל ברוך בפרט. כל הברכות ותקוללות נאמרו בהר גריזים ובהר עיבל בכלל ופרט. ברוך אשר יקם את דברי התורה והואת ארור אשר לא יקם, הרי בכלל, וכל אחת ואחת בפרט ברוך וארור, ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארור אשר יעשה פסל ומסכה, וכן בל: ללמוד וללמד לשמור ולעשות. כל המצוות בלן טענות ארבעה אלה, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכתוב למדתם אותם את בניכם וגו', הרי כאן ארבע מצוות לכל מצוה, ועל ארבעתן נמסרו ארור וברוך בכלל ופרט, ברוך אשר ילמדו ארור אשר לא ילמדו, וכן ללמד וכן לשמור וכן לעשות, בכל אחד ארבע בריחות. ברית לברוך בכלל ברית לברוך בפרט, ברית לארור בכלל ברית לארור בפרט: (ס' ספיקה) ש' (ט"ז) ארבע (וארבע) ארבע בריחות ללמוד וארבע ללמוד הרי שמונה שמונה ושמונה. הא איכא עוד שמונה לשמור ולעשות: וכן כסני. כשנאמרו כל המצוות למשה נתנו בלן בארור וברוך בכלל ופרט: וכן פערבות מואב. כשנאמרה לישראל בדכתיב (דברים ו') בעבר הירדן בארץ מואב הוואיל משה וגו': שנאמר אלה דברי הברית וגו'. בתר קללות וברכות כתיב מלך הברית וגו', אלמא כבירית ערבות מואב בברכות וקללות כך ברית חורב, דהר גריזים ודהר עיבל לא איצטרך לאתני קרא, דעלה קאי ובה איירי. ושמרתם את דברי הברית הזאת לא גרס ליה הקא:

ארבעים

היו הופכין פניהם וכו' ופולוגא דרבי יוחנן וריש לקיש דפליגי בפרק התורה (ס' דף פס.) השוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ לחומה וכן בפרק תמיד נשחט (פסחים דף כט.) השוחט הפסח על החמץ לא שייכא להכא ונראה לר"י דרבי מודה נמי דכל על לכתחלה ולמצוה על ממש ושאינה הכא דגזירת הכתוב היא וכדפרישית ובידיעבד מכשר על בסמוך דומיא דההיא דפרק שתי הלחם (מנחות דף כז.) דאם סידר מערכת לחם הפנים שנים של שבע שבע (ואמר רבין רואין את העליות כאלו אינן) והוא בעינן ונתת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לטעמיה דאמר על בסמוך וגבי בויכי לבונה טעמא נמי כיון דמשמע על בסמוך אמרינן דהאי על נמי לכתחילה בסמוך קאמר חרא שלא יפרס הלחם ועוד (דכ' יחב) בסמוך (והיו) דרך כבוד טפי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כדאמרין בכל המנחות באות מצה (ס' כז.) גבי כבשי עצרת דכתיב והניף הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כבשים על גבי לחם תלמוד לומר על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חכמיא אומר מניח הלחם בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניח ומנצא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב"ו אין עושין (וכן לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניח זה בעינין על אמר רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא רבי לטעמיה דנתיא וכו':

רבי

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מלבד מצוות בכל מצוה ומצוה שבתורה, ואף הבריתות שנכרתו עליהם, בארור וברוך, בכלל ובפרט, אף הם נכרתו על כל אחת ואחת מהדברים הטעונים בכל מצוה ומצוה, ואם כן, יש לנו לחשב את מספר הבריתות כן, ארבע בריתות, שהם, ברוך בכלל, וברוך בפרט, ארור בכלל, וארור בפרט, בחלק המצוה של 'ללמוד', וארבע, בחלק המצוה של 'ללמד', הרי שמונה בריתות, ומסכמת הגמרא, שמונה בריתות, שבכל מצוה, ללמוד וללמד, ושמונה בריתות נוספות, על חלקי המצוה 'לשמור' ו'לעשות', הרי שש עשרה בריתות על כל מצוה ומצוה בהר גריזים ובהר עיבל, וכן בסיני, כשנתנו המצוות למשה בסיני, נתנו גם כן, בארור, וברוך, בכלל, ובפרט. וכן בערכות מואב, כשאמר להם משה לישראל, את הברכות והקללות, גם כן כרת עמם ברית. ומפרשת הברייטא, מניין שאף בסיני נאמרו ברכות וקללות, שנאמר בערבות מואב, לאחר פרשת הברכות והקללות "אלה דברי הברית, אשר צוה ה' את משה וגו', מלבד הברית, אשר כרת עמם בחורב", הרי שגם בחורב כרת עמם ברית כמו הברית בערבות מואב, בברכות וקללות, בכלל ובפרט. (וכתוב 'ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'), נמצא, ארבעים ושמונה בריתות על כל מצוה ומצוה שבתורה. רבי שמעון היה מוציא ממנין הבריתות, את הברית שבהר גריזים ובהר עיבל, מפני שסובר ששם לא אמר יהושע ארור וברוך על כל המצוות, אלא על מה שנזכר בפרשה, ומקנים במקומן את הברית שנכרתה באהל מועד שבמדבר, שלאחר שהוקם המשכן, דבר הקב"ה עם משה שם, ולימדו כל התורה כולה, ואף שם כרת עמו ברית, בארור וברוך, בכלל ובפרט.

הרי, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון, אם יש למנות במנין הבריתות את הברית שנכרתה באהל מועד, אומרת הגמרא, ובפלוניתא דהני תנאי - מחלוקת זו, תלויה במחלוקת אחרת של תנאים, דתנאי, רבי ישמעאל אומר, בללות נאמרו בסיני - בסיני, נאמרו המצוות רק באופן כללי, ופרטות באהל מועד - באהל מועד נתפרשו פרטי המצוות, ולדוגמא, פרשת הקרבנות, נאמרה בסיני באופן כללי וסתום, "זבחתי עליו את עולותיך ואת שלמיך", ולא נתפרשו שם פרטי דיני הקרבנות, כמנחם דמיהם, וכיצד הקטרת אימוריהם, ושאר הפרטים, ולאחר מכן, בספר ויקרא, שנשנה באהל מועד, נתפרשו. רבי עקיבא אומר, בללות ופרטות שניהם נאמרו בסיני, ואף שהפרטות לא נתפרשו בתורה, אלא בספר ויקרא, מכל מקום, כבר נאמרו למשה בסיני, וחזרו ונשנו מפי הקב"ה למשה באהל מועד, ונשתלשו נאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל בערכות מואב. תנא קמא סובר כרבי ישמעאל, שהתורה לא נשנתה באהל מועד, אלא רק הושלמו שם פרטי המצוה שלא נאמרו בסיני, ואם כן, לא היתה כריתת ברית נוספת באהל מועד, אלא היא אותה הברית שהיתה בסיני. ורבי שמעון, סובר כרבי עקיבא, שהתורה כולה נאמרה בסיני ונשנתה כולה באהל מועד, ואף היתה שם כריתת ברית נוספת כמו בסיני, ולכן יש למנות בחשבון הבריתות גם את אהל מועד. מסכמת הברייטא, ואין לה כל דבר מצוה ומצוה, שבתוכה בתורה, שלא נכרתו עליה, ארבעים ושמונה בריתות.

רבי שמעון בן יהודה איש כפר עבו אומר משום רבי שמעון, אין לה מצוה ומצוה שבתוכה בתורה, שלא נכרתו עליה עם כל אחד מישראל, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלש מאות אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה לקיום התורה, ואם כן,

מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכרתו עם כל אחד ואחד שהוא יקיים את המצוה, נכרתה עמו ברית על ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלש מאות אלפים וחמש מאות וחמשים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.

אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עבו שש מאות אלפים וחמש מאות וחמשים, אין לה כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלש מאות אלפים וחמש מאות אלף ושלש מאות אלפים וחמש מאות וחמשים, ומבארת הגמרא מאי בינייהו - בין רבי שמעון בן יהודה, לרבי, אומר רב משרשיא, ערבא וערבא דערבא, איכא בינייהו - שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד נעשה ערב על שמירת המצוות של חבירו, אבל לא ערבותו של חבירו על כל ישראל, ואילו לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חבירו לכל אחד מישראל.

דרש רבי יהודה בן נחמני בתרומתא - מתורגמן דרבי שמעון בן לקיש, כל הפרשה בולה של הארורים שנאמרו בהר גריזים ובהר עיבל, לא נאמרה אלא בנאמרה ונאמרה - הבא על אשת איש. וההוכחה לכך, שהרי נאמר שם 'ארור האישי, אשר יעשה פסל ומסכה וגו', ואם נפרשהו כפשוטו על עבודה זרה, וכי בארור כפי ליה, והרי הוא כופר בעיקר. אלא, זה הבא על הערוה - אשת איש, והוליד בן ממזר, והלך אותו הבן לבין עובדי פולכים מחמת בושותו שאסור לבא בקהל, ועבד עבודת פולכים, ארורין אביו ואמו של זה שבתרומה לו, וכן על דרך זה יתפרשו כל הארורים שבפרשה.

תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת ראה, ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל וגו', מה תלמוד לומר, אם ללמד שתהא ברכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר בפרשת כי תבא אלה עמך לברך את העם על הר גריזים, וכתוב 'ואלה עמך על הקללה בחר עיבל, אלא, להקדים בסדר האמירה ברכה לקללה - שקודם כל ארור יקדימו לומר ברוך. יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות - שקודם יגמרו כל הברכות עד ברוך אשר יקום וגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארור, תלמוד לומר 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות. ועוד למדנו מפסוק זה, ויהי קיש ברכה לקללה, לומר לה, מה קללה בלויים - נאמרה על ידי הלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה נאמרה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש. ומה קללה בבבל ופארט - שכוללים כל התורה בארור אשר לא יקום, ומפרטים כל עבירה בפני עצמה, כמו שנתבאר, אף ברכה בבבל ופארט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל קללה וקללה, אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל ברכה וברכה.

משנה. ברכת פהנים ששנינו שנאמרת רק בלשון הקודש, ביצר נאמרת. בפדינה - מחוץ לבית המקדש, אומר אותה הכהן שלש ברכות - שמפסיק בין פסוק לפסוק ועונים הקהל 'אמן', ובמקדש שאין בו עניית 'אמן', נמצא שאין הפסקה בין הפסוקים והרי היא כברכה אחת.

מביאה המשנה חילוק נוסף בין המקדש למדינה, שבמקדש אומר הכהן את השם שבברכת כהנים

שופטים טז יד-כא

יד ותתקע בַּיָּתָד וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שְׁמִשּׁוֹן וַיִּקֶּץ מִשְׁנָתוֹ וַיִּסַּע
 אֶת־הַיָּתָד הָאָרֶג וְאֶת־הַמַּסְכֶּת: טו וַתֹּאמֶר אֵלָיו אֵיךְ תֹּאמַר אֶהְבֶּתִּיךָ וּלְפָךְ
 אֵין אִתִּי זֶה שָׁלַשׁ פַּעַמִּים הִתְלַת בִּי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי בַּמָּה כָּתָךְ גָּדוֹל: טז וַיְהִי
 כִּי־הִצִּיקָה לוֹ בַּדְּבָרִיהָ כָּל־הַיָּמִים וַתֹּאלְצֶהוּ וַתִּקְצֹר נַפְשׁוֹ לָמוֹת: יז וַיִּגְד־לָהּ
 אֶת־כָּל־לִבּוֹ וַיֹּאמֶר לָהּ מוֹרָה לֹא־עָלָה עַל־רַאשִׁי כִּי־נִזְוִיר אֱלֹהִים אֲנִי מִבְּטָן
 אִמִּי אִם־גָּלַחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כָחִי וְחִלְתִּי וְהִיִּיתִי בְּכָל־הָאָדָם: יח וַתֵּרָא דְלִילָה
 כִּי־הִגִּיד לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר עָלּוּ הַפֶּעַם
 כִּי־הִגִּיד לָהּ לִי אֶת־כָּל־לִבּוֹ וְעָלּוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲלּוּ הַכֶּסֶף בְּיָדָם:
 יט וַתִּשְׁנֶה עַל־בְּרָכֶיהָ וַתִּקְרָא לְאִישׁ וַתִּגְלַח אֶת־שֵׁבַע מַחְלָפוֹת רֹאשׁוֹ וַתַּחַל
 לַעֲנוֹתוֹ וַיִּסֶּר כָּחוֹ מֵעָלָיו: כ וַתֹּאמֶר פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שְׁמִשּׁוֹן וַיִּקֶּץ מִשְׁנָתוֹ
 וַיֹּאמֶר אֵצֶא כְּפֶעַם בְּפֶעַם וְאֶנְעֹר וְהוּא לֹא יָדַע כִּי יְהוָה סָר מֵעָלָיו:
 כא וַיִּאֲחֲזוּהוּ פְלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת־עֵינָיו וַיִּזְרִידוּ אוֹתוֹ עֹזָתָה וַיֹּאסְרוּהוּ
 בַּנְּחֻשְׁתִּים וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסִירִים הָאֲסוּרִים:

רש"י

(טז) ותאלצהו. דחקתו, ואין לו דמיון: (כא) ויורידו אותו עזתה. מקום תחלת
 קלקולו: ויהי טוחן. בריחים, מלאכה כבדה.
 אמת: (יט) ותקרא לאיש. לשלוחן של סרנים:
 ורבותינו (סוטה י א) פירשו מה שפירשו:

מצודת ציון

(יד) ותתקע. ענין נעיצה בחוזק רב, כמו (לעיל ד כא)
 ותתקע את היתד: ביתד. הוא יתד הארוג, והוא עץ עגול
 שלפני האורג יכרוך עליו בגלגולו את חוטי השתי
 המסודר לאחר האריגה, ובמשנה (כלים כא א) נקרא כובד
 התחתון: וייקץ משנתו. ענין ההערה מהשינה: ויסע.
 עקר ממקומו: (טז) הציקה. מלשון צוקה וצרה:
 ותאלצהו. תרגם יונתן: ודחקתיה, ואין לו דומה במקרא:
 (יז) מורה. תער: (יט) ותישנהו. מלשון שינה: ותחל.
 מלשון התחלה: (כ) ואנער. ענין היקיצה בהתעוררות רב
 ובגבורה: (כא) וינקרו. נקבו, כמו (ישעיהו נא א) מקבת בור
 נקרתם: בנחשתיים. בשלשלאות נחושת:

מצודת דוד

(יד) ותתקע ביתד. אחר שארגה המחלפות אשר חשבה
 שבוזה יותש כחו, בקשה לנסות הדבר, ותקעה המחלפות
 כשהם ארוגים עם המסכת, לתחבם בחוזק רב סביב יתד
 הארג לראות אם יוכל לשמטם: וייקץ משנתו. כי מה
 שאסרתו בתחלה ביתרים ובעבותים, עשתה כשהיה נעור,
 אולם לארוג תלתלי הראש לא היה מניח אם היה נעור,
 שהרי הנזיר אסור אפילו לסרוק ראשו פן יתלוש השער
 (נזיר מב א), ולזה ארגה כשהוא ישן: ויסע. כשבא לשמוט
 שער ראשו, עקר היתד עם המסכת הכרוך בו, הנארג עם
 שער ראשו: (טז) ולבך אין אתי. רצה לומר, אהבתך מן
 השפה ולחוץ ולא בלב שלם: (טז) הציקה. צערה אותו
 בדברים כל יום ויום: ותאלצהו. אמרו רבותינו זכרונם

לברכה (סוטה ט ב), שהיתה שומטת עצמה מתחתיו בשעת התשמיש: ותקצר נפשו למות. לא היתה דעתו רחבה עליו,
 עד כי היה קרוב למות: (יז) כל לבו. כל מצפון לבו: אם גלחתה. כאשר אתגלח, יסור כחי הרב: (יח) ותרא וגו'.
 כי ניכרין דברי אמת (סוטה ט ב), על כי ראתה אותו נוהג נזירות: עלו הפעם. רצה לומר, בואו והבו שכרי: הכסף.
 שהבטיחו לה בשכרה: (יט) לאיש. למי שדרכו לגלח: ותגלח. על ידי מצוותה אשר צוותה לגלח: ותחל לענותו.
 גילוח השער יקרא התחלת העינוי, כי בזה סר כחו ומוכן הוא להיות מעונה ביד פלשתים: (כ) ויאמר. חשב לומר,
 אצא גם עכשיו, כמו בפעמים הקודמים, ואתחזק לנעור מהשינה ולהראות גבורות, ולזה לא ברח מפניהם: כי ה' סר.
 בהגלח שער ראשו, סר ה' מעליו וסר כחו: (כא) ויהי טוחן. בריחים של יד, והיא מלאכה כבדה ובזויה:

דברי הימים ב י יד-יט

יד וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים פַּעֲצַת הַיְלָדִים לְאמֹר אַכְבִּיד אֶת־עַלְכֶּם וְאֲנִי אוֹסִיף עָלֶיךָ אָבִי
 יסר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים וְאֲנִי בַּעֲקָרִים: טו וְלֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם כִּי־הִיְתָה
 נִסְכָּה מֵעַם הָאֱלֹהִים לְמַעַן הָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֶחָיו הַשְּׁלוֹנִי
 אֶל־יִרְבְּעָם בֶּן־נִבְט: טז וְכָל־יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ לָהֶם וַיָּשִׁיבוּ הָעָם |
 אֶת־הַמֶּלֶךְ | לְאמֹר מִה־לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִיד וְלֹא־נַחֲלָה בְּבֶן־יִשִּׁי אִישׁ לְאֶחָדֵי
 יִשְׂרָאֵל עָתָה רְאֵה בֵּיתְךָ דָּוִיד וַיֵּלֶךְ כָּל־יִשְׂרָאֵל לְאֶהֱלֹיו: יז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים
 בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם: יח וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם אֶת־הַדָּרֶם אֲשֶׁר
 עַל־הַמָּס וַיִּרְגְּמוּ־בּוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲבָן וַיָּמָת וְהַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם הִתְאַמֵּץ לַעֲלֹת
 בַּמֶּרְכָּבָה לָנוֹס יְרוּשָׁלַם: יט וַיִּפְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דָּוִיד עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

רש"י

אלא לכו כל ישראל איש לאהליו: עתה ראה
 ביתך דוד. מוסב על ולא נחלה בבן ישי כלומר
 אין לנו בו נחלה אלא בבית המקדש
 שבירושלים שאנו זוכחים בו ולראות בו כשלש
 רגלים: ראה ביתך דוד. אין אנו צריכין לו לילך
 שם יהיה לך לבדך (וכל זה לא נראה לי) אלא ראה
 ביתך דוד אי איפשנו לא כך ולא בבית המקדש
 שלך: (יח) הדורם. הוא אדונירם (מלכים א' ד')
 שבימי שלמה גדולתו גדולה ובימי רחבעם
 נשפלה גדולתו על כן נקרא הדורם: וירגמו בו
 בני ישראל אבן. ולפי שרחבעם לא ידע הסבה
 והקשר שהסבו ממנו על כן נהרג כששאל המס
 שקצב עליהם שלמה: (יט) ויפשעו ישראל
 בבית דוד. לשון מרדות ודוגמא (מלכים ב')
 בימיו פשע מואב וגו' (משלי י"א) את נפשע
 מקרית עוז, אז תפשע לבנה (לקמן ל"א):

מצודת ציון

(טו) נסבה. מל' סבה והוא ענין הקפת הדבר והגורם לה:
 (יח) וירגמו. כן נקרא השלכת אבנים: התאמץ. מל'
 אומץ וחוזק: (יט) ויפשעו. ענין מרידה וכן ויפשע מואב
 (מ"ב א):

מצודת דוד

(יד) אכביד. אני אכביד העול ועוד אני אוסיף עליו בכל
 פעם ודבר בגאווה ובגודל לבב: (טו) אל העם. אשר
 שאלו להקל העול: כי היתה נסיבה. לא לגודל סכלותו
 לא שמע אל העם כ"א מה' היתה: אל ירבעם. שימלך
 הוא כמ"ש במ"א: (טז) וכל ישראל כי וכו'. ר"ל וכל

ישראל כאשר לא שמע המלך להם אז השיבו העם את המלך וכו': מה לנו. ר"ל מהו החלק הניתן לנו בעבור דוד
 לשנהיה עבדים לזרעו. ולא נחלה. אבל לא ניתן לנו נחלה בעבור בן ישי: איש לאהליך ישראל. אתם ישראל לכו
 כ"א לאהלו ולא תמליכו אותו: עתה. ר"ל אתה רחבעם הבא מדוד מעתה ראה בהנהגת ביתך כאחד העם ואין לך
 עסק במלוכה: (יח) וישלח. שלח את העם להחזירם בדברי רכות: התאמץ וכו'. כי פחד לנפשו: (יט) עד היום
 הזה. ר"ל עד אשר גלו מארצם:

שְׁנֵי מִלּוּחַ מִסִּיקִין – גולנים עכרים נטלו את הקרקע מהגולן מחמתו, ואי אפשר לנגול לגבות את הקרקע עצמה, שהרי היא בידי המסיקין, על כן חייב הגולן להעמיד לו שדה אחר, ומשום כך, **בִּיא נְגוּל לְגִבּוֹת** מהגולן את דמי הַקֶּרֶן, גִּבּוֹה אֹתָם אֵף מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבָדִים, ככל מלוה בשטר, אך כשֶׁבֶא הַנְּגוּל לְגִבּוֹת את דמי הַפִּירוֹת, גִּבּוֹה אֹתָם רַק מִנְכָּסִים בְּנֵי חוֹרֵין, כמלוה על פה שאין לה קול.

הגמרא מבארת למד רבא ורבה בר רב הונא לא אמרו זה כדברי זה, **רָבָא** לֹא אָמַר בביאור דברי הברייתא **כִּרְבָּה בִּרְבִּי הוֹנָא** שהעמיד באופן שהקרקע שנגולה ניטלה על ידי מסיקין, משום שלשון הַרִי יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ שנאמר בברייתא על הקרקע, יוצאת בְּיָמָא מְשָׁמַע, כלומר, שהקרקע יוצאת מידי מי שהיא בידו בדין, ולא שיצאה על ידי מסיקין שלא כדין. **וְרַבָּה בִּרְבִּי הוֹנָא** לֹא אָמַר בביאור דברי הברייתא **כִּרְבָּא** שהעמיד באופן שהגולן חפר בורות בקרקע ואכל את הפירות, משום שלשון הַרִי יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ שנאמר בברייתא, יוצאה בְּעֵינָא – כפי שנגולה מְשָׁמַע, כלומר, שיצאה מתחת ידי הגולן על ידי המסיקין, בשלמותה כפי שהיתה בשעת הגזילה.

תירוץ נוסף מביאה הגמרא לתרוץ את הברייתא כדברי שמואל: **רַב אֲשִׁי אָמַר לְאֶדְרִין קָתְנִי** – שני דינים נאמרו בברייתא כלפי שני גובים שונים. והיינו, בְּגוֹן שְׁנוֹל שֶׁדָּה מְחִבְרֵי מִלָּאָה פִּירוֹת וְאָכַל הַגּוֹלן אֶת הַפִּירוֹת וּמִכָּר אֶת הַשָּׂדֶה לאחר, ובא הנגול לתבוע את הקרקע ובאופן זה הרי היא יוצאת בעינה מתחת ידי הלוקח בדין. כשֶׁבֶא הַלּוֹקֵחַ לְגִבּוֹת מהמוכר את דמי הַקֶּרֶן מחמת שהנגול טרף ממנו את הקרקע הגזולה, הרי הוא גִּבּוֹה מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבָדִים כדין מלוה בשטר שיש לו קול. וכשֶׁבֶא הַנְּגוּל לְגִבּוֹת מהגולן את דמי הַפִּירוֹת שנאכלו על ידו, הרי הוא גִּבּוֹה מִנְכָּסִים בְּנֵי חוֹרֵין כדין גביית פירות שאינם נגבים מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם.

מקשה הגמרא: **בִּין לְרָבָא בִּין לְרַבָּה בִּרְבִּי הוֹנָא** קשה, שמה שהנגול גובה מהגולן חוב מִלּוּחַ עַל פֶּה הוּא, שהרי אין לנגול שטר על תביעתו מהגולן, וּמִלּוּחַ עַל פֶּה אֵינוֹ גִּבּוֹה מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבָדִים כיון שמחמת חסרון השטר לא יצא קול על החיוב, ולא ידעו הלוקחות להיזהר מלקנות קרקעות של הלוח, וכמו כן לא ידעו הלוקחות של גולן זה להיזהר מלקנות ממנו קרקעות מחמת שעלולים לגבות מהם עבור תשלום הקרקע הגזולה.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמֵאִי עֲקָרִין בְּשַׁעֲמַר הַגּוֹלן בְּדִין** ונתחייב להחזיר לנגול את הקרקע, ומחמת פסק דין זה יש קול על חיובו ונחשב כמלוה בשטר, **וְהָדֵר זִבְּין** – ולאחר מכן מכר את קרקעותיו ללוקחות, ובדין הוא שיגבו מהם כיון שידעו על חיובו של המוכר, והיה להם להיזהר מלקנות קרקעות שלו שעלולים להיגבות מהם מחמת הקרקע הגזולה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם מדובר באופן שהעמיד הנגול את הגולן בדין וחייב הגולן לשלם את דמי הקרקע לנגול, הרי הגזילה היתה קרקע עם פירות, ומסתבר שהחיוב בבית דין היה על הקרקע והפירות, אם כן פִּירוֹת נִמְּי – הרי גם על חיוב הפירות יצא קול, וידעו הלוקחות להיזהר מלקנות קרקעות גם כשיעור חיוב הפירות, והרי זה גם כן כחוב הכתוב בשטר, ומדוע אין הנגול גובה אף את דמי הפירות מנכסים משועבדים.

מתרצת הגמרא: מדובר בְּשַׁעֲמַר הַגּוֹלן בְּדִין עַל הַפֶּרֶן – על דמי הקרקע ויצא קול על חיובם ולכן הם נגבים אף מנכסים משועבדים, וְלֹא עָמַד בְּדִין עַל דְּמֵי הַפִּירוֹת ולא יצא עליהם קול, ומשום כך הם אינם נגבים מנכסים משועבדים.

מקשה הגמרא: וּמֵאִי פִּסְקָא – מהו החילוק שראה התנא לחלק בין שתי התביעות, ולהעמיד שהגולן תובע את הנגול בדין רק על דמי הקרקע ולא על דמי הפירות. מתרצת הגמרא: **סְתָמָא דְּמִילָתָא** – רגילות בני אדם היא, **כִּי הִבֵּעַ אִינִישׁ** – כאשר נגול תובע את הגולן על גזילת קרקע עם פירות, **קָרְנָא תִּבֵּעַ בְּרִישָׁא** – ראשית הוא תובע את דמי הקרקע, ורק לאחר מכן הוא תובע גם את דמי הפירות, ומשום כן יוצא קול על גזילת הקרקע ולא על גזילת הפירות.

הגמרא חוזרת להקשות על דברי שמואל שלוקח מגולן אינו תובע מהמוכר דמי השבח שגבה ממנו הנגול: וְכִי כִּבֵּר שְׁמוּאֵל שְׁלֹקֵחַ מִגּוֹלָן שֶׁגָּבָה מִמֶּנּוּ הַנְּגוּל את הקרקע עם השבח והרי הוא חוזר על המוכר, לִית לֵיהּ שְׁבָחָא – אינו גובה את דמי השבח מהמוכר, וְהָא אָמַר לִיהּ ו–הורה לו שְׁמוּאֵל לְרַב חִינְנָא בִּרְ שִׁלִּית שהיה סופר, אם הנך כותב שטר מכר, קודם המכירה אֲמַלִּיךְ – תבקש את הסכמת המוכר וּבְתוֹב בשטר שהמוכר משתעבד שאם

יגבו את הקרקע מהלוקח, הוא יפצה אותו מְשׁוּבָרָא – מהחלק הטוב שבנכסיו, ויחזיר לו מלבד דמי הקרקע אף שְׁבָחָא וּפִירֵי – את דמי השבח שהשביחה ואת דמי הפירות שצמחו בידי הלוקח. ויש לברר, בְּמֵאִי – באיזה גביה מלוקח אמר שמואל את דבריו, אִי בְּכַעַל חוֹב שֶׁגִּבָּה את הקרקע מחמת חובו, מִי אִית לֵיהּ פִּירֵי – וכי שמואל סובר שבעל חוב שגובה את הקרקע מחמת חובו גובה אף את הפירות שישנם בקרקע, וְהָאֵמַר שְׁמוּאֵל, בְּכַעַל חוֹב שָׂבָא לגבות מהלוקח את הקרקע המשועבדת לחובו, גִּבּוֹה אֶת הַשְּׁבָחָא, שְׁבָחָא אֵין – את דמי השבח גובה הבעל חוב, אֲכַל אֶת הַפִּירוֹת לֹא – אין הבעל חוב גובה מהלוקח, ואם כן אין להעמיד את הוראת שמואל לרב חנינא בר שילת בלוקח מלוה. אֲלֵא לֹא בְּלֹקֵחַ מִגּוֹלָן – האם אין לפרש שמדובר בלוקח מגולן שגב הנגול ונטל את הקרקע עם הפירות שהיו בו, וחזר הלוקח לגבות את דמי מקחו מידי המוכר. ועל מקרה זה הורה שמואל, שיש לכתוב בשטר שהמוכר משתעבד אף על דמי השבח והפירות, ולא כמו שביאר רב נחמן בדברי שמואל לעיל שלעולם אין הלוקח חוזר על המוכר לגבות ממנו דמי השבח שנטל ממנו הנגול, ואפילו אם פירש המוכר לנגול שיפצה אותו על דמי השבח.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, לעולם מדובר בלוקח מגולן, ובכל זאת הורה שמואל לכתוב בשטר שהמוכר מתחייב לשלם ללוקח את דמי הקרקע והפירות ולא חשש לכך שנראה כרביית, משום שְׁבָחָא בְּמֵאִי עֲקָרִין – דברי שמואל נאמרו, בְּגוֹן שֵׁשׁ לוֹ ו–למוכרו קָרְקַע אחרת ובה פורע את התשלום ואינו מחזיר ללוקח מעות, ומחמת זה אין התשלום הנוסף, נראה כרביית, משום שאין משלם לו מעות, וולא ניכר שמחזיר המוכר ללוקח יותר מדמי המכר.

מקשה הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, אם החשש הוא מחמת איסור רבית, מה מועיל שהפרעון נעשה על ידי קרקע, וְכִי מוֹתֵר לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ קָרְקַע ובה הוא פורע. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רב יוסף לאביי, הָתָם בדין איסור הלואות סאה בסאה מדובר בְּהִלָּאָה ממש, ולכך אף אם יש לו קרקע אסור הדבר, משום איסור רבית, אבל הָכָא בדין תביעת הלוקח מהמוכר לדמי השבח שגבה ממנו הנגול, הרי זה זִבְּיֵי – מכר שמתחילתו לא ניתן הכסף לשם הלואה, ובאופן זה לא גזרו חכמים משום שאינו דומה להלואות סאה בסאה.

אֲבִי דְאָמַרִי – יש שהעמידו את תירוץ הגמרא באופן אחר, אָמַר רַב יוֹסֵף הָכָא בְּמֵאִי עֲקָרִין – דברי שמואל נאמרו, בְּגוֹן שֵׁשׁ לוֹ קָרְקַע, שבשעת המכר התחייב המוכר בקנין ללוקח שיתן לו את השבח, ובאופן זה אין חשש רבית בגביית דמי השבח מהמוכר, משום שהוא התחייב לזה כבר בשעת המכר קודם לזמן של שכר המתנת המעות.

מקשה הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, וְכִי מוֹתֵר לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ קָרְקַע שישלם בסאה. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רב יוסף לאביי, הָתָם בדין איסור הלואות סאה בסאה מדובר בְּהִלָּאָה ממש, ולכך אף אם עשו קנין, גזרו חכמים משום איסור רבית, וְהָכָא שמדובר בְּזִבְיֵי – מכר, באופן זה כשעשה קנין לא גזרו חכמים איסור הלואות סאה בסאה:

הגמרא חוזרת לבאר את דברי שמואל אודות גביית בעל חוב את השבח: גִּבּוֹהָ אָמַר שְׁמוּאֵל בְּכַעַל חוֹב שָׂבָא לגבות את חובו מקרקעות שמכר הלוח לאחריו, מלבד מה שגובה את עצם הקרקע, הוא גִּבּוֹה אֶף אֶת הַשְּׁבָחָא שהשביח הלוקח בקרקע.

אָמַר רַבָּא, הִדַּע – הראיה לדברי שמואל היא, שְׁבָחָא בּוֹתֵב לוֹ מוֹכֵר לְלוֹקֵחַ בנוסח האחריות שבשטר המכר, אֲנָא אִיקוֹם – אני המוכר אעמוד לסייע לך ואֲשַׁפִּי וְאֲדַרְי וְאֲמַרִּי וְכֵינִי אִילִין אִינוֹן וְעַמְלִיהוֹן וְשִׁבְחִיהוֹן – ואשקוט כל ערעור שיצא על השרה ואסדר לגמרי אותה מכל ערעור כנגד הבעלות עליה, והתחייבות זו היא על הקרקע, על ההוצאות שיהיו לך מחמתה ועל השבח שתשביח השרה, וְאִיקוֹם קְרָבָה וְצִבְי וְזִבְנָא דִּנֵּן – ואתניצב לפניך ואנקח קנין זה, כלומר מה שיתבעו ממך בין מהקרקע, בין מההוצאות שיהיו לך בקרקע ובין מהשבח שבה, עלי להוכיח את בעלותך עליהם, ואם יגבו אותם ממך עלי לשלם לך את ההפסד, וְקִבְלִי עֲלוֹהֵי וקִבְלִיתִי עלי התחייבות זו. מוכח אם כן כדברי שמואל, שמחמת התחייבות המוכר לשלם ללוקח את דמי השבח שיגבו ממנו, משום כך הבעל חוב גובה את השבח.

מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב חִיָּא בִּרְ אֲבִין לְרַבָּא, אֲלֵא מַעֲתָה בְּמַתְנָה דְּלֵא בְּרִיתִי לִיה הָכִי – שאין כותבים בשטר נוסח זה, ולא התחייב הנותן

בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אווזין דף טו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קג
 רש"י
 תוספות

שְׁנֵי מִלּוֹת מְסִיקִין. אֲנִיסִים עֲבוּרִים נְטִילָה מִן הַגּוֹלָן וּמִחֲמֹתָיו וְהָיוּ בְּבָבָא קָמָא (דף קפ"ה)
 הַגּוֹלָן שָׁדָה מִחֲבִירוֹ וְנְטִילָה מְסִיקִין אִם מִתַּחַת הַגּוֹלָן חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ שָׁדָה אַחֵר
 וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ דְּקֵתָנִי בְּנִטְיֵלָה מְסִיקִין הוּא: **בְּרִינָא מִשְׁמַע**. הַלֵּכָה
 בְּהוֹצֵאת נִגְזָל קָאָמַר וְגוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן דְּקָאָמַר בְּשֹׁפֶר בּו בִּזְרוּת: **בְּעֵינָא מִשְׁמַע**.
 כִּמּוֹ שֶׁהֵיחָה וְלֹא שֹׁפֶר בָּהּ בִּזְרוּת: **וְיִכְבֵּר**
אֶת הַשָּׂדֶה. וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ שֶׁל
 לֹקַח בְּרִינָא וּבְעֵינָא: **בֵּין לְרֵכָה בֵּין לְרֵכָה**.
 דְּמוֹקְמִי גְבִייתָ קֶרֶן מִן הַגּוֹלָן בְּנִגְזָל הִיא
 מְלֻחָה עַל פֶּה הוּא וְלֹא טֶרְפָּא מִמֶּשְׁעָבְדִּי:
בְּשֹׁעֲבָדִי בְּרִין. קוֹדֵם שֶׁמִּכֵּר נִכְסֵיו וְכֵן
 דְּחִיבוּהוּ בִּיד אֵית לֵיה קָלָא וְהָיָה לֵיה
 כְּמִלְוָה בִּשְׁטֵר: **מֵאִי פִּסְקָא**. בְּתַמְחָה פִּסְקָא
 תָּנָא לְמַלְתִּיהָ דְּהַעֲמוּד בְּרִין אֵינוֹ עוֹמֵד עַל
 הַפִּירֹת: **רַב חִינְנָא בְּרִי שִׁילָת**. טוֹפֵר הָיָה:
אֲמִילָה. כְּשֶׁאֲתָה כּוֹתֵב שְׁטֵר הַמִּלְךָ בְּמוֹכֵר
 אִם יִקְבַּל עָלָיו לְהַגְבֹּת לְלֹקַח מִשְׁפָּר נִכְסָיו
 קִרְנָא וְשִׁבְחָא וּפְרִי אִם יִטְרַפְוּהָ מִמֶּנּוּ: **בְּגוֹן**
 שֵׁשׁ לוֹ קֶרֶקַע. לְגוֹלָן זֶה שֶׁמִּגְבֹּהוּ לְלֹקַח
אֲסוּר לָלוֹת סָאָה בְּסָאָה. שְׁמֹא יוֹקְרוּ
 חֲסִין: **בְּהִלְוָאָה**. שִׁיף רִבִּית טַפִּי מִמֶּכֶר:
שִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ. עַל הַשֶּׁבַח דְּהָיָה לֵיה מְחֻבָּב
 מִשְׁעַת הַמִּכֵּר קוֹדֵם שֵׁשׁ שֹׁכֵר הַמִּתְנַת
 מַעוֹת: **תַּדַּע**. דְּגוֹבָה וְלֹא מְצִי לֹקַח לְמִימֵר
 קֶרֶקַע וְלֹא מַעוֹת דְּהִשְׁתָּא לֹא מְחֻבָּב בְּרִיבִית:
לְלֹקַח. בְּאִתְרֵיהּ שְׁטֵר הַמִּכֵּר: **וְאִשְׁפִּי**.
 אֲשִׁקִּישׁ וְדוֹמָה לוֹ עַל הָר נִשְׁפָּה דְּמִתְרַגֵּם
 עַל טוֹרָא שְׁלִיקָא (וְשֵׁשׁ יוֹג) **וְאִדְבִי**. אֲשִׁתֵּר
 מִכָּל עֲרֵעוֹר: **אֵינוֹן וְעַמְלִיהוֹן וְשִׁבְחִיהוֹן**.
 וְכֵן דַּעַל מוֹכֵר הָדָר גְּבִי שִׁבְחָא בַּעַל חוֹב
 מִלּוֹקַח הַחוּזֵר הַלּוֹקַח עַל הַמּוֹכֵר: **מִתְּנָה**
דְּלֹא כְּתִיב בֵּיה הָכִי. שָׂאֵן אֲדָם מִקְבֵּל
 עָלָיו אֲחִירִית מִה שְׁהוּא נוֹתֵן: **ח"נ**. דָּאָם
 נוֹתֵן נִכְסֵיו בְּמִתְּנָה לֹא גְבִי בַּעַל חוֹב שִׁבְחָא
 הוֹאִיל וְלֹא הָדָר עַל הַנּוֹתֵן: **וְכִי יָפָה בַּח**
מִתְּנָה כ"ו. בְּתַמְחָה: **יָפָה וְיָפָה**. בְּדָבָר זֶה
 בְּכֵן דְּלֹא הָדָר גְּבִי לֵיה לֹא מִפְסִיד לֵיה
 בְּמִידֵי דְּלֹא אֲפִסְדִּיהָ בַּעַל חוֹב דְּבִשְׁלָמָא
 גּוֹפֵה שֶׁל קֶרֶקַע אִלֵּא אֲמָא (וְנִתְּנִיה) מֵאֵין
 אֲגָבָה חוֹבִי אֲבָל שִׁבְחָא אִלֵּא מֵאִי אֲפִסְדִּיתִּי:
מִסְּעִי לֵיה לְמַר שְׁמׁוּאֵל. דְּבַעַל חוֹב גּוֹבָה
 אֶת הַשֶּׁבַח: **בְּשֹׁהוּא גּוֹבָה**. כְּשִׁלּוֹקַח חוּזֵר
 וְגוֹבָה מִן הַמּוֹכֵר: **בְּמִילֵי אַחֲרֵינִי**. בְּדָבָר
 אַחֵר: **בְּלֹקַח מְגוֹלָן**. דִּנְגוֹל וְדֵאִי טְרִיף
 שִׁבְחָא דְּאָמַר לֵיה אֲרַעֲיָא אֲשִׁבָּח אֲבָל בַּעַל
 חוֹב כָּל כְּמָה דְּלֹא טֶרְפָּה לֵה לֹא דִידִיה
 הוּא וּבְרִשְׁוֹתָא דְּלֹקַח אֲשִׁבָּח: **עַל הוֹצֵאָה**.
 שְׁהוֹצִיא הַלּוֹקַח בְּשִׁבְחָה: **נִשְׁמַל**. הַלּוֹקַח: **אֶת**
הַשֶּׁבַח מִבְּעַל הַקֶּרֶקַע. מִה שְׁעוֹדָה עַל
 הַיִּצִּיאָה דְּאָמַר לֵיה פִּרְעָתִי אֶת חוֹבִי: **אֵין**
 לוֹ. לְלֹקַח אֵלֹא מִן הַיִּצִּיאָה שְׁהוֹצִיא בָּהּ
 פּוֹרַע עַל שִׁיעוֹר שֶׁבַח וְהִשְׁאָר מִפְסִיד: **אִי**
בְּלֹקַח מְגוֹלָן. הֵאִי בַּעַ"ח הֵינִי נִגְזָל: **כְּשִׂיא**
רִישָׁא. דְּקֵתָנִי נוֹטֵל אֶת הַשֶּׁבַח מִבְּעַל
 הַקֶּרֶקַע: **כְּשִׂיא רִישָׁא וְסִפָּא**. דְּקֵתָנִי בַּעַ"ח
 נוֹתֵן אֶת הַיִּצִּיאָה וְלִשְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבָה
 הַשֶּׁבַח וְאֵינוֹ נוֹתֵן כִּלְמוֹ:
 רִישָׁא וְסִפָּא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבָה אֶת הַשֶּׁבַח אִיבְעִית אִימָא בְּלֹקַח מְגוֹלָן כְּגוֹן שֵׁשׁ
 לוֹ קֶרֶקַע אִי נִמִּי בְּשִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ אִיבְעִית אִימָא בְּכַעַל חוֹב וְלֹא קִשְׂיָא בָּאֵן בְּשִׁבְחָה
 הַמְנִיעַ

בְּשֹׁעֲבָדִי בְּרִין עַל הַקֶּרֶן וְלֹא עַל הַפִּירֹת. תִּימָה אִם כֵּן מֵאִי מִפְּנֵי תִּיקוֹן
 הָעוֹלָם הֲלֹא בְּרִין לֹא גְבִי דְּמִלְוָה עַל פֶּה לֹא גְבִי מִמֶּשְׁעָבְדִּי וְיֵשׁ
 לוֹמַר דָּאִי לֹא מִפְּנֵי תִּיקוֹן הָעוֹלָם הָיָה אֲמִינָא הוֹאִיל וְעַמְדָּא בְּרִין עַל הַקֶּרֶן יֵשׁ
 קוֹל גַּם לְפִירֹת:
בְּגוֹן שִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ. וְאִת א"כ אֲמִאי קָאָמַר
 אֲמִילָה הֲלֹא סָתֵם קִנְיָן לְכַתִּיבָה
 עוֹמֵד וְי"ל הֵימָּה כְּגוֹן שִׁקְנָה לוֹ דְּבָר שְׁהוּא
 בְּעֵין דְּכֵין דְּיָפָה כְּחוֹ לַעֲשׂוֹת קִנְיָן רוֹצֵה
 שִׁיבְתָּבוּ לוֹ:
בַּעַל חוֹב גּוֹבָה אֶת הַשֶּׁבַח. נִרְאֶה דְּגְבִי
 אֲפִי מִן הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יְתוּמִים
 אַע"פ שָׂאֵין לָהֶם עַל מִי לְחוּזֵר וְהָיָה לֵיה
 כְּמִתְּנָה דְּאִמְרִינָן לְקַח דְּלֹא גְבִי שִׁבְחָא
 מִ"מ גּוֹבָה מִקֵּין מִשּׁוֹם דְּכִרְעִיהָ דְּאִבְהוֹתָן
 נִיחָדוּ כְּדִמּוּכָה בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּבוֹר (וְכַסּוּס דף נ"ב)
 (נ"ס) דְּתָנָן אֵין הַכּוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנִים בְּרִאנִי
 בְּכַמּוּחָק וְלֹא בִּשְׁבַח וְלֹא הֶאֱשָׁה
 בְּכַתּוּבָתָהּ וְלֹא הִבְנוֹת בְּמִזְנוּתֵיהֶן וּפְרִי
 בְּנִמְרָא וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבָה אֶת
 הַשֶּׁבַח וּמִשְׁנֵי מְקוּלֵי כְּתוּבָה שֶׁנִּי בָּאֵן וּמִזֵּן
 בְּנוֹת נִמִּי תִנְאִי כְּתוּבָה בְּכַתּוּבָה דְּמִי וְהָתֵם
 מִשְׁבַּח יְתוּמִים מִיָּדֵי דָאִי מִשְׁבַּח לְקַחוֹת
 אִם כֵּן מֵאִי אִירָא דְּלֹא טֶרְפִּי בְּנוֹת מִשְׁבַּח
 וְהֵלֵאל מִגּוֹף הַקֶּרֶקַע נִמִּי לֹא טֶרְפִּי דָּאֵין
 מוֹצִיאֵין לְמִזֵּן הֶאֱשָׁה וְהִבְנוֹת מִנְכָּסִים
 מִשְׁוֹעָבְדִּים אֵלֵּא דָאִי בִּשְׁבַח יְתוּמִים מִיָּדֵי
 וְדוֹקָא כְּתוּבָת אִשָּׁה וּמִזְנוֹת דְּקוּלִי לֹא גְבוּ
 מִשְׁבַּח אֲבָל שָׂאֵר בַּע"ח גְּבִי וְרִשִׁי פִּירֵשׁ
 הָתֵם מִזֵּן הִבְנוֹת כְּגוֹן נִשָּׂא אִשָּׁה וּפִסַּק
 לִזֵּן בָּתָּה ח' שְׁנִים וּלְפִירִישׁוֹ אֵין רָאִיָּה
 דְּמִצִּי מִיָּדֵי בִּשְׁבַח לְקַחוֹת אֵף לֹא נִחָדָא
 דְּלֹא שִׁיף הָיוּ תִנְאִי כְּתוּבָה וְהָא דְּאָמַר
 בְּהַפּוֹקֵב (וְכַסּוּס דף ק"ה) יְתוּמִים אֲוִמִּירִים אֲנוּ
 הַשֶּׁבַּחנֵנוּ וְאֵין הַשֶּׁבַח שֶׁל מִשְׁמַע דְּלֹא גְבִי
 מִשְׁבַּח יְתוּמִים הָתֵם מִיָּדֵי בְּשֹׁעֲשָׁה
 אֲפִתְיָקִי וְאֲוִמִּירִים אֲנוּ הַשֶּׁבַּחנֵנוּ וְתָן לָנוּ
 הַיִּצִּיאָה כְּדִין יוֹדֵר לְתוֹף שָׁדָה חֲבִירוֹ שְׁלֹא
 בְּרִשׁוֹת וְכֵן מוֹקֵי הָתֵם בְּמִסְקָנָא בְּשֹׁעֲשָׁה
 אֲפִתְיָקִי: **תַּדַּע** שֶׁכָּר כְּתִיב כ"ו. אֵין לְפָשֵׁר
 דְּהָכִי מוֹכֵר דְּבַע"ח גּוֹבָה אֶת הַשֶּׁבַח
 דְּבִשְׁבִּיל דְּבַע"ח גּוֹבָה אֶת הַשֶּׁבַח כּוֹתֵב
 מוֹכֵר לְלֹקַח שִׁשְׁלֵם לוֹ אֶת הַשֶּׁבַח דָּא"כ
 מֵאִי פְרִיף מִתְּנָה דְּלֹא כְּתִיב בָּהּ הָכִי נִמִּי
 דְּלֹא טְרִיף שֶׁבַח וְהֵלֵאל אֵין תְּלוֹי גְבִיית
 הַבַּע"ח כְּכַתִּיבַת הַמּוֹכֵר אֵלֵּא יֵשׁ לוֹמַר
 מִדִּמְשַׁלֵּם מוֹכֵר לְלֹקַח אֶת הַשֶּׁבַח אֵין
 לְחוּשׁ אִם יִגְבֹּהוּ בַּעַל חוֹב מִמֶּנּוּ דָּאֵין
 הַלּוֹקַח מִפְסִיד כָּל כֶּף וְאִת וּמֵאִי רָאִיָּה
 הִיא דְּלִמָּא מִיָּדֵי בְּלֹקַח מְגוֹלָן דִּנְגוֹל וְדֵאִי
 אֵית לֵיה שִׁבְחָא וְי"ל דָּאִי בְּלֹקַח מִן הַגּוֹלָן
 אֵינִי הָיָה לֵיה לְמַכּוֹת נִמִּי וּפִירִישׁוֹן אֵלֵּא
 מִיָּדֵי בַּעַל חוֹב דְּלִית לֵיה פִּירִי אִי נִמִּי
 מִדְּקָאָמַר וְעַמְלִיהוֹן הֵינִי הוֹצֵאָה
 וּשְׁבִיחִיהוֹן הֵינִי הַשֶּׁבַח הֵימֵר עַל הַיִּצִּיאָה
 וְאִי בְּנִגְזָל הָא נִגְזָל גּוֹפִיָּה וְהִיב לֵיה יִצִּיאָה
 כְּדִין יוֹדֵר לְתוֹף שָׁדָה חֲבִירוֹ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת:
 הָא

רִישָׁא וְסִפָּא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבָה אֶת הַשֶּׁבַח אִיבְעִית אִימָא בְּלֹקַח מְגוֹלָן כְּגוֹן שֵׁשׁ
 לוֹ קֶרֶקַע אִי נִמִּי בְּשִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ אִיבְעִית אִימָא בְּכַעַל חוֹב וְלֹא קִשְׂיָא בָּאֵן בְּשִׁבְחָה
 הַמְנִיעַ

הא דלא מסיק אלא שיעור ארעא. תימה בין דלא מסיק אלא שיעור ארעא אמאי נוטל שבח היתר על הציצא וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר הניחא כו' ולפי המסקנא דמוקי באפותיקי א"ש דאע"פ דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא נותן לו הציצא ללוקח והשבח היתר על הציצא לוקח חנם בדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות: **הניחא**

למ"ד כו'. מפורש בהמקביל (תק"ד דף ק"א: ושני)

בכסות דף נ"א: ד"ס מא"י:

בגזן דשויא אפותיקי. השתא מצי איירי דמסיק ביה אפי' שיעור ארעא ושבחא ואפ"ה בין דשויא אפותיקי צריך ליתן הציצא בדין יורד כו' בדאמר' בפרק המקביל (ס"ט) גבי יתומים אומרים אנו השבחנו ורוצים הציצא' דמיירי באפותיקי ואע"ג דמסיק בהו שיעור ארעא ושבחא דהא אם אביהם השביח גובה הכל ומיהו אין ראיה דשאני יתומים שאין להם על מי לחזור ליקח הציצא דבין שעשה אביהם אפותיקי הרי הוא ביורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות שאינו מפסיד שהמזכר משלם לו הציצא והשבח שנה פוטר מחובו מצינו למימר דאפילו באפותיקי בין דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא שקיל הכל שבשביביל שעשאה אפותיקי לא יגרע כחו ואי"ת בין דאמר ליה לא יהא לך פרועון אלא אפי' כשמוכר לאחר הנה ליה בלוקח מנוול שהרי אינו של מוכר אי"כ למה נוטל מן המוכר השבח היתר על הציצא והא לוקח מנוול לשמואל לית ליה שבחא וי"ל בגזן שמכרה קודם שבא זמנו של בעל חוב דהל המקח עד הזמן ולא דמי לגזלן שלא חל המקח כלל דזווי הוה הלואה ואם ישלם שבח הנה ליה רביית ואפילו מכרה אחר הזמן הנה סבור לפייס בע"ח בזווי חל המקח עד שפרשה ממנה: **מעות** יש לו שבח אין לו. תימה בהגוזל קמא וכו' דף נ"א: ד"ס (ת"ל) תנא דה' גובין מן המוחזרין שבח ומוקי לה בת"ח דידע דקרקע אינה נגזלת אלא אפילו בהכיר בה יש לו שבח וי"ל דהתם מיירי בשקיבל עליו אתחייא:

ונתן לו לשם מתנה. אבל בערבין פרק המוכר שדה (דף ס"ט: וס"ט) גבי המוכר שדה בשנת היובל עצמה דאמר שמואל מעות חוזרין ליבא למימר אדם יודע שאין מכר ביובל דאין זה פשוט דהא אומר רב מבורה ויוצאה: **חור** ולקחה כו'. בלא הכיר בה מיירי וקמביעא ליה אם הגזלן יכול לבשל המקח ולהחזיר לו מעותיו או לא: **למית** ליה. פרש"י אחר שלקחה ואין נראה דמדי שקנה הגזלן זכה בו לוקח ואטו משום דמית ליה בתר הכי פקע כחו אלא יש לומר דמית קודם שלקחה הגזלן מנוול (ומית גזלן) צ"ל שהיה חולה או גוסס בשעה שלקחה מנוול:

מאי

המניע לכתפים כאן בשבח שאינו מגיע לכתפים והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המניע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה בשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא בשיעור ארעא דיהיב ליה שבחיה ומסליק ליה הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב שפיר אלא למאן דאמר כי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסליק ליה לבעל חוב נימא ליה אילו הנה לי זוזי הנה מסלקינך מכולה ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גרבא דארעא בארעא שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן בגזן שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרועון אלא מזו: הכיר בה שאינה שלו ולקחה אומר רב מעות יש לו שבח אין לו ושמואל אמר אפי' מעות אין לו במאי קמיפלגי רב סבר אדם יודע שפרקע אין לו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא ליה לשום פקדון סבר לא מקבל ושמואל סבר אדם יודע שפרקע אין לו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא ליה לשום מתנה כסיפא ליה מילתא והא פלגי ביה חדא זימנא דאיתמר המקדש את אחותו רב אומר מעות חוזרין ושמואל אומר מעות מתנה רב אומר מעות חוזרין אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא ליה לשום פקדון ונימא לה לשום פקדון סבר לא מקבל מצינה ושמואל אומר מעות מתנה אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא לה לשום מתנה כסיפא לה מילתא צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב דלא עברי אינשי דיהיבי מתנות לנוכראה אבל גבי אחותו אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בתוך בתוך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודה ליה לרב צריכא בין לרב דאמר פקדון בין לשמואל דאמר מתנה האי לארעא במאי קא נחית ופירות היכי אכיל סבר אגא איחות לארעא ואיעביד ואיכול בגויה כי היכי דהנה קא עביד איהו לכי אתי מריה דארעא וזמאי נהו לרב דאמר פקדון פקדון לשמואל דאמר מתנה מתנה אומר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו אחריות מעות סופר הוא בין בשמרי הלואה בין בשמרי מקח וממכר בעא מצינה שמואל מרב חור ולקחה מבגלים הראשונים מהו אומר ליה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו מאי טעמא מר זוטרא אומר ניהא ליה דלא נקרייה גזלנא רב אשי אומר ניהא ליה דליקו בהמנותיה מאי בינייהו איכא בינייהו דמית לוקח מאן דאמר ניהא ליה דלא לקרייה גזלנא

הא

המניע לכתפים. קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע הוי להו בפירות גמורין ואין בעל חוב גובה אותו בלא יציאה: **והא מעשים בכל יום**. דיני טורפי מקח באין לפני שמואל ומגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע: **הא**. דקתני נוטל יציאה מבעל חוב דלא מסיק ביה בעל חוב במוכר שיעור ארעא ושבחא הלכך יהיב בעל חוב ללוקח שבחיה ומסליק ליה וזמאי דנקט למלתיה בלשון יציאה ולא תנא נוטל בגזן החוב מבעל הקרקע והמותר מבע"ח לאשמועינן היא גופא אתא דהיא דציצא היתר על השבח אין לו אלא יציאה שיעור שבח: **הניחא** למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בכתובות (דף נ"א: ונ"א) אי אית ליה זוזי ללוקח. לפרוע החוב: **לא מצי מסלק ליה לבע"ח**. מן ארעא דבע"ח קדים: **שפיר**. דמצי למימר דהיא גופא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה ללוקח בזווי על כרחו דלוקח ולא מצי אומר לוקח הב לי מן ארעא שיעור שבח דאמר בוליה דיהיה ואת ירדת בה שלא ברשות: **דשויא** נהליה. לזה לבעל חוב אפותיקי להא ארעא והכל מודים בזו דאי הנה ליה זוזי ללוקח לא הנה מצי מסלק ליה: **הכא במאי עסקינן**. האי ברייתא דלעיל: **הכיר** בה. לוקח בקרקע זה: **שאינה** שלו. של מוכר שגוזלה היתה אצלו ולקחה: **מעות** יש לו. מן המוכר לכשיציאה נגזל מידו: **הכא אין לו**. שפרקע זה אינו קני לו: **לא מקבל**. לשמור: **מעות** חוזרין. הקדושין חוזרין לו: **בין לרב דאמר כו'**. כלומר היכי מצינן לומר טעמא דרב משום דגמר ונתן לשום פקדון וטעמא דשמואל משום דגמר ונתן לשום מתנה ואי הנה דעתיה לחד מהנך היכי הנה נחית להאי ארעא לעובדא: **ולאכול** פירותיה על כרחיה סבור היה שיהא המכר קיים ולא היה בקי בדין וטעמא דפלוגתא דרב ושמואל טעם אחרניא הוא: **דהנה עבדי**. הגזלן: **לרב דאמר פקדון פקדון**. כלומר איתא דרב מקרינן דהאי מימר אומר זוזי נהו פקדון ולשמואל מפרשין דהאי אומר זוזי נהו מתנה: **הלכתא**. בפלוגתא קמייא יש לו מעות ויש לו שבח: **ואע"פ דלא פירש**. ולית לן דשמואל דאמר שבח צריך לימלה: **ואחריות מעות סופר הוא**. ולית לן דשמואל דאמר שעבוד צריך לימלה: **חור**. גזלן ולקחה מבעלים הראשונים לאחר שמכר ללוקח: **מהו**. להיות במקום בעלים כאילו לקחה אחר ויוציאה מיד הלוקח: **אמר ליה**. לא מצי לאפוקה שבשמיכר מר לו כל זכות שתבא לידו ובשלקחה לא לקחה אלא כדי שתבא מקום בדי הלוקח: **דלא לקרייה גזלנא**. שלא יקרינו לוקח זה כשיציאה נגזל מידו ויקראנו גזלן לכר חור להעמיד ממכרה: **דמית** לוקח. לאחר שלקחה גזלן מן הבעלים והגזלן בא להוציאה מבניו: **למ"ד**. לא חור להעמיד ממכרו אלא דלא לקרייה לוקח חור:

הא

בבא מציעא דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קה

שְׁאֵרֵם יוֹדַע שְׁאֵין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּאַחֲזוֹתוֹ, וְנִמְר וְנָתַן לָהּ אֶת הַמַּעוֹת
לְשׁוֹם מִתְּנָהּ, וְנִמְרָא לָהּ לְשׁוֹם מִתְּנָהּ, בְּסִיפָא לָהּ מִלְּתָא. וְקִשָּׁה מְדוּעַ
הַזּוֹכֵרָה מִחֲלֻקָתָם פַּעַמִּים.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: צְרִיכָא – רַב וּשְׁמוּאֵל הֵיוּ צְרִיכִים לְחַלּוֹק בִּשְׁנֵי הַיְּדוּנִים,
דְּאִי אִתְּמַר בְּהָא רַק לִגְבֵי לֻקָּח שְׂדֵה מִן הַגּוֹזֵל, הֵינּוּ אוֹמְרִים, רַק בְּהָא
קָאָמַר רַב שְׁהַמַּעוֹת פְּקֻדוֹן, מְשׁוּם דְּלֹא עֲבָדִי אִינְשֵׁי דִּיהִבּי מִתְּנָתוֹ
לְנוֹכְרִיָּא – אֵין עֲשׂוּיִים הַאֲנָשִׁים לַתּוֹת מִתְּנָתוֹ לְאִדָּם שׂוֹר לְהֵם, וְלִכְן הַמַּעוֹת
חֲזָרִים לְלֻקָּח לְפִי שְׁבוּדָאֵי לֹא נִיתְנוּ לוֹ בְּתוֹרַת מִתְּנָה. אֲכָל גַּבִּי אַחֲזוֹתוֹ
שְׂאִינָה זָרָה לוֹ אִמְרָא מוֹדָה לִיהָ רַב לְשִׁמּוּאֵל – שֶׁנָּתַן לָהּ אֶת הַמַּעוֹת
בְּתוֹרַת מִתְּנָה וְאִינָה צְרִיכָה לְהַחֲזִירָם לוֹ, הַלֵּכךְ הוֹצֵרֵךְ רַב לומר אֶת דִּינוֹ גַּם
לְעַנְיָן קִידוּשֵׁין. וְאִי אִתְּמַר בְּהָא, רַק לִגְבֵי מְקַדֵּשׁ אֶת אַחֲזוֹתוֹ, הֵינּוּ אוֹמְרִים,
בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל – רַק לִגְבֵי קִידוּשֵׁי אַחֲזוֹתוֹ אוֹמְרִים שְׁנוֹתָן לָהּ אֶת
הַמַּעוֹת בְּתוֹרַת מִתְּנָה, כִּיּוֹן שְׁלֹאֲחֲזוֹתוֹ אִדָּם יִכּוֹל לִיתֵן מִתְּנָה, אֲכָל בְּהָא –
לְעַנְיָן לֻקָּח שְׂדֵה מִגּוֹזֵל אִמְרָא מוֹדָה לִיהָ שְׁמוּאֵל לְרַב שְׁהַמַּעוֹת נִיתְנוּ
בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן כִּיּוֹן שְׂאִדָּם אִינוּ רְגִיל לַתּוֹת מִתְּנָה לְאִישׁ זָר. לִכְן צְרִיכָא –
הוֹצִירָכוּ רַב וּשְׁמוּאֵל לְחַלּוֹק בִּשְׁנֵי הַיְּדוּנִים.
מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: בִּין לְרַב דְּאָמַר שְׁהַמַּעוֹת נִיתְנוּ בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן, בִּין לְשִׁמּוּאֵל
דְּאָמַר שְׁנִיתְנוּ בְּתוֹרַת מִתְּנָה, קִשָּׁה, הָאֵי – אוֹתוֹ לֻקָּח שְׂדֵה הַתּוֹכֵן בְּאִמְתָּ
לְקֻנַּת הַקֶּרֶקֶע, אֲלֹא לַתּוֹת אֶת הַמַּעוֹת כְּפִידֻקוֹן אוֹ בְּמִתְּנָה, לְאִדְרָעָא בְּמִיָּא
קָא נִתְיָת – מִטַּעַם מַה יוֹרֵד לְקֶרֶקֶע לְעַבֵּד אוֹתָהּ, וּפִירוֹת דִּיהִבּי אֲכָל –
וְהִיאֵךְ אוֹכֵל פִּירוֹתֶיהָ, הֵלֵא לֹא קֵנָה הַקֶּרֶקֶע כֻּלָּל. וְעַל כִּרְחֹךְ שְׁהוּא סְבוֹר
שְׁקֵנָה הַקֶּרֶקֶע בַּקֵּינָן גִּמּוֹר, לְפִי שְׂאִינוּ יוֹדַע אֶת הַדִּין שְׁקֶרֶע גּוֹזֵלָה אִינָה
נִמְכֶּרֶת כֻּלָּל. וְנִמְצָא לְפִי זֶה שִׁישׁוּן טַעַם אַחֵר לְדַבְרֵי רַב וּשְׁמוּאֵל וְלֹא כַּפִּי
שֶׁנִּתְבָּאָר עַד כַּה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: סָבַר הַלּוֹקָח אֲנִי אִיחָזֵת לְאִדְרָעָא וְאִיעֲבִיד וְאִיכּוֹל בְּגִינָה
אֵנִי אֵרֵד לְקֶרֶקֶע, אַעֲבֹד אוֹתָהּ וְאִזְעֹר וְלֹאֲחֹר מִכֵּן אוֹכֵל פִּירוֹתֶיהָ, בִּי דִּיהִבּי
דִּתְהוֹ קָא עֲבִיד אִיְהוֹ – כִּשֵּׁם שְׁהִיא נוֹהֵג בָּהּ אוֹתוֹ גּוֹזֵל שְׁעֵתָה קִנְיָתֶיהָ מִמֶּנּוּ,
וְלִכִּי אֲתִי מְרִיתָ דְּאִדְרָעָא – וְכַאֲשֶׁר יוֹאֵב בַּעַל הַקֶּרֶקֶע וְ–הַגּוֹזֵל, בְּכַדִּי
לְהוֹצִיא אֶת גּוֹזֵלְתּוֹ, וְזוֹאֵר נִתְהוֹ – יִהְיֶה מַעוֹת לְרַב דְּאָמַר פְּקֻדוֹן פְּקֻדוֹן
לְשִׁמּוּאֵל דְּאָמַר מִתְּנָה מִתְּנָה.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה פְּסָקִי הַלְכָּהּ בְּעִנְיָן הַמַּחֲלֻקוֹת שֶׁשֵּׁנִי לִגְבֵי הַלּוֹקָח שְׂדֵה
גּוֹזֵלָה: אָמַר רַבָּא הִלְכְּתָא – לֻקָּח שְׂדֵה מִחֲבִירוֹ וְנִמְצָא שְׁגוּלָהּ הִיא בִּיד
הַמוֹכֵר, וְכַא הַגּוֹזֵל וְהוֹצִיאָה מִיָּדוֹ, וְהַלּוֹקָח תּוֹבֵעַ אֶת מַעוֹתָיו מִהַמוֹכֵר, וְשִׁ
לֹא לְלֻקָּח לִקְבֹּל מִהַמוֹכֵר מַעוֹת שְׁנוֹת עֲבוּרָה, וְיֵשׁ לוֹ לִקְבֹּל מִמֶּנּוּ גַּם אֶת
הַשִּׁבְחָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה הַשְּׂדֵה. וְאִפֹּךְ עַל פִּי שְׁלֹא פִירֵשׁ לוֹ – הַמוֹכֵר לְלֻקָּח
בְּשַׁעֲתָה הַמְכִּירָה שִׁישְׁלֵם לוֹ אֶת הַשִּׁבְחָה אִם יִטְרַף אֶת הַשְּׂדֵה הַיִּמְנִי.
הַפִּיר בָּהּ הַלּוֹקָח בְּשֵׁדָה שְׁאֵינָה שְׁלֹא – שֶׁל הַמוֹכֵר, אֲלֹא גּוֹזֵלָה הִיא, וְלִקְחָהּ
מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת, מַעוֹת יֵשׁ לוֹ – לְלֻקָּח, אֲלֹא שִׁבְחָה אֵין לוֹ.
וּבְגִידוֹן לְעַלֵּי (ד.) שֶׁשֶׁבַח הַסּוֹפֵר וְלֹא כַּתֵּב בְּשֵׁטֵר אֶת אַחֲרִיתוֹ נִכְסֵי הַחֵיב, וְ
נִמְצָא שְׂאֵין שִׁיעֲבוּד נִכְסֵי מוֹפִיעַ בְּשֵׁטֵר, הַלְכָּהּ הִיא שְׂאֵם חֲסֵרָה אַחֲרִיתוֹ
בְּשֵׁטֵר אֲנוּ אוֹמְרִים שֶׁמַּעוֹת סוֹפֵר הוּא, וְאִכְּן חֵל שִׁיעֲבוּד הַנִּכְסִים, לְפִי שְׂאֵין
אִדָּם מִנִּיחַ מַעוֹתָיו בְּלֹא שִׁיחִיהָ בְּטוֹחַ בִּכְךָ. וְהַלְכָּהּ זֶה הִיא בִּין בְּשִׁמְרֵי
הַלְוָאָה, וְבִין בְּשִׁמְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר – שֶׁמְקַבֵּל הַמוֹכֵר אַחֲרִיתוֹ עַל הַקֶּרֶקֶע
שְׂאֵם תִּיטְרַף עַל יְדֵי בַעֲלֵי חֻבוֹתָיו, יַפְצָה אֶת הַלּוֹקָח.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה סֶפֶק בְּאוֹפֵן שֶׁהַקֹּנֵה יָדַע שֶׁהַשְּׂדֵה אִינָה שִׁיכַת לְמוֹכֵר וּבִכֵּל
זֹאת קֵנָה אֶת הַשְּׂדֵה מִמֶּנּוּ: בְּעָא מִינֵיהּ שְׁמוּאֵל מְרַב, הָזֵר הַגּוֹזֵל וְלִקְחָהּ –
קֵנָה אֶת הַשְּׂדֵה מִבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים, מִכָּה שִׁיּוּצֵא הַגּוֹזֵל אֶת הַקֶּרֶקֶע מִיָּד
הַלּוֹקָח, שְׁהִרֵי עֵתָה הִיא שְׁלֹא. אָמַר לִיהָ רַב, מַה מְכָר לוֹ רֵאשׁוֹן וְ–הַגּוֹזֵל
לְשִׁנִּי וְ–הַלּוֹקָח בֵּל וְכּוֹת שֶׁתְּבִא לִירוֹ, וְלִכְן כִּשְׁהַגּוֹל קִיבֵל אֶת הַכֶּסֶף מִכֵּר
לוֹ אֶת הַלּוֹכִיתָ הַעֲתִידוֹת שִׁינִיגֵי לוֹ, וְכַאֲשֶׁר קֵנָה אֶת הַשְּׂדֵה מִהַבְּעֵלִים
הָרֵאשׁוֹן, אִינוּ לֻקָּחָה אֲלֹא בְּכַדִּי שֶׁתַּעֲמֹד הַקֶּרֶקֶע בִּיד הַלּוֹקָח. מִיָּא מַעֲמָא
תּוֹלִים כֵּן, מִרְּזוּמָא אָמַר, נִתְיָא לִיהָ דְּלֹא נִקְרִיָּה גּוֹלָנָא – נוֹחַ לוֹ לִגּוֹלֵן
שֶׁהַקֹּנֵה לֹא יִקְרָא לוֹ גּוֹלֵן כַּאֲשֶׁר יוֹצִיאָנָה הַגּוֹל מִיָּדוֹ, וּבּוּדָאֵי קִנָּה בְּכַדִּי
לְהַעֲמִיד וְלְהַחֲזִיק אֶת הַקֶּרֶקֶע בִּידֵי הַלּוֹקָח. רַב אֲשִׁי אָמַר, נִתְיָא לִיהָ דְּלִיקוֹן
בְּהַמְנוּתִּיָּה – נוֹחַ לוֹ לִגּוֹלֵן לְעַמּוֹד בְּאִמְנוּתוֹ, וְלִכְן הוּא רֹצֵה לְזַכּוֹתָהּ בְּשֵׁדָה
עֲבוּר הַלּוֹקָח כְּדִי שִׁישְׂאָר נֶאֱמָן בְּעִינָיו.
מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: מִיָּא בִּינְיָהוּ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אִיכָא בִּינְיָהוּ בְּאוֹפֵן דְּמִית
לִקְחָהּ לֵאחֲרֵי שְׁקִנָּה הַגּוֹלֵן מִן הַבְּעֵלִים, וְעֵתָה בֹא הַגּוֹלֵן לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּרֶקֶע
מִבְּנֵי שֶׁל הַקֹּנֵה, לְמִיָּא דְּאָמַר – מִרְּזוּמָא, שֶׁהִטַּעַם הוּא דִּתְיָא לִיהָ דְּלֹא
לְקִרְיָה גּוֹלָנָא,

הַמַּעֲיָה לְכַתְּפִים – פִּירוֹת כִּשְׁמַעַט הַסְתִּימָה גְּדִילָתָם וְהֵם קְרוּבִים לְזִמּוֹן
בְּצִירָתָם, רַק שְׂדֵם צְרִיכִים עֲדִידִין לְשִׁהוֹת בְּקֶרֶקֶע, וְהִטַּעַם שְׂאֵין הַבַּעַל חוֹב
גּוֹבֵה פִירוֹת אֲלוֹ עִם הַקֶּרֶקֶע לֹאֵל תְּשׁוּלֹם דְּמֵי הוֹצִיאָתוֹ, מְשׁוּם שְׂאֵין דִּינָם
כְּשִׁבְחָה שֶׁהוֹשִׁבָה הַקֶּרֶקֶע עֲצָמָה, בְּהָא – דְּרִבִּי שְׁמוּאֵל שְׁבַעֵל חוֹב גּוֹבֵה שִׁבַּח
נִאֲמָרוּ לְשִׁבְחָה שְׂאִינוּ מַעֲיָה לְכַתְּפִים – בְּפִירוֹת שְׁעִידִין אִינֵם סְמוּכִים
לְבְּצִירָתוֹ חֻקִּים לְקֶרֶקֶע לְמַשְׁךְ זִמּוֹן, וְלִכְךָ הֵם כְּחֹלֵק מִהַקֶּרֶקֶע וְאֵין הַבַּעַל
חוֹב מְשַׁלֵּם עַל גְּבִייתָם.
מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שְׁבִאוֹ לְפָנֵי שְׁמוּאֵל תְּבִיעוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי
חוֹב שֶׁרָצוּ לְגַבּוֹת קֶרֶקֶעוֹת עִם הַשִּׁבְחָה מִלְּקוֹחוֹת, וְקָא מִנְיָ שְׁמוּאֵל אִפִּילוֹ
בְּשִׁבְחָה הַמַּעֲיָה לְכַתְּפִים, כֹּל זִמּוֹן שֶׁהִפִּירוֹת צְרִיכִים קֶצֶת לְקֶרֶקֶע.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא קָשִׁיָּא, הָא – מַה שְׁהִיא שְׁמוּאֵל מְגַבֵּה קֶרֶקֶע עִם שִׁבַּח
הַמַּעֲיָה לְכַתְּפִים, הֵינּוּ בְּאוֹפֵן דְּמַסִּיק בִּיהָ בְּשִׁיעוֹר אִיכָא וְשִׁבְחָה – שֶׁהַבַּעַל
חוֹב נוֹשֵׂה בְּמוֹכֵר כְּשִׁיעוֹר הַקֶּרֶקֶע עִם הַשִּׁבְחָה, לִכְךָ בְּדִין הוּא שִׁיבָה כֹּל שִׁבַּח
הַצִּרִיךְ לְקֶרֶקֶע, וְאִפִּילוֹ שִׁבַּח הַמַּעֲיָה לְכַתְּפִים, וְהָא – מַה שְׂאִמְרָ שְׁמוּאֵל
שְׂאֵין בַּעַל חוֹב גּוֹבֵה קֶרֶקֶע עִם שִׁבַּח הַמַּעֲיָה לְכַתְּפִים בְּלִי שֶׁמְשַׁלֵּם דְּמֵי
הוֹצִיאָהּ, הֵינּוּ בְּאוֹפֵן דְּלֹא מַסִּיק בִּיהָ אֲלֹא בְּשִׁיעוֹר אִיכָא – שְׂאֵין הַבַּעַל
חוֹב נוֹשֵׂה בְּמוֹכֵר אֲלֹא כְּשִׁיעוֹר הַקֶּרֶקֶע בְּלִי הַשִּׁבְחָה, לִכְךָ בְּדִין הוּא דִּתְיָא
לִיהָ – שִׁיתֵן הַבַּעַל חוֹב לְלֻקָּח תְּשׁוּלֹם כְּשִׁיעוֹר שִׁבְחָתָה מְשׁוּם שְׂאִינוּ חֹלֵק
מִהַחוּב וּמִסְלִיק לִיהָ מִהַקֶּרֶע.
מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: הִנֵּיחָא לְמִיָּא דְּאָמַר דְּאִי אִית לִיהָ זִוְיָ לְלֻקָּחָה לֹא מַעֲיָ
מִסְלִיק לִיהָ לְבַעַל חוֹב – שְׁבַעֵל חוֹב הָבָא לְגַבּוֹת מִהַנְכַּסִּים הַמְשׁוּעֲבָדִים,
אֵין הַלְקוּחוֹת יִכּוֹלִים לְדַחֲזוֹתוֹ בְּמִמּוֹן, שְׁפִיר – מוֹבֵן מְדוּעַ מְשַׁלֵּם הַבַּעַל חוֹב
לְלֻקָּח אֶת דְּמֵי הַשִּׁבְחָה וּמִסְלִיק מִהַקֶּרֶקֶע, כִּיּוֹן שְׂאֵם רֹצֵה הַבַּעַל חוֹב אֶת
הַקֶּרֶקֶע אֵין הַלּוֹקָח יִכּוֹל לְדַחֲזוֹתוֹ בְּמִמּוֹן. אֲלֹא לְמִיָּא דְּאָמַר בִּי אִית לִיהָ זִוְיָ
לְלֻקָּחָה מַעֲיָ מִסְלִיק לִיהָ לְבַעַל חוֹב, מְדוּעַ הַבַּעַל חוֹב גּוֹבֵה אֶת כֹּל הַקֶּרֶקֶע
עִם הַשִּׁבְחָה, וּמְשַׁלֵּם לְלֻקָּח אֶת דְּמֵי הַשִּׁבְחָה, נִימָא לִיהָ – הִרִי יִכּוֹל הַלּוֹקָח
לְטַעוֹן כְּגֹדֵה הַבַּעַל חוֹב, הִרִי אִילוֹ הָזֵה לִי זִוְיָ הָזֵה מִסְלִיקִיךָ מִכּוֹלָהּ אִיכָא
– אִילוֹ הִיא לִי מַעוֹת הַיִּיטִי יִכּוֹל לְשַׁלֵּם לָךְ אֶת כֹּל הַחוֹב וְלְהַשְׁאִיר אֶת
הַקֶּרֶקֶע בְּרִשְׁתִּי, אִם כֵּן גַּם הַשִּׁבְחָה דְּלִית לִי זִוְיָ – עַכְשִׁיו שְׂאֵין לִי מַעוֹת
בְּשִׁיעוֹר כֹּל הַחוֹב, אֵל תְּשַׁלֵּם לִי אֶת דְּמֵי הַשִּׁבְחָה אֲלֹא הֵב לִי נִרְמָא דְּאִדְרָעָא
בְּאִדְרָעָא שִׁיעוֹר שִׁבְחָתָא – תֵּן לִי חֹלֵק מִהַקֶּרֶע בְּעֵרֵךְ הַשִּׁבְחָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָבָא בְּמִיָּא עֲסָקִין בְּגוֹן שְׁעִשְׂאוֹ הַמוֹכֵר לְקֶרֶקֶע אַפְּוֹתִיקִי,
דְּאָמַר לִיהָ לְמַלּוּהָ לֹא יִהְיֵה לָךְ פְּרַעוֹן אֲלֹא מוֹז, וּמְשׁוּם כֵּךְ לְכּוֹלִי עֲלֵמָא אֵין
הַלּוֹקָח יִכּוֹל לְדַחֲזוֹתוֹ בְּמִמּוֹן וְיִכּוֹל הַבַּעַל חוֹב לְפַטּוֹר אֶת הַלּוֹקָח בְּדְמֵי הַשִּׁבְחָה.
הַגִּמְרָא חֲזָרָת כַּעַת לְנִידוֹן הַלּוֹקָח קֶרֶקֶע מִגּוֹלֵן: הַפִּיר הַלּוֹקָח בָּהּ בְּקֶרֶקֶע
שֶׁנִּמְכְּרָה לוֹ שְׂאִינָה שְׁלֹא – שֶׁל הַמוֹכֵר, אֲלֹא שְׁהִיא גּוֹזֵלָה בִּידוֹ, וְכִבֵּל זֹאת
לְקָחָה מִמֶּנּוּ וְשִׁישְׁלֵם מַעוֹת בְּעֵדָה, וְלֹאֲחֹר מִכֵּן הִגִּיעַ הַגּוֹזֵל וְהוֹצִיא מִיָּדוֹ שֶׁל
הַלּוֹקָח, אָמַר רַב, מַעוֹת שִׁישְׁלֵם לְמוֹכֵר עֲבוּר הַקֶּרֶקֶע יֵשׁ לוֹ לְלֻקָּח לְקַבֵּלֵם
בְּחֹזֶרָה מִהַמוֹכֵר, אֲוֹלֵם אֶת הַשִּׁבְחָה – הוֹרָצָאֹת שְׁהוֹצִיא וְהִשְׁקִיעַ בְּקֶרֶקֶע,
אֵין לוֹ וְאִינוּ מְקַבְּלֵם, מֵאֲחֵר וְהוֹקֶרֶע לֹא הִיתָה קִנְיָה לוֹ כֻּלָּל. וְשִׁמּוּאֵל
אָמַר, אִפִּילוֹ מַעוֹת אֵין לוֹ.
מִבֹּאֲרַת הַגִּמְרָא: בְּמִיָּא קְמִיפְלִין, רַב סָבַר, אָדָם – הַלּוֹקָח יוֹדַע שֶׁפְּקֶרֶקֶע
אֵין לוֹ – שְׁלֹא תִישְׂאָר בִּידוֹ, וְנִמְר בְּדַעְתּוֹ וְנָתַן אֶת הַמַּעוֹת לְמוֹכֵר לְשׁוֹם –
לְשֵׁם פְּקֻדוֹן, וְלִכְן עֵתָה לֵאחֲרֵי שֶׁנִּטַּל הַגּוֹלֵל אֶת הַקֶּרֶקֶע בְּחֹזֶרָה, תּוֹבֵעַ
הַלּוֹקָח מִן הַמוֹכֵר שִׁישִׁיב לוֹ פְּקֻדוֹנוֹ. וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְנִימָא לִיהָ – וְיֹאמַר לוֹ
הַלּוֹקָח לְמוֹכֵר שְׁנוֹתָן לוֹ אֶת הַמַּעוֹת לְשׁוֹם פְּקֻדוֹן, וּמִמָּה שְׁלֹא אִמְרָ כֵּךְ
מוֹכֵחַ שְׁלֹא תְּהַכּוּן לְשֵׁם פְּקֻדוֹן, וְהַתְּשׁוּבָה, סָבַר הַלּוֹקָח, שֶׁהַמוֹכֵר לֹא מְקַבֵּל
עֲלָיו לְשׁוּמֵר עַל מַעוֹתָיו בְּדִין שׁוֹמֵר, וְלִכְן הָעֵרִים הַלּוֹקָח וְנָתַן לוֹ כְּדְמֵי
הַקֶּרֶקֶע. וְשִׁמּוּאֵל סָבַר, אָדָם יוֹדַע שֶׁפְּקֶרֶקֶע אֵין לוֹ, וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁנִּמְר
הַלּוֹקָח בְּדַעְתּוֹ וְנָתַן אֶת הַמַּעוֹת לְשׁוֹם מִתְּנָה, וְאֵין צְרִיךְ הַמוֹכֵר לְהַחֲזִיר
מִתְּנָה שְׁקִיבֵל. וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְנִימָא לִיהָ הַלּוֹקָח לְמוֹכֵר שְׁנוֹתָן לוֹ אֶת הַמַּעוֹת
לְשׁוֹם מִתְּנָה, וְהַתְּשׁוּבָה, בְּסִיפָא לִיהָ מִלְּתָא – בּוֹשָׁה הִיא לְמוֹכֵר לִקְבֹּל
מִתְּנָה, וְלִכְן נִתְּנָם לוֹ הַלּוֹקָח בְּאוֹפֵן זֶה.
מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: וְהָא רַב וּשְׁמוּאֵל פְּלִיגִי בִּיהָ תְּרָא וְיִמְנָא – נִחֲלָקוּ כִּבְר פַּעַם
אֶחָת בְּעִנְיָן זֶה, דְּאִתְּמַר, הַמְּקַדֵּשׁ אֶת אַחֲזוֹתוֹ, וְקִידוּשֵׁין אֲלוֹ אִינֵם חֲלִים
שְׁהִרִי אַחֲזוֹתוֹ אִסּוּרָה עֲלָיו בְּאִיסוּר כִּרְת, רַב אָמַר מַעוֹת הַקִּידוּשִׁין חֻזְרִין
לְמַקְדֵּשׁ, וְשִׁמּוּאֵל אָמַר מַעוֹת הַקִּידוּשִׁין אִינֵם חֲזָרִין אֲלֹא מִתְּנָה הֵם. רַב
אָמַר מַעוֹת חֻזְרִין, הִיּוֹת וְאָדָם יוֹדַע שְׂאֵין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּאַחֲזוֹתוֹ, וְנִמְר
בְּדַעְתּוֹ וְנָתַן לָהּ אֶת הַמַּעוֹת לְשׁוֹם פְּקֻדוֹן, וְנִימָא לָהּ לְשׁוֹם פְּקֻדוֹן, סָבַר
לֹא מְקַבְּלָהּ מִיָּנִיָּה. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מַעוֹת אֲלוֹ שְׁנוֹתָן לְאַחֲזוֹתוֹ מִתְּנָה הֵם, לְפִי

1 **הא מית** ליה הלוקח, ואין מי שיחרפנו עוד ויקראנו גזול, ולכן לא קנאה
 2 עבור יורשיו. **ומאן דאמר** – רב אשי **ניחא** ליה דליקום בהמנותיה, **בהרי**
 3 **בני נמי ניחא** ליה דליקום בהמנותיה – כלפי הירשים נח לו גם כן לעמוד
 4 באמונתו, ולא להחשב מוכר קרקע גזולה, וקנאה עבורם.
 5 מקשה הגמרא: גם לטעם של מר זוטרא, **סוף סוף קרו** ליה **בני לוקח**
 6 **גזולא**, ונמצא שגם לטעמו יש לומר שקנאה עבור יורשי הלוקח.
 7 הגמרא מפרשת באופן אחר: **אלא איכא בינייהו דמית הגזול** עצמו לאחר
 8 ששב ולקח את השדה מן הגזול ובניו באים להוציא את השדה מיד הלוקח,
 9 **למאן דאמר** – מר זוטרא **דניחא** ליה לאניש דלא לקריהו גזול, **הא מית**
 10 **ליה הגזול**, ולאחר מותו לא אכפת לו שיקראו לו גזול, ובודאי לא קנה את
 11 השדה עבור הלוקח והשדה שייכת ליורשי הגזול. **למאן דאמר** – רב אשי
 12 **דניחא** ליה דליקום בהמנותיה, **הא נמי, אף על גב דמית ניחא** ליה
 13 **דליקום בהמנותיה** – גם כאשר מת, בכל זאת רצונו הוא כבר מתחילה
 14 בשעה שקונה את הקרקע להישאר בנאמנותו אפילו לאחר מיתו, ושלא
 15 יוציאו את השדה מיד זה שלקח את השדה מידו.
 16 מקשה הגמרא: גם לטעם של מר זוטרא, **סוף סוף קרו** לכהני' **בני גזולא**,
 17 ובודאי שהוא אינו רוצה שיחרפו את בניו. ונמצא שגם לטעמו יש לומר
 18 שהוא קנאה עבור הלוקח.
 19 הגמרא מפרשת באופן אחר: **אלא איכא בינייהו דיהבה** – שנתנה במתנה
 20 למקבל ולא בדרך מקח וממכר. **למאן דאמר** – רב אשי **דניחא** ליה דליקום
 21 **בהמנותיה** אם כן מתנה נמי **ניחא** ליה דליקום בהמנותיה, והיא של
 22 המקבל. **למאן דאמר** – מר זוטרא **דניחא** ליה דלא נקריהו גזולא, באופן
 23 של מתנה אין חשש בדבר, **שאמר** ליה הגזול למקבל, **מאי גזולא מינה** –
 24 מה גזולתי ממך והרי לא נתת מעות עבור הקרקע, אלא מתנה היא בידך.
 25 הגמרא מביאה אופנים בהם רב לא אמר את דינה: **פשיטא** שאם הגזול זנבה
 26 – מכרה לאדם נוסף, **אורתה** – או שהורשה לאחד מבניו, **ויהבה** – או
 27 שנתנה במתנה לאחר, ואחר כך לקחה מן הגזול, גילה במעשים אלו כי **לאו**
 28 **לאוקמה קמי לוקח קא בעי** – שאין רצונו להעמידה ברשות הלוקח
 29 הראשון, ואינו רוצה לעמוד בדיבורו כלפיו, שהרי מכרה לאדם נוסף.
 30 וכן אם גזל את הקרקע מאחד ממורישיו ונפלה ליה **בירושה** ממנו, כגון
 31 שגזל את אביו ומכר את הקרקע ולאחר המכירה מת אביו וזכה בקרקע,
 32 וזכתה רצה לטרוף אותה מהקונה בגלל שיש את זכותו של אביו, במכרה
 33 זה נאמר **שירושה מביא** היא – מאליה היא נעשית, **ולאו איהו קא טרח**
 34 **אבתרה** – ולא טרח להשיגה, על כן אין לנו גילוי דעת שטרח להעמידה
 35 ביד הקונה, אלא חזר ותובעה ממנו.
 36 ואם **גבי איהו** – גבה הגזול את הקרקע מהגזול **בחובו** שהיה הגזול חייב
 37 לו, ועתה שקנה את הזכויות של הגזול רצונו לטרוף את הקרקע מהקונה,
 38 **חיונא** – אנו רואים, **אי אית ליה ארעא אחריתי** – אם היתה לגזול קרקע
 39 אחרת שניתן לגבות ממנה, **ואמר** הגזול כשגבאה, **האי בעינא** – דווקא זו
 40 רוצה אני, מוכח כי **לאוקמה קמי לוקח קא בעי** – כוונתו היתה להעמיד
 41 את השדה ביד הלוקח. **ואי לא היתה לגזול קרקע אחרת אלא זו, הרי שזו**
 42 **הוא בעי אפרעי** – שרצונו של הגזול היה לגבות את הקרקע עבור חובו,
 43 בתורת דמי החוב, ולא בכדי להעמידה ביד הלוקח.
 44 אולם אם **יהבה נחליה במתנה** – נתן הגזול את השדה במתנה לגזול,
 45 והגזול רוצה לטרוף את השדה מהלוקח משום שיש לו את הזכויות של נתן
 46 המתנה, **פלגי בה רב אחא ורביןא**, **חד אמר**, דינה של מתנה **בירושה**,
 47 **דהא מביא** – שהרי לא טרח הגזול בכדי לקנותה מן הגזול ולפיכך
 48 מציאה מן הלוקח כפי שהיה כן כאשר ירש הגזול את השדה, **וחד אמר**,
 49 דינה של מתנה **במכר**, דהיינו כאילו מכרה לו הגזול בדמים שאין הגזול
 50 יכול לטרוף מהקונה, וכן הדין במתנה, משום דאי **לאו דמכר וארצי קמיה**,
 51 **לא הוי יתיב ליה מתנה** – שאם לא שטרח הגזול והרצה לפני הגזול דברי
 52 פיוס, לא היה נותן לו את השדה במתנה. וכיון שטרח לרצונו אנו אומרים,
 53 **להכי טרח וארצי קמיה** – מן הסתם הלא טרח להרצות דברי פיוס בפניו,
 54 כי **הכי דליקום בהמנותיה** – כדי שיתן לו הגזול את השדה להעמידה
 55 ברשות הלוקח ויעמוד הגזול באמונתו כלפיו.
 56 דין נוסף בזה: **ועד אמת ניחא** ליה דליקום בהמנותיה – עד מתי אנו תולים
 57 שהטרחו שטרח הגזול בקניית השדה, מוכיחה שכונתו לקנות את השדה
 58 ללוקח בכדי שיעמוד באמונתו. הגמרא מביאה שיטות חלוקות בענין זה:
 59 א. **מר רב הונא**, **עד שעת העמדה בדין** – עד שהגזול יטרוף מלוקח
 60 את הקרקע, והלוקח יתבע את הגזול שישלם לו את המעות ששילם לו, ואם
 61 כבר העמידו בדין ועדיין לא שילם הגזול בכדי להעמידה בידו, הרי גילה

דעתו שאין לו רצון לעמוד בנאמנותו כלפי הלוקח, לפיכך אם קנאה לאחר
 62 מכן מן הגזול, לעצמו קנאה ולא בכדי להעמידה ביד הלוקח.
 63 ב. **ח' יא בר רב אמר**, גם אם העמידהו בדין ובית דין חיבורו לשלם ללוקח
 64 את מעותיו, עדיין אנו אומרים כן **עד דמכא ארבתא ליה** – עד שבית
 65 דין ימסרו לידי הלוקח שטר 'אדרכתא' ובו פסק הדין המאפשר לו לגבות
 66 ממנסי הגזול בכל מקום שימצא נכסים ששייכים לגזול לידי הקונה, וזמן
 67 מסירת האדרכתא הינו תשעים יום לאחר העמדה בדין, ואם רק לאחר
 68 שהגיע שטר האדרכתא לידי הקונה קנה הגזול את השדה, אין אנו אומרים
 69 שרצונו להחזיק את עצמו לנאמן ולכן יכול לטרוף את השדה מהקונה.
 70 ג. **ב פסא אמר עד דמתחיל יומי אכרותא** – עד שמתחילים ימי האכרה,
 71 כלומר לאחר שהלוקח מצא קרקע של הגזול ומבקש לגבות מעותיו ממנה,
 72 בא לבית הדין, והם מכריזים שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבוא ויקנה,
 73 ומשעה זו ואילך אין אנו אומרים עוד שברצונו לעמוד באמונתו ומפני כן
 74 הוא קונה את השדה, אלא בודאי לצורכו בלבד הוא קונה.
 75 הגמרא מבררת את הדרך בה זכה הלוקח בקרקע זו בקניית הגזול: **מתקיף**
 76 **לה רמי בר חמא, מכרי האי לוקח במאי קני להאי ארעא** – לוקח זה,
 77 במה קנה את הקרקע, **בהאי שטרא** – בשטר מכירתו, הלא **האי שטרא**
 78 **הספא בעלמא הוא** – כחרס בעלמא הוא, שהרי נכתב על קרקע גזולה.
 79 **אמר ליה רבא לרמי בר חמא, תהא** – יהיה דין זה באופן שהקונה אומר
 80 לגזול בפרוש שהוא **מאמינו** שיעמידנה בידו, **שבהא תהא דלא קאמר**
 81 **ליה מירי** – בעבור אותה ההנאה שהקונה לא אמר לו דבר **וקא סמיך עליה**
 82 – וסומך עליו, **טרח ומייתי ליה גמר ומקני ליה** – טרח המוכר ונותן לו
 83 את הקרקע, ובשעה שקונה אותה מהגזול, גומר בדעתו להקנותה ללוקח.
 84 **מתיב רב ששת**, שנינו בברייתא, אמר אדם לחבירו **מה שאירש מאבא**,
 85 **מכור לה, או מה שתעלה מצודתי** – מצודה של עופות או של דגים, **מכור**
 86 **לה, לא אמר כלום**, כיון שעדיין לא ירש את אביו וכן הדגים והעופות עדיין
 87 לא עלו במצודתו. אולם אם אמר לו **מה שאירש מן אבא היום, מכור לה**,
 88 **או מה שתעלה מצודתי היום מכור לה**, **דקרו קנימין**, וקשה, למה ברישא
 89 נאמר שלא קנה אפילו ירשה אחר כך, והרי מאחר שהקונה מאמינו היה לנו
 90 לומר שיחול המקח. **אמר רמי בר חמא על קושיתו של רב ששת, הא**
 91 **נכרא ונא תויבתא** – הרי אדם גדול, והתשובה שהשיב על דברי רב אף
 92 היא תשובה גדולה.
 93 **אמר רבא, נכרא קא חיונא, ותויבתא לא קא חיונא** – אכן אדם גדול
 94 ראיתי, אולם לא ראיתי בדבריו תשובה גדולה לדברי רב, שכן חלוקים הם
 95 המקרים הללו, כיון ד**הכא**, בלוקח שדה גזולה, **סמכא דעתיה** – סמך
 96 הלוקח בדעתו על המוכר, **והכא**, במוכר מה שירש מאבא, **לא סמכא**
 97 **דעתיה** – לא סמכה דעתו עליו, ולפיכך לא חלה המכירה. וטעם הדבר,
 98 **הכא**, לגבי הלוקח שדה גזולה, **סמכא דעתיה דאיל טרח ומייתי ליה, כי**
 99 **הכי דלא נקריה גזולא** – סומך הלוקח על הגזול שיטרח ויציאנה מן
 100 הבעלים הראשונים בדמים, בכדי שלא יקרא גזול. אולם **הכא**, במוכר
 101 ירושה או דגי המצודה, **לא סמכא דעתיה על המוכר**, שכן אין כל ודאות
 102 שאכן תוכל להירש בידו, כי שמא אביו של המוכר יתן את נכסיו במתנה
 103 לאחר, וכן אף הוא סומך דעתו שתעלה המצודה דגים ועופות.
 104 **שלחנה** את קושיתו של רב ששת, **לקמיה דרבי אבא בר זבדא, אמר להו**
 105 **רבי אבא בר זבדא**, קושיא זו **אינה צריכה לפנים** – אין צורך להכניסה לפני
 106 בני הישיבה, לפי שלא ידעו לתרצה. **אמר רבא**, קושיא זו **צריכה לפנים**
 107 **ולפני לפנים** – יש להכניסה לפני בני הישיבה כי בודאי יתרצה. משום
 108 **דהכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה**, כאמור.
 109 **הוה עובדא** – היה מקרה מעין זה **בפומבדיתא**, ודנו כדיו של רב **ואותביה**
 110 – והקשו על כך מהברייתא האמורה, **ואמר להו רב יוסף**, קושיא זו **אינה**
 111 **צריכה לפנים, ואמר ליה אביי** לרב יוסף **צריכה לפנים ולפני לפנים**,
 112 **דהכא סמכא דעתיה, והכא לא סמכא דעתיה**, וכאמור.
 113 בברייתא שהובאה לעיל שנינו, שאם מכר לחבירו מה שירש מאביו ומה
 114 שתעלה מצודתו לא אמר כלום, אבל אם אמר, מה שירש מאביו היום ומה
 115 שתעלה מצודתו היום, דבריו קיימים. הגמרא מבארת את החילוק שבין
 116 הרישא לסיפא: **ומאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, אמר רבי יוחנן**, מה
 117 שנינו ב**סיפא** שאם אמר **מה שאירש מאבא היום** דבריו קיימים, טעמו
 118 של דבר הוא **משום** שכאן מדובר כשעושה זאת עבור **כבוד אביו** – שהיה
 119 אביו גוסס וצריך מעות לקבורה ולתכריכים, ומוחרה הוא שלא להשהות
 120 אביו בביתו, ולכן תיקנו חכמים שהמכירה תחול. וכן כאשר מוכר לחבירו
 121 **מה שתעלה מצודתי היום**

וְגַם יִתְרָפְנוּ עוֹד הַלֶּכֶךְ לֹא תִתְּנוּן לָזֶה אֱלָא לְהַעֲמִידָה בְּיָדוֹ בְּחַיֵּי
מִד' כו' רַמְיָה גִּזְלָן. לְאַחַר שֶׁלֶקְחָם וְהִבְנִים בָּאִים לְהוֹצִיא מִיַּד
לִיה. וְלֹא תִתְּנוּן לְהַעֲמִיד מִמְּכֹר אֱלָא בְּיָמֵי חַיָּיו שֶׁלָּא יִתְרַפְּהוּ
לִיה. מַעֲיָקָא: דְּלִיקוּ בְּהִימָנוּתִיה. אִפִּילוּ לְאַחַר מִיתָה: סוֹף
הַבְּנֵי גִזְלָנָא. נִמְצָא שֶׁאִף
רַפְּצִין אוֹתוֹ: וְזִכְּנָה אֲוִירָתָה. 1
מִן הַבְּעֵלִים חָזַר וּמָכְרָה 2
מִן הָרָאשׁוֹן אֹר הוֹרִישָׁה 3
וְהִבָּה בְּמִתְּנָה וְאַחַר כֵּךְ 4
אִצְגִּיל דַּעֲתִיהָ דְּלֹא אִלּוּמִי 5
וְכַעֲשֵׂי וְלֹא נִיחָא לִי דְּלִיקוּם 6
לִי מָכְרָה לְשֵׁנִי: נִפְלָה לִיה. 7
שְׂמִיחִילָה גִזְלָן. לְאַחַד 8
הַגִּזְלָנִים יִרְוֶשָׁה מִמִּילָא הָיִיא. 9
מִמִּיר נִיחָא לִיה דְּלִיקוּ 10
לִי אֲלֵךְ אֲבִתְרָה דְּנִימָא 11
לִיה דְּלִיקוּ הַלֶּכֶךְ הָיִי 12
וְחָזַר וְתוֹבַעָה וְנִתְּנוּ מַעוֹת 13
חִבּוּבִי. לְאַחַר שֶׁגִּזְלָה וּמָכְרָה 14
לִי גִזְלָן וְאָמַר לוֹ הִנֵּה לִי 15
לְתִיקָה: אִי אִיתִי לִיה אֲרַצִּי 16
שֶׁכֹּחַ לְגִבּוֹת חִבּוּב מִמֶּנָּה 17
שְׁגוּלָתִי אֲנִי חָפֵץ הָא טֶרַח 18
לְאַקְמָה קַמִּיה לֹקַח בְּעִי: 19
בְּסִמְכָה. גִּזְלָן לֹקַח: וְעַד 20
הַבְּעֵלִים הָרָאשׁוֹנִים דְּאִמְרִין 21
הֵן דְּלִיקוּ בְּהִימָנוּתִיה לְקַחְהוּ 22
דִּיה בְּרִין. עַד שֶׁיִּתְרַפְּהוּ מִן 23
וְדִין אֲבָל מִשְׁעֵמֵד בִּרְשׁוֹ 24
לִי בְּדִין גָּלִי אֲדַעֲתִיה דִּי 25
אֲנִי לְקַחָה אֲחֵיר כִּי לֹא 26
לֹקַח בְּעִי: עַד דְּמִטָּא 27
עַד שֶׁיִּתְיַבּוּהוּ בִּיד לְפִרְעָה 28
מִשְׁעֵמֵד מִמֶּרְדּוֹ עַד שֶׁתְּבוּבָה פֶּסֶק 29
עַל נִכְסֵיוֹ שֶׁל גִּזְלָן שֶׁכִּבְדִּי 30
בְּעֵינֵי הוֹיִינוּ תַשְׁעִי יוֹם לְאַחַר 31
הַמִּדְּבָר מִמֶּרְדּוֹ וּבִתְרָא (כִּי כֵךְ 32
לִי יוֹמָא דְּאִבְרָהָם. לְאַחַר 33
עַד מִשַׁל גִּזְלָן וְכֹא לְבִיד וְחֵן 34
שֶׁרִצָּה לְקַנוֹת קֶרֶעַ יָבֹא 35
יִי בְּעֵרְכִין (דִּף כֹּא) שׁוֹם 36
לִי: מִתְּקִין לִי רַמִּי בִּר 37
מִכּוֹר רֹאשְׁנוֹ לְשֵׁנִי בִּי: תַּהֲא. 38
לִי: אֲשַׁמֵּר לוֹ אֲנִי סוֹמֵךְ 39
מִיָּד: גִּמְר וּמִקְנִי. בְּשִׁלְקָה 40
זִנּוּנִים: מְצוּדָתִי. שֶׁל חַיִּית 41
הַ: דְּבָרֵי קִימִין. לְקַנוֹת פִּרְדִּי 42
יֹא כֹו: הָא גִּבְרָא וְהָא 43
מִגֵּס גְּדוֹל וּבְמֹדוֹ תִּשְׁתּוּבָה 44
כִּלּוֹם וּלְכַשִּׁירֵשׁ לֹא קָנָה 45
יֹא שְׁעָתָא לֹא דִידִיה הָא 46
אֲמַרְרִין מִה מְכֹר לוֹ רֹאשׁוֹן 47
שֶׁתָּבֹא לְהִי: לֹא סִמְכָא 48
לְקָמָר מִי יִימֹר שִׁירֵשׁ 49
יֹא: מִכּוֹר אֲבִיר נִכְסֵיוֹ בְּחַיָּיו: 50
וְיִתְּבֹא מִיָּד שְׁעָתָא אֲוִירָב 51

שָׁדָה שְׁאֵנִי לֹקֵחַ. ל"ג זו מִדְקָאמֶר וְהָאֵלֹהִים אֶפְּלוּ בְשָׁדָה זו הָלֵא בְּפִירוּשׁ אָמַר זֶה

בְּשִׁמְרִי חֲלֻטָּאָתָא וְאִדְרַבְתָּא דְּלֵאוּ בְּנֵי פֶרְעוֹן נִינְהוּ. תִּימָה שְׁטֵרִי אִדְרַבְתָּא אִמְרֵי לֵאוּ בְּנֵי פֶרְעוֹן יִנְהוּ בִּין דְּעִדִּין לֹא זָכָה בְּקִרְעָה עַד שְׂכִתְבוּ

לו שְׁטֵרִי חֲלֻטָּאָתָא וְכֵן בְּסֻמּוֹ דְּקָאמֶר אִיהוּ דְּאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ דְּבָעֵי לֵיהּ לִמְקַרְעִיהּ אוּ אֲבָעֵי לֵיהּ לִמְכַתֵּב שְׁטֵר מְכִירָה בְּשְׁטֵרִי אִדְרַבְתָּא שְׁעִדִּין הִקְרַעַה הִיא בִּידוּ בְּמָה אֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ וְהָלֵא יָכוֹל לִטְעוֹן פֶּרַעְתִּי וְיָלֵא דְשְׁטֵרִי אִדְרַבְתָּא נָקֹט אֲלִיבָא דְרָבָה דְּאִיתִּי לֵיהּ בְּפִרְקָה הַמְּפָסִיד (למקן דף טז וסג) דְּאֲכִיל פִּירִי מְכִי מָטָא אִדְרַבְתָּא לְקִדְיָה אִיב לֹא יִכָּל לִזְמֹר עוֹד פֶּרַעְתִּי בִּין שְׂכָבָה זָכָה בְּקִרְעָה וְלִקְרָא דְּאִיתִּי לֵיהּ מְכִי שְׁלֹמוֹ יוֹמִי דְּאִבְרָחָמָא לְדָבְרֵי נַעֲמִיד מִתְּנִי בְּחֻלְטָאָתָא גְרִידָא וְיֵשׁ סְפָרִים דְּלִ"ג אִדְרַבְתָּא:

אע"פ שְׂכִתְבוּ בּוּ הִנֵּפֶק לֹא יִחְזִיר. תִּימָה דְּמִשְׁמַע דְּאִיִּירִי בְּאֵין חֵיִיב מוֹדָה בְּדָאמֶר שְׁמָא כְּתֹב לָלוֹת וְלֹא לָלוֹה לְכָךְ לֹא יִחְזִיר דְּחִישִׁינָן לְפֶרְעוֹן אָבֵל אִם לֹא מוֹדָה יִחְזִיר. לֹא דִלֵּא חִישִׁינָן לְקִנְיָנָא וְלֹא לִשְׁמָא פֶּרַעְו וְרוֹצֵחַ לְחִזּוֹר וְלָלוֹת בּוּ בְּרִי לְהִרְוִיחַ פְּשִׁטִּי דְּסִפְרָא וְקָשָׁה דְּלִקְטוֹן (דף טז) אִיב יוֹחֵקן שְׁטֵר שְׂכִתְבוּ וּמִנּוּ בּוּ בְּיוֹם וְכִתְבוּ בּוּ הִנֵּפֶק חֲזִיר וּמוֹקִי לֹא רַב בְּכָנָא בְּשִׁחִיב מוֹדָה וְדוֹקָא שְׂכִתְבוּ בּוּ בְּיוֹם אָבֵל אֵין כְּתוּב בּוּ בְּיוֹם לֹא יִחְזִיר אוּ מִשּׁוֹם פְּשִׁטִּי דְּסִפְרָא אוּ מִשּׁוֹם קִנְיָנָא וְכֵן לְעִיל (דף טז) אֲזִיק ר"י מִתְּנִי דְּמָצָא שְׁטֵרִי חוֹב לֹא יִחְזִיר בְּחִיב מוֹדָה וּמִשּׁוֹם קִנְיָנָא דְּסִבְרִי רַבְּנָן דְּאֵין בּוּ אֲחֻרִּית זָבִי (לָלוֹה) נָמִי מִמַּשְׁבְּעִי (וְתִנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחֵקן) וְיָלֵא דְּאִמּוֹרָאִי נִינְהוּ וְאֲלִיבָא דְּרַבִּי יוֹחֵקן דְּרַב בְּכָנָא יַעֲמִיד הִקָּא מִלְּתָא דְּרַבִּי יוֹחֵקן אֵף בְּשִׁחִיב מוֹדָה וּמִשּׁוֹם קִנְיָנָא וְרַבִּי אָבֵהוּ דְּמַפְרֵשׁ דּוֹקָא בְּשִׁאֵין חֵיִיב מוֹדָה אָבֵל בְּשִׁחִיב מוֹדָה יִחְזִיר דְּלֹא חִישִׁי לְקִנְיָנָא יַעֲמִיד נָמִי מִתְּנִי דְּלַעֲלִיל בְּשִׁחִיב מוֹדָה וּמִשּׁוֹם שְׁמָא כְּתֹב לָלוֹת וְלֹא לָלוֹה כְּרַב אִסִּי אָבֵל הִיכָא דְּלִיכָא לְמִיחֻשׁ לְכָתֵב לָלוֹת וְלֹא לָלוֹה כְּמוּ בְּשְׁטֵרִי הִקְנָהּ אוּ כְּתוּב בּוּ הִנֵּפֶק כִּי הִקָּא יִחְזִיר דְּלֹא חִישִׁינָן לְקִנְיָנָא וְגָמְרָא דְּנָקֹט לְעִיל טַעְמָא דְּקִנְיָנָא סִבְרָא בְּאִיבִי דְּאִמּוֹר עֲדִיו בְּחֻמְוִי זָכִין לֹא אֲקִירִי וְכָתִיב לֹא אִמְרִינָן: **וּמִשּׁוֹם** דְּהוֹחֻק בְּפָרָן תּוּ לֹא פֶרַע כָּלָל. וְאֵף עַל גַּב דְּאִמְרִין דְּלִקְטוֹן (דף טז) הוֹחֻק בְּפָרָן לֹאֹתוּ מִמּוֹן הִקָּא דְּנָפֶל שְׁאֵנִי דְּמוֹכְתָא מִלְּתָא דְּמִשּׁוֹם הִכִּי לֹא הִיָּה נִזְהָר לְשׁוּמְרוֹ לִפִּי שְׁפָרְעוֹ הִלְזָה:

38 **בְּרִי לֹא כָל מַעֲשֵׂה ב"ד שְׁוִים אֵלָּא בְּגוֹן שְׁהוֹחֻק בְּפָרָן אֲמַר רַבָּא וּמִשּׁוֹם דְּהוֹחֻק בְּפָרָן חָדָא זְמָנָא תּוּ לֹא פֶרַע כָּלָל אֵלָּא אֲמַר רַבָּא מִתְּנִיתִין בְּשִׁמְרִי חֲלֻטָּאָתָא וְאִדְרַבְתָּא וְכִדְרֵי זִירָא וְכִפְרָן הוֹאִיל וְאִתָּא לִידָן יִנְמָא בִּיהּ מִלְּתָא דְּאִמּוֹר רַב יוֹסֵף בְּר מַנּוּמִי אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר לֹא יָא תֵּן לוֹ**

לְפִיכָךְ אֵין נֶאֱמָן לִזְמַן לִזְמַן פֶּרַעְתִּי וְכִינְיָהּ תֵּן יִחְזִיר. וְתוּ לֹא פֶרַע כָּלָל. בְּתִמְיָה וְאִי חִישִׁינָן לְפֶרְעוֹן זֶה שְׁלֹא נִזְהָר לְשׁוּמֹר שְׁטֵרִי יִפְסִיד: **צֵא** תֵּן לוֹ. שְׁפָסְקוּ לוֹ דִּינוֹ בְּבִיד שְׂצִיזוֹ עֲלִיוֹ לְתַת לוֹ:

1 **מִשּׁוֹם בְּרִי חִיָּין** מַה שְׁתַּעֲלֶה מִצְדָּתִי הַיּוֹם תִּקְנֵן חֲכָמִים שִׁיחִיו דְּבָרֵי קִיּוּמִן שְׁמָא צָרִיךְ הוּא לְמַזְנוֹת דְּכָר מוֹעֵט אָבֵל מַה שְׁתַּעֲלֶה מִצְדָּתִי כָל חֹדֶשׁ אוּ כָל שָׁנָה אֵין שֵׁם מִשּׁוֹם בְּרִי חִיָּין: קִנְיָנָה לָךְ מַעֲבָשִׁיו. שְׂכִיבָאָתָּה לֹא אִנְכֹּל לְחִזּוֹר בּוּ קִנְיָנָה. אִם יִקְחָהּ וְאֵין יָכוֹל לְחִזּוֹר בְּשִׁלְטָאָתָּה: **בְּשָׁדָה סָתֵם**. שָׁדָה שְׁאֵנִי לֹקֵחַ וְלֹא אָמַר זֶה דְּסִמְכָא דְּעִתֵּיהּ דְּמִקְבֵּל מִתְּנָה לְסֻמּוֹ עֲלִיוֹ שִׁיחֻק שָׁדָה וְיִתְנָהּ לוֹ שְׁהִרְבָּה שְׁדוֹת מַעֲבוֹת לִיחֻק אָבֵל אָמַר לוֹ שָׁדָה זֶה לֹא סִמְכָא דְּעִתֵּיהּ דְּמִקְבֵּל מִתְּנָה וְלֹא הָאֲמִינוּ דְּנִימָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִיקוּ בְּהִימְנֻתֵיהּ וְלֹא מִסְתַּבֵּר בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב בְּרָה: **וְהָאֵלֹהִים**. בְּשִׁבְעָה רַב אֲמָרָה אִפִּי בְּשָׁדָה זֶה דְּמִכְדִּי רַב כְּמָאן אֲמַר לְשִׁמְעֵתִיהּ בְּר"מ כ"ו: **וְהָא אִשָּׁה בְּשָׁדָה זֶה דְּמִיָּא**. דִּישׁ בְּאֵלוֹ שְׁאֵן בִּידוֹ לְהִבָּיָה עֲצֻמוֹ לְכָלֵל קְדוּשִׁין בְּאִשְׁרֵי אֵין בִּיד זֶה לְכֹחַ אֵת בַּעַל הַשָּׁדָה לְמוֹכְרָה לוֹ דְּעָבֵר וְשִׁפְחָה אֵין בְּיוֹם לְשִׁחֻרֵר עֲצָמָם וְאֵין בִּיד אִשָּׁה לְהַמִּית אֵת בַּעַלָּה אוּ אֲחֻזָּתָה וְאָמַר רַבִּי מֵאִיר דְּלִכְשִׁיבָאוּ לְכָלֵל קְדוּשִׁין מִקְדָּשֶׁתָּהּ הִיא לְמַפְרָע: **שְׁטֵר חֲקִנְיָנָא**. שְׂכָבָה מִמֶּנּוּ שְׁאִפִּי לֹא לָלוֹה הַמְעוֹת שִׁיעִבֵד עֲצֻמוֹ לְשִׁלְמָם: **כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד**. קִסִּיד שְׁטֵר שְׂכִתְבוּ בּוּ הִנֵּפֶק שְׂחָקִים בְּבִיד אֲלֵמָא בִּין דְּלִיכָא לְמִיחֻשׁ לְשְׁמָא לֹא לָלוֹה שְׁחָרִי אֵין מְקִיּוּמִין אֵת הַשְׁטֵר אֵלָּא בְּפִנִּי בַּעַל דִּין כְּדָאמֶר (ב"ק דף טז) לְפֶרְעוֹן לֹא חִישִׁינָן: **בְּשִׁמְרִי חֲלֻטָּאָתָא**. שְׁטֵר שְׂכִתְבוּ בִּיד לְמוֹצֵי שְׁטֵר עַל חִבְרִיו וְחִיבִיבֵהוּ לְשִׁלֵּם וְלֹא שִׁילֵם וְיִרְדּוּ לְנָכְסִיו וְשִׁמּוֹ לְבַעַל חוֹב אֲחֵד מִהֶם וְתִנְהוּ לוֹ שְׁטֵר שְׁעַל פִּי בִיד בָּאָה לוֹ: **אִדְרַבְתָּא**. שְׁלֹא מִצָּאָה לוֹ עֲכָשִׁיו נָכְסִים וְכָתְבוּ לוֹ שְׁחִידוֹן לְחִזּוֹר עַל נָכְסִיו וְאִם יִמְצָא יִנְבְּהּ. אִדְרַבְתָּא לְשׁוֹן וְרוֹף וּמִשְׁגִּי כְּמוּ פִרְסָה בְּחָלָא וְלֹא אִדְרַבְתָּא (מסכת) דף טז: וְלִשׁוֹן הַמְּקָרָא בְּתֵרוֹ אֵת בְּנִימִין הִרְדִּיפּוּהוּ מִנְּהוּהָ הִרְדִּיבּוּהוּ (מסכת) **שׁוּמָא**. שְׂשֻמוֹ בִּיד לְבַעַל חוֹב קִרְקַע הִלְזָה: **תֵּדֵר**. אִם יִפְרַע לוֹ מַעוֹת עַד שָׁדָה: **אֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ**. אִם פֶּרַע וְלֹא קִרְעַה הַשְׁטֵר לֹא דִּחְזוֹ לִזְמֹר אָבֵהוּ לֹא לִזְמֹר כְּתוּב לִי שְׁטֵר מִיָּד שְׂאֵתָה חֲזוֹר וּמוֹכְרָה לִי: **דְּמִיָּא אֲרֵאָא לֹא בְּעִי לְמִיָּהֲרֵר**. טַעַם נוֹתֵן לְדָבְרֵי שְׂרָאִי לְכָתוּב שְׁטֵר מְכִירָה עֲלֵיהּ שְׂקוּנִיהּ לוֹ לְחֻלּוּטִין וּמִדִּינָא לֹא בְּעִי לְמִיָּהֲרֵר בְּפִדִּין אִם לֹא מִדְּעָתָה: **מִיָּשָׁא דְקָא וְזִין**. כְּלוֹמֵר אֵין זֶה פִּדִּין אֵלָּא תַחֲלִית קִנְיָן כְּאִילוֹ שְׁלוֹ הִתֵּהָ לְפִיכָךְ הַכּוֹתֵב שְׁטֵר מְכִירָה עֲלֵיהּ אֵינוֹ טוֹעֵה וְהִיָּה לוֹ לָלוֹה לְתַבּוּעַ שְׁטֵר מְכִירָה הוֹאִיל וְדִחְזוֹ מִלְּהִיחְזִיר לוֹ שְׁטֵר שֶׁל ב"ד: **אִי נָמִי אֲשִׁיפִי דְּסִפְרָא וְזִיר**. לֵיהּ. שְׁעַל הִלְזָה לִיתֵּן שְׂכָר הַסּוֹפֵר וּפַעְמִים שְׁאֵין לוֹ מַעוֹת לָלוֹה בְּשִׁעַת הִלְזָהּ וְהַמְּלִיחָה נוֹתֵן שְׂכָר לְכַתִּיבַת הַשְׁטֵר וּבְשִׁפְרָעוֹ מַעֲבָב הַשְׁטֵר בִּידוֹ עַד שִׁיפְרַע הַשְׂכָּר: **וְזִיר**. לִשׁוֹן עוֹצֵר כְּמוּ מַעֲצָרִי: **וְזִירָא** (פ"ד דף טז) וּבִלְשׁוֹן הַמְּקָרָא וְזִיר אֵת הַנְּהָה (מסכת) **כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד**. וְהָאִי נָמִי מַעֲשֵׂה ב"ד הָאִי: **יִרְמִיָּה בְּרִי גְרִיסִין**: שְׁהוֹחֻק. לָלוֹה זֶה בְּפָרָן פַּעַם אֲחֵרָת

לְפִיכָךְ אֵין נֶאֱמָן לִזְמַן לִזְמַן פֶּרַעְתִּי וְכִינְיָהּ תֵּן יִחְזִיר. וְתוּ לֹא פֶרַע כָּלָל. בְּתִמְיָה וְאִי חִישִׁינָן לְפֶרְעוֹן זֶה שְׁלֹא נִזְהָר לְשׁוּמֹר שְׁטֵרִי יִפְסִיד: **צֵא** תֵּן לוֹ. שְׁפָסְקוּ לוֹ דִּינוֹ בְּבִיד שְׂצִיזוֹ עֲלִיוֹ לְתַת לוֹ:

בבא מציעא דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קט

זה, אך עדיין קשה למה לא נחוש שפרע כבר את החוב, **אָלְמָא** – אלא ודאי מוכח מכאן, שלא **חִיְשִׁינָן** לִפְרָעוֹן, שאילו פרעו היה הלזה קורע את השטר.

אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא, יש לדחות ולומר דמִתְנִיתִין עוסקת בְּשִׁטְרֵי חֲלָטָא, הנמסרים על ידי בית דין למלוה כשחבירו מסרב לשלם לו את חובו והם יורדים לנכסיו ושמים לו אחד מנכסי הלזה, ובשטר הם מאשרים שנכס זה הגיע לידי כדן, וְשִׁטְרֵי אֲרֻרְכָתָא, שבית דין נותנים למלוה כאשר לא מצאו נכס בידי הלזה שיוכל לגבות ממנו את חובו, ובו הם מאשרים לו שיוכל לדרוץ, אחר נכסי הלזה, וכאשר ימצא נכס לגבות ממנו, יגבה, וְשִׁטְרוֹת אֵלּוּ לֹא בְּנֵי פְרָעוֹן נִיְהָו – אין שייך בהם כלל ענין של פרעון, ואין ראייה לשטרות חוב אחרים, שיתכן שבהם חוששים לפרעון.

אָמַר רַבָּא, וְהֵינָּה לֹא בְּנֵי פְרָעוֹן נִיְהָו, וְהָא אָמַרִי נִהְדַּעֵי – בני הישיבה בנהדרעא, כי **שׁוּמָא** – קרקע ששמו בית הדין וגבו אותה מנכסי הלזה עבור המלוה, הָרָר – חוזרת היא ללזה, אם השיג כסף ורוצה לשלם את חובו ולהחזירה אליו, עַד שיעברו תְּרִיִּסְר יָרְחֵי שְׁתָּא – שנים עשר חודש מיום הגבייה, וְאָמַר האמורא **אָמַרִי, אָנָּה מְנַהֲרָא אָנָּה**, ובכל זאת **כְּבִירָא** לִי דְשׁוּמָא תָּרַד לְעוֹלָם ולא רק עד שנה. ואם כן, גם שטרי 'חלטאתא' ו'אדרכתא' עומדים לפרעון, משום שיתכן שחור הלזה ופרע את חובו וקיבל בחזרה את הקרקע שגבו ממנו וכן את השטרות הללו שבהן נעשתה הגבייה, ועתה שמחזירים למלוה, יחזור ויגבה בהם את הקרקע שוב, ומכך שהמטרה מורה להשיבם לידי המלוה, מוכח שאין חוששים לפרעון, וכדברי רב עמרם.

אָלְמָא אָמַר רַבָּא, הָתָם – לגבי המוצא שטרות אלו ו'חלטאתא ואדרכתא' הֵינָּה מְעַמָּא שמחזיר את השטר למלוה, משום דְאָמַרִי כי אִיהוּ הוּא דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ – הוא זה שהפסיד לעצמו, דְּבַעֲדִינָא דְפְרָעִיהּ אֲבָעִי לִיה לְמִקְרָעִיהּ לְשִׁטְרִיהּ – משום שמיך כאשר פרע את החוב היה צריך לקרוע השטרות, ואִי נָפִי – ואם המלוה אמר לו אבד ממני שטר זה, היה צריך הלזה לדרוש ממנו לְמַכְתָּב שְׁמָרָא אֲחֵרִינָא עֵלְיָה – לכתוב לו שטר שהוא מוכר לו את הקרקע הזו שגבה ממנו. דְּמִרְינָא אֲרָאָא לֹא בְּעָא לְמִיָּהֲרָ – משום שמעיקר הדין אין המלוה צריך להחזיר ללזה את הקרקע, אף אם פורע לו מעות עבודה, וּמְשׁוּם שכתוב (דברים יז יח) וְעִשִׂיתָ הַיֹּשֵׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ ה', ונצטוונו בזה לעשות פשרה ולילך בלפנים משורת הדין, הוּא דְאָמַרִי רַבְּנָן תִּהְיֶה – על כן אמרו חכמים שיוכל הלזה להשיב לעצמו את נכסיו תמורת פירעון ההלוואה, הֲלָכָה מְרִישָׁא הוּא דְקָא זְכִין – לכן היות ונחשב דבר זה כאילו הלזה קונה את הקרקע מחדש, אֲבָעִי לִיה לְמַכְתָּב שְׁמָרָא זְכִין – היה לו לכתוב על כך שטר מכר. וכיון שלא כתב שטר מכר אלא הותיר ביד המלוה שטרי חלטאתא או אדרכתא עליה, הרי הפסיד לעצמו בכך ומשום זה אין חוששים להחזיר את השטרות לידי המלוה.

ממשיכה הגמרא: אבל לָנָפִי שְׁטֵר חוֹב, מֵאִי אִיכָא לְמִיָּר, ולמה לא נחוש לפרעון, שאין לומר שהוא הפסיד לעצמו, שֵׁאֵם אִיתָא דְפְרָעִיהּ – שאם אכן פרע את החוב אֲבָעִי לִיה לְמִקְרָעִיהּ לְשִׁטְרִיהּ – היה לו לקרוע את השטר מיד, אִימור – יש לטעון, אֲשֶׁתְּמוּטִי קָא מְשִׁתְּמִיט לִיה – שבשעת הפירעון אכן תבע את שטרו בכדי לקרועו, ואילו המלוה משתמט ממנו, דְאָמַרִי לִיה המלוה, לְמַחֵר הִכְנָא לָהּ, דְּהִשְׁתָּא לִיתִיה גַּבָּא – מחזר אביאנו לך שעתה אינו נמצא בידי, אִי נָפִי אֲפִשְׁטִי דְסָפְרָא יוֹרֵר לִיה – ואפשר עוד לומר שלא קרעו הלזה, כי השאירו המלוה אצלו עד שישלם לו הלזה את דמי הסופר שכתב את השטר וכי יתכן שבשעת ההלוואה לא היה בידי הלזה לשלם את שכר הסופר שכתב את השטר, והמלוה שילם זאת במקומו.

ונמצא שאכן חוששים לפרעון, ואין משיבים שטר הנמצא בשוק:

עוד בדבר המוצא שטר חוב: **אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמוֹצֵא שְׁטֵר חוֹב בְּשׁוּק אֶף עַל פִּי שְׁכֵתוֹב בּוֹ הִנֵּפֵק** – אישור בית הדין שנתקים השטר בפניו, וּמִמִּילָא מוכח שההלוואה התבצעה, לֹא יוֹרֵר – את השטר לְבָעָלִים – למלוה. לֹא מִפְּעִיָּא הִיכָא דְלֹא בָּתוּב בּוֹ הִנֵּפֵק לא יחזירו למלוה, דְאִיכָא לְמִיָּר שהלזה כתב למלוה שטר זה בכדי לָלוֹת בו ולבסוף לֹא לָלוֹת, אָלְמָא אֲפִילוּ אִם בָּתוּב בּוֹ הִנֵּפֵק, וּמֵאִי נִיְהוּ – מהי משמעותו, דְּמִקְוִים – שקיימו את השטר בבית דין בעדיו ובפני הלזה כך שבדאי לזה בשטר זה, מכל מקום לֹא יוֹרֵר את השטר למלוה, משום דְחִיְשִׁינָן לְפְרָעוֹן. אִיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹמִיָּה לְרַבִּי אֶבְהוּ, שנינו במשנה (להלן ב.) כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין דִּין הָרִי זֶה יוֹרֵר למלוה, והלא שטר חוב זה שכתוב בו הנפק אף הוא

תיקנו חכמים שדבריו יהיו קיימים מְשׁוּם כְּדִי תִּיּוֹ – שמה צריך הוא למכור דבר זה עבור מזונות למחיתו עתה. אולם כאשר מוכר לחבירו מה שתעלה מצורתו כל חודש או כל שנה, שאין זה לצורך מחיתו הנחוצה לו עתה, לא תיקנו חכמים שיהיו דבריו קיימים.

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, הַאִמְרֵי לְחַבְרֵי, שְׂדֵה שְׂאֵנִי עתיד להיות לזֶקֶת מבעליה, לְכִשְׁאֲקָחָהּ מִמֶּנּוּ, תהיה קְנוּיָה לְךָ מַעֲבָשִׁי, ולא אוכל לחזור בו, הדין הוא שבשעה שהוא קונה את השדה קָנָה אותה חבירו, ואין הוא יכול לחזור בו.

אומרת הגמרא: **אָמַר רַבָּא מִסְתַּבְּרָא מִלְתָּא דְרַב פֶּאָפֵן שדיברו על שְׂדֵה סָתָם ולא על שדה מסוימת, שאז יש לומר שדעתו של המקבל סומכת שאכן הנותן יעמוד בדבריו ויקנה שדה כל שהיא על מנת ליתנה לו, שהרי מצויות שדות רבות, ובדאי יוכל לקנות אחת מהן, אָבָל פֶּאָפֵן שדיברו על 'שְׂדֵה זו' המסוימת, לֹא קָנָה, משום שלא סמכה דעתו ולא האמינו בכך, שהרי מִי יִמַר דְּמִזְכִּין לָהּ נִיְהָיָה – מי יאמר שבעליה של השדה ירצו למוכרה לנותן, וכיון שלא האמינו, אי אפשר לומר שכאשר יקנה את השדה הוא קונה אותה בשביל לעמוד בנאמנותו, ועל כן בזה לא אמרו רב, אמר רבא, וְהָאֵלֵלִים – לשון שבועה, אָמַר רַב את דבריו אֲפִילוּ בְּשִׂדָּה זו, שהרי מְכַרִּי רַב כְּמִנָּה אֲמַרָה לְשִׁמְעָתִיהּ – שהרי כדברי מי מן התנאים אמר רב את דינו, כְּרִבִּי מֵאִיר דְאָמַר אֲדָם מְקַנָּה דְבָר שְׁלֹא בָא לְעוֹלָם או שעדיין איננו ברשותו, דְּתִנָּא בְּרִיתָא, גוי האומר לְאִשָּׁה, הִתְקַדְשִׁי לִי לְאֶחָר שְׁאֵתְנִייר, והרי אין באפשרותו כעת לקדשה, או שאמר אדם לגוייה התקדשי לי לְאֶחָר שְׁתִּתְנִייר, ובגוייתוה אין הוא יכול לקדשה, וכן עבד שאמר לאשה התקדשי לי לְאֶחָר שְׁאֵתְנִייר מעבדותי, או שאמר אדם לשפחה התקדשי לי לְאֶחָר שְׁתִּתְנִייר, והרי שפחה אין לה קידושין, או שאמר לאשה התקדשי לי לְאֶחָר שְׁמִימוֹת בְּעָלֶיהָ, והרי עתה היא אשת איש שאי אפשר לקדש אותה, או התקדשי לי לְאֶחָר שְׁיַחְלוּן לְךָ בְּמִיָּה – שאח של בעלך יקיים כך דין חליצה, וכן האומר לאשה התקדשי לי לְאֶחָר שְׁתִּמּוֹת אֲחֻתֶּיהָ שהיא אשתו, והרי אחות אשתו אסורה עליו בחייה באיסור כרת ואין קידושין תופסים בה אלא לאחר מותה של אשתו, בכל אלו אִינָה מְקַדְשֶׁת, רַבִּי מֵאִיר אָמַר מְקַדְשֶׁת כאשר יתקיים התנאי המאפשר את הקידושין, משום שלשיטתו אדם מקנה ומקדש דבר שלא בא לעולם או באופן שהמאמר על בא לעולם וכמו באופן שחסרים גירות או שחרור או מות הבעל וכדומה. וְהָא קידושי אִשָּׁה באותם האופנים ששנינו עתה, כְּמוֹכַר 'שְׂדֵה זו' דְּמִיָּא, שגם לגבי מי שמקדש אשה באופנים האמורים אין ודאות שהדברים אכן יתקיימו, שהרי אין הם מסורים בידי האיש או האשה. וכגון אם הוא עבד או שהיא שפחה, הרי אין בידם לשחרר עצמם אלא הדבר תלוי בידי אדוניהם, וְבִכֵּל זאת אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁמִקְוִשָּׁתָא כאשר יתקיימו התנאים, ואם כן יש לומר זאת גם באופן שמכר שדה זו כשאֲקָחָהּ, שכשיקנהה היא קנויה למקבל:**

במשנה לעיל (יב:) שנינו את דינו של המוצא שטר חוב בשוק. הגמרא דנה בשטרות נוספים: **אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמוֹצֵא שְׁטֵר הִנֵּנָּה** ושטר שבו מתחייב הלזה למלוה לשלם אף אם בסופו של דבר לא ילוהו בְּשׁוּק, יוֹרֵרֵי המוצא לְבָעָלִים – למלוה. דְאִי נחוש בשטר זה שלא להחזירו מְשׁוּם דְשֵׁמָא כְּתַב לָלוֹת וְלֹא לָלוֹת לבסוף, שלכן נצטרך להחזירו ללזה, הָא שְׁעָבַד נַפְשִׁיהּ – הרי מכל מקום שיעבד עצמו גם אם לא ילוה. וְאִי נחוש מְשׁוּם פְּרָעוֹן, שמה כבר פרע חוב זה, ומחמת זה אין להחזירו למלוה, הרי לֹא חִיְשִׁינָן לְפְרָעוֹן, דָּאֵם אִיתָא דְפְרָעִיהּ מְקַרַּע הָוֹה קָרַע לִיה – אם אכן פרע את החוב, היה הלזה קורע את השטר, והרי הוא נמצא שלם.

אָמַר רַב נַחֲמָן, אָבָא – אבי, מִן סָפְרִי יִינִי דְמַר שְׁמוּאֵל הָוֹה – היה מסופרי בית דין של מר שמואל, וְהוּינָא כְּבָר שִׁיתָא כְּבָר שְׁבַע – וכבן שש או שבע הייתי, וְדִכְרָנָא דְהוּוּ סָפְרִי וְאָמַרִי – חוזר אני שהיו מכריזים ואומרים, הֵינִי שְׁטֵרִי אֶקְנִייתָא דְמִשְׁתַּבְּחִי בְּשׁוּקָא תִּהְדַּרְיָנָהוּ לְמִרְיָהוּ – שהמוצא בשוק שטרי הקנאה שנכתבו למלוה, יחזירם לבעליהם, כלומר למלוה.

אָמַר רַב עֲמֶרֶם, אֶף אֲנִי תִנָּנָא במשנה (להלן ב.) כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין – כל שטר שקויים בפני בית דין שנמצא, הָרִי זֶה יוֹרֵר אותו המוצא למלוה, שמקוימו מוכח שאכן היתה ההלוואה, כיון שבית דין אינם כותבים הנפק אלא בפני בעל הדין שהוא הלזה, וכיון שבזמן כתיבת ההנפק לא מחה הלזה ואמר עדיין לא לית, מוכח שכבר נטל לידי את ההלוואה הכתובה בשטר

וְאָמַר הִלּוּהּ לְאַחַר זְמַן פְּרָעָתִי עַל פִּי הוֹרָאתָם שֶׁל בֵּית דִּין שֶׁאִמְרוּ 'צֹא תֵּן
לוֹ, נִאֲמָן הִלּוּהּ וְצִרִיךְ לְהִישָׁבַע 'שְׁבוּעַת הִסֵּת' שֶׁאֵבָן פִּרְעָה. כָּאֵל מְלִיָּה לִפְנֵי
בֵּית הַדִּין, וּמִבְקֵשׁ לְכַתּוֹב לוֹ אֲדִרְכָּתָא, וְהוּא שֹׁטֵר שְׂוִיכָל עַל יָדוֹ לִגְבוּת
מִנְכָּסֵי הִלּוּהּ כֻּכַּל אֲשֶׁר יִמְצָא, הִרִי שֶׁאֵין בּוֹתֵיבִין וְנוֹתְנִין לוֹ.

אֲבָל אִם אִמְרוּ בֵּית הַדִּין לֵלּוּהּ, 'חֲזִיב אֲתָה לִיתֵּן לוֹ', שֶׁרָק פִּסְקוֹ אֵת הַדִּין
וּלֹא כַּמִּקְרָא הַקּוֹדֵם שֶׁשֶׁם הוֹרִי בֵּית הַדִּין 'צֹא תֵּן לוֹ', וְאָמַר הִלּוּהּ לְאַחַר
זְמַן פְּרָעָתִי עַל פִּי הוֹרָאתָ בֵּית הַדִּין אֵינִי נִאֲמָן לְהִישָׁבַע שְׁבוּעַת הִסֵּת
וְלִהְיֹפֵטֵר מִן הַתְּשֻׁלוֹם, אֲלֵא הַמְלוּהָ הוּא שֶׁנִּשְׁבַּע, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ אֶת הַחוּב.
וְהַטַּעַם, מִכִּיּוֹן שֶׁהוֹצֵר הַמְלוּהָ לְתוֹבַע בְּבֵית דִּין, הִרִי שֶׁאֵין הִלּוּהּ מִמְדָּה
לִפְרָעָה עַד שֶׁיִּצְאוּ עָלָיו בֵּית הַדִּין בִּפְסָק גְּמוּר וְיֹדְרוּ לוֹ 'צֹא תֵּן לוֹ'. וְעַל כֵּן אִם
כָּאֵל מְלִיָּה לִפְנֵי בֵּית דִּין וּמִבְקֵשׁ לְכַתּוֹב לוֹ שֹׁטֵר אֲדִרְכָּתָא, בּוֹתֵיבִין בֵּית דִּין
וְנוֹתְנִין לוֹ שֹׁטֵר זֶה, שֶׁהִרִי אֵין הִלּוּהּ נֶאֱמָן לומר שִׁפְרָה.

רַב זְבִיד מְשַׁמֵּיָּה – בִּשְׁם דְּרַב נַחֲמָן אֲמַר, כֻּכַּל מִקְרָא שֶׁהוֹרִי בֵּית הַדִּין לֵלּוּהּ
לִפְרָעָה, בֵּין אִמְרוּ לוֹ 'צֹא תֵּן לוֹ' בֵּין אִמְרוּ 'חֲזִיב אֲתָה לִיתֵּן לוֹ' וְאָמַר הִלּוּהּ
לְאַחַר זְמַן פְּרָעָתִי עַל פִּי הוֹרָאתָ בֵּית הַדִּין נִאֲמָן וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הִסֵּת. כָּאֵל
מְלִיָּה לְבֵית הַדִּין וּמִבְקֵשׁ לְכַתּוֹב לוֹ שֹׁטֵר אֲדִרְכָּתָא, אֵין בֵּית הַדִּין בּוֹתֵיבִין
וְנוֹתְנִין לוֹ. אֲלֵא אִי אִיכָּא לְפָלוּגִי – אִם אֵבָן קִיָּם חִילּוּק בֵּין הִיכָן שְׁבִית דִּין
הוֹרִי 'צֹא תֵּן לוֹ' לְבִין אִם הוֹרִי 'חֲזִיב אֲתָה לִיתֵּן לוֹ', הִכִּי הוּא דְּאִיכָּא לְפָלוּגִי
– כִּי יֵשׁ לְחַלֵּק, בַּמִּקְרָא שֶׁאִמְרוּ לוֹ בֵּית דִּין 'צֹא תֵּן לוֹ' וְלְאַחַר זְמַן אֲמַר
'פְּרָעָתִי עַל פִּי בֵּית דִּין', וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרְעָה (וְהוֹרִי וְאָמַר
פְּרָעָתִי), שֶׁהִיא הַמְלוּהָ תוֹבַע אוֹתוֹ בִּפְנֵי עֵדִים לִפְרָעָה לֹא עַל פִּי הוֹרָאתָ בֵּית
הַדִּין, וּבִפְנִיהֶם הֵעִיז נִפְיָו וְלֹא פִּרְעָה לְמַלּוּהּ, מִכִּיּוֹן שֶׁכֵּן, הִרִי הוּא הוֹחֵק בְּפָנָן
לְאוֹתוֹ מִזְמָן, וְשׁוּב אֵינוֹ נֶאֱמָן לומר פִּרְעָתִי שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הָעֵדִים, עַד שִׁיִּפְרַע
לוֹ בְּעֵדִים.

אֲבָל אִם הִרִי בֵּית דִּין לֵלּוּהּ, 'חֲזִיב אֲתָה לִיתֵּן לוֹ', וְאָמַר הִלּוּהּ פְּרָעָתִי,
וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שֶׁתִּבַּע הַמְלוּהּ בִּפְנִיהֶם שִׁישְׁלָם לוֹ עַל פִּי הוֹרָאתָ בֵּית
דִּין, אוֹלֵם הִלּוּהּ לֹא פָּרַע, וְאַחַר כֵּךְ חוֹר וְאָמַר פְּרָעָתִי, לֹא הוֹחֵק בְּפָנָן
לְאוֹתוֹ מִזְמָן – וְנֶאֱמָן בִּשְׁבוּעָה שִׁישְׁבַּע שֶׁאֵבָן פִּרְעָה לוֹ, וְאֵינוֹ נִחְשָׁב כַּמַּעֲזִי
לְעוֹבֵר עַל הוֹרָאתָ בֵּית הַדִּין. מֵאִי טַעְמָא – מִדּוּעָה אֵבָן לֹא נִחְשָׁב כַּמַּעֲזִי,
מִשּׁוּם שֶׁאֲשַׁתְּמוּנִי הוּא כָּאֵל מְשַׁתְּמִים מִיָּנִיָּה – אֵינוֹ רוֹצֵה לְכַפּוֹר מִמֶּשׁ,
אֲלֵא רַק הִשְׁתַּמֵּט לִזְמַן מוֹעֵט מִן הַמְלוּהָ, וְעוֹשֶׂה כֵּן מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵד הִלּוּהּ
בְּדַעְתּוֹ, כִּיּוֹן שְׁבִית דִּין לֹא פִּסְקוֹ פִּסְק גְּמוּר 'צֹא תֵּן לוֹ' אֲלֵא רַק הוֹרִי עַל
הַחִיּוּב לִתֵּן לוֹ, אִם כֵּן אוֹכֵל לְהַתְמִין וְלֹא לְשַׁלֵּם עַד דְּמַעֲזִינוּ בִּי רַבְּנֵי בְּרִינִי
– עַד שִׁידוּגוֹ חֲכָמֵי בֵּית הַדִּין בְּדִינִי וַיִּפְסְקוּ פִּסְק גְּמוּר 'צֹא תֵּן לוֹ'.

הַגְּמָרָא מְבַאֵיָּה עוֹד בַּעֲנִין 'הוֹחֵק כִּפּוֹר': אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנִיָּה, אֲמַר רַבִּי
יִתְנָן, תִּבַּע אֲדָם מִחִבְרֵהוּ, מִנָּה יֵשׁ לוֹ בְּיָדָהּ שְׁהִלּוּתִיךָ, וְהִלָּה – הַנִּתְבַּע אוֹמַר
לְתוֹבַע 'אֵין לִי בְּיָדִי כְּלוּם', וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִנֶּה שֶׁל חִבְרֵהוּ,
וְחוֹר הַנִּתְבַּע וְאָמַר לְתוֹבַע פְּרָעָתִי לֹךְ אֵת שְׁלוּתִי מִמֶּךָ, הוֹחֵק בְּפָנָן לְאוֹתוֹ
מִזְמָן, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן בְּתִבְעִיָּה זֶה, שֶׁהִרִי הָעֵדִים סוֹתֵרִים דְּבָרָיו.

מְבַאֵיָּה הַגְּמָרָא מַעֲשֶׂה לְהוֹכִיחַ כְּדִין זֶה: בִּי הָא – כַּמַּעֲשֶׂה שֶׁהִיא דְּשִׁבְתָּא,
בְּרִיָּה – בְּנוֹ דְּרַבִּי אֶבְרָהָם, כְּתִבָּה לָהּ לְכַתְּתִיָּה אֵיצְמָלָא דְּמִילָתָא כְּתוּבָתָהּ
– כֻּכַּל כְּתוּבָה (אֲשֶׁת בְּנוֹ) בְּכַתּוּבָתָהּ, שֶׁהִיא אֲלֵא לִפְנֵי הַנִּישׁוּאִין מִבֵּית אֲבִיהָ
מַעֲלִיל נֶקֶם צִין בֵּין יוֹמָהּ, וְכִבְּלָהּ עָלֶיהָ – קִיבַל שְׁבִתָּא עַל עַצְמוֹ שֶׁאֵם
תִּתְּלֵמֵן אוֹ תִּתְּגַרֵּשׁ, וְהִיא הוּא אֲחֵרָא מִמֶּקוֹם בְּנוֹ, שֶׁמַּעֲלִיל זֶה אוֹ דְּמִיּוֹ, וְהִיא
בִּידָה כֹּאשֶׁר תִּצָּא מִבֵּית בַּעֲלָהּ. אֵיךְכֵּן כְּתוּבָתָהּ – אֵיבִרָה הָאִשָּׁה אֵת
הַכְּתוּבָה שֶׁבָּה הִיא כְּתוּב אַחֲרִית חֲמִיָּה עַל הַמַּעֲלִיל, וְכֹאשֶׁר נִתְּגַרְשָׁה וְכֹאשֶׁר
לְתוֹבַע אֵת דְּמִי הַמַּעֲלִיל, אֲמַר (לְחוֹ) [לָהּ] שְׁבִתָּא חֲמִיָּה, לֹא הִי דְּבָרִים
מַעֲלִילִים – לֹא נִתְחַיִּיבִי עַל גְּבוּדָה מַעֲלִילִים, אֵתוֹ סְהִיר וְאָמַר – בָּאוּ עֵדִים
וְהָעֵדִי שֶׁאֵין – אֵבָן כְּתִבָּה לָהּ אֵת אַחֲרִית הַמַּעֲלִיל בְּכַתּוּבָתָהּ. לְמִשּׁוּם – לְאַחַר
שֶׁהָעֵדִי הָעֵדִים אֲמַר לָהּ שְׁבִתָּא פְּרָעָתִיָּה – פִּרְעָתִי לֹא אֵת דְּמִי הַמַּעֲלִיל.
אֲתָא לְקַמֵּיָּה – בָּאָה הָאִשָּׁה לִפְנֵי דְּרַבִּי תִּיָּא לְתוֹבַע לְדִין, אֲמַר לִיהִי רַבִּי
חֵיִיָּא לְשִׁבְתָּא, הוֹחֵק בְּפָנָן לְאוֹתָהּ אֵיצְמָלָא, וְאֵינָן נֶאֱמָן עַד שִׁיִּפְרַע לָהּ
דְּמִים בִּפְנֵי עֵדִים:

הַגְּמָרָא דְּנָה בַּעֲנִין הוֹחֵק כִּפּוֹר לְשְׁבוּעָה: אֲמַר רַבִּי אֲבִין, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָא,
אֲמַר רַבִּי יִתְנָן, הִנֵּה חֲזִיב אֲדָם לְחִבְרֵהוּ שְׁבוּעָה – שְׁחִיבּוֹ אוֹתוֹ בֵּית דִּין
לְהִישָׁבַע, כְּגוֹן מוֹדָה בַּמִּקְצָת אוֹ כּוֹפֵר בְּחוּב וְעַד אֶחָד מַעֲדִי שְׁחִיבּוֹ, וְאָמַר
הַנִּתְבַּע שְׁכַבְרֵי נִשְׁבַּעְתִּי, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, (וְהוֹרִי וְאָמַר
נִשְׁבַּעְתִּי) הוֹחֵק בְּפָנָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה – אֵינוֹ נֶאֱמָן דְּבָרָיו, עַד שִׁישְׁבַּע
בִּפְנֵי בֵּית דִּין. אֲמַרְוּהָ – אִמְרוּ שְׁמוּעָה זֶה קַמֵּיָּה – לִפְנֵי דְּרַבִּי אֲבִיָּהוּ, אֲמַר

לָהּ רַבִּי אֲבִיָּהוּ, מִסְּתַבְרָא מְלָתָא נִרְאִים וּמִסְתַּבְרִים דְּבָרָיו דְּרַבִּי אֲבִין רַק
בְּאוֹפֵן שְׁנֵת־חֲזִיב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין – שְׁחִיבּוֹהוּ בֵּית דִּין לְהִישָׁבַע, כְּגוֹן מוֹדָה
בַּמִּקְצָת וּמִתְחַיִּיב עַל פִּי עַד אֶחָד, בַּמִּקְרָא זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לומר נִשְׁבַּעְתִּי, אֲבָל
בַּמִּקְרָא שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִחִיבִים אוֹתוֹ לְהִישָׁבַע, אֲלֵא שְׁחִיבּוֹ עַצְמוֹ שְׁבוּעָה,
שֶׁאִמְרָה מַעֲצָמוֹ לְתוֹבַע, אֲשַׁבַּע לָךְ שְׁאִינִי חֵיב לָךְ, וְלְאַחַר מִכֵּן תִּבְעֵה הַתּוֹבַע
בִּפְנֵי עֵדִים שִׁישְׁבַּע לוֹ, וְלֹא רָצָה לְהִישָׁבַע בִּפְנִיהֶם, וְאַחַר כֵּךְ אִמְרָה לוֹ
'נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ', הִרְהוּ (נִאֲמָן) שֶׁאֵף שֶׁדָּחָאוּ בִּפְנֵי הָעֵדִים וְלֹא נִשְׁבַּע לוֹ, אֵינוֹ
הוֹחֵק בְּכָךְ לְכַפּוֹר, מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵד אֵינִישׁ דְּמַקְרִי וְאָמַר – עֲשׂוּ אֲדָם לומר
שֶׁלֹּא אַעֲשֶׂה מִזֶּה שֶׁלֹּא חֵיבּוֹ אוֹתִי בְּבֵית דִּין אֲלֵא אֲנִי חֵיבְתִּי אֵת עַצְמִי,
וְכֹשְׁאֲמֹר כֵּן אֵינוֹ נִחְשָׁב מִסְּסֵר הוֹדוֹר בּוֹ מִהַתְחַיִּיבוּת לְהִישָׁבַע, אֲלֵא רַק
מִשְׁתַּמֵּט וְדוֹחָה אֵת תְּבִיעָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ.

אֲהֲדִירוּהָ קַמֵּיָּה דְּרַבִּי אֲבִין – הִשִּׁיבוּ חֲכָמֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֲבִיָּהוּ
לְחַלֵּק בֵּין מִתְחַיִּיב עַל פִּי בֵּית דִּין לְמִתְחַיִּיב עַל פִּי עַצְמוֹ, לִפְנֵי רַבִּי אֲבִין. אֲמַר
לָהּ – הִשִּׁיב רַבִּי אֲבִין עַל דְּבָרֵי רַבִּי אֲבִיָּהוּ, אֲנִי נִשְׁבַּע בְּבֵית דִּין אֲמַרְי – אֵף
אֲנִי, כֹּאשֶׁר אֲמַרְתִּי אֵת הַדִּין שֶׁהוֹחֵק כִּפּוֹר בְּשְׁבוּעָה, לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא רַק
כֹּאשֶׁר תִּתְחַיִּיב שְׁבוּעָה עַל פִּי בֵּית דִּין וְלֹא עַל פִּי עַצְמִי.
מְבַאֵיָּה הַגְּמָרָא שִׁישׁ שֶׁשֶׁן שְׁמוּעָה זֶה בִּשְׁם רַבִּי יִחְזִין שִׁפְרִישׁ בַּעֲצָמוֹ שְׁדַּבְּרִי
אֲמוּרִים רַק כֹּאשֶׁר נִתְחַיִּיב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין. אֲתִיבְרָא נְפִי, אֲמַר רַבִּי אֲבִין
אֲמַר רַבִּי אֶלְעָא אֲמַר רַבִּי יִתְנָן, הִנֵּה חֲזִיב לְחִבְרֵהוּ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין כְּגוֹן
שְׁבוּעַת מוֹדָה בַּמִּקְצָת, וְלְאַחַר זְמַן אֲמַר נִשְׁבַּעְתִּי, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ
שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, (וְהוֹרִי וְאָמַר נִשְׁבַּעְתִּי), הוֹחֵק בְּפָנָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה.
הַגְּמָרָא חוֹרֵת שְׁמוֹת בְּדִינִי שֹׁטֵר נִמְצָא בְּשׁוּק, וְכָתוּב בּוֹ הִנֵּפֶק – אִישׁוֹר בֵּית הַדִּין
יִתְנָן, הַמּוֹצֵא שֹׁטֵר חוּב בְּשׁוּק, וְכָתוּב בּוֹ הִנֵּפֶק – אִישׁוֹר בֵּית הַדִּין
שְׁנִתְקִים הַשֹּׁטֵר בִּפְנִיהֶם, וְכָתוּב בּוֹ וְנִמְנָה בּוֹ בָּיוֹם – שֶׁנִּכְתַּב שֹׁטֵר זֶה בְּאוֹתוֹ
יוֹם בּוֹ מִצָּאוּ בְּשׁוּק, יִתְּרוֹ הַמּוֹצֵא לְבַעֲלָיו. וְהַטַּעַם, לִפִּי שֶׁאֵין בְּשֹׁטֵר זֶה כָּל
חֲשֵׁשׁ, שֶׁהִרִי אִי – אִם נִחְשׂוֹשׁ מִשּׁוּם שֶׁכָּתַב אֵת הַשֹּׁטֵר כְּבִיד לָלוֹת וְלִכְסוֹף
לֹא לָלוֹת, הָאֵל כָּתוּב בּוֹ הִנֵּפֶק – הֵלֵא כְּתוּב בְּשֹׁטֵר הַנֵּפֶק, וְאֵין הַנֵּפֶק נִעֲשֶׂה
אֲלֵא בִּפְנֵי הִלּוּהּ וְהָאֵל לֹא הִיא נוֹתֵן הִלּוּהּ לְקִיָּם אֵת הַשֹּׁטֵר אִם לֹא שְׁכַבְרֵי
קִיבַל אֵת הַהִלּוּהָ. וְאִי – אִם נִחְשׂוֹשׁ מִשּׁוּם פְּרָעוֹן, אֵין לְחֲשׂוֹשׁ כֵּן, כִּיּוֹן
שֶׁלְּפִיָּרְעָה בֵּית יוֹמָא לֹא תִּיִּשְׁנִין – אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁנִּפְרַע הַחוּב כְּבִיד בָּיוֹם
הַהִלּוּהָ.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִי רַבִּי יִזְרָא לְרַבִּי אֲסִי, מִי אֲמַר רַבִּי יִתְנָן חֲזִי –
וְכִי אִמְרָה רַבִּי יִחְזִין דִּין זֶה, הָאֵל אֵת הוּא דְּאִמְרָתָה מְשַׁמֵּיָּה – הֵלֵא אֲתָה הוּא
שֶׁאֲמַרְתָּ מִשְׁמוֹ דְּרַבִּי יִתְנָן, שֹׁטֵר חוּב שְׁלֹחַ בּוֹ, וְפָרְעָה, וְרוֹצֵה שׁוּב לְלוּת
מֵאוֹתוֹ אֲדָם סְכוּם כּוֹז, אֵינִי חוֹרֵר וְלִיָּה בּוֹ בְּאוֹתוֹ שֹׁטֵר, וְהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם
שֶׁכָּבֵד נִמְחָל שְׁעִפְּדוֹ – מִכִּיּוֹן וְכַבֵּר פִּרְעָה אֵת הַהִלּוּהָ הָרִאשׁוֹנָה, הִרִי שְׁמָה
שֶׁשִּׁיבַע בְּנִסּוֹ לִפְרָעוֹן הַהִלּוּהָ כְּבִיד בְּטֵל וְכִי מִשְׁמַח, וְאֵילוֹ עַל הִלּוּהָ
זֶה הָאֲחֵרֹנָה, לֹא נִכְתַּב שִׁיעֲבוֹד, וְנִמְצָא שֶׁהִלּוּהָ זֶה הִיא מְלוּהָ עַל פֶּה שֶׁאֵין
נִכְסֵי הִלּוּהּ מִשְׁתַּעֲבָדִים עֲבוּרָה, וְכֹאשֶׁר לֹא יִשְׁלַם הִלּוּהּ אֵת חוּבּוֹ, עֲשׂוּ
מְלוּהָ זֶה לְהִצָּא קִרְקַע שֶׁקֵּנוּ הַלְקוּחוֹת מֵאֵת הִלּוּהּ [בֵּין הַהִלּוּהָ לְגַבִּיָּה]
וְתִהְיֶה גִּיּוֹת קִרְקַע זֶה שֶׁלֹּא כְּדִין, שֶׁהִרִי אֵין שִׁיעֲבוֹד נִכְסִים מְלוּהָ עַל פֶּה,
כֹּאמֹר. וְיֵשׁ לְבַרֵּר בְּאִיָּה אוֹפֵן אִמְרָה רַבִּי יִתְנָן אֵת דְּבָרָיו, אֵיכָּתוּב – אֵימִתִּי
רָצָה הִלּוּהּ לְחוֹר וְלָלוּת בְּאוֹתוֹ שֹׁטֵר, אֵיכָּתוּב – אֲדָם נִמְרָה שֶׁהִלּוּהָ
הַשְּׁנִיָּה הִתֵּה לְמִקְרָא, וְלִיּוֹמָא חֲרָא – אוֹ לִיּוֹם שֶׁלֹּאֲחִרִי, מֵאִי אֲרָא – מִדּוּעָה
נִקֵּט רַבִּי יִחְזִין דְּבָרָיו 'שֶׁכָּבֵד נִמְחָל שְׁעִפְּדוֹ', תִּפְּשׁוּק לִיהִי שִׁישׁ לִפְסוֹל שֹׁטֵר
זֶה מִטַּעַם אַחֵר, דְּהִתָּה לִיהִי מוֹקְדֶּם – פִּסּוֹל שֶׁל שֹׁטֵר מוֹקְדֶּם, שְׁמוֹנֵה שֶׁל שֹׁטֵר
זֶה הוּא מוֹקְדֶּם מִזְמַן הַהִלּוּהָ, וְהִתְּנָן – הֵלֵא שְׁנִינִי בַּמִּשְׁנָה (שְׁבִיעִית פ"ה
מ"ה), שֹׁטֵר חוּב הַמּוֹקְדֶּם פִּסּוֹלִי, וְאִם כֵּן מִטַּעַם זֶה יֵשׁ לִפְסוֹל אֵת
הַשֹּׁטֵר, אֲלֵא לֹא – הָאֵם אֵין מְדוּבָר כֹּאן שֶׁהִלּוּהָ הַשְּׁנִיָּה הִתְקִימָה אֵף
הִיא בְּיוֹמָיָה – בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבּוֹ נִעֲשֶׂתָה הַהִלּוּהָ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּאֲחֵר
הַהִלּוּהָ הָרִאשׁוֹנָה, פִּרְעָה הִלּוּהּ אֵת חוּבּוֹ, וְעוֹד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹה בְּשִׁנְתָּהּ, וְעַל
כֵּךְ אֵנוֹ אוֹמְרִים שֶׁשֹּׁטֵר זֶה פִּסּוֹל מִשּׁוּם שְׁנִמְחָל שִׁיעֲבוֹדוֹ, וְלֹא מִשּׁוּם שֹׁטֵר
מוֹקְדֶּם, שֶׁהִרִי הַתֹּאֲרִיךְ הַנִּכְתָּב בּוֹ, אֲמַת הוּא לְגַבִּי שְׁנֵי הַהִלּוּהָ, אֲלֵא –
מוֹכַח מִכֵּךְ, פְּרָעִי אֵינִישׁ בְּיוֹמָיָה – פִּרְעָה אֲדָם חוּבּוֹ אֵף בָּיוֹם הַהִלּוּהָ עַצְמוֹ.
וְהִינֵנוּ שֶׁלֹּא כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ בִּשְׁם רַבִּי יִחְזִין שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים לָכֵךְ.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִי רַבִּי אֲסִי לְרַבִּי יִזְרָא, מִי קָא אֲמִינָא דְּלֵא פְּרָעִי
כָּלֵל – וְכִי אֲמַרְתִּי שֶׁלֹּא קִיָּם כָּלֵל מִצִּיאוֹת כּוֹז שֶׁפּוֹרַע אֲדָם אֵת הַהִלּוּהָ
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא כֵךְ אֲמַרְתִּי, אֲלֵא דְּלֵא שְׁכִיחִי אֵינִישׁ דְּפָרְעִי בְּיוֹמָיָה קָא
אֲמִינָא – כֹּל אֲמַרְתִּי הוּא רַק שֶׁלֹּא מַצִּיִּים בְּנֵי אֲדָם שֶׁפּוֹרְעִים בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם,

בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אווחין דף יז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קיא רש"י

חייב אתה ליתן לו. הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא דני פסק דין גמור
כי אם צא ותן לו וכן משמע במדבר (כ"ד ק"ט. וס) וקשה דבפ"ק
דסנהדרין (ק"ה ו' וס) אמרינן ד"ד גמר דין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי וי"ל
דהתם מקרי גמר דין לענף שאסור לבצעו לפי שיוע להיכן הדין נוטה:

רב כהנא אמר כשחייב מודה. תימא אי"ב
למה נקט הנפק במילתא דר' יוחנן
וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב
בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לזה
לא יחזיר דחיישנן לקנוגיא או לפשיטי
דספרא:

הפוענ אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום.
אינו נאמן לומר פרעתי מעשה
ב"ד קרי לה נפק שחייב לה אפי' לא כתב
בגוף מנה ומאתים ומזון דאשה והבנות
לאחר מותו וא"ת למה בותבין כתובה כיון
דבלא את כתובה נמי אין נאמן לומר פרעתי
וי"ל משום תוספת אבל מנה ומאתים
בגדיה בלא כתובה ותוספת נראה דאפי'
איה לה סדרי דהתנה לה נאמן לומר
פרעתי ואין ראיה מבבלת' דר' שבתאי
דההוה מהימן לומר פרעתי אי לאו דהחזק
כפרן דר' שבתאי ערב היה אבל בעל
שמן לא היה נאמן ואין ראיה נמי מדהני
לעיל (ק"ה ט) מצא כתובה לא יחזיר ומשמע
דלא יחזיר משום תוספת שדהה נאמן
לומר פרעתי דלגבי מנה ומאתים נמי
מפסיד דהא נאמן לומר פרעתי מנה מגו
דאי בעי אמר אלמנה נשאתיה אם אין לה
עדי היתומא או אם אין לה עדי קדושין
נאמן

אותו שלא נשבע (וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה אמרה קמיה דר' אבהו
אמר להו מסתברא מלתא דרבי אבין שנתחייב שבועה כב"ד אבל חייב עצמו שבועה [נאמן]
עבד איניש דמקרי ואמר אהדרה קמיה דר' אבין אמר להו אנא נמי כב"ד אמרי איתמר נמי
א"ר אבין א"ר אלעא א"ר יוחנן היה חייב לחבירו שבועה כב"ד ואמר נשבעתי והעדים מעידין
אותו שלא נשבע (וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה א"ר אפי' א"ר יוחנן המוצא
שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים אי משום כתב ללות
ולא לזה הא כתוב בו הנפק אי משום פרעון לפריעה בת יומא לא חיישנן א"ל ר' יודא לר'
אפי' מי א"ר יוחנן הכי הא אתה הוא דאמרת משמיה דר' יוחנן שטר שקלוה בו ופרעו אינו חוזר
ולזה בו שכתב נמחל שיעבורו אימת אילמא למחר וליומא חרא מאי אריא שכתב נמחל שיעבורו
תיפוק ליה דהוה ליה מוקדם ותנן שטר חוב המוקדמין פסולין אלא לאו ביומיה אלמא פרעי
איניש ביומיה א"ל מי קא אמינא דלא פרעי כלל דלא שכיחי איניש דפרעי ביומיה קא אמינא
רב כהנא אמר כשחייב מודה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא האי מפרע פרעיה והאי דקא
אמר לא פרעתי משום דקבעי מהדר למזפא ביה זמנא אחריתי ולפשיטי דספרא חייש קמ"ל
דאם בן מלוה גופיה לא שכתב סבר שמעי בי רבנן ומפסדי לי מאי שנא מהא דתנן מצא שטר
חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקמינא כשחייב מודה ומשום שמה כתב ללות
בניסין ולא לזה עד תשרי ואתי למפרע לקוחות מניסין ועד תשרי שלא כדון ולא אמרינן דא"כ
מלוה גופיה לא שכיב דא"ל כתוב שטר אחרניא בתשרי דדלמא שמעי רבנן ומפסדי לי אמרי
התם משום דאית ליה רווחא דקא מריף לקוחות מניסין ועד תשרי מינח ניהא ליה ולא אמר
ולא מידי הכא כיון דלית ליה רווחא דסוף סוף שטר אחרניא כתיב מאי איכא דקמריף לקוחות
בשטר שנמחל שיעבורו לא שכיב: אמר רבי חיאי בר אבא א"ר יוחנן הפוענ אחר מעשה ב"ד

ואמר לאחר זמן: פרעתי. ע"פ ב"ד: נאמן. ובשבעות היסות: בא מלוה. לפנינו
לכתוב לו אדרבא עליו אין בותבין ונתנין לו: אינו נאמן. לישבע אלא שכתבו
נשבע ונטל דכיון דתחילתו הוצרך לתובע לדין אין דרכו למהר לפרוע עד
שיפסקו דינו הפסק גמור: **ואמר פרעתי**. לאחר זמן ע"פ ב"ד: והעדים מעידים
אותו שלא פרע. כפנינו תבעו לפרוע לו

ע"פ ב"ד ולא פרעו הואיל ובפניהם העני
לעבור ע"פ ב"ד אינו נאמן שוב לומר
פרעתי שלא בעדים: הוחזק כפרן לאותו
ממון. שאין נאמן עוד עליו לומר החזרתי
ופרעתי עד שיפרע בעדים: לא הוחזק
כפרן. ונשבע שפרעו ואע"פ שלא פרעו
מיד כשקבעו בפני עדים ואין זה מעיז בב"ד
דכיון דלא פסקו לו פסק גמור נשמט ממנו
סבר כו: **אצמלא**. לבוש: הוחזק כפרן
לאותה אצמלא. עד שפרע: הוחזק כפרן
לאותה שבועה. לומר נשבעתי עד שישבע
כפנינו: כשנתחייב שבועה כב"ד. דכיון
התבעו בעדים לקיים דברי ב"ד ולא אבה
אינו נאמן לומר עוד קיימתי אחרי כן: אבל
חייב עצמו שבועה. שאמר לו אשבע לך
ותבעו בעדים ולא אבה ואחר כך אמר
נשבעתי נאמן ואע"ג דקמי עדים דחייב:
עבד איניש דמקרי ואמר. לא אעשה
מה שלא חייבתי ב"ד אלא אני בעצמי ואין
עדי סרבנות וחרקה אלא דחייב בעלמא:
וכתוב בו זמנו בו ביום. שביים שנמצא
נכתב: שכתב נמחל שיעבורו. מפרע
מלוה ראשונה ועל האחרונה לא נכתב
ותקיא לה מלוה על פה וטורף לקוחות
שלא כדון דאין מלוה על פה גובה מן
הלקוחות: אימתי. דפרעיה אימתי וחזר
ולזה אימתי: אי נאמן למחר. ולא ביום
שנכתב: וליומא חרא. שתי תיבות הן
וליום אחריו וקיצור סופרים הוא: תיפוק
לית. דאפילו נכתב על מלוה זו אחרונה
וכתוב בו יום מוקדם כזה הוה ליה השטר
מוקדם: דלא שכיחי [איניש] דפרעי
[ביומיה] קאמינא. להקרי לא חיישנן
למידי דלא שכיח ואי אתרמי הוצרכו לומר
דאין חזר ולזה בו: רב כהנא אמר. הא
דא"ר יוחנן יחזיר לבעלים: כשחייב מודה.
שלא פרע: שמעי בי רבנן. שנמחל
שיעבורו: ומפסדי לי. למטרף לקוחות
משום דשטרי חוב המוקדמין פסולין דכיון
דהאי דאוקמא הכי לית ליה עדי בחרטומי
זכין לו אף זה מן המוקדמין: מינח ניהא
לית. ברמאות ותלי נפשיה בספקא ואמר
דלמא לא שמעי ואיכא רווחא: מאי איכא
דמריף לקוחות. מה שרפא יש בזה שלא
יהא בשטר שיחזור ויכתוב לו והלא שניהם
ביום אחד הלקר בשטר שנמחל שיעבורו
לא שכיב: הפוענ אחר מעשה ב"ד. דבר
שהוא תנאי ב"ד בגוף כתובה ומזון האשה
והבנות הסוען ואמר פרעתי שלא בעדים
לא אמר כלום:

במקום

נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי וא"ת דבפרק אלמנה
ניזונית (מכוסות דף ק"ו) וס' ד"ס (יטוסים) בעי רבי יוחנן היא אמרה לא נתנו מזונות
ויתומים אמרו נתנו על מי להביא ראיה והא אית ליה הכא דלא אמר כלום
ויר"ל דהתם מיירי במזונות דלשעבר ולא בלהא:

לא אמר כלום. ולא במגו? במקום שאין

בוהבין כתובה או במקום שבוהבין

והש עדים שגשרה כתובה דאינו נאמן

לומר פרעתי אם יש לה עדי גירושין אלא

אפי' במקום שבוהבין כתובה ואינה

מציאה הכתובה אינו נאמן לומר פרעתי

אפי' אם היא מודה שהכתובה היא בידה

וגם הגט בידה נפרעת בעדי הגט גרידא

ואע"ג דבמה שגשאר שטר כתובה בידה

הוא מפסיד שאם תחזור ותתבע הכתובה

הוא יכתוב שובר שלא תגבה פעם שניה

ואפילו אם יפסיד שוברו יכול לומר

פרעתי מנה מגו דאלמנה נשאתיך אם אין

לה עדי היתומא או פרעתי הכל במגו דאין

את אשתי אם אין לה עדי קדושין אבל

עכשיו שהכתובה היא בידה תגבה שנית

מאתים אם יפסיד שוברו שכתוב בכתובה

בתולתא דא מ"מ נפרעת בעדי גירושין

לבר בלא חזרת כתובתה וגט דר' יוחנן

אית ליה פרק גט פשוט (כ"ט דף קפ"ה) וס' (כ"ט)

בוהבין שובר:

הוציאה גט ונאן עמו כתובה גובה

כתובתה. והכי פירושא דמתני' לר' יוחנן הוציאה גט אפי' עדי הגט ואע"פ שמודה שכתובה וגט בידה נפרעת בעדי הגט דבוהבין שובר הוציאה

כתובתה ונאן עמה גט פ' עדי הגט היא אומרת אבד גיטי שהלכו להם עדי הגט והוא אומר פרעתי ואבד שוברי שגשעו לי שלא תגבה שנית נאמן במגו דאי

בעי אמר לא גרשתיך וא"ת אם אמר לא גרשתיך יתחייב לה שאר כסות ונזונה ויר"ל דטענה חסין והודה לו בשעור פטור אף מן השעורין כדאינת בהמניה (כ"ט

דף ס"ה) והא דתניא בירוש' שני דיני גזירות (מכוסות דף ק"ה) האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרקת עד כדי כתובתה והתם שמה אם היה הבעל בפנינו היה מודה לדבריה

אבל אם היה אומר לא גרשתיך פטור אף מן המזונות וא"ת והכי מצי אמר לא גרשתיך הא אינה מהימנא דאמר רב המנוא אשה שאמרה לבעלה גירשני

נאמנת יש לומר אם תובעת כתובתה או אם יש קטטה בינו לבניה אינה נאמנת כמו במת בעלה דנאמנת ובהו הענין אינה נאמנת בפ' האשה שהלכה (מכוסות דף

קס"ה) וכן הסבקה ואילף שיראה להביא עדי הגט נפרעת אע"פ שיש לו מגו ואע"ג דבשילוחי הכותב (מכוסות דף קס"ה) פריך אי ליכא עדי גירושין במאי גביא

ליהמניה במגו היינו דוקא לרב דלית ליה דר' יוחנן דאמר הכא דלא אמר כלום אבל לר' יוחנן שיפה כחה קודם הסבקה שאינו נאמן לומר פרעתי לאחר הסבקה

נמי יש לפות כחה דלא יזעיל מגו שלו ואיירי בולה מתני' אף במקום שבוהבין כתובה ואפי' נמי מסיק בר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שבוהבין כתובה וקשה

דבפרק גט פשוט (כ"ט דף קפ"ה) אמר אביי אבד שוברי של זה יאכל הלה וחד' משמע דסבר דאין בוהבין שובר וא"ת הוציאה גט ונאן עמו כתובה אמאי נפרעת

הא כיון דמפסיד במה שגשאר שטר כתובה בידה כדפירש' לא יפרע עד שתוציא כתובה וקדשהו ויש לומר דאביי קבל דברי רבא דאמר עבד לזה לאיש מלכה

ובפרק המקנא (מכוסות דף ק"ו) וס' ד"ס (לח' דהתן אמרה נטמאתי שוברת כתובתה ופריך בגמ' ש"מ דבוהבין שובר אביי תני מקרעת דחויא בעלמא פק כלומר

מקרה לא תדוק שום רבא דאית ליה בוהבין שובר דחי התם במקום שאין בוהבין כתובה ושמואל דאית ליה אין בוהבין שובר ומוקי דר' מתני' פרק הכותב

במקום שאין בוהבין כתובה מצי סבר בר' יוחנן דלא אמר כלום והוציאה הגט היינו עדי הגט ואע"פ שפסיד בגט שגשאר בידה שאם לא היה בידה יכול לומר

פעם אחרת אם יפסיד שוברו לא גרשתיך אם אין לה עדי הגט מ"מ היא תאמר בעינא לאנסובי ביה דלית ליה דכתבין ביה גיטא דנן קרענהו באביי דבסמך

ותני כמו היכא דלא אפשר דכתבין שובר כדאינת בשילוחי הכותב (מכוסות דף קס"ה) וס' כתובה ונאן עמה גט שפך אירע שכתב לה ונאן עמה גט היינו עדי הגט לא

יפרע דנאמן לומר פרעתי מגו דלא גרשתיך וכן הסבקה ואילף גובה אפילו בלא עדי הגט כדפרישית לר"י ורב מוקי התם מתני' בין במקום שאין בוהבין כתובה

בין במקום שבוהבין כתובה וגביא מנה מאתים ע"י שטר גט וקדשין ליה דלא תיחיד ותגבי ביה וכתבין ע"ג גיטא דנן כו' ופליג אבביי דבסמך ותוספת ע"י

כתובה לבדה עם עדי הגט שלא יקא לו מגו דלא גרשתיך ופליג נמי ארבי יוחנן דאמר לא אמר כלום וגביא בעדי הגט גרידא:

אי לאו דדלאי לא חספא כו'. וא"ת וכי דרך למצא מרגליות תחת חרסי' ומפרש ר"ת דבכרקעית הים אבנים רחבות ונראות כחרסים ותחתיהן נמצאים המרגליות

ובהחובל (כ"ט דף ק"ה) נמי אמרין צללת במים אדירים והעלית בידך חרס:

אלמנה מן האירוסין במאי גביא. וא"ת אלמנה מן הנישואין ובמקום שאין בוהבין כתובה לפרוך במאי גביא אי לא אמרין דלא אמר כלום דמן האירוסין

אין יכול להוכיח דאית לה כתובה ולפרוך מן הנישואין במקום שאין בוהבין ויר"ל דבמקום שאין בוהבין אתי שפיר דאינו נאמן לומר פרעתי כיון דלא

נתקנה כתובה באותו מקום אלא במקום שבוהבין בשלמא אי לא נתקנה כתובה אלא בשביל תוספת אבל מנה ומאתים אינו נאמן לומר פרעתי להכי מן האירוסין

דאין לה תוספת לא תקנו כתובה אבל אי אף משום מנה ומאתים תקנו לכתוב כתובה דנאמן לומר פרעתי מן האירוסין נמי יקא נאמן לומר פרעתי ויתקנו

לכתוב כתובה:

מן האירוסין מנא ליה דאית לה כתובה. ולא מצי למיפשט מהא דתניא פ' מי שמת (כ"ט ד' סנה' המאסר את האשה בתולה גובה מאתים כו' דאיכא לרדיו' נמי

בדקתב לה וסיפא איצטריך ליה דתקני מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פרק האומר

(קדושין ד' ס"ה) וס' דקאמר היא אומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונתון לה כתובה והתם ע"כ לא כתב

לה דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין וכן מוכח פרק נערה (מכוסות ד' מ"ה) וכן אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא

או מן משנה ולא מן ממקראות האמוראים אי נמי הכי קבצי בגלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליתסון ולימא פרעתיך אבל בגרשה אף מן האירוסין

פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר אי נמי גרשה מן הנישואין במקום שאין בוהבין וקדשין הגט ונתובה אבייה גיטא דנן כו' ובמסקנא דסבר אביי כרבי

יוחנן הטוען כו' דלא אמר כלום אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה:

במקום שאין בוהבין כתובה. אלא סומכין על תנאי ב"ד ותגבה לעולם עד
שיוציא הבעל שובר דגט שמעיד שגירשה הוא מוכיח שהיבי הוא לה כתובה: **אי**
לא. נקט לה: **לא גביא.** אי משום דחיישנן דלמא הורא ומפסקא כתובה וגביא
וזמנא אחריתי א"נ משום דאי בעי אמר פרעתי: **לאו מלתא היא דאמרי.**

דבמקום שבוהבין שטר כתובה יכול לטעון

פרעתי דאם כן אלמנה מן האירוסין דאף

במקום שבוהבין אין בוהבין מן האירוסין:

במאי גביא. כתובה על כרחך בעדי מיתה

בעל: **למען.** יורש ולומר פרעתי:

כתבנה. שתקנו כתובה לארוסה והלא

הכל יטענו פרעתי: **גובה את הכל.** בין

כתובה של תנאי ב"ד דהיינו מנה לאלמנה

ומאתים לכתולה בין תוספת: **שלא כתב**

לה. את התוספת: **דקא גמי.** בדקתב לה

מיידי:

מאי

אבל במקום שבוהבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא אי לא לא גביא אלמנה מן האירוסין

במאי גביא בעדי מיתה בעל למען ולימא פרעתיך וכי תימא הכי נמי אם כן מה הועילו

חכמים בתקנתא א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ואלמנה מן האירוסין דאית לה

כתובה מנא לן אילימא מהא דתנן נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין ובין מן הנישואין

גובה את הכל דלמא היכא דכתב לה וכי תימא מאי למימרא לאפוקי מדרכי אלעזר כן עזרה

דאמר שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אצטריכא ליה דקא גמי דקתני גובה את הכל

אי אמרת בשלמא דכתב לה היינו דקא תני גובה את הכל אלא אי אמרת דלא כתב לה

מאי

כתובתה. והכי פירושא דמתני' לר' יוחנן הוציאה גט אפי' עדי הגט ואע"פ שמודה שכתובה וגט בידה נפרעת בעדי הגט דבוהבין שובר הוציאה

כתובתה ונאן עמה גט פ' עדי הגט היא אומרת אבד גיטי שהלכו להם עדי הגט והוא אומר פרעתי ואבד שוברי שגשעו לי שלא תגבה שנית נאמן במגו דאי

בעי אמר לא גרשתיך וא"ת אם אמר לא גרשתיך יתחייב לה שאר כסות ונזונה ויר"ל דטענה חסין והודה לו בשעור פטור אף מן השעורין כדאינת בהמניה (כ"ט

דף ס"ה) והא דתניא בירוש' שני דיני גזירות (מכוסות דף ק"ה) האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרקת עד כדי כתובתה והתם שמה אם היה הבעל בפנינו היה מודה לדבריה

אבל אם היה אומר לא גרשתיך פטור אף מן המזונות וא"ת והכי מצי אמר לא גרשתיך הא אינה מהימנא דאמר רב המנוא אשה שאמרה לבעלה גירשני

נאמנת יש לומר אם תובעת כתובתה או אם יש קטטה בינו לבניה אינה נאמנת כמו במת בעלה דנאמנת ובהו הענין אינה נאמנת בפ' האשה שהלכה (מכוסות דף

קס"ה) וכן הסבקה ואילף שיראה להביא עדי הגט נפרעת אע"פ שיש לו מגו ואע"ג דבשילוחי הכותב (מכוסות דף קס"ה) פריך אי ליכא עדי גירושין במאי גביא

ליהמניה במגו היינו דוקא לרב דלית ליה דר' יוחנן דאמר הכא דלא אמר כלום אבל לר' יוחנן שיפה כחה קודם הסבקה שאינו נאמן לומר פרעתי לאחר הסבקה

נמי יש לפות כחה דלא יזעיל מגו שלו ואיירי בולה מתני' אף במקום שבוהבין כתובה ואפי' נמי מסיק בר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שבוהבין כתובה וקשה

דבפרק גט פשוט (כ"ט דף קפ"ה) אמר אביי אבד שוברי של זה יאכל הלה וחד' משמע דסבר דאין בוהבין שובר וא"ת הוציאה גט ונאן עמו כתובה אמאי נפרעת

הא כיון דמפסיד במה שגשאר שטר כתובה בידה כדפירש' לא יפרע עד שתוציא כתובה וקדשהו ויש לומר דאביי קבל דברי רבא דאמר עבד לזה לאיש מלכה

ובפרק המקנא (מכוסות דף ק"ו) וס' ד"ס (לח' דהתן אמרה נטמאתי שוברת כתובתה ופריך בגמ' ש"מ דבוהבין שובר אביי תני מקרעת דחויא בעלמא פק כלומר

מקרה לא תדוק שום רבא דאית ליה בוהבין שובר דחי התם במקום שאין בוהבין כתובה ושמואל דאית ליה אין בוהבין שובר ומוקי דר' מתני' פרק הכותב

במקום שאין בוהבין כתובה מצי סבר בר' יוחנן דלא אמר כלום והוציאה הגט היינו עדי הגט ואע"פ שפסיד בגט שגשאר בידה שאם לא היה בידה יכול לומר

פעם אחרת אם יפסיד שוברו לא גרשתיך אם אין לה עדי הגט מ"מ היא תאמר בעינא לאנסובי ביה דלית ליה דכתבין ביה גיטא דנן קרענהו באביי דבסמך

ותני כמו היכא דלא אפשר דכתבין שובר כדאינת בשילוחי הכותב (מכוסות דף קס"ה) וס' כתובה ונאן עמה גט שפך אירע שכתב לה ונאן עמה גט היינו עדי הגט לא

יפרע דנאמן לומר פרעתי מגו דלא גרשתיך וכן הסבקה ואילף גובה אפילו בלא עדי הגט כדפרישית לר"י ורב מוקי התם מתני' בין במקום שאין בוהבין כתובה

בין במקום שבוהבין כתובה וגביא מנה מאתים ע"י שטר גט וקדשין ליה דלא תיחיד ותגבי ביה וכתבין ע"ג גיטא דנן כו' ופליג אבביי דבסמך ותוספת ע"י

כתובה לבדה עם עדי הגט שלא יקא לו מגו דלא גרשתיך ופליג נמי ארבי יוחנן דאמר לא אמר כלום וגביא בעדי הגט גרידא:

אי לאו דדלאי לא חספא כו'. וא"ת וכי דרך למצא מרגליות תחת חרסי' ומפרש ר"ת דבכרקעית הים אבנים רחבות ונראות כחרסים ותחתיהן נמצאים המרגליות

ובהחובל (כ"ט דף ק"ה) נמי אמרין צללת במים אדירים והעלית בידך חרס:

אלמנה מן האירוסין במאי גביא. וא"ת אלמנה מן הנישואין ובמקום שאין בוהבין כתובה לפרוך במאי גביא אי לא אמרין דלא אמר כלום דמן האירוסין

אין יכול להוכיח דאית לה כתובה ולפרוך מן הנישואין במקום שאין בוהבין ויר"ל דבמקום שאין בוהבין אתי שפיר דאינו נאמן לומר פרעתי כיון דלא

נתקנה כתובה באותו מקום אלא במקום שבוהבין בשלמא אי לא נתקנה כתובה אלא בשביל תוספת אבל מנה ומאתים אינו נאמן לומר פרעתי להכי מן האירוסין

דאין לה תוספת לא תקנו כתובה אבל אי אף משום מנה ומאתים תקנו לכתוב כתובה דנאמן לומר פרעתי מן האירוסין נמי יקא נאמן לומר פרעתי ויתקנו

לכתוב כתובה:

מן האירוסין מנא ליה דאית לה כתובה. ולא מצי למיפשט מהא דתניא פ' מי שמת (כ"ט ד' סנה' המאסר את האשה בתולה גובה מאתים כו' דאיכא לרדיו' נמי

בדקתב לה וסיפא איצטריך ליה דתקני מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פרק האומר

(קדושין ד' ס"ה) וס' דקאמר היא אומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונתון לה כתובה והתם ע"כ לא כתב

לה דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין וכן מוכח פרק נערה (מכוסות ד' מ"ה) וכן אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא

או מן משנה ולא מן ממקראות האמוראים אי נמי הכי קבצי בגלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליתסון ולימא פרעתיך אבל בגרשה אף מן האירוסין

פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר אי נמי גרשה מן הנישואין במקום שאין בוהבין וקדשין הגט ונתובה אבייה גיטא דנן כו' ובמסקנא דסבר אביי כרבי

יוחנן הטוען כו' דלא אמר כלום אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה:

בבא מציעא דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיג

לפי שלא היו כותבים כתובה אחרי האירוסין, אלא רק אחרי הנישואין.
במא' גביא – במה תגבה את כתובתה הרי אין לה שטר כתובה, ועל כרחך
שגובה בעד' מיתת בעל – עדים שמת חתנה מן האירוסין ועל פיהם גובים
בית דין כתובתה מיורשי הבעל. אולם אם כן, למעון הירוש' ולימא
פרעתיא – ויאמר 'פרעתי את כתובתה' ויפטר מלשלמה. וכי תימא הכי
נמי – ואם תאמר שאכן על ידי טענה זו יפטר הירוש' מן הכתובה, אם כן
מה הוצילו חכמים בתקנתן שתקנו כתובה לארוסה, הלא תמיד יוכל
לטעון הבעל או יורשיו פרעתי, ונמצא שהאשה אינה מקבלת כתובתה.
מוכח מכאן, שאף במקום שכותבים כתובה, גובים כתובתה מן הבעל ואינו
יכול לטעון פרעתי גם אם אין האשה מוציאה את השטר, ולכן באלמנה מן
האירוסין אין היורשים יכולים לטעון פרענו אלא אם כן יש להם שובר.
הגמרא מקשה על חזרת אביי אמר ליה מר קשישא בריה – בנו דרב
חסדא לרב אשי, ואלמנה מן האירוסין שאמרנו דאית לה כתובה, מנא
לן – מנין לנו שיש לה כתובה, אלימא – אם נלמד זאת מהא דתנן – ממה
ששנינו בכתובות (נד:), אשה שנתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין
ובין מן הנישואין גובה את הכל, גם את הכתובה שתקנו לה חכמים וגם
את התוספת שהתחייב לה בעלה, ומוכח שיש כתובה מן האירוסין, יש
לדחות, דלמא – יתכן שדין זה שגובה את הכל, הוא רק הימא – היכן דכתב
לה כתובה מעצמו, אבל חכמים לא תיקנו כתובה, ואין להוכיח מכאן שיש
כתובה מן האירוסין. וכי תימא – ואם תאמר, שאי אפשר להעמיד את
המשנה כשכתב לה מעצמו לפי שאם כן יקשה מאי למימרא – מה החידוש
במשנה, הרי פשוט שאם התחייב לה כתובה הוא חייב לשלם, על כך יש
להשיב שהחידוש הוא לאפוקי מדרב' אלעזר בן עזריה – להשימענו שלא
כדעת רבי אלעזר בן עזריה, דאמר, שלא כתב לה תוספת כתובה אלא על
מנת לכונסה – כדי שתיכנס ברצון לחופתה, ואינה גובה תוספת זו מן
האירוסין כיון שלא כנסה, ולכן אצטרביא ליה – הוצרך התנא במשנה
להשימענו שגובה כל מה שכתב לה בכתובתה.
מוכיחה הגמרא: דיקא נמי – יש לדייק מלשון המשנה שמדובר שכתב לה
מדעתו את כתובת האירוסין, דקתני – שהרי כתוב גובה את הכל, אי
אמרת בשלמא – אם אכן נאמר שמדובר דכתב לה מרצונו, היינו דקא
תני – וזהו שאמרו במשנה שגובה את הכל, דהיינו כל מה שנתחייב לה
מדעתו בכתובתה. אלא אי אמרת – אולם אם נאמר שמדובר באופן דלא
כתב לה את הכתובה מדעתו אלא היא תקנת חכמים ומתנאי כתובה,

לא אמר כלום וחייב לשלם. מאי טעמא – מהו הטעם שאינו נאמן, משום
שכל מעשה בית דין – חיוב ממון החל על פי תקנת חכמים, נחשב כמאן
דנקיט שמרא בידיה דמי – כאילו התובע מחזיק בידיו שטר חוב חתום על
כך, ולכן הנתבע אינו נאמן לומר פרעתי אם אין לו עדים.
שואלת הגמרא: אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן, וכי לא משנתינו
– משנה מפורשת היא זו, שמעשה בית דין דינו כשטר. וכפי ששנינו
בכתובות (פח:), גירש אדם אשה, והיא תובעת כתובתה, אם הוציאה בפני
בית הדין את הניט, ואין עמו כתובה, שלא הוציאה איתו את שטר
הכתובה, גובה כתובתה והבעל אינו יכול לטעון פרעתי את הכתובה
והחזרת לי את שטר הכתובה וקרעתי אותו, משום שתנאי הכתובה, מעשה
בית דין הוא. מוכח שכתובה שהיא 'מעשה בית דין', גובים אותה כאילו
כתובה בשטר, וקשה מה חידש רבי יוחנן בדבריו.
משיבה הגמרא: אמר ליה רבי יוחנן ובלשון משל ואי לא דדלאי לך חספא
לא משכחת מרנתיא תותה – אם לא שהייתי מגביה לך חתיכת חרס, לא
היית מגלה את המרגלית היקרה שתחתיה. כלומר, וזה באמת החידוש
שבמשנה שמעשה בית דין גובים אותו כאילו כתוב בשטר, ואחר שאמרתי
דין זה למדת שזהו טעם המשנה בכתובות.
הגמרא מביאה קושיא על הדברים: אמר אביי, מאי – מהי מרנתיא זו,
דלמא – הלא יתכן שבמקום שאין בותבין כתובה עסקינן, וסומכין על
תנאי בית דין שבכל נישואין ישנה התחייבות לכתובה, ולכן האשה אינה
צריכה להראות את הכתובה, דנט היינו כתובה – שהגט הוא בעצם שטר
הכתובה, שכיון שאין כותבים כתובה הגט מעיד על חיוב הכתובה ואינה
צריכה להראות את הכתובה כדי לגבותה, ורק אם הבעל הוציא שובר
שאכן שילם לה כתובתה, לא ישלם יותר. אבל במקום שבותבין כתובה,
אי נקיטא כתובה גביא – אם מחזיקה האשה בידה כתובה, גובה. ואי לא
– אם אין בידה כתובה, לא גביא – אינה גובה, משום שהבעל יכול לומר
שכבר פרע את הכתובה וקרעה. ואין להוכיח מהמשנה בכתובות שסתם
מעשה בית דין הוא כמו שנכתב בשטר.
אביי דוחה את שאלתו: הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי – חזר אביי
מדבריו ואמר שאינם נכונים, משום דאי סלקא דעתך – אם אכן נאמר
שבמקום שאין בותבין כתובה עסקינן, ולכן גובה כתובתה בלא שטר
כתובה, אבל במקום שבותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא – אם יש
בידה כתובה גובה, ואי לא – ואם אין בידה כתובה, לא גביא – אינה גובה,
מה נאמר באלמנה שמת בעלה מן האירוסין ולא נשאה, שאין לה כתובה

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמ' ב

אירע ששילם ולא נזהר לשמור שטרו יפסיד ולכן יחזירו את השטר למלוה.
אלא אמר רבא, מתניתין שכל מעשה בית דין לא יחזיר, דנה רק בשטר
חלואתא ואדרבהא כדלעיל, אך לא בשטר חוב, וברב' וירא שהעמיד
כן כאמור למעלה.
הגמרא עוסקת בענינו של כפרן: ובפרן – הכופר בחובו, הואיל ואמא לידן
– כיון שבא לדינו ועסקנו בדינו, ניקא ביה מלתא – נאמר בו דבר הלכה
אחר. דאמר רב יוסף בר מנימי, אמר רב נחמן, אמרו לו בית דין לכפרן
צא תן לו למלוה את החוב שתובע ממך

מעשה בית דין, והיאך אמר רבי אבהו שאין מחזירין אותו. אמר ליה, דמיא
ברי – ירמיה בני, לא כל מעשה בית דין שונים שיחזירם לבעליהם, אלא
אימתי אנו אומרים כך, בגון שהוחזק הלוח כפרן – שכבר כפר בהלוואה
(ואחרת) שלוח בעבר, וכיון שכפר פעם אחת שוב איננו נאמן לומר פרעתי,
ורק לגבי מקרה זה שנינו שיחזיר את השטר למלוה. אולם היכן שלא הוחזק
כפרן, לא יחזירו למלוה.
אמר רבא, ומשום דהוחזק כפרן דאמא תו לא פרע כלל – וכי משום
שהוחזק פעם אחת לכפרן לפיכך אין חוששים כלל שפרע את חובו, ואם

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמ' א

ביניהם, והתחייבו לקבל עליהם את פסק דינם, והדין הוא (סנהדרין פ"ג
מ"א) שכל בעל דין בוחר לו דיין אחד, וכותבים בשטר, וזה – פלוני בעל הדין
בוחר לו אהר – בירר לו דיין אחד את פלוני, וזה – ופלוני בעל הדין שכנגדו
בוחר לו אהר – בירר לעצמו דיין אחד את פלוני, ולאחר שכתבו את
שמות הדיינים שביררו לעצמם בשטר, שוב אין אחד מהם יכול לחזור בו
ולברור לו דיין אחר.
שנינו במשנה: וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר:
הגמרא מביאה מעשה שקשור לדין זה של משנתינו: הווא גיטא דאשתכח

ביניהם, והתחייבו לקבל עליהם את פסק דינם, והדין הוא (סנהדרין פ"ג
מ"א) שכל בעל דין בוחר לו דיין אחד, וכותבים בשטר, וזה – פלוני בעל הדין
בוחר לו אהר – בירר לו דיין אחד את פלוני, וזה – ופלוני בעל הדין שכנגדו
בוחר לו אהר – בירר לעצמו דיין אחד את פלוני, ולאחר שכתבו את
שמות הדיינים שביררו לעצמם בשטר, שוב אין אחד מהם יכול לחזור בו
ולברור לו דיין אחר.
שנינו במשנה: וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר:
הגמרא מביאה מעשה שקשור לדין זה של משנתינו: הווא גיטא דאשתכח

מאי גובה את הכל, הלא רק מנה ומאתים שהם תקנת הכתובה, הוא
 דאית לה – זהו מה שיש לה בכתובתה, שמאחר שהוא עצמו לא הוסיף לה
 כלום, לא שייך כאן לשון 'הכל' שמשמעותו שיש עיקר ותוספת. ועל כרחק
 מדובר במשנה זו שכתב לה מרצונו, ואין להוכיח מכאן שלא למנה מן
 האירוסין יש כתובה מתקנת חכמים.

מביאה הגמרא ראייה נוספת שיש חיוב כתובה מן האירוסין: ואלא מדרבנן
 – מכך שנשנה רב תימא בר אמי, אשתו ארוסה שמתה, לא אוגן – אין חל
 על הארוס דין אונן להיאסר באבילות קדשים כדין בעל שמתה אשתו, ולא
 ממשא לה אם הוא כהן, שכיון שעדיין לא בא לידי קירוב בשר, אינה
 נחשבת 'שאר', וכן היא – ארוסה שמת בעלה, לא אוננת עליו, ולא
 ממשא לה – בין כהנת ובין ישראלית אין עליה מצוה להיטמא לו, ואף
 שלשבעת הקרובים מצוה להיטמא ולהתעסק בקבורתם, אין אמור דין זה
 כי אם על אשתו הנשואה ולא הארוסה, וכן אם מתה הארוסה, הארוס אינו
 יורשה, משום שאינה נחשבת 'שאר', אולם אם מת הוא – הארוס, גובה
 הארוסה את כתובתה. מבואר אם כן בבביתא זו שיש כתובה לארוסה
 מעיקר הדין.

דוחה הגמרא: דלמא מדובר דכתב לה מרצונו, ולכן גובה כתובתה. וכן
 תימא – ואם תאמר לשאול, אם אכן מדובר דכתב לה להתחייב מרצונו,
 מאי למימרא – מה החידוש בדבר, יש להשיב על כך, שאכן דין פשוט הוא
 ואין צריך לשנותו, ואך את הדין שאם מתה, הארוס אינו יורשה,
 איצטמריא ליה – הוצרכה הברייא להשמיענו, ומשום כך שנה התנא אף
 את דין הכתובה כשמתה היא.

מאחר ואין הוכחה שיש כתובה מן האירוסין מתקנת חכמים, הרי שבהכרח
 מה שחזר אביי מדבריו (לעיל יז:) לחלק שבמקום שכותבים כתובה ואין
 הכתובה ביד האשה יוכל הבעל לטעון פרעתי אף שהוא מעשה בית דין,
 הוא לא משום שאם כך כיצד תגבה אלמנה מן האירוסין, שהלא אין לנו
 מקור כלל לכך שיש לה כתובה. לפיכך במארת הגמרא שההכרח של אביי
 לחזור בו מדבריו הוא ממקום אחר: אלא אביי מנופה דמתניתין קא תדר
 ביה – אביי שחזר בו מהחילוק בין מקום שכותבים כתובה למקום שאין
 כותבים, ושבשניהם גובה האשה כתובתה, ומשום שהטוען אחר מעשה בית
 דין לא אמר כלום, הוא מדברי המשנה עצמה שהביאה הגמרא (לעיל יז:).
 'הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה'. דאי סלקא דעתך – שאם
 עולה על דעתך לומר שמשנה זו, שמבואר בה שגובה ללא כתובה, במקום
 שאין בו כתבין כתובה עסקינן, והטעם שאין הבעל יכול לטעון שפרע אינו
 משום שאין טוענים אחר מעשה בית דין, אלא משום דגט תינינו בכתובתה
 – שהגט שעמו מתגרשת משמש גם כשטר הכתובה, יש להקשות, אטו גט
 מנה מאתים כתיב ביה – וכי מוזכר בגט חיוב הכתובה של מנה או מאתים
 שנוכל לומר שכאשר אוחות האשה את הגט יש בכך הוכחה שלא נפרע
 חיוב זה. וכן תימא – ואם תאמר ליישב שאכן יש הוכחה בגט על חיוב
 הבעל, וזאת מפנין דתקינן רבנן למנא לה – שתיקנו חכמים כתובה
 למתגרשת, כמאן דכתיב ביה דמי – נחשב הגט כאילו כתוב בו חוב
 הכתובה, עדיין קשה, אף אם יש בכך הוכחה על עיקר החיוב, מכל מקום
 הרי יוכל הבעל למעון ולימור – ולימור! פרעתי את הכתובה, וכאשר יטען
 כן אין בגט הוכחה שלא כדבריו. וכן תימא – ואם תאמר שיש להוכיח אף
 זאת שלא פרע, ומשום דאמרין ליה לבעל, אי כדברין שפרעתי את
 כתובתה איבעי לך למיקרעיה – היה לך לקרוע את הגט, ומכך שהגט
 עדיין בידה של האשה, מוכח שלא פרעת אותו, אין זו הוכחה כלל, כיון
 דאמר לן – ישיב לנו הבעל, לא שכתבתי – לא הניחה לי האשה לקרוע את
 הגט, שאמרה, בעינא לאנסובי ביה – רצוני להינשא לאחר ולכן צריכה
 אני את הגט להוכיח על הגירושין. וכן תימא – ואם תאמר שמכל מקום
 ניתן להוכיח ממה שהגט בידה שלא פרע, ואין הבעל יכול לטעון שלא קרע
 את הגט בכדי שישאר בידה להוכחה על הגירושין, משום שאמרין ליה –
 אמורים אנו לבעל, איבעי לך למיקרעיה – היה לך לבקש לקרוע את הגט,
 ומכתב אנכי, ולכתוב עליו, גיטא דנן דקרענוהו – גט זה שפרענו לא
 משום דגיטא פסולה הוא, אלא כי מיבי דלא תנבי ביה ומנא אתריתי
 – כדי שלא תגבה בו פעם אחרת, ושבו נוכיח מכך שהגט בידה שאכן לא
 פרע, אין זו הוכחה, מכיון ששייב על כך הבעל, אטו כל דמנבי ביה דינא
 מנבי – וכי כל גביית חוב נעשית בבית דין, הלא יתכן שגבתה את הגט שלא
 בבית דין ולא היה שם מי שיכתוב כך, ומשום כך לא הניחה לי האשה

לקרוע את הגט. ואם כן אין הוכחה מהגט עצמו על כך שלא נפרע הכתובה,
 ויש לחזור ולהקשות כיצד תגבה האשה את כתובתה עם הגט שבידה הלא
 יטען הבעל שכבר פרע את הכתובה. ועל כרחק מה שאין הבעל יכול לטעון
 שפרע הוא כדברי רבי יוחנן שהטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום,
 ומשום כך חזר בו אביי מדבריו:

משנה

המשנה ממשיכה לדון בענייני השבת אבידה בשטרות: מציא גיטא נשיא,
 ושרטות שחרורי עבדים, או שמצא דייטנין – שטרי צוואת שכיב מרע
 ו-חולה מסוכן העומד למות, שכתוב בהם שצויה בשעת חליו לתת נכסיו
 לפלוני, או אם מצא שטר מתנה – של בריא, ושוברין – שובר שכתב
 המלוה ללוה לראיה שפרע לו כל החוב או מקצתו, בכל שטרות אלו הדין
 הוא שתרי זה לא יחזיר את השטר, לא לכותב השטר ולא למי שנכתב
 עבורו, שהמציא גט לא יחזירו לא לבעל ולא לאשה, וכן לא יחזיר את שטר
 השחרור לעבד, ואת שטר המתנה של השכיב מרע או של הבריא לא יחזיר
 למקבל, ואת השובר לא יחזיר לא ללוה ולא למלוה, משום שאני אומר –
 שיש לחשוש ולומר שמא כתובין היו שטרות אלו על מנת למסרם, וחזר בו
 הכותב ונמלך עליהן שלא לתתן, וממנו נפלו, ולכך אין להחזירם לזה
 שנכתב השטר עבורו:

גמרא

מדייקת הגמרא: מבואר במשנה שטעמא – הטעם שאין מחזירים לאשה את
 הגט שנמצא, הוא משום שיש לחשוש דנמלך שלא לתתן – שמא נמלך
 הבעל לבסוף שלא לגרש את אשתו, ומשמע דא – אך אם אומר הבעל
 לאלו שמצאו את הגט, תנו עתה את הגט לאשתי, שרצוני לגרשה, נותנין
 לה את הגט ומתגרשת בו, ואפילו אם נמצא הגט לזמן קרובה – זמן רב
 לאחר שנאבד, ואין חוששים שמא גט זה כתבו אדם אחר שהיה שמו ושם
 אשתו שוים לשם הבעל והאשה שלפנינו.

הגמרא מקשה על הדיוק ממשנתנו ממשנה אחרת: ורמינהו – ויש
 להקשות על דיוק זה ממה ששנינו בגיטין (כו.), שלח המכיר גט ואבד
 המינו ושוב מצאו, אם מציאו לאלתר – זמן מועט לאחר שאבד, כשר הגט
 לגרש בו, אך אם לא – אם לא מצאו אלא לאחר זמן, פסול לגרש בו, שיש
 לחשוש שמא גט זה שנמצא אינו אותו הגט שאבד אלא כתבו אדם אחר.
 ומבואר שאין לגרש באותו הגט ושלא כמו שמשמע ממשנתנו שיכול
 לגרש בו, אף כשנמצא לאחר זמן.

רבה מתרץ סתירת המשניות: אמר רבה, לא קשיא, כמאן, במסכת גיטין
 מדובר במקום שהשיירות מאותו מקום הכתוב בגט מצויות, ולכך יש
 לחשוש שמא אכן גט זה שנמצא אינו של אדם זה אלא של אדם אחר,
 ואילו כמאן במשנתנו מדובר במקום שאין השיירות מצויות, ולכך אין
 לחשוש שמא אדם אחר כתב את הגט, שהרי אין מצוי שיבוא הגט מאותו
 מקום לכאן.

מוסיפה הגמרא בדעת רבה: ואפילו במקום שהשיירות מצויות, שאמר
 שאין מגרשים בגט זה שמא אדם אחר כתבו, והוא – דין זה הוא דווקא
 באופן שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחר – שידוע לנו שבעיר
 שהזכירה בגט ישנם שני אנשים ששמותיהם שוים וכגון שקראו לשניהם
 'יוסף בן שמעון', וכן שמות נשותיהם שוים, ולכך יש לחשוש שמא גט זה
 נכתב על ידי האחר ונפל ממנו, אך אם לא הוחזקו בעיר ההיא שני אנשים
 ששמותיהם שוים, אין לחשוש שמא אכן יש שם אדם נוסף ששמו כן, וכן
 אין לחשוש שמא יש עיר נוספת במקום אחר ששמה כשם העיר הכתובה
 בשטר, שכיון שלא החזקו לפנינו כן, תולים אנו שאותו אדם הנמצא לפנינו
 הוא זה שכתב את הגט וממנו נפל. דאי לא תימא הכי – שאם לא תאמר
 כן, קשיא דרבה אדרבה – יקשה סתירה מדבריו רבה במקום אחר על
 חילוקו שחילק כאן, שכן היה מעשה דההוא גיטא דאשכתב פי דינא דרב
 הונא – שנמצא בבית דינו של רבי הונא גט שהובא לבית הדין כדי לקיים
 החתימות. דתהו כתוב ביה – והיה כתוב בו שנכתב בשווייה דעל
 רבים נהא – בעיר 'שוירי' שעל יד נהר 'רכיס', ולאחר שקיימתי בא אדם
 ששמו ושם אשתו היו כשמות שנכתבו בגט, ואמר שממנו נפל הגט, ולא
 החזקו באותו המקום שיש אדם נוסף ששמו כשם הכתוב בגט שנמצא,
 ואמר רב הונא, אף שבעיר שוירי לא החזקו אדם נוסף בשם זה, מכל מקום

רעש"י

אָמַר גַּם מִנֵּה וּמֵאֲתָיִים כְּתִיב בִּיהִי תִימָה יְחִי מוֹכֵחַ דֹּאֲפִילוּ בְּמָקוֹם שְׂבוּתִיבִן
כְּתוּבָה דְּגִבְיָא אָפִי כִי לֹא נִקְיָא כְּתוּבָה דְּלֵמָא הָכָא בְּמָקוֹם שְׂאִין
כּוּתִיבִן וְגִבְיָא בְּשִׁטֵּר גַּם וְכּוּתִיבִן בְּגִט שְׁטָרָא דִּנֵּן כ' דְּקִסֶּר (רָכָא) וְרַב ב'פ'
הַכּוּתִיב (מִסּוּטוֹת דף קנ"ט) וְאִבְיָי נְמִי לֹקְמָא הִכִּי אִי נְמִי נֻקִּי בְּמָקוֹם שְׂאִין כּוּתִיבִן

קרעקו משום דבעיא לאנסובי ביה ויהי
 7 כמו היבא דלא אפשר דכותבין שובר אכל
 במקום שכותבין בתובה לא יפרע עד
 9 שתוציא שטר בתובה מידה אם משום
 10 שיהא נאמן לומר פרעתי אלא כרבי יוחנן
 11 או משום דאין כותבין שובר ועוד כיון דמן
 12 אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין
 13 לא בעי לאוכחתי כמו שפי' לעיל (דף ע"ד ד"ס
 14 אלתא) איך מוכח מדרשה מן הנשואין
 15 במקום שאין כותבין כיון דגט לאו היינו
 16 בתובה ומשום דבעיא לאנסובי ביה
 17 פשיטא דאין נאמן לומר פרעתי כיון דלא
 18 ניתקנה כתובה באותו מקום וי"ל דלצבי
 19 מתניתין קשייתא דתנן כתובה ראין עמה
 20 גט אלמא במקום שכותבין בתובה עסקין
 21 דאין סברא להעמיד שכן איירע שכתב לה
 22 בעבור אהבתה לכך פריך כיון שיש לה
 23 בתובה ואין מוציאה רק גט ויכאן פרעתי
 24 אלא ודאי לא אמר כלום בתובה שובר:
 25 ה"א אמר תנו נותנין ואת"ל מגלן דלמא
 26 אפילו אמר תנו אין נותנין והא
 27 דקתני נמלך דה"ק ונמלך שלא ליתנן
 28 ותממת כן לא חשש לשמור ונאבד
 29 ועכשיו רוצה לחזור ולגרשה דסבר שזהו
 30 הגט שצבד ממנו ואמר תנו ואפילו הכי
 31 אין נותנין דשפטא אין זה גטו אלא נפל
 32 מאחר ששמו בשמו אכל לא נמלך
 33 לכתחילה מלגרשה וגרשה מחזירין לה
 34 הגט בראיה אפי' אינו שלה וי"ל דדיק
 35 מדלא קתני בתובים הוי ולא נתנן ומדקתני
 36 נמלך משמע שחושש שמו אינו רוצה
 37 עתה לגרשה אכל אם אמר תנו לה
 38 נותנים ואין לחוש שמא מאחר נפל ואת"ל

וּמִגֵּן וְאִפִּי לִזְמַן מְרֻבָּה דְלָמָּא לְאַלְתֵּר דְּוָקָא כּוּדְרִיר ר' יִזְרָא לְקַמֵּן וְר' יִזְרָא
גּוֹפִיָּה מִגֵּן דִּיחֲזִיר לְאַשֶׁה אֶפְּיִלוּ לִזְמַן מְרֻבָּה וּמִמָּה פִּשְׁט לֹא דְבְּרִייתָא קָאָמֵר
לִזְמַן מְרֻבָּה יוֹתֵר מִמַּתְנִי וְר"ל דְּמִבְּרִיתָא מִשְׁמַע דְּבוֹמָן שְׁהִבְעַל מוֹדָה יִחֲזִיר

42 וְהָיָה גִּפְתָּהוּ אֲתָא לְאִשְׁמוּעִין
43 וְהָיָה אֲתָא לְאִשְׁמוּעִין אִם אֲמַר תְּנוּ נִחוּתִין וְהָיִינוּ אִפְּי' לִזְמַן מְרֻבָּה
44 אֲמַר תְּבוּ בְּנִינִן וְלֹא תְנוּ עַד תִּשְׁרִי בְּדִפְרִיר לִקְצֹן (ד' יג.) וְכֵן לִקְצֹן מִמֶּנּוּ (פ' דִּפְרִיר
45 דָּלָא חִישְׁינִין דְּלָמָא תְּבוּ בְּנִינִן כִּי וְיָל דִּסְל' כְּבִמָּאן דְּאֲמַר אִין לְבַעַל פִּירוּת
46 טִרְפָּה וְעוֹר יָל דְּרִבִּי יוֹרָא דִּינִין אִפְּי' לִזְמַן מְרֻבָּה מִמֶּנּוּ בְּשֵׁם שְׁהַבַּע מוֹדָה
47 צ' לִשְׂרָאִיָּה הַנּוּט בְּקֻדָּה דִּיאַל אִרְאִינָא אִיכ' בִּמְהָ אִין יִדְעִין שְׁהַבַּע לֹאֲלֹתֵר
48 זָלָא אֲפִילוּ אִי גִישָׁה הוּא זָה נִיחָן לָהּ לֹאֲרִיאָה וְאִין חֲבַעַל מוֹדָה נְמִי אֲמַאי לֹא
49 מִבְּעַל נָפַל וְעוֹדִין אִין גִּישָׁה תְּתַגְרֹשׁ עִתָּהּ בְּהַחֲזוֹתָהּ הַנּוּט וְלֹא חִישְׁינִין שְׂמָא
50 הָאִשָּׁה וְרַבָּה דִּינִין דְּמַנְתִּי' נְמִי אִפְּי' לִזְמַן מְרֻבָּה דְּמִינִי דִּשְׁרִי חֲלִיצָה וְנִיאִינוּן
51 לָהּ לֹאֲרִיאָה אֲפִילוּ אִינוּ שְׁלָה אֲלֵא מִיִּידִי שְׁלֵא אִרְאִינוּ בְּקֻדָּה וְאִין לֹא יִדְעִין
52 מוֹקֵר לָהּ דְּוִינִינִן דִּסְטָפִי: כִּשְׁר. אֲפִילוּ אֲבִי דְּחִישִׁי לְתִרִי יִתְחַק אֲפִילוּ
53 שֶׁל דְּהִתָּה וְיָן כְּמוֹ לִזְמַן מְרֻבָּה דְּלִי שְׁרִי הֵתִם לֹאֲלֹתֵר:

הַחֲזֹקוֹק דְּהִשְׁתָּא הָיוּ דְחִמְיָא דְסִיפָא דְכָל מַעֲשֵׂה ב"ד דְּמִיירִי בְּהִי יו"ל דְּעֹבְבָא
 יִר אָפִי שְׂרִירוֹת מַצְוִיּוֹת וְהָבָא אֲשַׁמְעֵנּוּ דָאם הַחֲזֹקוֹק נִמְי חֲזִיר אִם אֵין שְׂרִירוֹת
 בִּין שְׁאֵנוּ יוֹדִיעִים שְׁוֹה אֲבֵר טַ כֵּאן אֵין לַחֲשׂוֹ שְׁוֹם הָאֲמָר אִיבֵר בִּין שְׁאֵין
 עֵין אֵין הָגֵט כְּמִי רַע שְׂרִידָא מוֹכִיחַ מַתְּבוֹב שְׁוֹמ שֵׁל וְהַ כְּמוֹכָהּ פֶּרֶק כָּל הָגֵט
 בְּרִי בְּלֶרֶשׁ מִנִּי עַד הָיָא וְכַעֲדִי מִסְתָּרֵי מַשְׁמַע דְּלֶרֶם אָפִילוּ וְדוּלָא לֹא מְצִי
 מִצְוֵי מַתְּבוֹלִשִׁים דְּמוֹכִיחַ מַתְּבוֹב; וְכַעֲדִי תוֹס' גִּטִּין כִּי: בְּרִי: בְּרִי:

חיישינן

מאי נזכה את הכל מאחר שלא התנה עמה כלום מהו התוספת: **לא אינן** אך אגביות קל עלי לאיסור אכילת קדשים: **ולא מנמא לה** אם כן הוא דרתיב (ויקרא כז) כי אם לשארן והיינו אשתו והאי לאו שארן הוא דלא באו עדיין לידי קירוב בשר: **ולא מנמאה לו** לאו משום בדוניה קאמר דאין בהנות מוקהרות על

וְיִקְרָא לִשְׁמָא לֹא לֹא בְּהִנֵּה וְלֹא יִשְׂרָאֵלִית
שְׁמִנְיָהּ לְהַתְשֵׁק בְּשִׁבְעָה מִתֵּי מִצְוָה
הָאֲמִירִים בְּקִרְיָה דְּכַתִּיב לֵה שִׁמְא וְתִנְיָא
לֵה שִׁמְא מִצְוָה וְאֵם לֹא רָצָה מִשְׁמָאן אוֹתוּ
עַל כִּירוּ וְנִשְׁעָה בִּיִסְפָּה הִכְחוּ כִּי בְּתוֹרַת
כְּהֵנִים: מִתָּה אִנּוּ יוֹרְשָׁה. אִדְּלוּשׁ הַכְּלַל
נִפְקָא לָן מִשְׁאוֹר הָקָרוֹב אִדְּלוּשׁ מִשְׁפָּחָתוּ
וְקִרְשׁ אוֹתָהּ וְגו' בְּבִי' (דף קל"ה) וְהָא לֹא
שְׁאוֹר הוּא: אֱלָא אֲבִי. דְּאָמַר לְעִיל לֹא
מִלִּיתָּא הֵיא דְּאָמַרִי מְגוּפָא דְּמַתְנִי
דְּהוֹרְצִינָא גַּם מִשְׁוֹ דְּהֵיא גּוּפָא קִשְׁיָא לִיה
הָדִר בִּיה: דִּי' ס"ד. דְּשִׁטְמָא אִדְּלוּשׁ מִשְׁוֹ
דְּאִין טוֹעֵנָא אַחַר מַעֲשֵׂה בִי' הוּא אֱלָא
מִשְׁוֹ דְּגַט חֵינְנָא כְּתוּבָה: אֲמֹ גַּם מִנָּה
מֵאֲתִים כְּתִיב בִּיה. דְּנִימָא הוּא מוֹכִיחַ עַל
הַחֹב: כְּמֹ דְּכְתִיב בִּיה דְּמִי. דְּהָא סְטִיקָא
לָן מִלִּיתָא דְּכְתוּבָה מִנָּה מֵאֲתִים: אֲמֹ כִּי
דְּמִנְבִי בִּי' דִּינָא מִנְבִי' לֵה. וְכִי כִי הַפּוֹרֵעַ
חֹב בִּי אֲבִיד מִמָּקוֹם שְׁפָר עַל לֵה אִי בִי' דִּי
שִׁיכְתְּבוּ לֹא כֹן: הָא אֲמַר תִּנּוּ. עַכְשִׁי
נִזְתַּנִּין. וְאִפְּלוּ נִמְצָא לִזְמַן מְרוּבָה מִשְׁפָּל
וְלֹא חִישְׁתִּין שְׁמָא גַּם אַחַר הוּא שְׁשִׁמּוּתִין
שׁוּן וּמִנְאֵם אַחַר נִפְל: מִצְוָה לֹא לֵה. הָתֵם
(יט"ז כ"ז) מִפְּרָשׁ בְּרִי שְׁתַּבְּעוּר שִׁירָא וְתִשְׁרָה
וּבְחֻזֵּן כִּי לִבָּא לְמִימַר שִׁירָא שְׁעָבְרָה
שֵׁם נִפְל שְׁתֵּרִי לֹא שְׁקָה שִׁיעוֹר מִשְׁתַּחֲסָה
וְאִפְּלוּ בְּמָקוֹם כֹּי'. לֹא רֵבָה קָא מִסִּיק
אֱלָא גְּמָרָא הוּא דְּאָקַמַר לָן דְּכִי אָמַר רֵבָה
בְּמָקוֹם שְׁהַשִּׁירוֹת מְצִיּוֹת לֹא אָמַר אֱלָא
כִּשְׁהוֹחֻקוּ עֵינֵי אַחַת שְׁנִיבָת בֵּה הַגַּט
שְׁנִיבָתִין שׁוּן וְשִׁמּוֹת נִשְׁחִיתוּן
שׁוּתוֹ: דִּי' לֹא תִימָא הָךְ. דְּרֵבָה רַחֲמִי
בְּעִי קִשְׁיָא דְּרֵבָה אֲדוּרָבָה: בִּי דִּינָא דְּרֵבָה
דְּרֵבָה

39 הַנֶּגֶב. בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְדָן וּמִתּוֹךְ שֶׁהִכֵּל רְגִלָּין אֲצִלוֹ לְדָן הָיָה לִיָּה מָקוֹם
40 שֶׁהַשִּׁירוֹת מְצוּיֹת שָׁם:

לאַשׁה אַפּי' לזמן מרובה דאי לאַלְתֶּר דוקא פּשִׁטא אָבֶל בַּמִּתְנָה מִצֵּי לַמִּימָר לֹא יֵדָא תְּחִילָה דחִישִׁינן לִשְׁמֹא נִמְלֹךְ אָבֶל רַבָּה דִּיזִיק מִדְּקַמְתִּי וְנִמְלֹךְ וְלֹא קִנְיִי כְּתוּבָה דְּאִי לֹאֲלֶתֶר פּשִׁטא וְאִת' וְהָלֵא אָפִילוּ אֵין הָיִי לֹאֲלֶתֶר הָיִי חִידוּשׁ דְּלֹא חִישִׁינן עַד רַבִּי יִמְיָה דְּמוֹקִי גִּבּוֹן דְּקֶאמְרִי עֲדִים כִּי מֵאִי לַבְּמִקְרָא לִימָא דְּקָא שְׂמַעַמַּע מִשְׁעַת חִתְּמִיקָא וְזֵאן לִיכָא חִידוּשׁ דְּרַבָּה בְּרִינָן אֵין חָזֵן עַד תְּשֵׁרִי דְּאָפִילוּ הָכִי שְׂמִיעִי דְּחִישִׁינן לִשְׁמֹעַ שְׂמֹדָה שְׂמֹמָה נָפֹל וְכַבֵּר גִּירְשָׁה בּוּ וְאִי לֹאֲלֶתֶר דְּדוקא אַחֲרֵי שְׂרָאִינוּ הִגֵּט בִּידָה הָרִי כְּכַר מְגוֹרֶשֶׁת פּשִׁטא דִּיחִיזִי וְזֵאִי קָא מִשְׁמַעַן לָן תְּחִילָה אָלֵא וְדֵאִי מִיירִי שְׁלֵא אִינּוּ הִגֵּט בִּידָה וְקִמְשַׁמַּע לָן דְּאִי עֲרֵי' דִּיחִישִׁינן שֶׁ מֵאחֵר נָפֹל אִיכ' הָיִי אַפִּי לזמן מרובה כִּיֹּן דְּלֹא יִדְעִין מַמִּי נָפֹל מִן הַבַּעַל אִם מֵאחֲרֵי דִיחִיזִי אַפִּי' לזמן מרובה דִּלְאֲלֶתֶר הֵינּוּ שְׂרָאִינוּ בִּידָה פּשִׁטא כִּיֹּן דְּחִלְצָה נָפֹל שְׂחִלְצָה וְחֵינּוּ לזמן מרובה דְּוִמָּא דְּהָכִי מִשְׁמַעַן לִיֹּה דְּמִיירִי בְּרִישָׁא וְרַבִּי יִזְרָא לִיכָא וְדֵאִי לֹא הוֹחֹז (בבבס דף קס"ו) בִּגֵּט שְׂמַעָא לֹאֲלֶתֶר לֹאֲלֶתֶר אֵין

וְהָיָה שֶׁהַחֲקוּק. תִּימָה אֲמַאי לֹא מוֹקֵי אִידִי וְאִידֵי שֶׁהִשְׁתִּירוּ מַצִּיּוֹת וּמִתֵּי בִּבְרִית דְּקַסְמוּךְ דִּהְוִי בְּבִי דִּינָה דְּרַב הֲוָא הֵי בְּרִישָׁא וְאַשְׁמַעְיֵן דְּלָלָא הַחֲקוּקֵי מַצִּיּוֹת וְאֵת וּמֵאִי טַעְמָא חֲזִיר לְאִשָּׁה בִּין שֵׁשׁ שָׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּעִיר וְיִשְׁרָאֵל מַצִּיּוֹת וְשִׁמְעֹנִין אֲתֵינָא בְּרִ"א דְּלִרְבִּי שֶׁן שֶׁהַחֲקוּקֵי שָׁנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׁרָאֵל שִׁירֹת שֶׁנֶּחֱמָה לְגַרְשָׁא אֶת הַלְלוּלָה לִּי גֵרָשָׁא בִּין אֶת הַקְּטָנָה וְדִּימֵי לֵךְ גְּדוּלָּה (נִיטִין דִּקֵּי) דָּתָן בְּתָן בְּתָרָה וְהַחֲמִישָׁה (כֶּסֶף דִּקֵּי) דְּשֵׁנִי גִטִּין שֶׁן שֶׁתַּעֲרֹבוּ וּמוֹקֵי בְּרִי מִגִּרְשָׁא וְהָיָה

חיישין

לשני שוירי. וא"ת א"כ לרב הווא היאך יגריש כל אדם את אשתו לר"מ דאינו מוכיח מתוכו כיון דחיישין לשני שוירי ו"ל כיון דלא הווחקו הוי שפיר מוכיח מתוכו ומ"מ כשנפל חיישין: **נפץ** דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. פרש"י דהוא גיטא הוה כתיב ביה הנפץ ופשיט שפיר ממתני' דמעשה ב"ד יחזיר אף מה שפירש כשנפל מן השליח קשה דא"כ מה מועיל ההנפק בידן שלא בא ליד האשה עדיון דאם יש לחוש לנפץ בלא הנפק הכי נמי יש לחוש להנפק ותו דבעל לא מקיים גיטא ו"ל דאי כתיב ביה הנפץ מיירי שנפל מן האשה ושאלת אותו האשה ואומרת שהוא שלה וקא פשיט דחזיר ולא חיישין שמא משקרת ומאשה אחרת נפל אע"ג דהשירות מצויות כיון דלא הווחקו כמו במעשה ב"ד דחזיר ואע"ג דאשתכח בב"ד שהשירות מצויות ולא חיישין שמא מאחר נפל כיון דלא הווחקו ואי מיירי שהשליח שאלו לגרש את האשה י"ל דלא כתיב בו הנפק ומוכח נמי שפיר כיון דבמעשה ב"ד יחזיר דלא חיישין לנפץ דכיון שקתוב בו הנפק ודאי נעשה הלואה דלזה לא מקיים שטרך כדאמרין לקמן בפרקין (דף כז) ולא חיישין נמי שמא מאחר נפל אע"ג דהשירות מצויות כיון דלא הווחקו ביהא גיטא נמי דאשתכח שהשליח שואל הגט ולא שייך למימר נמלך כיון שהגט ביד השליח דאין יכול לבטל הגט שלא בפני השליח ולא ניהוש כמו כן שמא מאחר נפל אף על גב דהשירות מצויות כיון דלא הווחקו וא"ת אבי דאמר פ' האשה שהלכה (נכנס דף קטז) דחיישין לתרי יצחק אפי' לא הווחקו תקשי ליה ממתניתין דכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר וי"ל דמקוץ לה דאשתכח חוץ לב"ד שאין השירות מצויות בר' וירא אכל לגבי תרי יצחק לא שייך לפלוגי בין מצויות לשאין מצויות שהלכה יש להסתפק ביצחק מעיר אחרת כמו מעיר זאת אי נמי מוקי מתני' דאשתכח בב"ד ואפי' הכי לא חיישין לאחר כיון שזה האיש שואל גט וידעין שאבד גט ואין אנו מכירין אחר אין לחוש שמאחר נפל ונפל ממנו כמו כן באן אכל התם אין אנו יודעים איזה יצחק מת אם מעיר זאת או מעיר אחרת:

חיישין

חיישין לשני שוירי וא"ל רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאותתא בעי מינה רב הווא נפץ דק ואשכח דתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר והא בי דינא דרב הווא דכי מקום שהשירות מצויות דמי וקא פשיט רבה יחזיר אלמא אי הווחקו שני יוסף בן שמעון אין אי לא לא עבד רבה עובדא (בהווא גיטא דאשתכח) בי ביתא דפומבדיתא כשמעתיא איבא דאמרי היבא דמוכני ביתא והוא שלא הווחקו אע"ג דשכיחין שירותא ואיבא דאמרי היבא דתרו ביתא ואע"ג דהווחקו דלא שכיחא שירות רבי יורא רמי מתניתין אבריתא ומשני תנן המכיא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר בשר ואם לא פסול ורמינהי מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפילו לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשירות מצויות וכאן במקום שאין השירות מצויות איבא דאמרי והוא שהווחקו דלא נהדר והיינו דרבה איבא דאמרי אע"ג דלא הווחקו לא נהדר ופליגא דרבה בשלמא רבה לא אמר בר' וירא מתניתין אלימא ליה לאקשויי אלא רבי יורא מ"ט לא אמר כרבה אמר לך מי קא תני הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה דלמא הא אמר תנו נותנין ולעולם בדיקיימא לן לאלתר למ"ד לר' וירא במקום שהשירות מצויות ואע"ג שלא הווחקו שני יוסף בן שמעון ופליגא דרבה במאי קא מיפלגי רבה סבר דקתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר דאשתכח בב"ד עסקינן וב"ד במקום שהשירות מצויות והוא שהווחקו לא יחזיר לא הווחקו יחזיר ורבי יורא אמר לך מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד כל מעשה ב"ד יחזיר קתני ולעולם דאשתכח אברא ר' ירמיה אמר כגון דקא אמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמיא נעדים בעדים קא משמע לן רב אשי אמר כגון דקא אמר נקב י"ש בו בצד אות פלונית ודקא בצד אות פלונית אכל נקב בעלמא לא רב אשי מספקא ליה סימנים אי דאורייתא אי דרבנן רבה בר בר חנה

אירכס

חיישין לשני שוירי. אע"פ שבא אחד לפנינו ואמר ממנו נפל ופלוני היה משלחו לאשתו וידעין אנו שאין שם בשוירי שני אנשים ששמותיהן שוין חיישין שמא שוירי אחרת יש ויש בה יוסף בן שמעון אחר: ואמר ליה רב חסדא לרבה גריסין: **כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר.** כל מילתא דאיתא לב"ד לקיים דליקא למיתש לנפץ עליהן שלא ליתן הרי זה יחזיר והוה מקום בב"ד הוה ולכן הווא שם: **כשמעתיא.** דבעינן תרתי והכא הווא דהווא ואכשריה: **היבא דמוכני ביתא.** דשירות מצויות שם לבא ולקנות ואחריה משום דלא הווחקו שני יוסף בן שמעון בעיר שנכתב בה ולא חיישין לומר יש עיר אחרת ששמה כזה: **ואיבא דאמרי היבא דתרו ביתא.** במי המשדה שם נמצא הגט ומאי כשמעתיא שהווחקו שני יוסף בן שמעון באותה עיר שנכתב בה ואכשריה דבמקום שנמצא בו לא היו שירות מצויות: **בשלמא רבה.** דאמר שניגא ארומיא דמתניתין דגישין אמתני' דנזיקין: **לא אמר בר' וירא.** דרמא מתני' אבריתא: **דמתניתין אלימא ליה לאקשויי.** משום דהיא עיקר ויש תימה כששטרות זו את זו וצריך לחזר שיתיישב דאילו ברייתא יש לומר אינה עיקר רבי לא שנקא רבי חייא מניין לו: **ולעולם בדיקיימא לן כשנמצא לאלתר.** ואם לאו פסול שמא אינו של זה אכל בריתא ליבא לשניי תני דכיון דתנא בהדיא יחזיר לאשה הוה ליה לפלוגי בין לאלתר בין לזמן מרובה דלא דמיא למתניתין דהתם לא יחזיר תנא ומדוקא הוה דייק יחזיר היבא דאמר תנו וכן דלא תנא יחזיר לא הוה ליה לפלוגי: **דאשתכח אברא.** שאין השירות מצויות: **ר' ירמיה אמר.** הא דקתני יחזיר כגון דאמרי עדים החתומין בו מעולם לא חתמנו בו: **ודקא בצד אות פלונית.** דהוה ליה סימן מובהק ואפילו אם תימצי לומר גבי חזרת אבידה בסימנן דאיבעיא לן לקמן (דף כז) דאורייתא או דרבנן אפילו פשט סימני דרבנן יש לסמוך על סימן מובהק כזה למשיר אשת איש דאורייתא: **מספקא ליה לרב אשי סימני.** שמתוירין בהן אבידה אי דאורייתא היא ואפילו באיסור דאורייתא סמכין אסימן כל דהוה: **אי דרבנן.** ודוקא באבידה שהפקר ב"ד הפקר אכל במיד דאיסורא לא סמכין ואי קשין נימא הכי קסבר סימני דרבנן ונפשוט בעיין דלקמן לאו פירקא היא דמנלן דפשטא ליה אי נמי מספקא ליה אית עליה למיסר מספיקא: **אירכס**

ואפילו

אמאי הוה לן למימר דלא יחזיר כיון דנאמן לומר גרשתיה כדאמר פרק יש נוחלין (כ"ב דף קלז) אפילו נפל מאחר נחזיר לה לראיה בעלמא וי"ל דנאמן לומר גרשתיה והוא וילהא הואיל ובידו לגרשה אכל הקא שאומר שברך גרשה מזמן הכתוב בגט כמו שאינו נאמן למפרע כך אינו נאמן להבא ויחזיר לאשה דקתני היינו ותתגרש בו בחזרה זו ולא חיישין שמא מאחר נפל ואפילו לזמן מרובה:

מעולם

לא חתמנו אלא על גט אחד כו'. ואומר הבעל שהוא אותו יוסף וא"ת והלא בשאין העדים אומרים כן אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא אנו חוששין שמא מאחר נפל ועתה שעדים אומרים שלא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון למה יהא נאמן ליחוש שמא לאחר חתמו ולא לזה וי"ל דאף כי אין עדים מה שאינו נאמן אע"ג שאומר מכיר אני שהוא שלי לפי שמספק אומר שהוא שלי לפי שסבור שלא איבד אחר גט רק הוא לקר אומר שהוא שלו אע"פ שאינו מכיר אכל כשעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד של יוסף בן שמעון במיד לא יפקר אם חתמו לאחר לומר שלא חתמו דאינו חשוד לקלקלה כמו שנאמן לומר גרשתיה ואית ספרים דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אתי שפיר טפי וצריך לומר שלא ראו עדים החתומה דאי ראו החתומה שהיא שלהם א"כ הוה ליה למימר מהו דתימא דלמא אתרמיא עדים בעדים וחתומה בחתומה:

59 שמתניתין אלימא ליה לאקשוי – הסתירה ממשנה על משנה קשה יותר
60 מסתירה מהמשנה על הברייא, שיתכן שהברייא אינה נכונה, אללא רבי
61 וירא שהקשה מברייא, מאי מעמא לא אמר ברבא – מדוע לא הקשה
62 ממשנתנו כמו שהקשה רבה.
63 מתרצת הגמרא: אמר לה רבי זירא, ממשנתנו אין להוכיח שאין חוששים
64 לאדם אחר, שכן מי קא תני – האם נאמר בפירוש במשנה מה שדייק לעיל
65 הא אמר תנו נותנינן ואפילו לזמן מרובה, הלא במשנה נאמר רק 'שאני
66 אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנו', ודלמא אמנם יש לדייק
67 מהמשנה הא אמר תנו נותנינן, אך לא כמו שדייק לעיל שאף אם נמצא
68 הגט לזמן מרובה, אלא ולעולם זה דווקא בדיקא לזמן מרובה. ולכן
69 במשנה בגיטין, שדווקא אם נמצא לאתרא ולא אם נמצא לזמן מרובה. ולכן
70 אין להקשות ממשנתנו אלא מהברייא.
71 מבררת הגמרא: למאן דאמר – לאותם שאמרו לעיל שלרבי זירא אם
72 נמצא הגט במקום שהשיירות מצויות אין להחזירו ואף על גב שלא
73 הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ופליגא דרבא – וחולק הוא בדין זה על רבה,
74 במאי קא מיפלגי – מהו שורש מחלוקתם.
75 מבארת הגמרא: מחלוקתם היא בהבנת המשנה שהובאה לעיל 'כל מעשה
76 בית דין הרי זה יחזיר'. רבא קבר דקתני – מה ששנינו במשנה כל מעשה
77 בית דין הרי זה יחזיר, מדובר דאשתכח בבית דין עסקינן – שנמצא אותו
78 השטר בבית הדין, ובית דין הרי הוא במקום שהשיירות מצויות, ובכל
79 זאת נאמר במשנה שיחזיר את השטר, ובהכרח יש לתרץ שמה ששנינו
80 במשנה בגיטין שאם נמצא במקום שהשיירות מצויות לא יחזיר, והוא –
81 היינו באופן שהוחזקו באותה העיר שנים ששמותיהם שווים, ולכן לא
82 יחזיר, אך אם לא הוחזקו, יחזיר.
83 ורבי וירא אמר לה, אין להוכיח מהמשנה ההיא, שכן מי קתני בפירוש
84 במשנה כל מעשה בית דין שנקמצא בבית דין יחזיר, הלא כל מעשה בית
85 דין יחזיר קתני במשנה, ולעולם מדובר באופן דאשתכח אברא – שנמצא
86 חוץ לבית דין במקום שאין השיירות מצויות, ולכן אמרה המשנה שיכול
87 להחזיר, אך אם נמצא במקום שהשיירות מצויות לא יחזיר אף באופן שלא
88 הוחזקו שנים ששמותיהם שווים.
89 תירוצים נוספים לסתירת משנתנו עם המשנה בגיטין: רבי ירמיה אמר,
90 במשנתנו מדובר בגט דקא דאמר עדים – שאומרים העדים החתומים על
91 הגט, מעולם לא חתמוני אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, ולכן אין
92 לחשוש שמא נפל מאדם אחר, שכן העדים לא חתמו על גט אחר.
93 מקשה הגמרא: אי הכי מאי למימרא – מה באה המשנה לחדש בזה, הרי
94 פשוט הוא שבאופן זה אין לחשוש לכלום. מתרצת הגמרא, מהו דתימא,
95 ליחוש דלמא אתרמי שמה בשמא ועדים בעדים – שיש לחשוש שמא
96 אירע הדבר וזמן שמות הבעל והאשה וזמן שמות העדים היו שווים, ולכן אף
97 שאמרו העדים שחתמו על גט אחד, יש לומר שהם חתמו על הגט השני, אך
98 גט זה שלפנינו חתמו עדים אחרים לאדם אחר והיו שמותיהם שווים, קא
99 משמע לן המשנה שאין לחשוש לכך.
100 תירוצ נוסף: רב אשי אמר, ממשנתנו מדובר שאמר השליח שיש לו סימן
101 שגט זה הוא הגט שאבד ממנו, ובגון דקא אמר, נקב יש בו גט צד אות
102 פלונית, ואכן היה בגט שנמצא סימן זה, ולכן אין לחשוש שמא נפל מאדם
103 אחר.
104 מבארת הגמרא: ודוקא אמר רב אשי שהשליח נתן סימן שיש נקב צד אות
105 פלונית, שזוהו סימן מובהק, אבל אם אמר שיש בגט נקב בעלמא – במקום
106 כל שהוא, אף שאכן נמצא בגט נקב זה, לא – אין מחזירים את הגט, שרב
107 אשי מספקא ליה – היה לו ספק במה שאמרו חכמים שמחזירים אביה
108 לבעליה בסימנים – על פי סימן ורגיל שאינו מובהק. אי דאורייתא – האם
109 דין זה נלמד מהתורה, ואם כן מועיל הסימן אף לענין איסורים, ובגון
110 להחזיר על פי סימן שאינו מובהק שנתון השליח, אי דרבנן – או שאינו
111 מועיל מהתורה אלא מתקנת חכמים, ויש להם כח לעשות כן בדיני ממונות
112 כיון שהפקר בית דין הפקר, אך באיסורים כגון להחזיר את הגט הסימן
113 ובכך להתיר אשת איש אין להם כח, ואין להחזיר את הגט אלא בסימן
114 מובהק שהוא ודאי מועיל אף מהתורה.
115 מספרת הגמרא: רבא בר בר חנה

1 תישינן לשני שוירי – יש לחשוש שמא ישנה עוד עיר ששמה 'שוירי' ובה
2 יש אדם ששמו כשם זה, והגט שנמצא כאן כתב הוא, ואין להחזירו לזה
3 שלפנינו שטרען שהוא היה השליח וממנו נפל.
4 ואמר ליה רב חסדא תלמידו של רב הונא לרבא שהיה אף הוא מתלמידיו,
5 פוק עיניי בה – צא ועיין בדין זה, דלאורתא בעי מינה רב הונא – שלערב
6 ישאל רב הונא לדעתך בזה. נפק דין ואשכח – עיין בדבר ומצא משנה
7 שאפשר להוכיח ממנה דין זה, דתנן במשנה לקמן (כ.), כל מעשה בית דין
8 – כל שטר שקיימוהו בית דין, שמצאוהו הרי זה יחזיר אותו למי שנכתב
9 עבורו, שכיין שקיימוהו בבית דין אין לחשוש שמא נמלך עליו שלא ליתנו.
10 ומבואר שאין חוששים שמא נכתב השטר על ידי אדם אחר מעיר אחרת
11 ששמה כשם העיר הכתובה בשטר, ושלא כדעת רב הונא.
12 ומוכיחה הגמרא ממעשה זה: והא בי דינא דרב הונא רבי מקום
13 שהשיירות מצויות דמי – והרי בית דינו של רב הונא נחשב כמקום
14 שהשיירות מצויות, שכולם רגילים לדון שם, וקא פשיט רבא – ועל מקום
15 זה פסק רבה דיתחזיר, אלמא מבואר מכאן, שאף במקום שהשיירות מצויות
16 אי הוחזקו באותו מקום שנכתב בגט שני יוסף בן שמעון, אין – יש לחשוש
17 ואין להחזירו, אך אי לא הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שווים, לא
18 חוששים שמא ישנה עיר נוספת ששמה כשם עיר זו, ומחזירים את הגט.
19 הגמרא מביאה שרבה עשה כהוראתו: עבר רבא עירא (בההוא יומא
20 דאשתכח) – עשה רבה מעשה בגט שנמצא בי בתינא – בבית הכותנה
21 דפומבדיתא, בשמעתיה – כפי שיטתו והחזיר את הגט. ונחלקו הלשונות
22 באיזה מקום נמצא הגט ומטעם מה פסק רבה להחזירו, איבא דאמר שהגט
23 נמצא היבא דמזבני בתינא – במקום שמוכרים את הכותנה, והוא – ולפי
24 זה הטעם שפסק להחזיר את הגט הוא משום שלא הוחזקו באותו מקום
25 הכתוב בגט שנים ששמותיהם שווים, ולכן אין חוששים שמא ישנה עיר
26 אחרת ששמה כשם עיר זו, ואף על גב דשכיחין שייירא – שהשיירות
27 מצויות באותו מקום, שרבה אנשים באים לקנות שם, אין לחשוש. ואיבא
28 דאמר שהגט נמצא היבא דתרין בתינא – במקום ששורים את הכותנה,
29 ואף על גב דהוחזקו באותו מקום הכתוב בגט שנים ששמותיהם שווים,
30 מכל מקום כיון דלא שכיחא שיירות במקום זה, אין לחשוש שמא נפל שם
31 גט מאדם אחר.
32 הגמרא מביאה דעת רבי זירא בדין זה: רבי וירא רמי מתניתין אפרייא
33 ומשני – הקשה סתירה מהמשנה בגיטין שהובאה לעיל לברייא, ותרצה.
34 וקושייתו היא, תנן במשנה בגיטין המביא גט ואבד הימנו, מצאו לאתרא
35 בשר, ואם לאו פסול. ומבואר שחוששים שמא גט זה שנמצא נכתב על
36 ידי אדם אחר, וימיניה ממה ששנינו בברייא, מצא גט אשה בשוק, בזמן
37 שהבעל מודה שגירש בו את אשתו יחזיר לאשה, ואם אין הבעל מודה לא
38 יחזיר לא לזה – לבעל ולא לזה – לאשה, שמא אכן לא נתן הבעל עדין
39 את הגט לאשה ולא נתגרשה, וממנו נפל. קתני מיתה – מכל מקום מבואר
40 בברייא שבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, ומשמע שבכל אופן יחזיר
41 ואפילו אם מצאו לזמן מרובה לאחר שאבד, ומבואר שאין חוששים שמא
42 נכתב על ידי אדם אחר שהיה שמו שווה, ושרא כדברי המשנה. ומשני רבי
43 זירא לסתירה זו, פאן – המשנה בגיטין מדברת במקום שהשיירות מצויות,
44 ולכן יש לחשוש שנפל הגט במקום זה מאדם אחר, וקאן – והברייא
45 מדברת במקום שאין השיירות מצויות, ולכן אין לחשוש שנפל במקום זה
46 מאדם אחר.
47 הגמרא מביאה שתי לשונות בבאור דעת רבי זירא: איבא דאמר שמה
48 שאמר רבי זירא שבמקום שיירות מצויות אין מחזירים, והוא – היינו
49 באופן שהוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שווים, ורק באופן זה הדין
50 הוא דלא נתייר – שלא להחזיר את הגט, ותינו דרבא – ולפי זה דעתו של
51 רבי זירא היא כדעת רבה, וכמו שנתבאר דעתו לעיל. ואיבא דאמר
52 שלדעת רבי זירא אף על גב דלא הוחזקו שנים ששמותיהם שווים לא
53 נתייר את הגט אם השיירות מצויות, שיש לחשוש לעיר אחרת ששמה כשם
54 עיר זו שיש בה אדם ששמו ושם אשתו שווים, ופליגא דרבא – ולביאור זה
55 רבי זירא חולק על רבה, שלדעת רבה אין לחשוש לכך.
56 הגמרא דנה בטעם שרבי זירא לא הקשה את הסתירה כרבה. מקשה
57 הגמרא: בשלמא רבא שהקשה סתירה ממשנתנו למשנה בגיטין, מובן
58 שלא אמר ברבי זירא – שלא הקשה מברייא כרבי זירא, משום

אִרְכֶּם לִיָּה גִּיטָא בִּי מִדְּשָׁא – ואבד לו הגט בבית המדרש ומצאנוהו בני
הישיבה שם, אִמֶּר, אִי סִימָנָא – אם חשוב בעיניכם סימן ורגיל, שאינו
מובהק לענין השבת אבידה, אִית לִי בְּגִיזָה – יש לי בו סימן, וְאִי מְבִיעוּת
עֵינָא – ואם טביעות עין חשובה בעיניכם להחזיר אבידה על פיה, אִית לִי
בְּגִיזָה – אף טביעות עין יש לי בו, שאני מכירו במראהו על פי כתב ידי
הסופר והעדים, וכן במידת ארכו ורחבו. אֲתֵדְרוּנָה נִיחָלִיה – החזירו לו את
הגט. אִמֶּר, לֹא יִדְעָנָא אִי מִשּׁוּם סִימָנָא אֲתֵדְרוּנָה נִיחָלִי – אינני יודע האם
מחמת הסימן החזירוהו לי, וְקָא כִּכְרִי – ומפני שהם סוברים שסִימָנָא אִי
שאינם מובהקים מועילים מִדְּאִוְרִייתָא אִי אִינֵי עֵינֵי הַשֶּׁבֶת גַּט, אִי מִשּׁוּם
מְבִיעוּת עֵינָא אֲתֵדְרוּנָה נִיחָלִי – או מפני הטביעות עין שיש לי בו החזירוהו
לי, אבל מפני הסימן לא היו מחזירים, כיון שלדעתם אין סימנים אלו
מועילים אלא מדרבנן, ואי אפשר להחזיר אשת איש על פיהם.

מוסיפה הגמרא: וְמָה שאפשר לסמוך על טביעות עין בהשבת אבידה היינו
דִּקְא בְּצוּרָא מִדְּרִבְנָן – תלמיד חכם המחזיק לנו שאינו משנה בדיבורו,
אֲבָל אִינִישׁ דְּעִלְמָא לֹא – אבל לשאר בני אדם אין מחזירים בטביעות עין.
הגמרא דנה בברייתא שהובאה לעיל (דף ג' ע"א): מִצָּא גִּטָּא אִשָּׁה בְּשׂוּק,
בְּזִמְן שֶׁהִבֵּעַ מוֹדָה יָחִיד לְאִשָּׁה, אִין הִבֵּעַ מוֹדָה לֹא יָחִיד לֹא לֹוֹה וְלֹא
לֹוֹה. מקשה הגמרא: בְּזִמְן שֶׁהִבֵּעַ מוֹדָה מִיָּהָ – על כל פנים יחזיר לְאִשָּׁה,
וְלִיחִיוֹשׁ שִׁמְאָא כִּתְבָּה הִבֵּעַ אֶת הַגֵּט עַל מִנֵּת לִיתָן אוֹתוֹ בְּנִיִּין, וְזֶה הוּמָן
שכתב בגט, וְלֹא נָתַן לָהּ עַד תִּשְׁרִי שֶׁלֹּא חֲרִירָהּ, וְכָל זִמְן שֶׁלֹּא גִירְשָׁה פִּירוּת
הנכסי מלוג שייכים לה, וְשִׁמְאָא אֵיל בְּעַל וְבִין פִּירִי – הֵלֵךְ הִבֵּעַ וּמִכָּר פִּירוּת
אלו שגדלו מְנִיִּין וְעַד תִּשְׁרִי, וְעַתָּה אֵם נְחוּזִי לֵה אֶת הַגֵּט, תֵּלֵךְ וּמִפְּקָא
לְגִיטָא – ותוציא את הגט דְּכִתְבָּה בְּנִיִּין, ותטען שאז נתגרשה, ולפי דבריה
הפירות שגדלו בנכסיה מניסן שלה הם ואין הבעל יכול למוכרם, וְאִתָּא
לְמַמְרָה – ותבוא האשה לטרוף מהלְקוֹחוֹת שֶׁקָּנוּ אֶת הַפִּירוּת שֶׁגִּדְּלוּ בִּין
ניסן לתשרי שִׁלְאָא בְּרִין, הִנֵּיחָא לְמָאן דְּאִמְרַי שֶׁבִּין שְׁתָּנִּין עֵינֵי לְגִירְשָׁה
וכתב לה גט, שֹׁב אִין לְבַעַל זְכוּת אֲכִילַת פִּירוּת נִכְסֵי מִלּוּג, שִׁפִּיר – מובן
שאין חוששים להחזיר לאשה את הגט, מפני שאכן הפירות שתטרוף מניסן
שלה הם ולא היה לו למוכרם. אֵלָּא לְמָאן דְּאִמְרַי יֵשׁ לְבַעַל פִּירוּת עַד
שְׁעַת הַנִּתְיָנָה שֶׁל הַגֵּט מִשֵּׁם, מִאִי אִיכָא לְמִימֶר.

מתרצת הגמרא: בִּי אִתָּא – כשתבוא האשה לְמַמְרָה פירות מהלְקוֹחוֹת,
אִמְרִינָן לָהּ, אִיִּיתִי רָאִיָּה אִימַת מִטָּא גִיטָא לִידָךְ – הבהיא ראייה מתי בא
הגט מיד בעלך לידך, ורק מאותו זמן תוכל לטרוף פירות.

מקשה הגמרא: וּמִאִי שָׂנֵא מִדִּין שִׁפְרִי חוֹב, דְּתָנִן לַעִיל (יב'): מִצָּא שִׁפְרִי
חוֹב, אִם יֵשׁ בְּתָן אֲתֵדְרוּנָה נְכִסִּים – שנכסי הלוה ערבים ומשועבדים עבור
החוב, שאם לא יפרע הלוה יוכל המלוה לגבותו מהקרקעות שהיו בזמן
ההלוואה ברשות הלוה, אף אם עתה כבר מכרם הלוה לאחרים, לֹא יָחִיד
את השטר למלוה, וְאִוְקִימָנָא – והעמדנו בגמרא (שם) שמדובר בְּשִׁפְרִי
– הלוה מוֹדָה שלא פרע את חובו עדיין, ובכל זאת לא יחזיר למלוה מִשּׁוּם
שִׁמְאָא כִּתְבָּה הלוה בכדי לְלוֹוֹת בְּנִיִּין, וְזֶה הוּמָן שכתוב בשטר, וְלֹא לֹוֹה
עַד תִּשְׁרִי, ואם נחזירנו למלוה יאמר שההלוואה היתה בניסן, ואם לא יפרע
לו הלוה תִּפְרֵי, יגבה המלוה מלְקוֹחוֹת שֶׁקָּנוּ בִּין ניסן לתשרי שִׁלְאָא
בְּרִין, וְקִשָּׁה, תָּתֵם כֶּמוֹ בִּגְט, לִיְחֹד – יחזיר למלוה, וְכִי אִתִּי לְמַמְרָה
נִימָא לִיָּה אִיִּיתִי רָאִיָּה אִימַת מִטָּא שִׁפְרִי חוֹב לִידָךְ.

מתרצת הגמרא: אִמְרִי, הָכָא לְגַבִּי גִּטָּא אִשָּׁה, כשתבוא לגבות מהלוה,
אִתִּי לֹוֶכֶת וְתִבְעָה – יעלה הלוהק על דעתו לתבוע ממנה שתביא ראייה
מתי נתגרשה באמת. אִמֶּר, הִיא דְּתֵדְרוּנָה נִיחָלִיה בְּרִבְנָן לְגִיטָא – מה
שהחזירו לה בית דין את הגט רק מִשּׁוּם דְּלֹא תִעָּנִין וְתִיתִיב – כדי שלא
תשב עוונה כל ימיה אלא תוכל להגשא, ולא שנתברר להם אמיתות זמנה,
הִשְׁתָּא דְּקָא אִתָּא – כעת שבאה לְמַמְרָה ממנה, תִּזְלוּ וְתִיָּבִי רָאִיָּה אִימַת
מִטָּא גִיטָא לִידָךְ – תֵּלֵךְ ותביא ראייה מתי בא הגט לידה. אבל הָכָא גַּבִּי
שִׁפְרִי חוֹב שנמצא, אם נחזירו למלוה, לֹא אִתִּי לֹוֶכֶת – לא יבוא הלוהק
וְתִבְעַת מהמלוה שבייא ראייה מתי בא לידה, כיון שיאמר בדעתו מִדְּאִוְרִייתָא
נִיחָלִיה בְּרִבְנָן – ממנה שהחזירו לו בית דין לְשִׁפְרִי חוֹב, פְּשִׁיטָא לְמִאִי
הִלְבֵּתָא אֲתֵדְרוּנָה נִיחָלִיה – ברור שלא היה צורך החזירוהו לו, בודאי כדי
לְמַמְרָה הוּא, שִׁמְעַת מִיָּה קָמוּ בְּרִבְנָן בְּמִילָתָא – שחכמים עמדו על אמיתות
הדבר, וּמִקְמִי דִּידִי מִטָּא שִׁפְרִי לִידָךְ – ונתברר להם שהשטר חוב בא
ליד המלוה והיתה ההלוואה בפועל לפני שקניתי את הקרקע מהלוה. ולכן
הדין לגבי שטר חוב הוא שאין מחזירים שטר זה למלוה:

שנינו במשנה: מִצָּא שִׁפְרִי עֲבָדִים וְכוּ' הרי זה לא יחזיר: תָּנִן בְּרִבְנָן, מִצָּא

שִׁפְרִי שִׁפְרִי שֶׁל עֶבֶד כִּנְעָנִי בְּשׂוּק, בְּזִמְן שִׁפְרִי – הארון מוֹדָה ששחרר
כבר את העבד ומן העבד נפל, יָחִיד לְעַבְד, אִין הָרַב מוֹדָה ששחררו, אלא
טוען שעדיין לא נתנו לעבד וממנו נפל, לֹא יָחִיד לֹא לֹוֹה וְלֹא לֹוֹה.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: בְּזִמְן שִׁפְרִי מוֹדָה, מִיָּהָ – על כל פנים יחזיר
לְעַבְד, וְקִשָּׁה, וְאִמֶּר – מדוע יחזיר לו, בְּיָחוּשׁ שִׁמְאָא כִּתְבָּה הארון את שטר
השחרור בכדי לִיתָן לוֹ – לעבד בְּנִיִּין, וְלִבְטוֹף לֹא נָתַן לוֹ עַד תִּשְׁרִי
שלאחריו. וְאֵיל עֲבָדָא – והלך העבד וְקָנָה נְכִסִּין – נכסים מְנִיִּין וְעַד
תִּשְׁרִי, כשהיה עדיין עבד והם שייכים לאדונו, וְאֵיל הָרַב וְכִנְעָנִיהוּ – והלך
הארון ומכר אותם לאחרים, ועתה אם נחזיר את השטר לעבד יבוא העבד
וּמִפְּקָא לָהּ – ויוציא לשטר השחרור דְּכִתְבָּה בְּנִיִּין, וְזֶה הוּמָן הכתוב
בשטר, וְקָא מִרְיָה – ויטרוף מן הִלְקוֹחוֹת שֶׁקָּנוּ אֶת הַנְּכִסִּים מהארון שִׁלְאָא
בְּרִין, כי טען העבד שבזמן שקנה את הנכסים הללו ובין ניסן לתשרי כבר
היה משוחרר, והנכסים שלו היו ולא של הארון, ומכירת הארון אין לה תוקף
כלל והנכסים שלו הם כבתחילה. ואם כן קשה מדוע מחזירים השטר לעבד.
הגמרא מבארת על מי הקושיא: הִנֵּיחָא לְמָאן דְּאִמְרַי שֶׁכָּתוּב הוּא לְעַבְד
שִׁינְצָא מִתַּחַת רַבִּי לְחִירוֹת, לפי שהשחרור מתירו להינשא לבת ישראל,
וְנִסְבֹּר כְּאִבִּי דְּאִמְרַי (לעיל ג'). עֵרִיו בְּתַתּוּמִּין וְכִין לִיָּה – עדים החותמים
על השטר, בשעת חתימתם הרי הם זוכים את הנכסים הכתובים בשטר
עבור מי שנכתב השטר בשבילו, שִׁפִּיר – מובן מה שמחזירים את השטר
לעבד, שלאחר שהגיע השטר ליד העבד (ובתשרי) חל השחרור למפרע
ונעשה כן חזרין מניסן, ומה שטרוף מן הִלְקוֹחוֹת בְּרִין הוּא. אֵלָּא לְמָאן
דְּאִמְרַי שָׁחַב – הפסד הוא לְעַבְד במה שִׁינְצָא מִתַּחַת יָד רַבִּי לְחִירוֹת, ולכן
אין העדים זוכים עבורו בחתימתם שהרי 'אין חבין לאדם שלא בפניו', ואינו
משוחרר אלא מתשרי, אם כן קשה, מִאִי אִיכָא לְמִימֶר – מדוע לא נחשוש
שאם נחזיר את השטר שחרור לעבד יטרוף מן הִלְקוֹחוֹת שלא כדין.

מתרצת הגמרא: דְּכִי אִתִּי לְמַמְרָה – אם יבוא העבד לטרוף מהלְקוֹחוֹת,
אִמְרִינָן לָהּ – נאמר לו, אִיִּיתִי רָאִיָּה אִימַת מִטָּא שִׁפְרִי לִידָךְ – הבא
ראייה מתי בא שטר השחרור לידך, ורק מאז ואילך יטרוף:

שנינו במשנה: מִצָּא דִּיִּיתִיקִי, מִתְּנָה וְכוּ' הרי זה לא יחזיר: הברייתא
מבארת את מהותם של השטרות: תָּנִן בְּרִבְנָן, אִיזוּ הִיא שֶׁטֶר דִּיִּיתִיקִי
שמקבל השטר יכול לגבות על ידו מנכסי הנותן אף לאחר מות הנותן, על
אף שלא כתב בשטר שמזכה לו את הנכסים 'מזוהים', והוא שטר מתנה
שכותב שכב מרע (והנוטה למות) על נכסיו, ונקרא 'דייתיקי' שהוא נטריוקון
דָּא – צוואה זו תְּהֵא לְמִיָּהם – לקום וְלִיָּהוּת, כלומר, כל הכתוב בה יהיה
שרי וקיים. ודינו שִׁאֵם מֵת יהיו נְכִסִּים לְפִלּוּנִי, ומהו שטר מִתְּנָה, כָּל
שְׁפָתוֹב בִּי מִהִיּוֹם וְלֵאחֲרֵי מִיָּהָ, דהיינו שגוף הקרקע קנוי למקבל מיום
כתיבת השטר ובחיי הנותן ושוב אין לנותן רשות בקרקע זו למוכרה לאחר.
ואת פירות הקרקע קונה המקבל לאחר מיתת הנותן.

מדייקת הגמרא: אֵלָּמָא – משמע אִי כְּתִיבָא מִהִיּוֹם וְלֵאחֲרֵי מִיָּהָ, הוּא
רִבְנָן את המתנה, וְאִי לֹא כתוב כן, אלא שהקנה לו אף את הפירות בחייו,
לֹא קָנִי המקבל כלל. וקשה, שכל שכן שיקנה. מבארת הגמרא: אִמֶּר אִבִּי,
הִבִּי קָאמְרַי, אִיזוּ הִיא מִתְּנָה בְּרִיאָה שֶׁהִיא כְּמִתְּנָה שִׁכִּיב מִרַע לענין זה
דְּלֹא קָנִי המקבל אֵלָּא לְאחֲרֵי מִיָּהָ, כָּל שְׁפָתוֹב בִּי מִהִיּוֹם וְלֵאחֲרֵי מִיָּהָ,
שבוה המקבל זוכה בפירות לאחר מיתתו, אבל אם לא כתב כן קונה הכל
מיד.

שנינו במשנה שאם מצא שטרות אלו לא יחזיר, שמא נמלך הכותב ולא
נתנם. מדייקת הגמרא: מִעָּמָא – דווקא משום דְּלֹא אִמֶּר הנותן תָּנִן את
השטר למי שהשטר נכתב עבורו, דָּא – אבל אם אִמֶּר תָּנִן, נִתְיָנִין, שאפילו
אם באמת נמלך, הרי הוא אומר לנו עכשיו ליתנו למקבל.

הגמרא מקשה על משנתנו מברייתא: וְרִבְנָנִיהוּ, מִצָּא שֶׁטֶר דִּיִּיתִיקָאוֹת, או
אֲפֻתִיקָאוֹת שכתוב בהם שתהא קרקע זו מיוחדת לו לגביית החוב, ויטרי
מִתְּנָהוּ, אִף עַל פִּי שְׁשִׁנְיָהם מוֹדִיין שהשטר שייך למי שנכתב עבורו, לֹא
יָחִיד לֹא לֹוֹה וְלֹוֹה, שִׁמְאָא חוֹז הנותן ולא מסר לו זכה בקרקע,
וכתב הנותן לאדם אחר שטר על קרקע זו ומסר לו את השטר, וזכה בה
השני, ועתה בא הנותן לחזור בו מן המתנה שנתן לשני, ורוצה לתת את
הקרקע לראשון, ולכן הוא רוצה שימסרו את השטר שנמצא ושנכתב עבור
הראשון למי שנכתב עבורו כדי שיגבו לו בית דין את הקרקע, שהרי שטרו
של הראשון נכתב קודם לשטרו של שני. וקשה, שבמשנתנו משמע שאם
אמר נותן השטר 'תנו' ונתנים.

אִמֶּר רַבִּי אָבָא בַּר מִמְלָה, לֹא קָשִׁיָּא,

בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אוחזין דף יט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קיט רש"י

1 סימנן דאורייתא. בגט נמי מהדרינן ואי סימנן דרבנן מה שמחזירין אבידה
2 בסימן שאינו מובהק מדרבנן משום דהפקר בית דין הפקר אכל
3 מדאורייתא צריך או עדים או סימן מובהק וגט נמי דאישור הוא לא מהדרינן
4 אלא בסימן מובהק:

אביש דעלמא לא. מפרש ר"ת
דעם הארץ נמי אית ליה טביעות
עניא בדאמר בפ' גט פשוט (כ"ב דף קכח) האי
מאן דבעי לקדושי איתתא לידבר עם
הארץ בהדיא והאי דלא מהדרינן ליה
משום דלא מהיק: וליחוש דלמא כתב
ליתן בניסן כו'. ואפילו לאבי דאמר עדיו
בהתנומי זכין לו הקא גבי אשה חוב הוא
לה ואמתני' דדייקין הא אמר תנו נותנין
וכן אמתני' דהמביא גט ממדינת הים לא
פריך ניהוש שמא כתב ליתן בניסן כו' כיון
דעתה שבא לגרשה רואין שהזמן מוקדם
והש קול שלא נמסר ביום שנכתב ויזכרו
לקוחות לומר אייתי ראיה אימת מטא
גיטא לידך אבל הכא שהבעל מודה
שממנה נפל ויגרשה ביום הדחיבה פריך
וניחוש שמא יסבירו לקוחות שאמרה אמת
ולא יאמרו בשעת טריפה אייתי ראיה
אימת מטא גיטא לידך וא"ת ואמאי לא
פריך אמתני' דכותבין גט לאיש אע"פ
שאין אשתו עמו ליחוש שמא לא יתן עד
שנה וכן תימא כיון דליכא ריעותא
דנפילה י"ל שום שנכתב נמסר ואפי' נמסר
נמי אחר זמן יש קול שלא נמסר ביום
שנכתב כי רואים בשעת קבלת הגט שהוא
מוקדם ויזכרו לקוחות לומר כשתטורף
אייתי ראיה דהא לעיל (דף כ"ב) פריך גבי
כותבין שטר ללוה ויש לומר דגבי כותבין
שטר ללוה פריך שפיר משום דמאן דזיקח
בצנעא זיקח (כ"ב סב) ויש לחוש שמא לאחר
זמן ימסרו לו בצנעא ויסבירו לקוחות
שנמסר לו משעת כתיבה אבל גט דיהבי
בפרהסיא דצריך עדי מסירה אפילו לר"מ
דאין דבר שבגרוה פחות משנים בדרשין
ר"ת ורשב"ם בגיטין ה' ד"ס (קמ"ו) ועוד
דרגילות לגרש בפרהסיא לגלות שהיא
פגועה יש קול שנתגרשה אחר זמן כתיבה
ולא יסעו הלוקחות אבל אפתי קשה
אמאי כותבין גט לאיש כו' ניהוש שמא
תזנה אחר הכתיבה ויתן לה בצנעא כדי
לחפות עליה וי"ל דמיד שנכתב הגט נותן
לה דלא מקדים איניש פורענות לנפשיה:
אימת מטא גיטא לידך. בשא"ר גיטין לא
אמרינן פן דמסתמא ביום שנכתב נמסר
אבל זה דנפל אתרע:

ברייתא

אירכס ליה גיטא. שהיה שליון להביא ואירכס ליה ואשכחיה: אמר אי סימנא.
חשיבא לכו אית לי בגייה סימנא: ואי טביעות עין. חשיבא לכו אית לי בגייה
טביעות עינא מכירו אני בכתב ידי הסופר והעדים מדת ארבו ורחבו כאדם המכיר
את חבריו בטביעת עין שטבע בו ואין בו סימן: וקפכרי. רבנן סימנן דאורייתא
שלא אמרתי סימן מובהק והחזיריהו ל:

ודוקא לצורכא מדרבנן. דמתחזק לו ביה
דלא משני בדיבוריה: ולא נתן עד תשרי.
וכל זמן שלא נתן היה לו לאכול ולמכור
פירי נכסי מלוג שלה שתקנו חכמים לבעל
לאכול פירות של נכסי מלוג אשתו שנפלו
לה לירושה: וזבין פירי. במשפט: שפיר.
יש לה לטרוף כל מה שמכר משעת כתיבה
ותא פלוגתא במס' גיטין בפ' שני דף כ"ב:
אימת מטא גיטא לידך. מיד בעליה:
אימת מטא שטרא לידך. מיד הללוה
מתקלה: אתי לוקח ותבע. אי אתאי
למטורף מסק אדעתיה לחבוע אייתי ראיה
אימת מטא גיטא לידך בזמנא קמא: טקפי
דירי. מסודים שמכר לי הללוה נכסי מטא
שטר מיד לזה למלוה בראשונה: הניחא
למ"ד כו'. פלוגתא בפ"ק דגיטין דף כ"ב:
זכות הוא לעבד. טובה היא אצל שמתירו
בקול ויכון דוכתו הוא איכא לתרצי
דמשעה שנכתב זוכה בשהרור דלכי מטא
שטר גט ליהיה נעשה לו חורין למפרע
משעת חתימה: חוב הוא לעבד. חובתו
הוא שיוצא מתחת רבו כלומר הפסד הוא
לו שאם עבד כהן הוא פוסלו מן התרומה
ואם של ישראל אוסרו בשפחה כנענית
דיואל ליה ושכיחא ליה ופריצא ליה: מאי
אכא למימר. דהשתא ליכא למימר עדיו
בהתנומי חבין לו דאין חבין לאדם שלא
בפניו: דא תהא למיכס. שטר זה יהיה
לקום ולהיות בכל הכתוב בו דדברי שכיב
מרע ככתובין וכמסורין דמי: מתנה. מתנת
בריא איזו היא כל שכתוב בו כו'. מהיום
ולאחר מיתה. גוף הנרקע קני לו מן היום
ואין לו עוד רשות למכרה וליתנה
והורישתה ופירות אינו אוכל כל ימי חייו
אלא לאחר מיתה: ואי לא לא קני. בתמיה
כל שכן דאם יהיב ליה גוף ופירות
במעבשיו דקני טפי סתם מתנת שכיב מרע
לא קניא לו אלא לאחר מיתה דמתחמת
מיתה הוא מצווה: הא אמר תנו נותנין.
אמתני' פריך דתלי טעמא בשאני אמור
נמלך עליהם שלא לתת: אפותיקאות.
שעשה לו שדה אפותיקי למלוה על פה
שהיה לו עליו מלוה ויבנה: לא יחזיר.
שמא כתבה לזה ולא מסר לו ולא זכה
בקרע וחזר וכתב לאחר ומסר לו השטר
וזכה בו וקא לחזור בו מן השני ורוצה לתת
לראשון וחפץ שימסרו לו שטר זה
שיוציאהו בבית דין ונמצא זמן שטר של זה
קודם לשטרו של שני ויוציאהו מידו בדין:
הא

בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו
נותנין ורמינהו מצא דייקאות ואפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהם מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אמר רבי אבא בר ממל לא קשיא
הא

בְּרִייתא בְּבֵרִיא דְלָמָא כְּתִיבָה לְהָאִי וְלֹא יִהְיֶה לִיהּ. הֵיכִינּוּ דְלֹא כֹאמְרִי דְלִדְיִידָהּ אֲמַאי לֹא נִהְדֵּר בֵּין שְׁהוּא רֹצֵחַ דְּעָדִיו בְּחִתּוּמֵי וְכִין לֹא הֵיכָא דְמָטָא שְׁטָרָא לְיָדֶיהּ וְאֲבֵי יִתְרִין כְּדָרְב וְכִיד דְּבִסְמוּךְ: **וְהָא** אִידִי וְאִידִי דִּימִיקָאוּת קִתְּנִי. וְאִית' ר' חֵלְפִירוּךְ נָמִי וְהָא מִתְּנִית קִתְּנִי וְאוֹרִית דְּמִיירִי מִתְּנִי שְׁפִירָשׁ שְׁנוֹתָן לֹא גִוף וְפִירִי מֵהִיּוֹם אִם לֹא

יִתְּוֹר עַד לְאַחֵר מִיֵּתָה דְּמִצֵּי הֶדֶר בֵּיהּ יִרְשִׁי דְּחֵק לְפָרֶשׁ דְּגִבֵּי מִתְּנִית אֲפִי' אִם אָמַר תְּנוּ אֵין נִוְתֵנִין וְהִ"פ דְּמִתְּנִיתִין שְׁאֲנִי אוֹמֵר כְּתוּבִין הִיוּ וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לִיתֵנָן וְהִיב לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְנִתְּהָ רֹצֵחַ לְחֹזֵר בּוּ מִן הַשֵּׁנִי לִיתֵנָה לְרֵאשׁוֹן לְפִיכָר אֲפִילוּ אִם אָמַר תְּנוּ אֵין נִוְתֵנִין אָבֵל דִּימִיקֵי אִם אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין דְּאֲפִילוּ נִמְלֵךְ וְנָתַן לְאַחֵר זְכוֹל לְחֹזֵר וְקִשָּׁה לְפִירוּשׁ דְּא"כ פִּירוּשׁ דְּנִמְלֵךְ דְּמִתְּנִי יִזְהִי בִשְׁנֵי עֲנִינִים וְתֵנוּ לְעִיל גְּבִי טַג דִּימִיקֵי הָא אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין אֲפִילוּ לִזְמַן מִרְבּוּבָה לְפָרֶשׁ יִרְשִׁי וְלֹא מִנ"ל לְפָרֶשׁ הִכִּי דְלָמָא הִ"פ מִשּׁוּם דְּנִמְלֵךְ אִיכָא לְמִיחֹשׁ שְׁמָא לֹא נִיתֵן הֵטַג עֲדִינִין וְלִכְךָ אֲפִילוּ אִם אָמַר תְּנוּ אֵין נִוְתֵנִין אֲלֵא לִשְׁוֹן וְנִמְלֵךְ מִשְׁמַע שְׁעִתָּה אִינוּ רֹצֵחַ בְּדִפְרִישִׁית לְעִיל (וְי"ת ד"ס ה"א) **וְכָתֹב** אָבוּהּ כְּתִיבָה אִידֵּוּ לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא. תִּימָה אֲמַאי לֹא אֲמַרִין נָמִי שְׁנִתְּנָה הָאֵב תַּחֲלָה בְּמִתְּנִית שְׂכִיב מֵרַע וְאוּח"כ הָאֵב עֲצֻמוּ כְּתִיבָה לְהָאִי וְלֹא יִהְיֶה לִיהּ וְנִתֵּן הָאֵב וְנִתְּקִימָה הַמִּתְּנָה לְרֵאשׁוֹן וְתֵנוּ רֹצֵחַ שְׁתִּיזָה לְשִׁנִּי **מִצָּא** שׁוֹכֵר כּו' וְלִיחֹשׁ דְּלָמָא כְּתִיב לִיתֵן בְּנִיסָן כּו'. וְאִת' לְפָרוּךְ עַל מִתְּנִי דְּגִט פִּשְׁטוּ (כ"כ דף קמ"א) דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר לֵאשֶׁה וְכִת' לֹא חִישִׁינִין אֲלֵא הֵיכָא שְׁנַפֵּל וְאִתְרַע הָא פָּרוּךְ לְעִיל (כ"ב) גְּבִי כּוֹתֵבִין שְׁטֵר לְלוֹחַ אַע"ג דְּלִיכָא רִיעוּתָא וְיִל דְּמִצֵּי לְחֻזִּי בְּשִׁטְרִי הִקְנָה אָבֵל הָאֵב אִי בְּשִׁטְרִי הִקְנָה מִיירִי כִי אֵין הָאשָׁה מוֹדָה נָמִי יִחְזִיר לְבַעַל דָּאִין אִשָּׁה מוֹדָה מִשְׁמַע אֲפִילוּ אִינָה אוֹמֶרֶת שְׁהוּא מוֹחֵף אֲלֵא אוֹמֶרֶת שְׁכִתְּבָה לִיתֵן וְלֹא נִתְּנָה אוֹמֶרֶת עֵתָּה אֵל תִּתְּנוּ לִפִּי שְׁנַמְלָכָה דּוּמָא דְּמָצָא שׁוֹכְרִין דְּמִתְּנִיתִין דְּלֹא יִחְזִיר שְׁאֲנִי אוֹמֵר כְּתוּבִים הִיוּ וְנִמְלֵךְ כּו':

ש"מ

הָא בְּבֵרִיא וְהָא בְּשְׂכִיב מֵרַע מִתְּנִיתִין דְּקִתְּנִי הָא אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין בְּשְׂכִיב מֵרַע דְּכֵר מִהֶדֶר הוּא דְּאֲמַרִין מֵאִי אִיכָא לְמִימַר דְּלָמָא כְּתִיבָה מְעִיקָרָא לְהָאִי וְאִמְלִיד וְלֹא יִהְיֶה נִיחִלִּיהּ וְהֶדֶר כְּתִיבָה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְיִהְיֶה נִיחִלִּיהּ הַשְׁתָּא קָא הֶדֶר בֵּיהּ מִהֶהוּא דִּיהְבָּה נִיחִלִּיהּ אִי בְּמִתְּנִית בְּרִיא יִהְיֶה לִיהּ לִית לִיהּ פְּסִידָא דְּכִי נִפְקָא תַרְתִּי בְּתַרְיִיתָא וְכִי דְהָא הֶדֶר בֵּיהּ מִקְּמִייתָא אִי בְּמִתְּנִית שְׂכִיב מֵרַע נָמִי יִהְיֶה נִיחִלִּיהּ לִית בֵּה פְּסִידָא דְּבִתְרִייתָא וְכִי דְקָא הֶדֶר בֵּיהּ מִקְּמִייתָא כִי קִתְּנִי בְּבִרִיתָא אַע"פ שְׁשִׁינֵיהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לֹא לֹחַ וְלֹא לֹחַ בְּבֵרִיא דְּלֹא כּו' מִהֶדֶר הוּא דְּאֲמַרִין דְּלָמָא כְּתִיבָה לְהָאִי מְעִיקָרָא וְאִמְלִיד וְלֹא יִהְיֶה לִיהּ וְהֶדֶר כְּתִיבָה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְיִהְיֶה לִיהּ הַשְׁתָּא קָא הֶדֶר בֵּיהּ מִהֶהוּא דִּיהְבָּה לִיהּ וְכֵסֶר מִהֶדֶר לֹא מְצִינָא הֶדְרָנָא כִי אִמַּר לְהוּ דְּאֵנָּה לְהָאִי יִהְיֶה וְנִיחִלִּיהּ כְּתִיבָה כִי הִיכִי דְכִי מִפִּיק הָאִי כְּתִיבָה דְּקִדִּים זְכָה בֵּיהּ הוּא אֲלֵא אֲמַרִין לִיהּ אֲנִי הָאִי כְּתִיבָה לֹא יִהְיֶה לִיהּ לְהָאִי דְּלָמָא מְכַתֵּב כְּתִיבָה מִיַּהֲב לֹא יִהְיֶה נִיחִלִּיהּ וְיִהְיֶה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְקָא הֶדְרָת בֵּיהּ אִי לֹא יִהְיֶה כְּתִיבָה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְקָא דְתַתְּכָה לְהָאִי כְּתִיב לִיהּ הַשְׁתָּא כְּתִיבָה אַחֲרֵינָא וְיִהְיֶה נִיחִלִּיהּ דְּאִי יִהְיֶה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא לִית בֵּה פְּסִידָא דְּקִדִּים וְכִי מִתְּקִיף לֹה רַב וְכִיד וְהָא אִידִי וְאִידִי דִּימִיקָאוּת קָא תְּנִי אֲלֵא אָמַר רַב זְבִיד הָא וְהָא בְּשְׂכִיב מֵרַע וְלֹא קִשְׁיָא הָא בֵּיהּ וְהָא בְּבֵרִיא מִתְּנִיתִין דְּקָא אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין בְּדִידִיהּ דְּכֵר מִהֶדֶר הוּא דְּאֲמַרִין א"נ יִהְיֶה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא לִית בֵּה פְּסִידָא דְּקָמָא וְכִתְרָא בְּתַרָא וְכִי דְהָא הֶדֶר בֵּיהּ מִקְּמָא כִי קָא תְּנִי בְּבִרִיתָא אַע"פ שְׁשִׁינֵיהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לֹא לֹחַ וְלֹא לֹחַ בְּבֵרִיא דְּאֲמַרִין דְּלָמָא כְּתִיבָה אָבוּהּ לְהָאִי וְאִמְלִיד וְלֹא יִהְיֶה נִיחִלִּיהּ וְכֵתֵב אָבוּהּ כְּתִיב לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְיִהְיֶה לִיהּ וְהַשְׁתָּא קָא הֶדֶר בֵּיהּ מִהֶהוּא סֶבֶר מִהֶדֶר לֹא מְצִינָא הֶדְרָנָא כִי אִמַּר לְהוּ דְּאָבָא יִהְיֶה לִיהּ וְנִתְּבוּ לִיהּ כְּתִיבָה וְנִיחִל וְנִפְיָק מִיגִיָּה דְּהוּא וְכִי וְנִפְלֹג בְּחִדִּיהּ הִלְכָּד אֲמַרִין לִיהּ אֲנִי הָאִי כְּתִיבָה לֹא יִהְיֶה לִיהּ לְהָאִי דְּלָמָא מְכַתֵּב כְּתִיבָה אָבוּהּ מִיַּהֲב לֹא יִהְיֶה לִיהּ וְיִהְיֶה אֲתָּה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְקָא הֶדְרָת בֵּיהּ אֲלֵא אִי קוֹשְׁטָא קָא אֲמַרִת דִּיהֲב לִיהּ אָבוּךְ זִל אֲתָּה הַשְׁתָּא כְּתִיב לִיהּ שְׁטָרָא אַחֲרֵינָא דְּאִי נָמִי לֹא יִהְיֶה לִיהּ אָבוּהּ וְכְּתִיבָה אֲתָּה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא לִית בֵּה פְּסִידָא דְּקָמָא וְכִתְרָא קָמָא וְכִי: ת"ר מִצָּא שׁוֹכֵר בְּזִמְן שְׁהָאשָׁה מוֹדָה יִחְזִיר לְבַעַל אֵין הָאשָׁה מוֹדָה לֹא יִחְזִיר לֹא לֹחַ וְלֹא לֹחַ בְּזִמְן שְׁהָאשָׁה מוֹדָה מִיֵּתָה יִחְזִיר לְבַעַל וְלִיחֹשׁ דְּלָמָא כְּתִיב לִיתֵן בְּנִיסָן וְלֹא נִתְּנָה עַד תִּשְׁרִי וְאִוְלָה וְנִתְּנָה לְכַתּוּבָה כְּטוּבָה הִנָּה מִנִּיסָן עַד תִּשְׁרִי וּמִפִּיק לִיהּ לְשׁוֹכֵר דְּכְתִיב בְּנִיסָן וְאִתָּה לְמִמְרָה לְקוּחוֹת שְׁלֹא פִדִּין אָמַר רַבָּא שְׁמַע

הָא בְּבֵרִיא שְׁהִיָּה שְׁטֵר מִתְּנִית בְּרִיא דְלֹא כְּתִיב בֵּיהּ כְּדָקִצִּיר וְרָמִי בְּעֶרְסִיהּ כְּדִין שְׁכּוֹתֵבִין בְּשִׁטְרִי מִתְּנִית שְׂכִיב מֵרַע: דְּכֵר מִהֶדֶר הוּא. שְׂכִיב לְחֹזֵר בְּמִתְּנִית אִם כְּתִיב שְׁנֵי שְׁטֵרוֹת הַשֵּׁנִי זְכָה שְׁרִי חֹזֵר בּוּ מִרֵּאשׁוֹן: **אִי בְּמִתְּנִית בְּרִיא יִהְיֶה נִיחִלִּיהּ**. לְהֶהוּא בְּתַרָא: לִית לִיהּ פְּסִידָא. בְּתֵיבָה שְׁטָרָא דְּמִהֶדְרָא לִיהּ לְהָאִי בְּבֵרִיא. כְּגוֹן שְׁהִיָּה הַשְׁטֵר זְכָה וְנִמְצָא מִתְּנִית בְּרִיא שְׁהוּא זְכָה לְשִׁטְרִי הַמֵּאחֹר לֹא שְׂאִינוּ זְכוֹל לְחֹזֵר בְּמִתְּנִית: דְּאִי יִהְיֶה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא לִית לִיהּ פְּסִידָא. בְּשִׁטְרָא דְּכְתִיבָה הַשְׁתָּא דְּמָאן דְּקִדִּים שְׁטֵרִיהּ זְכָה: בֵּיהּ. שְׁעִדִּין הוּא קִיָּים וְאָמַר תְּנוּ לָזֶה: **הָא בְּבֵרִיא**. שְׁמַת מִחֲלִיו זְכָה בְּנוּ אוֹמַר דְּחִזְרִיהּ: דְּכֵר מִהֶדֶר הוּא. מִמִּתְּנִית זֹא אִם חֹזֵר בּוּ לְאַחֵר שְׁעִדָּא שְׁנֵי שְׁטֵרוֹת בְּבִיד יִזְכָּה הָאֲחֵרוֹן: א"נ יִהְיֶה. שׁוֹב לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא בְּמִתְּנִית בְּרִיא: לִית לִיהּ פְּסִידָא. לְהֶהוּא בְּתַרָא בְּתֵיבָה שְׁטָרָא דְּמִהֶדְרִינָא לִיהּ לְהָאִי: כְּתִיבָה אִידֵּוּ. הֵבֵן: דְּהוּא קִרִּים. שְׁהִיָּה שְׁטֵר קוֹדֵם דְּכִין דְּמַת אֲבִיו מִחֲלִיו זְכָה מִשְׁתַּקְּנָה לוֹ: וְנִפְלֹג בְּחִדִּיהּ. אַחֲלוּק עֲמוּ בְּקִנְיָנָא זֹא: **קָמָא זְכָה**. מֵאחֵר שְׁשִׁנִּי הַשְׁטֵרוֹת זְכָא מִשְׁמַךְ הַקּוֹדֵם זְכָה שְׁמִתְּנָה בְּרִיא הֵם וְהַשְׁתָּא דְּאוֹקִימָנָא טַעְמָא דְּלֹא יִחְזִיר מִשּׁוּם דְּלָמָא כְּתִיבָה לְהָאִי וְאִמְלִיד וְלֹא יִהְיֶה לִיהּ וְהֶדֶר כְּתִיבָה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא לִיכָא לְמִרְמִי אֲמַתְּנוֹת וְלֹא תִידוּק מִתְּנִי גְבִי מִתְּנִית דָּא אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין דְּכִי נָמִי אָמַר תְּנוּ שְׁטֵר טַעְמָא דְּלֹא יִחְזִיר מִשּׁוּם שְׁאֲנִי אוֹמַר כְּתוּבִין הִיוּ וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן שְׁלֹא לִתֵּן וְהֶדֶר כְּתִיבָה לֵאנִישׁ אַחֲרֵינָא וְגְבִי דִּימִיקָאוּת ע"כ אִם אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין אִם הוּא קִיָּים דְּהָא תִּלָּה תֵּנָּה יִדִּין טַעְמָא מִשּׁוּם שְׁאֲנִי אוֹמַר נִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן שְׁלֹא לִתֵּן וְאִי נָמִי הִכִּי הָיָה דְּנִמְלֵךְ הַשְׁתָּא אִם אָמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין דְּלִיכָא לְמִיחֹשׁ לְמִידִי וְהִ"פ מִצָּא דִּימִיקֵי אוֹ מִתְּנִי לֹא יִחְזִיר שְׁאֲנִי אוֹמַר כּו' וְהִיכָא דְּאָמַר תְּנוּ וְאִין שְׁיִיד לְמִימַר לֹא יִחְזִיר מִשּׁוּם טַעְמָא דְּשְׁאֲנִי אוֹמַר כְּגוֹן מִתְּנִית בְּרִיא אוֹ בְּשְׂכִיב מֵרַע וְנִת' וְכִי קָמַר תְּנוּ שְׁמַעִי מִמִּתְּנִי דְּלֹא יִחְזִיר וְלֹא דִימִיקֵין הָאֲמַר תְּנוּ נִוְתֵנִין וְהִיכָא דְּלֹא שְׁיִיד לְמִימַר שְׁאֲנִי אוֹמַר כְּגוֹן בְּשְׂכִיב מֵרַע שְׁלֹא מִתְּנִית דִּימִיקֵין הָאֲמַר תְּנוּ דְּבִטֵּל שְׁאֲנִי אוֹמַר הִלְכָּד נִוְתֵנִין: **מִצָּא שׁוֹכֵר**. שְׁכִתְּבָה אִשָּׁה לְבַעַלָּהּ הַתְּקַבְּלִית כְּתוּבָתִי וְעוֹדָה תַּחֲתִי: וְלֹא נִתְּנָה עַד תִּשְׁרִי. וְהוּא לֹא פָּרַע עַד תִּשְׁרִי: וְאִוְלָה. אִידֵּוּ בְּעוֹדָה תַּחֲתִי בִין נִיסָן לְתִשְׁרִי וְנִתְּנָה לְכַתּוּבָה. לְאַחֵר: כְּטוּבָה הִנָּה. כְּלוּמַר כּוֹזֵל לִפִּי שְׁנוֹתָי מְעוֹתָי בְּסָפֵק שָׂאָם תִּמּוֹת הִיא יִירְשָׁנָה בְּעֵלָה וְיִפְסִיד מִי שְׁלִקְחָה וְאִם יָמוּת בְּעֵלָה אוֹ יִירְשָׁנָה יִהְיֶה לִלְקַח בְּקוּמוֹהּ וְיִגְבֶּה כְּתוּבָתָה לְשׁוֹב לֹא יִהְיֶה לְבַעַלָּה לְפִירוּשׁ לֹה כְּתוּבָה אֲלֵא לְלוֹקַח וְשׁוֹכֵר שְׁכִתְּבָה בְּשִׁמָּה אִינוּ כְּלוּם: וּמִפִּיק לְשׁוֹכֵר. שְׁכִתְּבוּ בְּנִיסָן וְקִדּוּם לְשִׁטְרוֹ שֶׁל לְקוֹחַ וְחֻזִּיק הַבַּעַל בְּקִרְקַע הַמִּיחְזֶקֶת לְכַתּוּבָתָה שְׁלֹא כְּדִין: ש"מ

בבא מציעא דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קכא

הא – הברייתא שאמרה שלעולם אין מחזירים למקבל את שטר המתנה, ואף כשהנותן מודה, מדברת בַּבְרִיָּא – שהשטר שנמצא הוא שטר מתנה של אדם בריא, שרואים אנו שאין כתוב בנוסח השטר את המילים 'בדקציר ורמי בערסיה' (וכשהיה חולה ומוטל במיטתו) כדרך שהיו רגילים לכתוב בשטרי מתנת שכיב מרע, וְהָא – משותני, שמתוך דבריה משמע שבאופן שאומר הנותן 'תנו' מחזירים את שטר המתנה למקבל, מדברת בַּשְּׂטֵר מתנה של שְׂכִיב מַרְעָא.

מבארת הגמרא: מְהֵיִתִּין דְּקִתְּנִי – משנתניו שמבואר מתוך דבריה שדווקא כשלא אמר הנותן 'תנו' אין מחזירים את השטר למקבל, הָא – אבל אם אָמַר הנותן 'תנו' נותניו, עוסקת בַּמַּתְנָה שְׂכִיב מַרְעָא, דְּבַר מְהֵדֵר הוּא – שהדין הוא שיכול לחזור בו ממתנתו אפילו לאחר שכבר מסר את השטר למקבל, ולכן אם אמר הנותן 'תנו' נותנים, משום דְּאִמְרִינֵן – שאנו אומרים, מֵאִי אֵיכָּמַר – מה יש לומר, כלומר, ממה יש לנו לחשוש, הלא כל החשש כאן אינו אלא דְּלִמָּא – שמא בַּתְּבָּה מְעִיקְרָא לְהָא – מתחילה כתב הנותן מתנה זו עבור זה ששמו כתוב בשטר שנמצא לפנינו, ולבסוף אָמְלִיד – חזר בו הנותן וְלֹא יִתְּבָה נִיחָלִיה – ולא נתנה לו, וְהָדָר בַּתְּבָּה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא וְיִתְּבָה נִיחָלִיה – וחזר הנותן וכתב המתנה בשטר עבור אדם אחר ונתן לו את השטר, וזכה בה השני, הַשְׂתָּא – כעת בשעת מציאת השטר, קָא הָדָר בִּיהּ מֵהוּוּא דְּיִתְּבָה נִיחָלִיה – חזר בו הנותן מנתיתו את המתנה לשני, ורוצה ליתנה לראשון, ולכן הוא אומר 'תנו' את השטר שנמצא למי שנכתב עבורו, דהיינו לראשון, שמתאחר שהזמן הכתוב בשטר הראשון הוא קודם לזמנו של השטר השני ושנכתב אחריו, יוציא בית דין את הקרקע מתחת יד השני ויתנה לראשון. וכיון שזה הוא החשש שיש בהחזרת השטר למקבל כשאמר הנותן 'תנו', אם כן בשטר של מתנת שכיב מרע אין שייך חשש זה, שכן ממה נפשך אִי בַּמַּתְנָה בְּרִיאָא יִתְּבָה לִיהּ – אם באנו לחשוש שמא לאחר שכתב שטר מתנת שכיב מרע לראשון, חזר בו ונתן הקרקע במתנת בריא לשני, וכתב לו שטר מתנה עליה ומסרו לו, אם כן גם אם נחזיר את השטר (מתנת שכיב מרע) שמצאנו לראשון, לִית לִיהּ פְּסִידָא – אין השני מפסיד מכן, כיון דְּבִי נִפְקָא תִּרְתִּי – שכאשר יצאו שני השטרות לפני בית דין, בַּתְּרִיחָא זָבִי – השני יזכה, ובית דין לא יוציאו ממנו, משום דְּהָא הָדָר בִּיהּ מְסִפִּיתָא – שהרי מכן שזמנו של השטר השני הוא מאוחר למדים אנו שנכתב אחרי השטר הראשון, ואם כן אפילו אם נאמר שאחרי שכתב את השטר הראשון מסרו למקבל וזכה בו ובמתנת שכיב מרע, מכל מקום הרי רואים אנו שלאחר מכן חזר בו ונתנה לשני, ובמתנת שכיב מרע יכול הוא לחזור בו אף לאחר מסירת השטר. אִי בַּמַּתְנָה שְׂכִיב מַרְעָא נִפְּי יִתְּבָה נִיחָלִיה – ואף אם נאמר שגם לשני הוא נתן את הקרקע במתנת שכיב מרע, גם כן לִית בֵּה פְּסִידָא – אין השני מפסיד שלא כדין מכן שהחזרנו את השטר לראשון, משום דְּבַתְּרִיחָא זָבִי – שאכן דין הוא שהאחרון יזכה, כלומר, 'האחרון' הוא מי שהנותן מצוה כעת לתת לו את השטר שמצאנו ודהיינו אותו שנכתב השטר הראשון עבורו, ועל פי הדין הוא ראוי לזכות במתנה זו, משום שבכך שהנותן מצוה כעת לתת לו את השטר, ורוצה שיזכה הוא במתנה, הרי הוא מגלה דעתו דְּקָא הָדָר בִּיהּ מְסִפִּיתָא – שחזר בו מנתיתו לראשון, 'הראשון' הוא אותו שנכתב השטר השני עבורו וניתן לו, וכיון שממתנת שכיב מרע יכול הנותן לחזור אף לאחר מסירת השטר, אם כן יש לנו להחזיר את השטר שמצאנו למי שנכתב עבורו, ולא איכפת לנו אם יוציא את המתנה מחבירו, שכן הוא זכה בה באמת.

בִּי קִתְּנִי בַּבְרִיָּא – אבל מה ששנינו בברייתא שהמוצא שטר מתנה אָף עַל פִּי שְׁשֻׁנִּיהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לֹא לֹה וְלֹא לֹהָ, אין הדברים אמורים במתנת שכיב מרע, ששם אין שום חשש כמו שביארה הגמרא, אלא בַּמַּתְנָה בְּרִיאָא, דְּלֹא בַר מְהֵדֵר הוּא – שבה אין לנותן אפשרות לחזור בו ממתנתו לאחר שהשטר הגיע כבר ליד המקבל, ומשום כך לא יחזיר השטר למקבל אף על פי שאמר הנותן 'תנו', משום דְּאִמְרִינֵן – שאנו חוששים ואומרים, דְּלִמָּא – שמא בַּתְּבָּה לְהָא מְעִיקְרָא – מתחילה כתב הנותן מתנה זו עבור אדם זה ששמו כתוב בשטר שנמצא לפנינו, ולבסוף אָמְלִיד – חזר בו וְלֹא יִתְּבָה לִיהּ – ולא נתנה לו, וְהָדָר בַּתְּבָּה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא וְיִתְּבָה לִיהּ – ולאחר מכן חזר הנותן וכתב המתנה בשטר עבור אדם אחר ומסר לו השטר, וזכה מקבל השטר במתנה, ואם כן יש לחשוש שמא הַשְׂתָּא – כעת בשעת מציאת השטר, קָא הָדָר בִּיהּ מֵהוּוּא דְּיִתְּבָה לִיהּ – חזר בו הנותן מנתיתו את המתנה לשני, ורוצה שיזכה בה הראשון, וְכָבֵר הנותן בדעתו, הרי

מְהֵדֵר לֹא מְצִינָא הָדָרנָא בִּי – לחזור בי מהמתנה שכבר נתתי לשני איני יכול, ולכן אין לי עצה אלא להערים ואֵימַר לְהוּ – אומר לבית דין, דְּאִנָּא לְהָא יִתְּבָהנָא – שאני אכן מסרתי את השטר שנמצא לפנינו לראשון, ולו נתתי את המתנה בזמן הכתוב בשטר ואף על פי שבאמת לא מסר לו השטר, ומן הנותן נפל, וְנִיחָדְרוּ נִיחָלִיה בַּתְּבָּה – ויחזירו לו בית דין את השטר, ואעשה כן בִּי יִיבִי – כדי דְּבִי מְסִפִּי הָאִי בַּתְּבָּה דְּקִדְנִי – שכאשר יוציא הראשון בבית דין את השטר הזה ושהחזירו לו, שהזמן הכתוב בו הוא קודם לזמן הכתוב בשטרו של השני, וְכָה בִּיהּ הוּא – יזכה הוא במתנה, ויוציאה בית דין מיד השני שלא כדין.

מסיימת הגמרא: לפיכך אין שומעים לדבריו של הנותן שאומר 'תנו' את השטר לראשון, אֱלָא אִמְרִינֵן לִיהּ – כך אנו אומרים לו, אֲנִי הָאִי בַּתְּבָּה לֹא יִתְּבָנִי לִיהּ לְהָא – אנחנו איננו נותנים את השטר הזה למי שנכתב עבורו, כיון שאנו חוששים דְּלִמָּא – שמא, מְכַתְּבָא אֲכַן בַּתְּבָּה את השטר עבור הראשון, אולם מֵיחָב לֹא יִתְּבָה נִיחָלִיה – לבסוף לא נתת לו אותו, ויִתְּבָהנָא לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – ונתת את המתנה לאדם אחר, וְכַעַת קָא הָדָרְתָּ בִּיהּ – הנך רוצה לחזור בך מנתיתך לשני, ולכן אנו אומרים לך, אִי – אם באמת דברייך נכונים שלא יִתְּבָהנָא לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – שלא נתת את המתנה לאדם אחר, אלא לזה שלפנינו, וגם כעת עדיין קָא בְּעִית דְּתִתְּבָה לְהָא – הנך רוצה לתת לו את המתנה, אם כן בְּתִיב לִיהּ הַשְׂתָּא בַּתְּבָּה אַחֲרֵינָא – כתוב לו כעת שטר אחר, לפי הזמן של עכשיו, ויִתְּבָה נִיחָלִיה – ותן לו את השטר החדש, ובכך אין שום חשש, כיון דְּאִפִּילוּ אִי יִתְּבָה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – אם אין דברייך נכונים, ובאמת נתת כבר את המתנה לאדם אחר, לִית בֵּה פְּסִידָא – לא יזכה לשני הפסד במה שתכתוב כעת לראשון שטר חדש, כיון דְּקִדְנִי זָבִי – שמי שזמן שטרו מוקדם הוא זוכה במתנה, ואין אותו אדם שקיבל את השטר החדש [שזמנו מאוחר] יכול להוציא המתנה מהשני שזמן שטרו מוקדם.

רב יוביז מקשה על תירוצו של רבי אבא: מְתִיקָה לָהּ – הקשה רב יוביז, וְהָא אִידִי וְהָאִי – והרי בין במשנה ובין בברייתא דְּיִתְּבָהנָא קָא תְּנִי – שנה התנא גם כן שטר 'דייתיקי', שהוא שטר מתנת שכיב מרע, ואם כן אין לומר כמו שביארנו שמדובר בברייתא במתנת בריא, ועדיין קשה מדוע במשנה מביא לגבי מתנת שכיב מרע שאם אמר הנותן 'תנו' נותנים, ואילו בברייתא מבואר גם לגבי מתנת שכיב מרע שלעולם אין מחזירים את השטר למקבל.

אֱלָא אִמַּר רַב יִבְדִּי, הָא וְהָא – זו זו, כלומר, בין במשנה ובין בברייתא מדובר בַּשְּׂטֵר של מתנת שְׂכִיב מַרְעָא, וְכַל מְקוּם לֹא קִשְׁיָא – אין קושיא מזו על זו, כיון שיש להעמיד, שְׁתָּא – המשנה שמבואר מתוך דבריה שכשאומר הנותן 'תנו' מחזירים את השטר למקבל, מדברת בִּיהּ – בו עצמו, כלומר, שהנותן עצמו [שכתב את השטר] עדיין חי, והוא בעצמו עומד לפנינו ומצוה למסור את השטר למי שנכתב עבורו, וְהָא – ואילו בברייתא שמבואר בה שלעולם אין מחזירים, מדובר בַּבְרִיָּא – בבנו של הנותן, שהנותן עצמו כבר מת מחלי, ובנו של הנותן הוא שצומד לפנינו ואומר 'תנו'.

מבארת הגמרא: מְהֵיִתִּין משנתניו שמשמע מדבריה דְּאִם קָא אָמַר הנותן 'תנו' את השטר למי שנכתב עבורו וְנִתְּנִי, מדברת בַּבְרִיָּא – בנותן עצמו, דְּבַר מְהֵדֵר הוּא – שאם הוא רוצה לחזור בו ממתנת שכיב מרע שנתן לפלוני וליתנה לאחר, יכול הוא לחזור, אף על פי שכבר מסר את השטר למקבל, ולכן אם הוא עצמו לפנינו ואומר 'תנו', אין שום חשש, דְּאִמְרִינֵן – כיון שאנו אומרים, אִי נִפְּי יִתְּבָה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – גם אם באמת לאחר שכתב הנותן את השטר לראשון נמלך ולא מסרו לו, אלא נתן את המתנה במתנת בריא לאדם אחר, לִית בֵּה פְּסִידָא – אין לשני הפסד במה שנחזיר את השטר ומתנת שכיב מרע לראשון, כיון שהדין הוא, דְּקָמָא וְכִתְּרָא – שכשיוצאים לפני בית דין שני שטרות מתנה, אחד מהם מוקדם בזמן והוא של מתנת שכיב מרע, ושטר המתנה השני [בין של מתנת בריא בין של מתנת שכיב מרע] הוא מאוחר, בְּתִרָא זָבִי – מי שנכתב עבורו השטר האחרון הוא זוכה במתנה, דְּהָא – שהרי מכן שלאחר שנתן את המתנה לראשון חזר ונתנה לשני, מוכח שְׁהָדָר בִּיהּ מְסִפִּיתָא – חזר בו הנותן מנתיתו לראשון, וממתנת שכיב מרע יכול הוא לחזור בו, ולכן במשנה שהנותן קיים, אין שום חשש בהחזרת השטר למקבל, שכן אם יבוא הראשון להוציא המתנה מהשני לא יניחיהו בית דין, מאחר שזמנו של השטר השני מאוחר, והוא הזוכה.

שְׁמַע מִיָּה – מכאן ראייה דאיתא לְדִשְׁמוּאֵל – שדינו של שמואל נכון הוא, 1
 דְּאִמְרַי שְׁמוּאֵל, מלוח המוכר שְׁטַר חֹב שיש לו על פלוני לְחִבְרוֹ, ומעתה 2
 חייב הלוח לפרוע את חובו למי שקנה את השטר, וְחִיּוֹר המלוח לאחר 3
 המכירה וּמִחְלוֹ ללוח על חובו, מִחְלוֹ החוב, ואין הלוח חייב לפרוע ללוח. 4
 וְאִפְּלוֹ הַיּוֹדֵשׁ של המלוח, מִחְלוֹ ללוח ושוב לא יוכל הלוח לגבותו. וכיון 5
 שכן הוא הדין, אין חשש כלל בהחזרת השובר לבעל, שכן אף אם מכרה 6
 האשה חוב כתובתה ושחייב לה בעלה באייר, עדיין יכולה היא כעת 7
 למחול כתובתה לבעלה ולהפסיד את הלוחק שקנה ממנה את כתובתה, 8
 ועל כן שוב אין לחשוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי. 9
 אבי רוחא את הראיה מהברייתא לדינו של שמואל: אֲבִי אֶמֶר, אִפְּלוֹ 10
 תִּימָא – אם תאמר דליתיה לְדִשְׁמוּאֵל – שאין הלכה כשמואל, יש ליישב 11
 את הקשיא בדרך אחרת, והוא, הִכָּא מִמָּא עֲקָרִין – כאן מדובר, בְּאִפּוֹן 12
 שְׁטַר הַכְּתוּבָה יֵצֵא בבית דין מִתַּת יָדָהּ של האשה, שהיא מראה להם 13
 אותו, שאין לנו לחשוש שמא מכרה כתובתה בטובת הנאה לאחר, שאם כן 14
 היה שטר הכתובה נמצא ביד הלוחק, ולא היה מניחו ביד האשה. 15
 רבא מבאר מדוע אינו מפרש את הברייתא כאבוי: וְרַבָּא אֶמֶר, אִי – אם 16
 מִשּׁוּם שְׁטַר הַכְּתוּבָה שבידה אתה בא להוכיח שלא מכרה כתובתה לאחר, 17
 אין זו הוכחה, משום שְׁחִיּוּשִׁין – יש לנו לחשוש לְכָךְ שיש לה שְׁחִי 18
 כְּתוּבָתָה שכתב לה בעלה, ושמא מכרה כתובתה לאחר באייר ומסרה לו 19
 רק אחד משני השטרות והשטר השני נשאר בידה וזהו השטר שהיא 20
 מביאה לפנינו, וכעת היא רוצה לחזור בה מהמכירה בכדי שהבעל יזכה 21
 בכתובה ולא יפרעה ללוחק, ולכן היא מודה לפני בית דין שהשובר נפל 22
 מיד הבעל, כדי שיחזירו לו בית דין את השובר, וכיון שהזמן הכתוב בשובר 23
 [ניסן] קודם לזמן הכתוב בשטר מכירת הכתובה [אייר], יטען הבעל 24
 שהמכירה היתה לאחר שכבר פרע הכתובה, ואינו חייב ללוחק כלום. ועל 25
 כן אין ליישב כן את דברי הברייתא. 26
 אבי משיב על טענה זו: וְאֲבִי אֶמֶר, שתי תשובות בדבר, תְּדָא – התשובה 27
 הראשונה היא, שְׁלִשְׁתִּי כְּתוּבָתָה לֹא תִיּוּשִׁין – אין אנו חוששים כלל שמא 28
 שני שטרי כתובה היו לה, שכן זהו דבר שאינו מצוי. וְעוֹד יש להשיב על 29
 טענת רבא, שאפילו אם באמת מכרה את הכתובה בטובת הנאה, אין חשש 30
 בהחזרת השובר ליד הבעל, משום ששֹׁבֵר בְּזִמְנוֹ מִיָּדָה – המקבל שטר 31
 שובר לידו, אף על פי שלא פרע בזמן הכתוב בשובר אלא לאחר מכן, מכל 32
 מקום כיון שהגיע השובר לידו הרי הוא זוכה בו למפרע מזמן שחתמו 33
 העדים עליו, ובאילו פרע כבר אז, ויכול הוא לטרוף ולהוציא מכל אלו 34
 שהזמן הכתוב בשטר שבידם הוא מאוחר לזמן הכתוב בשובר שבידו. ולכן 35
 אף אם לא פרע לה הבעל כתובתה אלא בתשרי, מכל מקום מאחר שהזמן 36
 הכתוב בשובר הוא ניסן, אם ניתן לו כעת את השובר, יזכה בו למפרע 37
 מניסן, ויתברר כעת שאכן מכירת הכתובה לא חלה, ואינו חייב ללוחק 38
 כלום, ובדין הוא טורף מן הלוחק את הקרקע המיוחדת לכתובתה. ומובנים 39
 דברי הברייתא שאומרת שבזמן שהאשה מודה אין חשש בהחזרת השובר 40
 לבעל. ואין הוכחה מהברייתא לדברי שמואל. 41
 הגמרא מבארת את טעם דבריו של אבי שוֹבֵר בזמנו טריף: אֲבִי 42
 לְמַעֲמִיָּה – לפי שיטתו דְּאֶמֶר (לעיל יג). עֲדִי בְּכַתְּבוּמִי וְכֵן לֹא – עדים 43
 החותמים על השטר, בשעת חתימתם הרי הם זוכים בכל זכות הכתובה 44
 בשטר עבור מי שנכתב השטר בשבילו, וכשיגיע השטר ליד המקבל יזכה 45
 בכל הכתוב בו למפרע משעת חתימת העדים, שאז זכו העדים עבורו. ולכן 46
 גם בשובר שכתוב בעל החוב לחייב לו ובו הוא מודה שאין הלה חייב לו 47
 כלום, זוכים העדים את השובר לחייב, וכשיגיע השובר לידו יהיה זה נחשב 48
 למפרע כאילו פרע את החוב כבר בשעת חתימת העדים, שאז זכו הם 49
 בעבורו. 50

משנה

המשנה מביאה דינים נוספים אודות שטרות שנמצאו, אם משיבים אותם, 51
 ולמי משיבים: 52
 מִצָּא אֶרֶם אִיגְרוֹתָ שוֹם – שטרות שומא שכותבים בית דין למלוח, שלאחר 53
 ששמו את נכסיו הלוח לדעת כמה הם שוים, כותבים השומא בשטר ונותנים 54
 למלוח על מנת שיגבם בחובו, וְאִיגְרוֹתָ מוֹזֵן – שטרות שבית דין כותבים 55
 לאשה לראיה שבעלה קיבל עליה והתחייב לזון את בתה מבעלה הראשון, 56
 וכן אם מצא שְׁטָרִי חֲלִיצָה – שטר שבית דין כותבים לשומרת יבם שחלץ 57

לה היבם בפניהם והרי היא מותרת להינשא, וְאִיגְרוֹתָ – שטר שכתבו בית 58
 דין לקטנה שמת אביה, וקיבלו אמה ואחיה קידושין עבורה והשיאוה, 59
 ומיאנה בבעלה, שכותבים לה בית דין שטר שמיאנה בפניהם, כדי שיהיה 60
 השטר בידה לראיה שהיא מותרת להינשא, וְשְׁטָרִי בִירוּרִין והגמרא תפרש 61
 מה הם שטרות אלו. וכן כָּל שטר שהוא מַעֲשֵׂה בֵּית דִין – שנכתב על ידי 62
 בית דין, כגון 'שטר חלטתא', דהיינו שטר שכותבים למלוח על נכסיו הלוח, 63
 שיהיה בידו לראיה שעל פי בית דין גבה הוא את נכסיו הלוח לפרעון חובו, 64
 או 'שטר אדרכתא', שכשלא מצאו הבית דין נכסים אצל הלוח, הרי הם 65
 כותבים שטר למלוח שרשאי הוא לחזור אחר נכסיו הלוח בכל מקום שהם, 66
 ואם ימצא לו נכסים יגבה אותם בחובו, אם מצא אדם אחד מן השטרות 67
 הללו הֲרִי זֶה יִחְזֹר אותם למי שנכתבו בעבורו, מפני שבשטרות אלו אין 68
 לחוש שמא בתחילה כתבו בית דין את השטר על דעת ליתנו לו, ולבסוף 69
 כשראו שלא נתקיים הדבר וכגון שכתבו לשומרת יבם שטר חליצה, ולבסוף 70
 לא חלץ לה היבם נמלכו ולא מסרוהו, כי אין בית דין כותבים שטרות אלו 71
 אלא לאחר שכבר נעשה המעשה הכתוב בהם ונתקיים וכגון בשטרי 72
 חליצה, לאחר החליצה, ואף אם לא מסרו לו לבסוף את השטר, הרי 73
 המעשה הכתוב בהם אמת, ויכולים אנו להחזיר אותם למי שנכתבו בעבורו 74
 ללא שום חשש. וכן אין לחשוש בשטרות אלו לפרעון, מפני שבשטרות אלו 75
 לא שייך פרעון. 76
 מִצָּא אֶרֶם שטר [כל שהוא] כשהוא מונח בְּחִפְסִיָּה או בְּרִלְסָאָמָא – מיני 77
 כלים שונים, ובא מי שנכתב השטר בעבורו ונתן סימן שהשטר היה מונח 78
 בכלי פלוני, או שמצא תְּכַרְיָךְ שֶׁל שְׁטָרוֹת – כמה שטרות כרוכים זה בזה, 79
 או אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטָרוֹת – כמה שטרות המונחים זה על גבי זה וכרוכים יחד, 80
 ויש בהם סימן בצורת הכריכה או במנין השטרות, הֲרִי זֶה המוצא יִחְזֹר את 81
 השטרות למי שנתן בהם סימן, שמכך שידוע לתת סימן מוכח שאכן ממנו 82
 נפל השטר. 83

מבררת המשנה: וְכִמָּה שטרות היא אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטָרוֹת, שנמנינם נחשב 84
 סימן להשיבם על פיו. מבארת המשנה: שְׁלִשָּׁה שטרות או יותר הקְשׁוּרִין זֶה 85
 בְּזֶה הרי זה נחשב סימן ומחזירים לו אותם, אבל בפחות משלושה אין המנין 86
 סימן. 87

רָבִן שְׁמֵעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל אֶמֶר, אם מצא שלושה שטרות שכתוב בהם על 88
 אדם אחד תְּלוּהוּ מְשֻׁלָּשָׁה, כל שטר על מלוח אחד, יִחְזֹר אותם לְלוֹה, 89
 שודאי ממנו נפלו אחד שפרע לשלושתם והחזירו לו את השטרות, שאם 90
 עדיין לא פרעם ומדם נפלו, אין אירע הדבר ששלושה שטרות משלושה 91
 מלוים שונים נפלו במקום אחד. אבל אם מצא שלושה שטרות של שְׁלִשָּׁה 92
 בני אדם תְּלוּיִן מִן הָאֶחָד, יִחְזֹר אותם המוצא לְמִלְוֵהוּ, שהואיל ונמצאו 93
 במקום אחד ודאי ממנו נפלו, ועדיין לא נפרעו. 94

דין נוסף במציאת שטר: אם מִצָּא אדם שְׁטָר וכל שהוא, שלא הוא כתבו 95
 עבור אחר, ולא אחר כתבו עבורו מונח בִּין שאר שְׁטָרוֹתָיו, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה 96
 מִיָּבֹוּ של שטר זה אצלו, אם הלוח הפקידו אצלו ואחר שפרע למלוח וקיבל 97
 ממנו את השטר, או המלוח וועדיין לא נפרע, או שמא פרע הלוח מקצת 98
 החוב הכתוב בשטר, ומשום שפרע את כל החוב לא החזיר לו המלוח 99
 את השטר, אולם כדי שלא יחזור המלוח ויגבה ממנו את כל החוב הסכימו 100
 ביניהם למסרו לו להיות שליש ביניהם, וכעת שכח לשם מה נתנוהו לו, 101
 ואינו יודע למי להחזירו, הדין הוא שִׁתָּא השטר מוֹנֵחַ ביד המוצא עַד שִׁבְכָא 102
 אֲלֵיהּ ויתברר הספק, ובינתיים לא יחזיר השטר לא ללוח ולא למלוח. 103

דין המוצא שובר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו: אם מוצא אדם אצלו בין 105
 השטרות של החייבים לו, שִׁשׁ עֲמָקָן כְּסָפוֹנוֹת – שוברים ובהם נאמר 106
 שהלואות שונות כבר נפרעו, ואינו יודע אם באמת כבר פרע לו הלוח או 107
 לא, הדין הוא שִׁעֲשֵׂה – יקיים מָה שִׁבְכָא פוֹנוֹת, דהיינו, ששטר החוב 108
 שבידו הוא בחזקת פרעו ולא יגבנו מהלוח. 109

גמרא

הגמרא מבררת מה הם 'שטרי בירורין' שהוזכרו במשנתנו: מָא – מהו 110
 הפירוש של 'שְׁטָרִי בִירוּרִין', הִכָּא – כאן, בבבלי תְּרַנְמוֹ – פרשו, שהכוונה 111
 היא לְשְׁטָרִי מַעֲנָתָא – השטרות שבהם כותבים סופרי הדיינים את 112
 טענותיהם של בעלי הדין, ורַבִּי יִרְמְיָהּ [ושהיה דר בארץ ישראל] אֶמֶר, 113
 שהכוונה לשטר שכותבים שני בעלי הדין שבידו להם דיינים שישבו לדון 114

בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אווחין דף כ עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קכג

ש"מ איתא לדשמואל. וא"ת וניחוש שמא מכרה במעמד שלשתן שאינה יכולה למחול בדמוכה פרק האיש מקדש (קדושין דף מ' וס' ד"ט כו) גבי התקדשי לי בשטר חוב או במלוה שיש לי ביד אחרים דקאמר במלוה בשטר במאי פליגי בדשמואל דאמר דשמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחוץ ומחלו מחול ואיבעית אימא כ"ע אית להו דשמואל ובאשה סמכה דעתה פליגי כהו ובמלוה על פה פליגי בדבר הונא דאמר במעמד שלשתן קנה ולא מסיק כ"ע אית להו דרב הונא ובאשה סמכה דעתה פליגי בדאמר לעיל ש"מ דאינו יכול למחול וי"ל דליכא למיחש שמא מכרה במעמד שלשתן דאי ליכא עדים שמכרה הבעל ותאשה יכפור המוכרה ואי איכא עדים נשיילניהו היכי הוה אם אומרים שנתרצה הבעל או שתק א"כ מודה שהשובר שקר ואם מוחה שאמר כבר פרעתי לה א"כ השובר נעשה קודם המוכרה ואינהו דאפסידו אנפשיהו ועוד י"ל דלא תקנו מעמד שלשתן אלא בדבר שאי אפשר לזכות מדי אבל בכתובה דאינו חייב עתה עד אחר גרושין וגם שמא לא התגרש לא תקנו מעמד שלשתן וכן צריך לומר בפרק החובל (נ"ק דף פ"ג וס' ג' ג' האשה שתבילה בבעלה) לא הפסדה בכתובה ואמאי תובין במעמד שלשתן אלא משום דלא תקנו בכתובה כדפרשית וזה אין לחוש שמא מכרה אחר גרושין במעמד שלשתן כי אחר גרושין מסתמא מכרה בדמים וקריים ובשיוציא הבעל שוברו שקדים היא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוניא

ולא חיישין אלא שמא מכרה בעודה תחתיה בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומירושת הרבה ומשני איתא לדשמואל ואם היתה מוחלת לבעלה לא תפרע ללקוחות אלא דבר שנתנו ותריוח הרבה ואע"ג דגבי ערב לאשה בכתובה ורצח לגרשה תנן בפרק גט פשוט (כ"ד ד' ע"ג) דידור הנאה אלמא חיישין לקנוניא אע"פ שיתחייב לפרוע הכל לערב ולכך חיישין לקנוניא לפי שאין לו במה לשלם לא דמי דהתם מפסיד הערב מיד וחיישין לקנוניא אבל הכא דאינו אלא חששא בעלמא שמא לא מכרה ואפי' חשש שמא לא יפסידו הלקוחות כי אינו מוציא מהם אלא אצל ביד שהיה להם על הבעל ויהי להם על האשה וגבי חייב מודה דחיישין לעיל לקנוניא לפי שיוציא מיד מיד לקוחות ועוד יש לחוש משום לקוחות שלא באחריות שיפסידו לגמרי: **שובר** בזמנו טורף. אע"פ ששטר מכירה נמסר ללקוחות תחילה אינו מועיל וטורף הבעל כדין וכן אמר לעיל גבי שחרורי עבדים ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה אע"פ שלא נמסר לו עד ימים רבים אחריו כן שאם לא כן לעולם לא יוכלו העדים להתם אלא אם יראו המסירה משום חששא דקרב גניסן ולא נתן עד תשרי ומזמן ביני וביני ולענין איסור נראה דאם עבד בא על בת ישראל קודם שבא לידו גט שחרור שפסלה ושמו גם גבי איסור וכן לו משעת חתימה אע"פ דלא שייך טעמא דפרשית מי"מ לא פלוג רבנן ויש ביד חכמים לעקור דבר מן התורה וא"ת והא אב"י סבר כר"א דאמר עידי מסירה בתי גבי מתנתא דחתימי עלה תרי גיסי ור"א סבר בפרק מי שהיה נשוי (כסופים דף ע"ג) כתב לזה ולא מסר לו לזה ומסר לו לזה

שאין ניכר מתוכו איהו מהם קודם לכן אזלינן בתר מסירה אבל אין זמן שור והתם קודם וזה אע"פ שהמאמר נמסר תחילה ובעובדא דהתם דכתבתינהו לרמי בר חמא בצפרא ולרב עוקבא בפניא ואוקמיה ביד ששת בדיה דרמי קמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עוקבא בגבסיה משום שודא התם מיירי דלא ידעין למי נמסר תחילה ורב ששת סבר כמו שכתב תחילה לרמי מסתמא גם לו נמסר קודם ורב נחמן סבר כיון דאינו מוכיח מכה השטר שקדם אין לומר שבמסר לו תחילה אע"ג שכתב קודם ולכך הוה דינא שודא אבל אם הוה ידעין למי נמסר קודם היה זוכה כיון ששניהם כתובים ביום אחד וא"ת וניחוש דלמא ונכה כתובה ביום שכתב השובר דשעתא ליכא למימר עזי ברחמינו וכן לו ובשיוציא הבעל והלקוחות שטרם יתאם וזמן שנה ואין ידוע דמי קדם ואימר הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלקוחות רוצין לטרוף בשביל האשה וי"ל דהא ליכא למיחש שתמכור ביום כתיבת התורה:

ש"מ מידלא חיישין להכי דאי נמי הוה הכי שפיר ובי בעל בשובר שכתב לשמה: **איתא לדשמואל**. דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחוץ המוכר הוה ומחלו מחול הוא אצל הלזה הלכך אם מכרה זו בכתובה באייר דהיינו שטר חוב וחוץ ומחלה לבעל בתשרי מחול ושפיר טרף בעל: **בששטר כתובה יוצא מתחת ידה**. שמביאה לפנינו דליכא למיחש לשמא

מכרה בטובת הנאה שאילו שאלו בכתובה היתה מוסרת בכתובה ביד הלזה: **לשתי כתובות**. שמא שני שטרי כתובה היו לה וישו לחוש שמא מסרה אחד ללוקח ובאה לחזור בה ולמחול אצל בעלה ומסרת לו שובר המוקדם לשטרו של לוקח אלא ודאי איתא לדשמואל ומתוך שבדיה למחול שטר כתובה לבעלה עכשיו לא חיישין לשמא כתבה ליתן בניסן כו': **ואב"י אמר**. מהבא לא תסייע לשמואל: **הדא דלשתי כתובות לא חיישין**. הלכך ליכא למיחש לדלמא ובגתה בטובת הנאה: **ועוד**. אי נמי ובגתה בטובת הנאה לית לו למיחש לשמא כתבה לשובר בניסן ולא קבלה עד תשרי דאי נמי הכי הוה כי מטא שובר לידה בתשרי זוכה למפרע בו מזמן חתימתו ולא היה ממכרה שבגתים כלום ושובר מזמן הכתובה בו טורף ואב"י לטעמיה כו': **מתני'** **אגרות שום**. ששמו ב"ד נכסי לזה למלוה בחובו: **ואגרות מזון**. שקנה עליו לזון את בת אשתו: **מיאויני**. קטנה יתומה שהיא אתה אמה ואחיה לדעתה יוצאה ממנו במיאן ואינה צריכה גט אלא אומרת בפני שלשה אי אפשי בפלוני בעלי וכותבין לה ב"ד שטר שמיאנה בפניהם להיות לה עדות שמתרת

ליקח: **שטר' ברויין**. בגמרא מפרש: **הרי זה יחזיר**. דליכא למיחש לשמא נמלך דהא ב"ד לא כתבוהו אלא בדבר מקומי ולפרעון נמי ליכא למיחש דבהני שטרות לא שייך בהו פרעון כדאמרין לעיל (ד' ס"ג) ואפילו למיד שומא ודור איהו דאפסיד אנפשיה: **מצא בחפיסה או בדלוסקמא**. שום שטר: **או שפצא תכריך של שטרות**. ככרך או באגודה ובגמרא מפרש מאי חפיסה דלוסקמא ותכריך ואגודה: **הרי זה יחזיר**. דדבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמרא שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי כך וכן מצאת אותם וכן תכריך ואגודה הרי זה יחזיר שטר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמ': **אחד הלזה משלשה**. אם שלשה שטרות של לזה אחד חן שלשה משלשה בני אדם: **יחזירם**. מוצאים: **ללוח**. דודאי פרעם והחזירם לו ומידו נפלו שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד: **ואם שלשה לזים הם**. שלווה מאדם אחד: **יחזירם**. המוצאים: **למלוה**. שהדבר ידוע שממנו נפלו: **מצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה טיבו**. אצלו אם הלזה הפקידו אצלו או המלוה או שמא מקצתו פורע ומסרהו לו להיות שלישי ביניהם ושכתב: **יחזיר מנה**. בידו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: **ואם יש עמקן ספפון**. מילי מילי קתני המוצא בין שטרותיו שובר שכתב על אחד משטרותיו: **יעשה מה שפספפון**. והשטר בחזקת פורע ואע"פ שהיה לשובר הוה להיות מנוח ביד הלזה אמרינן האמינו הלזה ואומר מחר תהי לו ושכתב: **גמ' זה בורר לו אחד**. בשבורין לזה דיינין וכותבין לזה זה בורר לו את פלוני וזה בורר לו את פלוני שלא יוכלו לחזור בה: **דאשתכח בי ידנא**. מקומים בהנפק ודשליח המביאו אומר ממנו נפל:

חיישין שפטר לו תחילה קנה וי"ל דהיינו בשני שטרות שזמן כתוב בשוה ביום אחד והתם קודם וזה אע"פ שהמאמר נמסר תחילה ובעובדא דהתם דכתבתינהו לרמי בר חמא בצפרא ולרב עוקבא בפניא ואוקמיה ביד ששת בדיה דרמי קמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עוקבא בגבסיה משום שודא התם מיירי דלא ידעין למי נמסר תחילה ורב ששת סבר כמו שכתב תחילה לרמי מסתמא גם לו נמסר קודם ורב נחמן סבר כיון דאינו מוכיח מכה השטר שקדם אין לומר שבמסר לו תחילה אע"ג שכתב קודם ולכך הוה דינא שודא אבל אם הוה ידעין למי נמסר קודם היה זוכה כיון ששניהם כתובים ביום אחד וא"ת וניחוש דלמא ונכה כתובה ביום שכתב השובר דשעתא ליכא למימר עזי ברחמינו וכן לו ובשיוציא הבעל והלקוחות שטרם יתאם וזמן שנה ואין ידוע דמי קדם ואימר הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלקוחות רוצין לטרוף בשביל האשה וי"ל דהא ליכא למיחש שתמכור ביום כתיבת התורה:

איסורא ממזונא. ו'אית טפי אגון מחמירין במזונא דהא אין אגון חולכים
במזון אחר הרוב ובאיסורא אולין בטר רובא אפי' היבא דאיבא
חזקה דאיסורא כנגד הרוב ולא חישינן שמה במקום נקב קא שחית וי'ל דמ'מ
באשת איש החמירו דמים שאין להם סוף לא תנשא לכתחילה אע"פ שרובם
מתים ועוד יש לומר דמדאורייתא לא
חישינן לשני יוסף בן שמעון אבל מדרבנן
חישינן משום יוסף בן שמעון לא שייך לעו
לכך פריך שפיר היכי פשיט מר איסורא
ממזונא:

מצא בחפיסה או בדלוסקמא. תימיה
בשלמא חפיסה הוי סימן בדאמר
בפרק שני (דף כח) הוא אומר בחפיסה והיא
אומרת בחפיסה יתנו לו דמידע יקצה דכל
מאי דאית ליה בחפיסה מנח ליה משמע
דלאניש מעלמא הוי סימן אלא דלוסקמא
היכי הוי סימן הלכא דרך להניח שטרות
בדלוסקמא בדתנא בתוספתא דשבועות
עשרה דלוסקמאות מלאים שטרות מסרתי
לך ו'ל דמייני הקא שנותן בדלוסקמא
עצמה סימן שאינו מובהק ולא חישינן
לשאול לשמא השאיל לאחר ואותו הניח
בו שטרות דהכי תקון רבנן ולא חישינן
כמו שתקנו להחזיר אבדה בסימן שאינו
מובהק אפילו סימנן לאו דאורייתא:
סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו.
נראה דמשמע להא שחזא ביד המלוה
מדקדי ליה סמפון דביד הלוח קרי ליה
שובר ולשון סמפון לשון ביטול ועוד דביד
הלוח פשיטא דכשר ע"י קיים:

הדרן עלך שנים אוחזין

למכתבנהו אולי דכתיבי בתלת ידי ספרי ודלמא לקוימינהו אולי מלוה מקיים שטרותיה ליה לא
מקיים שטרותיה: אם יש עמקן סמפונות יעשה מה שבסמפונות: אמר רב ירמיה בר אבא אמר
רב סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול לא
מבעיא כתוב בכתב יד סופר דאיבא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב אלא אפילו פתוב בכתב
ידו פסול סבר דלמא מתרמי ואיתי בין השמשות וקא פרע לי דאי לא יהיבנא ליה לא יהיב לי
וזוי אכתוב אנא דכי אייתי לי זוזי אתן ליה תנן אם יש עמקן סמפונות יעשה מה שבסמפונות
בדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין הקא נמי שמצא בין שטרות קרועין ת"ש נמצא
לאחד בין שטרותיו שטרות של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין בדאמר רב ספרא
שנמצא בין שטרות קרועין הקא נמי שנמצא בין שטרות קרועין ת"ש שבועה שלא פקדנו אבא
ושלא אמר לנו אבא ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אמר רב ספרא
שנמצא בין שטרות קרועין ת"ש סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו אימא יתקיים מחותמיו

חישינן לשני שוירי א"ל רב חסדא לרבה פוק עיין
דלאותהר פגי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתנן
כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל רב עמרם לרבה
היכי פשיט מר איסורא ממזונא א"ל תרדא שטרי
חליצה וימיוני תנן פקע ארוא דבי רב מר אמר משום
לתאי ידי פקע ומר אמר משום לתאי ידי פקע: מצא
בחפיסה או בדלוסקמא: מאי חפיסה אמר רבה בר בר
חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא אמר רבה בר שמואל
מליקא דסבי: תכריך הוא תכריך של שטרות של שטרות
וכו': ת"ר כמה הוא תכריך של שטרות שלשה קשורין
זה בזה וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין
זה בזה שמועת מינה קשר סימן הא תני רבי חיאי
שלשה פרוכין זה בזה אי הכי היינו תכריך תכריך כל
חד וחד בראשה דתכריה אגודה דרמו אהרדי וברוכות
מאי מכרין מנן מאי אראי תלתא אפילו תרין נמי אלא
בדאמר רבינא טבעא מכרין הקא נמי שטרי מכרין:
רשב"ג אומר אחד הלוח משלשה יחזיר ללוח וכו': דאי
אולי דמקיימי דלמא מינא דספרא נפיל לא משהי איניש
קוימיה בידא דספרא: שלשה שליו מאחד יחזיר למלוה
וכו': דאי ס"ד דליון נינהו מאי בעו גבי הדדי דלמא

רש"י

חישינן לשני שוירי. אע"פ שבשוירי הודיע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון שמה
יש שוירי אחרת שיש שם יוסף בן שמעון ושם נכתב ומשלח אחר נפל: הרי זה
יחזיר. דכיון דלא הוזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אתה לעיר אחרת שאינה
ידועה לנו לא חישינן: תרדא. משועמם: פקע ארוא דבי רב. נשבר העמוד
שבית המדרש נשען עליו. מר אמר משום
לתאי ידי פקע. בשביל מזלי שקפא על
שגופתני: ומר אמר משום לתאי ידי
פקע. שהשבת על דברי לביישי בבית
המדרש: חמת. של עור שנותני בו יין.
מליקא דסבי. טקא שהקנים מצניעים בה
כלי תשמישן שלא יצטרכו לחפש אחריהם:
פרוכין זה בזה. וזהו סימן שהבעלים
נותנים בהם זה יכריז מצאה שטרות
מצאתי וזה יאמר שלי הם ושלשה הן
פרוכין הן זה בזה: ש"מ קשר סימן. שיש
קשרים שאינן דומין זה לזה ויאמר כך וכך
הוא עשוי דאי לא תימא דכי מאי סימנא
איבא הקא ותפשוט מינה בעלמא דקשר
סימן ובעיא בעלמא היא ומשני מהבא לא
תפשוט דתני רבי חיאי ג' פרוכין זה בזה
הוא אגודה דכריך הוי סימן דכולי עלמא
פרכי שטרא שטרא לעצמן וקשורין אותן
חד וחד כרך שלשתן יחד: דרמו אהרדי.
השביבין זה על זה אורכו על אורכו של
חבירו: מאי מכרין. המוצא מאי מכרין.
מנן. ג' שטרות וזה בא ונותן סימן שפרוכין
היו יחד: אפי' תני נמי. הואיל ואין צריך
לבעלים לתת סימן אלא בריבון: בדאמר
רבינא. באלו מצאות (דף כח). ששטרי מכרין.
שטרות מצאתי וזה צריך שיאמר כך וכך
היו ופרוכין היו הלכך דוקא תלתא אבל
תרי מידע ידע דמיטע שטרות שתיים ואין
מנן סימן: ודלמא לקוימינהו אולי. אצל
סופר הדיינין הכותב הנפק לכל השטרות:
דליון היו. שפרעם והוזקו להם:
למכתבנהו אולי. וכן הסופר נפל ומעולם
לא לוח: סמפון. שובר המבטל שטר וכל
דבר המבטל דבר קרי סמפון בדאמר גבי
קדושי אשה ומכירת עבד שמוס קרי
סמפון מפני שמבטל את המקח: היוצא
מתחת ידי מלוה. שהוא מנח בידו ולא
ביד הלוח: ספרא אתרמי ליה. וסבר אם
יבא בעל חובי לפרעני ואני אין שטרי
עקשיו בידו ואם לא והא שובר מנח לי לא
יפרע כלום: אפי' כתוב בכתב ידו. שיש
לומר אם לא שנפרע למה ליה למחר
ולכתוב לפני פרעון הואיל וידוע לכתוב:
שנמצא לו. השטר שהשובר יוצא עליו: בין
שטרותיו קרועים. והוא אינו קרוע לפיכך סומכין על השובר שמקום השטר מוכיח על השובר שהוא אמת שאם לא נפרע לא יהא נותן השטר אצל השטרות קרועין
כך שמעתי ולי נראה שנמצא השובר בין השטרות קרועין הלכך איבא למימר שנתקבל החוב והשובר הנה אין צריך למלוה הנה אלא ללוח ולהלוח שכח ביד זה לפיכך
תנו זה עם השטרות שאין צריכין לו דאי ס"ד מלוה כתבו להיות מנח לו בשיקרה לזה לפרע לא נתנו עם שטרות שאין צריכין לו: נמצא בין שטרותיו. מתני היא
בגט פשוט (וכ"ע דף קסג). שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ונמצא שובר אחד בין שטרותיו וכתוב בו שטרות של יוסף בן שמעון שבדי פרוע הוא והיה לו שני שטרות
על שניהם: שטרות שניהם פרועין. שכל אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר ובגבא בתרא פרכין בלא שובר נמי הא תנן אין אחד יכול להוציא שטר חוב עליהם
ומקמינן ליה במשלשין בשטר ואין משולשין בשובר והא הקא היוצא מתחת יד מלוה הוא: שנמצא. השטר בין השטרות פרועין וכל אחד אמר זה שטר שלי: שבועה
שלא פקדנו אבא. משנה היא בשבועות (דף כח). יתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ומהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא בצאת מיתה ושלא אמר לנו
קודם לכן ושלא מצאנו שובר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שיהא פרוע הא אם מצאו סמכין עליה: יתקיים בחותמיו. קא ס"ד אם אמר מלוה לא נפרעתי ותדע
שהרי לא מסרתי לךך יתקיים בחותמיו על פי חותמיו יתקיים אם החותמיו מעידין שהחמתוהו אין המלוה נאמן אבל כל כמה דלא מקיים מהדינן דמאן מפיק ליה מלוה
ומלוה הא אמר פסול הוא:

בבא מציעא דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכה

שנינו במשנה: **יִבְנֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֶחָד הֵלֹךְ מִשְׁלֹשָׁה יָחִיד**
לְלוֹה' וְכוּ'; מִבִּארְתָּ הַגִּמְרָא: דָּאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ לֹמֵר שְׁטוּת אֱלֹוּ מְלִין
נִתְּהוּ, וּמִידם נִפְלו, מָאִי בְּעוּ נְפִי הֲדָרִי – כיצד הודמנו שלשתם יחד ונפלו
במקום אחד.
מקשה הגמרא: **דְּלָמָא** – שמא אירע הדבר בעת שלקוימיניהו **אֲזִיל** – שהלכו
שלשת המלוים יחד לבית דין כדי שיקיימו עבורם את חתימות העדים שעל
השטרות, ויכתוב סופר הדיינים 'הנפק' על כל אחד מהשטרות לראיה
שהוא מקיים, ובדרך הליכתם נתנו כולם את השטרות ביד אחד מהם וממנו
נפלו יחד. מתרצת הגמרא: מדובר באופן דְּמִקְנִימִי – שהם כבר מקויימים.
מקשה הגמרא: ודְּלָמָא מִדָּא דְּסִפְרָא נָפִיל – שמא נפלו מיד סופר הדיינים
עצמו, לפני שהספיק להחזירם למלוים. מתרצת הגמרא: **לֹא מִשְׁהִי אִינִישׁ**
קִיּוּמִיהּ בְּיָדָא דְּסִפְרָא – אין אדם משהה את שטרו המקיים בידו של סופר
הדיינים, אלא מיד לאחר שנכתב בו ההנפק הוא נוטלו מידו, ואין לתלות
בכך.
המשך דבריו של רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו: **שְׁלֹשָׁה שְׁלֹוּ מֵאֶחָד**
יָחִיד לְמִלּוֹה' וְכוּ'; מִבִּארְתָּ הַגִּמְרָא: דָּאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ לֹמֵר דְּלִין נִתְּהוּ
וּמִידם נִפְלו, מָאִי בְּעוּ נְפִי הֲדָרִי – כיצד נודמנו שלשתם יחד ונפלו במקום
אחד.
מקשה הגמרא: **דְּלָמָא** – שמא אירע הדבר בעת שלמכתבניהו **אֲזִיל** –
שהלכו שלשת הלויים יחד אל הסופר שיכתוב עבור כל אחד מהם שטר,
ועדיין לא הספיק ליתנם להם עד שנפלו מידו. מתרצת הגמרא: מדובר
באופן דְּכִתְיָבִי בְּתִלְתִּי דְּרִי סִפְרִי – שהשטרות כתובים בשלושה כתבי יד של
שלושה סופרים שונים.
מקשה הגמרא: ודְּלָמָא לְקִיּוּמִינְהוּ אֲזִיל – שמא שלשת הלויים הלכו יחד
לבית דין כדי שיקיימו עבורם את חתימות העדים שעל השטרות, על מנת
שאחר כך כשיבואו ללוות יהיה ביד כל אחד מהם שטר מקיים לתת למלוה
על ההלוואה, ובדרך הליכתם נתנו השטרות ביד אחד מהם וממנו נפלו
שלשת השטרות יחד, ובאמת יתכן שעדיין לא הלווה להם המלוה כלום,
ומדוע מחזירים לו את השטרות. מתרצת הגמרא: מִלּוֹה' הוא זה שדרכו
להיות מְקַנִּים שְׁמִירָה, ולוֹה' לא דרכו להיות מְקַנִּים שְׁמִירָה, ולכן אין
לתלות בכך.
שנינו במשנה: **אִם יֵשׁ עִמָּהֶן סִמְפּוֹנוֹת יַעֲשֶׂה מֶה שֶׁסִּמְפּוֹנוֹת; הַגִּמְרָא**
מֵבִיאָה דִין בַּעֲנִין זֶה: אִמֵּר רַב יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא אִמֵּר רַב, סִמְפּוֹן – שׁוֹבֵר
הַיּוֹצֵא לִפְנֵינוּ מִתַּתֵּי יְדֵי הַמְּלוֹה, שֶׁאֲצֵלוּ הִיָּה מוֹנֵחַ, אָף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹבֵר
כְּתוּב בְּכֶתֶב יְדֵי שֶׁל הַמְּלוֹה, אִינוּ אֵלֶּא כְּמִשְׁחָק הַמְּלוֹה בְּלוֹה, וּפְסוּל
הַשּׁוֹבֵר, וְהַשּׁוֹבֵר חֹב שְׁבִיד הַמְּלוֹה בְּתַקְפּוֹ עוֹמֵד וְיֻכַּל לַגְבוּת בּוּ, לֹא מְבַעֵר
בְּאֻפּוֹן שֶׁהַשּׁוֹבֵר כְּתוּב בְּכֶתֶב יְדֵי שֶׁל הַכּוֹפֵר שֶׁהַשּׁוֹבֵר פְּסוּל, שֶׁפְּשׁוּט דָּאִיכָא
לְמִימַר סִפְרָא אֲתֵרַמִּי לִיָּה וְכֶתֶב – סוֹפֵר הִזְדַּמֵּן לוֹ לְמַלּוֹה וְכָתַב לוֹ אֵת
הַשּׁוֹבֵר אֵף קוֹדֵם שֶׁפָּרַע, כִּדִּי שִׁיחִיה מוֹכֵן בִּידוֹ לְכַשְׁפִּירָע, אֵלֶּא אֲפִילוּ
כְּתוּב בְּכֶתֶב יְדֵי שֶׁל הַמְּלוֹה, שֶׁאֵין לֹמֵר סִבְרָא זֶה, עֲדִין הוּא פְּסוּל, וְהַשּׁוֹבֵר
חֹב בַּחוּקָת שֶׁלֹּא נִפְרַע עֲדִין, שִׁישׁ לֹמֵר שֶׁכָּכֵךְ הַמְּלוֹה, דְּלָמָא מְתַרְמִי –
זֵמַן יוֹדֵמֵן הַדְּבַר וְאֵתִי – יוֹבֵא לְלוֹה בְּעֶרֶב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת, שֶׁאֵין אֵין
מִן מִסְפִּיק בְּכִיד לְכַתּוּב שׁוֹבֵר, וְקָא פָּרַע לִי, דָּאִי לֹא יִהְיֶינָה לִיָּה לֹא יְהִיב
לִי זִוְוִי – אִם לֹא אֵתֵן לוֹ אֵין שׁוֹבֵר לֹא יֵתֵן הוּא לֵאמֹר אֵתֵן הַמַּעֲוִית וְלֹא יִפְרַע אֵת
הַחֹב, וְלִכְּן אֶכְתּוּב אֲנִי שׁוֹבֵר עֵתָהּ, דְּכִי אֵייתִי לִי זִוְוִי – שֶׁכְּשִׁיבֵא אֵת
מַעֲוִיתוֹ בּוֹמֵן כּוֹה, אֲתֵן לִיָּה אֵת הַשּׁוֹבֵר הַמּוֹזֵמֵן בִּידִי מִקּוֹדֵם.
הגמרא מקשה ממשניות ובריייתות: **הֲנֵן, אִם יֵשׁ עִמָּהֶן בֵּין שְׁטוּתוֹי שֶׁל**
הַמְּלוֹה סִמְפּוֹנוֹת – שׁוֹבְרִים, יַעֲשֶׂה מֶה שֶׁסִּמְפּוֹנוֹת, וְיִקְיִים אֵת הַכְּתוּב
בְּהֵם שֶׁאֵתֵן חֹבוֹת נִפְרַעו, וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַב יְרֵמְיָה, שֶׁשׁוֹבֵר כּוֹה פְּסוּל הוּא.
מתרצת הגמרא: יש ליישב בְּדָאמַר רַב סִפְרָא לְהֵלֵן שִׁישׁ לְהַעֲמִיד אֵת
הַמִּשְׁנָה בְּאֻפּוֹן שֶׁנִּמְצָא הַשּׁוֹבֵר בֵּין שְׁטוּתוֹ קְרוֹעִין שֶׁכָּבַר נִפְרַעו, וּמִמֶּה
שֶׁהִנְחִיחוּ שֶׁם מוֹכֵחַ שֶׁכָּבַר אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ עוֹד, כִּי נִפְרַע הַחֹב וְהַלּוֹה לֹא דִרַשׁ
אֵת שׁוֹבְרוֹ. הֲקָא נָמִי יִישֵׁב כֵּן שֶׁנִּמְצָא בֵּין שְׁטוּתוֹ קְרוֹעִין, וְכּוֹה מוֹדֵה רַב
יְרֵמְיָה.
תָּא שִׁמְעֵן, עִיר שֶׁהָיָה דְרִים בֶּה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם שֶׁשֵּׁמֶם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, וְנִמְצָא
לְאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר בֵּין שְׁטוּתוֹ שׁוֹבֵר שֶׁהָיָה כְּתוּב בּוֹ 'שְׁטוּר שֶׁל יוֹסֵף בֶּן
שִׁמְעוֹן שְׁבִידִי פְּרוּעַ הוּא, וְכִיד אֹתוֹ אָדָם שְׁנֵי שְׁטוּתוֹ עַל שֵׁם יוֹסֵף בֶּן
שִׁמְעוֹן, שֶׁלְּשִׁנְהֵם הַלּוֹה, וְאֵינוֹ זֹכֵר כַּעַת לְמִי מִהֵם כָּתַב אֵת הַשּׁוֹבֵר,
שְׁטוּתוֹ שְׁנִיָּהֶם שְׁבִידִי בַּחוּקָת פְּרוּעִין, וְאֵינוֹ יוֹכֵל לַגְבוּת אֵף מֵאֲחֵד

המשך בעמוד קלכ

חִיִּישֵׁנָּה לְכָךְ שִׁישׁ שְׁנֵי עֲרִים בִּשְׁמֵי שְׁוִירִי וְהַשְׁכּוֹנָת שֶׁתִּיחַן לִיד נָהָר שֶׁשֵּׁמוֹ
רְכִיסִי, וְעֵדִיר הָאֲחֵרֶת גֵּר אָדָם שֶׁשֵּׁמוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ הֵם כְּשֵׁמוֹת הַכְּתוּבִים בִּגְט
שֶׁלִּפְנֵינוּ, וְשִׁמָּה הוּא כָּתַב אֵת הַגֵּט הַזֶּה שֶׁמִּצָּאָנוּ וּמִיד שֶׁלּוּחֹו נִפְל, וְגֵט זֶה
אֵינוֹ כָּשֵׁר אֲלֵא לְאוֹתָם גִּירוּשִׁין וְלֹא לְאֵלּוּ, וְלִפְיָךְ אֵין מְחִזִּירִים לוֹ אֵת הַגֵּט.
אִמֵּר לִיָּה רַב תְּקֵא לְרַבָּה, פּוֹק – צֹא וְעִיִּין כְּדִבְרֵי, מִשּׁוּם דְּלִאֲוִרְתָּא –
שֶׁבִּעֶרֶב בְּעִי לָהּ – יִשְׁאֵל רַב הוֹנָא מִיָּנָה – לְדַעֲתָךְ בַּעֲנִין הוֹרָאָה זֶה. נִפְקָ –
יֵצֵא רַבָּה, דְּקָ וְאִשְׁבָּה – דְּקֹדֶק וּצֹא מִשְׁנָה שְׁמוֹתֶךָ דְּבִרְיָה נִיתֵן לְהוֹכִיחַ
שֶׁלֹּא כְּפִי שֶׁהוֹרָה רַב הוֹנָא, דְּתֵנָּהּ בְּמִשְׁנָתָהּ, כָּל מַעֲשֶׂה בֵּית דִין הֲרִי זֶה
יְחִזִּיר, וּמוֹכֵחַ שֶׁאֵין חוֹשִׁשִׁים שִׁמָּה נִכְתַּב הַשּׁטֵר עֲבוּר אָדָם אַחֵר כֹּאשֶׁר אֵינוֹ
יָדוּעַ.
אִמֵּר לִיָּה רַב עֲמֶרֶם לְרַבָּה, חִיבִי פְּשִׁיט – כִּיצַד פּוֹשֵׁט מִרְּדִין אִיסוּרָא מְרִין
מִמוֹנָא, הֲלֹא יֵשׁ לֹמֵר שֶׁבְּמִשְׁנָתוֹ לִפִּי שְׁמִדוּבֵר בֶּה בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת הִקִּילוּ
חֻכְמִים וְלֹא חֲשִׁשוּ לִשְׁנֵי שׁוֹרִיר, אֲבָל לַעֲנִין גֵּט, שֶׁאֵם נִחְזִיר אֵת הַגֵּט לְשִׁלּוֹחַ
יֵשׁ כֹּאן חֲשֵׁשׁ אִיסוּר, יִתְכּוֹן שִׁישׁ לְחֲשׁוֹשׁ לְכָךְ. אִמֵּר לִיָּה רַבָּה לְרַב עֲמֶרֶם,
תְּרָא – מִשְׁוֹעֵמֶם אֲתָהּ, הִרִי גַם שְׁטִירִי חֲלִיצָה וּמִיָּאֻנִּין תֵּנָּה בְּמִשְׁנָתוֹ
שֶׁמְחִזִּירִים אֹתָם, וְשְׁטוּתוֹ אֲלֹו אֵינֵם שְׁטוּתוֹ שֶׁל מִמּוֹן אֲלֵא שְׁטוּתוֹ
שֶׁמְתִירִים עַל פִּיהֶם אִיסוּרִים.
מספרת הגמרא: תוך כדי שהתדיינו רבה ורב עמרם ביניהם פָּקַע אִירוֹא דְּכִי
רַב – נִשְׁבַּר הָעֵמּוּד מַעַץ אֲרוֹ שְׁבִית הַמִּדְרָשׁ נִשְׁעַן עָלָיו. מָר – רַב עֲמֶרֶם
אִמֵּר, מִשּׁוּם לְתָאִי דִּידִי – מִזִּיל שְׁלִי פָּקַע – נִשְׁבַּר הָעֵמּוּד, בְּשִׁבִּיל קִנְיָת
כְּבוֹדִי עַל שֶׁגִּידַפְּתִי וְקִרְאָתִי לִי 'תְּרָא', וְיָמַר – רַבָּה אִמֵּר, מִשּׁוּם לְתָאִי דִּידִי
פָּקַע, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁבַּת עַל דְּבָרֵי לְבִישִׁינִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ.
שנינו במשנה: **מִצָּא בְּחִפְסָה אוֹ בְּדִלּוּסְקָמָא: מָאִי 'חִפְסָה', אִמֵּר רַבָּה**
בַּר בַּר חֲנָה, חֲסֵת קִמְנָה – כְּלִי קֶטֶן מִעוֹר הָעֵשִׂי לְתַת בּוֹ יֵין. מָאִי
'דִּלּוּסְקָמָא', אִמֵּר רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל, מְלִיקָא דְּסָבִי – כְּמִין שֶׁקֶ אוֹ תִּיבָה
שֶׁהוֹקִינִים רִגְלִים לְהַנִּיחַ בָּהּ אֵת כְּלִי תְּשִׁמִּישׁ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יַצְטָרְכוּ לְחַפֵּשׁ
אֲחֵרֵיהֶם.
שנינו במשנה: **תְּכַרִּיף שֶׁל שְׁטוּת אוֹ אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטוּת' וְכוּ'; תֵּנּוּ רַבָּנֵן,**
כִּמָּה הוּא מִנִּין הַשְׁטוּתוֹ שִׁישׁ בְּתַכְרִיף שֶׁל שְׁטוּתוֹ, שְׁלֹשָׁה שְׁטוּתוֹ בְּרוֹכִין
זֶה בְּזֶה – כְּרוֹכִים וּמוֹנָחִים בְּגִלְלוֹה' יָחִיד, וְזֶה הַסִּימֵן שְׁנוֹתֵן בְּהֵם מִי שֶׁנִּכְתְּבוּ
שְׁטוּתוֹ אֲלֹו עֲבוּר, שֶׁהַמּוֹצֵא מִכְרִי שְׁטוּתוֹ מִצָּאָתִי' וְאֵינוֹ מִפְּרִשׁ מִנִּינִים
וּבִאִירָה אֻפּוֹן מִצָּאָם, וְהַמַּאבֵּד אִמֵּר 'שְׁלִי הֵם, וְשִׁלְשָׁה הֵם, וְכְרוֹכִים הֵם זֶה
בִּזְהָ, וּמִשּׁוּם סִימֵן זֶה מְחִזִּירִים לוֹ אֹתָם. וְכִמָּה שְׁטוּת הִיא אֲגוּדָה שֶׁל
שְׁטוּתוֹ, שְׁלֹשָׁה שְׁטוּתוֹ קְשׁוּרִין זֶה בְּזֶה.
אומרת הגמרא: **שִׁמְעֵת מִיָּנָה מִמֶּה שֶׁמְשִׁיבִים אֵת אֲגוּדָה לְמִי שְׁנוֹתֵן בָּהּ**
סִימֵן, שֶׁקָּשָׁר הוּא סִימֵן וּמְשִׁיבִים אֲבִידָה עַל פִּיו.
דוחה הגמרא: **הָא תֵּנִי רַבִּי חֲזִיָּא בְּרִייתָא שֶׁאֲגוּדָה שֶׁל שְׁטוּת הֵינִי**
שְׁלֹשָׁה שְׁטוּתוֹ הַבְּרוּכִין זֶה בְּזֶה, וְהַכְרִיכָה הִיא סִימֵן, שֶׁלֹּא נָהָג כְּדִרְךְ
הָאֲחֵרִים שֶׁכּוֹרְכִים כָּל שְׁטֵר לְעַצְמוֹ וְאַחֵר כָּךְ קוֹשְׁרִים אֹתָם יָחִיד, אֲלֵא כִּרְכֵם
כּוֹלָם כֹּאחֵד וְקִשְׁרִם.
מקשה הגמרא: **אִי תֵּנִי תְּכַרִּיף שֶׁל שְׁטוּת, וּמִה בֵּין זֶה לָזֶה. מִתְרַצָּת**
הַגִּמְרָא: בְּתַכְרִיף שֶׁל שְׁטוּת קָל הָד וְחָד כְּרוֹךְ בְּרִאשָׁה דְּתַכְרִיף – עַל גְּבִי
רֹאשׁוֹ מְכַרֵּץ הַשְׁטֵר שְׁנִי, שֶׁרֶק קִצְעוֹ שֶׁל הַשְׁטֵר הָאֶחָד מוֹנֵחַ עַל גְּבִי הַקִּצָּה
שֶׁל הַשְׁטֵר הָאֶחָד, וּבְאֻפּוֹן זֶה כְּרוֹכֵן וּגְלָלָם יָחִיד, וְאֵילוּ אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטוּת הִיא
בְּאֻפּוֹן דְּרָמָו אֲתֵרְדִי וְכְרוּכּוֹת – שְׁמוֹנָחִים הַשְׁטוּתוֹ זֶה עַל גְּבִי זֶה מִמֶּשׁ,
אֹוֹרְכוֹ שֶׁל שְׁטֵר זֶה עַל גְּבִי אֹוֹרְכוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וּבְאֻפּוֹן זֶה כִּרְכֵם יָחִיד.
מבררת הגמרא: **מָאִי מְכַרִּיז הַמּוֹצֵא תַכְרִיךְ אוֹ אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטוּת, אִם נִאֲמַר**
שֶׁמְכַרִּיז מִנֵּן הַשְׁטוּתוֹ שֶׁמִּצָּא, 'שִׁלְשָׁה שְׁטוּתוֹ מִצָּאָתִי', וְכֹא הַמַּאבֵּד וְנוֹתֵן
סִימֵן שֶׁהִי כְרוֹכִים יָחִיד, אִם כֵּן מָאִי אֲרִיא תְּלָתָא – לְמַה דּוּקָא בְּשִׁלּוּשָׁה
שְׁטוּתוֹ יִכְרִזוּ וְיִשִּׁיב, אֲפִילוּ תֵּרִין נָמִי – אֲפִילוּ בְּשִׁנִּים כְּרוֹכִים יָחִיד יִהְיֶה הַדִּין
כֵּךְ, שִׁסִּימֵן זֶה שֶׁל הַכְּרִיכָה קִיִּים גַּם בְּשִׁנִּים. אֲלֵא מוֹכֵחַ שֶׁהַכְּרוּחַ הִיא
בְּדָאמַר רַבִּינָא (לְהֵלֵן כּוֹה) לְגַבִּי הַמּוֹצֵא שִׁלְשָׁה מִטְּבַעוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה,
שֶׁאֵינוֹ מְכַרִּיז אֵת מִנֵּן הַמִּטְּבַעוֹת שֶׁמִּצָּא אֲלֵא 'מְטַבַּעוֹת מִצָּאָתִי'
הוּא מְכַרִּיז, וְהַמַּאבֵּד צָרִיךְ לֹמֵר כִּמָּה הִי, וְהִכָּא נָמִי, 'שְׁטִיר' – 'שְׁטוּתוֹ
מִצָּאָתִי' הוּא מְכַרִּיז, וְהַמַּאבֵּד צָרִיךְ שִׁיאֲמַר 'שִׁלְשָׁה הִי וְכְרוֹכִים יָחִיד הִי'
וְאֵינוֹ מְחִזִּירִים לוֹ אֹתָם. וְלִכְּן אִם מִצָּא רַק שְׁנֵי שְׁטוּתוֹ אֵינוֹ מְכַרִּיז, כִּי אִם יוֹבֵא
אָדָם וְיֹאמַר 'שְׁנֵים הִי' אֵין זֶה סִימֵן כָּלָל, שֶׁכֵּן מִיעוּט רַבִּים שְׁנִים, וְאֵף אִם
לֹא מִמֶּנּוּ נִפְלו הַשְׁטוּתוֹ יוֹכֵל הוּא לְדַעֲתָ מִתּוֹךְ לִשּׁוֹן הַמּוֹצֵא וְשֶׁמְכַרִּיז
שֶׁמִּצָּא 'שְׁטוּתוֹ' בְּלִשּׁוֹן רַבִּים) שְׁנֵים הִי וְלֹא פְּחוּתָא.

דְּשִׁילִין לְהוּ לְסִהְרִי – שאנו ובית דין שואלים את העדים החתומים על
השובר **אִי פְּרוּעַ אִי לֹא פְּרוּעַ**, כלומר, אם ראו את הפרעון, ואם לא ראו
נאמן המלוה לומר שלא נכתב אלא שיהיה מזומן בידו לכשיפרע.
תָּא שְׁמַע, סְמָפֹן שנמצא אצל המלוה, **שִׁישׁ עָלָיו חֲתִימוֹת עָרִים, בְּשֵׁר,**
ושלא כדברי רב ירמיה. מתרצת הגמרא: **מֵאֵי עָרִים** האמור בברייתא, **עָרֵי**
קִיּוֹם השטר ביד בית דין, שכיון שקיימיהו מוכח שביררו בית דין ונמצא
שהחוב נפרע, ואף שהוא מכחיש זאת, ברור לנו כן מכח הקיום.

הגמרא מוכיחה כפירוש זה: **הָבֵי נָמִי מִסְתַּבְרָא** – כך גם מסתבר לפרש
בברייתא, **מִדְּקִתְנִי** – ממה שאמור ב**סִפְיָא** של הברייתא, **אִסְמַפֹּן שְׁאִין עָלָיו**
עָרִים פְּסוּלִי, וְיֵשׁ לְבֵר, מֵאֵי אִין עָלָיו עָרִים, אִילִימָא – אם הכוונה **דְּלִיכָא**
עָלֵיהּ – שאין עליו ו-על השובר חתימות ערים כלל, וכי **עָרִיכָא לְמִימַר**
דְּפְסוּלִי אֵלָא לֹא – האם אין הכוונה שאין עליו עדי קיום, ולכן הוא פסול
משום שהוא יוצא מתחת ידי המלוה, אבל אם יש עליו עדי קיום, כשר,
משום שבית דין שקיימיהו ביררו שנפרע החוב, וכמו שהעמדנו את הרישא.
הגמרא חוזרת לדרן בדברי הוסיספתא שהובאה לעיל (כ): **נִפְסָא, שְׁנִי**
בְּרִייתָא סְמָפֹן שִׁישׁ עָלָיו עָרִים, והיינו עדי קיום, שכבר נתקיים בבית דין
וכתבו עליו 'הנפק', **וְתִקְנִים בְּחֻתְמֵיהּ**, כלומר, הואיל וכבר קיימיהו, כשר,
אולם אם **אִין עָלָיו עָרִים** – עדי קיום, **וְיִוצֵא** השובר לפנינו **מִתַּחַת יְדֵי שְׁלִישׁ**
– אדם שלישי שנעשה 'שליש' ביניהם, והאמינו לו למסור בידו את השובר
– שימור אותו אצלו עד שיפרע הלוה את החוב ואז יתן את השובר ללוה,
ובעת מוציא השליש את השובר וטוען שהלוה אכן פרע את חובו, **אִו**
שְׁיִוצֵא השובר **לְאַחַר חֲתִימוֹת שְׁמָרוֹת** – שיצא השובר לפנינו ואפילו מתחת
ידי המלוה כשהוא כתוב על השטר חוב עצמו, לאחר חתימות העדים, בשני
מקרים אלו הדין הוא שהשובר **בְּשֵׁר**.

מבארת הגמרא: כשהשובר **יִוצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁלִישׁ** יש להכשירו משום
דְּהָא יְהִימַנִּיה – שהרי האמינו ה**מְלִיָּה לְשְׁלִישׁ** שיהיה נאמן בכל מה שיאמר,
כיון שמסרו לו ולא חשש שמא ימסרנו ללוה קודם שיפרע, ושובר ה**יִוצֵא**
לְאַחַר חֲתִימוֹת שְׁמָרוֹת נָמִי – גם יש להכשירו ואפילו שהוא תחת יד
המלוה, משום **דְּאִי לֹא דְּפָרַע** – אם לא שהשטר חוב פרוע הוא, **לֹא הָוָה**
מָרַע לִיה **לְשִׁטְרִיה** – לא היה המלוה כותב שובר על השטר חוב עצמו,
וגורם בכך ריעותא וקלקול לשטרו, שיהיה נראה כאילו הוא פרוע כבר:

הדרן עלך שנים אוחזין
פרק שני – אלו מציאות

נאמר (דברים כב א-ג) 'לא תרצה את שור אחיק או את שיו נדחים
והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק. ואם לא קרוב אחיק אלך ולא ידעתי
ואספתי אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיק אתו והשבתי לו. וכן תעשה
לחמור וכן תעשה לשמלתו וגו' לא תוכל להעלים. ומכאן נלמדה מצות
השבת אבידה. ומכך שפירטו 'שמלה' יותר משאר האבדות למדו (לקמן
כו.) שדין השבת אבידה נאמר רק בכעין שמלה, והיינו דבר שיש לו סימן
ויש לו בעלים, אבל חפצים שהם הפקר, או שאין להם סימן והבעלים
מתייאשים מהם, אין חיוב להשיבם. בפרק זה יתבאר באלו אבדות נוהג
חיוב השבה והיאק, וכן מה הם הבירורים שבהם משיבים את החפץ לבעליו,
ועוד דינים הקשורים לעניינים אלו.

משנה

מבררת המשנה: **אֵלּוּ מְצִיאוֹת הֵן שְׁלוֹ חוּכָה בְּהֵן לַעֲצֵמוֹ שֶׁהִפְקֵר הֵן, וְאֵלּוּ**
מְצִיאוֹת חֵיִב לְהִכְרִיז עֲלֵיהֶן וּלְהַדִּיעַ שֶׁמֶצָא חֲפֵץ זֶה, כְּדִי שִׁיבֹאוּ בַּעֲלֵיו
וְיִשְׁבוּ לִידֵיהֶם. אֵלּוּ מְצִיאוֹת הֵן שְׁלוֹ, אִם מִצָּא פִּירוֹת מְפֻזָּרִין, או שֶׁמֶצָא
מַעוֹת מְפֻזָּרוֹת שאין בהן סימן, או שֶׁמֶצָא בְּרִיכוֹת – עומרים קטנים של
תבואה בְּרִשּׁוֹת תְּרִבִּים, שכיון שרבים עוברים שם אפילו אם היה סימן
בקשר שלהם דרכו להשיחח ברגלי העוברים, והבעלים מתייאשים מהם.
וכן המוצא **עָנּוּלִי דְּבִילָה** – תאנים יבשות, או שֶׁמֶצָא בְּקִירוֹת לַחַם שֶׁל
נִתְחָתִים – אופה לַחַם כְּדִי לִמְכֹּרוֹ, או שֶׁמֶצָא מְהַרְזוֹת שֶׁל דָּגִים שֶׁהִדְיִיגִים
חורזים אותם בחוט, וכן המוצא **חֲתִיבוֹת שֶׁל בְּשֵׁר**, וכן המוצא **גִּידֵי צִמָּר**
הִלְקוּחִין מְפֻזָּרִין – חבילות צמר גזוז המובאות ממדינת אחרת, וכן
המוצא **אִינְצִי פִּשְׁתָּן** – אגודות של פשתן מנופץ, וכן המוצא **לִשְׁנוֹת שֶׁל**
אֶרְגָּמָן – צמר סרוק ומשוך כעין לשון וצבוע בצבע ששמו ארגמן, כל אלו
שנשנו כאן **הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ** – של המוצא, משום שהבעלים מתייאשים מהם
כיון שאין בהם סימן, ונעשו כהפקר. **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר**.

המשנה מביאה דעה המוסיפה אופן שחיבים להכריז עליו: **רַבִּי יְהוֹנָה**
אָמַר, כָּל דָּבָר שֶׁנִּמְצָא שִׁישׁ בּוֹ שִׁנּוּי חֵיִב לְהִכְרִיז, מִשּׁוּם שִׁנּוּי זֶה הוּא
סִימָן, וְהַבְעֵלִים אֵינֶם מְתִיאֲשִׁים מִמֶּנּוּ. בִּיצֵד, מִצָּא עָנּוּלִי שֶׁל דְּבִילָה וּכְתוּבוֹ
חֲתִיבַת חֲרָם, או שֶׁמֶצָא בְּכָר לַחַם שֶׁל נִתְחָתִים וּכְתוּבוֹ מַעוֹת, חֵיִב לְהַכְרִיז.
המשנה מביאה דין נוסף בענין חיוב הכרזה: **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֵר אָמַר,**
כָּל כְּלִי אֲנָפוּרִיא – כלים חדשים שעדיין לא הותרגלו לבעליהם, למראיהם,
אִין חֵיִב הַמוֹצֵא לְהִכְרִיז עֲלֵיהֶם:

נמרא

שנינו במשנה: **מִצָּא פִּירוֹת מְפֻזָּרִין**.
מבררת הגמרא: **וְכִמָּה** שיעור הפיזור שחשבו בכך למפחירים. **אָמַר רַבִּי**
יִצְחָק, כְּגוֹן שֶׁהִתְפּוּרוּ קֶב פִּירוֹת בְּשִׁטַּח שֶׁל אֲרָבַע אַמּוֹת מֵרֻבְעוֹת. מִבְּרִית
הגמרא: **חֵיִב דְּמִי** – באיזה אופן נמצאו הפירות, שנבקע דווקא שיעור זה.
אִי נִמְצָא בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, שֶׁנִּיכָר שֶׁנִּפְלו לְבַעֲלֵים שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם, אֲפִילוּ מִזָּכָא
נָמִי – אפילו נתפזרו יותר מקב פירות בארבע אמות הרי הן שלו, כיון שאין
בהן סימן והבעלים נתיאשו מהן, **וְאִי נִמְצָא בְּדֶרֶךְ חֲנוּנָה, שֶׁנִּיכָר שֶׁהוֹנְחוּ**
שֶׁם מִדַּעְתָּ, אֲפִילוּ בִּיצֵד מִחֵב – אפילו נתפזרו פחות מקב בארבע אמות
נָמִי לֹא – גם כן אינן שלו, שהרי הבעלים ישובו לקחתם. **אָמַר רַב עֲזַרְיָא**
בִּר חָמָא, הַדִּין שֶׁל פִּירוֹת מִפְּחִירִים בִּמְשֻׁנָּה אֵינוֹ עוֹסֵק בְּאִבְדֵּיהֶם רְגִילָה, אֲלֹא
בְּמִכְנָשָׁתָא דְּרִי עֲזַרְיָא – מדובר בומן שאוספים ומפנים את התבואה
מן הגרנות, ונמצאו במקום דישת התבואה גרעיני תבואה מפחירים שנתרו
לאחר שאספו הבעלים את עיקר התבואה, וסוברת המשנה שקב גרעיני
תבואה שנתפזר בְּשִׁטַּח שֶׁל אֲרָבַע אַמּוֹת, דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה – שטורח רב
הוא לקבצם, **לֹא מִטְּרַח אִינִישׁ** – איך האדם ושהם שלוו בהם, **וְלֹא תִדְר**
אֲתִי וְשָׁקִיל לָהּ – ולא יחזור ויבוא לקחתם, אלא **אֲפִקְרִי מִפְּקֵר לָהּ**,
אבל נתפזרו בִּיצֵד מִחֵב – בפחות מארבע אמות, **מִטְּרַח** – אדם טורח
לקבצם וְתִדְר אֲתִי וְשָׁקִיל לָהּ – ויחזור ויבוא לקחתם, **וְלֹא מִפְּקֵר לָהּ**,
ועל כן יניחם במקומם ולא יקחם.

הגמרא מביאה ארבעה ספיקות אודות אופן פיזור דומים: **בְּעִי** – הסתפק
רַבִּי יְהוֹנָה, מִצָּא חֲצִי קֶב פִּירוֹת שֶׁנִּתְפּוּר בְּשִׁטֵּי אַמּוֹת, מָהוּ דִּינוֹ. שִׁישׁ
מִקּוֹם לֹמֵר שֶׁקֶב שֶׁנִּתְפּוּר בְּאֲרָבַע אַמּוֹת מִטְּעָמָא מֵאִי – מאיזה טעם אמר
רב עוקבא שהפיקריהו הבעלים, **מִשּׁוּם דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה** – שטורח רב
לקבצו, ואם כן כשנתפזר רק חֲצִי קֶב בְּשִׁטַּח קָטָן שֶׁל שְׁתֵּי אַמּוֹת, **בִּין דְּלֹא**
נִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה לֹא מִפְּקֵר לָהּ, ואִין הַמוֹצֵא רִשְׁאִי לִיטְלָם, אִו דְּלָמָּא – או
שמא נאמר שהטעם שמפיקרים הוא **מִשּׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיבִי כְּמוֹת קִטְנָה** בעיניו
לטורח לקבצם, ולפי זה ודאי שכמות קטנה יותר של חֲצִי קֶב פִּירוֹת,
שנתפזרו בְּשִׁטֵּי אַמּוֹת, **בִּין דְּלֹא חֲשִׁיבִי, מִפְּקֵר לָהּ**.
מצא קבִּיִּים – שני קבים שנתפזרו בְּשִׁטְמוֹנָה אַמּוֹת, **מָהוּ. קֶב בְּאֲרָבַע**
אַמּוֹת מִטְּעָמָא מֵאִי שמפיקרים, **מִשּׁוּם דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה** – שיש טורח רב
בקבוצו, וְכָל שֶׁכֶּן כִּשְׁנֵתִּפּוּרוֹ קֶבִּיִּים בְּשִׁטְמוֹנָה אַמּוֹת, **בִּין דְּנִפִּישׁ**
מִתְּרִחִיָּה מִפִּי – שיש טורח רב יותר בקבוצו, **מִפְּקֵר לָהּ, אִו דְּלָמָּא** הטעם
שמפיקרים הוא **מִשּׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיבִי, אִילוּ קֶבִּיִּים בְּשִׁטְמוֹנָה אַמּוֹת בִּין**
דְּחֲשִׁיבִי לֹא מִפְּקֵר לָהּ, ואִין הַמוֹצֵא רִשְׁאִי לִיטְלָם.

מצא קב שוֹמְשָׁמִין – גרעיני שומשום שהם קטנים מגרעיני חיטה, ומפני כן
קשה יותר לקבצם, שנתפזרו בְּאֲרָבַע אַמּוֹת, **מָהוּ. קֶב גִּרְעִינֵי תְּבֹאָה**
שהתפזרו בְּאֲרָבַע אַמּוֹת מִטְּעָמָא מֵאִי מפיקרים, **מִשּׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיבִי, וְאִילוּ**
שׁוֹמְשָׁמִין בִּין דְּחֲשִׁיבִי משום שדמיהם יקרים, **לֹא מִפְּקֵר לָהּ, ואִין הַמוֹצֵא**
רִשְׁאִי לִיטְלָם. אִו דְּלָמָּא הטעם שמפיקרים **מִשּׁוּם דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה, וְכָל**
שֶׁכֶּן כִּשְׁנֵתִּפּוּרוֹ שׁוֹמְשָׁמִין בארבע אמות, בִּין דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה מִפִּי – שיש
טורח רב יותר בקבוצו קב שומשמן מלקבץ תבואה, **מִפְּקֵר לָהּ**.
מצא קב תִּמְרִי – תמרים, שנתפזרו בְּאֲרָבַע אַמּוֹת, או קב דְּמוּנִי – רימונים
בְּאֲרָבַע אַמּוֹת, **מָהוּ. קֶב גִּרְעִינֵי תְּבֹאָה בְּאֲרָבַע אַמּוֹת מִטְּעָמָא מֵאִי** מפיקרים,
מִשּׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיבִי, ואם כן קב תִּמְרִי בְּאֲרָבַע אַמּוֹת וְכֵן קב דְּמוּנִי בְּאֲרָבַע
אַמּוֹת נָמִי – כמו כן בִּין דְּלֹא חֲשִׁיבִי מִפְּקֵר לָהּ, **אִו דְּלָמָּא** מפיקרים **מִשּׁוּם**
דְּנִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה, וְאִילוּ קב תִּמְרִי בְּאֲרָבַע אַמּוֹת, וְכֵן קב דְּמוּנִי בְּאֲרָבַע
אַמּוֹת, בִּין דְּלֹא נִפִּישׁ מִתְּרִחִיָּה, שֶׁהֵם גְּדוּלִּים, לֹא מִפְּקֵר לָהּ.
שואלת הגמרא: **מֵאִי** – מה הדין בכל הספיקות שהזכרנו. משיבה הגמרא:
תִּיקוּ – ספק זה לא נפשט:
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין יאוש: **אִיתְמַר,**

בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אוחזין דף כא עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קבו

רש"י
 1 דְּשִׁילִין לָהּ. אִם רָאוּ הַפְּרָעוֹן וְאִם לֹא נֶאֱמַר הַמְּלִיחָה לומר שלא נכתב אלא
 2 לְהוֹיֹת מוֹכֵן לְכַשְׁפָּרָה: עֲדִי קוּיִם. שֶׁבָּתְבוּ הַנֶּפֶס דְּבִי דִּינָא לֹא מְקִימִי לִיה אֵלָא
 3 אִם כֵּן פָּרַע: סִמְפּוֹן שֵׁשׁ עָלָיו עָרִים. בְּעָדֵי קוּיִם מוֹקְמִין לָהּ: יִתְקַיֵּים בְּחֻתְמָיו.
 4 וְאֶפְּלוּ יוֹצֵא מִתַּחַת יָד מְלִיחָה בָּשָׂר: אֵין עָלָיו עָדִי קוּיִם. אֲבָל עָרִים חֲתוּמִין עָלָיו:
 5 וְיוֹצֵא מִתַּחַת יָדִי שֵׁשֶׁשׁ. שָׂאֵן הַלֵּחַ
 6 מוֹצִיאֵו וְלֹא הַמְּלִיחָה אֵלָא שֵׁשֶׁשׁ שְׂבִינֵיהֶם
 7 נֶאֱמַר: אוֹ שִׁינָא אַחֵר חִיתוּם שְׂמֻרֹת.
 8 שֶׁצָּא לְפָנֵינוּ בְּשֹׁהֶבָה כְּתוּב בְּשֻׁר חוּב אַחֵר
 9 הַחֲתִימָה בָּשָׂר: דָּהָא הִימְנִיה מְלוֹה
 10 לְשֵׁלִישׁ. דַּעַל בְּרַחֲךָ אֵין כּוּתָב שׁוּבֵר אֵלָא
 11 מְלוֹה וְהוּא מְסֻר לִיד הַשְּׁלִישׁ:
 12 הֲדָרֵן עָלָךְ שָׁנִים אֹחֲזִין
 13 אֱלוֹ מְצִיאֹת: מֵצֵא פִירוֹת מְפּוֹזְרִין.
 14 נְחִישָׁאֵשׁוּ דְּבַעְלִים מִתָּן כְּדָאֲמֹר
 15 בְּמִקְרָא וְהַפְקֵר הָן: מַעֲוֹת מְפּוֹזְרוֹת. הוּאִיל
 16 וְאֵין לָהֶם סִימָן נִיכָר אִיאֲוִשִׁי מְקִאֵשׁ וְהוּוּ לָהּ
 17 הַפְקֵר וְהוּוּ טַעַם בּוֹלָם: בְּרִיכוֹת. עוֹמְרִים
 18 קְטַנִּים כְּמוֹ מֵאֲלָמִים אֲלוֹמִים וְתוֹרֵגְמִין
 19 בִּירוּשָׁלַי. מִכְּרֵךְ בְּרִיכֵן (מִכְלִיט לוֹ) בְּרַחֲךָ.
 20 שֶׁהִכַּל דְּשִׁין עָלֵיהּוּ וְאִם הָיָה סִימָן נִקְשֵׁר
 21 עֲלֵיהֶן הָרִי הוּא נִשְׁתַּחֲוֶה שֶׁל נִתְחַבֵּם. כָּל
 22 כְּבוֹרוֹת הַחֲתוּמִין שׁוֹן אֲבָל כְּבוֹרוֹת שֶׁל בַּעַל
 23 הַבַּיִת יֵשׁ בָּהֶן סִימָן: מִפְּדִינָתָן. כְּמוֹת שֶׁהֵן
 24 גְּזוּזוֹת בְּשָׂאֵר כָּל גִּיתֵת הַמְּדִינָה לְאַפְּקֵי
 25 הַבָּאֹת מִבֵּית הָאֹמֶן כְּדֻקְתָּנִי סִיפָא: אֲנִיצִי
 26 פִּשְׁתָּן. רִישׁ ט"א ב' אֲשַׁכְּנֹו וּבִמְקוֹמֵינוּ
 27 פּוֹפִי"ר: וְלִשְׁוֹן שֶׁל אֲרָגְמָן. צִמְרֵן סְרוּק וּמִשְׁוֹן
 28 כְּמִין לִשְׁוֹן וְצִבְעֵי אֲרָגְמָן וּמִשְׁוֹן הָן: מֵצֵא
 29 עֲנִיּוֹל. שֶׁל דְּבִילָה: אֲנַפְּזִיָּא. בְּגִי מִפְּרִשׁ:
 30 גַּמ' וּבְקָמָה חֲשׁוֹב פּוֹיִזֵר: קָב. מְפּוֹזֵר בְּאַרְבַּע
 31 אֲמוֹת אֲבָל ב' אֲמוֹת לֹא הָיָה פּוֹיִזֵר וְטַעֲמָא
 32 מִפְּרִשׁ וְאִילוּ: אֵי דֶּרֶךְ נְפִילָה. אִם מֵצֵאֵם דֶּרֶךְ
 33 נְפִילָה שֵׁשׁ לְדַעַת שֶׁלֹּא הִנָּחוּ שֶׁם מִדַּעַת
 34 אֵלָא נִפְלָה: אֶפְּלוּ טוֹבָא. מִקָּב נָמִי דְּבִינָן
 35 דָּאֵין בָּהֶן סִימָן אִיאֲוִשִׁי מְקִאֵשׁ: וְאֵי דֶּרֶךְ
 36 חִינּוּת וְכו'. עֲתִיד לְחֻזֹּר וּלְשִׁלָּן: בְּמִכְנָשְׁתָּא
 37 דְּבִי דָרִי. בִּשְׁעַת אֲסִיפֵת גְּרֻנָתָּהּ וְכֵאֵן דִּישָׁן
 38 בַּעֲלִינָן וְנִשְׂאוּ אֶת הַעֲקֵר וְנִתְּרוּ אֵלֶּה נְפִישׁ
 39 מִרְחִיבֵיהּ. לְקַבֵּץ: בְּצִיר מְהִיב. אִם הָיָה
 40 פּוֹיִזֵן בְּפִתּוֹת מִכּוֹן: מִשּׁוּם דִּלָּא חֲשִׁיבִי. עֲלִיה
 41 קָב פִּירוֹת לְטֻרוֹת עֲלִיָּתוֹן טוֹרַח קִיבוֹץ שֶׁל
 42 אַרְבַּע אֲמוֹת: שׁוּמְשָׁמִין. דִּקֵּין מֵאֵד וְיֵשׁ טוֹרַח
 43 בְּקִיבוֹצָן יוֹתֵר מִחֲשִׁין אֲבָל דְּמִיתוֹן יִקְרִין:
 44 תְּמָרִים וְרִמּוֹנִין. גָּסִים הָן וְאֵין טוֹרַח בְּקִיבוֹצָן:
 45 בִּין דְּנִפְשָׁא מִרְחִיבֵיהּ טָפִי מִפְּקֵר לָהּ אוֹ דְּלִמָּא מִשּׁוּם דִּלָּא חֲשִׁיבִי וְקִבְיִים בְּשִׁמּוֹנָה אֲמוֹת בִּין
 46 דְּחֲשִׁיבִי לֹא מִפְּקֵר לָהּ קָב שׁוּמְשָׁמִין בְּאַרְבַּע אֲמוֹת מִהוּ קָב בְּאַרְבַּע אֲמוֹת טַעֲמָא מֵאִי מִשּׁוּם
 47 דִּלָּא חֲשִׁיבִי וְשׁוּמְשָׁמִין בִּין דְּחֲשִׁיבִי לֹא מִפְּקֵר לָהּ אוֹ דְּלִמָּא מִשּׁוּם דְּנִפְשֵׁי מִרְחִיבֵיהּ וְכו"ש
 48 שׁוּמְשָׁמִין בִּין דְּנִפְשֵׁי מִרְחִיבֵיהּ טָפִי מִפְּקֵר לָהּ קָב תְּמָרִי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת קָב רִמּוֹנִי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת
 49 מִהוּ קָב בְּאַרְבַּע אֲמוֹת טַעֲמָא מֵאִי מִשּׁוּם דִּלָּא חֲשִׁיבִי קָב תְּמָרִי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת קָב רִמּוֹנִי בְּאַרְבַּע
 50 אֲמוֹת נָמִי בִּין דִּלָּא חֲשִׁיבִי מִפְּקֵר לָהּ אוֹ דְּלִמָּא מִשּׁוּם דְּנִפְשָׁא מִרְחִיבֵיהּ וְקָב תְּמָרִי בְּאַרְבַּע
 51 אֲמוֹת וְקָב רִמּוֹנִי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת בִּין דִּלָּא נְפִישׁ מִרְחִיבֵיהּ לֹא מִפְּקֵר לָהּ מֵאִי תִּיקוּ: אִיתְמַר
 52 שָׂאֵין לוֹ טוֹרַח לְגִמּוֹר אֲבָל קָב בְּאַרְבַּע אֲמוֹת יֵשׁ לוֹ טוֹרַח לְלָקוֹט הַכֵּל וְאֵין מִלְקָט כָּלֵל אִי נָמִי קָב בְּאַרְבַּע אֲמוֹת מְרֻבָּעִין הָיָה חֲצִי קָב בְּשִׁתִּי אֲמוֹת רוּחַב וְאַרְבַּע
 53 אֲמוֹת אוֹרֶךְ וְהָכָא בְּעֵי חֲצִי קָב ב' אֲמוֹת עַל ב' אֲמוֹת:
 54
 55
 56
 57
 58

דלבי נפל מיניה לא מיאש. ואע"ג דהשתא מיאש אקראי בעלמא הוא ומתחילה לא היה עומד לזאש: ת"ש המוצא מעות כר. תימה פיון דכבר הקשה ממתני דמעות מפורות אמאי פריך תו מנהך ברייתא ורבי יצחק נמי אמאי לא אמר למלתיה אמתני ר"ל דברייתא אלימא ליה לאקשוני

דמשמע דבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג דאיכא סימן מדמוקין טעמא שדריבם מצויין שם ומשמע נמי אע"ג דכשה הגביה עדיין היה בעל אבידה בבית המדרש ולא ידע שגפול מיניה: ומפוזרות ממעשר. במס' פאה (פ"א מ"ו) מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר אבל אם הפקיר לאחר גמר מלאכה שנתחייב כבר במעשר אין בכך כלום וה"ג מיידי קודם גמר מלאכה שלא נתייבשו עדיין בדמוכה בביצה פרק המביא (ה' מ"ג) דתאנים העומדין לשותקין בשדה ולעשות מן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שיתייבשו ואפילו זכה בהן המוצא קודם שיתייבשו פטורות מן המעשר כדאמרינן בב"ק (ה' מ"ג) המפקיר כרמו ודשכים בבקר ובצרו פטור מן המעשר וגבי הקדש אינו כן שאם הקדיש קודם גמר מלאכה נפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר כדמוכה קצת בפרק האומר (כ"ג):

תאנה נמי מידע ידע דנתרא. פירוש בשלמא לאבוי תאנה מותרת פיון דרגילות היא דנתרא מעיקרא מתאש לפי שסבור שהמוצא יקחה כי הוא לא ידע שגפלה מן האיילן אלא סבור הוא מעוברי דרכים נפלה ובויתים ובחרובין אסור דלא עבידי דנתרי אע"ג דאם היה יודע דנפלו היה מתאש לפי שעוברי דרכים יקחו כי יתלו דנפל מעוברי דרכים השתא ולא ידע סבור שלא נפלו אסורה דנהא ליה יאוש שלא מדעת אבל לרבא דהוי יאוש אמאי אסור וא"ת אם דין הוא לתלות בעוברי דרכים ולא באילן שאצלו אמאי אסור בויתים ובחרובין ר"ל בדין ודאי אין לתלות בעוברי דרכים אלא באילן אלא שהבעלים מתאשים לפי שסבורין שעוברי דרכים דלא מעלי יורו היתירא בפירות שמוצאים ויתלום בעוברי דרכים וא"ת אם כן מאי פריך לרבא נימא דויתים וחרובין אסירי משום דאף לאחר שידעו הבעלים שגפלו לא נתאשו לפי שידעין שהמוצא לא יקחם שיתלה שגפלו מן האיילן כאשר הוא האמת שאין לתלות בעוברי דרכים ר"ל דאם אינן מתאשים בתאנה אמאי מותרים מיהו אית ספרים דגרסינן שאני זית הוואיל וזיתו מוכיח עליו דבזה מתורץ מה שהקשנו כלומר לפי שהם תחת הזית יחשבו הבעלים שהמוצא לא יקחם לתלות בעוברי דרכים אבל תאנה עם נפילתה נמאסת פירוש מתלכלכת ונמאסת בעיניו ומפקדה אבל רוב ספרים גרסינן הוואיל וזיתו מוכיח עליו ואע"ג דמתרא מדע ידע דוכתא דאיניש איניש פירוש ויתים שגפלו דומין לזיתים שגפלו דומין לאותן שגפלו לא יתאשו דידעין שהמוצאם לא יקחם אבל תאנה עם נפילתה נמסת בלא אילן ואין דומין לאותן שגפלו לא יתאשו דומה לתאנה שבאילן:

יאוש שלא מדעת. דכר ששתמו יאוש לכשידע שגפול ממנו ובשמאנו עדיין לא ידעו הבעלים שגפול מהן: לא הוי יאוש. לקמיה מפרש פלוגתיהו: דמיאש לבסוף. לאחר שמצאו זה וכלל דאוש כגון דאמר ווי ליה לחסרון כס דגלי דעתיה שואש מה: באיסורא אתא לידה. דכר שאינו עשוי להתיאש דהא:

זוטו של ים. מקומות בשפת הים שדרה הים לחור ולאוחריו י' פרסאות או חמשה עשר פרסאות פועמים ביום ושטוף מה שמוצא שם והולך זוטו לשון גודל ושיורע בלשון יוני כמו שכתבו הנקנים לתלמי המלך ואל אצילי ואל זאטוני (מגילה דף מ"א.) ושלוליתו של נהר. כשהוא גדל ויוצא חרץ לגדותיו ושולל שכל ושטוף הנמצא: רחמנא שרייה. ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש: לקמן. בשמעתין מנן לאבידה ששטפה נהר כו' מהשתא הוי יאוש שהרי נפל וכשידע שוב אין דעתו עליה דאבידה מדעת היא. שלא נפלו ממנו ומדעת הניקם הפקר: עשוי למשמש. וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שגפלו ונאשה: שרייה. ככר משא: כבי דאולי אתיגרא. וקנים עניים הולכים על משענתם בבת ורואין כל שובלת ושובלת ולשון נמושות כמו לא מושלו (מס' י"ג) שמשמשין והולכים: לקושי בתר לקושי. לשון נמושות כמו לא ימיש (מס' י"ג) ששולקל ומשין הכל מלפניהם: ואמאי. אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא: נהי. דלגבי עניים דהכא הוי יאוש מדעת שראו שהלכו בה הנמושות ונתאשו אלא עניים דעיר אחרת עדיין לא ידעו והיאך מותרין בו אלא משום פיון דלכי ידעו מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו ובהיתר באו ליד זה: קציעות. תאנים שקורצין אותם באיזמל ומזהל שלהן וז' ושטוקין בשדה ליבש: ואפי' בצד שדה קציעות. שדה ששטוקים בה קציעות דידע דמהנהו אתה: מותרות משום גזל. אע"ג דכי נפל לא ידע פיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש כרבא: ופוזרות מן המעשר. כדן הפקר דהפקר פטור מן המעשר: בויתים ובחרובים אסור. כאבוי: בשלמא רישא לאבוי. מצי לתרצי דמעיקרא ידע ואינש כדמפרש ואולי דקתני בויתים ובחרובין אסור. וסלקא דעתך משום דלא עבידי דנתרי ולכא למימר ידע דאינש אע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא: חזותו מוכיח עליו. מראיתו ניכר של מי הוא הלך מריה לבי ידע דנפול לא מקאש דמימר אמר כולי עלמא ידעו דידע ניחא ולא הפקר הן ולא שקלי לה: עם נפילתה נמאסת. הלך פיון ידידע דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא דמוכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה: לא ידע. לא גרסינן ופירוש הדין משבש בספרים:

ידע ידע דוכתא דאיניש איניש הוא אי הכי אפילו רישא נמי אמר רב פא תאנה עם נפילתה נמאסת תא שמע הנגב שגפול מזה ונתן לזה וכן גזלן שגפול מזה ונתן לזה וכן

דאיניש איניש פירוש ויתים שגפלו דומין לזיתים שגפלו דומין לאותן שגפלו לא יתאשו דידעין שהמוצאם לא יקחם אבל תאנה עם נפילתה נמסת בלא אילן ואין דומין לאותן שגפלו לא יתאשו דומה לתאנה שבאילן:

בבא מציעא דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) קכט

לגבי מעות.
הגמרא מקשה על אביי מברייתא: **תא שמע, המוצא מעות בבתי כנסיות**
ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם, הרי אלו שלו, מפני
שהבבליים מתיאשין מהן מחמת הרבים המצויים שם. וקשה, **והא – והרי**
בשעה שמצאן לא ידע בעליהם דנפל מיניה. מתרצת הגמרא: **אמר רבי**
יצחק, אדם עשוי ורגיל למשמש בכיסו – שמנח בו את מעותיו בכל
שעה, וכבר הרגיש שנפל ונתייאש.
קושיא נוספת על אביי: **תא שמע, שנינו במסכת פאה (פ"ח מ"א) בענין לקט,**
השיבולים הנופלים בשעת קצירה, שציותה התורה להותירן עבור העניים,
מאימתי כל אדם – שאינם עניים מותרים בלקט – לטול מן הלקט הנשאר
בשדה, משיחכו בה (בשדה) **הנמושות – העניים שנוטלים כל הנשאר**
בשדה שמא מתיאשים ממנו שאר העניים. ואמרין – ושאלו בבית
המדרש, מאי – מי אלו נמושות. ואמר רבי יוחנן, סבי דאולי אתיגרא –
זקנים עניים המהלכים לאיטם על משענתם. וריש לקיש אמר, לקושי בתר
לקושי – העניים המוליכים את בניהם שילקטו אחריהם את מה שהותירו.
ויש להקשות, אמאי – מדוע הן של המוצא, הרי דעניים דהכא מיאשי –
על אף שהעניים הנמצאים כאן מתיאשים כשראו שהלכו הנמושות בשדה,
הרי איכא עניים בדוכתא אחרתא דלא מיאשי – ישנם עניים במקום אחר
שעדיין אינם יודעים מכך ולא התייאשו, אלא ודאי שכיון שלכשידעו
העניים שבמקום האחר שהלכו הנמושות בשדה, יתייאשו, כבר מעתה
נחשב הדבר ליאוש, ואם כן מוכח שיאוש שלא מדעת הוי יאוש, וקשה על
אביי.
מתרצת הגמרא: **אמר – אמרו בני הישיבה, ביין דאיכא עניים הכא –**
שיש עניים במקום הזה, הנה – אותם העניים שבשאר המקומות מעיקרא
ואיאושי מיאש – מלכתחילה הם מתיאשים מלקוט בשדה זו, ואמר
עניים דהתם מלקושי ליה – ואומרים בדעתם, העניים המצויים שם, ליד
אותה שדה, הם מלקטים את הנמצא בה, ולא נותר בשדה מאומה.
הגמרא מקשה על רבא: **תא שמע, שנינו במסכת מעשרות (פ"ג מ"ד),**
המוצא קציעות – תאנים ששטחים אותם להתייבש בדרך, ואפילו מצאן
בצר שדה קציעות – שדה ששטחו שם את התאנים להתייבש, שודאי הן
ממנה, וכן עץ תאנה תנומה לדרך – שענפיה נוטים מעל הדרך, וקצא
תאנים שנפלו תחתיה, מותרות למוצא משום גזל, שאין גזל בלקיחתן,
ופמורות מן המעשר, אבל ביותים ובחרובים שענפיהם נוטים מעל הדרך
ונמצאו מפירותיהם תחתיהם, אסור למוצא לקחתם, מפני שהם שייכים
לבעלים. הגמרא מבארת את הקושיא: בשלמא – מוכן הדבר שדין קציעות
ותאנים, שנאמר ברישא שמותר לקחתן, לאביי לא קשיא למה מותר ואין
חוששים שלא ידע מחסרונן ולא נתייאש, שיש לומר שקציעות אב
דחשיבי למשמש בהו – מחמת שהן חשוכות לבעליהן, דרכו למשמש בהן
בכל עת, והרגיש בחסרונן, ופירות הנושרים מן התאנה נמי, מידע ידע
דנתרא – הדבר ידוע שדרכם לנשור מן העץ, ונתייאשו כבר הבעלים מהן.
אלא מה שנאמר בסיפא, לרבא קשיא, דקתני בסיפא ביותים ובחרובים
אסור לקחתם, משום שהבעלים עדיין לא נתייאשו, ואף שכשידעו הבעלים
בנפילתם ודאי יתייאשו, אין זה נחשב ליאוש כבר מעתה, ומוכח שיאוש
שלא מדעת אינו יאוש.
מתרצת הגמרא: **אמר רבי אבהו, שאני זית – שונה זית הנושר מהעץ**
מאבידה שאין בה סימן, הואיל וחיותו – ומראהו מוכיח עליו מי הם בעליו,
ואף על גב דנתרין זיתי – שנושרים זיתים מהעץ, מידע ידע – ידוע
שדוכתא דאניש איניש הוא – מקומו של האדם נקרא על שם האדם,
משום שכל אדם משנה את צורת מקומו כרצונו, וכמו כן כל עץ מגדל זיתו
בצורה אחרת, ואין זיתיו דומים לזיתיו של חברו, ועל ידי שיראה המוצא
שהזיתים שנפלו דומים במראיהם לזיתים שעל האילן ידע להשיבם לבעל
האילן, ואין הבעלים מתיאשים מהם.
מקשה הגמרא: **אי הכי – אם כך נמצאה הפרי ניכר מי בעליו, אפילו בזמן**
שברישא, בקציעות ותאנים, נמי – גם נאמר כן שאינו מתייאש משום שידע
המוצא למי הם שייכים, ומדוע אומרת הברייתא שהם מותרות משום גזל,
מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, התאנה טבעה הוא שעם נפילתה מהעץ
נמאסת – נעשית מאוסה, ועל כן הבעלים מפקירים אותה לעוברים ושבים.
הגמרא מביאה ראיה נוספת לרבא: **תא שמע הנהב – שגונב בחשאי שנחמל**
בגניבה מהו ונתן לזה – לאדם אחר, וכן גזלן – שנוטל בחזקה שנחמל מהו
ונתן לזה – לאדם אחר,

יאוש שלא מדעת – אבידה שנמצאה קודם שידעו בעליה שנאבדה,
וכאשר יודע לבעליה שנאבדה מן הסתם יתייאשו ממנה, אביי אמר, אף
שיש להניח שיתייאשו הבעלים לכשיוודע להם שנאבדה, לא הוי – אין זה
נחשב ליאוש ואינה שייכת למוצא. ורבא אמר, הוי יאוש חכה בה המוצא.
הגמרא מפרשת מהו האופן בו נחלקו: **באופן שמצא דבר שיש לבעלים בו**
סימן, כולי עלמא לא פליגי – לא נחלקו אביי ורבא וכולם מודים דלא הוי
יאוש, ואף על גב דמשמיעני דקיאש לבסוף – ששמענו שנתייאש לאחר
שבאה לידי המוצא, לא הוי יאוש וחיוב להשיב. והטעם, דכי אתא לידה
– שכאשר בא הדבר לידו, באיפסרא הוא דאתא לידה – בזמן שאסור היה
למוצא לקחתו לעצמו הוא בא לידו, שהרי בעת שמצא היה מסתבר דלכי
ידע דנפל מיניה לא מיאש – שלכשידע הבעלים שנפל ממנו לא יתייאש,
מימר אמר – משום שיאמר בדעתו, סימנא אית לי בגויה – הרי יש לי סימן
בגוף החפץ, והכנא סימנא ושקינא ליה – אתן סימן ואקחנו מהמוצא.
וכיון שכשבא החפץ לידו התחייב בהשבה, אף אם לבסוף התייאשו
הבעלים, חייב הוא להשיבו. וכן בדבר שנמצא בזמנו של ים, כלומר, שהים
התפשט על היבשה ושטף ולקח עמו את הנמצא בדרכו, ובדבר הנמצא
בשלולית של נהר, כלומר, שעלה הנהר על גדותיו, ושטף את הדברים
הנמצאים שם, שהם דברים האבודים ממנו ומכל אדם, גם כן הכל מודים
דאף על גב דאית ביה – שיש בו סימן, רחמנא שרייה – התורה התירתו
למוצא אף כשבא לידו לפני יאוש, דרבעינו למימר לקמן – וכמו שנאמר
בסוף הסוגיא (כב).
האופן שלגביו נאמרה מחלוקת: **כי פליגי – מחלוקתם היא באופן שמצא**
דבר שאין בו סימן והבעלים עדיין אינו יודע שנאבד, אביי אמר לא הוי
יאוש – אין זה נחשב שהתייאש ממנו הבעלים, ואפילו שכשידע שנאבד
יתייאש, דהא – שהרי בשעה שמצא לא ידע עדיין הבעלים דנפל מיניה
ועדיין לא התייאש, ורבא אמר הוי יאוש – נחשב ליאוש כבר מעכשיו,
שכיון דלכי ידע דנפל מיניה מיאש – שמיד כשידע שנפל ממנו הוא
מתייאש, משום שמימר אמר – הוא אומר בדעתו סימנא לית לי בגויה –
סימן אין לי בגוף, שיישבו לי אותו על פיו, לכן מהשתא הוא דמיאש –
נחשב שהתייאש כבר משעה שנפל.
(סימן פמנ"ש כמקנא"ו ככסע"ו)
הגמרא מקשה על אביי מהמשך המשנה: **תא שמע, שנינו במשנה, המוצא פירות**
מפוזרין, הרי אלו שלו. ויש להקשות, מדוע הן של המוצא, הא – הרי
בעליהם לא ידע דנפל מיניה – שנפלו ממנו, ולא התייאש. אלא ודאי מוכח
שכיון שסופו להתייאש כשידע נחשב כבר עתה ליאוש, וקשה על אביי.
מתרצת הגמרא: **הא – הרי אמר רב עקיבא בר חמא לעיל בביאור**
המשנה, הכא במכבשתא דביורי עסקין – משנתנו עוסקת בזמן
שאוספים את התבואה מן הגרנות, ונמצאו גרעיני תבואה שהניחו הבעלים
לאחר שאספו את עיקר התבואה, דאבידה מדעת היא – שאבידה זו
הבעלים הפקירה מדעתם.
הגמרא מקשה על אביי מהמשך המשנה: **תא שמע, שנינו במשנה, המוצא**
מעות מפוזרות, הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשים מהם כיון שאין
בהם סימן. ולשיטת אביי קשה, אמאי – מדוע הן של המוצא, הא – הרי
בשעה שמצאן לא ידע בעליהם דנפל מיניה. מתרצת הגמרא: התם נמי –
שם גם כן נתרץ בראמר רבי יצחק על הקושיא המובאת להלן מדין המוצא
מעות במקום שהרבים מצויים שם, דאמר לתרץ שאדם עשוי ורגיל
למשמש בכיסו שמנח בו את מעותיו בכל שעה ושעה, והרגיש בחסרון
המעות עוד קודם שבאו לידו המוצא והתייאש, הכא נמי – כך גם כאן
נתרץ שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, והתייאש.
קושיא נוספת מהמשנה: **תא שמע, המוצא עיגולי דבילה – תאנים יבשות**
ובכורות לחם של נחתום – אופה לחם כדי למכרו, הרי אלו שלו, מפני
שהבעלים מתיאשים מהם כיון שאין בהם סימן. וקשה, אמאי, והא – והרי
בשעה שמצאן לא ידע בעליהם דנפל מיניה. מתרצת הגמרא: התם נמי –
שם גם כן נתרץ אב דיקורי מידע ידע בהו – שכיון שהם כבדים מרגיש
הוא בנפילתם קודם שבאו לידו המוצא, ונתייאש.
קושיא נוספת מהמשנה: **תא שמע, ולשונות של ארזן, הרי אלו שלו.**
ולאביי קשה אמאי, הא – הרי בשעה שמצאן לא ידע בעליהם דנפל
מיניה. מתרצת הגמרא: התם נמי – שם גם כן נתרץ אב דחשיבי למשמש
ממשמש בהו – כיון שחשוכות הן לבעליהן, ממשמש הוא בהם בכל עת,
והרגיש בחסרון קודם שבאו לידו המוצא ונתייאש, ובראמר רבי יצחק

1 לשלם למקבל את השבח, **הָכִי נָמִי דְלֵא מְרִיף שְׂבָחָא** – וכי באמת הדין
2 הוא שלא יגבה ממנו הבעל חוב את השבח.
3 מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיה רבא** חייא בר אבין, **אֵין** – אכן אינו גובה.
4 חזר רב חייא בר אבין והקשה לרבא: **וְכִי יָפָה וְחֹק בִּחַ מִתְּנָה מִמֶּכָּר**, שבעל
5 חוב גובה שבח מלוקח, ולא ממקבל מתנה.
6 **אָמַר לֵיה רבא** חייא בר אבין, **אֵין** – אכן, **יָפָה וְיָפָה**, שמאחר ואינו חוזר
7 על הנותן לגבות את השבח, משום כך לא יגבה ממנו הבעל חוב את השבח,
8 שהרי בהשבת המקבל לא הפסיד הבעל החוב ולא כלום, ורק את הקרקע
9 עצמה גובה הבעל חוב, שהוא אומר ללוקח למה קנית אותה ומדיכן אגבה
10 את חובי, אבל מלוקח שיכול לחזור ולגבות את דמי השבח מהמוכר, גובה
11 בעל חוב אף את השבח.
12 מביאה הגמרא הוכחה נוספת לדברי שמואל: **אָמַר רב נחמן, הָא מִתְּנִיתָא**
13 **מְסִיעֵ לֵיה** – ברייתא זו מסייעת לו לומר ששמואל, והונא חבְרִין מוֹקִים לָהּ
14 **בְּמִילֵי אֲחֵרִי** – ואילו רב הונא מעמיד ברייתא זו באופן אחר, ולשיטתו אין
15 להביא ממנה ראיה לדברי שמואל. **דִּתְנָא ו**–ששנו חכמים] **הַמוֹכֵר שָׂדֶה**
16 **לְחֵבִירוֹ** באחריות וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִתְּחֵת יָדוֹ של הלוקח מחמת גביית
17 הבעל חוב, **כְּשֶׁהוּא גֹבֶה** – כשחזר הלוקח לגבות מהמוכר את דמי הקרקע
18 ושבחה, **גֹּבֶה אֶת דְּמֵי תַּקְרָן** אף מִנְּכָסִים מְשֻׁעָפָדִים שנמכרו ללקוחות
19 אחרים, וְאֵת דְּמֵי הַשְּׂבָח גֹּבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין שביד המוכר, אם כן
20 מוכח שהבעל חוב גבה את השבח מהלוקח, ולכך חזר הלוקח לתבוע את
21 דמי השבח מהמוכר. וְהוֹנָא חֲבֵרִין מוֹקִים לָהּ בְּמִילֵי אֲחֵרִי – אבל רב
22 הונא מעמיד ברייתא זו באופן אחר, והיינו בְּלוֹקֶחַ מְגוֹלָן ובא הנגול וגבה
23 את חובו עם השבח, ובאופן זה ודאי גובה הנגול מהלוקח אף את דמי השבח
24 כיון שהוא טוען 'ארעאי אשבח', כלומר השבח הוא מהקרקע שלי והרי בדין
25 הוא שאגבנו עם הקרקע. מה שאין כן בבעל חוב שזוכה בקרקע רק בזמן
26 הגביה, אין לו שייכות לשבח שהשביח בה הלוקח מזמן הקניה עד זמן
27 הגביה.
28 מביאה הגמרא ברייתא נוספת בכדי לדון בדין זה של שמואל שבעל חוב
29 גובה את השבח מהלקוחות: **תְּנִינָא אֵידֵךְ** – שנינו בברייתא אחרת, **הַמוֹכֵר**
30 **שָׂדֶה לְחֵבִירוֹ וְהַשְּׂבִיחָה וְכָא פְעַל חוֹב וְיִרְפָּה מִיד הלוקח, כְּשֶׁהוּא גֹבֶה**
31 **– כשהלוקח חוזר לגבות את דמי השבח של הקרקע, אִם דְּמֵי הַשְּׂבָח הֵם**
32 **יֹתֵר עַל דְּמֵי הַיְצִיאָה** שהוציא בכדי להשביח את הקרקע, נוֹטֵל הלוקח אֶת
33 **דְּמֵי הַשְּׂבָח מִפְּעַל הַתַּקְרָקָע** – מהמוכר, כיון שעודף זה אינו חלק מהקרקע
34 המשועבדת לפרעון החוב, ונמצא שהלוקח פרע עבור המוכר חלק מחובו
35 ותובעו עבור זה, וְאֵת דְּמֵי הַיְצִיאָה נוטל הלוקח מִפְּעַל חוֹב, כיון שמעיקר

36 הדין אין לו לבעל חוב לגבות את השבח שהרי חלק זה לא היה משועבד
37 לו, וצריך להחזיר ללוקח את מה שהוציא עבור השבחת השדה. וְאִם
38 הַיְצִיאָה יֹתֵרָה עַל דְּמֵי הַשְּׂבָח, אֵין לוֹ – אין הלוקח נוטל אֶלָּא דְּמֵי הַיְצִיאָה
39 בְּשִׁיעוֹר שְׂבָח מִפְּעַל חוֹב וכמו שנתבאר, שמאחר ומעיקר הדין אין לו
40 לבעל חוב לגבות את השבח שהרי חלק זה לא היה משועבד לו, עליו
41 להחזיר ללוקח את מה שהוציא עבור השבחת השדה, אלא שאין הבעל
42 חוב חייב לשלם יותר משווי השבח שנטל בפועל.
43 מקשה הגמרא: וְהָא – ברייתא זו, ששמואל בְּמִאֵי מוֹקִים לָהּ – באיזה אופן
44 יבארה שמואל, **אֵי בְּלוֹקֶחַ מְגוֹלָן** – אם יבאר שברייתא זו עוסקת באופן
45 שהמוכר גזל את הקרקע ובא הנגול וגובה את הקרקע עם השבח, זה אינו
46 משום דְּקִשְׁיָא רִישָׁא – תחילת דברי הברייתא שבאופן שהשבח יתר על
47 היציאה הלוקח גובה את היתר מהמוכר, יקשה ממנו דְּאָמַר שְׂמוּאֵל
48 שהלוקח מְגוֹלָן לִית לֵיה שְׂבָחָא – לוקח שקנה את הקרקע מגזלן ובא
49 הנגול וטרף את הקרקע עם השבח, אין המוכר משלם ללוקח את דמי
50 השבח כיון שהדבר נראה כרביית הלוקח מלוקח יותר מדמי המכר. וְאִי
51 בְּכַעַל חוֹב – אם נעמיד את דברי הברייתא באופן שבעל חוב גבה את
52 הקרקע מהלוקח, וחזר הלוקח לתבוע את דמיה מהמוכר, קִשְׁיָא רִישָׁא
53 וְסִיפָא – תחילת דברי הברייתא שבאופן שהשבח יתר על היציאה, הלוקח
54 גובה את דמי היציאה מהבעל חוב, וכן סוף הברייתא שבאופן שדמי
55 היציאה מרובים מדמי השבח גובה הלוקח מהבעל חוב את דמי היציאה
56 שכנגד שיעור השבח, יקשה ממנו דְּאָמַר שְׂמוּאֵל פְּעַל חוֹב גֹּבֶה אֶת
57 הַשְּׂבָח, ואם השבח של הבעל חוב בדין, מדוע עליו לשלם ללוקח את דמי
58 היציאה, הרי גובה את השבח בחובו.
59 מתרצת הגמרא: **אֵיפְעִית אֵימָא** – אם תרצה תוכל לבאר את הברייתא
60 בְּלוֹקֶחַ מְגוֹלָן, ומה שחזר הלוקח לתבוע את דמי השבח מהמוכר ואין בזה
61 משום חשש רבית, הוא בְּגוֹזֵן שְׁנִישׁ לֹא למוכר קִרְקָע, ומחמת זה אין תשלום
62 השבח נראה כרביית וכמו שנתבאר לעיל. **אֵי נָמִי** – ובאופן נוסף ניתן לבאר,
63 שמדובר בלוקח החוזר למוכר שהוא גזלן, ומה שאין בזה חשש שנראה
64 כרביית היינו משום שמדובר בְּשִׁקְנוֹ מִידוֹ של המוכר שמתחייב על תשלום
65 דמי השבח ובוזה אינו נראה כרביית וכמו שנתבאר לעיל. **אֵיפְעִית אֵימָא** –
66 ואם תרצה תוכל להעמיד את הברייתא בְּכַעַל חוֹב שגובה מהלוקח את
67 הקרקע בחובו, וְמָה שלשמואל אין בעל חוב גובה את השבח ואילו
68 בברייתא מבואר שבעל חוב גובה שבח מלקוחות, **לֹא קִשְׁיָא** אין זו קושיא,
69 משום שאפשר לחלק, בְּאֵן – דברי הברייתא שבעל חוב שגובה את השבח,
70 משלם ללוקח את דמי ההוצאה נאמרו בְּשִׁבָּח

אגרות קודש

ב"ה, ימי ההגבלה, ה'תש"ל

ברוקלין, נ.י.

הור"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכו'

מוהרש"ז שי שרגאי

שלום וברכה!

... לתוכן מכתבו, תמהתי בקראי מכתב כ', כיון שעל פי הידיעות ממקור שעד עתה הי' נאמן, הולכת

ומתגברת בין קובעי הקו בזה בארץ ישראל הדיעה להחזיר ח"ו את חברון וסביבותי', אלא שמחפשים צורה

חיצונית מתאימה, וד"ל.

1 וכיון שכן אין חוששין לכך, אולם אם אכן אירע דבר זה ולוה אדם פעמיים
2 באותו יום, לזאת הוצרך רבי יוחנן לומר שאין חזר ולוה באותו השטר.
3 ביאור נוסף לדינו של רבי יוחנן, שהמוצא שטר חוב בשוק וכו' יחזירו
4 לבעלים: רב פהנא אמר, מדובר במקרה בשתיים מודה שערדין לא פרע,
5 ולכן יחזיר לבעלים.
6 שואלת הגמרא: אי קיי – אם אכן מדובר כאשר החייב מודה, מאי
7 למימרא – מה נתחדש בהלכה זו, הלא ודאי שעל המוצא להחזיר למלוה.
8 מיישבת הגמרא: מהו דתימא – היה מקום לומר כי האי מפריע פריעה –
9 הלזה אכן פרע את חובו, והאי דקא אמר לא פריעה – הטעם שאומר
10 שערדין לא פרע, הוא משום דקבעי מתיר למזפא ביה זמנא אחריית –
11 רוצה הוא לחזור וללוות בשטר זה פעם נוספת, ולפשיטי דספרא חייש –
12 ורוצה הוא להרויח את המעות שצריך לשלם לסופר עבור כתיבת השטר,
13 ומשום כך מודה בשטר זה, בכדי שיוכל ללוות בו בשנית, ואם כן משום
14 חשש זה אין להחזירו למלוה שהרי כבר נפרע, קא משמע לן – מחדש רבי
15 יוחנן בדבריו שאין חוששים לכך ומחזירים את השטר למלוה. והטעם שאין
16 חוששין, משום דאם כן – אם אכן כבר נפרע החוב והיה הלזה מבקש
17 להשתמש בשטר בשנית, הלא מלוה גופיה לא שבבך – המלוה עצמו לא
18 היה מניחו לעשות כן, כיון דסבר שמימי רבנן ומפסדי לי חושש המלוה
19 שמא בית דין ישמעו שכבר נפרע החוב ונמחל שיעבודו, ולא יניחו לו לטרוף
20 מנכסי הלזה שנמכרו ללקוחות.
21 מקשה הגמרא: מאי שנא מהא דתנן – במה שונה דין זה ממה ששנינו
22 במשנתנו (לעיל יב): מצא שטרי חוב, אם יש בהן אחריות נכסים,
23 שמעמיד הלזה את נכסיו כאחראים לחובו, שאם לא ישלם יגבה מהם
24 המלוה, לא יחזיר המוצא שטרות אלו, ואוקימנא – העמדנו משנה זו באופן
25 בשתיים מודה בחוב שבשטר, והטעם שלא יחזירו משום שפא כתב ללוה
26 בניסן ובאמת לא לוה עד תשרי שלאחריו, ונמצא שאם מכר הלזה נכסים
27 בין ניסן לתשרי, אין המלוה רשאי לגבות מהם, כיון שנמכרו קודם ההלואה,
28 ואתי למפרה לקוחות מניסן ועד תשרי – ויבוא המלוה להוציא מלקוחות
29 שקנו ממנו נכסים בין ניסן לתשרי על ידי שטר זה, ותהיה גבייה זו שלא
30 בדין שהרי נמכרו נכסים אלו קודם ההלואה כאמור, ולכך לא יחזירו. ורואים

31 שלא אמרינן – אין אומרים אנו כסברא המבוארת לעיל דאם כן מלוה
32 גופיה לא שבבך – שהמלוה עצמו יסרב להלוות בשטר זה, ומשום דאמר
33 ליה ללוה כתוב שפרא אחרניא – כתוב שטר אחר בזמן של תשרי משום
34 החשש דלמא שמימי רבנן ומפסדי לי – שמא ישמעו על כך בית דין
35 ויפסלו את השטר מלגבות מנכסים משועבדים. ומדוע אם כן במקרה לעיל
36 בו ביארנו דברי רב כהנא, אומרים סברא זו שלא ירצה המלוה להשתמש
37 בשטר זה משום החשש שמא ישמעו על כך בית דין.
38 מתרצת הגמרא: אמרי, הך – בדין משנתנו שלא יחזיר השטר מחשש
39 שכתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי, אכן יש טעם לחשש משום דאית
40 ליה רווחא – יש לו רווח בכך שיחזיק את השטר, דקא מריף לקוחות –
41 שיכול הוא לטרוף בכך מהלקוחות כל משך הזמן שקנו מניסן ועד תשרי,
42 והוא זמן רב, לכך אף שקיים החשש שמא יודע לבית הדין ששטר זה
43 מוקדם ויפסלוהו, מכל מקום מינה ניחא ליה – נוח לו להחזיק בשטר, ולא
44 אמר ולא מידי – ולא לומר ללוה דבר, ולכך חוששים אנו ולא יחזיר את
45 השטר הנמצא. אבל הך – כאן במצא שטר שזמנו באותו יום, כיון דלית
46 ליה רווחא – באופן זה ששתי ההלוואות נעשו באותו היום אין למלוה רווח
47 של זמן נוסף בכדי להוציא נכסים מן הלקוחות, דסוף סוף שפרא האידנא
48 בתיב – שהרי אף השטר של ההלוואה הראשונה זמנו הוא באותו יום, מאי
49 איכא דקפריף לקוחות – מה רווח יש במה שישתמש בשטר הלוואה
50 הראשון לענין טריפת הלקוחות, וכיון שאין לו רווח בדבר על כן בשפרא
51 שנמחל שיעבודו לא שבבך – בשטר שכבר הלזה בו קודם ונפרע החוב
52 ונמחל שיעבודו, עשוי הוא רק להפסיד אם יודע הדבר לבית דין שאז לא
53 יתנוהו לגבות מן הלקוחות כלל, לכך לא יניח ללוה להשתמש בשטר
54 הראשון, ומשום כך אין חוששים לדבר, ונאמן הלזה במה שאומר שלא
55 פרע.
56 הגמרא דנה בחיובי ממון שהם מ'תנאי בית דין' כגון כתובה, שאין אדם חייב
57 בה אלא מתקנת חכמים, וכן מזון אשה ובנות לאחר גירושין: אמר רבי חייא
58 בר אבא אמר רבי יוחנן, הפועל אחר מצוה בית דין – תבעה האשה את
59 כתובתה בבית הדין וטען הבעל ואמר פרעתי ממון זה שלא בפני עדים,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיי"ז אייר ומובנת התמי" לסגנון כתבו, ששידוך עם בנות
אחביי הספרדים ה"ז בגדר נחות דרגא ח"ו וח"ו. ויש להתעניין בזה.

(ב) להצעת נכבדות עבור בנו... שיי אף שלע"ע לא נשתדך אחיו המבוגר ממנו, אלא שאחיו המבוגר
אומר שלא איכפת לו זה, ושואל דעתי בזה.

מובאת דעות מהאחרונים בזה, שבהגיע לגיל בן שמונה עשרה אין מקפידים על קדימה האמורה
ובפרט כגון דא שהאח המבוגר ימחול במחילה גמורה, ויש מקום לומר וקרוב לומר, שזה עצמו יהי סגולה
למהר בברכת השי"ת בשידוך מתאים בשביל אחיו המבוגר.

לפלא גדול שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובטח ימלא במכתבו הבא ובפרטיות הדרושה,
ובפרט שפעולות בהאמור ג"כ מוסיפות ומקדימות ברכת השי"ת בהמצטרך, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

אולם כִּי קָא תִּנִּי בְּבִרְיִיתָא – מה ששנה התנא בברייתא שאף על פִּי
שְׂנִינֵיהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לֹא לָהּ וְלֹא לָהּ, מדובר בְּבִרְיָה – בבנו של
הנזון, שהנזון עצמו מת מחליו, ובנו יורשו הוא שעומד לפנינו ומודה
שאביו והנזון, בעודו בחיים מסר את השטר הזה למי שנכתב עבורו, וממנו
נפל, וכעת רוצה היורש שביט דין יחזירו את השטר למי שנכתב עבורו, ואין
אנו שומעים לו, משום דְּאִמְרִינן – שאנו חוששים ואומרים, דְּלִמָּא – שמא
עשו הבן ומי שנכתב השטר עבורו קנוניא והסכמה להערמה ורמאות
לתועלת שני הצדדים ביניהם, ובאמת בתחילה פְּתַב אֲבוּהָ – אביו [הנזון]
את השטר לְהָאִי – לזה ששמו כתוב בשטר שנמצא לפנינו, וְאִלּוּם לבסוף
אֲמַלְיָךְ – חזר בו וְלֹא יִהְיֶיהָ נִיחָלִיהָ – ולא נתנו לו, וְכֹתֵר אֲבוּהָ – ולאחר
מות אביו, הלך הבן שיש את המתנה מאביו ושהרי לבסוף לא נתנה אביו
לאחר וְכֹתֵב אִיהוּ – הוא את המתנה בשטר לְאִינִישׁ אֲחֵרִינָא – לאדם
אחר, וְיִהְיֶה לִּיהָ – ונתנה לו, וְהִשְׁתָּא – כעת בשעת מציאת השטר, קָא
הָדַר בִּיהָ מִתְּהוּא – חזר בו הבן מנתינתו את המתנה לשני, ורוצה שיזכה
בה הראשון וכדי שיתן לו חצי מהמתנה, כדלהלן, וְכֹתֵב הבן בדעתו, הרי
מִהָדַר לֹא מִצִּינָא הִדְרָנָא כִּי – לחזור בי מהמתנה שכבר נתתי לשני איני
יכול, ולכן אין לי עצה אלא לשקר וְאִמְרִי לָהּ – אומר לבית דין, דְּאֲבָא
יִהְיֶה לִּיהָ לְהָאִי – שאבי אכן נתן את המתנה לראשון בזמן הכתוב בשטר,
וְנִתְּבוּ לִיהָ בְּתִבָּהּ – ועל ידי אמירתי יחזירו בית דין את השטר למי שנכתב
עבורו, וְנִיחָל – ונלך אני והראשון יחד, וְנִפְסִיק מִצִּינָא – ונורציא את המתנה
מהשני ושנתי לו אני את המתנה, בטענה דְּהוּא זָכִי – שהראשון הוא
זוכה במתנה, שהרי שטרו קודם לשטרו של השני, וְנִפְלֹג בְּהִרְיָה –
ואחלוק עם הראשון את המתנה, כפי שהסכמנו בינינו מתחילה.
מסיימת הגמרא: הִלְכָּךְ – משום שזה, אין אנו שומעים לדבריו של הבן
שאומר 'תנו' את השטר לראשון, אלא כִּי אֲמַרִינן לִיהָ – אומרים אנו לו,
אֲנִי הָאִי בְּתִבָּהּ לֹא יִהְיֶיהָ לְהָאִי – אנחנו איננו נותנים את השטר הזה
למי שנכתב עבורו, משום דְּלִמָּא – שמא, מִתְּבָה אֲבָהּ – כתב
אביו את השטר הזה עבור הראשון, אולם מִיֵּהָ לֹא יִהְיֶה לִיהָ – לבסוף
לא נתן לו את המתנה, וְיִהְיֶה אֵת, לְאִינִישׁ אֲחֵרִינָא – ונתת אתה את
המתנה לאדם אחר, וְעִשְׂשִׂי קָא הִדְרָתָּ בִּיהָ – חזרת בך מנתינתך את
המתנה לשני, וממשיכים אנו ואומרים לו, אֵלָּא, אִי קוֹשְׁטָא קָא אֲמַרְתָּ
דְּיִהָב לִיהָ אֲבוּהָ – אם אמת אתה אומר במה שאמרת לנו שאכן מסר אביו
את שטר המתנה לראשון, והוא זכה בה, ורצונך שיהיה בידו של הראשון
שטר לראיה שהמתנה אכן שלו, וְיִל אֵת הִשְׁתָּא – לך אתה כעת וְכֹתֵב
לִיהָ שְׁמָא אֲחֵרִינָא – כתוב לו ולראשון על שמך שטר אחר על המתנה
ובמתנת בריא, לפי הזמן של עששיו, ובכך אין שום חשש, כִּי דָאִי נִמְלִי לֹא
יִהְיֶה לִיהָ אֲבוּהָ – שגם אם בדריך לא היו נכונים, ובאמת לבסוף חזר בו
אביו ולא נתן את המתנה לראשון, וְכֹתֵב אֵת, לְאִינִישׁ אֲחֵרִינָא –
וכתבת אתה את המתנה בשטר לאדם אחר ולאחר מיתת אביו, לִית בָּהּ

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' ב

משניהם, משום שכל אחד מהם יכול לטעון אני זה שפרע לך, והמוציא
מחבירו עליו הראיה. מוכח שהשובר שנמצא אצל המלוה כשר הוא.
מתרצת הגמרא: בְּדָאמֵר רַב סְפָרָא שְׂנִמְצָא בֵּין שְׁמִירוֹת קְרוּעִין, הָכָא נִמְי
שְׂנִמְצָא בֵּין שְׁמִירוֹת קְרוּעִין.
תָּא שְׁמַע, יתומים הבאים לגבות מיתומים חוב שאביהם לזה מאביהם,
עליהם להישבע תחילה שְׁבוּעָה שְׁלֵא פְּקִינֵנוּ – ציונו אֲבָא בשעת מותו
שהשטר פרוע, וְשְׁלֵא אֲמַר לָנוּ אֲבָא קודם לכן כשהיה בריא שהשטר פרוע,
וְשְׁלֵא מִצָּאנֵנו שוֹבֵר בֵּין שְׁמִירוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שכתוב בו שְׁשִׁמְרָךְ חוב זֶה פְּרוּעַ.
ומשמע שאילו מצאו, השובר כשר.

פְּסִידָא – לא יפסיד השני מכך שתכתוב כעת שטר חדש לראשון, משום
שהדין הוא דְּקָמָא וְכֹתֵרָא קָמָא זָכִי – שאם יוצאים לפנינו שני שטרות של
מתנת בריא שכתב אדם אחד על מתנה אחת, אחד זמנו מוקדם והשני
מאוחר, הראשון זוכה, שהרי הוא קדם לזכות במתנה, ולאחר שכבר זכה
[במתנת בריא] אין הנזון יכול לחזור בו וליתנה לאחר. וממילא לא יוכל
הראשון להוציא את המתנה מיד השני שלא כדין, שהרי הזמן הכתוב
בשטר החדש שביד הראשון הוא מאוחר לזמן שטרו של השני, ובוזה
מבוארים דברי הברייתא שלעולם אין מחזירים את השטר למי שנכתב
עבורו:
שנינו במשנתנו שהמוציא שוברים לא יחזיר הגמרא מביאה ברייתא
העוסקת בדין זה: הֲנֵנוּ דְּרָנֵן – שנו חכמים בברייתא, מִצָּא שוֹבֵר – שטר
שכתבה אשה לבעלה ובו היא מודה שפרע לה את כתובתה, הדין הוא
שְׁבִימֵן שְׁהָאִשָּׁה מוֹדָה שבעלה אכן פרע לה את כתובתה, והיא מסרה לו
את השובר הזה, יִחְזִיר הַמוּצֵא את השובר לְפַעֲלָא, אולם אם אֵין הָאִשָּׁה
מוֹדָה בִּכְךָ לֹא יִחְזִיר לֹא לָהּ וְלֹא לָהּ – לא לבעל ולא לאשה.
מקשה הגמרא: מבואר בברייתא שְׁבִימֵן שְׁהָאִשָּׁה מוֹדָה מִיָּתָה – על כל
פנים יִחְזִיר לְפַעֲלָא, וקשה על זה, וְלִיחֻשׁ – הלא יש לחשוש, דְּלִמָּא – שמא
בְּתִבָּהּ האשה את השובר על דעת לִיתֵן אותו לבעלה בְּחוּדֵשׁ נִיֶּסֶן, לפי
שהיתה סבורה שבניסן יפרע לה את כתובתה, וזהו הזמן הכתוב בשטר
השובר, אולם לבסוף פרע לה בעלה רק בחודש תשרי, ולכך לֹא נִתְּנָה לו
את השובר עַד חודש תִּשְׁרִי, וְאִלּוּהָ זְכִינָתָה לְכַתּוּבָהּ בְּמִנּוּחָהּ הִנָּחָה מִנִּיֶּסֶן
עַד תִּשְׁרִי – והלכה האשה באותו הזמן שבין ניסן לתשרי, ומכרה את הזכות
שיש לה בנכסי בעלה ליטול כתובתה אם ימות או יגרשנה לאדם אחר,
והיינו, שאם לבסוף ימות בעלה או יגרשנה לא יטול היא את כתובתה
מנכסי בעלה, אלא הקונה יטול אותה וכיון שזכות זו אינה שלה בודאי,
שהרי יתכן שלא יגרשנה בעלה לעולם, ואף תמות היא בחיי הבעל ויירש
הבעל את כתובתה, ולא יהיה לה לעולם זכות ליטול כתובה, לכן אינה
יכולה למכרה אלא 'בטובת הנאה', דהיינו בדמים מועטים. ומאחר שכבר
מכרה האשה את זכות כתובתה לאחר, שוב כשבא הבעל בתשרי לפרוע
כתובתה לא היה לו לפרוע לה אלא ללוקח, ושובר שנכתב על חוב הכתובה
בשמה של האשה אין לו שום תוקף, שהרי לא לה הוא חייב. וכעת, אם
נחזיר לבעל את השובר שמצאנו [כשהאשה מודה], יבוא הבעל וּמִפְסִיק לִיהָ
לְשׁוֹבֵר – ויוציא לפני בית דין את השובר דְּכִתְבִּי בְּנִיֶּסֶן – שהזמן הנכתב בו
הוא ניסן, ויטען הבעל שכבר בחודש ניסן פרע את חוב הכתובה לאשה, ואם
כן מכירת הכתובה לא חלה, שכן בשעת המכירה כבר לא היה חייב לה
כתובה, וְאִתָּא לְמַטְרָף – ויבוא הבעל להחזיק בקרקע המיוחדת לכתובתה,
ויפסיד בזה את הִלְקוּחָתָהּ שקנו את הכתובה שְׁלֵא בְּדִין.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא,

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב סְפָרָא, השבועה היא על אופן שְׂנִמְצָא בֵּין
שְׁמִירוֹת קְרוּעִין של אביהם, שבאופן זה גם רב ירמיה מודה שהשובר כשר,
ועל זה הם נשבעים שלא מצאו שם שובר.
תָּא שְׁמַע, סְמָפֹן היוצא מתחת יד המלוה, שִׁישׁ עֲלָיו עֲדִים חתומים,
והמלוה טוען שעדיין לא נפרע, וְתִקְנִים השובר בְּחוֹתְמָיו, ואם יקיימוהו
יהיה כשר, ולא יהיה המלוה נאמן לומר שעדיין לא נפרע מהלוה, ושלא
כדברי רב ירמיה.
מתרצת הגמרא: אִמָּא – יש לפרש את הברייתא שִׁתְּקִינִים בְּחוֹתְמָיו, על
פי עדותם של העדים החתומים בו,

הוּד כ"ק אַדמו"ר מרנא ורַבנא שניאור זלמן - אַדמו"ר הֶזְקֵן - בעל התניא והשו"ע

1. תנוד שמניחים בו החמין לשבת וסותמין פיו בדרף וישרקים אותו בטיט מותר לסתור אותה סתימה בשבת
 2. כדי להוציא החמין ואע"פ שהתנוד מחובר לקרקע ואסור לסתור בגין המחובר לקרקע מכל מקום הואיל ומן
 3. התורה אין איסור אלא בשפותר גוף הבגין אבל לא בשפותר פתחו אלא שחכמים הוא שגזרו שלא לסתור דלתות
 4. של בגין המחובר לקרקע ולא גזרו אלא בשתדלת נעשה שם לקיום לאיזה זמן שלא היה בדרענו על מנת לסתור
 5. בשבת והרי זה נראה כסותר אבל שריקת התנוד שלא נעשית כלל לקיום אלא לשמור החום לפי שעה ולסותרה
 6. למחר לא גזרו עליה¹⁹.

וַיֵּשׁ מַחְמִירִים שְׁלֹא יִסְתּוֹר אוֹתָהּ ע"י יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר ע"י נִכְרִי וְכֵן אִם אֶפְשָׁר ע"י קָטָן אִין לְסוֹתְרָהּ ע"י גְּדוֹל
וְאִם אִי אֶפְשָׁר יִסְתּוֹר גְּדוֹל ע"י שְׂנִיּוֹ קֶצֶת וְכֵן נוֹהֲגִים.
וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵדוּעַ שֶׁיֵּשׁ בַּתְּנוּר גְּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת אֲסוּר לְפוֹתְחָהּ ע"י יִשְׂרָאֵל²⁰ מִפְּנֵי שֶׁהָרוּחַ נִכְנָס בּוֹ וּמִכְעִיר
הַגְּחָלִים וְאִף שְׂאִינוֹ מִתְּבוּיִן לְהִכְעִיר מִכָּל מָקוֹם פָּסִיק רִישִׁיָּהּ וְלֹא יָמוּת הוּא¹⁹ אָבֵל ע"י נִכְרִי מוֹתֵר שְׂכָל פָּסִיק
רִישִׁיָּהּ אִין בּוֹ אִיסוּר אֲמִידָה לְנִכְרִי כְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִי' רנ"ג²².

מו] פסיק רישיה ולא ימות הוא – כשם שלא אפשרי לחתוך את ראש הציפור ולומר שאין בכוונתו להמית הציפור, כך אי אפשר לומר שאין בכוונתו ללכות האש

18) ע"פ קונטרס אחרון סימן רסא ס"ק א שהיה בנין עראי ביום טוב נדחה רק מפני דבר מצוה וצורך שבת כגון שאין לו תבשילים אחרים.

19) עד"ז בסימן שיד סעיף יט: חותמות שבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל מותר להתיר הקשר מפני שאינו קשר של קיימא שהוא עשוי להתירו תדיר אבל אם אינו יכול להתיר הקשר אסור להפקיע קליעת החבל או לחתכו משום איסור סתירה שבכל דבר המחובר לקרקע יש בו בנין וסתירה אפילו אינו בנין גמור.

במה דברים אמורים כשהדלת עשויה שם לקיום על מנת שלא להסירה בשבת אלא כשרוצה לפתוח הבור מתיר הקשר ופותח הדלת אבל אינו מסירה משם לגמרי אלא היא קבועה שם לאיזה זמן אבל אם אינה עשויה לקיום כלל אין בה משום סתירה לא בהפקעת החבל או חתיכתו ולא אפילו בהסרת הדלת עצמה אלא אם כן היא סובבת על צירה והוא שומט הציר מחורו . . ומטעם זה מותר להסיר הדף שמשמין לפני התנור ושורקין אותו בטיט מערב שבת כמו שנתבאר בס' רנ"ט מפני שאינו עשוי לקיום כלל אלא על מנת להסירו בשבת. (להעיר שחותמות שבקרקע בהם עוסק רבינו בסימן שיד אינם בנין גמור ולכן מותר לכתחילה שלא על ידי נכרי, אבל בנדו"ד ששרק התנור בטיט, ופתיחתו נחשבת כסתירה גמורה ולכן הביא השיטה המחמירה שלא לסתור ע"י ישראל כשאפשר על ידי נכרי, והוא על-דרך המובא שם סעיף יז לגבי כלים שאינם מחוברים לקרקע שמותר לכתחילה לקרוע את החבל המחברם כיון שאינו בנין גמור, אבל כשהוא סתירה גמורה כגון צירים שאחורי התיבה לא התירו אלא על ידי נכרי לצורך השבת, וה"ה בנידון דידן לדעה השניה,

1 וכן אם רוצה לחזור ולסתום התנור בדרך ויש בתוכו גחלים לוחשות אסור לסותמו ע"י ישראל מפני שהרוח מפיה
2 דרך סדק קטן ודומה למפיה ומבעיר הגחלים יותר מאילו היה התנור פתוח אבל ע"י נכרי מותר ואף לישראל
3 מותר לסותמו כל שאינו סותמו לגמרי¹ ובלבד שיניח הרבה פתוח אבל אם מניח מעט פתוח כל שכן שהרוח
4 מפיה ואסור:

ביאורים

[יו] שאינו סותמו לגמרי – אבל לסותמו לגמרי אסור שהרי הוא מכבה את הגחלים שבתוכו.

חלק ב סימן רנט, כמה דיני הסמנה וטלטולם סעיף ז

שולחן ערוך – הלכות תפילה

1 יג מצוה לרוץ לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה שנאמר
2 נרדפה לדעת את ה' וגו' ומכל מקום אין לו לרוץ אלא עד
3 פתח בית הכנסת אבל בבית הכנסת עצמה ילך באימה וביראה
4 ואפילו בשבת שאסור לפסוע פסיעה גסה וגם בחול נוטלת א'
5 מת"ק ממאור עיניו אעפ"כ ירוץ לכל דבר מצוה.

6 אבל כשיצא מבית הכנסת אסור לרוץ ולא לפסוע פסיעה גסה
7 לפי שמראה עצמו שעיוב בית הכנסת דומה עליו למשאווי במה
8 דברים אמורים כשהולך לעסקיו אבל אם יוצא על מנת לחזור
9 מצוה לרוץ כדי לחזור מהר וכן אם יוצא מבית הכנסת לבית
10 המדרש:

11 יד מותר לרוק בבית הכנסת אף שהיה אסור במקדש ובלבד
12 שישפשפשו ברגליו שלא יהיה מגולה בבית הכנסת מפני
13 הכבוד ואם יש תבן או גמי בבית הכנסת רוקק עליו וא"צ
14 לשפשף שהרי הרקיקה מכוסה בגמי ואם מותר לרוק בתפלת
15 י"ח יתבאר בסימן צ"ז.

16 והרוצה שלא לרוק תדיר בבית הכנסת ילעוס קודם כניסתו
17 שורש מתוק (שקורין לאקרי"ץ) אבל בערב יום כפור ובערב ט'
18 באב אסור שישאר המתיקות בפיו וכשבולע הרוק בולע
19 המתיקות (אבל משום בליעת הרוק לבדו אין איסור כמ"ש בסי'
20 (תקמ"ו) [תקס"ז]):

21 טו לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה
22 מעשרה ראשונים והוא שיתפלל שם עמהם שאפילו מאה
23 באין אחריו נותנים לו שכר כנגד כולם.

24 וטוב שיאספו עשרה ויבואו ביחד לבית הכנסת:

25 טז שנים שנשארו לבדם אחרונים בבית הכנסת ומיהר אחד
26 וסיים תפלתו קודם חבירו חייב לגמול חסד עם חבירו
27 ולהמתין עליו אם הוא בבית הכנסת שבשדות שיש בהם חשש
28 מזיקין או אפילו בבית הכנסת שבעיר אלא שהיא תפלת ערבית
29 שמתפללים בלילה ומפחד חבירו להשאר שם יחידי ועל ידי כך
30 מתבלבלת תפלתו ואם חבירו נכנס יחידי בשעה שלא יוכל
31 לסיים עמהם תפלתו ואעפ"כ עמד להתפלל הרי גילה דעתו
32 שאינו מפחד לישאר יחידי לפיכך א"צ להמתין עליו מן הדין
33 אבל מדת חסידות להמתין עליו אפילו בענין זה ואפילו בבית
34 הכנסת שבעיר ואפילו בתפלת שחרית ומנחה וכל זה כשחבירו
35 מאריך בסדר התפלות שדרך כל הצבור לאמרם אבל אם מאריך
36 בבקשות ותחנונים א"צ להמתין עליו:

37 יז ההולך בדרך והגיע למלון מבעוד יום ורוצה ללון שם אם
38 יש לפניו עד ד' מילין ועד בכלל מקום שמתפללין בעשרה
39 צריך לילך ללון שם אם יכול לבא שם בעוד היום גדול [ו]שלא
40 יהא צריך ללכת יחידי אבל יותר מד' מילין לא הטריחוהו
41 (חכמים) ולאחריו צריך לחזור עד מיל ולא עד בכלל כדי
42 להתפלל בעשרה (והוא הדין הדר בשוב תוך מיל למקום
43 שמתפללין שם בעשרה חייב לילך בכל יום בקר וערב להתפלל
44 בעשרה).

45 ומכל שכן שלא ישכים אדם לילך לדבר הרשות מעיר
46 שמתפללין שם בעשרה אם יכול לבא למחוז חפצו בעוד היום
47 גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידי אחר התפלה (ואפילו אם הוא
48 רוצה להשכים ולילך קודם שהגיע זמן התפלה) שתפלת הצבור
49 אע"פ שהוא מצוה מדבריהם היא גדולה ממצות עשה של תורה
50 הואיל ומקדשין בה ה' ברבים שהרי מותר לעבור על מצות עשה
51 של תורה ולשחרר עבדו כדי להשלימו לעשרה כמ"ש ביורה
52 דעה סי' (רמ"ז) [רס"ז].

53 ומכל מקום תלמוד תורה גדול מכולם (שהרי מנו עיון תפלה
54 עם הרבה דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקצין
55 קיימת לעולם הבא ואעפ"כ אמרו ותלמוד תורה כנגד כולם)
56 לפיכך מי שתורתו אומנתו ואינו מתבטל כלל (כי אם לדברים
57 הכרחים לצרכי גופו ולימודו) אין לו לבטל מלימודו ולילך לבית
58 הכנסת אלא יתפלל בביתו בעשרה ואם לא ימצא עשרה טוב לו
59 שיתפלל יחידי משיתבטל מלימודו בשעת הליכה לבית הכנסת.

60 ואף אל פי כן לא ירגיל עצמו בכך שלא ילמדו עמי הארץ ממנו
61 ויתבטלו מבית הכנסת כי לא ידונו אותו לכף זכות שבשביל
62 לימודו אינו בא לבית הכנסת ומטעם זה אין לו לעסוק בתורה
63 בבית הכנסת בשעה שהצבור אומרים סליחות ותחנונים (או
64 בשעת קריאת התורה) ע"י סי' קמ"ו.

65 אבל אם יכול לאסוף אליו י' לביתו מצוה יותר שיתפלל במקום
66 מדרשו הקבוע לו בביתו משיבטל לימודו וילך לבית הכנסת
67 אע"פ שיש שם רוב עם שהוא הדרת מלך ואצ"ל בית המדרש
68 הקבוע לרבים שקדושתו גדולה מבית הכנסת (כמ"ש בסי'
69 (קצ"ג) [קנ"ג]) ומצוה (אף למי שאין תורתו אומנתו להתפלל
70 שם יותר מבית הכנסת אפילו אין בו רוב עם כמו בבית הכנסת
71 והוא שיתפלל בו בעשרה):

72 יח יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך גדול וכל

12 בית הכנסת ויהיה מזומן סמוך לפתח לצאת ולפ"ז עכשיו שכל
13 אחד מכיר את מקומו אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין
14 בכך כלום שהדבר ידוע שאינו יושב שם אלא דרך קביעות.
15 ויש מפרשים הטעם מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכוין ולפ"ז
16 אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך כלום.
17 ויש מפרשים שלא ימהר להתפלל מיד כשיכנס אלא ישהה כדי
18 הילוך שיעור ב' פתחים דהיינו ח' טפחים ונכון לחוש לכל
19 הפירושים.
20 וי"א שהמתפלל צריך ליכנס לפניו מב' דלתות שנאמר לשקוד
21 על דלתותי וגו' ולכן נהגו לעשות אכסדרה לפני בית הכנסת:
חלק א סימן צ, דין מקום הראוי להתפלל והולך בדרך טעפים גי'ט

1 מי שקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו שכן מצינו
2 באברהם שקבע מקום לתפלתו שנאמר וישכם אברהם בבקר אל
3 המקום אשר עמד שם כו' ואין די במה שיקבע לו בית הכנסת
4 אחד בעיר להתפלל בו אלא גם בבית הכנסת שקובע בו צריך
5 שיהא לו מקום קבוע וכל תוך ד' אמות חשוב מקום אחד שאי
6 אפשר לצמצם וגם כשמתפלל בביתו יקבע לו מקום שלא
7 יבלבלוהו בני הבית:
8 יט לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים לבית הכנסת ואח"כ
9 יתפלל שנאמר לשמור מזוזות פתחי.
10 יש מפרשים שיעור ב' פתחים דהיינו רוחב ח' טפחים יכנס
11 לפניו שלא ישב אצל הפתח לפי שנראה עליו כמשאוי עכוב

תורה אור

30 הגבורה "ולא הי' קורא ולא מתרגם אחר זולתו יתברך
31 לבד", ואילו שאר דברות שמשה השמיע לישראל,
32 וכמ"ש אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד לכם את דבר
33 ה' - הרי לא מצינו שאחרי השמעת הדברות מפי משה
34 היתה עני' דקול אלקים.
35 וכל שכן שאין לומר דקאי על שאר דברי תורה
36 שלימד משה את ישראל - שהרי "בכל ציוויי התורה
37 לא שמעו רק ממשה לבדו, וא"כ מהו והאלקים יעננו,
38 אימתי הי' זה" ד"על איזה דבר הוא אומר שמשה ידבר
39 והאלקים ענהו".
40 וגם להבין מהו ידבר ומהו יעננו לשון עתיד או
41 הווה, והנה ליה למימר משה דבר והקב"ה ענהו
42 [ומזה משמע ד"משה ידבר ואלקים יעננו" הוא ענין
43 תמיד].
44 הענין הוא, דאיתא בנמרא דאמר רב יוסף אי לאו
45 האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא.
46 ולהבין מעלת האי יומא דוקא שהוא יום מתן
47 תורה.
48 מלשון רב יוסף משמע שיש מעלה וסגולה
49 מיוחדת ביום זה ("האי יומא"), שהזמן גרם למעלה
50 זו, ולכאורה "הלא מעלת התורה מצד עצמה היא
51 [והול"ל "אי לאו תורה כו'"]], ולמה לו לתלות בהאי
52 יומא".
53 ומהו ענין מתן תורה, והלא קיים אברהם אבינו
54 ע"ה את כל התורה עד שלא ניתנה ואפילו עירובי
55 תבשילין מפני שלמד את כל התורה כו' עד שלא
56 נתנה [דאם לא למד מנין לו איך לקיים מצוות],
57 וכמ"ש וישמר משמרת מצותי חקותי ותורתך,

2 תוכן הפרק: ענין שמותיו הקדושים של הקב"ה,
3 ו"יחוד" קוב"ה עם מידותיו הקדושות
4 משה ידבר - והאלהים יעננו בקול, [ואמרו רז"ל]
5 בקולו של משה.
6 איתא בגמרא "מנין שאין המתרגם רשאי להגבי'
7 קולו יותר מן הקורא שנאמר משה ידבר והאלקים
8 יעננו בקול . . בקולו של משה", פירוש: בזמן הש"ס
9 הי' הסדר שמלבד הקורא בתורה הי' אחד מתרגם את
10 הקריאה (כדי שהכל יבינו את תוכן הקריאה), ועל זה
11 אמרו שאין המתרגם רשאי להגביה את קולו יותר
12 מהקורא, וילפינן זה ממ"ש "משה ידבר והאלקים
13 יעננו בקול - בקולו של משה".
14 ד"לפי פשט לשון הגמרא שם משמע, דהאלקים
15 יעננו היינו שהוא [הקב"ה] המתרגם [כביכול] אינו
16 רשאי להגבי' כו', דהא אלקים הי' יכול ודאי להגבי'
17 הקול יותר ויותר מקולו של משה, ואעפ"כ יעננו רק
18 בקולו של משה משום דאין המתרגם רשאי כו',
19 ובאמת שזה תמוה ופליאה נשגבה" - שהקב"ה יהי'
20 נחשב כמו המתרגם לגבי משה. וגם, מהו אכן הטעם
21 אשר "האלקים יעננו" הוא רק כפי "קולו של משה".
22 ולהבין כי לא פירש בכתוב מה דבר משה ומה
23 ענהו ה', דלא קאי על עשרת הדברות דהא אנכי
24 ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, וכתוב אנכי
25 עומד בין ה' וביניכם להגיד וגו', הרי שלא נאמר
26 בזה הענין שמשה הוא המדבר והקב"ה העונה.
27 אינו מובן מתי הי' זה שמשה דיבר והאלקים ענה
28 לו, דא"א לומר דקאי על עשרת הדברות, כי ממה-
29 נפשך - את שני הדברות הראשונות שמענו רק מפי

1 ובודאי לימד ג"כ ליצחק בנו ויצחק לימד לעקב
2 ובניו, ומה חדוש נתחדש בנתינתה.

3 גם צריך להבין מהו החידוש דמתן תורה, כלומר,
4 איזה דבר חדש ("מתנה") ניתן לנו ביום זה שמשום
5 כך נקרא "מתן תורה", והלא בניי כבר למדו את כל
6 התורה כולה עד שלא ניתנה, ממה שלמדום אבותיהם,
7 דור אחר דור, מאברהם אבינו.

8 [מזה מוכח, שהחידוש דמתן תורה אינו בענין מעשה
9 המצוות או איכות ההבנה וההשגה בחכמת התורה - אלא
10 בענין פנימי ורוחני יותר, הנפעל על ידי לימוד התורה
11 וקיום המצוות, וזה קשור ג"כ עם עצם היום ("האי יומא")
12 דמתן תורה.

13 ומקדים לבאר את התוכן הרוחני והמטרה הפנימית
14 של קיום התורה ומצוותי, וההבדל שבזה בין התורה
15 והמצוות שקיימו האבות לגבי התורה והמצוות של אחר
16 מתן תורה.

17 וזהו שממשיך:]

18 אך - הנה נודע ענין המצות דרמ"ח פקודין אינן
19 רמ"ח אברין דמלבא. ולכאורה אינו מובן לשון
20 אברין והלא אין לו דמות הגוף וכו'.

21 איתא בזהר דרמ"ח מצות עשה הן "רמ"ח אברים"
22 של הקב"ה. וצריך ביאור אמאי קורא המצוות בשם
23 אברים דוקא (שהרי "אין לו גוף ודמות הגוף")? וצריך
24 לומר, שענין האברים הוא משל להבין את התוכן
25 הרוחני של המצוות.

26 אך יובן ע"פ מ"ש בזהר דכל מעשה המצות הן
27 לאתקנא רזא דשמיה, שבמצוה זו ממשיך שם זה
28 ובמצוה זו ממשיך שם זה.

29 כדי להבין תוכן המשל מאברי הגוף על מהותן של
30 המצוות, יש להקדים ביאור דברי הזהר, שהמטרה
31 הרוחנית של קיום המצוות היא - "לתקן את הרז של
32 שמו יתברך". פירוש, כל מצוה קשורה בא' משמותיו
33 הקדושים של הקב"ה, ובקיום מצוה מסויימת נמשך
34 האור האלקי, דהיינו ה"שם", הקשור עם מצוה זו.

35 זאת אומרת: ידוע שהמטרה של תורה ומצוות היא
36 להמשיך אלקות בעולם, ועל זה אמרו בזהר, שפעולה
37 זו של התורה ומצוותי להמשיך אלקות בעולם, באה
38 על ידי שהמצוות ממשיכות את שמותיו של הקב"ה
39 (כל מצוה - "שם" אחר).

40 והענין, כי שמותיו של הקב"ה הם שבעה שמותיו

41 שאינן נמחקין, והם הם בחינת התפשטות החיות
42 והשפעה להתהוות מדותיו ית', לך ה' הגדולה
43 והנבירה והתפארת וגו'.

44 להבין הטעם שהאור האלקי הנמשך על ידי קיום
45 המצוות מכונה "שם" דוקא ("לאתקנא רזא דשמי") -
46 יש להקדים תוכן ענין שמותיו של הקב"ה.

47 דהנה שמותיו של הקב"ה הם שבעה שמותיו
48 הקדושים שאינם נמחקים, שהם כנגד שבע מדותיו
49 יתברך המנויות בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה
50 והתפארת גו'". וכידוע דכל שם מורה על הנהגה אחרת
51 (כמו: שם הוי' - מדת הרחמים, שם אלקים - מדת
52 הדין, וכו').

53 ועומק הכוונה בזה:

54 כשאנו אומרים על מישהו שהוא חכם למשל, יש
55 כאן שני ענינים: כח השכל של האדם המלוכב במוחו
56 הגשמי, והאדם עצמו המבין את דבר החכמה על ידי
57 כח השכל שבו - והשם חכם אינו תואר לכח החכמה
58 שבמוחו אלא להאדם, שהוא חכם מצד החכמה
59 שנקנית בנפשו על ידי כח החכמה שלו.

60 וכך הוא בנמשל, שהשמות הקדושים אינם
61 תוארים של המדות עצמן, אלא של האור והשפע
62 האלקי, שממנו נתהוו ונוצרו המדות (והוא חיותן),
63 אשר על ידן הקב"ה בורא ומנהיג את העולמות.

64 וזהו מה שאומר כאן, שהשמות הקדושים "הם
65 בחינת התפשטות החיות והשפעה להתהוות מדותיו
66 ית'".

67 שאינן אלא בחי' שם לבר, ע"ד משל כמו השם
68 שאינו אלא לזולתו שיקראנו בשמו.

69 והטעם שאור ושפע זה (להחיות את המדות) נקרא
70 "שם" (שמותיו הקדושים) - הוא לפי שהערך והיחס
71 של אור ושפע זה לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אינו
72 אלא כמו הערך והיחס של שם האדם לגבי עצם ומהות
73 האדם, שכל הצורך בשם הוא רק בשביל הזולת שיוכל
74 לקרותו, משא"כ האדם לעצמו אין צורך כלל לשם,
75 שמזה מובן ששם האדם אינו מהותו ועצמותו.

76 וכך הוא בנמשל, ששמותיו הקדושים מתייחסים
77 לא אל הקב"ה בכבודו ובעצמו אלא רק כפי שהוא
78 יתברך יורד ומשפיל את עצמו כביכול אל הזולת
79 (כענין ה"שם"), היינו בשביל בריאת והנהגת
80 העולמות.

1 **כי הוא ית' רם ונשא וכו', וכמ"ש בתקוני זוהר לאו**
2 **מכל אלין מדות כלל.**

3 וזהו מה שהשמות הקדושים מתייחסים אל האור
4 והשפע שנמשך מאתו ית' בשביל התהוות מדותיו
5 יתברך ("הגדולה גו' הממלכה"), לפי שכל גדר המדות
6 שלמעלה אינו שייך בהקב"ה בכבודו ובעצמו,
7 וכדאיתא בתיקוני זוהר "לאו מכל אלין מדות איהו
8 כלל" [היינו, שכל המדות הללו (היינו עשר הספירות
9 המנויות שם לפנ"ז) אינן בו יתברך בעצמו].

10 כלומר: יש הבדל בין המדות שבנפש האדם,
11 ולהבדיל - מדותיו יתברך, כי אצל בן אדם, הרי השכל
12 והמדות שלו הן העצמיות שלו, שגם כשהוא לעצמו
13 כל מהותו הוא בחינת השכל שיוכל להשכיל איזה דבר
14 חכמה, וכן להתפעל באהבה או יראה כו', כי זהו גדר
15 נפש האדם שמורכבת מעשרה כוחות (שלשה כוחות
16 השכל - חכמה בינה דעת, ושבע מדות), משא"כ
17 למעלה במהותו ועצמותו ית' "לאו מכל אלין מדות
18 כלל".

19 והיינו לפי שהמדות יש בהן גדר מיוחד (חסד,
20 גבורה וכו') ואילו הקב"ה הוא "אין סוף", שאין לו
21 שום ציור והגדרה אלא "נקרא אור פשוט בתכלית",
22 ובלשון המהר"ל מפראג "שעצמותו הוי' פשוטה לא
23 יוגדר במה כו', ואין אנו יודעים הווייתו ומהותו כו'
24 כי הוא ית' פשוט בתכלית הפשיטות".

25 פירוש: אחד מיסודות התורה הוא, שהקב"ה לא
26 רק שאינו בעל גוף ותמונה גשמית, אלא אין לו גם
27 ציור רוחני, כי הוא יתברך מופשט מכל תואר והגדרה,
28 דהיינו שאין אנו יכולים להגדיר אותו בשום צורה
29 שהיא. למשל: אין אנו יכולים לומר עליו שהוא חכם
30 או חסדן או רחמן. כי כשאנו אומרים למשל על אחד
31 שהוא חכם, הרי תואר זה נותן הגדרה וציור מסויים
32 לאדם זה, ציור של חכמה. אבל הקב"ה אין לו שום
33 ציור והגדרה, אלא הוא יתברך "עצם אחד פשוט",
34 מופשט מכל תואר [עצם] משמעו שאין לו שום
35 תיאור והגדרה].

36 **ואנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, כי החכמה**
37 **הידיעא היא בנבראים, שנק' בשם חכמה שהיא**
38 **השכלה להשכיל דבר מושכל, אבל אצלו ית' לא**
39 **שייך זה.**

40 וזהו מ"ש בתיקוני זוהר "אנת הוא חכים ולא
41 בחכמה ידיעא", דהיות שהוא יתברך "אין סוף" ולא

42 שייך בו שום חסרון ח"ו, הרי הוא יתברך (גם)
43 "חכים", אבל אינו כמו ענין החכמה כפי שהיא
44 "ידיעה" אצל נבראים ("חכמה ידיעא"), שהתואר חכם
45 נקנה באדם על ידי כח החכמה שבו, שיש בו כח
46 מיוחד ומוגדר של חכמה שמהותו הוא "להשכיל דבר
47 מושכל" ועל ידי כח זה הוא קונה ידיעות וחכמות עד
48 שנעשה "חכם" (או מה שהוא יכול לדעת ולהחכים),
49 משא"כ אצלו יתברך אין שייך להגדיר אותו ח"ו בגדר
50 החכמה (היינו שיש לו כח מוגדר של חכמה).

51 [אלא רק שלהיותו "אין סוף" הרי הוא "שלימותא
52 דכולא" - שלימות הכל, שלימות בלי שום חסרון
53 ח"ו].

54 **כי אפילו בחינת המחשבה שהיא למטה מחכמה**
55 **נאמר עליה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'.**

56 ענין זה - שאין שום דמיון ח"ו בין ענין החכמה
57 שבו יתברך ("אנת הוא חכים") וגדר "חכמה ידיעא"
58 (כח החכמה שבנבראים) - הוא לא רק בכח החכמה,
59 אלא אף בבחינת מחשבה שלמעלה, שהיא למטה
60 מבחינת החכמה.

61 [וכמו אצל אדם להבדיל, שכח המחשבה שלו אינו
62 כח שכלו. דאע"פ שהשכלת איזה דבר חכמה היא
63 במחשבת האדם, מכל מקום, גוף המחשבה אינו שכל,
64 אלא רק "לבוש" אל הסברא השכלית המלוכשת בו].

65 דגם בבחינת מחשבתו יתברך (שלמטה מהחכמה)
66 נאמר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", שהפירוש
67 הפנימי בזה הוא (לא רק שאין אנו יכולים להבין מה
68 הן מחשבותיו יתברך, אלא) שאין לנו שום הבנה
69 במהות כח המחשבה דלמעלה, כי אצלו יתברך לא
70 שייך כלל לומר שיש בו כח מוגדר של מחשבה, וכ"ש
71 שאין חכמתו יתברך כחכמתנו.

72 **אלא שנק' חכמה ומחשבה לפי שהיא מקור**
73 **המחשבה ומקור החכמה.**

74 ומה שאנו אומרים שיש בחינת "חכמה" ("אנת
75 חכים") למעלה, וכן בחינת מחשבה - דלכאורה כיצד
76 ניתן לתארו בכלל בשם "חכים", שזה גופא הגדרה
77 והגבלה - הנה הכוונה בזה, שהוא יתברך מקור
78 לבחינת מחשבה וכן מקור לבחינת חכמה.

79 פירוש: כדי שתתהווה מציאות החכמה למטה
80 בנבראים, צמצם את עצמו [כלומר, הקב"ה העלים את
81 האין-סופיות שלו וגילה אור ושפע מצומצם] להיות

1 נקרא "חכים", ומבחינה זו (הנקראת חכמתו יתברך)
2 נעשה מקור לכח החכמה שבנבראים.

3 ונמצא דזה שאנו אומרים על הקב"ה שהוא
4 "חכים", הפירוש בזה, שהוא מקור החכמה (וכן הוא
5 מקור המחשבה), אבל לא שנמצא בו ית' כח מוגדר
6 של חכמה כו'.

7 וכמ"ש כי עמך מקור חיים באורך נראה אור,
8 פירוש באורך, כשנמשך האור למטה, אזי נראה
9 ומושג אור החכמה והמחשבה כו'.

10 וזהו מ"ש "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור",
11 דלכאורה מהו החידוש בכך ש"באורך נראה אור", דאם
12 יש כאן אורו של הקב"ה הרי בוודאי "נראה אור".

13 אלא פירוש הכתוב הוא, דאע"פ שהוא יתברך
14 מקורא דכולא (כי עמך מקור חיים), מכל מקום כל מה
15 שנראה ומתגלה אלינו מאלקותו יתברך (חכמתו יתברך
16 ושאר כוחותיו ומדותיו הקדושים) הוא "אורך" בלבד,
17 דהיינו "הארה בעלמא" (ולא "מקור חיים" עצמו),
18 דרך כאשר אורו יתברך (שמצד עצמו הוא "אור
19 פשוט" ואין לו סוף) מתצמצם ויורד ומאיר למטה אזי
20 אפשר שיהיו בהתגלות כוחותיו הפרטיים (כמו בחינת
21 חכמתו ומחשבתו יתברך וכדומה) באופן המושג לנו.

22 וכן בחינת החסד, כמ"ש ועשה חסד לאלפים, שיש
23 אלפים מדרגות שהם רבוי הצמצומים והמשכות עד
24 שיהיה התהוות חסד.

25 כמו שהוא בענין בחינת החכמה והמחשבה
26 דלמעלה, כך הוא בענין מידת החסד של הקב"ה,
27 שהיא מידה מוגדרת ומציאותה באה על ידי צמצומים
28 רבים.

29 וזהו הפירוש הפנימי במ"ש "ועשה חסד
30 לאלפים", שאין הכתוב בא לתאר רק את ריבוי החסד
31 שהקב"ה עושה (כפירוש הפשוט שמשלם שכר עד
32 לאלפים דור) - שהרי לגבי הקב"ה שלא כלו רחמיו
33 ואין סוף לחסדיו, מאי קמ"ל שיכול לעשות חסד
34 לאלפים - אלא זהו תיאור ריבוי המדרגות והצמצומים
35 בהאור האלקי ("אלפים מדרגות") עד שמתגלה
36 מציאות מדת החסד דלמעלה. וזהו "עושה חסד
37 לאלפים", שכדי שתתגלה מציאות ה"חסד" למעלה
38 צריכים על זה ריבוי ("אלפים") צמצומים.

39 וכמ"ש עולם חסד יבנה, שצריך הוא להיות נבנה
40 שיהיה חסד.

41 על זה נאמר "עולם חסד יבנה", ואחד הרמזים בזה
42 (ע"פ חסידות) הוא, שתיבת "יבנה" קאי על "חסד",
43 כלומר, לא שהעולם נבנה על ידי חסד, אלא שהחסד
44 עצמו נבנה, כי בשביל התהוות העולם הי' הקב"ה
45 צריך "לבנות" את מידת החסד, ופירוש "בנין מדת
46 החסד" היינו ריבוי הצמצומים והמדרגות עד
47 שתתהווה מאורו הגדול (ד"לאו מכל מדות איהו
48 כלל") מדת החסד דלמעלה.

49 והמשכה זו להיות התפשטות החיות בבחינת
50 חכמה וחסד הוא מו' שמות שאינם נמחקין, הוי"ה
51 בנקוד פת"ח היא בחכמה, ושם אל בחסד וכמ"ש
52 חסד אל כל היום, שהם בחינת שם בלבד.

53 וזהו תוכן ענין ז' השמות הקדושים שאינם
54 נמחקים, שהם כנגד ז' מדות דלמעלה:

55 הובא לעיל, שהשמות הקדושים אינם כינוי של
56 המדות עצמן, כי אם כינוי לאורו של הקב"ה, אך זהו כפי
57 שאורו יתברך יורד ו"מתפשט" בענין המדות, וכדאיתא
58 בספרי קבלה דשם הוי' בניקוד פת"ח הוא בחכמה,
59 והיינו שזהו כפי שאור אין סוף ב"ה מאיר ומתפשט
60 בבחינת החכמה, וכן שם אל בחסד (כמ"ש חסד אל כל
61 היום) היינו גילוי אור אין סוף ב"ה במידת החסד.

62 ולכן נקרא אור וגילוי אלקי זה "שמותיו
63 הקדושים", מאחר שכל ההתפשטות דאור אין סוף
64 ב"ה בבחינת המדות אינה אלא התפשטות חיצונית
65 בלבד, כמו ערך שם האדם לגבי עצמיות האדם, כנ"ל.

66 [והנה לפי משנ"ת לעיל אפשר לטעות, שכל גדר
67 מדותיו יתברך הוא כביכול "מחוק" לעצמותו יתברך, כי
68 הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא "פשוט בתכלית הפשיטות"
69 ואינו שייך לכוחות מוגדרים, ואם כן כשאנו מדברים על
70 כוחות ומדות מוגדרים של הקב"ה, אי אפשר לייחס אותם
71 אל ה"פשיטות" של האינסוף ב"ה.

72 וזהו שממשך דהאמת אינו כן:]

73 אך מכל מקום, אחר שנמשך ובא לידי גילוי מדת
74 החסד והחכמה הנה ההמשכה היא מלוכשת
75 ממש במדת החסד והחכמה, עד שמתאחדת עמהם.
76 זוהי הפלאת האין-סוף ב"ה, דאע"פ שמצד עצמו
77 הוא רם ונשא מגדר המדות, מכל מקום "מתאחד אור
78 אין סוף בהם בתכלית היחוד".

79 וזהו ענין איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד, דהיינו
80 כענין הוא המדע הוא היודע כו'.

1 מושג זה של התאחדות האין-סוף עם הספירות,
2 עולה בקנה אחד עם דברי הרמב"ם שאצלו יתברך
3 "הוא המדע הוא היודע", כלומר, אצל נבראים "אין
4 אנו ודעתנו אחד", כי בידיעת האדם יש הרכבה
5 משלשה ענינים שונים: האדם היודע, הדבר הידוע,
6 וכח הדעת שלו (שעל ידו השיג את הדבר), שהרי כח
7 הדעת הוא דבר נוסף על מהות הנפש; אבל הקב"ה
8 הוא "אחדות פשוטה בלי שום הרכבה וצד ריבוי
9 כלל", והוא "אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך
10 ייחוד, נמצאת אתה אומר הוא היודע והוא הידוע והוא
11 הדיעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו
12 ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו".
13 נמצינו למדין מדברי הרמב"ם, שעצמותו ומהותו
14 של הקב"ה עם כל כוחותיו - רצונו וחכמתו ובינתו
15 ודעתו ומדת חסדו וכו' - "הכל אחדות פשוטה ממש,
16 שהיא היא עצמותו ומהותו", ודבר זה - "ייחודו
17 שמתייחד עם מדותיו שהאציל מאתו ית", אף
18 שמהותו ועצמותו "מרומם לבד רוממות אין קץ
19 מבחינת חכמה ושכל והשגה" - "אינו בבחינת השגה
20 להשיג איך מתייחד בהן, ולכן נקראו מדותיו של
21 הקב"ה שהן הספירות בזהר הקדוש רזא דמהימנותא,
22 שהיא האמונה שלמעלה מן השכל".
23 תוכן דברי הרמב"ם בענין "הוא המדע והוא היודע
24 כו'" (התאחדות ה"אין סוף" עם מידותיו ית') - נקרא
25 בלשון הזהר והקבלה "איהו וחיהי חד איהו וגרמוהי
26 חד", פירוש, "חיהי הן האורות וגרמוהי הן הכלים"
27 - כידוע שבעשר ספירות הקדושות (הן עשרה כוחות
28 אלקיים שנאצלו מאתו ית' "לאנהגא בהון עלמין") יש
29 "אורות" ו"כלים" (ה"אור" של הספירה הוא החיות
30 והאור האלקי שבהספירה, וה"כלי" הוא ההגדרה
31 והציור של הספירה) - ועל זה אמרו בזהר "איהו
32 וחיהי חד איהו וגרמוהי חד", ד"איהו" - היינו אור
33 אין סוף ב"ה עצמו ("עצמות אין סוף") - הוא חד עם

34 האורות והכלים של עשר הספירות.
35 דאע"פ שהאור (והגילוי) האלקי שבמידת חסד
36 (לדוגמא) הוא אור מוגדר ומצוייר (שהוא החיות של
37 חסד דייקא), וכ"ש ה"כלי" שהוא הגדרת הספירה
38 עצמה - מכל מקום, אור אין סוף ב"ה עצמו ("איהו")
39 מתאחד עמהם בתכלית היחוד.
40 וכמ"ש לך ה' הגדולה והנבורה, פירוש, שמתאחדת
41 ונעשית בבחינת לך ה' ממש.
42 וזהו גם פירוש הכתוב "לך ה' הגדולה והנבורה
43 וגו'", דקאי על יחוד אור אין סוף ב"ה עם מדותיו -
44 "לך" היינו הקב"ה בכבודו ובעצמו, ופירוש "לך ה'
45 הגדולה גו'" הוא, שאין מדותיו הקדושות חוץ ממנו
46 ח"ו אלא הם "לך" ממש, היינו שמתאחדים עמו
47 יתברך בתכלית היחוד.
48 [לסיכום: אע"פ שהקב"ה מצד עצמו מרומם לבדו
49 ואינו בגדר ה"ספירות" כלל, מכל מקום, הוא מתאחד
50 עמהן].
51 ומוזה באים לעוד מסקנא - אשר על ידי יחוד אור אין
52 סוף ב"ה עם הספירות, נמשך ומתגלה אור אין סוף ב"ה
53 (הפשוט בתכלית הפשיטות) בתוך העולמות. שהרי כל
54 ענין הספירות הוא "לאנהגא בהון עלמין", לפי שמהן בא
55 החיות והשפע האלקי המחי את כל העולמות והנבראים
56 (ומנהיג אותם), ולפיכך, על ידי יחוד אור אין סוף ב"ה
57 עצמו עם הספירות ומדותיו הקדושות, נמשך אור אין סוף
58 ב"ה גם בתוך העולמות גופא.
59 להלן יבאר שגילוי אור אין סוף ב"ה בעולמות (על ידי
60 התאחדותו עם מדותיו) נפעל על ידי קיום התורה
61 והמצוות, אלא שהאבות ע"י קיום התורה ומצוות שלהם
62 פעלו גילוי אור אין סוף ב"ה רק בעולמות עליונים, ואילו
63 במתן תורה ניתן הכח לישראל להמשיך אור אין סוף ב"ה
64 גם בעולם הזה הגשמי].

ד"ה משה ידבר פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

6 תמיד במקורו ואין לו התיישבו' בפ"ע כלל כאור הנר
7 שמסתלק לולי הפתילה שמושכת להדליקה כו', וכך כל
8 בחי' אור האלקי העליון שהוא בחי' הארה אלקי'
9 המתפשטת ממקורה העצמי מאחר שנמשך מן העצמות
10 תמיד עולה ונכלל בבחי' אי"ן האלקי במקור חוצבו בביטול

1 **ויובן** זה בהקדים תחלה ענין האור והכלי שהן ב' הפכי'
2 בתכלית, להיות ידוע בעיקר בחי' אור וכלי שזהו
3 בחי' אי"ן וי"ש דהאור הוא בבחי' אי"ן דוקא והכלי הוא
4 בבחי' י"ש דוקא שהן ב' הפכי' כו'. וביאור הענין ידוע דכל
5 עיקר בחי' אור הוא כמו אור המאיר ממקורו שנכלל ועולה

1 תמידי בלי הפסק כלל כנר ה' נשמת אדם שטבע רוח האדם
2 לעלות למעלה תמיד כידוע, והכלי הוא היפך זה ממש והוא
3 כמו הפתילה שמושך האור שיתאחו בו ויאיר למטה
4 בהתפשטו ויריד' ועד"מ כלי המוח באדם כשמוכשר ומוכן
5 לקבל צורת אור השכל, אע"פ שמצד בחי' אור השכל הרי
6 מושלל לגמרי מהיות בבחי' יש ומציא' התחכמו' דבר מה
7 כי עולה ונכלל במקורו בבחי' כח המשכיל ההיולי שבעצם
8 הנפש מאחר שמאיר משם, רק סיבת המשכתו וירידתו
9 להתאחו ולשרות במוח הוא בא מצד בחי' חומר כלי המוח
10 כאשר הוכן מאד לקבל ימשיך ויגביל לאור השכל בתוכו

11 ועושה אותו בבחי' יש ומציא' דבר התחכמו' כו' ונעשה
12 נבדל מן העצם שלו שהוא רק בבחי' אי"ן והתכללו'
13 במקורו בכח המשכיל כו', וזהו שאור החכמ' בהיותו בכלי
14 דוקא נק' חכמ"ה בה"א בבחי' יש ודבר מה והוא בענין של
15 חכמ' שמתחבר בכלי מוח החכמ', אבל קודם ששורה בכלי
16 אינו נק' בשם חכמ"ה בה"א (רק שם חכ"ם בעצם על שיש
17 בכחו להתחכם כשירצה לייגע בכלי מוח החכמ' כו'), וכן
18 ל' בינ"ה בה"א הוא אור הבינה בכלי המיוחד דבינה, וכן
19 גדול"ה וגבור"ה כו' חו"ג שבכלי הלב דוקא וכהנ"ל בכל
20 הע"ס כשהן אורו' בכלים, וז"ש חכמ"ה מוח"א כו' וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיבתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 **והנה** ענין אכילה זו דשבת הוא על סדר וסגנון א' עם
2 אכילת כהנים ששניהם בחי' המשכה מלמעלה למטה
3 כנ"ל (עם שבפרטות ודאי יש בזה חילוקים רבים באיכות
4 המשכה זו או זו) ולכן כמו שבאכילת כהנים היו צריכים
5 לברך תחלה כדי שע"ז יהי' המשכת אא"ס ושיהי' לו כח
6 להמשיך ע"י האכילה כמ"כ כדי שיוכל להמשיך ע"י עונג
7 שבת את תענוג עליון הנ"ל צריך מקודם להתפלל בכוונה
8 שאם יאכל בשבת בלא תפלה בכוונה לא יעשה כלום
9 ויתפשט התענוג גשמי של המאכל בחיצוני' (כמ"ש בזהר על
10 מאן דלא טאס באוירא כו' ע"ש) וזלתי כאשר יתעורר תחלה
11 בתפלה בקריאת התפלה בכוונה אזי ימשיך אח"כ באכילתו
12 את העונג העליון כמו שהי' בבשר הזבח דכהנים הברכה
13 תחלה כמ"כ בשבת הקריאה תפלה הוא כמו ברכה על מצות
14 האכילה בשבת וד"ל: והכח הזה שיש באדם להיות מעורר
15 ע"י מה שהוא מתענג במאכל את גילוי התענוג בחכמה כנ"ל

16 הוא מצד ששורש האדם מבחי' א"ק שממנו נמשך ש' מ"ה
17 דאיהו אורח אצי' ר"ל המחבר כל האצילות שיהיו חו"ג
18 מתחברים וכדומה שהכח הזה בשם מ"ה לפי ששרשו מא"ק
19 שהוא אור כללי הכולל כל העולמות כמ"ש מצוה כ"ה פ"א
20 בשם הה"מ ז"ל ולכן גם אחר שכבר יצאו לגילוי ממנו בסוד
21 קורא הדורות מראש (ישעי' מ"א ד') יכול ש' מ"ה לחברם
22 יחד שיתכללו זה מזה וע"כ נק' ארח כמו השביל שהולך
23 ממקום זה למקום אחר ומחברם יחדיו, וכמ"כ האדם שנמשך
24 משם כי אדם גימ' מ"ה יכול הוא לעורר כל המדרגות שהרי
25 כולם כלולים בשרשו וע"כ ע"י מה שמתענג הוא ממאכל
26 גורם למעלה המשכת תענוג מא"ק בז"א דאצי' שז"ס אכילת
27 אדם ומז"א נמשך אח"כ למטה עמ"ש מצוה א' ושס"ד ע"פ
28 לא נפלאת ממך כו' ועמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר פ' יתרו
29 דפ"ח ע"א כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין
30 כו' שם נת' ענין זה היטב:

מצות אכילת קדשי קדשים, ושיירי מנחות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **והענין** הוא דהספינה היא הממוצע להוביל את האדם
2 במים, ים ויבשה עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא,
3 והעבודה בתומ"צ הוא להמשיך מעלמא דאתכסי' בעלמא
4 דאתגלי', ע"ד וידגו לרוב בקרב הארץ, וזהו ע"י המצות שנק'
5 ארכין כמ"ש בבה"ז פ' בשלח, והיינו כמו שהספינה היא
6 ממוצע כן מעשה המצות הם ממוצעי' להיות נמשך בהם ועל
7 ידם המשכת אלקות, והם נעשי' לבושי' לנפש שתוכל הנפש
8 להשיג השגות אלקות, כמו הספינה שהיא ג"כ לבוש לאדם

9 רק זהו ע"ד בית, מ"מ ה"ה ממוצע בינו למים. וז"ש מחקק
10 ספון, מחקק גימ' רמ"ח, ספון מל' ספינה, וענין לבוש זהו
11 ע"ד ויבא משה בתוך הענן וע"ד משל לבוא לחכ' השכל, כך
12 הארכין הם ממוצעי' לילך בהם במים שאין להם סוף, ולכן
13 עשה לך שנת שהי' צדיק הי' יכול לעשות הלבושי' לנר"י
14 לשוט בהם במים שאין להם סוף.
15 **ובעבודה** דנה"א כשם שע"י המצות שנק' ארכין יכול
16 לשוט במים שאין להם סוף הוא בחי' מל',

12 אדמו"ר תיבה היא תיבת התפילה ותיבת התורה שהם בחי'
13 תשובה מלמטלמ"ע ותשובה מלמעלמ"ט, ועי"ז נמשך
14 וכפרת אותה מבית ומחוץ שהוא בבחי' פנימי' וחיצוניות,
15 והיינו ע"י קלא פנימאה דלא אשתמע וקלא דאשתמע, הקל
16 קול תפילה ותורה, ועי"ז נמשך וכפרת ל' יכפר.
17 **תוכן** הענין שהצדיק יכול להמשיך ע"י התיבה מעשה
18 המצות שנק' ארחין, וצ"ל תמים תוכו כברו ע"ד
19 הספינה שצריכה שתהי' בלא נקב, אבל מי שפגם צריך
20 לתשובה מעומקא דליבא, וע"י התורה ותפלה שהם קלא
21 פנימאה וקלא דאשתמע, עי"ז נמשך וכפרת כי ביום הזה
22 יכפר כו', תיבתך מטהרתך הוא בחי' תטהרו.

עשה לך תיבת עצי גופר

ש"פ נח תרל"ב

1 שכתר מל' הוא ממל' שבכתר לכן הוא א"ס, כן מגיני ומצלי
2 מלעו"ז, שהוא מים רבי' טרדות הפרנסה, וכשמעמיק בהם
3 ואומר כוחי ועוצם ידי, הרי כמו שע"י תומ"צ נפש אדוני
4 צרורה בצרור החיים, כן להיפך נפש אויבך יקלענה היא
5 הקליעה למרחוק מאד שא"ס להתרחקותו, וההולך בהם
6 הוא ע"י המצות שכאשר מכוין במסחרו למען ירויח ויוכל
7 לפרנס בניו וב"ב ויתן צדקה לעני ויתעסק בגמ"ח בין לעני
8 בין לעשיר, אז הוא מעלה מסחר הגשמי, ונמצא כי בהם
9 ועל ידם הולך במים רבים ואינו נטבע בהם (פי' טביעה הוא
10 שמאבד חיותו כו') ואדרבה מעלה אותם כו'.
11 **אמנם** מי שכבר נמשך בהם ח"ו, ה"ה צריך לתיבה שפי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

10 בכל יום ללמוד ולחזור שו"ע הנ"ל לידע את המעשה אשר
11 יעשה בכל הענינים הנוגעים לחיי נפשו כו' וגם לקבוע
12 שעה מיוחדת בכל יום (והזמן המסוגל יותר הוא בלילה
13 אחר תפלת ערבית) ללמוד ספרי מוסר שנבנו על המדרשים
14 והאגדות ומאמרי הזהר לעורר את הלב לאהבת ה'
15 ולתורתו ועבודתו ית'.
16 **קיצור**: יזכיר את אשר נצטוינו בהל' ת"ת לעשות
17 קביעות על לימוד שו"ע למען לידע את המעשה
18 אשר יעשון.

1 **יז) והנני** להזכיר מה שנצטוינו בהלכות ת"ת וכ"ק
2 אדמו"ר האמצעי צוקללה"ה נ"ע זי"ע האריך
3 בזה בכמה מכתביו ובהקדמתו להשו"ע שכאו"א ממש (גם
4 מי שדעתו יפה בלמוד הטוב בגמ' ומפרשי' ופוסקים
5 הראשונים והאחרונים ולזכור מה שלומד) מחויב ללמוד
6 ההלכות פסוקות הצריכות למעשה, ולזאת צריך כאו"א
7 ללמוד שו"ע אדמו"ר צוקללה"ה נ"ע זי"ע חלק או"ח
8 מתחלתו ועד סופו (שיש בו בכל הלכה והלכה גם טעמה
9 בטוב טעם ודעת בדרך קצרה) ויעשה כאו"א זמן קבוע

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרצ"ט

מדוע מלך המשיח נקרא בשם דוד, והוא דוקא משבט יהודה. יוסף ויהודה – תלמוד ומעשה.
ע"י מעשה וכפיה ממשכים גדולת הקב"ה, זו מעשה בראשית יש מאין בכל רגע, ואינו
בהשתלשלות עילה ועלול כמו שכל ומדות

4 מְלֶךְ עֲלֵיהֶם". וְצִוִּיךָ לְהִכִּין לָמָּה מִיַּתְּסִים אֶת מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ
5 לְדוֹד הַמְּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְקוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּשֵׁם "דָּוִד", וְהֵלֵא
6 הוּא מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח לָגָאֵל אֶת

1 **"וְעַבְדִּי** דָּוִד מְלֶךְ עֲלֵיהֶם, וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם"¹, דָּוִה
2 קֵאִי"א עַל מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, יָבֹא בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אִמֵּן,
3 כְּדִפְרֹשׁ בְּמִצְוַת דָּוִד: "מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ הֵבֵא מִזְרַע דָּוִד יִהְיֶה

225 ואילך (שם המאמר גם מחולק לאותיות).
1) יחזקאל לז, כד.

(*) נדפס בספר המאמרים תרצ"ט עמוד 191 ואילך. ההערות
ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר שהועתקו (גם למאמר זה ו) למאמר
ד"ה זה באידיש, שנדפס שם עמוד 195, מספר המאמרים ה'תש"ח עמ'

1 יִשְׂרָאֵל וְנִקְרָא "גּוֹאֵל צֶדֶק", דְּמִשָּׁה רַבְּנּוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הִיָּה
 2 גּוֹאֵל רֵאשׁוֹן² וּמִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ יְהִיָּה גּוֹאֵל אַחֲרוֹן, וְלִמָּה נִקְרָא
 3 עַל שֵׁם "דָּוִד" דְּוָקָא, "וְרוּעָה אֶחָד יְהִיָּה לְכֻלָּם", שְׁלֹא יִחַצּוּ
 4 עוֹד לְשִׁתִּי מִמְּלָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה תַחֲלָה יוֹסֵף וְיִהוּדָה, כִּי אִם
 5 רוּעָה אֶחָד יְהִיָּה לְכֻלָּם, וְהָרוּעָה אֶחָד שִׁיְהִיָּה לְכֻלָּם שֶׁהוּא
 6 מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ יְהִיָּה מִשְׁבֹּט יְהוּדָה דְּוָקָא וְלֹא מִשְׁבֹּט יוֹסֵף,
 7 וְלִכְאוּרָה הָרִי יוֹסֵף גְּדוֹל מִיְהוּדָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³ "וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו
 8 יְהוּדָה", וְלִמָּה מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ יְהִיָּה מִיְהוּדָה וְלֹא מִיוֹסֵף.
 9 וְלִהְיִין זֶה בְּעִבּוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם, הִנֵּה יוֹסֵף וְיִהוּדָה הֵם
 10 תַלְמוּד וּמַעֲשָׂה, דְּאִפְּלִיגוּ⁴ בְּזֶה בְּגִמְרָא⁴, חַד אָמַר תַלְמוּד
 11 גְּדוֹל וְחַד אָמַר מַעֲשָׂה גְּדוֹל, וְהִינּוּ דְתַלְמוּד וּמַעֲשָׂה הֵם שְׁנֵי
 12 מְאוּרֹת הַגְּדוֹלִים, וְלִכְסוּף נִמְנוּ וְנִמְרוּ, הֵגֶם דְתַלְמוּד גְּדוֹל,
 13 בְּכָל זֶה הִנֵּה גְדוֹל תַלְמוּד שְׁמַכִּיא לִידֵי מַעֲשָׂה, דְּמַעֲשָׂה הוּא
 14 מִלְשׁוֹן כְּפִיָּה וְהִכְרַח, כְּמוֹ גֵט הַמַּעֲשָׂה⁵ אוֹ מַעֲשִׂין עַל
 15 הַצִּדְקָה⁶, וּפְרוּשׁ "מַעֲשָׂה גְדוֹל", דְּעַל יְדֵי הַ"מַּעֲשָׂה" שֶׁהוּא
 16 כְּפִיָּה וְהִכְרַח, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה מִמְשִׁיכִים בְּחִינַת "גְּדוֹל",
 17 דְּהִנֵּה כְּתִיב⁷ "לֶךְ הוֹי" הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה" וְגו', וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 18 וְ"הַגְּדֹלָה" – זֶה מַעֲשָׂה בְּרֵאשִׁית⁸, וְהִינּוּ שֶׁהִתְהוּוּת וְחִיּוּת
 19 הָעוֹלָמוֹת הֵם נִקְרָאִים גְּדֹלָה, כִּי הִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת אֵינוֹ עַל

20 דְּרִיף הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עָלָה וְעָלוּל, דְּהָעָלוּל הִיָּה כָּלוּל תַחֲלָה
 21 בְּהָעָלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּל וּמִדּוֹת שֶׁהֵם עָלָה וְעָלוּל, הָרִי הַמִּדּוֹת
 22 יִשְׁנֵם כָּלוּלִים תַחֲלָה בְּעֻלָּתָם, שֶׁהוּא הַשְּׁכָל, וְהֵם הַתַּפְעָלוֹת
 23 שְׁכָלִי, וְהֵם הַמַּעוֹרְרִים אֶת הַמִּדּוֹת שְׁכָלִי, וְעַם הַיּוֹת דְּאֵינוֹ
 24 דּוֹמָה הַתַּפְעָלוֹת הַמִּדּוֹת לְהַתַּפְעָלוֹת הַשְּׁכָל, דְּהַתַּפְעָלוֹת
 25 הַשְּׁכָל הוּא הַתַּפְעָלוֹת עַל הַפְּלָאָה מַעֲלָה הַמַּשְׁכָּל,
 26 וְהַתַּפְעָלוֹת הַמִּדּוֹת הוּא הַתַּפְעָלוֹת אֲשֶׁר לוֹ לְעַצְמוֹ טוֹב
 27 הַדְּבָר הַהוּא, וּמִכָּל מְקוֹם הָרִי הַתַּפְעָלוֹת הַשְּׁכָל הוּא גַם בֵּין
 28 הַתַּפְעָלוֹת, וְהוּא הָעָלוּל שֶׁל הָעָלָה, אוֹ מִחֻשְׁבָּה וְדְבוּר שֶׁהֵם
 29 עָלָה וְעָלוּל, הָרִי הַדְּבוּר הִיָּה כָּלוּל בְּמַחֲשָׁבָה, וְזֶה שֶׁחֻשְׁבָּה
 30 הוּא מְדַבֵּר, אֲכָל גְּשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם וְדְבוּרִים הַגְּשָׁמִיִּים הַנִּבְרָאִים
 31 הַנוֹצְרִים וְהַנֶּעֱשִׂים, אֵינוֹ שִׁיף לִזְמַר כָּלֵל שֶׁהִיוּ בְּהַתְּכַלְלוֹת
 32 תַחֲלָה, אֲלֵא זֶה הַתַּחֲדָשׁוֹת גְּמוּר מֵאִין לִישׁ, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים
 33 "הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשָׂה בְּרֵאשִׁית", דְּכָל
 34 הַנִּבְרָא הַנוֹצֵר וְהַנֶּעֱשָׂה בְּמַעֲשָׂה בְּרֵאשִׁית, הֵם מִתְּחַדָּשִׁים
 35 תְּמִיד מֵאִין לִישׁ, וְלֹא דְוָקָא בְּכָל יוֹם, אֲלֵא בְּכָל עֵת וּבְכָל
 36 רֵגַע, וְזֶה הַנִּקְרָא "גְּדֹלָה", כְּמֵאמְרֵי⁹ "אִם מִתְּכַנְּשִׁיג כָּל בְּאֵי
 37 עוֹלָם אֵינֶם יְכוּלִים לְבְרָא כֵּנֶף יְתוֹשׁ אֶחָד וְלִהְטִיל בּוֹ נֶשְׁמָה",
 38 לְכֵן הִנֵּה הִתְהוּוּת וְחִיּוּת הָעוֹלָם נִקְרָא בְּשֵׁם "גְּדֹלָה".

יוֹם שְׁנֵי דְחָג הַטְּבוּעוֹת תַרצ"ט בְּסֻעֲדָה.

(2) [מדרש] שיר השירים רבה ב, ט. ושם נסמן.

(3) בראשית מד, יח.

(4) קידושין מ, ב.

(5) גיטין פח, א.

(6) ראה בית יוסף לטור יורה דעה סימן רמח.

(7) דברי הימים א כט, יא.

(8) ברכות נח, א.

ב. שנחלקו (האמוראים). ג. מתאספים.

לקוטי דיבורים

1 **לא.** רבנו הזקן אמר: כששמענו תורה מהרבי - הרב
 2 המגיד ממזריטש - היה זה לגבנו תורה שבעל פה,
 3 כששמענו סיפור מהרבי - היה זה לגבנו תורה שבכתב.
 4 סיפור מצדיק הוא תורה שבכתב.
 5 חסידות חב"ד מסבירה⁴ ההבדל בין תורה שבכתב
 6 לבין תורה שבעל פה. תורה שבכתב היא חכמה ותורה
 7 שבעל פה היא בינה. כלומר, תורת החסידות היא בינה
 8 וסיפורי חסידות הם חכמה.
 9 בספר יצירה⁵ כתוב: הבן בחכמה וחכם בבינה.
 10 "הבן בחכמה" - בסיפורי חסידים שהם "חכמה"
 11 צריך להיות "הבן", להרגיש בפנימיות את התורה
 12 וההשגה שיכולים ללמוד מהסיפורים. "וחכם בבינה" -

13 בתורת החסידות שהיא "בינה" צריך להיות "וחכם",
 14 למצוא את הסיפורים ודרכי החסידות המתאימים לתורה
 15 שמתורת החסידות, בדוגמת דבר כפי שנקודת ההשכלה
 16 מתאימה להשגה של בינה.
 17 בסיפור של כ"ק הרה"צ הר' מנחם נחום רואים עד
 18 כמה נוגעת ההבחנה השכלית בעבודה בפועל, אפילו
 19 בעבודתו של צדיק גמור.
 20 הבחנה שכלית נוגעת בעבודה בפועל יותר מאשר
 21 השגה שכלית, ואפילו יותר מאשר התפעלות הלב.
 22 כלומר, גם בלי השגה ובלי התפעלות, שהוא עצמו משיג
 23 והוא עצמו מתפעל מההשגה במדות שבלב, יכול להיות
 24 ענין העבודה כאשר ישנה ההבחנה השכלית. אך, בלי

(4) ראה אגה"ק סכ"ט. לקו"ת ד"ה ביוהשמע"צ (הרביעי).

(5) פ"א מ"ד.

את קדושת הארץ, לטמא את לשון הקודש. והתגברות
הקליפה היא גדולה כל כך שהם מחפשים לינוק מן
הקדושה באמצעות שמות של לשון הקודש שהם
קוראים למוסדות הרשע שלהם בהם משמדים ילדי
ישראל, הם רוצים - היה לא תהיה - להכחיד את הניצוץ
היהודי בילדי ישראל.
בלשון הקודש, שבה ברא הקב"ה את עולמו ונתן לנו
את התורה, הם מדברים דברי חול ואיסור. מעלה אחת
בכך שהוסיפו הרבה מלים חדשות עד שאין זה לשון
הקודש, והלואי שהיו מוסיפים עוד יותר מלים, עד שלא
ישאר בשפתם שום מלים של לשון הקודש, אז לא תהיה
לקליפה ניקה מהקדושה.
אלה שנמצאים כאן יכולים להיות שבעי רצון על
שלא נמצאים שם בארעא דישראל הגלות, שהאנשים
היראים הגרים שם הם עבדין תחת ידי פריצי עמך.
על פי השכל האנושי צריכים להיות מרוצים ממה
שלא נמצאים תחת הגלות שלהם. ברי הדבר שלפני ביאת
המשיח תהיה טהרת הארץ מעושי התועבות אשר שנא
ה', הטהרה היא קשה מאד, יכולים אנו לראות שכדי
לטהר אויר חוץ לארץ זקוקים כו' הרי ודאי שכך הדבר
בטיהור האויר המעופש, שחלק מסויים מבני ישראל
העכירו בו את ארץ ישראל, אלא הוא יתברך הוא הרי
כל יכול, ומצד כל יכול - הרי "נגוף למצרים ורפוא
לישראל" כאחד.
לד. בהתאם למה שנאמר אתמול בפירוש הפיסקא
"הא לחמא עניא" יש לפרש: כל דכפין ייתי ויכול - זה
שזקוק לאור פנימי, כל דצריך ייתי ויפסח - זה שזקוק
לאור מקיף.
לה. לפרעה במצרים.
עניני פרעה ומצרים ישנם גם בקדושה. בחינת פרעה
היא "דבי אתפריעו כל נהורין עילאין"⁹. מצרים אינו
הענין של מיצר וגבול, אלא הענין של גבורה דקדושה,
שהיא תגבורת החיות¹⁰.
לו. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.
היו חסידים גדולים שהיו חלשים בדקדוק. החסיד ר'
אבא נ"ע מצ'אסניק סיפר בשם אחד החסידים, שהסביר
את הפיסקא "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו
הלילה", לכאורה היו צריכים לומר "אותה הלילה" ולא
"אותו" לשון זכר, אלא שאצלם היה לילה בבחינת
משפיע. לילה הוא ענין הגלות. רבי עקיבא ראה בגלות
את המתיקות של גילוי המשיח.

הבחנה שכלית אי אפשר שתהיה עבודה בפועל.
תמיד ובכל דבר צריכים לדעת מי הוא האומר, הנפש
האלקית, הנפש השכלית, הנפש הטבעית או הנפש
הבהמית, היצר הטוב או היצר הרע.
היצר הרע הוא צבוע, חנפן ושקרן, מעמיד פנים
תמימות של ירא שמים, ובאמת "שבע תועבות בלבו"⁶,
כוונתו היא לחטוף את האדם לרשותו ולהביאו לחטא,
ולצורך זה משתמש היצר הרע ושותפו השטן בכוחות
גדולים ובתחבולות שונות.
לכן, מן ההכרח שתהיה הבחנה שכלית, לדעת מי
הוא האומר.
גם מלימוד המוסר יכולה להיות הבחנה שכלית, אך,
זה אמור בדרגות הנמוכות. עיקר ענין ההבחנה השכלית
בא מלימוד החסידות.
ואלה שאין להם ההבחנה השכלית שבלימוד
החסידות, גם אם הם יראי שמים ובני תורה גדולים,
עלולים להיכשל ולהכשיר את הפסול, לטהר את הטמא,
לפסול את הכשר והמוכרח ולדחות את הטהור⁷.
לב. השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל,
השתא עבדין לשנה הבאה בני חורין.
הפירוש הוא באופן אחר מכפי שדיברו אתמול:
"השתא הכא" ממילא "השתא עבדין", שכן "הכא",
בארצות הגולה, לא יכולים להיות יותר מ"עבדין", גם
בגשמיות וגם ברוחניות. בגשמיות שנמצאים בדרגה של
עבדין, וכן ברוחניות שעבודת הבירורים שעל האדם
לעסוק בה, היא בדרך עבודת עבד⁸, שעיקרה הוא בדרך
של קבלת עול. אבל, לשנה הבאה - כשנזכה על ידי
משיח צדקנו ל"בארעא דישראל", נהיה אז בני חורין. בן
חורין - עבודה של שר, או עבודה של בן, ששתייהן הן
עבודות של גילוי אור. הרי שפירוש הפיסקא הוא :
השתא הכא - ממילא עבדין, לשנה הבאה בארעא
דישראל - ממילא בני חורין.
לג. כאן אנו נמצאים בגלות בידי אומות העולם,
בארץ ישראל נמצאים בגלות בידי יהודים, וקשה יותר
להיות בגלות אצל רשעי ישראל מאשר אצל רשעי אומות
העולם. הגלות בידי הגוים טובה מאשר הגלות בידי
יהודים. הגוי מחזיק את הגוף היהודי בגלות, אך עם
הנשמה היהודית אין לו עסק. ואילו הרשע היהודי מכניס
את הנשמה היהודית בגלות ומחפש לטמא את הנשמה.
חלק מסויים מרשעי ישראל, שהתאספו בארץ
ישראל, מחפשים לטמא את הנשמות היהודיות, לטמא

(9) זח"א (רי, א) וראה לקו"ת ד"ה שחורה אני (השני).
(10) ראה ד"ה ביום השני הקריב, ש"ת ובכ"מ.

(6) משלי כו, כה.
(7) ראה ג"כ "היום יום" ע' ס"ד.
(8) ראה תניא פמ"א, לקו"ת ד"ה הים ראה.

21 זכיתי". בעובד הוי' באמת צריכים להיות ידועים ובאופן
22 יסודי שני הקווים של "זכיתי" ושל "לא זכיתי".
23 לר' אלעזר בן עזרי' כאב מאד ה"לא זכיתי", מדוע
24 יהיה ביהודי של תורה "ולא זכיתי" במימד גדול כזה,
25 והבהיר לעצמו את הענין מדוע "ולא זכיתי שתאמר
26 יציאת מצרים בלילות". מצרים - מדות, יציאת מצרים -
27 בירור המדות. בירור המדות הוא על ידי המוחין דוקא.
28 השלימות של בירור המדות היא שכל מדה ומדה כלולה
29 מעשר. שבע המדות כפי שהן בתכלית השלימות הן
30 במספר שבעים, שאז הן נקראות "יון" מצד הבינה. יין
31 בגימטריא שבעים. זה מה שר' אלעזר בן עזרי' אומר הרי
32 אני כבן שבעים שנה¹⁴. לכאורה איזו שייכות יש לשנים
33 לענין שיתאמר יציאת מצרים בלילות". אלא הענין הוא:
34 ר' אלעזר בן עזרי' אומר על עצמו "הרי אני כבן שבעים
35 שנה", לא שבעים ממש - שלמות במדות, דלהיות שאני
36 רק כבן שבעים - לכן "ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים
37 בלילות".
38 עד שדרשה בן זומא. וזעמו של דבר מדוע בן זומא
39 ידע - הרי זה מפאת המעלה שבבדידות. כידוע שבן זומא
40 היה נוהג בבדידות.

סעודת יום א' של פסח תש"ג

1 אמר על כך כ"ק אאמו"ר הרה"ק: הקושיא איננה על
2 פי דקדוק, שכן לילה הוא לשון זכר. אלא הביאור הוא,
3 כשבמרירות שבגלות "שומעים" את הנועם של גאולה,
4 הרי זה עונג עמוק¹¹.
5 לז. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע
6 זמן ק"ש של שחרית.
7 רבותינו הוא הענין של עולם האצילות, תלמידיהם -
8 זה בריאה¹², הגיע זמן קריאת שמע של שחרית - הוא
9 הענין של יחודא עילאה.
10 והפירוש הוא שגם בעולם הבריאה האירו והמשיכו
11 מדריגת יחודא עילאה¹³.
12 לח. אמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים
13 שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד
14 שדרשה בן זומא.
15 ר' אלעזר בן עזרי' היה למדן גדול, ואף על פי כן לא
16 התבייש לומר "ולא זכיתי". זכיתי היינו בירור. ר' אלעזר
17 בן עזרי' ידע באיזו דרגא הוא נמצא בעבודה, הוא ידע
18 במה "זכיתי" ובמה "לא זכיתי". כך צריך להיות אצל
19 עובד הוי'. עובד הוי' צריך לדעת תמיד היכן הוא בעבודה.
20 אסור לו להנגעות את עצמו, לא ב"זכיתי" ולא ב"לא

(13) ראה שער היחודא פ"ז. ד"ה כי הוא יכרך, ש"ת.
(14) ראה הוספות לתורא סד"ה על כן קראו.

(11) בשל"ה (ד' מצה שמורה) מקשה קושיא זו ועיי"ש תירוצו.
(12) ראה תניא פל"ט.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק מ"ד - וידוים של צוררי היהודים

1 בפיו של חיים שמעון היו פרטים חשובים שעניינו מאוד את ראשיה הנאספים של ליאזנא. התברר
2 שהיה עד שמיעה לרקמת עלילת הדם נגד היהודים על-ידי ניקולייב וקוזיצקי, שני צוררי היהודים.
3 חיים שמעון שמע את קוזיצקי, אומר לניקולייב כי כאשר יופיע לפני ראש העיר עליו לדבר בשפה
4 ברורה ובהחלטיות, כדי להרשים אותם. על כך השיב לו ניקולייב כי הוא בטוח שדבריו יעשו את
5 הרושם הדרוש במידה כזו שאיש לא יבחין כי הדברים בדויים. ניקולייב אף המשיך ואמר כי הוא בטוח
6 שמיד לאחר שתתקבל העלילה שלהם - יבואו אליהם היהודים ויעניקו להם סכומים גדולים כדי
7 להשפיע עליהם.

8 דבריו של חיים שמעון הכו את קוזיצקי וניקולייב בתדהמה, כאילו פגע בהם רעם, והם החליפו
9 ביניהם מבטי מבוכה. לא עלה על דעתם כיצד הצליח הנער היהודי לעמוד על סודם. מנהיגי העיר,
10 בראשות המושל, היו נבוכים אף הם, מבלי שידעו מה עליהם לעשות עתה. חיים שמעון מצידו המשיך
11 לעמוד זקוף ובוטח מבלי שיתרגש מהשפעת דבריו.

1 המושל היה הראשון שהפר את הדממה. הוא פנה אל הצעיר היהודי בשאלה מדוע לא מיהר לספר
2 את סיפורו לאחר שהדבר אירע. חיים שמעון השיב כי קיווה שהמעלילים ימלכו בדעתם ויבטלו את
3 מזימתם בעצמם. לפיכך החליט להמתין עד הערב ולבדוק אם ידבקו בתכניתם. לאחר שנוכח כי אכן
4 הגיעו לכאן - החליט לבוא ולספר בנוכחותם את הידוע לו.

5 בינתיים חזרו ניקולייב וקוזיצקי לשלוותם הרגילה, ובחוצפה אופיינית לטיפוסים מסוגם החלו
6 להכחיש את סיפורו של חיים שמעון. בדבריהם אף ניסו לשכנע את הנוכחים כי חיים שמעון נשלח
7 על-ידי היהודים כדי לבלבל את מוחותיהם של המנהיגים הנוצריים. תוך כדי כך שפכו בדבריהם אש
8 וגפרית על מהותם ואופיים של היהודים ושל "שליחם" הצעיר. ברם, חיים שמעון המשיך להיות שליו
9 ורגוע, דבר שהשאיר רושם רב על הנוכחים. הוא הסביר כי בעצם לא ידוע הדבר לשום יהודי, ואפילו
10 בביתו שלו לא ידוע לאן הלך. הוא עשה הכל ביוזמתו העצמית וללא כל שותפות, רק משאיפתו לגלות
11 את האמת. הוא בטוח שגם הנאספים מעוניינים אך ורק בגילוי האמת לאמתתה.

12 המושל הורה לחיים שמעון להמתין בחדר ההמתנה הגדול, ואילו הוא והכומר נכנסו לחדר צדדי
13 כדי להתייעץ בעניין. באותה שעה שחיים שמעון נותר לבדו בחדר ההמתנה התפרצו לפתע קוזיצקי
14 וניקולייב לעברו כשמבט רצחני בעיניהם בכוונה להתנפל עליו ולהכותו. בזריזות רבה הצליח חיים
15 שמעון להתחמק מהם, ותוך כדי דילוג מספסל לספסל נמלט אל החדר שבו המשיכו ראשי העיר לשבת
16 ולהמתין לחזרתם של המושל והכומר מהתייעצותם. ניקולייב וקוזיצקי המשיכו ברדיפתם אחריו והצליחו
17 להשיגו והחלו להכותו. ברם, חיים שמעון היה נער חזק וזריז, והעניק לניקולייב דחיפה חזקה, כך שהלה
18 נפל מלוא קומתו, וכתוצאה מכך נפגע חוטמו של זה, ודם החל לזוב ממנו. מאידך, המשיך קוזיצקי
19 להתמודד איתו. חיים שמעון נתלה בקפיצה על כתפיו של תוקפו, וכשזרועו האחת מקיפה את צווארו
20 הכה אותו בפניו באגרוף ידו השנייה. מצב מפתיע זה עשה את קוזיצקי לחסר-אונים לזמן-מה, דבר
21 שֶׁאִפְשֵׁר לחיים שמעון להשתחרר מקוזיצקי, ולברוח אל מאחורי גבם של ראשי העיר, כדי למצוא מחסה.

22 קוזיצקי וניקולייב מלאו חימה על שקורבנם נמלט מהם, בשעה שהם עצמם חטפו מכות. בינתיים
23 חזרו המושל והכומר אל זירת ההתרחשות, ולשמע הרעש התעניינו במה שאירע. קוזיצקי וניקולייב
24 העזו להצהיר כי היה זה חיים שמעון מי שפתח בהתקפה, כאשר יצאו אל חדר ההמתנה לשותות מים.
25 מובן שחיים שמעון הכחיש את הדבר והכריז כי ההיפך הוא האמת. הוא הציע למושל לחקור את
26 הזקיף שנכח בחדר ההמתנה וראה את הכל, וכן את ראשי העיר שראו את כל מה שהתרחש בחדר
27 ההתכנסות. ברם, החקירות לא העלו דבר ברור, ולאחר חצי שעה הודיעו המושל והכומר את החלטתם
28 כי כדי לברר את האמת לאמיתה, הן בקשר להתכתשות שהייתה במקום והן בקשר להאשמה כי
29 היהודים רצחו ילד נוצרי, יוטלו עונשי מלקות גם על קוזיצקי וניקולייב וגם על חיים שמעון, ניקולייב
30 וקוזיצקי יקבלו עשרים צליפות כל אחד, וחיים שמעון - חמש עשרה צליפות.

31 המושל פקד להכניס את שלושת הנידונים לחדר אטום - חסר חלונות - שבו עליהם להמתין עד
32 שייקראו אחד-אחד אל ספסל ההלקאות לקבלת עונשם. בד בבד פקד המושל להביא את יאן ראוס,
33 מומחה ההלקאות, יחד עם השוט שלו, לשם ביצוע גזר הדין.

34 ניקולייב וקוזיצקי היו מדוכאים, ובקושי יכלו לעמוד על רגליהם. מאידך, חיים שמעון המשיך
35 להישאר יציב, מבלי להראות שום סימן של רפיון או פחד.

36 לפי הצעת הכומר הוטל גורל מי יהיה הראשון לקבלת המלקות, והגורל נפל על קוזיצקי. לאחר
37 שהכל היה מוכן, ויאן ראוס עמד הכן כשבדידיו ענפים רטובים ומפותלים, הוכנס קוזיצקי אל החדר
38 המיוחד שבו נמצא הספסל אליו היו קושרים את הנידון למלקות לשם ביצוע העונש.

- 1 קוויצקי ניסה להיאבק עם השוטרים שהחלו לקשור אותו אל הספסל. הללו לא התרשמו
- 2 מהתמרדותו ותוך כדי הענקת מכות נאמנות השתלטו עליו. הם הסירו ממנו את בגדיו, עטפו אותו
- 3 בסדין רטוב והשכיבוהו על הספסל כשידיו ורגליו קשורים בחבלים. יאן ראוס ושני עוזריו עמדו
- 4 והענפים בידיהם מוכנים להתחיל במלאכתם. קוויצקי חדל להיאבק, וכל גופו רעד מפחד מוות.
- 5 פקיד הלשכה ניגש אליו ושאל אותו אם הוא מוכן להודות. קוויצקי ניסה להפגין תקיפות, והצהיר
- 6 שאין לו על מה להודות, שכן חיים שמעון אינו דובר אמת.
- 7 המושל נתן את האות וראוס החל בעבודתו, כאשר קוויצקי מתפתל מכאבים. ראוס הצליף אחת
- 8 לאחת, כשהפקיד מונה את ההצלפות. בהגיעם למכה השישית שוב לא יכול היה קוויצקי לשאת את
- 9 הייסורים והכריז כי יודה על האמת. ראוס הרפה מהנידון, והפקיד ניגש לקוויצקי לשמוע מה בפיו.
- 10 ברם, וידויו היה חלקי, בסרבו לאשר את כל דבריו של חיים שמעון. המושל דחה את הוידוי, ופקד
- 11 על ראוס להמשיך במתן המלקות.
- 12 שוב החל ראוס להצליף, והפקיד מנה עד ארבע-עשרה מלקות. הסדין שבו היה קוויצקי עטוף כבר
- 13 נקרע לגזרים מחמת עוצמת המכות, ובגופו של המולקה נראו כבר פצעים שותתי דם. אז החל קוויצקי
- 14 לצעוק כי הוא מודה על האמת כולה: הצדק המלא עם חיים שמעון, שכל דבריו אמת מוחלטת.
- 15 הרפו מקוויצקי, ואל החדר הוכנס ניקולייב, הוא ידע כבר כי חברו הודה. עם היכנסו הבחין
- 16 בקוויצקי השוכב שותת דם ונאנח מייסורים. הוא החוויר והתמלא פחד מהצפוי לו, אך אזר אומץ
- 17 והכריז כי שקר בפיהם של חיים שמעון ושל קוויצקי. מיד ניתנה הפקודה, וניקולייב נמתח בכוח על
- 18 הספסל. שוב חזר התהליך של הפשטת הבגדים, עיטוף הגוף בסדין רטוב, וקשירה אל הספסל. יאן
- 19 ראוס החל בהצלפותיו, כשבתחילה התאמץ ניקולייב להתגבר על כאביו, ולמרות צעקות הכאב שלו
- 20 לא הודה על מעשיו. רק במכה השמינית התמוטט והצהיר על נכונותו להתוודות.
- 21 ההצלפות פסקו והפקיד ניגש אל ניקולייב שהודה בפניו, כי חיים שמעון אמר את האמת. עם זאת
- 22 ניסה לשכנע את חוקריו כי עיקר האשמה תלויה למעשה בקוויצקי.
- 23 שני צוררי היהודים הובלו שותתי דם תחת משמר כבד לבית הכלא, וחיים שמעון שוחרר לגמרי. לפי
- 24 בקשתו ניתנה לו רשות ללון במקום, מאחר שהשעה הייתה מאוחרת מאד ובחוץ השתוללה רוח סערה.
- 25 למחרת בבוקר הלך הביתה מבלי שיספר לבני משפחתו ולו במלה אחת על קורות הלילה. כמו בכל שבת
- 26 הלך עם אביו לבית הכנסת והתפלל שם בכוונה גדולה, כאילו לא אירע דבר. אביו וכל בני הבית סברו
- 27 כי הוא לן הלילה בבית חברו, מבלי שיעלה על דעתו של מישוהו איזו משימת גבורה ביצע הלילה.
- 28 איש בעיירה לא היה יודע כלל על מה שאירע אותו ליל שבת בלשכה, אלא שביום ראשון בערב
- 29 נזדמן לאחד מראשי קהילת ליאזנא להיפגש עם אחד הגויים שנכחו בשעת המאורע, והלה סיפר לו
- 30 את הסיפור המעניין. עם זאת לא ידע המספר לומר מי היה זה הצעיר היהודי שגילה אומץ לב שכזה,
- 31 שכן חיים שמעון לא הציג עצמו כלל בעת ההתרחשות. הגויים היו טרודים במהלך הדרמטי של
- 32 ההתפתחויות עד שכלל לא התעניינו בשמו של הצעיר או בשם אביו.
- 33 ביום השלישי של אותו שבוע נקראו לפתע ראשי הקהילה אל הלשכה, ושם נמסרה להם ההודעה
- 34 הרשמית על מה שאירע בשבוע האחרון. בהפתעה גמורה שמעו המוזמנים על עלילת הדם שאיימה על
- 35 יהודי ליאזנא, ועל כך שבחור יהודי הצליח לשים אותה לאל. ראשי הקהילה בקשו לדעת את זהותו
- 36 של אותו צעיר, אך בלשכה לא ידעו לענות להם על כך.

- 1 המושל עצמו היה מעוניין יותר מהכל לדעת פרטים על הצעיר, ולכן דרש מראשי הקהל שתוך
- 2 יומיים יבררו את זהותו ויביאו אותו אליו.
- 3 בכל ליאזנא החלו חיפושים אחר הצעיר האגדי, שהכל היו מעוניינים לדעת את זהותו, ובעיקר
- 4 משום שחזקה פקודת המושל להביאו אליו. לאוזני חיים שמעון הגיעו השיחות אודות מעלליו, אך הוא
- 5 שתק ולא גילה את עצמו. רק לאחר שרב העיר הכריז בבית הכנסת כי על הצעיר היהודי "להסגיר"
- 6 את עצמו, וכי אם לא ייחשב לו הדבר לחטא חמור - בא חיים שמעון אל הרב וגילה לו כי הוא
- 7 "גיבור" המעשה. למחרת נטלו ראשי הקהילה את חיים שמעון איתם והלכו ללשכת המושל. המושל
- 8 השמיע דברי שבח לחיים שמעון, והודיע על גזר הדין שקבע לניקולייב ולקוזיצקי: עשרים וחמש
- 9 מלקות נוספות לכל אחד מהם על שפגעו בכומר ובו, בכך שניסו לשתפם בעלילת דם מחפירה.
- 10 המושל קרא לעצרת של תושבי העיירה הגויים ואילץ את ניקולייב וקוזיצקי לספר לנאספים על
- 11 העלילה שזממו להעליל על היהודים. בד בבד הוצָאָה פקודה חד-משמעית שלא יהין איש לפגוע
- 12 ביהודים החפים מפשע. המושל אף דרש מכל הנוצרים הישרים להגן על יהודים מפני התקפה אפשרית,
- 13 וקבע את שני המעלילים לערבים בחייהם לכל מקרה של התקפה כזו.
- 14 יהודי ליאזנא צהלו ושמחו, כשהכל יודעים כי גיבור היום הוא חיים שמעון, שזכה לכן לתואר:
- 15 "האמין".
- 16 חיים שמעון מצידו לא ייחס כל חשיבות לעניין. לדידו היה בדבר משום תופעה רגילה. הוא המשיך
- 17 בלימודיו, ומיד לאחר חג הפסח נסע למינסק כדי ללמוד תורה בישיבה שהייתה בראשות הגאון רבי
- 18 אריה לייב.
- 19 בשנת תצ"ז הכיר חיים שמעון בישיבה שני תלמידים שהצטיינו בכישרונותיהם. אחד מהם היה
- 20 אברהם, בנו של רבי שמואל, רבה של פוזנא. אברהם היה בן-גילו של חיים שמעון, אך היה בעל אופי
- 21 מנוגד לצעיר מליאזנא. בעוד שחיים שמעון היה טיפוס נועז והחלטי היה אברהם פחדן בטבעו. אפילו
- 22 ביום פחד להישאר לבדו בבית, ובלילה פחד לצאת החוצה. הדבר נבע מהאימה והפחד שעברו עליו
- 23 ועל משפחתו בשנת תצ"ו.
- 24 היה זה כתוצאה מעלילת-דם שהגויים בפוזנא העלילו על יהודי המקום. יהודים רבים נאסרו, והיו
- 25 נתונים בסכנה גדולה. ר' יעקב, העשיר השתדלן והנדיב מפוזנא, שהיה מוכר בחוגי הממשלה, והגאון
- 26 רבי אריה לייב הדרשן, היו אף הם בין הנאסרים. שניים אלה נבחרו כקרבנות העלילה בגלל היותם
- 27 הגדולים והחשובים בקהילה היהודית. שניהם עונו בעינויים קשים וחמורים ביותר, כדי לסחוט מפייהם
- 28 הודאה בכך שהיהודים משתמשים בדם לצורך אפיית מצות. ברם, שני הקדושים עמדו בגבורה בעינויים
- 29 והכחישו בתוקף ובהתמדה את העלילה. שוביהם הגבירו, אפוא, את העינויים ללא הרף, עד שנפחו
- 30 את נשמותיהם הקדושות.
- 31 רבי שמואל, אביו של אברהם, היה מבוקש אף הוא, כרב העיירה, בקשר עם העלילה, אך בדרך
- 32 נס נודע לו הדבר בעוד מועד והספיק להימלט עם משפחתו ללנצבורג. בכך ניצל מגורל דומה לקדושים
- 33 האחרים של עינוי עד מוות. ברם, הפחד והאימה שבסכנה ובכריחה, השאירו רושם כבד על אברהם
- 34 הצעיר ודיכאו אותו מאוד משך זמן רב.
- 35 בלנצבורג נדר אברהם ללכת ברגל למינסק כדי ללמוד בישיבה המפורסמת שלה, ואת נדרו ביצע
- 36 יחד עם שניים מחבריו שבאו אף הם ללמוד בישיבה.

1 כך נפגשו בישיבה במינסק שני צעירים, שכל אחד מהם עבר חוויה של עלילת-דם, אך התוצאות
2 של שתי העלילות היו שונות ומנוגדות הן לגבי קהילות מוצאם והן לגבי אישיותם ואופיים שלהם
3 עצמם. שני הידידים החדשים היו מספרים איש לרעהו על החוויות שעברו, ובכללן על עלילות הדם
4 שהיו בקהילותיהם, שהיו גורמים מכריעים לבואם למינסק ללמוד תורה במשותף.

אגרות קודש

- 1 ב"ה ו' כסלו תרצ"א
2 ריגא
3 אל ידידנו א"ש בעי"ת בילגוריא יע"א
4 שלום וברכה.
5 במענה על מכתבם, בהנוגע לאופן וסדר הלימוד, הנה
6 מלבד זה שכל אחד לומד בפ"ע בזמן האפשר לו (אשר
7 בהלימוד בפ"ע צריך להיות הלימוד לידע המעשה אשר יעשה,
8 ולפעמים מספיק גם קיצור שו"ע לידע הדין לפועל) ובטח מהם
9 לומדים גם גמרא כל אחד כפי יכולתו, אך הלימוד ברבים,
10 בזמני החורף ילמדו קודם קבלת שבת או אחר תפלת ערבית
11 כשעה וחצי, פי' תניא, שלא באריכות, רק לידע היטב הענין
12 המדובר בו, פרק בינוני כולו ופרק ארוך לחלקו לשנים, ואח"כ
13 ילמדו הדרושים דר"ה תר"צדיק, וללמוד שלא בחפזון,
14 ולתרגם המלות באופן האפשרי בלשון המדובר, ולא להעמיק
15 ביותר זוכין טיפקייט, ואח"כ איבער ריידן ביניהם שיובן
16 הענין ויורגש (זאל דערהערט ווערן), דער גישמאק פון די
17 ווערטער, ואחר לימוד פרק שלם איבער ריידן כל הפרק, ואם
- 18 יותר טוב לפנייהם לקבוע זמן הלימוד אחר סעודת שבת אז
19 קודם קבלת שבת או אחר תפלת ערבית ילמדו רק השיעור
20 תניא. ביום ש"ק קודם התפלה ילמדו שעה וחצי, וטוב שיחזרו
21 את המאמר שלמדו בלילה, ולא יאחרו זמן התחלת התפלה
22 מכפי הרגלם אשר ודאי אינם מאחרים התחלת התפלה משעה
23 תשיעית או חצי עשירית, בטח הם מקיימים שלש סעודות,
24 ומסתמא נוהגים כמנהג החסידים לשוחח ביניהם בסיפורי
25 מעשיות, וענינים מד"ת כפי ששמע כ"א מרבו שליט"א,
26 במוצש"ק יתאספו אל הלימוד כשני שעות בערך באופן
27 הלימוד כנ"ל, במשך השבוע ילמדו ביום ג' וה', ובכלל ילמדו
28 כל מאמר ב' או ג' פעמים, הנני חפץ לידע מבני ביתו של כל
29 אחד ואחד הנהגתם, שמותיהם ושנותיהם שיחיו ומעשיהם,
30 ובאיזה מקומות לומדים.
31 השם יתברך ישפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה, ויתן
32 השי"ת לכל אחד פרנסתו בריוח ובמנוחה בגשמיות וברוחניות.
33 והנני ידידם עוז הדו"ש טובם והצלחתם בגו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ כרך ב' עמ' רעח]

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז סיון, ה'תשכ"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

. . . הפ"נ יקראו בעת רצון על הציון הק' וכן בקשר ליום הולדת שלו.

לשאלתה לאיזה מצוה סגולה מיוחדת כו' – כמובן, עניני טהמש"פ [טהרת המשפחה] ועניני צניעות
(כיסוי הראש, לבושים וכו'). וראה זח"ג (קכו, רע"א): בעיא איתתא כו' גודל השכר בזה.

כה א וידבר יהוה אל-משה בהר סיני
לאמר כס"י: ב דבר אל-בני ישראל ואמרת
אלהם כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם
ושבתה הארץ שבת ליהוה כס"י: ג שש שנים
תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת
את-תבואתה: ד ו בשנה השביעת שבת
שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדך לא
תזרע וכרמך לא תזמר כס"י: ה את ספיח קצירך
לא תקצור ואת-ענבי גזירך לא תבצר שנת
שבתון יהיה לארץ כס"י: ו והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
ולתושבך הגרים עמך כס"י: ז ולבהמתך ולחיה

א ומליל יי עם משה בטורא
דסיני למימר: ב מלל עם בני
ישראל ותימר להון ארי תעלון
לארעא די אנא יהב לכון ותשמט
ארעא שמטתא קדם יי: ג שית
שנין תזרע חקלך ושית שנין
תכסח כרמך ותכנוש ית עללתה:
ד ובשפא שביעתא נח שמטתא
יהי לארעא דתשמט קדם יי
חקלך לא תזרע וכרמך לא
תכסח: ה ית פתי דחצדך לא
תחצד וית ענבי שבך לא
תקטוף שנת שמטתא יהי
לארעא: ו ותהי שמטת ארעא
לכון למיכל לך ולעבדך ולאמתך
ולאגירך ולתותבך דדירין עמך:
ז ולבעירך ולחיתא די בארעך
תהא כל עללתה למיכל:

רש"י

יהיה לכל: נזירך. שהנזרת והפרשת בני-אדם מהם
ולא הפקרתם: לא תבצר. אותם אינך בוצר, אלא
מן המפקר: (ו) והיתה שבת הארץ וגו'. אף-
על-פי שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה
אסרתים, אלא שלא תנהג בהם כבעל הבית, אלא
הכל יהיו שוים בה, אתה ושכירך ותושבך: שבת
הארץ לכם לאכלה. (ת"כ) מן השבות אתה אוכל
ואי אתה אוכל מן השמור: לך ולעבדך ולאמתך.
(ת"כ) לפי שנאמר (שמות כג יא): "ואכלו אבני
עמך", יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים?
תלמוד לומר: "לך ולעבדך ולאמתך", הרי בעלים
ועבדים ושפחות אמורים פאן: ולשכירך
ולתושבך. (ת"כ) אף הנכרים: (ז) ולבהמתך
ולחיה. אם חיה אוכלת, בהמה לא כל שכן,
שמזונותיה עליך! מה תלמוד לומר "ולבהמתך"?
מקיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה אוכלת מן
השדה, האכל לבהמתך מן הבית, פלה לחיה מן
השדה, פלה לבהמתך מן הבית (ת"כ. תענית ו):

(א) בהר סיני. מה ענין שמטה אצל הר סיני?
והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה
נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף
כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני: כך שנויה
בתורת כהנים, ונראה לי שכן פרושה: לפי שלא
מצינו שמטת קרקעות שושנית בערבות מואב
במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן
נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד פאן על כל דבור
שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיהן
ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב:
(ב) שבת לה'. לשם ה', כשם שנאמר בשבת
בראשית: (ד) יהיה לארץ. לשדות ולכרמים: לא
תזמר. שקוצצין זמורותיה; ותרגמו: "לא תכסח",
ודומה לו (ישעיה לג יב): "קוצים בסוחים", (תהלים
פ י): "שרפה באש בסוחה": (ה) את ספיח
קצירך. אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע
שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי 'ספיח': לא
תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר

אֲשֶׁר בְּאַרְצָךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל כָּס"י: ח וּתְמַנִּי לָךְ שִׁבְעַת שָׁמַטִּין דְּשָׁנִין שִׁבְעַת שָׁנִין שִׁבְעַת זְמַנִּין וִיהוּן לָךְ יוֹמֵי שִׁבְעַת שָׁמַטִּין דְּשָׁנִין אַרְבַּעִין וְתִשַׁע שָׁנִין: ט וְתַעֲבֹר שׁוֹפֵר יִבְכָּא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעֶשְׂרָא לִירְחָא בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרִיא תַּעֲבֹרֵן שׁוֹפְרָא בְּכָל אַרְעֵכוֹן: י וְתַקְדְּשׁוּן יְת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וְתַקְרוֹן חֲרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יִתְבָּהָא יוֹבְלָא הִיא תְּהִי לְכוֹן וְתַתּוּבֹן גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ וּגְבֵר לְזַרְעִיתָהּ תַּתּוּבֹן: יא יוֹבְלָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן לֹא תִזְרַעוּן וְלֹא תִחַצְדּוּן יְת בַּתְּהָא וְלֹא תִקְטְפוּן יְת שְׁבָקָהָ: יב אַרְי יוֹבְלָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לְכוֹן מִן סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִירֶיהָ כָּס"י: יג בִּי יוֹבְלָא הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם

רש"י

(ח) שְׁבַת שָׁנִים. שְׁמַטוֹת שָׁנִים, יָכוֹל יַעֲשֶׂה שִׁבְעַת שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמַטָּה וַיַּעֲשֶׂה יוֹבְלֵי אַחֲרֵיהֶם? תַּלְמוּד לומר: שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים, הָיִי אוֹמֵר: כָּל שְׁמַטָּה וְשְׁמַטָּה בְּזִמְנָהּ (ת"כ): וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת וְגו'. מַגִּיד לָךְ, שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁלֹא עָשִׂיתָ שְׁמַטוֹת, עָשִׂה יוֹבְלֵי לְסוֹף מ"ט שָׁנָה. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: יַעֲלֶה לָךְ חֲשָׁבוֹן שְׁנוֹת הַשְּׁמַטוֹת לְמִסְפַּר מ"ט: (ט) וְהַעֲבַרְתָּ. לְשׁוֹן (שְׁמוֹת לו ו) "וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה", לְשׁוֹן הַכְרָזָה: בְּיוֹם הַכְּפָרִים. (ת"כ) מִמִּשְׁמַע שְׁנֹאמַר: "בְּיוֹם הַכְּפָרִים", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ? אִם כֵּן לָמָּה נֹאמַר בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ? אֵלֹא לומר לָךְ: תִּקְיַעַת עֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ דּוּחָה שְׁבַת בְּכָל אַרְצְכֶם, וְאִין תִּקְיַעַת רֹאש־הַשָּׁנָה דּוּחָה שְׁבַת בְּכָל אַרְצְכֶם, אֵלֹא בְּבֵית דִּין בְּלִבְד: (י) וְקִדְשָׁתֶם. (ת"כ) בְּכִנְיִסְתָּהּ מְקִדְשֵׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין וְאוֹמְרִים: "מְקִדְשָׁתָּהּ הַשָּׁנָה!": וְקִרְאָתָם דְּרוּר. לַעֲבָדִים, בֵּין נִרְצָע בֵּין שְׁלֹא כָלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנֹמֶכֶר, (ר"ה ט) אֲמַר רַבִּי

יְהוּדָה: מַהוּ לְשׁוֹן "דְּרוּר"? כְּמַדִּיר בִּי־דִירָא וְכו', שָׂדֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאִינוּ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרִים: יוֹבְלֵי הוּא. שָׁנָה זֹאת מְבַדֵּלֶת מִשְׁאָר שָׁנִים בְּנִקְיַת שֵׁם לָהּ לְבִדְהָ, וּמָה שְׁמָהּ? "יוֹבְלֵי" שְׁמָהּ, עַל שֵׁם תִּקְיַעַת שׁוֹפֵר: וְשְׁבַתָּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ. שֶׁהַשְּׁדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן: וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ. לְרַבּוֹת אֶת הַנִּרְצָע: (יא) יוֹבְלֵי הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה. מַה תַּלְמוּד לומר? לְפִי שְׁנֹאמַר: "וְקִדְשָׁתֶם וְגו'", כִּדְאִיתָא בְּרֹאש־הַשָּׁנָה וּבִתְוֹרַת כְּהֻנִּים: אֶת־נְזִירֶיהָ. אֶת הַעֲנֻכִּים הַמְּשֻׁמְרִים, אֲבָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמְּקַקְרִים, כְּשֵׁם שְׁנֹאמַר בְּשְׁבִיעִית, כִּךְ נֹאמַר בַּיּוֹבֵל, נִמְצָאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זו לְזוֹ: שְׁנַת מ"ט - שְׁמַטָּה, וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים - יוֹבְלֵי: (יב) קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם. (ת"כ) תּוֹפְסֶת דְּמִיָּה כְּהִקְדָּשׁ, יָכוֹל תִּצָּא הִיא לְחִלִּין? תַּלְמוּד לומר: "תִּהְיֶה", בְּהוֹיָתָהּ תִּהְיֶה: מִן־הַשְּׁדָּה תֹאכְלוּ. (ת"כ) עַל־יְדֵי הַשְּׁדָּה אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַבֵּית, שְׂאֵם כָּלָה לַחֲמִיָּה מִן הַשְּׁדָּה, אֶתָּה צָרִיךְ לְבַעַר מִן

מִן־הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ כְּשִׁי׃ יג בַּשָּׂנֶה
 הַיּוֹבֵל הַזֶּה תָּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ כְּשִׁי׃ ע"ב בחול
 יד וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד
 עַמִּיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו כְּשִׁי׃ טו בְּמִסְפַּר
 שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר
 שָׁנֵי־תְבוּאָת יִמְכַר־לָךְ כְּשִׁי׃ טז לְפִי א רב הַשָּׁנִים
 תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט
 מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאָת הוּא מִכַּר לָךְ כְּשִׁי׃
 יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּשִׁי׃ יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־
 חֻקֹּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם

חֻקֵּי תִיכְלוּן יְתַעֲלָתָהּ:
 יג בַּשָּׂנֶה דִּיבֹלָא הָדָא תְּתוּבֹן
 גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ: יד וְאֲרִי תִזְבֹּן
 זְבִינִין לְחִבְרָךְ אוֹ תִזְבֹּן מִיָּדָא
 דְּחִבְרָךְ לֹא תוֹנוּן גְּבֵר יְתַאֲחֹזִי:
 טו בְּמִנְיָן שָׁנִיָּא בְּתֵר יוֹבֵלָא תִזְבֹּן
 מִן חִבְרָךְ בְּמִנְיָן שָׁנִי עַל־לְתָא יִזְבֹּן
 לָךְ: טז לְפֻס סְגִיאוֹת שָׁנִיָּא תִסְגִּי
 זְבִינֻהִי וּלְפֻס זַעֲרוֹת שָׁנִיָּא תִזְעַר
 זְבִינֻהִי אֲרִי מִנְיָן עַל־לְתָא הוּא
 מִזְבֹּן לָךְ: יז וְלֹא תוֹנוּן גְּבֵר יְתַחֲבֵרָה
 וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ
 אֱלֹהֵיכֶם: יח וְתַעֲבֹדוּן יְתַנְיִי
 וְיְתַנְיִי תַטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יְתַהוּן
 וְתִתְבֹּן עַל אַרְעָא לְרַחֲצֹן:

רש"י

לך", לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד
 הלוקח תמכר לו. ורבותינו דרשו (ערכין כ): מכאן,
 שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאל פחות משתי
 שנים, שתעמד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום,
 ואפלו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון
 שמכרה לו בקמותיה, ו"שני" אינו יוצא מפשוטו,
 כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון;
 ומעוט שנים, שנים: (טז) תרבה מקנתו. תמכרה
 ביקר: תמעט מקנתו. תמעט בדמיה: (יז) ולא
 תונו איש את-עמיתו. (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת
 דברים, שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו
 עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאותו של יועץ.
 ואם תאמר: מי יודע אם נתפונתי לרעה? לך
 נאמר: "ויראת מאלהיך"; היודע מחשבות, הוא
 יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי
 שהמחשבה בלבו, נאמר בו: "ויראת מאלהיך":
 (יח) וישבתם על-הארץ לבטח. שבעון שמטה,
 ישראל גולים, שנאמר (ויקרא כו לד): "אז תרצה
 הארץ את שבתתיה והרצת את-שבתתיה";
 ושבעים שנה של גלות בכל, כנגד שבעים שמשות

הבית, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביוכל:
 (יג) תשבו איש אל-אחוזתו. והרי כבר נאמר:
 "ושבתם איש אל-אחוזתו"? אלא לרבות המוכר
 שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביוכל:
 (יד) וכי-תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו.
 ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מכר לישראל
 חברך? תלמוד לומר: "וכי-תמכרו
 ממכר - לעמיתך" מכר. ומנין שאם באת לקנות,
 קנה מישראל חברך? תלמוד לומר: "או קנה - מיד
 עמיתך": אל-תונו. (ת"כ, ב"מ נח) זו אונאת ממון:
 (טו) במספר שנים אחר היוכל תקנה. זהו
 פשוטו לישוב המקרא על אפניו: על האונאה בא
 להזהיר: כשתמכר, או תקנה קרקע, דע, כמה שנים
 יש עד היוכל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא
 ראויה לעשות, ימכר המוכר ויקנה הקונה, שהרי
 סופו להחזירה לו בשנת היוכל, ואם יש שנים
 מעטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה
 לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל ממנה תבואות
 הרבה, הרי נתאנה מוכר; לפיכך צריך לקנותה לפי
 הזמן, וזהו שנאמר: "במספר שני-תבואות ימכר-

יט ותתן ארעא אבה ותיכלון
למשבע ותיתבון לרחצן עלה:
כ וארי תימרון מא ניכול בשתא
שביעתא הא לא נזרע ולא נכנוש
ית עללתנא: כא ואפקד ית
ברכתי לכון בשתא שתינתא
ותעבד ית עללתא לתלת שנין:
כב ותזרעון ית שתא תמינתא
ותיכלון מן עללתא עתיקא עד
שתא תשיעתא עד מעל עללתא
תיכלון עתיקא: כג וארעא לא
תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא
ארי דירין ותותבין אתון קדמי:
כד ובכל ארעא אחסנתכון
פרקנא תתנון לארעא: כה ארי
יתמספן אחוץ ויזבן מאחסנתה
וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק
ית זביני אחוהי: כו וגבר ארי
לא יהי לה פריק ותדבק ידה
ללא ויהי לה לא ואיש פי לא ויהי-לו גאל

וישבתם על-הארץ לבטח כס"י: שני יט ונתנה
הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח
עליה כס"י: כ וכי תאמרו מה-נאכל בשנה
השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את-
תבואתנו כס"י: כא וצויתי את-ברכתי לכם
בשנה הששית ועשית את-התבואה לשלש
השנים כס"י: כב וזרעתם את השנה השמינית
ואכלתם מן-התבואה ישן עד | השנה
התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן כס"י:
כג והארץ לא תמכר לצמתת פי-לי הארץ
פיגרים ותושבים אתם עמדי כס"י: כד ובכל
ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ כס"י: כה
כח פי-ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו
הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו כס"י: כו ואיש פי לא ויהי-לו גאל

רש"י

(כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) לתן 'לאו' על
חזרת שדות לפעלים ביובל, שלא יהא הלוקח
כובשה: לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה
עולמית: פי-לי הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בזה,
שאינה שלך: (כד) ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ)
לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש בקדושין
בפרק ראשון (דף כא). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה
שלאתריו, שהמוכר אחזתו רשאי לגאלה לאחר
שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול
לעכב: (כה) פי-ימוך אחיך ומכר. (ת"כ) מלמד,
שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק
עני: מאחזתו. ולא בלה, למדה תורה דרך ארץ
שישיר שדה לעצמו: וגאל את ממכר אחיו. (ת"כ)
ואין הלוקח יכול לעכב: (כו) ואיש פי לא
יהי-לו גאל. (קידושין שם. ת"כ) וכי יש לך אדם

שבטלו, היו: (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם
לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצרת: ואכלתם
לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה: (כ) ולא
נאסף. אל הפית: את-תבואתנו. כגון זין ופרות
האילן וספיחין הבאים מאליהם: (כא) לשלש
השנים. למקצת הששית, מניסן ועד ראש-השנה,
ולשביעית ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון
ויקצרו בניסן: (כב) עד השנה התשיעת. עד חג
הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של
שמינית לתוך הפית, שכל ימות הקיץ היו בשדה
בגרות, ובתשרי הוא עת האסוף לפית, ופעמים
שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים: בששית
שלפני השמיטה, השביעית שהן בטלין מעבודת
קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל;
ומקרא זה נאמר בשאר השמטות בלן:

וַיִּשְׁכַּח כַּמֶּסֶת פְּרָקְנָה: כז וַיַּחֲשֹׁב
 ית שְׁנֵי זְבִינוּהִי וַיִּתֵּב ית מוֹתְרָא
 לַגִּבֹּר דִּי זֶבֶן לָהּ וַיִּתּוּב
 לְאַחֲסִנְתָּהּ: כח וְאִם לֹא תִשְׁכַּח
 יְדָה כַּמֶּסֶת אֲתֵב לָהּ וַיְהִי זְבִינוּהִי
 בִּידָא דְזֶבֶן יְתָה עַד שְׁתָּא דִּיּוּבְלָא
 וַיִּפּוֹק בִּיּוּבְלָא וַיִּתּוּב לְאַחֲסִנְתָּהּ:
 כט וַגִּבֹּר אָרִי זֶבֶן בֵּית מוֹתֵב
 קִרְתָּא מִקָּפָא שׁוּר וַתְּהִי פְרָקְנָה
 עַד מִשְׁלָם שְׁתָּא דְזְבִינוּהִי עַדָּן
 בַּעֲדָן תְּהִי פְרָקְנָה: ל וְאִם לֹא
 יִתְפָּרֵק עַד מִשְׁלָם לָהּ שְׁתָּא
 שְׁלֻמָּתָא וַיִּקּוּם בֵּיתָא דִּי בְקִרְתָּא
 דִּי לָהּ שׁוּרָא לְחִלוּטִין לְדִי זֶבֶן
 יְתָה לְדִירוּהִי לֹא יִפּוֹק בִּיּוּבְלָא:
 לא וּבִתִּי פִצְחָא דִּי לִית לָהּ
 שׁוּר מִקָּף סָחוּר סָחוּר עַל חֻקֵּל
 אֲרַעָא יִתְחַשֵּׁב פְּרָקְנָא תְּהִי לָהּ

וְהַשְׁיִגָּה יָדוֹ וּמִצָּא כְּדִי גִּאֲלָתוֹ כִּסִּי: כז וַיַּחֲשֹׁב
 אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וַיְהִיב אֶת־הָעֵדָף לְאִישׁ
 אֲשֶׁר מִכַּר־לוֹ וַיֵּשֶׁב לְאַחֲזֹתוֹ כִּסִּי: כח וְאִם לֹא־
 מִצָּאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד
 הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בִּיּוּבֵל וַיֵּשֶׁב
 לְאַחֲזֹתוֹ כִּסִּי: ס שְׁלִישִׁי כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־
 מוֹשֵׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גִּאֲלָתוֹ עַד־תָּם שְׁנַת
 מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גִּאֲלָתוֹ כִּסִּי: ל וְאִם לֹא־
 יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית
 אֲשֶׁר־בְּעִיר כְּתִיב אֲשֶׁר־לּוֹ חֹמָה
 לְצִמְיִתָּה לִקְנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בִּיּוּבֵל כִּסִּי:
 לא וּבִתִּי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב
 עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחַשֵּׁב גִּאֲלָהּ תִּהְיֶה־לּוֹ וּבִיּוּבֵל

רנ"י

בִּישְׂרָאֵל שָׁאִין לוֹ גּוֹאֲלִים? אֵלָּא גּוֹאֵל שְׂיֻכַּל לְגֵאֵל
 מִמְכָּרוֹ: (כז) וַיַּחֲשֹׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ. כְּמָה שְׁנִים
 הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? כָּן וְכָן, וּבְכַמָּה מִכְרָתִיהָ לָּהּ? בְּכָן
 וְכָן, עֲתִיד הָיְתָה לְהַחְזִירָהּ בִּיּוּבֵל, נִמְצְאָתָה קוֹנָה
 מִסְפָּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֲשָׁבוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה: אֲכַלְתָּ
 אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע, הוֹצֵא אֶת דְּמִיהָ מִן
 הַחֲשָׁבוֹן וְטַל אֶת הַשָּׂאֵר, וְזֶהוּ: וַיְהִיב אֶת־הָעֵדָף.
 בְּדָמֵי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שְׂאֵכַל, וַיִּתְּנָם לְלוֹקָח:
 לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכַּר־לוֹ. הַמּוֹכֵר הַזֶּה שָׂבָא לְגֵאֲלָהּ:
 (כח) דִּי הָשִׁיב לוֹ. (עֲרִיךְ ל) מִכָּאן, שְׁאִינוּ גּוֹאֵל
 לְחֻצְאִין: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. (ת"כ) שְׁלֹא יִכְנֹס לְתוֹךְ
 אוֹתָהּ שָׁנָה כָּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מִשְׁמַט בַּתְּחִלָּתוֹ:
 (כט) בֵּית־מוֹשֵׁב עִיר־חוֹמָה. (ת"כ) בֵּית בְּתוֹךְ
 עִיר הַמִּקְפָּת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: וְהָיְתָה
 גִּאֲלָתוֹ. לְפִי שְׁנָאֵמַר בְּשָׂדֵה שְׂיֻכּוֹל לְגֵאֲלָהּ מִשְׁתִּי
 שְׁנִים וְאֵילָף כָּל זְמַן שְׂרִיצָה, וּבְתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים
 הָרִאשׁוֹנִים אִינוּ יָכוֹל לְגֵאֲלָהּ, הַצֵּרֵךְ לְפָרֵשׁ בְּזֶה

שֶׁהוּא חֲלוּף, שְׂאֵם רוֹצֶה לְגֵאֵל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה,
 גּוֹאֲלָהּ, וְלֵאחֶר מִכָּאן אִינוּ גּוֹאֲלָהּ: וְהָיְתָה גִּאֲלָתוֹ.
 שֶׁל בֵּית: יָמִים. יָמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן
 (בראשית כד נה): "תִּשְׁכַּח הַנֶּעֱרָה אֶתָּנוּ יָמִים":
 (ל) וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמְיִתָּהּ. יֵצֵא מִכְחוֹ שֶׁל
 מוֹכֵר וְעָמַד בְּכֹחוֹ שֶׁל קוֹנָה: (אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה.
 "לוֹ" קְרִינֵן, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה: אֵף עַל
 פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ קֶדֶם לְכֵן,
 וְ"עִיר", נִקְבָּה הִיא, וְהַצֵּרֵךְ לְכַתֵּב "לָהּ", אֵלָּא
 מִתּוֹךְ שֶׁצִּרְיָךְ לְכַתֵּב "לֹא" בְּפָנִים, תִּקְנוּ "לוֹ"
 בְּמִסְרָת; זֶה נּוֹפֵל עַל זֶה: לֹא יֵצֵא בִּיּוּבֵל. אֲמַר רַב
 סִפְרָא: (אף) אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, לֹא
 יֵצֵא: (לא) וּבִתִּי הַחֲצִירִים. בְּתַרְגּוּמוֹ: "פִּצְחָא",
 עִירוֹת פְּתוּחוֹת מֵאִין חוֹמָה, וְיֵשׁ הִרְבֵּה בְּסִפְרֵי
 יְהוֹשֻׁעַ (יהושע יג כח): "הָעָרִים וְחֲצָרֵיהֶם"; (בראשית
 כה טז): "בְּחֲצָרֵיהֶם וּבְטִירָתָם": עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ
 יִחַשֵּׁב. הֵרִי הֵן פִּשְׁדוֹת הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל וַיּוֹצֵאֵן

וביובלא יפוק: לב וקרני לינאי
 בתי קרני אחסנתהון פרקן עלם
 תהי ללינאי: לג ודי יפרוק מן
 לינאי ויפוק זבין ביתא וקרנא
 אחסנתה ביובלא ארי בתי קרני
 לינאי היא אחסנתהון בגו בני
 ישראל: לד וחקל רוח קרניהון
 לא יזדבן ארי אחסנת עלם הוא
 להון: לה וארי יתמספן אחור
 ותמוט ידה עמך ותתקף בה דיר
 ותותב ויחי עמך: לו לא תסב
 מנה חבולא ורבייתא ותדחל
 מאלהך ויחי אחור עמך: לו ית
 כספך לא תתן לה בחבולא
 וברבייתא לא תתן מיכלך:

יצא כס"י: לב וערי הלויים בתי ערי אחותם
 גאלת עולם תהיה ללויים: כס"י: לג ואשר יגאל
 מן הלויים ויצא ממכר בית ועיר אחותו ביכל
 כי בתי ערי הלויים הוא אחותם בתוך בני
 ישראל: לד ושדה מגרש עריהם לא ימכר
 כי אחות עולם הוא להם: כס"י: ס לה וכי ימוך
 אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב
 וחי עמך: כס"י: לו אל תקח מאתו נשך ותרבית
 ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך: כס"י: לו את
 כספך לא תתן לו בגושך ובמרבית לא תתן

רש"י

ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום
 שדות, ויש להם גאלה כשדות, כדי שלא תפקע
 נחלתם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם לא
 ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו
 ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפניהם
 ביובל, כמו שנאמר בישראל (ויקרא כו כ): "ואם-
 מכר את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד", אבל
 בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. (ת"כ) אל
 תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקומו, אלא
 חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאו
 שעל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו
 ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין מעמידו אותו:
 גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו
 תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים
 ואוכל נבלות: (לו) נשך ותרבית. חד שוינהו
 רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך.
 לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה
 לפרש הימנו, ומורה לעצמו התר בשביל מעותיו
 שהיו בטלות אצלו, הצריך לומר: "ויראת
 מאלהיך", (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי
 להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור

ביובל לבעלים - אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו.
 (ת"כ) מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכל שדות,
 שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביכל יצא.
 פחנם: (לב) וערי הלויים. ארבעים ושמונה עיר
 שנתנו להם: גאלת עולם. גואל מיד אפלו לפני
 שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות
 להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו
 בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף
 שנה: (לג) ואשר יגאל מן-הלויים. ואם יקנה
 בית או עיר מהם: ויצא ביכל. אותו ממכר של
 בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה
 חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, ויגאלה
 זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שנאמר: "גאלת
 עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר הכתוב אלא
 בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי
 שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר
 יגאל מן-הלויים", אף הגואל מיד לוי, גואל גאלת
 עולם: ויצא ממכר-בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם
 לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה
 כבית של ישראל: כי בתי ערי הלויים היא
 אחותם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא

אֶכְלֶךָ: ^{לח} אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי
 אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ
 כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ רביעי לט וְכִי-
 יָמוּךְ אַחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּר-לָךְ לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ
 עֲבַדְתָּ עֶבֶד ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מִכְשָׁכִיר כְּתוֹשֵׁב יְהִיָּה עִמָּךְ
 עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מֵאֵל וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ
 הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל-אֲחֻזַּת
 אֲבֹתָיו יָשׁוּב ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מִבְּכֵי-עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר-
 הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ
 מִמִּכְרֹת עֶבֶד ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מִן לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ
 וַיֵּרֶאֶת מֵאֵלֶיךָ ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מִדְּוַעְבִּדְךָ וְאִמְתָּךְ אֲשֶׁר
 יִהְיֶה-לָּךְ מֵאֵת הַגּוֹזִים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם מֵהֶם
 תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה ^{רש"י:} ׀ ׀ ׀ מֵה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים

רש"י

מכות יב) אֶל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאֵין לְזַלְזֹלוֹ בְּכֹךְ:
 אֲחֻזַּת. חֲזָקָת: (מב) כִּי עַבְדֵי הֵם. (ת"כ) שְׁטָרֵי
 קוֹדֶם: לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֹת עֶבֶד. בְּהִכְרֹזָה: 'כָּאֵן יִשׁ
 עֶבֶד לְמַכְרֵי! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֶכָּן הִלְקַח:
 (מג) לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ. מִלֵּאכָה שְׁלֵא לְצַרְךָ
 כְּדֵי לְעֻנּוֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֵת הַפּוֹס
 הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדֵר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד
 שְׁאֲבוֹא!". שְׁמָא תֹאמַר: אֵין מִכִּיר בְּדָבָר אִם לְצַרְךָ
 אִם לָאוּ, וְאֹמַר אֲנִי לוֹ שְׁהוּא לְצַרְךָ, הֲרִי הַדָּבָר
 הַזֶּה מְסוּר לְלֵב, לָכֵךְ נֹאמַר: "וַיֵּרֶאֶת":
 (מד) וְעַבְדְּךָ וְאִמְתָּךְ אֲשֶׁר יִהְיוּ-לָךְ. אִם תֹּאמַר:
 אִם-כֶּן, בְּמָה אֲשַׁתְּמֵשׁ? בְּעַבְדֵי אֵינוֹ מוֹשֵׁל, בְּדוֹ
 אֲמוֹת אֵינוֹ נוֹחַל, שְׁהֲרִי הַזֶּה־רַתְּנִי (דברים כ טז): "לֹא
 תַחֲיָה כָל-נִשְׁמָה", אֲלֵא מִי יִשְׁמְשֵׁנִי? מֵאֵת
 הַגּוֹזִים. הֵם יִהְיוּ לָךְ לְעַבְדִּים: אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם.
 וְלֹא שְׁבִתוֹךְ גְּבוּל אֶרֶצְכֶם, שְׁהֲרִי בָהֶם אֲמַרְתִּי: "לֹא
 תַחֲיָה כָל-נִשְׁמָה": (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים.
 (קידושין טז) שְׁבָאוּ מִסְבִּיבוֹתֵיכֶם לְשֹׂא נָשִׁים

לח אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דִּי אֶפְקִית
 יִתְכֹּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַתְּנָן
 לָכֹן יִתְּ אֶרְעָא דְּכְנַעַן לְמַהְוִי
 לָכֹן לְאֱלֹהִי: לֹט וְאֶרֶץ יִתְמַסְכֵּן
 אַחֲוָךְ עִמָּךְ וַיִּזְדָּבֵן לָךְ לֹא תַפְלַח
 בָּהּ פִּלְחָן עַבְדִּין: מ פֶּאֲגִירָא
 כְּתוֹתְבָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא
 דִּי־יָבֵל יַפְלַח עִמָּךְ: מֵא וַיִּפְוֹק
 מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנֵוֹהִי עִמָּה וַיִּתּוּב
 לְזַרְעִיתָהּ וּלְאִחְסֻנָּתָהּ אֲבָהָתוֹהִי
 יִתּוּב: מִב אֶרֶץ עַבְדֵי אֲנוּן דִּי
 אֶפְקִית יִתְהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 לֹא יִזְדָּבֵנוּן זָבוּן עַבְדִּין: מִג לֹא
 תַפְלַח בָּהּ בְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחַל
 מֵאֵלֶיךָ: מִד וְעַבְדְּךָ וְאִמְתָּךְ דִּי
 יִהְיוּ לָךְ מִן עַמְּמֵי דִי בְּסַתְרֵינִיכֹן
 מִגְהוֹן תִּקְנוּן עַבְדִּין וְאִמְתָּן:
 מה וְאֶף מִבְּנֵי תוֹתְבֵי אֶרְלֵיָא
 דְּדִירִין עִמְכוֹן מִגְהוֹן תִּקְנוּן

לָלֵבוּ שֶׁל אָדָם וּמִחֻשְׁבֹּתוֹ, לָכֵךְ הִצַּרְךָ לֹוֹמַר:
 "וַיֵּרֶאֶת מֵאֵלֶיךָ": (לח) אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי וְגו'.
 וְהִכְחֲנַתִּי בֵּין כְּבוֹר לְשֹׁאֵינוֹ כְּבוֹר, אֶף אֲנִי יוֹדֵעַ
 וְנִפְרַע מִן הַמְּלוּוָה מַעוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית וְאוֹמַר:
 'שֶׁל נִכְרֵי הֵם'. דָּבָר אַחֵר: "אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל מְנַת שְׁתַּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצּוֹתַי,
 אֶפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עֲלֵיכֶם: לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן.
 בְּשֹׁכֵר שְׁתַּקְבְּלוּ מִצּוֹתַי: לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים.
 (ת"כ) שֶׁפֶל הִדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לוֹ לְאֱלֹהִים,
 וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים:
 (לט) עֲבַדְתָּ עֶבֶד. עֲבוֹדָה שֶׁל גִּנְאִי, שְׁיִיָּה נָפֵר
 בָּהּ כְּעַבְדִּי: שְׁלֵא יוֹלִיד כָּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ,
 וְלֹא יַעֲלֶה לוֹ מִנְעָלָיו: (מ) בְּשֹׁכֵר כְּתוֹשֵׁב. עֲבוֹדַת
 קֶרֶקַע וּמִלֵּאכָת אֲמוֹנוֹת, כְּשֹׁאֵר שְׁכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ:
 עַד שְׁנַת הַיָּבֵל. אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים,
 הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֻ: (מא) הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ. אֲמַר רַבִּי
 שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכָּר, בְּנָיו מִי מִכְּרֵן? אֲלֵא מִכָּאן,
 שֶׁרַבּוֹ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו: וְאֶל-אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו. (ת"כ.)

הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר
 עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוּלְדוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם
 לְאַחֻזָּה ^{כס"י}: מו וְהִתְנַחֲלֹתָם אֹתָם לְבָנֵיכֶם
 אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחֻזָּה לְעַלְם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ
 וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֹּה
 בּוֹ בַּפֶּרֶךְ ^{כס"י}: ס מו וְכִי תִשְׁיַג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב
 עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ
 אוֹ לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר ^{כס"י}: מח אַחֲרֵי נִמְכַּר
 גָּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאָחָיו יִגְאֻלֵּנוּ ^{כס"י}:
 מט אוֹ־דָדּוֹ אוֹ בֶן־דָּדּוֹ יִגְאֻלֵּנוּ אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאֻלֵּנוּ אוֹ־הַשִּׁינָה יָדּוֹ וְנִגְאֻלָּ:
 נ וְחֹשֶׁב עִם־קִנְיָהּ מִשְׁנֵת הַמִּכְרָו לֹא עַד שְׁנַת
 הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימִי
 שְׁכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ ^{כס"י}: נא אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים

רש"י

ומזרעיתיהון דעמכון די אתילידו
 בארעכון ויהון לכון לאחסנא:
 מו ותחסון יתהון לבניכון
 בתריכון לירתת אחסנא לעלם
 בהון תפלחון ובאחיכון בני
 ישראל גבר באחוי לא תפלה
 בה בקשיו: מו וארי תדבק יד
 ערל ותותב עמך ויתמסכן אחוך
 עמה ויזדבן לערל תותב עמך או
 לארמי זרעית גיורא: מח בתר
 דיזדבן פרקנא תהי לה חד
 מאחוי יפרקנה: מט או אח
 אבוי או בר אח אבוי יפרקנה
 או מקריב בשרה מזרעיתה
 יפרקנה או דתדבק ידה ויתפרק:
 נ ויחשב עם זבנה משתא
 דאזדבן לה עד שתא דיובלא
 ויהי כסף זבינוהי במנן שניא
 פיומי אגירא יהי עמה: נא אם
 עוד סגיות בשניא לפומהן יתיב

אלא לחטב עצים ולשאב מים: (מח) גאֻלָּה
 תהיה־לוֹ. מיד, אל תניחנהו שישמע עד שנת
 היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד
 היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנגאמר למטה:
 "ויצא בשנת היבל", ובנכרי שתחת ידך הפתוב
 מדבר (ב"ק קיג), ואף־על־פי־כן, לא תבא עליו
 בעקיפין מפני חלול השם, אלא כשבא לגאל,
 יקדק בחדשבו, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינפה
 לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר
 עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי
 עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים
 ובא לגאל ינפה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו
 מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים":
 (נ) כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל
 שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה,
 וינפה לו: (נא) אם־עוד רבות בשנים. עד

בארצכם וילדו להם, הֵבֶן הוֹלֵךְ אחר הקאב ואינו
 בכלל "לא תחיה", אלא אתה מתר לקנותו כעבד:
 מהם תקנו. אותם תקנו: (מו) והתנחלתם אתם
 לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם
 אחריכם; ולא יתכן לפרש: "הנחילום לבניכם",
 שאם־כן היה לו לכתב "והנחלתם אותם לבניכם":
 והתנחלתם. כמו "והתחזקתם": איש באחיו.
 להביא נשיא בעמו ומלך במשרתו, שלא לרדות
 בפרך: (מז) יד גר ותושב. גר והוא תושב,
 פתרגומו: "ערל תותב", וסופו מוכיח: "ונמכר לגר
 תושב": וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו
 שיעשיר? דבוקו עמך; ומך אחיד עמו. מי גרם
 לו שימור? דבוקו עמו, על־ידי שלמד ממעשיו:
 משפחת גר. (קידושין כ. ב"מ ע"א) זהו עובד
 פוכבים, כשהוא אומר "לעקר", זה הנמכר לעבודת
 אלילים עצמה להיות לה שמש, ולא לאלהות,

לְפִיָּהֶן יֵשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ כְּסִי': נב וְאִם-
 מֵעֵט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחִשְׁב־לוֹ
 בְּכִי שָׁנָיו יֵשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ: גג בְּשָׂכִיר שָׁנָה
 בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יֵרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ כְּסִי':
 נד וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא
 וּבָנָיו עִמּוֹ כְּסִי': נה כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים
 עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּסִי': כו א לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם
 אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא-תִקְיֻמוּ לָכֶם וְאֲבָן
 מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּסִי': ב אֶת-שַׁבְּתֹתַי
 תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה כְּסִי': כז פפ

נ"ו פסוקים. חמ"ל, לאחוז"ה סימן.

פרשת בחוקותי

ג אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ
 וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם כְּסִי': ד וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתִּי הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ
 רש"י

לְכָךְ סִמַּךְ לָהּ: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר, (מֵה פְתִיב בַּהּ?
 "אוֹ קִנְיָה מִיַּד עַמִּיתְךָ", דָּבָר הַנִּקְנָה מִיַּד לֵיד); לֹא
 חֲזָר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ; לֹא חֲזָר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר
 אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חֲזָר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרַבִּית - כָּל אֱלוֹ
 הָאֲחֻזּוֹנוֹת קִשּׁוֹת מִן הָרִאשׁוֹנוֹת; לֹא חֲזָר בּוֹ, סוֹף
 מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חֲזָר בּוֹ, לֹא דִיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא
 אֶפְלוֹ לְנֹכְרִי: וְאֲבָן מִשְׁכִּית. לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת
 לג כב): "וְשִׁכְתִּי כְּפִי", שְׁכֵמְכִסִּין הַקָּרָקַע בְּרַצְפַּת
 אֲבָנִים: לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ. אֶפְלוֹ לְשָׁמַיִם, לְפִי
 שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְגִלְגָּלִים הִיא, וְאִסְרָהּ
 תּוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ: (ב) אֲנִי ה'.

נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שָׂכָר: חֲסִלַּת פִּרְשַׁת בַּהּ

(ג) אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ. יָכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת?
 כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", הֲרִי קִיּוֹם

פִּרְקָנָה מִכֶּסֶף זְכִינוּהִי: נב וְאִם
 זָעַר יִשְׁתָּאֵר בְּשָׁנָיָה עַד שְׁתָּא
 דִּיבִלָּא וְיִחְשָׁב לָהּ כְּפּוּם שְׁנוּהִי
 יִתֵּב יֵת פִּרְקָנָה: גג בְּאִגִּיר שָׁנָא
 בְּשָׁנָא יְהִי עֲמָה לֹא יִפְלַח בַּהּ
 בְּקִשְׁיוֹ לְעֵינֶיךָ: נד וְאִם לֹא
 יִתְפָּרַק בְּאֵלִין וְיִפּוֹק בְּשְׁתָּא
 דִּיבִלָּא הוּא וּבְנוּהִי עֲמָה:
 נה אֲרִי דִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין
 עֲבָדֵי אֲנּוּן דִּי אֲפִיקִית יִתְהוּן
 מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם אָנָּא יֵי אֱלֹהֵכּוֹן:
 א לֹא תַעֲבָדוּן לְכוֹן טַעֲוֹן וְצִלָּם
 וְקָמָא לֹא תִקְיֻמוּן לְכוֹן וְאֲבָן
 סִגְדָא לֹא תִתְּנוּן בְּאַרְעֵכּוֹן לְמִסְגָּד
 עֲלֵהּ אֲרִי אָנָּא יֵי אֱלֹהֵכּוֹן: ב יֵת
 יוֹמֵי שְׁבִינָא דִילִי תִטְרוּן וּלְבִית
 מִקְדָּשִׁי תִהוּן דְּחִלִין אָנָּא יֵי:

ג אִם בְּקִימֵי תִתְּכּוֹן וְיֵת פְּקוּדֵי
 תִּטְרוּן וְתַעֲבָדוּן יִתְהוּן: ד וְאִתְּן
 מִטְרֵיכּוֹן בְּעֵדְנָהוֹן וְתִתְּן אֶרְעָא
 עֲלֵלְתָהּ וְאֵלֶן חִקְלָא יִתְּן אֲבָהּ:

הַיּוֹבֵל: לְפִיָּהֶן. הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי: (נג) לֹא-
 יֵרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ. כְּלוּמַר וְאִתְּהּ רוּאָה:
 (נד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה. "בְּאֵלָה" הוּא נִגְאָל,
 וְאִינוּ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ: (הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. הַנֹּכְרִי חָיִב
 בְּמִזְוֹנוֹת בָּנָיו): (נה) כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים.
 שְׁטָרֵי קוּדָם: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כָּל הַמִּשְׁעָבָדִין
 מִלְּמִטָּה כָּאֱלוֹ מִשְׁעָבָדִין מִלְּמַעְלָה: (א) לֹא-תַעֲשׂוּ
 לָכֶם אֱלִילִים. (ח"כ) כְּנִגְדָּ זֶה הַנִּמְכָּר לְנֹכְרִי, שֶׁלֹּא
 יֹאמַר: הוּאִיל וְרַבִּי מִגְלָה עֲרִיּוֹת, אִף אֲנִי כְּמוֹתוֹ,
 הוּאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבֹדַת אֱלִילִים, אִף אֲנִי כְּמוֹתוֹ,
 הוּאִיל וְרַבִּי מִחֲלָל שַׁבָּת, אִף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לְכָךְ
 נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאִף הַפִּרְשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֱמָרוּ
 עַל הַסֵּדֶר: בְּתַחֲלָה הִזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִית; וְאִם חָמַד
 מִמּוֹן וְנִחְשָׁד עַל הַשְּׁבִיעִית, סוֹפּוֹ לְמַכּוֹר מִטְּלִטְלוֹ,

ה ויערע לכון דיזשא ית קטפא
 וקטפא יערע לאפוקי בר זרעא
 ותיכלון לחמכון למשבע
 ותיחבון לרחצן בארעכון:
 ו ואתן שלמא בארעא ותשרון
 ולית דמניד ואבטל חיתא בשתא
 מן ארעא ודקטלין בחרבא לא
 יעדון בארעכון: ז ותרדפון ית
 פעלי דבכיכון ויפלו קדמיכון
 לחרבא: ח וירדפון מנכון
 חמשא מאה ומאה מנכון
 לרבותא יערקון ויפלו פעלי
 דבכיכון קדמיכון לחרבא:
 ט ואתפני במימרי לאוטבא לכון
 ואפש יתכון ואסגי יתכון ואקם

השדה יתן פרוי רש"י: ה והשיג לכם דיש
 את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם
 לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם רש"י:
 ו ונתתי שלום בארץ וישבתם ואין מחריד
 והשבתי חיה רעה מן-הארץ וחרב לא-
 תעבר בארצכם רש"י: ז וירדפתם את-איביכם
 ונפלו לפניכם לחרב רש"י: ח וירדפו מכם
 חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו
 איביכם לפניכם לחרב רש"י: ט ופניתי אליכם
 והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי

רש"י

המצות אמור! הא מה אני מקים "אם בחקתי
 תלכו?" שתהיו עמלים בתורה: ואת-מצותי
 תשמרו. הווי עמלים בתורה על מנת לשמר ולקיים,
 כמו שנאמר (דברים ה א): "ולמדתם אתם ושמרתם
 לעשותם": (ד) בעתם. (ת"כ, תענית כב) בשעה
 שאין דרך בני אדם לצאת, כגון [בלילי רביעית,
 רש"י ישן] בלילי שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן
 אילגי סרק, ועתידין לעשות פרות: (ה) והשיג
 לכם דיש את-בציר. שיהא הדיש מרבה ואתם
 עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת
 הזרע: ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל
 קמעא, והוא מתברך במעיו: (ו) ונתתי שלום.
 שמא תאמרו: הרי מאכל וברי משתה, אם אין
 שלום אין פלוג! תלמוד לומר אחר כל זאת:
 ונתתי שלום בארץ; מפאן, שהשלום שקול כנגד
 הכל, וכן הוא אומר "עושה שלום ובורא את
 הכל": וחרב לא-תעבר בארצכם. (ת"כ) אין צריך
 לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפלו לעבר דרך
 ארצכם ממדינה למדינה: (ז) לפניכם לחרב.
 (ת"כ) איש בחרב רעהו: (ח) וירדפו מכם. (ת"כ)
 מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם:

חמשה מאה ומאה רבבה. (ת"כ) וכי כך הוא
 החשבון, והלא לא היה צריך לומר, אלא: "ומאה
 מכם שני אלפים ירדפו?"! (יש מדקדקים בלשון
 רש"י, שהוא כמו כפל ואריכות: וכי כך הוא
 החשבון, והלא לא היה צריך לומר, וכמו כן
 מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון
 רש"י בפרשת בראשית: לא היה צריך להתחיל,
 ומה טעם פתח? שגם-כן כפל, ועין שם בישוכם,
 וכאן נראה לפרש למורי הגאון המפלג, מורנו הרב
 רבי משה חריף נר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני
 פירושים: פרוש אחד עשרת אלפים, ועל זה מקשה
 רש"י: 'וכי כך הוא החשבון?' ופרוש ב', רבבה,
 מספר מרבה, על שם רבוי, וזה הפרוש שולל רש"י
 באמרו: והלא לא היה צריך לומר 'וכו' ודו"ק),
 אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה
 למרבים העושין את התורה: ונפלו איביכם וגו'.
 שיהיו נופלין לפניכם שלא בדרך הארץ:
 (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם
 שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר
 פועלים וכו' כדאייתא בתורת פהנים: והפריתי
 אתכם. (ת"כ) בפרה ורביה: והרביתי אתכם. (ת"כ)

אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם רַש"י: חֲמִישִׁי י וְאֶכְלֶתֶם יִשְׁן
 נוֹשָׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ רַש"י: יא וְנִתַּתִּי
 מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם רַש"י:
 יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
 וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם רַש"י: יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהָיִת
 לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מַטְּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלֶךְ
 אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת רַש"י: פ ד וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי
 וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה רַש"י:
 טו וְאִם־בִּחְקֹתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטִי
 תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי

רַש"י

בְּקוֹמָה זְקוּפָה: וְהִקִּימְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם. (ת"כ)
 בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא בְּבְרִית הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתֶּם אוֹתָהּ,
 אֲלֵא בְּרִית חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא תוֹפֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא
 ל-לא): "וְכָרַתִּי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה
 בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְּבְרִית וְגו'": (י) וְאֶכְלֶתֶם יִשְׁן
 נוֹשָׁן. (ת"כ) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרִין וְטוֹבִים
 לְהִתְיַשֵּׁן, שֶׁיִּהְיֶה יִשְׁן הַנוֹשָׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפָה
 לְאָכֹל מִשָּׁל אֶשְׁתָּקֵד: וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ.
 שִׁיְהִיו הַגִּרְנֹת מְלֹאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֻרוֹת מְלֹאוֹת יִשְׁן,
 וְצִרִיכִים אֲתֶם לַפְּנוֹת הַאֲצֻרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתֵת
 הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן: (יא) וְנִתַּתִּי מִשְׁכָּנִי. זֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ: וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי. אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם,
 כֹּל 'גַּעֲלִיָּה', לְשׁוֹן פְּלִיטַת דָּבָר הַכְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ
 (שְׁמוּאֵל ב א כא): "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֵּן גִּבּוֹרִים", לֹא
 קָבַל הַמִּשְׁחָה, שֶׁמוֹשְׁחִין מִגֵּן שֶׁל עוֹר בַּחֲלָב
 מִבָּשָׁל בְּדִי לְהַחֲלִיק מִעֲלֵיו מִכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית, שֶׁלֹּא
 יִקָּב הָעוֹר: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם. אֲטִיל
 עִמָּכֶם בְּגֵן־עֵדֶן בְּאֶחָד מִכֶּם וְלֹא תִהְיוּ מְזֻדְעָעִים
 מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמּוֹד לומר:
 "וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים": (יג) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

כְּדֹאֵי אֲנִי שֶׁתִּאֲמִינוּ בִּי, שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל
 אֵלֶּה, שֶׁהֲרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִׂיתִי
 לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים: מַטְּת. כְּמִין יִתֵּד בְּשָׁנִי רֹאשִׁי
 הָעַל הַמַּעַפְכִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תֵצֵא מִרֹאשׁ הַשּׁוֹר
 וְיִתִּיר הַקָּשָׁר, כְּמוֹ (ירמיה כו ב): "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת
 וּמַטּוֹת", קְבִילִי־א בְּלַע"ז: קוֹמָמִיּוֹת. בְּקוֹמָה
 זְקוּפָה: (יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי. לְהִיּוֹת עֲמֵלִים
 בַּתּוֹרָה וְלִדְעַת מִדְּרַשׁ חֲכָמִים, יָכוֹל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת?
 כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'": - הֲרִי קִיּוֹם מִצְוֹת
 אֲמור! הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי"?
 לְהִיּוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה, וּמָה תִּלְמּוֹד לומר "לִי"? אֵין
 לִי אֲלֵא זֶה הַמִּכְבִּיר אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְפָּנֵן לְמַרְדְּ בּוֹ, וְכֵן
 בְּנִמְרוֹד (בראשית י ט): "גִּבְרִי־צִיד לִפְנֵי ה'", שֶׁמִּכְבְּרוֹ
 וּמִתְפָּנֵן לְמַרְדְּ בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם (בראשית יג יג):
 "רָעִים וְחַטָּאִים לֵה' מְאֹד" - מִכְּבִירִים אֶת רְבוּנָם
 וּמִתְפָּנִים לְמַרְדְּ בּוֹ: וְלֹא תַעֲשׂוּ. (ת"כ) מִשָּׁלֹא
 תִּלְמּוֹדוֹ, לֹא תַעֲשׂוּ; הֲרִי שְׁתִּי עֲבֻרוֹת: (טו) וְאִם־
 בִּחְקֹתַי תִּמָּאֲסוּ. מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים: מִשְׁפָּטִי
 תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם. שׁוֹנֵא הַחֲכָמִים: לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת.
 מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מִעֲשׂוֹת: אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי. כּוֹפֵר

טז אף אָנא אַעבד דא לכוּן
ואסער עליכוּן בהלתא ית
שחפתא וית קדחתא מחשכוּן
עיניו ומפחן נפש ותזרעון
לרננון ורעכוּן ויכלנה בעלי
דבכיכוּן: יז ואתן רוגזי בכוּן
ותתברון קדם בעלי דבכיכוּן
וירדון בכוּן סנאיכוּן ותעירקון

להפרכם את-בריתי כס"י: טז אף-אני אעשה-
ואת לכם והפקדתי עליכם בהלה את-
השחפת ואת-הקדחת מכלות עינים ומדיבת
נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו
איביכם כס"י: יז ונתתי פני בכם ונגפתם לפני
איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין-רחף

רש"י

נשחף, אכל נח ואינו מקדים? תלמוד לומר "ואת
הקדחת", מלמד שהוא מקדים, או עתים שהוא
מקדים, וסבור הוא בעצמו שיחיה? תלמוד לומר:
"מכלות עינים", או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה,
אכל אחרים סבורים שיחיה? תלמוד לומר:
"ומדיבת נפש": וזרעתם לריק זרעכם. וזרעה
ואינה מצמחת, ומעתה מה איביכם באים
ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו איביכם",
הא כיצד? וזרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת,
שנה שנייה, מצמחת ואיביים באים ומוציאים
תבואה לימי המצור, ושפפנים מתים ברעב, שלא
לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק
זרעכם", כנגד הבנים והבנות הכותב מדבר, שאתה
עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם,
שנאמר (איכה ב כב): "אשר-טפחתי ורבייתי איבי
כלם": ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה:
"ופניתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני",
משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מכל
עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני
איביכם. (ת"כ) שיהא הפנות הורג אתכם מבפנים
ובעלי דבכיכוּן מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בכם
שנאיכם. (ת"כ) שאיני מעמיד שונאים אלא מקם
ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים
עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה
שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג-ד): "והיה אם-זרע
ישראל ועלה מדן ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו
עליהם וישחיתו את-יבול הארץ", אכל בשעה
שאעמיד עליכם מקם ובכם, הם מחפשים אחר

[במצות] שלא צויתים, לך נאמר: "את-כל-
מצותי", ולא נאמר: 'את-כל-המצות': להפרכם
את-בריתי. כופר בעקר; הרי שבע עברות:
הראשונה גזירת השנה, וכן עד השביעית, ואלו
הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים,
שנא את החכמים, מונע את האחרים, כופר
במצות, כופר בעקר: (טז) והפקדתי עליכם.
וצויתי עליכם: שחפת. חלי שמשחף את הבשר,
אנפולי"ש בלע"ז, דומה לנפוח שהוקלה נפיתו
ומראית פניו זעופה: קדחת. חלי שמקדיח את
הגוף ומחממו ומבעירו, כמו (דברים לב כב):
"כיאש קדחה באפי": מכלות עינים ומדיבת
נפש. העינים צופיות וכלות לראות שיקל וירפא,
וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו
במותו. כל תאנה שאינה באה ותוחלת ממשכה,
קרויה 'כליון עינים': וזרעתם לריק. תזרעו ולא
תצמח, ואם תצמח, "ואכלהו איביכם":
(יז) ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי
להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו
בכם. אגדת 'תורת כהנים' מפרשה זו: אף-אני
אעשה-זאת. אני מדבר אלא ב'אף', וכן; "אף אני
אלך עמם בקרי": והפקדתי עליכם. שיהיו המפות
פוקדות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה פקודה
אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה. מכה
המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מכת מתן [פי'
מגפה]: את-השחפת. יש לה אדם שהוא חולה
ומטל במטה, אכל בשרו שמור עליו? תלמוד
לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא

אֶתְכֶם כִּשׁ"י: יח וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי
וַיִּסְפְּתִי לִי־סִפְרָה אֶתְכֶם שִׁבְעַ עַל-
חַטָּאתֵיכֶם כִּשׁ"י: יט וְשִׁבַּרְתִּי אֶת-גִּאֲוֹן עֵינֵיכֶם
וְנִתַּתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בַּבֶּרֶזֶל וְאֶת-אַרְצְכֶם
בַּנְּחָשָׁה כִּשׁ"י: כ וְתִם לָרִיק בְּחֶכְמֶם וְלֹא-תִתְּנוּ
אַרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן
פִּרְיוֹ כִּשׁ"י: כא וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹו
לִשְׁמָע לִי וַיִּסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבְעַ
בְּחַטָּאתֵיכֶם כִּשׁ"י: כב וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת-חֵית
הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָהּ אֶת-

רש"י

ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות:
ולא-תתן ארצכם את-יבולתה. (ת"כ) אף מה שאתה
מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ. (ת"כ) אפלו
מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרותיו בשעת
ההנטה: לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ
ואפרי: לא יתן פרי. כשהוא מפרה משיר פרותיו,
הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות:
(כא) ואם-תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו: עראי,
במקרה, שאינו אלא לפרכים, פן תלכו עראי
במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה
יז): "הקר בגלד", וכן (משלי יז כח): "יקר-רוח",
וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס: לשון קשי,
שמקשין לבם למנע מהתקרב אלי: שבע
בחטאתיכם. שבע פרעניות אחרות, במספר שבע
בחטאתיכם: (כב) והשלחתי. לשון גרי:
ושפלה אתכם. אין לי אלא חיה משפלת, שדרכה
בכך, בהמה, שאין דרכה בכך, מנין? תלמוד לומר
(דברים לב כד): "ושן-בהמת אשלח בם", הרי
שפים, ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה? תלמוד
לומר (שם): "עם-חמת זחלי עפר", מה אלו נושכין
וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין; כבר היו שנים
בארץ-ישראל: חמור נושף וממית, ערוד נושף

המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מיכה ג ג):
"ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו
וגו'": ונסתם. מפני אימה: ואין-רדף אתכם.
מבלי כח: (יח) ואם עד-אלה. ואם בעוד אלה
לא תשמעו: ויספתי. עוד יסורין אחרים: שבע
על-חטאתיכם. (ת"כ) שבע פרעניות על שבע
עברות האמורות למעלה: (יט) ושבירתי את-
גאון עינכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר
(יחזקאל כד כא): "הנני מחלל את-מקדשי גאון
עינכם": ונתתי את-שמיכם בברזל ואת-ארצכם
בנחשה. זו קשה משל משה, ששם הוא אומר
(דברים כח כג): "והיו שמיך אשר על ראשך נחשת
וגו'", שיהיו השמים מזיעין בדרך שהנחשת
מזיעה, והארץ אינה מזיעה בדרך שאין הברזל
מזיע, והיא משמרת פרותיה. אבל כאן, השמים לא
יהיו מזיעין בדרך שאין הברזל מזיע, והיא חרב
בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת
מזיעה, והיא מאבדת פרותיה: (כ) ותם לריק
בחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל, שלא חרש,
שלא זרע, שלא נכש, שלא כסח, שלא עדר,
ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכך
כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש ועדר,

בְּהִמְתָּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמּוּ דְרִכֵּיכֶם כָּשׁׁי׃ כג וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי כָשׁׁי׃ כד וְהִלַּכְתִּי אֲפִי-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שִׁבַּע עַל-חַטָּאתֵיכֶם׃ כה וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֹאסֶפֶתָם אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתָם בְּיַד-אוֹיֵב כָּשׁׁי׃ כו בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה־לֶּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבָּעוּ כָּשׁׁי׃ ס כז וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי׃ כח וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת-קָרִי וְיִפְרִתִּי אֶתְכֶם אֲפִי-אֲנִי שִׁבַּע עַל-חַטָּאתֵיכֶם׃ כט וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּנִיכֶם וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ׃ ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְנֵיכֶם וְנִתְּתִי אֶת-

רש"י

מוציאים את המַת לקברו, נתנים ביד אוֹיֵב: (כו) מִטַּה־לֶּחֶם. לשון מִשְׁעָן, כְּמוֹ (ירמיה מח יז): "מִטַּה־עֹז": בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה־לֶּחֶם. אֲשַׁבֵּר לָכֶם כָּל מִסְעַד אֶכֶל, וְהֵם חֲצִי רָעֵב: וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד. מַחֲסֵר עֲצִים: וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל. שֶׁתִּהְיֶה הַתְּבוּאָה נִרְקֶבֶת וְנִעֲשִׂית פַת נְפוּלָה וּמִשְׁתַּבֶּרֶת בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת אֶת הַשִּׁבְרִים לַחֲלֶקֶם בִּינֵיהֶם: וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבָּעוּ. זֶה מֵאֲרָה בְּתוֹךְ הַמַּעֲצִים בְּלֶחֶם, הָרִי שִׁבַּע פְּרַעְנִיּוֹת: חֶרֶב, מִצּוֹר, דֶּבֶר, שִׁבְרֵי מִטַּה לֶחֶם, חֲסֹר עֲצִים, פַת נְפוּלָה, מֵאֲרָה בַּמַּעֲצִים; "וְנִתְּתָם" אֵינָה מִן הַמִּנְיָן, שֶׁהִיא הַחֶרֶב: (ל) בְּמֹתֵיכֶם. מְגִדְלִים וּבִירְנִיּוֹת: חַמְנֵיכֶם. מִין עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגְּזוֹת, וְעַל שֵׁם שֶׁמַּעֲמִידִים בַּחֲמָה קְרוּיִין

וממית: וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם. אֵלּוּ הַקְּטָנִים: וְהִכְרִיתָה אֶת-בְּהִמְתָּכֶם. מִבְּחוּץ: וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם. מִבְּפָנִים: וְנִשְׁמּוּ דְרִכֵּיכֶם. שְׁבִילִים גְּדוּלִּים וְשְׁבִילִים קְטָנִים, הָרִי שִׁבַּע פְּרַעְנִיּוֹת: שֶׁן בְּהִמָּה, וְשֶׁן חִיָּה, חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפֶר, וְשִׁפְלָה, וְהִכְרִיתָה וְהִמְעִיטָה, וְנִשְׁמּוּ: (כג) לֹא תִוָּסְרוּ לִי. לְשׁוֹב אֲלִי: (כד) נֶקֶם-בְּרִית. וְיֵשׁ נֶקֶם שְׁאִינוּ בְּבִרִית, כְּדֶרֶךְ שְׁאֵר נִקְמֹת, וְזֶהוּ סְמוּי עֵינָיו שֶׁל צִדְקָיָהוּ. דָּבָר אַחֵר: "נֶקֶם בְּרִית" - נִקְמַת בְּרִיתִי אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם, כָּל 'הִבָּאת חֶרֶב' שֶׁבַּמִּקְרָא, הִיא מִלְחָמָה חִילוֹת אוֹיְבִים: וְנֹאסֶפֶתָם. מִן הַחוּץ אֶל תוֹךְ הָעָרִים מִפְּנֵי הַמִּצּוֹר: וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם. וְעַל-יְדֵי הַדֶּבֶר, וְנִתְּתָם בְּיַד הָאוֹיְבִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם, לְפִי שְׁאִין מְלִינִים אֶת הַמַּת בִּירוּשָׁלַיִם, וְכִשְׁהֵם

פְּגִרְיֶכֶם עַל-פְּגִרִי גְלוּלֵיכֶם וּגְעֻלָּה נַפְשִׁי
 אֶתְכֶם כִּסִּי: לא וְנָתַתִּי אֶת-עֲרִיכֶם חֲרָבָה
 וְהַשְׁמֹתִי אֶת-מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרְיֶה בְּרִיחַ
 נִיחֻחֶכֶם כִּסִּי: לב וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ
 וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ כִּסִּי:
 ג וְאֶתְכֶם אֲזַרֶּה בְּגוֹיִם וְהִרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב
 וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ
 חֲרָבָה כִּסִּי: ד אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת-שְׁבַתְתֶּיהָ
 כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אֹיְבֵיכֶם אֲזִי
 תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת-שְׁבַתְתֶּיהָ כִּסִּי:
 ה כָּל-יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא-
 שְׁבַתְתָּ בְּשְׁבַתְתֵּיכֶם בְּשְׁבַתְתֶּכֶם עָלֶיהָ כִּסִּי:

רש"י

ה'חמנים': וְנָתַתִּי אֶת-פְּגִרְיֶכֶם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה: וּגְעֻלָּה נַפְשִׁי אֶתְכֶם. (ת"כ) זה סלוק שכינה: (לא) וְנָתַתִּי אֶת-עֲרִיכֶם חֲרָבָה. יכול מאדם? כשהוא אומר: "וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ", הרי אדם אמור! הא מה אני מקיים: "חֲרָבָה"? מעובר ושב: וְהַשְׁמֹתִי אֶת-מִקְדְּשֵׁיכֶם. יכול מן הקרבנות? כשהוא אומר: "וְלֹא אֶרְיֶיחַ", הרי קרבנות אמורים! הא מה אני מקיים: "וְהַשְׁמֹתִי אֶת-מִקְדְּשֵׁיכֶם"? מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פרעניות: אכילת בשר בנים ובנות והשמידת במות — הרי שטים. פריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא על-ידי השמידת הבירניות, ופלו החמנים שבראשי הגזות ויכרתו. וְנָתַתִּי אֶת פְּגִרְיֶכֶם וגו', הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרפן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, וְלֹא אֶרְיֶיחַ" קרבנות, הרי שבע: (לב) וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ. זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו

האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה: (לג) וְאֶתְכֶם אֲזַרֶּה בְּגוֹיִם. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחרפה: וְהִרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב, כששולף החרב, מתרוקן הנדן. ומדרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור: וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה - נראות לכם חרבות; שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה בתורת כהנים: (לד) אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ. תפסי את פעם המקום, שפעם על שמתותיה: וְהִרְצַת. למלאת את שבתותיה: (פל) יְמֵי הַשָּׁמָה. לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שוממה': (לה) אֶת אֲשֶׁר לֹא-שְׁבַתְתָּה. שבעים שנה של גלות בבל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני

לו ודישפארון בכון ואצל תברא
בלבהון בארעתא דסנאיהון
וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף
ויערקון כמערוק מן קדם
דקטלין כחרבא ויפלון ולית
דרדיף: לו ויתקלון גבר באחיהי
כמקדם דקטלין כחרבא וירדיף
לית ולא תהי לכון תקומה קדם
פעלי דכביכון: לח ותבדון ביני
עממא ותגמר יתכון ארע פעלי
דכביכון: לט ודישפארון בכון
יתמסון בחוביהון בארעתא פעלי
דכביכון ואף בחובי אבהתהון
בישיא דאחידין בידהון יתמסון:
מ ויודון ית חוביהון וית חובי

לו והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם
בארצת איביהם ורדף אתם קול עליה נדף
ונסו מנסת-חרב ונפלו ואין רדף רש"י: לו וכשלו
איש-באחיו כמפני-חרב ורדף אין ולא-תהיה
לכם תקומה לפני איביכם רש"י: לח ואבדתם
בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם רש"י:
לט והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת
איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו רש"י:
מ והתודו את-עונם ואת-עון אבתם במעלם
אשר מעלו-בי ואף אשר-הלכו עמי בקרי:

רש"י

להם]; ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא
אומר בדברי הימים (דה"ב לו כא): "עד-רצתה
הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה":
(לו) והבאתי מרד. פחד ורף ללב, 'מ"ם' של
"מרד", יסוד נופל הוא כמו 'מ"ם' של 'מועד' ושל
'מוקש': עליה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עליה
אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל
טרפא דשקיף" - לשון חבטה; "שדופת
קדים" - 'שקיפן קדום' לשון משקוף, מקום חבטת
הדלת, וכן תרגומו של "חבורה" - 'משקופי': ונסו
מנסת-חרב. כאלו רודפים והורגים אותם:
(לז) וכשלו איש-באחיו. כשירצו לנוס, וכשלו
זה בזה, כי יבהלו לרוץ: כמפני-חרב. כאלו
בורחים מלפני הורגים שיהא בלבכם פחד וכל
שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ת"כ):
"וכשלו איש-באחיו", זה נכשל בעונו של זה, שכל
ישראל ערכין זה לזה: (לח) ואבדתם בגוים.
כשתהיו פזורים, תהיו אבודים זה מזה: ואכלה
אתכם. אלו המתים בגולה: (לט) בעונת אבתם
אתם. (ת"כ) כשעונות אבותם אתם - כשאוחזים
מעשה אבותיהם בידיהם: ימקו. לשון המסה, כמו

המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות
ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו
עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו
ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות
ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (ד ד-ו): "ואתה
שכב על-צדך השמאלי וגו' וכלית את-אלה,
ושכבת על-צדך הימני שנית ונשאת את-עון בית-
יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליחזקאל
בשנה החמשית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו
שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש,
ואם תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו -
מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות
רשעו עשרים ושנים, כמו שאמרו באגדת חלק,
ושל אמן שנים, ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן
לצדקיהו, צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושש
שנה, שמטין ויובלות שבהן, והם שש עשרה
למאה: ארבע עשרה שמטין ושנים יובלות, הרי
לארבע מאות שנה, ששים וארבע, לשלשים ושש
שנה, חמש שמטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד
שנה יתרה שנכנסה בשמטה, המשלמת לשבעים,
[נ"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר בעונם נחשב

אֲבִהִיתָהוֹן בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ קְדָמִי
וְאִף דְּהִלִּיכוּ קְדָמִי בְּקִשְׁיִי:
מא אִף אָנָּה אֶהֱוֵה עֲמָהוֹן בְּקִשְׁיִי
וְאֶעֱלֵה יְתָהוֹן בְּאַרְעֵי בְּעָלֵי דְבִבְיָהוֹן
אוּ בְכֵן יִתְבַּר לְבָהוֹן טַפְּשָׁא וּבְכֵן
יִרְעוּן יְתָ חוּבִיָּהוֹן: מִבּ וְדִכְרִנָּא
יְתָ קְנָמִי דַּעַם יַעֲקֹב וְאִף יְתָ קְנָמִי
דַּעַם יִצְחָק וְאִף יְתָ קְנָמִי דַּעַם
אַבְרָהָם אָנָּה דְכִיר וְאַרְעָא אָנָּה
דְכִיר: מִג וְאַרְעָא תִתְרַטֵּשׁ מִנְהוֹן
וְתִרְעִי יְתָ שְׁמִטָּהא בְּדַדִּיָּא
מִנְהוֹן וְאַנּוּן יִרְעוּן יְתָ חוּבִיָּהוֹן
לְוִטִין חֲלָף בְּרֵכֵן אִיתִי עֲלִיָּהוֹן
דְּבִדְיָנִי קִצּוֹ וְיְתָ קְנָמִי רַחֲמֵת
נִפְשָׁהוֹן: מִד וְאִף בְּרֵם דָּא
בְּמַהוּיָּהוֹן בְּאַרְעֵי בְּעָלֵי דְבִבְיָהוֹן
לָא אֲרִטְשָׁנוֹן וְלָא אֲרִחֲקָנוֹן
לְשִׁיִּצְיָתָהוֹן לְאַשְׁנָאָה קְנָמִי
עֲמָהוֹן אֲרִי אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:
מח וְדִכְרִנָּא לְהוֹן קְנָם קְדָמָי דִּי
אַפְקִית יְתָהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְעִינֵי עַמְמִיָּא לְמַהוּיָּהוֹן
לְאַלְהָא אָנָּה יְיָ: מו אֱלִין קְנָמִיָּא

מא אִף-אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם
בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם אוֹ-אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעָרֹל וְאֲזִי
יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם רַש"י: מִב וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
יַעֲקֹב וְאִף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאִף אֶת-בְּרִיתִי
אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר רַש"י: מִג וְהָאָרֶץ
תִּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְץ אֶת-שִׁבְתָּתֶיהָ בְּהִשְׁמָהָ
מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם יַעֲזֹב בְּמִשְׁפָּטִי
מֵאִסּוֹ וְאֶת-חֻקְתִּי גִעְלָה נִפְשָׁם רַש"י: מִד וְאִף
גַּם-זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם לֹא-מֵאֲסָתִים
וְלֹא-גִעְלָתִים לְכָלֹתָם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם רַש"י: מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רַאשֵׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאַרְץ מִצְרַיִם
לְעִינֵי הַגּוֹיִם לְהָיוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים
אֲנִי יְהוָה רַש"י: מו אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין

רש"י

חסר בְּחִמְשָׁה מְקוֹמוֹת: יַעֲקֹב נָטַל אוֹת מִשְׁמוֹ
שֶׁל אֱלֹהֵי עֲרִבּוֹן, שְׂכִיבָא וּיְבִשָׁר גְּאֻלַּת בְּנֵי:
וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב. לָמָּה נִמְנָו אַחֲרֵינוּ?
כְּלוּמַר, כִּדָּאי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכָד; וְאִם אֵינוֹ
כִּדָּאי, הֲרִי יִצְחָק עִמּוֹ. וְאִם אֵינוֹ כִּדָּאי, הֲרִי
אַבְרָהָם עִמּוֹ, שֶׁהוּא כִּדָּאי. וְלָמָּה לֹא נֶאֱמַר
'זָכִירָה' בְּיִצְחָק? אֵלֶּה אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק נִרְאָה לְפָנֵי
צָבוֹר וּמִנָּח עַל הַמִּזְבֵּחַ: (מִג) יַעֲזֹב וּיְכַעֲזֵן. גְּמוּלָה
וּבְגִמּוּלָה אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוֹ: (מִד) וְאִף-גַּם-
זֹאת. וְאִף אֶפְלוּ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפְּרָעָנוּת
אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי, בְּהִיוֹתָם בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם, לֹא מֵאֲסָתִים
לְכָלֹתָם וּלְהַפִּיר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם: (מה) בְּרִית
רַאשֵׁינִים. שֶׁל שְׂכָטִים: (מו) וְהַתּוֹרָה. אַחַת בְּכָתֵב
וְאַחַת בְּעַל-פֶּה, מַגִּיד, שֶׁכֻּלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי:

"יִמְסוּ", וְכִמּוּהוּ (זְכִירָה יִד יב): "תִּמְקְנָה בְּחִרְיָהוֹן",
(תְּהִלִּים לח): "נִמְקֹו חִבּוּרִיתִי": (מא) וְהִבֵּאתִי
אֹתָם. (ת"כ) אֲנִי בְּעֶצְמִי אֲבִיאָם! זוֹ מִדָּה טוֹבָה
לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְגָלִינוּ
בֵּין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם!
אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֵלֶּה מַעֲמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאִי
וּמַחֲזִירֵן לְתַחַת כְּנָפִי, שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל כ לב-
לג): "וְהָעֵלָה עַל-רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה וְגו'".
חִי-אֲנִי וְגו' אִם-לֹא בִּיד חֲזָקָה וְגו'": אוֹ-אֲזִי
יִכְנַע. כִּמּוֹ (שְׁמוֹת כג): "אוּ נִדְעָ כִּי שׂוֹר נִגַּח
הוּא", אִם אֲזִי יִכְנַע. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי, שְׁמָא,
אֲזִי יִכְנַע לְכֶם וְגו': וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם. יְכַפְּרוּ
עַל עֲוֹנָם בְּיִסּוּרֵיהֶם: (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
יַעֲקֹב. בְּחִמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מְלֵא; וְאַלְהֵי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי בְּיַד־מֹשֶׁה ^{כס"י}: פ שְׂשִׁי
 כז א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא
 נָדַר בְּעַרְכּוֹ נִפְשֹׁת לַיהוָה ^{כס"י}: ג וְהָיָה עֲרֹכְךָ
 הַזֵּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה
 וְהָיָה עֲרֹכְךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בַּשָּׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ ^{כס"י}: ד וְאִם־נִקְבְּהָ הִוא וְהָיָה עֲרֹכְךָ
 שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל: ה וְאִם מִבֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְעַד
 בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֵּכֶר עֶשְׂרִים
 שָׁקֶלִים וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים ^{כס"י}: ו וְאִם
 מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹכְךָ
 הַזֵּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עֲרֹכְךָ
 שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים כֶּסֶף: ז וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה
 וְעַד־לָהּ אִם־זָכָר וְהָיָה עֲרֹכְךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר
 שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים ^{כס"י}: ח וְאִם־מֶלֶךְ
 הִוא מֵעֲרֹכְךָ וְהָעֶמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהָעֶרִיף
 אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָד הַנִּזְדָּר

וְדִינָא וְאֹרִיתָא דִּי יְהֵב יִי בִּין
 מִימְרָה וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא
 דְּסִינִי בִּידָא דְּמֹשֶׁה: א וּמִלִּיל יִי
 עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ב מִלֵּל עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גְּבֵר אָרִי
 יִפְרֹשׁ נָדַר בְּפִרְסֵן נִפְשָׁתָא קָדָם
 יִי: ג וְיֵהִי פִרְסָנָה דְּכוּרָא מִבֵּר
 עֶסְרִין שָׁנִין וְעַד בֵּר שְׁתֵּין שָׁנִין
 וְיֵהִי פִרְסָנָה חֲמִשִּׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף
 בְּסִלְעֵי קוֹדֶשָׁא: ד וְאִם נִקְוֹבְתָא
 הִיא וְיֵהִי פִרְסָנָה תִּלְתִּין סִלְעִין:
 ה וְאִם מִבֵּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְעַד בֵּר
 עֶסְרִין שָׁנִין וְיֵהִי פִרְסָנָה דְּכוּרָא
 עֶסְרִין סִלְעִין וְלִנְקוֹבְתָא עֶסֶר
 סִלְעִין: ו וְאִם מִבֵּר יָרְחָא וְעַד
 בֵּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְיֵהִי פִרְסָנָה
 דְּכוּרָא חֲמִשׁ סִלְעִין דְּכֶסֶף
 וְלִנְקוֹבְתָא פִרְסָנָה תִּלְתַּת סִלְעִין
 דְּכֶסֶף: ז וְאִם מִבֵּר שְׁתֵּין שָׁנִין
 וְלִעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְיֵהִי פִרְסָנָה
 חֲמִשׁ עֶסְרֵי סִלְעִין וְלִנְקוֹבְתָא
 עֶסֶר סִלְעִין: ח וְאִם מֶסֶכֶן הִוא
 מִפִּרְסָנָה וּיְקִימָנָה קָדָם כְּהֵנָּא
 וּיִפְרוֹס יָתָה כְּהֵנָּא עַל מִימַר דִּי
 תִּדְבֹּק יָדָא דְּנוֹדְרָא יִפְרִסָנָה

רש"י

לִימִי הַזִּקְנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָּךְ
 הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדָּקָנוּ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ, וְהָאִשָּׁה
 אֵינָה פּוֹחֵתָת אֶלָּא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ, (עֲרִיכִין יט) דְּאִמְרֵי
 אֲנָשִׁי: סָבָא בְּבִיתָא - פָּחָא בְּבִיתָא, סָבָתָא
 בְּבִיתָא - סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָנָא טָבָא בְּבִיתָא:
 (ח) וְאִם מֶלֶךְ הִוא. שָׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לִתְּנָה לִתְּנָה הָעֶרֶךְ
 הַזֶּה: וְהָעֶמִידוֹ. לְנַעֲרָךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וְנַעֲרִיכְנוּ לִפְנֵי
 הַשֹּׁמֵר יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף: עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג. לִפְנֵי
 מֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסְדְּרָנוּ וְיִשְׁאִיר לוֹ כְּדִי חֲזִיו: מִטָּה, כֵּר,
 כֶּסֶת וּכְלֵי אֲמֻנָה; אִם הָיָה חֲמָר, מִשְׁאִיר לוֹ

(ב) כִּי יִפְלֹא. יִפְרִישׁ בְּפִיו: בְּעַרְכּוֹ נִפְשָׁת. לִתְּנָה
 עֶרֶךְ נִפְשׁוֹ, לֹאמֹר: 'עֶרֶךְ דָּבָר שֶׁנִּפְשׁוֹ תִּלְוֶיהָ בּוֹ -
 עֲלִי': (ג) וְהָיָה עֲרֹכְךָ וְגו'. אֵין עֶרֶךְ זֶה לְשׁוֹן
 דְּמִים, אֶלָּא בֵּין שֶׁהוּא יָקָר בֵּין שֶׁהוּא זוֹל כְּפִי
 שָׁנִיו - הוּא הָעֶרֶךְ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁה זֹאת: עֲרֹכְךָ.
 כְּמוֹ 'עֶרֶךְ'; וְכִפְלֵי הַכְּפִי"ן, לֹא יִדְעָתִי מֵאִיזָה לְשׁוֹן
 הוּא: (ה) וְאִם מִבֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים. לֹא שִׁיחָא
 הַנּוֹדֵר קֶטֶן, שָׂאִין בְּדַבְרֵי קֶטֶן כְּלוּם, אֶלָּא גְּדוֹל
 שָׂאִמֶר: 'עֶרֶךְ קֶטֶן הַזֶּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים,
 עֲלִי': (ז) וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו'. כְּשִׁמְגִיעַ

כְּהֵנָּא: ט ואם בעירא די יקרבון
מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יי כל די יתן
מִנָּה קָדָם יי יהי קודשא: י לא
יחלפנה ולא יעבר יתה טב בביש
או ביש בטב ואם חלפא יחלף
בעירא בכעירא ויהי הוא
וחלופה יהי קדיש: יא ואם כל
בעירא מסאבא די לא יקרבון
מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יי ויקים ית
בעירא קָדָם כְּהֵנָּא: יב ויפרוס
כְּהֵנָּא יתה בין טב ובין ביש
כְּפִרְסָנָא דכְּהֵנָּא כֵּן יְחִי: יג ואם
מפרק יפרקנה ויוסף חמשה על
פרסנה: יד וגבר ארי יקדש ית
ביתה קודשא קָדָם יי ויפרסנה
כְּהֵנָּא בין טב ובין ביש כְּמָא די
יפרוס יתה כְּהֵנָּא כֵּן יְקוּם:
טו ואם דאקדש יפרוק ית ביתה
ויוסף חמש פסף פרסנה עלוהי
ויהי לה: טז ואם מחקל
אחסנתה יקדיש גבר קָדָם יי ויהי
פרסנה לפום זרעה בר זרע פור
שעורין בחמשין סלעין דכסף:

יַעֲרִיבוּ הַכֹּהֵן כְּשִׁי: ס וְאִם-בְּהֶמָּה אֲשֶׁר
יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבֵּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה-קֹדֶשׁ כְּשִׁי: י לא יחליפנו ולא ימיר
אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אֶזְרַע בְּטוֹב וְאִם-הֵמָּר יִמִּיר
בְּהֶמָּה בְּבֶהֱמָה וְהָיָה-הוּא וְתִמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה-
קֹדֶשׁ כְּשִׁי: יא וְאִם כָּל-בְּהֶמָּה טְמֵאָה אֲשֶׁר
לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבֵּן לַיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת-
הַבְּהֶמָּה לִפְנֵי הַכֹּהֵן כְּשִׁי: יב וְהָעִרִיד הַכֹּהֵן
אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן כֵּן
יִהְיֶה כְּשִׁי: יג וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹלְנָה וְיֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ
עַל-עֶרְכָּךְ כְּשִׁי: יד וְאִישׁ בִּי-יִקְדֹּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ
קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעִרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
כְּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יְקוּם: טו וְאִם-
הַמְּקֹדֶשׁ יִגָּאֵל אֶת-בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישִׁית בָּסָף-
עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: שביעי טז ואם א משדה
אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי

כְּשִׁי

חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. אמר: רגלה
של זו עולה, דכריו קימין ותמכר לצרכי עולה
ודמיה חלין, חוץ מדמי אותו האבר: (י) טוב
ברע. תם בכעל מום: אזרע בטוב. (ת"כ, תמורה
ט) וכל שכן טוב בטוב ורע ברע: (יא) ואם
כל-בהמה טמאה. (ת"כ, תמורה לב) בכעלת מום
הפגום מדבר, שהיא טמאה להקריבה; ולמדך
הפגום, שאין קדשים תמימים יוצאין לחלין
בפדיון אלא אם כן הוממו: (יב) כערךך הפהן
כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש:
(יג) ואם-גאל יגאלנה. בכעלים החמיר הפגום
להוסיף חמש (ת"כ) וכן במקדיש בית, וכן במקדיש
את השדה, וכן בפדיון מעשר שני הפעלים

מוסיפין חמש ולא שאר כל אדם: (טז) והיה
ערךך לפי זרעו. ולא כפי שווייה, אחת שדה טובה
ואחת שדה רעה, פדיון הקדשן שנה בית פור
שעורים בחמשים שקלים, כך גזרת הפגום, והוא
שבא לגאלה בתחלת היובל, ואם בא לגאלה
באמצעו, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה;
לפי שאינה הקדש אלא למנן שני היובל, שאם
נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזר מוכרה בדמים
הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל, כשאר
כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת
לפניהם של אותו משמר שהיובל פוגע בו,
ומתחלקת ביניהם, זהו המשפט האמור במקדיש
שדה, ועכשו אפרשנו על סדר המקראות:

יז אם משפא דיוכלא יקדש
 חקלה פֿרסגה יקום: יח ואם
 פתר יוכלא יקדש חקלה ויחשב
 לה פהנא ית כספא על מימר
 שניא דישתארן עד שתא דיוכלא
 ויתמנע מפֿרסגה: יט ואם מפֿרק
 יפרוק ית חקלא דאקדש יתה
 ויוסף חמש כסף פֿרסגה עלוהי
 ויקום לה: כ ואם לא יפרוק ית
 חקלא ואם זבין ית חקלא לגבר
 אחרן לא יתפֿרק עוד כא ויהי
 חקלא במפֿקה ביוכלא קודשא
 קדם יי פֿחקל חרמא לכהנא תהי
 אחסנתה: כב ואם ית חקל
 זבינוהי די לא מחקל אחסנתה
 יקדש קדם יי: כג ויחשב לה
 פהנא ית מנן פֿרסגה עד שתא

זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל
 כסף כס"י: יז אם משנת היכל יקדיש שדהו
 פֿערפֿך יקום כס"י: יח ואם אחר היכל יקדיש
 שדהו ויחשב לו הפֿהן את־הכסף על־פי
 השנים הנותרות עד שנת היכל ונגרע
 מערפֿך כס"י: יט ואם גאל יגאל את־השדה
 המקדיש אתו ויסף חמשית כסף־ערפֿך עליו
 וקם לו כס"י: כ ואם לא יגאל את־השדה ואם־
 מכר את־השדה לאיש אחר לא־יגאל
 עוד כס"י: כא והיה השדה בצאתו ביכל קדש
 ליהוה פֿשדה החרם לכהן תהיה אחזתו כס"י:
 כב ואם את־שדה מקנתו אשר לא משדה
 אחזתו יקדיש ליהוה כס"י: כג ויחשב לו הפֿהן את מִכֶּסֶת הערפֿך עד

כס"י

ואם־מכר. הגזבר: את־השדה לאיש אחר לא־
 יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש: (כא) והיה
 השדה בצאתו ביכל. מיד הלוקחו מן הגזבר,
 בדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם ביוכל:
 קדש לה'. לא שישוב להקדש בֶּדֶק הפֿית, ליד
 הגזבר, אלא פֿשדה החרם הנתון לפֿהנים, שגאמר
 (במדבר יח יד): "כֹּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה", אף
 זו תתחלק לפֿהנים של אותו משמר, שיום
 הכפורים של יוכל פוגע בו: (כב) ואם את־שדה
 מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה
 אֲחֻזָּה, ששדה מקנה לא תתחלק לפֿהנים ביוכל,
 לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היוכל, שהרי
 ביוכל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לכעלים,
 לפיכך אם בא לגאולה, יגאל בדמים הללו
 הקצובים לשדה אֲחֻזָּה, ואם לא יגאל וימכרנה
 גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא בשנת היוכל
 "ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" - אותו

(יז) אם משנת היוכל יקדיש וגו'. אם משעברה
 שנת היוכל מיד הקדישה, ובא זה לגאולה מיד:
 פֿערפֿך יקום. פֿערפֿך הנה האמור, יהיה, חמשים
 כסף יתן: (יח) ואם אחר היכל יקדיש. וכן אם
 הקדישה משנת היוכל ונשתתה ביד גזבר, ובא זה
 לגאולה אחר היוכל: ויחשב לו הפֿהן את־הכסף
 על־פי השנים הנותרות. כפי חשבון, כיצד? הרי
 קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל,
 הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר על כֵּלֶן; והשקל
 ארבעים ושמונה פונדיונין - הרי סלע ופונדיון
 לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו
 רבותינו שאותו פונדיון - קלבון לפרוטרוט, והבא
 לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות
 עד שנת היוכל: ונגרע מערפֿך. מנן השנים
 שמשנת היוכל עד שנת הפדיון: (יט) ואם־גאל
 יגאל. המקדיש אותו, יוסיף חמש על הקצבה
 הזאת: (כ) ואם־לא יגאל את־השדה. המקדיש:

שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא
 קָדֵשׁ לַיהוָה: כד בַּשְּׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה
 לַאֲשֶׁר קָנָהּוּ מֵאֲתוֹ לַאֲשֶׁר־לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:
 כה וְכָל־עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה
 יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל כִּסָּ"ו: כו אֶךְ־בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר
 לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא־יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׁוֹר
 אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא כִּסָּ"ו: כז וְאִם בְּבִהְמָה
 הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו
 וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ כִּסָּ"ו: כח אֲךְ כָּל־
 חֶרֶם אֲשֶׁר יֵחָרֵם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
 מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁדֵּה אַחֲזִיתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא

דיובלא ויתן ית פרסנה ביוםא
 ההוא קודשא קדם יי: כד בשתא
 דיובלא יתוב חקלא לדובנה מנה
 לדדילה אחסנת ארעא: כה וכל
 פרסנה יהי בסלעי קודשא עסרין
 מעין יהי סלעא: כו ברם בוכרא
 די יתכפר קדם יי בכעירא לא
 יקדש גבר יתה אם תור אם אמר
 די יהוא: כז ואם בכעירא
 מסאבא ויפרוק בפרסנה ויוסף
 חמשה עלוהי ואם לא יתפרק
 ויזדבן בפרסנה: כח ברם כל
 חרמא די יחרם גבר קדם יי מכל
 די לה מאנשא ובכעירא ומחקל
 אחסנתה לא יזדבן ולא יתפרק
 כל חרמא קדש קודשין הוא קדם

רש"י

וּנְמַכֵּר בְּעֶרְכָּךְ. לאחרים: (כח) אף כל־חרם וגו'. (תורת כהנים): נחלקו רבותינו בדבר, יש אומרים: 'סתם חרמים להקדש', ומה אני מקיים (במדבר יח יד): 'כל חרם בישראל לה' יהיה?' בחרמי כהנים, שפרש ואמר: "הרי זה חרם לפנה"י!" ויש שאמרו: 'סתם חרמים לכהנים': לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לפנה"י. לדברי האומר: 'סתם חרמים' לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים; והאומר: 'סתם חרמים לבדק הפית', מפרש מקרא זה בחרמי כהנים, (ערכין כח) שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון, עד שיבאו ליד כהן, וחרמי גבה נפדים: כל־חרם קדש־קדשים הוא לה'. האומר: 'סתם חרמים לבדק הפית', מביא ראיה מכאן; והאומר: 'סתם חרמים לכהנים', מפרש "כל חרם קדש־קדשים הוא לה'", ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לפנה"י, כמו ששנינו במסכת ערכין: 'אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה': מאדם. (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו

שהקדישה, וכן תאמר: "לאשר קנהו", הלוקח הזה האחרון, מאתו, וזהו הגזפר? ! לכהן הצרף לומר: "לאשר־לו אחזת הארץ", מירשת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש: (כה) וכל־ערבך יהיה בשקל הקדש. כל ערבך שכתוב בו 'שקלים', יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות, כף היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו: שש מעה פספס דינר, עשרים וארבע מעות לסלע: (כו) לא־יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם בביהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לוֹמר בבכור ביהמה טמאה "ופדה בערבך", וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לפנה"י ואינו להקדש, אלא הפתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון ביהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש ביהמה טמאה לבדק הפית: ופדה בערבך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם־לא יגאל. על־ידי בעלים (ת"כ):

יִגָּאֵל כָּל-חֵרֶם קֹדֶשׁ-קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה כִּסִּי:
כט כָּל-חֵרֶם אֲשֶׁר יֵחָרֵם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה
מוֹת יוֹמָת כִּסִּי: וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע
הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ
לַיהוָה כִּסִּי: לֹא וְאִם-נָאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ
חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו כִּסִּי: מִפְּטִיר לֹב וְכָל-מַעֲשֵׂר
בִּקָּר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּסִּי: לֹג לֹא יִבָּקֵר
בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמִּירֵנוּ וְאִם-הֵמָּר יִמִּירֵנוּ
וְהִיָּה-הוּא וְתִמּוֹרְתּוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל כִּסִּי:
לד אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי: פַּפֹּה חֶזֶק

י: כט כל חרמא די יתחרם מן
אנשא לא יתפרק אתקטלא
יתקטל: ל וכל מעשרא דארעא
מזרעא דארעא מפרי אילנא די
הוא קודשא קדם י: לא ואם
מפרק יפרוק גבר ממעשרה
חמשה יוסף עלוהי: לב וכל
מעשר תורין וען כל דיעבר תחות
חטרא עשיראה יהי קדיש קדם
י: לג לא יבקר בין טב לביש
ולא יחלפנה ואם חלפא יחלפנה
ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא
יתפרק: לד אלן פקודיא די
פקיד י: ית משה לות בני ישראל
בטורא דסיני: חזק

ע"ח פסוקים עז"א סימן

רע"י

הפנענים: (כט) כָּל-חֵרֶם אֲשֶׁר יֵחָרֵם וְגו'. (ת"כ)
היוצא להרג, ואמר אחד: 'ערכו עלי'! לא אמר
כלום: מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה,
אין לו לא דמים ולא ערף: (ל) וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ.
במעשר שני הכתוב מדבר: מזרע הארץ. דגן:
מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו השם,
ומשלקנו צנה לך לעלות ולאכל בירושלים, כמו
שנאמר (דברים יד כג): "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר
דגנך תירשך וגו'": (לא) מַמַּעֲשֵׂרוֹ. ולא ממעשר
חברו: הפודה מעשר של חברו, אין מוסיף חמש,
ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להתירו באכילה בכל
מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שנאמר
(דברים יד כה): "וְנִתְּתָהּ בַכֶּסֶף וְגו'": (לב) תַּחַת

השבט. כשבא לעשרן, מוציאן בפתח זה אחר זה,
והעשירי מכה בשבט צבועה בסיקרא להיות נפר
שהוא מעשר, בן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה
ושנה: יהיה-קדש. לקרב למזבח דמו ואמוריו,
והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר
מתנות כהנה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים:
(לג) לֹא יִבָּקֵר וְגו'. לפי שנאמר (שם יב): "וְכָל
מבחר נדריכם", יכול יהא בורר ומוציא את היפה?
תלמוד לומר: "לֹא יִבָּקֵר בֵּין-טוֹב לָרַע", בין תם בין
בעל מום חלה עליו קדשה; ולא שיקריב בעל מום,
אלא יאכל בתורת מעשר ואסור לגזז ולעבד:

חסלת ספר ויקרא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לב

לֵב וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דִבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנֻמָּאֵל בֶּן־שָׁלֹם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנֻמָּאֵל בֶּן־דֹּדִי בְּדִבְרֵי יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתֹת אֲשֶׁר | בְּאַרְץ בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הִירְשָׁה וְלְךָ הַגְּאֻלָּה קִנְיָה־לְךָ וְאַדְעֵ כִּי דִבְרֵי־יְהוָה הֵוא: ט וַאֲקִנְיָה אֶת־הַשְּׂדֵה מֵאֵת חֲנֻמָּאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בְּעִנְתֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשֶׂהָ הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר וְאַחֲתָם וְאַעֲד עֲדִים וְאַשְׁקֹל הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנִים: יא וַאֲקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי: יב וְאֶתֵּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה בֶּן־מַחְסִיָּה לְעֵינֵי חֲנֻמָּאֵל דֹּדִי וְלְעֵינֵי הָעֲדִים הַכֹּתֵבִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֵצֵר הַמִּטְרָה: יג וְאַצְוֶה אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־הַסֶּפֶרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכָל־יְחֻרֵּשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וְכִרְמִים בְּאַרְץ הַזֹּאת: טז וְאֶת־פֶּלֶל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תַתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר: יז אֲהֵה אֲדֹנִי יְהוָה הֵנָּה | אֲתָה עֹשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַד הַגָּדוֹל וּבְזִרְעָה הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּךָ כָּל־דְּבָר: יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים וּמִשְׁלָם עֹז אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגָּבוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט גְּדַל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה אֲשֶׁר־עִינִיךָ פָקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֶי בְּנִי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו וּכְפָרִי מַעַלְלוֹ: כ אֲשֶׁר שִׁמַּת אוֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאֲדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה: כא וְתַצֵּא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֲזִירָע נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָדוֹל: כב וְתֵתֵן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק' ב סימן רפד סעיף יא.

הפטרת בחקותי לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור בירמיה פרק טז

טז י' יְהוָה עָזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בַיּוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי-אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶךְ-שֶׁקֶר נִחַלְנוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וַאֲיֵן-בָּם מוֹעִיל: ־ הַיַּעֲשֶׂה-לָּנוּ אָדָם אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים: ־ כֹּא לִבְנֵי הַנְּנִי מוֹדִיעִם בַּפֶּעַם הַזֶּה אֲוִדִיעֶם אֶת-יָדֵי וְאֶת-גְּבוּרַתִּי וַיִּדְעוּ כִּי-שְׁמִי יְהוָה: ־ יוֹ אֲחַטָּאת יְהוָה כְּתוּבָה בְּעַט בְּרוֹל בְּצַפְרֵן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לֹחַ לִפָּם וּלְקֶרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם: ־ כְּזֹכֶר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבְעוֹת הַגְּבֵהוֹת: ־ הֲרָרִי בַשָּׂדֶה חִילָךְ כָּל-אֲצֻרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֶתָּן בְּמַתִּיךְ בַּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ: ־ וְשִׁמְמַתָּה וּבָל מִנַּחֲלַתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת-אֵיבֶיךָ בָּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ כִּי-אֵשׁ קִדְחָתָם בְּאִפִּי עַד-עוֹלָם תוֹקֵד: ־ הִנֵּה אֲמַר יְהוָה אֲרוּר הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִכְטֹחַ בְּאָדָם וְשֵׁם בָּשָׂר זִרְעוּ וּמִן-יְהוָה יִסּוּר לָבוֹ: ־ וְהָיָה כְּעֶרְעֵר בַּעֲרֵכָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרִירִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מַלְחָה וְלֹא תִשָּׁב: ־ בְּרוּךְ הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִכְטֹחַ בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ־ וְהָיָה כְּעֵץ אֲשֶׁר עַל-מִים וְעַל-יּוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יָבֹא חֹם וְהָיָה עֲלָהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בָּצֵרֶת לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי: ־ ט עֵקֶב הִלֵּב מִכָּל וְאִנָּשׁ הוּא מִי יִדְעֵנוּ: ־ אֲנִי יְהוָה חֲקֹר לֵב בַּחֲן כְּלִיּוֹת וְלִתֵּת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו כַּפְּרִי מַעַלְלָיו: ־ יא קְרֹא דָגֵר וְלֹא יֵלֵד עֹשֶׂה עֶשֶׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה גָבֹל: ־ יב כָּפֹא כְבוֹד מְרוֹם מִרְאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְשָׁנוּ: ־ יג מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל-עֲזוּבֶיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בָאֶרֶץ יִכָּתְבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם-חַיִּים אֶת-יְהוָה: ־ יד רָפְאֵנִי יְהוָה וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֲנִי וְאוֹשָׁעָה כִּי תִהְלָתִי אִתָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דִּבְרָיו אֵמֶת

וְצִדְקָה: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, פסח שני, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצרכי ציבור

בעל מדות וכו' מוה"ר מנחם בן ציון שי

שלום וברכה!

פּוֹתֵחִין בְּבִרְכָּה וְתוֹדָה שְׂרוּאֵנִי מִמִּכְתָּבוֹ שֶׁהוּטַב מִצֵּב בְּרִיאֹתוֹ, וַיְהִי רָצוֹן מִהַשְׁיִיט שֶׁתִּהְיֶה רְפוּאָתוֹ
שְׁלֵמָה וְגַם קְרוּבָה. כְּבִקְשָׁתוֹ עוֹד הִפְעַם אֶזְכִּירוּ עַל צִיּוֹן כ"ק מו"ח אֲדַמּוּ"ר, וְזִכּוֹת פְּעוּלוֹתָיו לְהַחֲזִיקָתָהּ
וְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה תַּעֲמוּד לֹו לְמִילּוֹי מִשְׁאֲלוֹת לִבָּבוֹ לְטוֹבָה.

מִבּוֹן שֶׁצֶעַר גָּדוֹל הוּא שֶׁתִּמְכֹּת קֶרֶן הַצֶּלֶה נִידֻלְדֵּלָה כֹּל כַּךְ, בַּהּ בִּשְׁעָה שֶׁהַצּוּרִךְ וְהַדְרִישָׁה מִתְגַּדְּלִים
הַלּוֹךְ וְגֹדֵל. וּבִדְאִי עֵסֶקוֹן צִיבּוּרִי כְּמוֹהוּ לֹא נִצְרָךְ לַעֲזָה אִידִּךְ יוֹכֵל לְמַלְאוֹת הַחֲסֵר מִמִּקְוֹת אַחֲרִים, וְהִרִי
כִּלְפֵי הַנִּצְרָכִים לֹא נִגּוּעַ מֵאִיזָה קוֹפּוֹת בָּאָה עֲזֵרָתָם.

וּבַהֲזַדְמָנוֹת זֶה דְּפִסַּח שְׁנִי, וּמַעֲנִין לַעֲנִין בָּאוֹתוֹ עֲנִין, יְדוּעַ פִּתְגָם כ"ק מו"ח אֲדַמּוּ"ר שֶׁהִמּוּסֵר הַשֶּׁכֶּל
דְּפִסַּח שְׁנִי הוּא שֶׁאַצֵּל יְהוּדֵי "אִיזֵ קִינִמָּאֵל נִיט פֶּאַרְפֶּאַלֵּךְ", וְאַדְרַבָּה פִּעְמִים שֶׁהַזְדְּמָנוֹת הַשְּׁנִי עֲדִיפָה
מִהֶרָאשׁוֹנָה בְּנוּגַע לְפִרְטִים, וְכִמְרוּמוֹ גַּם בַּעֲנִין דְּפִסַּח שְׁנִי שֶׁלֹא הִי נִצְרָךְ לְבִיעוֹר חֲמֵץ תַּחֲלִילָה וְכו'.

בְּכָבוֹד וּבְבִרְכָּה וּבְפִרְט לְרְפוּאָה קְרוּבָה וְשְׁלֵמָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:41	05:45	08:35	08:37	09:07	09:09	10:17	10:19	19:34	19:30	19:59	19:55	19:15	20:10
חיפה (ק)	05:37	05:41	08:33	08:35	09:05	09:07	10:15	10:17	19:36	19:32	20:03	19:58	19:06	20:14
ירושלים (ק)	05:36	05:41	08:33	08:35	09:04	09:06	10:15	10:16	19:35	19:31	20:01	19:56	18:54	20:10
תל אביב (ק)	05:40	05:45	08:34	08:37	09:07	09:09	10:17	10:19	19:35	19:30	20:01	19:56	19:16	20:13
אוסטריה וינה (ק)	05:09	05:17	08:27	08:31	08:58	09:02	10:16	10:19	20:33	20:25	21:08	20:59	20:04	21:15
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:10	07:05	09:09	09:07	09:41	09:39	10:33	10:31	17:22	17:27	17:49	17:54	17:04	18:00
אוקראינה אודסה (ק)	05:19	05:27	08:32	08:36	09:05	09:08	10:21	10:24	20:28	20:21	21:01	20:53	20:09	21:05
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:56	05:05	08:12	08:17	08:44	08:49	10:02	10:05	20:17	20:09	20:52	20:42	19:59	20:57
אוק. ז'יטומיר (ק)	05:15	05:23	08:34	08:38	09:06	09:11	10:25	10:28	20:50	20:41	21:26	21:16	20:30	21:30
אוקראינה קייב (ק)	05:05	05:14	08:26	08:31	08:58	09:02	10:17	10:20	20:45	20:36	21:21	21:11	20:25	21:25
אוקראינה דונייצק (ק)	04:45	04:53	08:01	08:05	08:33	08:37	09:51	09:53	19:58	19:58	20:41	20:32	19:47	20:45
איטליה מילאנו (ק)	05:48	05:55	09:00	09:04	09:32	09:36	10:48	10:51	20:52	20:45	21:24	21:16	20:33	21:41
אקוואדור קיטו (ח)	05:59	05:59	08:33	08:33	09:03	09:03	10:05	10:05	18:22	18:22	18:43	18:43	18:04	18:47
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:39	07:34	09:40	09:37	10:12	10:10	11:05	11:03	18:01	18:05	18:27	18:31	17:44	18:38
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	08:41	08:35	10:38	10:35	11:09	11:06	12:00	11:58	18:41	18:47	19:09	19:15	18:14	19:13
ארה"ב בולטימור (ק)	05:49	05:55	08:52	08:55	09:24	09:27	10:37	10:39	20:17	20:11	20:46	20:40	19:58	20:50
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	05:34	05:40	08:39	08:42	09:11	09:14	10:25	10:27	20:12	20:06	20:41	20:35	19:53	20:55
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:35	05:41	08:40	08:43	09:12	09:15	10:25	10:27	20:11	20:05	20:40	20:34	19:52	20:55
ארה"ב דטרויט (ק)	06:05	06:12	09:14	09:17	09:45	09:48	11:00	11:02	20:53	20:46	21:23	21:16	20:34	21:37
ארה"ב היוסטן (ק)	06:25	06:28	09:17	09:19	09:49	09:51	11:00	11:00	20:08	20:08	20:37	20:32	19:53	20:47
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:46	05:51	08:44	08:46	09:16	09:18	10:27	10:29	19:53	19:48	20:19	20:14	19:34	20:30
ארה"ב מיאמי (ק)	06:32	06:35	09:20	09:22	09:53	09:54	11:01	11:02	20:03	20:00	20:27	20:24	19:44	20:38
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:30	05:36	08:34	08:37	09:07	09:10	10:21	10:23	20:07	20:01	20:37	20:30	19:48	20:53
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:24	05:30	08:32	08:36	09:04	09:07	10:18	10:20	20:11	20:04	20:41	20:34	19:52	20:54
בוליביה לה פאס (ח)	06:39	06:37	09:03	09:02	09:32	09:31	10:31	10:30	18:19	18:21	18:41	18:43	18:01	18:45
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:47	05:57	09:09	09:13	09:41	09:46	11:01	11:04	21:31	21:22	22:08	21:58	21:11	22:32
בלגיה בריסל (ק)	05:48	05:57	09:10	09:14	09:42	09:46	11:01	11:04	21:31	21:22	22:08	21:58	21:11	22:30
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:43	04:54	08:14	08:20	08:46	08:52	10:08	10:12	20:52	21:03	21:46	21:33	20:43	21:50
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:29	06:26	08:42	08:41	09:14	09:12	10:10	10:09	17:40	17:37	18:00	18:03	17:19	18:07
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:14	06:11	08:28	08:27	08:59	08:58	09:56	09:55	17:24	17:27	17:48	17:50	17:07	17:54
בריטניה לונדון (ק)	05:02	05:12	08:26	08:31	08:58	09:03	10:18	10:21	20:52	20:43	21:30	21:20	20:33	21:52
בריטניה מנצ'סטר (ק)	05:03	05:13	08:31	08:36	09:02	09:08	10:24	10:27	20:59	21:09	21:50	21:38	20:49	22:15
גרמניה ברלין (ק)	05:05	05:15	08:30	08:35	09:02	09:07	10:23	10:26	20:52	21:02	21:41	21:30	20:42	21:45
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:32	05:41	08:54	08:58	09:25	09:30	10:44	10:47	21:12	21:03	21:48	21:39	20:52	21:52
הודו בומביי (ח)	06:02	06:04	08:44	08:45	09:16	09:18	10:23	10:24	19:09	19:06	19:32	19:29	18:50	19:36
הודו פונה (ח)	05:57	05:59	08:40	08:41	09:12	09:13	10:18	10:19	19:06	19:03	19:29	19:26	18:48	19:33
הונגריה בודפשט (ק)	05:02	05:10	08:17	08:21	08:49	08:53	10:06	10:09	20:19	20:11	20:53	20:44	20:00	20:57
טורקיה איסטמבול (ח)	04:42	04:49	07:47	07:50	08:20	08:23	09:33	09:35	19:19	19:13	19:49	19:42	19:00	19:53
יוון אתונה (ק)	06:11	06:16	09:12	09:15	09:44	09:47	10:57	10:59	20:33	20:27	21:01	20:55	20:14	21:05
מולדובה קישינב (ק)	05:26	05:33	08:39	08:43	09:12	09:15	10:28	10:31	20:37	20:29	21:11	21:02	20:18	21:15

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	05:55	05:53	08:42	08:41	09:12	09:11	10:19	10:18	19:11	19:13	19:34	19:36	18:55	19:40
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	07:29	07:35	09:22	09:26	09:55	09:58	10:45	10:48	17:22	17:16	17:51	17:45	16:59	17:49
נפאל קטמנדו (ח)	05:12	05:08	08:03	08:01	08:34	08:32	09:43	09:42	18:49	18:53	19:14	19:17	18:34	19:21
סינגפור סינגפור (ח)	06:53	06:53	09:23	09:22	09:55	09:55	10:57	10:57	19:09	19:09	19:31	19:31	18:51	19:35
פולין ורשא (ק)	04:44	04:35	08:05	08:00	08:37	08:32	09:55	09:52	20:21	20:31	20:59	21:10	20:12	21:14
פרו לימה (ח)	06:14	06:16	08:35	08:35	09:08	09:08	10:07	10:07	17:55	17:53	18:17	18:15	17:35	18:19
צרפת ליאון (ק)	06:11	06:04	09:21	09:17	09:52	09:49	11:07	11:05	21:04	21:11	21:35	21:43	20:52	22:00
צרפת פריז (ק)	06:12	06:03	09:26	09:22	09:58	09:53	11:14	11:11	21:23	21:32	21:58	22:07	21:12	22:26
קולומביה בוגוטה (ח)	05:36	05:35	08:12	08:12	08:42	08:42	09:46	09:46	18:10	18:10	18:31	18:32	17:52	18:36
קנדה טורונטו (ק)	05:54	05:47	09:00	08:57	09:32	09:29	10:46	10:44	20:35	20:42	21:05	21:13	20:22	21:28
קנדה מונטריאול (ק)	05:26	05:18	08:34	08:31	09:06	09:03	10:21	10:19	20:16	20:24	20:48	20:56	20:04	21:13
קפריסין לרנקה (ק)	05:45	05:40	08:38	08:36	09:12	09:09	10:22	10:20	19:39	19:44	20:06	20:11	19:25	20:15
רוסיה מוסקבה (ק)	05:21	05:10	08:51	08:46	09:22	09:16	10:44	10:40	21:32	21:43	22:15	22:28	21:23	22:55
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ק)	05:49	05:41	08:59	08:55	09:31	09:28	10:47	10:44	20:47	20:55	21:20	21:28	20:36	21:32
שווייץ ציריך (ק)	05:51	05:43	09:03	08:59	09:35	09:31	10:51	10:48	20:55	21:03	21:28	21:37	20:43	21:53
תאילנד בנקוק (ח)	05:50	05:49	08:28	08:27	09:00	08:59	10:05	10:04	18:39	18:40	19:01	19:03	18:22	19:07

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00164
10/05/2009